Riga Nordic University

Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

CURRENT ISSUES OF MODERN PHILOLOGY

Scientific monograph

Volume 1

IZDEVNIECĪBA
BALTIJA
PUBLISHING

2026

Recommended for printing and distribution via Internet
by the Academic Council of Baltic Research Institute
of Transformation Economic Area Problems according
to the Minutes № 7 dated 29.07.2026

Editorial Board:

Romans Djakons – Dr.sc.ing., Professor, Academician, Chairman of the Board of Riga Nordic University;
Yevhen Sobol – Doctor of Law, Professor, Rector of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University;
Mariia Foka – Doctor of Philology, Professor, Professor at the Department of Germanic Languages, Foreign Literature and Teaching Methods, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.

Current issues of modern philology: Scientific monograph. Volume 1. Riga, Latvia : "Baltija Publishing", 2026. 508 p.

ISBN 978-9934-26-704-8

© Riga Nordic University, 2026
© Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University, 2026

CONTENTS

COGNITIVE AND COMMUNICATIVE PARADIGMS IN LINGUISTICS

Chapter 1
Linguistics of emotions in the Polish-Ukrainian dimension: linguistic markers of affectivity and cultural-semiotic codes (Askerova I. A.) . . . **2**
1. Verbal and nonverbal representation of emotional experience . . . 4
2. Emotional expression as a linguosemiotic phenomenon . . . 8
3. Universality and cultural determination of the linguistic objectification of the mental world . . . 13

Chapter 2
Recurrence in the interdisciplinary space: from linguistic category to universal methodological concept (Honcharuk O. M.) . . . **20**
1. Theoretical foundations of recurrence . . . 22
2. Interdisciplinarity: definition and features . . . 24
3. The relationship between recurrence and interdisciplinarity . . . 25
4. Recurrence as an interdisciplinary vector in modern philology . . . 27
5. Case studies . . . 28
6. Challenges and prospects . . . 30

Chapter 3
A structural-pragmatic model of communicative interaction (Moisiuk V. A.) . . . **35**
1. Communication as a central concept of communicative linguistics . . . 36
2. The concept of communicative situation . . . 39
3. Communicative interaction: definition and parameters . . . 43
4. Communicative strategies, tactics, and principles of interaction . . . 47

DISCOURSE ANALYSIS IN CONTEMPORARY LINGUISTIC RESEARCH

Chapter 4
Features of modern English-language media discourse (Beznosiuk Yu. P., Hrushetska A. Yu.) . . . **57**
1. The concept of media discourse . . . 58
2. Main features of modern English-language media discourse . . . 60
3. Linguistic characteristics . . . 63

4. Genre specificity . . . 65
5. Manipulative and pragmatic strategies . . . 66

Chapter 5
The development of scientific terminology as an indicator of the formation of educational and scientific discourse (on the example of Ukrainian grammatical terminology) (Medved O. V.) . . . 70
1. Concepts of the formation of Ukrainian grammatical terminology in the research of scientists . . . 72
2. The dynamic nature of the development of Ukrainian grammatical terminology as a cognitive and communicative phenomenon . . . 79

Chapter 6
Specificity and features of the concept of journalistic discourse. Translation of slogans (Obikhod I. V., Myskiv I. S., Prokhorov M. H.) . . . 95
1. Translation transformations . . . 95
2. Journalistic discourse as a special type of communicative activity . . . 98
3. Translation of slogans . . . 100

Chapter 7
The Russo-Ukrainian war in the political discourse of U.S. presidents: between normative clarity and the rhetoric of downplaying (Cherniavska O. K.) . . . 106
1. Theoretical and methodological foundations of political discourse analysis: CDA and Laclau–Mouffe's theory . . . 107
2. Normative clarity in Joe Biden's discourse: aggressor, victim and moral agent of resistance . . . 113
3. The rhetoric of downplaying in Donald Trump's discourse: diffusion of responsibility, normalization of the aggressor, and devaluation of resistance . . . 117

SOCIOLINGUISTIC PROCESSES AMIDST GLOBALIZATION

Chapter 8
Development trends of German adolescent vocabulary in the context of language globalization (Pozdniakov O. V.) . . . 128
1. National and global features of German adolescent vocabulary . . . 130
2. Peculiarities of word-formation processes in adolescent vocabulary . . . 135

LEXICAL AND SEMANTIC CHANGES IN MODERN LANGUAGES

Chapter 9
Abbreviation in contemporary German virtual communication (Kiyko S. V., Kiyko Yu. Ye., Rubanets T. V.) . . . 146
1. Pragmatic potential of abbreviation within speech act theory . . . 149
2. Experience in building a linguistic corpus of abbreviated lexical units in virtual communication . . . 152
3. Use of abbreviations in digital communication . . . 154

Chapter 10
Lexical functioning in modern discourse: semantic, pragmatic and communicative dimensions (Suvorova S. A.) . . . 169
1. Theoretical foundations of lexical functioning in modern discourse . . . 171
2. Semantic transformations of lexical units in contemporary communication . . . 173
3. Pragmatic and communicative dimensions of vocabulary in modern discourse . . . 176

NEOLOGIZATION OF THE LEXICAL SYSTEM: CAUSES AND CONSEQUENCES

Chapter 11
Lexical-word-formation and phraseological innovations in Ukrainian information discourse: a stylistic aspect (Demeshko I. M.) . . . 184
1. The theoretical framework for the study of the neologization process in information discourse . . . 186
2. Word-formation innovations in neology . . . 190
3. Lexical innovations in contemporary media discourse . . . 201
4. Neophraseologisms in contemporary media discourse . . . 209

IDIOMATIC EXPRESSIONS IN CONTEMPORARY PUBLIC AND MEDIA DISCOURSE

Chapter 12
Corpus- and genre-based distributional analysis of English idioms (evidence from idioms denoting criticism, corruption, and power) (Kovaliuk Yu. V.) . . . 219
1. Corpus-genre distribution of the ISG CRITICISM . . . 220

2. Corpus-genre distribution of the ISG CORRUPTION . . . 225
3. Corpus-genre distribution of the ISG POWER . . . 230

ISSUES OF CROSS-LINGUISTIC SEMANTIC EQUIVALENCE

Chapter 13
Cross-linguistic semantic equivalence in medical terminology translation (Lichman L. Yu., Tkachenko O. V., Mykhailenko L. A.) . . . **239**
1. Theoretical foundations of cross-linguistic semantic equivalence in medical translation . . . 242
2. Structure of terminological competence in medical translation . . . 243
3. Translation challenges in neurological terminology . . . 245
4. Empirical analysis: baseline terminological competence . . . 248
5. Case study: translation and Ukrainian adaptation of the cerebellar cognitive affective syndrome scale . . . 249
6. Methodological approaches to developing terminological competence . . . 250
7. Military-medical terminology as an emerging domain . . . 252
8. Assessment of terminological competence . . . 252
9. Implementation challenges and prospects at Ukrainian medical universities . . . 253

Chapter 14
The spread of the name obora as an example of the genesis of interlingual and interdialectal semantic equivalence (Pashkova N. I.) . . . **257**
1. Analysis of available lexicographic and dialectological materials on the distribution of the lexeme obora . . . 258
2. The problem of the origin and development of the semantics of the lexeme obor . . . 263

FUNCTIONAL AND STYLISTIC FEATURES OF VARIOUS TYPES OF DISCOURSE

Chapter 15
Linguopragmatic potential of humor in the English public speeches (Aleksenko S. F., Kursova A. M.) . . . **270**
1. Theoretical framework of studying humor as a sociocultural and linguopragmatic phenomenon . . . 271

2. Linguistic means of creating comic effect . . . 286
3. Pragmatic strategies of humor realization in public speeches . . . 291

Chapter 16
Linguosophy of the artistic text in the scientific coordinates of modern integrative stylistics (Holikova N. S.) . . . 300
1. The formation of integrative linguostylistics: experience and prospects . . . 301
2. Linguosophy of the literary text vs integrative stylistics . . . 307
3. Innovative methods of analyzing literary text in integrative stylistics . . . 314

Chapter 17
Functional and semantic features of phrasal verbs in English-language literature (based on theatre by William Somerset Maugham) (Orlovska O. V.) . . . 324
1. Typological classification and semantic properties of phrasal verbs in modern linguistics . . . 325
2. Main semantic categories of phrasal verbs in W. Somerset Maugham's Novel "Theatre" . . . 337

TRANSLATION STRATEGIES FOR TEXTS OF VARIOUS GENRES AND STYLES

Chapter 18
Ethical challenges of translating and interpreting confidential legal and political texts (Boiko Ya. V.) . . . 349
1. Theoretical foundations of ethics in legal and political translation . . . 352
2. Ethical dilemmas arising in translation / interpreting of confidential legal and political texts . . . 356
3. Case-based analysis and scenario-based simulations of ethical decision-making in confidential translation settings . . . 358
4. Framework for ethical decision-making in confidential translation settings . . . 366

Chapter 19
Strategies of text genre adaptation as a foundation for developing a translator's pragmatic competence (based on contemporary English publicistic discourse) (Kintsak N. I.) . . . 376
1. Theoretical and methodological framework for researching pragmatic competence and genre adaptation . . . 378
2. Typology of strategies for text genre adaptation . . . 382

3. Implementation of genre adaptation strategies as an instrument for developing pragmatic competence . . . 386

Chapter 20
Lexical and stylistic features of international legal acts. Prerequisites of their translation in modern Ukrainian Language (Kosenko A. V., Bezhenar I. V., Prytoliuk S. A.) . . . 398
1. The semantics of legal terms . . . 399
2. The analysis of the legal terminology system methods . . . 402
3. The analysis of the formation of legal terms . . . 404
4. The stylistic differentiation of the legal terminology of the European Union . . . 406
5. Translating EU legal terminology . . . 408

Chapter 21
English military terminology and its translation (Kushch E. O.) . . . 412
1. Structural peculiarities of English military terminology . . . 413
2. Semantical peculiarities of English military terminology . . . 419
3. Translation of English military terminology . . . 425

Chapter 22
The peculiarities of translating instructions for L'Oréal cosmetic products (Leleka T. O.) . . . 435
1. The problem's prerequisites emergence and the problem's formulation . . . 437
2.The analysis of existing methods for solving the problem and formulating a task for the optimal technique development . . . 438

Chapter 23
English medical discourse in the system of professional training of future doctors: linguistic, communicative and translation aspects (Trehub S. Ye.) . . . 468
1. Theoretical Foundations of the Study of English Medical Discourse . . . 472
2. Linguistic Features of English Medical Discourse . . . 482

01 SECTION

COGNITIVE AND COMMUNICATIVE PARADIGMS IN LINGUISTICS

CHAPTER 1

ЛІНГВІСТИКА ЕМОЦІЙ У ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКОМУ ВИМІРІ: МОВНІ МАРКЕРИ АФЕКТИВНОСТІ ТА КУЛЬТУРНО-СЕМІОТИЧНІ КОДИ

Аскерова І. А.
DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-704-8-1

Кожна людина в цьому світі складається ніби з двох сутностей.
Одна – це людина, яка кожна з нас: має свої гарні й погані дні, радіє успіхам, відчуває страждання й нещастя як біль,
а благополуччя – як задоволення.
Друга – людина як носій <…> культури, вірувань і переконань.
Жодна з цих сутностей не існує в чистому вигляді,
обидві співіснують і взаємно впливають одна на одну.
Р. Капусцінський

ВСТУП

Емоції та почуття належать до найскладніших феноменів внутрішнього світу людини, що постають водночас як психічний, когнітивний, культурний і мовний досвід. У сучасній антропоцентричній парадигмі дедалі більшої актуальності набуває проблема виявлення мовних механізмів репрезентації афективності, а також тих культурно-семіотичних кодів, через які суспільство інтерпретує, оцінює й вербалізує емоційні стани. Саме тому лінгвістика емоцій сьогодні формується як міждисциплінарний дослідницький простір, у межах якого мовні одиниці розглядають не лише як засоби номінації переживань, а й як важливі інструменти культурної концептуалізації емоційної сфери.

Кожна доросла людина має інтуїтивно сформоване уявлення про те, що таке емоції та почуття, адже неодноразово переживала їх упродовж життя починаючи з раннього дитинства, проте в ситуації, коли виникає потреба вербалізувати або раціонально пояснити свій емоційний стан, особа, як правило, стикається зі значними труднощами, оскільки душевні переживання часто не підлягають чіткому, формалізованому опису. На

цій особливості психоемоційної сфери неодноразово наголошували митці слова, прагнучи передати складність, плинність і невловність внутрішніх станів засобами художньої мови: *Моя укохана! Навіщо нам розмова? / Чому, щоб почуття з тобою поділити, Не можу душу я у душу перелити? / Чому розмінюєм її на дрібність слова, / Яке раніше, ніж до серця долетить, / Змарніє на вустах, / в повітрі зникне вмить?* (А. Міцкевич, переклад М. Бажана); *Крізь відстані і здичавілі пущі, / крізь непробудні кам'яні пласти, / крізь болота й пустелі загребущі / ідуть машини, коні й поїзди. / Лопата йде у загадки первісні. / Ракета зорі дальні перейма.../ З душі у душу – найкоротша відстань. / Чому ж так часто транспорту нема?* (Л. Костенко).

У науковій літературі також не раз наголошувалося, що можливості мови щодо відтворення внутрішнього психічного світу людини є обмеженими. Зокрема, мову характеризують як систему, що є «значно біднішою за дійсність», унаслідок чого ступінь апроксимації між мовним вираженням і реальними емоційними переживаннями залишається «далеким від бажаного»[1]. Це означає, що в мовленні фіксуються не самі переживання в їхній повноті, а лише окремі, концептуально та комунікативно релевантні фрагменти внутрішнього досвіду, які піддаються номінації, категоризації та узагальненню. Саме цю думку образно увиразнює метафора В. І. Шаховського про те, що «мовна ковдра» не здатна повністю покрити все «емоційне тіло» людини[2].

А. Вежбицька, а слідом за нею інші польські дослідники у цьому контексті також доречно підкреслюють: «Почуття – це щось, що відчувається, а не щось, що переживається у словах. У словах можна записати думки, однак у словах не можна записати почуттів. Думка є чимось, що має структуру, а тому може відтворюватись у мові. Почуття за своєю суттю позбавлені структури, а тому не є виражальними»[3]; «Визначення назв почуттів є вкрай складним завданням: їх зазвичай уважають недефінійовними, оскільки вони позначають винятково тонкі психічні та самосвідомісні стани, структура яких значно важче піддається вербалізації, ніж інших ментальних станів»[4].

---

[1] Diller H. J. Emotions and the Linguistics of English. Proceedings. Tuebingen : Niemeier, 1992. P. 26–27.

[2] Цит. за: Петренко Є. М. До проблеми вербалізації емоцій. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2018. Вип. 37. Т. 4. С. 83.

[3] Wierzbicka A. Kocha, lubi, szanuje. Warszawa, Wiedza Powszechna, 1971. S. 30.

[4] Jędrzejko E., Nowakowska-Kempna I. O uczuciach i ich objwach w aspekcie semantyki leksykalnej. Przegląd Humanistyczny. Tom 7/8. 1985. S. 81.

1. Вербаліка та авербаліка емоційного досвіду

Лінгвоемоціологи розглядають емоційну комунікацію як взаємодію двох семіотичних систем – *вербальної* та *невербальної*. Перша охоплює мовні засоби репрезентації емоцій: лексичні й фразеологічні одиниці, вигуки, інтонаційні моделі, синтаксичні структури, порядок слів тощо; друга реалізується через «мову тіла»: міміку, жести, пози, поведінкові реакції, зовнішні фізіологічні прояви. При цьому саме невербальні маркери нерідко забезпечують точніше й безпосередніше зчитування емоційного стану, ніж його словесне оформлення (Г. С. Григоренко, Є. М. Петренко, Д. Шумська та ін.). У цьому сенсі вербальне вираження емоцій постає лише як «верхівка айсберга» (В. І. Шаховський), оскільки значна частина емоційної інформації передається через паралінгвальні сигнали, які супроводжують мовлення й часто функціонують незалежно від його безпосереднього змісту. Саме завдяки таким засобам адресат здатний розпізнавати емоційний стан співрозмовника навіть тоді, коли той прагне стримати або замаскувати зовнішній вияв власних почуттів. Як слушно зазначає С. Грабяс, «слухаючи мовця, ми майже завжди з високим ступенем імовірності можемо оцінити його емоційний стан у таких категоріях, як «був задоволений», «був дуже злий», «радів» тощо. Це спостерігається навіть тоді, коли мовець намагається приховати власні переживання. У більшості випадків вияв емоцій є неусвідомленим процесом. Емоція реалізується поза безпосереднім змістом висловлення і виступає як елемент, «даний нам зверху»[5].

Диспропорцію щодо маніфестації психоемоційних явищ чітко підтверджують і статистичні дані, які свідчать, що людина екстеріоризує свої внутрішні переживання у 55% випадків мімікою, у 38% – голосом і лише у 7% виражає словом[6]. Графічно цей поділ можна зобразити так:

Парадоксально, однак попри складність саме мовного вираження емоцій, мова все ж таки виявляє виразну тенденцію до їх словесної об'єктивації, оскільки природною потребою людини є прагнення поділитися власними переживаннями, «вилити душу», дати вихід внутрішньому напруженню. Не випадково дослідники наголошують, що «емоція, хоча б яким чином вона виникла й формувалася, завжди вимагає свого вираження»[7]. При цьому мовна система зберігає розгалужений

[5] Grabias S. Język w zachowaniach społecznych. Lublin, 1997. S. 294.

[6] Szumska D. O emocjach bez emocji. Język a Kultura / pod red. I. Nowakowskiej-Kempnej. Wrocław: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2000. T. 14. S. 199.

[7] Fries N. Emocje. Aspekty eksperymentalne i lingwistyczne. Wartościowanie w języku i tekście na materiale polskim i niemieckim / pod red. G. Falkenberga, N. Friesa, J. Puzyniny. Warszawa, 1992. S. 118.

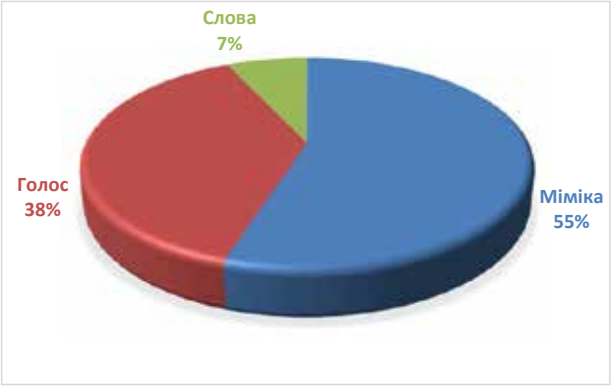

Рис. 1. Співвідношення засобів вияву емоцій і почуттів

інструментарій для репрезентації емоційної сфери, адже вона має у своєму розпорядженні великий арсенал засобів, які слугують називанню емоцій, а також інших елементів внутрішнього світу людини[8]. У межах «мови почуттів» називання й вираження емоцій постають як взаємопов'язані, але не тотожні явища: якщо називання може стосуватися як власних, так і чужих переживань незалежно від їхньої часової локалізації, то вираження пов'язане насамперед з актуалізацією безпосереднього емоційного стану суб'єкта мовлення. Разом із тим комунікативна практика засвідчує можливість імітації, моделювання або маскування емоцій, коли мовець демонструє почуття, яких фактично не переживає, або, навпаки, приховує власні емоційні стани[9].

Досліджуючи експресивність мови, польський лінгвіст С. Грабяс пропонує класифікацію способів актуалізації емоцій/почуттів у комунікації, упорядковуючи водночас термінологічну варіативність, пов'язану з їх описом. На думку вченого, емоції можуть реалізуватися у висловленні трьома основними способами, які різняться за ступенем усвідомленості, мовної опосередкованості та експліцитності[10].

По-перше, почуття *проявляються* (пол. *przejawiają się*) за допомогою позамовних засобів: міміки, жестів, темпу мовлення, інтонації, сили голосу, а також несловесних звукових реакцій (сміху, плачу тощо). Такий спосіб є неусвідомленим і не передбачає обов'язкового зв'язку між емоцією

[8] Laskowska E. F. Lingwista wobec języka uczuć. Półrocznik Językoznawczy Tertium. 2016. S. 140–141.
[9] Laskowska E. F. Там само.
[10] Grabias S. O ekspresywności języka. Ekspresja a słowotwórstwo. Lublin : Wydawnictwo UMCS, 1981. S. 26–28.

та змістом висловлення: адресат інтерпретує емоційний стан мовця на підставі зовнішніх ознак, незалежно від вербального змісту повідомлення.

По-друге, почуття *виражаються* (пол. *wyrażają się*) мовними засобами опосередковано, тобто імпліцитно. У цьому разі емоційний компонент закодовано в структурі висловлення – у морфологічних, синтаксичних, просодичних або лексичних засобах (зокрема, в експресивній лексиці). Таке вираження може супроводжувати мовлення, але не є обов'язковим; воно виступає свідомим комунікативним прийомом мовця.

По-третє, почуття *комунікуються* (пол. *są komunikowane*) безпосередньо, тобто експліцитно, за допомогою спеціальних предикатів і мовних одиниць, що прямо називають емоції. У цьому разі мовець відкрито повідомляє про власні або чужі емоційні стани, використовуючи відповідні слова чи фразеологізми, які виконують денотативну функцію.

Д. Шумська та Д. Здункевич у цьому контексті доповнюють цю думку, слушно додаючи, що маніфестація почуттів у тексті рідко набуває форми експліцитних висловлень, надаючи перевагу емоційно маркованій лексиці, а також синтаксичним, морфологічним і навіть просодичним засобам. Емотивність часто вводиться в акт комунікації неявно – у формі імплікатури[11].

Українські лінгвісти (В. Д. Шинкарук, Л. І. Ніколаєнко, Є. М. Петренко та ін.) услід за представниками сучасної емоціології найчастіше оперують тріадою «номінація – дескрипція – експресія» емоцій: «У мовній картині світу віддзеркалений емоційний світ людини, що реалізується в розмаїтті арсеналів мовних засобів, покликаних позначати й виражати емоції. Є два шляхи вираження емоцій у мові: 1) вони відображаються в мові як емоційний супровід, емоційне забарвлення, що виникає у результаті проникнення в мовлення емоційного стану мовця у вигляді його емоційних оцінок; 2) емоції віддзеркалюються мовними знаками як об'єктивно існуюча реальність, подібна до будь-якої іншої конкретно спостережуваної реальності. …Мовець може вибрати будь-який спосіб вираження емотивності: номінацію (назва почуття), дескрипцію (опис внутрішнього стану), експресію (вираження почуття за допомогою одиниць усіх рівнів мови)»[12].

Близькі за методологічним спрямуванням міркування містяться й у працях польського мовознавця А. Рейтера, який розмежовує називання та вираження емоцій. На його думку, називання емоцій охоплює передусім

---

[11] Szumska D. O emocjach bez emocji. Język a Kultura. Tom 14. Wrocław, 2000. S. 199–208; Zdunkiewicz D. Teoria implikatur Gric´a a język wartości. Poradnik Językowy, 1989, Z. 8. S. 523.

[12] Шинкарук В. Д. Особливості реченнєвих структур з емоційно-оцінними значеннями. *Studia linguistica*. 2011. Вип. 5. Ч. 2. С. 29–38, 32.

етимологічний, лексичний і фразеологічний рівні, а також пов'язані з ними проблеми концептуалізації; натомість вираження емоцій реалізується у двох площинах: вербальній, що охоплює мовні підсистеми та їхні одиниці – від фонеми, морфеми й лексеми до речення і тексту, – та позавербальній, представленій мімікою, жестами й іншими невербальними засобами[13].

Варто зауважити, що до 70–80-х років XX ст. у мовознавстві переважала думка, згідно з якою назви емоцій не належали до емотивних засобів мови, оскільки розглядалися лише як номінації відповідних психічних станів, а не як засоби їх безпосереднього вираження. Сучасна лінгвістика емоцій суттєво переглянула цей підхід: нині загальновизнаним є те, що систему емотивних засобів формують не лише одиниці, які виражають або описують емоційні стани, а й власне лексика емоцій, тобто лексичні номінації емоцій.

Номінативна вербаліка емоцій охоплює кілька категорій мовних одиниць, серед яких виділяються: абстрактні іменники (*strach*, *smutek*, *gniew*, *radość*); дієслова, причому одні з них безпосередньо називають емоційні стани експерієнцера (*martwić się*, *cieszyć się*), а інші позначають вплив на почуття іншої людини, тобто каузативи (*zmartwić kogoś*, *ucieszyć kogoś*); прикметники і дієприкметники (*radosny*, *smutny*, *zmartwiony*); прислівники (*rozpaczliwie (płakać)*, *gniewliwie (mówić)*); «аналітизми» – формально неподільні двочленні конструкції, які складаються з дієслів типу *czuć / odczuwać / okazywać* та назви емоції у непрямому відмінку: *odczuwać niepokój*; фразеологічні звороти: *być wniebowziętym*, *oczy stają w słup*, *krew krzepnie w żyłach*[14].

У цілому подібну типологію наводить Е. Лясковська, доповнюючи її істотними, на нашу думку, імпліцитними та описовими елементами. Авторка, зокрема, зазначає, що «емоції можуть бути імплікованими за допомогою інших мовних засобів: *Ten aktor jest idołem Pawła* = «Павел відчуває по відношенню до актора симпатію і захоплення». Окрім того, емоції можна називати опосередковано й в інший спосіб – називати реакції чи зовнішні прояви, які можуть свідчити про переживання тієї чи тієї емоції. Щодо певних емоцій вони можуть мати стандартні реакції: *Jan uśmiechnął się. Maria płacze. Po usłyszenie wiadomości Ewa zbladła.* На стику між лексемами, що позначають реакції, здатні вказувати на емоційний стан, і фразеологізмами, які називають почуття, функціонують

[13] Rejter A. Relacja *język a emocje* w perspektywie międzykulturowej. Sztuka i rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego / Pod red. J. Tambor, A. Achtelik. Katowice : Wydawnictwo Gnome, 2010. S. 78.

[14] Kopeć U. Rozwój słownictwa nazywającego uczucia w języku dzieci i młodzieży. Rzeszów: Wydawnictwo WSP, 2000. S. 24–25; Nowakowska-Kempna I. Język ciała czy ciało w umyśle, czyli o metaforyce uczuć. Język a Kultura. Tom 14. Wrocław, 2000. S. 25.

усталені описові конструкції таких реакцій, np. *robić wielkie oczy, komuś pociemniało w oczach, ktoś zapomniał języka w gębie*[15].

З-поміж широкого спектра мовних засобів, за допомогою яких вербалізуються емоції, лінгвісти переважно зосереджували свою увагу на лексичних категоріях із високим номінативним потенціалом: ідеться насамперед про іменники та дієслова, які традиційно становлять ядро лексико-семантичного поля емоційності. Саме ці частини мови найчастіше фіксують душевні стани, внутрішні переживання або афективні дії, а також належать до найуживаніших засобів вираження емоцій у повсякденній і художній комунікації. Зауважимо, що субстантиви і вербативи на позначення емоцій історично виникли раніше, ніж слова інших частин мови, і вже на етимологічному рівні такі одиниці часто відображають первинні уявлення про психічні процеси[16]. Окрім іменників та дієслів, незмінний інтерес дослідників викликають фразеологізми та стійкі словосполучення, у структурі яких емоційна семантика поєднується з виразною образністю й культурною маркованістю.

2. Експресія емоцій як лінгвосеміотичний феномен

Експресія емоцій є одним із ключових об'єктів сучасної афективної лінгвістики. Як зазначалося вище, вона може реалізовуватися на всіх рівнях природної мови й становить складний лінгвосеміотичний феномен, у межах якого емоційний зміст формується внаслідок взаємодії різнорівневих мовних і паралінгвальних засобів. Емоція в комунікації передається не лише через безпосереднє називання переживань, а й через інтонацію, ритм мовлення, добір лексики, словотвірні моделі, синтаксичну організацію висловлення, а також супровідні невербальні сигнали. Саме тому експресія емоцій розглядається не як ізольована властивість окремих мовних одиниць, а як багаторівнева система семіотичних механізмів, що забезпечують репрезентацію та інтерпретацію внутрішнього стану людини. У зв'язку із цим лінгвальний інструментарій вираження емоцій охоплює усі рівні мовної системи – від фонетичного до текстового. Водночас дослідники слушно наголошують, що механізми вираження емоцій не є довільними, вони значною мірою мають усталений, «канонізований» характер, хоча й досі залишаються неповно вивченими та системно не описаними[17].

---

[15] Laskowska E. F. Lingwista wobec języka uczuć. Półrocznik Językoznawczy Tertium, 2016. S. 140–141.

[16] Аскерова І. А. Семантичне поле назв емоційно-афективних станів у польській мові : монографія. Київ : Освіта України, 2007. 226 с.

[17] Шинкарук В. Д. Особливості реченнєвих структур з емоційно-оцінними значеннями. *Studia linguistica*. 2011. Вип. 5. Ч. 2. С. 34.

На *фонетичному* й *фонологічному* рівнях емоційна експресія реалізується через акцентуаційні та просодичні чинники: звукові повтори, звуконаслідування, подовжену вимову звуків, особливе акцентне виділення складів, пришвидшений темп мовлення, підвищену гучність висловлення тощо. Так, наприклад, у польській мові для вираження позитивних емоцій характерне насичення тексту м'якими, так званими *głoskami ciszącymi*, тоді як шиплячі та свистячі приголосні частіше використовуються для передачі негативних станів і дезапробації[18].

У площині *морфології* емоції репрезентуються за допомогою комплексу словотвірних і словозмінних маркерів. Зокрема, польська та українська мови вирізняються багатим репертуаром формантів, що виконують експресивну функцію, завдяки чому емоційне забарвлення лексем формується через типові словотвірні засоби, властиві польській (а також українській) мовній системі, пор. суфікси зі значенням петсливості, здрібнілості, згрубілості, зневаги, фамільярності тощо: пол. *-uś, -uni(a), -uszek, -szek, -uśk(i), -utk(i), -och, -uch, -isk(o), -idł(o), -acz* (*kotuś, ciotunia, kwiatuszek, wujaszek, miluśki, kochaniutki*; *tłuścioch, smoluch, babisko, chamidło, brzuchacz)*; укр. *-к, -ик, -ок, -очок, -иц(я), -оньк, -еньк, -есеньк, -ісіньк, -ус(я) -ищ(е), -аг(а), -езн(ий)* (*матусенька, батечко, рученята, однаковісінький*; *головань, товстелезний, костомаха, машинерія*; *носище, старезний, грубезний*)[19].

Серед морфологічних засобів вираження експресивності особливе місце посідають вигуки та модальні частки, які становлять окремий клас експресивно маркованої лексики, а також граматичні форми, що функціонують у своїй вторинній, емоційно забарвленій ролі. Показовим у цьому контексті є явище депреціативності та використання в польській мові так званого «жіночого» закінчення *-y* (на відміну від нормативних чоловічо-особових форм *-owie, -i*) у називному відмінку множини іменників чоловічого роду: *chłopy, zbiry, dziady, profesory, wykształciuchy*. Такі форми виконують експресивно-оцінну функцію, посилюючи емоційне ставлення мовця до називаних референтів.

На синтаксичному рівні об'єктивація емоцій здійснюється за допомогою широкого спектра експресивних конструкцій. Проілюструємо деякі з них на прикладі синтаксичної експлікації складного емоційного переживання ревнощів у польському романі «Ревнощі і медицина» М. Хороманського, де емоційна напруга та афективний стан головного персонажа передаються

---

[18] Nowakowska-Kempna I. Język ciała czy ciało w umyśle, czyli o metaforyce uczuć. Język a Kultura. Tom 14. Wrocław, 2000. S. 25.

[19] Українська мова: Енциклопедія / за ред. В. М. Русанівського. Київ : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2007. С. 157–158 ; Nowakowska-Kempna I. Język ciała czy ciało w umyśle, czyli o metaforyce uczuć. Język a Kultura. Tom 14. Wrocław, 2000. S. 25.

за допомогою: окличних та питально-окличних речень (*Wtedy właśnie stary Widmar zapalił zapałkę i wściekły popatrzył na zegarek. Człowiek, na którego czekał, spóźnił się już prawie o kwadrans.* ***To było nie do wiary!****; Pienił się z rozpaczy i gniewu […]. Człowiek, na którego czekał, odznaczał się punktualnością i jemu w równej mierze zależało na spotkaniu.* ***«Ja go nauczę!»*** *powtarzał Widmar sapiąc i kaszląc. Znowu zapalił zapałkę i spojrzał na zegarek. Wskazówka –* ***do cholery!*** *– nie przesunęła się nawet o włos; –* ***Psiakrew!*** *– i Widamar zamknął okno; O tej samej porze monter rozdzielczy, Izaak Gold, brat krawca […] trzymał rękę na dźwigni i wołał na całą halę maszyn: –* ***Co się stało?! Cholery!!***; *–* ***Czy dowiecie się wreszcie, co się stało? Ścierwy! …*** *Starał się ukryć wzruszenie. […] krew mu się rzuciła do głowy, a w sercu miał niepokój i ciekawość)*; риторичних запитань *(«Mój Boże – myślał jednocześnie – gdyby taki nastrój panował i między nami!* ***Dlaczego nie możemy mieć dzieci?*** *Ach, moja najdroższa!»;* ***«Cóż to za głupstwo powiedziała? Czy to może wysyczał wiatr?»****; Tak było w rzeczywistości i chirurg nie mylił się. Jedno dotknięcie smagłej, ciepłej ręki wystarczyło, aby Widmar odrodził się, przynajmniej chwilowo.* ***«Rebeko*** *– myślał mąż –* ***po cóż mnie tak męczysz?»***); апосіопези (незавершених, перерваних висловлень) *(To niedopuszczalne, aby w taki duszny dzień człowiek marzł jak szczenię. Czym tam śmierdzi? Proszę zawołać dyrektora! Przecież tu śmierdzi jak… – nie dokończył po raz drugi i odrzucił nasuwające się porównanie; Wtedy stary Widmar uczuł poprzednią nieuleczalną rozpacz. Stanął obok żony i powiedział wolno: – Czy chcesz, bym znowu mówił o tamtym… – Nie wysłuchał nawet jej odpowiedzi);* еліптичних та неповних речень (– ***Może pan popełnić Bóg wie co…*** *– wykrztusił. To było wszystko. Ogólnikowe, nic nie mówiące zdanie; Walcząc ze wspomnieniami, które odbijały się, jak zgaga, stary Widmar powtarzał:* ***Rebeko, Rebeko…*** *[…]; Na to krawiec pokiwał głową z zachwytem, wyszeptał przez łzy: –* ***Cacaca...)****;* […] stary Widmar chodził tam i z powrotem); численних повторів (– ***Nie dowiem się niczego*** *– mamrtotał zrozpaczony –* ***niczego się nie dowiem****…; –* ***Słuchaj, Gold,*** *– powiedział Widmar, gdy tylko usiedli obaj na tarasie miejskiej kawiarni –* ***słuchaj, Gold****. Przyszło mi jednak do głowy, że to wszystko jest niezbędnym nabieraniem z twej strony; –* ***Dobrze*** *już,* ***dobrze*** *– mruknął Widamr podejrzliwie*); вставних конструкцій (*O tej samej porze monter rozdzielczy,* ***Izaak Gold, brat krawca, ten sam, który przed chwilą wyłączył prąd w elektrowni****, trzymał rękę na dźwigni i wołał na całą halę maszyn; Znowu zapalił zapałkę i spojrzał na zegarek. Wskazówka –* ***do cholery!*** *– nie przesunęła się nawet o włos; Gdzie tu u was jest****, do pioruna,*** *wentylator? To niedopuszczalne, aby w taki duszny dzień człowiek marzł jak szczenię*) та ін.

Важливо відзначити, що емоційний зміст у художньому творі формується не лише на рівні окремих синтаксичних конструкцій, а й у ширшому прагматичному просторі висловлення, де ключову роль відіграють комунікативна ситуація, інтенції мовця, характер взаємодії персонажів і загалом жанрово-дискурсивна організація тексту. Саме тому експресія емоцій постає не ізольованою мовною характеристикою, а складним комунікативно-прагматичним явищем. Акцент на значущості саме прагматичного виміру емоційної комунікації робить також Е. Лясковська, слушно зауважуючи, що «питання взаємозв'язку мови й емоцій можуть розглядатися також на вищих рівнях комунікації, зокрема на найвищому рівні організації мовного повідомлення – так званому дискурсі в його широкому розумінні. Можна вказати на певні жанри та мовленнєві акти, як-от сварка чи погроза, що тісно пов'язані з емоціями і можуть істотно впливати на структуру, стиль та функцію мовного повідомлення. Цей аспект проблеми набуває особливого значення, якщо зважати на різноманітні чинники, що зумовлюють фортунну реалізацію комунікативного акту»[20].

Незважаючи на вагому роль фонетичних і граматичних – морфологічних та синтаксичних – засобів у вираженні емоцій, найширший спектр емоційно-оцінних значень репрезентує, безперечно, лексика. Як влучно зазначає А. Душак, досліджуючи концептуалізацію гніву в польській мові, «гнів, який проявляється на обличчі, у мові тіла, розпізнається в слові. *Слово стає іконою переживання*» (курсив наш. – А. І.)[21].

Польські мовознавці виокремлюють *експліцитну* та *імпліцитну* лексичну експресивність (Т. Скубалянка, Р. Гжегорчикова, С. Грабяс та ін.). Експресивізми вони поділяють на *морфологічні* (*zdrobnienia, zgrubienia, spieszczenia*) та *прагматичні*, тобто такі, «експресивність яких визначається виключно семантико-прагматичними чинниками»[22]. Прагматичні лексичні експресивізми, своєю чергою, можуть бути первинні та вторинні. Первинні прагматичні експресивізми – це непохідні одиниці (ані морфологічно, ані семантично), які незалежно від контексту мають емоційне забарвлення (пол. *cham, gbur*). Повне розуміння їх значення можливе лише шляхом етимологічного аналізу. Вторинні прагматичні експресивізми спираються передовсім на процеси метафоризації, головно – це неосемантизми (на приклад, *tyka* «дуже

[20] Laskowska E. F. Lingwista wobec języka uczuć. Półrocznik Językoznawczy Tertium, 2016. S. 143.

[21] Duszak A. O emocjach bez emocji. Gniew w perspektywie lingwistycznej. Anatomia gniewu w językach i kulturach świata. Red. A. Duszak, N. Pawlak. Warszawa, 2003. S. 15.

[22] Zgółkowa H. Leksyka ekspresywna jako wyróżnik potocznej odmiany współczesnej polszczyzny. Język potoczny jako przedmiot badań językoznawczych. Opole,1991. S. 52.

висока і худа людина», *ciacho* «чоловік привабливої зовнішності»), тобто тут ідеться про семантичну деривацію[23].

Говорячи про реалізацію лексичної експресивності, українська дослідниця Н. І. Бойко виділяє два її основні вектори – інгерентний та адгерентний, що дає підстави розмежовувати мовну (семантичну) експресивність і мовленнєву (функційну)[24]. У межах такого підходу українська семасіологія, досліджуючи засоби вербалізації емоційних станів, традиційно виокремлює кілька основних типів лексичних одиниць залежно від характеру реалізації емоційно-оцінного компонента:

Лексеми з інтегрованим емоційним компонентом, у яких експресивне забарвлення є невід'ємною частиною прямого значення. Емоційно-оцінний компонент включений до денотативного макрокомпонента й становить основний та обов'язковий зміст лексеми (наприклад, *вікопомний, перст, барахло, негідник*); а також вигуки (*ах!*, *ой!*), лайлива лексика, вульгаризми, емоційно-оцінні прикметники й прислівники.

Слова з афіксально маркованою експресивністю, де емоційно-оцінний ефект досягається за рахунок використання суб'єктивно-експресивних афіксів (наприклад, *дідусь, дідок, дідочок, дідуган, дідуганище; спатки, спаточки, спатоньки*).

Лексичні одиниці з контекстуально актуалізованою експресивністю, у яких емоційне забарвлення виникає у переносному, метафоричному, образному вживанні тощо (наприклад, *каша, дубина, гадюка, шкура, свиня*)[25].

Наведений трирівневий поділ емоційної лексики загалом корелює з поширеною у лінгвістиці емоцій класифікацією В. І. Шаховського, у межах якої розмежовуються афективи, конотативи та потенціативи. *Афективи* становлять одиниці, у яких емотивність є ядровою і домінантною: вони безпосередньо виражають емоційний стан мовця, не маючи розгорнутого предметно-логічного змісту. *Конотативи* натомість поєднують денотативне значення з усталеним емоційно-оцінним компонентом, що відображає ставлення мовця до позначуваного об'єкта. *Потенціативи* ж не містять власне емотивності в семантичній структурі, однак здатні

[23] Rejter A. Relacja język a emocje w perspektywie międzykulturowej. Sztuka i rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego / pod red. J. Tambor, A. Achtelik. Katowice : Wydawnictwo Gnome, 2010. S. 80–82 ; Laskowska E. F. Lingwista wobec języka uczuć. Półrocznik Językoznawczy Tertium, 2016. S. 144–145 ; Українська мова: Енциклопедія / за ред. В. М. Русанівського. Київ : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана. 2007. С. 156.

[24] Бойко Н. І. Семантична основа лексичної експресивності. *Лінгвостилістичні студії*. 2016. Вип. 4. С. 39.

[25] Голянич М. І., Стефурак Р. Л., Бабій І. О. Словник лінгвістичних термінів: лексикологія, фразеологія, лексикографія / за ред. М. І. Голянич. Івано-Франківськ : Сімик, 2011. С. 68.

актуалізувати її в конкретному контексті залежно від інтонаційних, ситуативних і дискурсивних чинників.

У площині наукового осмислення процесів об'єктивації емоцій лінгвісти переважно зосереджували увагу на описі способів номінації емоцій у мові, аналізі типології мовних засобів, на відображенні емоцій у мовній картині світу тощо, натомість са́ме сфера їх безпосереднього вираження й досі залишається «менш вивченим аспектом вербалізації»[26].

Усі проаналізовані вище засоби – вербальні й невербальні – у своїй сукупності формують *емоційний код* як семіотичну систему взаємозв'язків між емоціями та способами їх маніфестації. Цей код, з одного боку, має універсальний характер, відображаючи загальнолюдські психоемоційні стани, а з іншого – значною мірою є національно-культурно зумовленим.

3. Універсальність і культурна детермінація мовної об'єктивації психічного світу

Універсальність емоцій обґрунтовується на рівні їх біологічного й нейропсихологічного функціонування, а також загальних когнітивних схем реагування (П. Екман, К. Ізард та ін.); культурна варіативність щодо переживання, інтерпретації й вербального оформлення емоцій визначається тим, що культура накладає власні символічні й семантичні матриці на емоційний досвід індивіда, формуючи стереотипи емоційного вираження, соціальні норми регулювання афектів, а також специфічні способи їх репрезентації у мові (А. Вежбицька, Р. Гжегорчикова, Б. Левандовська-Томащик, Б. Лукашевич, А. Миколайчук, А. Рейтер та ін.). У цьому контексті особливої ваги набуває поняття культурно-семіотичних кодів емоцій – знакових механізмів (лексичних, метафоричних, синтаксичних, невербальних тощо), через які певна лінгвокультура репрезентує, інтерпретує та соціально регулює емоційні стани.

Науковці давно звернули увагу на існування емоцій, які не можуть бути адекватно передані мовними засобами інших мов. Однією з перших, хто актуалізував цю проблему, була польсько-австралійська дослідниця А. Вежбицька. Її нині класичні праці підкреслювали необхідність урахування культурно-емоційної специфіки в перекладі та порівняльних мовознавчих студіях, що сприяло формуванню глибшого розуміння національно-специфічних механізмів об'єктивації та передачі емоцій. Учена слушно наголошувала: «Існує тісний зв'язок між життям суспільства та словниковим складом мови, якою це суспільство послуговується.

[26] Laskowska E. F. Lingwista wobec języka uczuć. Półrocznik Językoznawczy Tertium, 2016. S. 138–148. S. 141 ; Data K. W jaki sposób językoznawcy opisują emocje? Język a Kultura. Tom 14. Wrocław, 2000. S. 245–252.

Це однаковою мірою стосується як зовнішніх проявів життя, так і внутрішнього світу людини, непомітного для неозброєного ока»[27].

Самé слово *emotion* А. Вежбицька вважала складно організованим і культурно специфічним (на відміну від дієслова *feel*, яке трактувала як універсальне і зараховувала до семантичних примітивів)[28]. Науковиця піддала критиці концепцію відомого американського психолога П. Екмана щодо універсальності емоційної експресії, наголошуючи, що, подібно до індивідуальних відмінностей між окремими людьми, кожна нація вирізняється більшою або меншою емоційністю. З огляду на це, особливого інтересу набуло дослідження концептуалізації емоцій у межах певної мовної родини, мовної групи, окремої мови чи навіть індивідуального ідіолекту. Таким чином, А. Вежбицька надавала провідного значення мові як чинникові формування та репрезентації емоційного досвіду: «Емоції та культура нерозривно пов'язані між собою. Щоб досліджувати роль емоцій у певній культурі і значення культури у формуванні й концептуалізації емоцій, ми повинні звертати особливу увагу на мову в усіх її аспектах: лексичному, граматичному та прагматичному»[29].

При цьому вчена слушно застерігала від абсолютизації досвіду однієї мови, особливо у сфері емоцій: «Сфера емоцій яскраво ілюструє пастки, які чатують на нас, якщо ми намагатимемося робити висновки про загальнолюдські універсалії, спираючись винятково на власну рідну мову»[30]. Водночас А. Вежбицька наголошувала, що це не означає заперечення існування загальнолюдських універсалій як таких: універсальні поняття справді існують, однак їх можна виявити й описати лише у зіставно-мовній перспективі.

Нині ці та інші положення А. Вежбицької знаходять подальший розвиток у працях її однодумців і послідовників. Зокрема, польська науковиця Б. Левандовська-Томащик, здійснюючи багаторічні ґрунтовні дослідження у сфері лінгвістики емоцій, переконливо доводить, що одні емоційні поняття та їхні відтінки не лише функціонують у багатьох мовах, а й демонструють значну подібність у способах концептуалізації та контекстуального осмислення: «Існують такі почуття та їхні відтінки, які 1) видаються не лише спільними для багатьох мовних систем, але

---

[27] Wierzbicka A. Słowa klucze. Różne języki – różne kultury. Warszawa : Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2019. S. 16.

[28] Wierzbicka A. Emotions across Languages and Cultures. Diversity and Universals. Cambridge : Cambridge Univ. Press. Wierzbicka, 1999. Pp. 5, 9–10.

[29] Wierzbicka A. Emocje. Język i «skrypty kulturowe». Język. Umysł. Kultura. Warszawa: PWN, 1999. S. 189.

[30] Wierzbicka A. Słowa klucze. Różne języki – różne kultury. Warszawa : Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2019. S. 30.

й їхня концептуалізація, тобто значення відповідних понять у різних контекстах, виявляє значну схожість»[31]. Інші ж емоції та емоційні стани виявляють виразну культурно-мовну специфіку й не мають повністю лексикалізованих відповідників в інших мовних системах: «Деякі почуття, емоції та емоційні стани, як-от *żal* у польській мові та споріднені поняття в інших слов'янських мовах, своєю чергою, не мають еквівалента в інших мовних системах, наприклад в англійській мові. Подібно до цього, хоча в польській мові вживається поняття, що виражає почуття *tęsknota*, знайти повністю однозначний англійський відповідник непросто, хоча у цій системі, наприклад, існує лексикалізоване поняття *homesickness*, яке, своєю чергою, у перекладі на польську потребує багатослівного еквівалента (наприклад: *tęsknota za domem / rodzicami / krajem*)»[32]. Зміст і перебіг емоційних подій зумовлюються не лише індивідуальними особливостями та типом стимулу, а й культурним і соціальним контекстом, у якому функціонують мовна система й інші семіотичні коди. Фізіологічні та ментальні реакції на стимули перетворюються на складні поняттєві утворення – емоції та почуття, що відображають як особистісні, так і культурно детерміновані моделі поведінки.

Подібну думку у більш загальному вигляді формулює А. Рейтер: «Емоції як психологічний феномен, з одного боку, слід аналізувати як загальнолюдське явище, пов'язане з універсальністю досвіду (наприклад, існує безсумнівно багато спільних для людей різних культур причин виникнення емоцій, а також способів їх вербалізації чи прояву). З іншого боку, емоції перебувають під впливом різноманітних чинників культурної природи, унаслідок чого виникають певні неперекладні, специфічні для конкретної мови смислові відтінки, відсутні в інших мовах (це особливо помітно у випадку культурно віддалених мов, хоча не обмежується лише ними)»[33].

Таким чином, здійснюючи історико-семасіологічний, когнітивно-дискурсивний, лінгвокультурологічний, психолінгвістичний чи інший тип аналізу репрезентації емоцій у мові, варто враховувати, що в їхній внутрішній структурі співіснують два фундаментальні компоненти: по-перше, біологічно зумовлений, універсальний, спільний для всіх живих істот (як людини, так і тварини); по-друге, культурно детермінований, специфічний і унікальний, мотивований системою цінностей, переконань,

---

[31] Lewandowska-Tomaszczyk B. Nabywanie kompetencji emocjonalnej w kontakcie językowym. Społeczeństwo. Edukacja. Język. 2016. Tom 1. S. 57.

[32] Там само.

[33] Rejter A. Relacja język a emocje w perspektywie międzykulturowej. Sztuka i rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego / pod red. J. Tambor, A. Achtelik. Katowice : Wydawnictwo Gnome, 2010. S. 78.

норм поведінки та стилем життя, характерними для мовної свідомості певного етносу. Аналіз додаткових конотем – прагматичних, символічних, культурних, енциклопедичних та інших «співзначень», що нашаровуються на лексичну семантику й актуалізуються переважно в особливих, вторинних, поетичних або непрямих контекстах уживання слова, – дає змогу простежити внутрішні взаємозв'язки між різними типами значення та розкрити механізми формування образу, який закріплюється за словом у мовній свідомості носіїв[34].

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи, зазначимо, що сучасна лінгвістика емоцій постає як один із найбільш динамічних і міждисциплінарно зорієнтованих напрямів гуманітарного знання, у межах якого емоційний досвід людини осмислюється не лише як психологічний феномен, а й передусім як складна система мовної та культурної репрезентації. Аналіз мовних маркерів афективності засвідчує, що емоції вербалізуються на різних рівнях мовної організації: фонетичному, лексичному, фразеологічному, морфологічному, синтаксичному, дискурсивному та прагматичному, а їхня мовна об'єктивація виявляє тісний зв'язок із національно-культурними моделями інтерпретації внутрішнього світу людини.

Установлено, що афективність у мові не обмежується прямими назвами емоцій, а реалізується через широкий спектр експресивних, оцінних, метафоричних і символічних засобів, які формують складну систему емоційного кодування дійсності. Особливу роль у цьому процесі відіграють культурно-семіотичні коди, що акумулюють історично сформовані уявлення певної спільноти про допустимі форми переживання, вияву та інтерпретації емоцій. Саме вони значною мірою визначають специфіку мовної концептуалізації таких феноменів, як любов, страх, гнів, ревнощі, сором, щастя чи страждання, а також впливають на характер їх оцінки в наївній мовній свідомості.

Дослідження також дає підстави стверджувати, що мовні маркери афективності виконують не лише номінативну, а й когнітивну, аксіологічну, комунікативну та соціокультурну функції. Через них мова не просто фіксує емоційні стани, а структурує емоційний досвід, задає моделі його інтерпретації та формує відповідні сценарії емоційної поведінки. У цьому аспекті емоційна лексика, образність, метафорика й дискурсивні практики постають важливими індикаторами колективної мовної свідомості та культурної пам'яті.

---

[34] Аскерова І. А. Семантичне поле назв емоційно-афективних станів у польській мові : монографія. Київ : Освіта України, 2007. С. 17–18.

Водночас аналіз сучасних підходів до вивчення емоцій свідчить, що, попри значну кількість праць у галузі психології, когнітивної лінгвістики, лінгвокультурології, психолінгвістики та семіотики, проблема комплексного опису мовної репрезентації афективності й надалі залишається відкритою. Це зумовлено багатовимірністю самих емоцій, їх динамічністю, варіативністю культурних інтерпретацій і неоднорідністю мовних засобів їх вираження. Саме тому перспективним видається подальше поєднання семантико-когнітивного, дискурсивного, корпусного та лінгвокультурологічного підходів, які уможливлюють реконструкцію не лише мовних засобів вербалізації емоцій, а й глибинних механізмів їх концептуалізації у різних мовах і культурах.

Отже, емоціолінгвістика сьогодні формується як важливий простір дослідження взаємодії мови, свідомості, культури та психічного світу людини, а вивчення мовних маркерів афективності й культурно-семіотичних кодів відкриває широкі перспективи для подальшого осмислення мовної природи емоцій, почуттів і переживань, а також способів їх культурного моделювання. Особливо перспективними у цьому контексті постають зіставні дослідження, що дають змогу простежити як універсальні, так і національно специфічні механізми концептуалізації емоційного досвіду. Важливе місце серед таких студій посідає слов'янський науковий простір, зокрема польсько-український вимір, у межах якого близькоспоріднені мови й культури створюють сприятливе підґрунтя для виявлення спільних і відмінних моделей мовної репрезентації емоцій.

АНОТАЦІЯ

Пропонований розділ присвячений аналізу мовних маркерів афективності та культурно-семіотичних кодів у польсько-українському вимірі сучасної лінгвістики емоцій. У центрі уваги перебувають способи мовної репрезентації емоційних станів, а також взаємодія вербальних і невербальних засобів вираження емоцій у процесі комунікації. Особливу увагу зосереджено на проблемі номінації, дескрипції та експресії емоцій, специфіці функціонування емотивної лексики та ролі культурно зумовлених моделей інтерпретації емоційного досвіду. Проаналізовано основні підходи польських і українських мовознавців до вивчення афективності як семантичної, прагматичної та культурної категорії. Установлено, що емоційний зміст реалізується на всіх рівнях мовної системи – від фонетичного до текстового, а також через паралінгвальні й невербальні засоби комунікації. Наголошено, що мовні маркери емоційності тісно пов'язані з національно-культурними кодами, які визначають способи концептуалізації та оцінювання внутрішніх переживань. У розділі наукової

монографії підкреслено міждисциплінарний характер лінгвістики емоцій, що поєднує методологічні засади когнітивної лінгвістики, психолінгвістики, семіотики, етнолінгвістики та ін. Зроблено висновок про перспективність польсько-українських зіставних студій для подальшого дослідження мовної об'єктивації емоцій і культурної специфіки афективного досвіду.

Література

1. Аскерова І. А. Семантичне поле назв емоційно-афективних станів у польській мові : монографія. Київ : Освіта України, 2007. 226 с.
2. Бойко Н. І. Семантична основа лексичної експресивності. *Лінгвостилістичні студії*. 2016. Вип. 4. С. 39–54.
3. Бойко Н. І. Українська експресивна лексика: семантичний, лексикографічний і функціональний аспекти. Ніжин : Аспект-поліграф, 2005. 552 с.
4. Голянич М. І., Стефурак Р. Л., Бабій І. О. Словник лінгвістичних термінів: лексикологія, фразеологія, лексикографія / за ред. М. І. Голянич. Івано-Франківськ : Сімик, 2011. 272 с.
5. Григоренко Г. С. Особливості вербалізації негативних емоцій у сучасному англомовному художньому дискурсі (на прикладі роману Ніколаса Спаркса «Остання пісня»). *Сучасні філологічні дослідження та навчання іноземної мови в контексті міжкультурної комунікації*. 2014. Вип. 1. С. 223–229.
6. Петренко Є. М. До проблеми вербалізації емоцій. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2018. Вип. 37. Т. 4. С. 81–84.
7. Українська мова : енциклопедія / за ред. В. М. Русанівського. Київ : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2007. 856 с.
8. Шинкарук В. Д. Особливості реченнєвих структур з емоційно-оцінними значеннями. *Studia linguistica*. 2011. Вип. 5. Ч. 2. С. 29–38.
9. Choromański M. Zazdrość i medycyna.Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 1979. 250 s.
10. Diller H. J. Emotions and the Linguistics of English. Proceedings. Tuebingen : Niemeier, 1992. 155 p.
11. Duszak A. O emocjach bez emocji. Gniew w perspektywie lingwistycznej. Anatomia gniewu w językach i kulturach świata / pod red. A. Duszak, N. Pawlak. Warszawa, 2003. S. 15–24.
12. Fries N. Emocje. Aspekty eksperymentalne i lingwistyczne. Wartościowanie w języku i tekście na materiale polskim i niemieckim / pod red. G. Falkenberga, N. Friesa, J. Puzyniny. Warszawa, 1992. S. 105–130.
13. Grabias S. Język w zachowaniach społecznych. Lublin, 1997. 364 s.

14. Grabias S. O ekspresywności języka. Ekspresja a słowotwórstwo. Lublin : Wydawnictwo UMCS, 1981. S. 26–28.

15. Jędrzejko E., Nowakowska-Kempna I. O uczuciach i ich objawach w aspekcie semantyki leksykalnej. *Przegląd Humanistyczny*. 1985. T. 7/8. S. 81–90.

16. Kopeć U. Rozwój słownictwa nazywającego uczucia w języku dzieci i młodzieży. Rzeszów : Wydawnictwo WSP, 2000. 179 s.

17. Laskowska E. F. Lingwista wobec języka uczuć. Półrocznik Językoznawczy Tertium. 2016. S. 138–148.

18. Lewandowska-Tomaszczyk B. Nabywanie kompetencji emocjonalnej w kontakcie językowym. Społeczeństwo. *Edukacja. Język*. 2016. T. 1. S. 55–65.

19. Nowakowska-Kempna I. Język ciała czy ciało w umyśle, czyli o metaforyce uczuć. *Język a Kultura*. 2000. T. 14. S. 25–58.

20. Rejter A. Relacja język a emocje w perspektywie międzykulturowej. Sztuka i rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego / pod red. J. Tambor, A. Achtelik. Katowice : Wydawnictwo Gnome, 2010. S. 75–83.

21. Szumska D. O emocjach bez emocji. Język a Kultura / pod red. I. Nowakowskiej-Kempnej. Wrocław : Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2000. T. 14. S. 199–208.

22. Wierzbicka A. Emocje. Język i «skrypty kulturowe». Język. Umysł. Kultura. Warszawa : PWN, 1999. S. 163–189.

23. Wierzbicka A. Emotions across Languages and Cultures. Diversity and Universals. Cambridge : Cambridge University Press, 1999. 349 p.

24. Wierzbicka A. Kocha, lubi, szanuje. Warszawa : Wiedza Powszechna, 1971. 279 s.

25. Wierzbicka A. Słowa klucze. Różne języki – różne kultury. Warszawa : Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2019. 564 s.

26. Zgółkowa H. Leksyka ekspresywna jako wyróżnik potocznej odmiany współczesnej polszczyzny. Język potoczny jako przedmiot badań językoznawczych. Opole, 1991. S. 52–59.

Information about the author:
Askerova Iryna Aliivna,
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Doctoral Student at the Department of Linguistics
and Methods of Teaching Foreign Languages
Dragomanov State University of Ukraine
9, Pyrohova Street, Kyiv, Ukraine

CHAPTER 2

RECURRENCE IN THE INTERDISCIPLINARY SPACE: FROM LINGUISTIC CATEGORY TO UNIVERSAL METHODOLOGICAL CONCEPT

Honcharuk O. M.
DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-704-8-2

INTRODUCTION

Recurrence as a fundamental category, encompassing the idea of cyclic repetition, iterativity, and structural invariance, has a decisive influence on a wide range of modern fields of knowledge. Within the framework of mathematical modeling and the theory of dynamical systems, recurrence is considered as the ability of a system to return to states close to the initial ones, which was reflected in the classical works of the French mathematician Henri Poincaré[1]. Within the framework of the general theory of systems, founded by Ludwig von Bertalanffy[2], recurrent processes act as a key tool for identifying patterns in complex structures. The research of the German theoretical physicist Hermann Haken[3] demonstrated that in self-organized systems, it is the repetition and correlation of elements that allow the system to maintain integrity. This opens up new horizons for understanding linguistic phenomena, because repetition indicates the basic principles of information ordering. At the same time, the concept of interdisciplinarity is gaining increasing importance in the modern Western scientific space. According to the ideas of the French philosopher Edgar Morin[4] regarding the «component of thinking», the integration of knowledge provides a comprehensive approach to solving scientific problems. In this context, recurrence appears as a methodological bridge that allows finding points of convergence between natural and socio-humanitarian fields.

[1] Poincaré H. The Three-Body Problem and the Equations of Dynamics / transl. B. D. Popp. New York : Springer, 2017. 248 p.

[2] Bertalanffy L. von. General System Theory: Foundations, Development, Applications. New York : George Braziller, 1968. 295 p.

[3] Haken H. Synergetics: An Introduction: Nonequilibrium Phase Transitions and Self-Organization in Physics, Chemistry and Biology. Berlin : Springer, 1983. 390 p.

[4] Morin E. On Complexity. Advances in Systems Theory, Complexity and the Human Sciences. New Jersey : Hampton Press, 2008. 127 p.

In the linguistic plane, recurrence as a means of ensuring textuality was studied in the works of European scholars Robert-Alain de Beaugrand and Wolfgang Dressler[5]. They emphasize that repetition is a necessary parameter of text cohesion. From a pragmatic point of view, as noted by the prominent Dutch linguist Ten van Dijk[6], recurrent structures in discourse serve as tools for actualizing strategic meanings and influencing the recipient. In modern scientific discourse, the category of recurrence acquires new cognitive-discursive interpretations. In particular, the British researcher Christopher Hart[7] in his recent works considers recurrent structures as key tools for constructing mental models in political and media discourse. He proves that the repetition of certain linguistic patterns not only structures the text, but also creates the effect of a «shared reality» between the author and the recipient. The interdisciplinary vector of recurrence in the context of digital communication is thoroughly analyzed by Christian Fuchs[8]. His research in 2022–2024 focuses on how recurrent algorithms and linguistic repetitions in social media form new digital ideologies. For Fuchs, recurrence acts as a mechanism for strengthening social meanings in the global information space. The issue of textual cohesion through the prism of computational linguistics and big data analysis is being developed by Danielle McNamara[9]. Her recent research confirms that the recurrence of lexical and syntactic units is a fundamental parameter for assessing the intelligibility and logical coherence of complex texts, which allows combining linguistics with cognitive psychology and IT technologies. The interdisciplinary potential of recurrence is further supported by studies in the field of research methodology[10], complexity dynamics in communication[11], and quantitative analysis of recurrent patterns across natural languages[12].

The purpose of the article is to study the place of recurrence in the interdisciplinary space and analyze its impact on the formation of new knowledge and approaches to solving complex problems. The relevance of

---

5 Beaugrande R. de, Dressler W. U. Introduction to Text Linguistics. London : Longman, 1981. 286 p.

6 Van Dijk T. A. Discourse and Context: A Sociocognitive Approach. Cambridge : Cambridge University Press, 2008. 261 p.

7 Hart C. Ten Lectures in Cognitive Linguistics: Cognitive Critical Discourse Analysis. Leiden : Brill, 2024. 240 p.

8 Fuchs C. Digital Capitalism: Media, Communication and Society. *Volume Three*. London : Routledge, 2022. 342 p.

9 McNamara D. S., Graesser A. C., McCarthy P. M., Cai Z. Automated Evaluation of Text and Discourse with Coh-Metrix. Cambridge : Cambridge University Press, 2014. 278 p.

10 Tobi H., Kampen J. K. Research design: the methodology for interdisciplinary research framework. *Quality & Quantity*. 2018. Vol. 52, № 3. P. 1209–1225.

11 Abney D. H., Paxton A., Dale R., Kello C. T. Complexity matching in dyadic conversation. *Journal of Experimental Psychology: General*. 2014. Vol. 143, № 6. P. 2304–2315.

12 Guzmán-Vargas L., Almendral J. A., Leyva I., Marro J., Moreno Y. Recurrence networks in natural languages. *Entropy*. 2019. Vol. 21, № 5. P. 517.

the topic is due to the need for a deeper understanding of the mechanisms of interaction between different branches of science, as well as identifying the potential of recurrence as a method capable of promoting innovation and research that goes beyond traditional frameworks. Within this framework, it is important to explore how recurrence can serve as a bridge between disciplines, simplifying the process of generating new ideas and approaches in the modern interdisciplinary scientific environment.

1. Theoretical foundations of recurrence

Recurrence is defined as a property of a system or process characterized by repeating elements or structures. It plays a key role in mathematics, especially in the theory of recurrence relations, where the definition of the meaning of a sequence relies on its previous elements. For example, in recurrence relations, such as the Fibonacci sequence, each subsequent element is defined as the sum of the two previous ones: F(n) = F(n-1) + F(n-2), which illustrates the foundations of recurrence in pure mathematics. Recurrence in linguistics, similar to Fibonacci numbers in mathematics, reflects the dependence of linguistic phenomena on their previous states, where each subsequent state can be viewed as the result of the interaction of the two previous ones, which allows us to study changes in pronunciation, word formation, and grammatical structures over time. As O. Honcharuk notes, the category of recurrence in the system of linguistic concepts appears as «a complex multi-level phenomenon that goes beyond simple linear repetition, integrating the properties of iterativity and invariance, which ensure the structural integrity of the language system in its diachronic development»[13].

Let us imagine that we want to determine the meaning of a certain linguistic phenomenon (F(n)) based on two previous states of this phenomenon (F(n-1) and F(n-2)). Where F(n) is the current state of the linguistic phenomenon that we want to determine. F(n-1) is the previous state of this phenomenon. F(n-2) is the state that preceded the previous one. So, as an example, changes in the pronunciation of sounds: F(n) is the pronunciation of the sound «a» in the modern Ukrainian dialect. F(n-1) – pronunciation of the sound «a» in the previous generation. F(n-2) – pronunciation of the sound «a» even earlier. Using this formula, one can study how the pronunciation of a sound changes over time, based on previous stages of language development. Another example: the formation of new words, where F(n) – a new word that appeared in the language. F(n-1) – words that existed before that, which influenced the

[13] Гончарук О. М. Категорія рекурентності в контексті інших лінгвістичних понять. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Філологічні науки*. 2024. № 22. С. 26–31.

formation of a new word (for example, by combining bases, adding suffixes, etc.). F(n-2) – even more ancient words, which could also influence the formation of a new word through certain historical processes. In the context of word-formation nomination, as noted in recent research[14], recurrence acts as a cognitive-derivative mechanism that ensures the continuity of the language system through the repetition of morphemic and semantic models. This allows us to consider neolexemes not as isolated units, but as the result of the recurrent interaction of already existing linguistic resources. Thus, recurrence helps to understand how new words arise on the basis of already existing ones, taking into account the previous stages of language development. This formula can also be used to determine grammatical changes. F(n) is a modern grammatical construction. F(n-1) is a previous version of this construction. F(n-2) is an even older version. Recurrence allows us to study how grammatical rules and structures change over time, based on previous states of the language. It is important to note that the formula F(n) = F(n-1) + F(n-2) is a simplified analogy. In linguistics, changes occur under the influence of many factors, and it is not always possible to reduce everything to such a simple dependence. The recurrent approach in linguistics helps to study the dynamics of language, its changes and development over time.

In the natural sciences, the concept of recurrence is also important. For example, in biology, recurrence can be reflected in population modeling, where the future abundance of a species depends on its past abundance. Also in physics, recurrent processes can be captured in the final forms of energy that repeat in cyclic systems, such as the rotation of planets or changes in the states of matter.

Recurrence is reflected in many scientific disciplines. In computer science, for example, recurrent algorithms are used to solve problems where each step depends on the previous one. This can include algorithms for data processing, pattern recognition, and computer graphics, allowing complex structures or behavior to be modeled.

In the social sciences, recurrence can be observed in the analysis of social processes. For example, the study of cycles of economic activity (booms and busts) can reveal regularities in the behavior of markets, which helps in predicting future trends. In psycho-emotional research, recurrent patterns can manifest themselves in the form of repetitive patterns of perception and response of individuals. This can be revealed through the analysis of behavior, where individuals constantly repeat the same reactions in similar conditions.

[14] Гончарук О. М. Значення рекурентності у творенні слів. *Вісник науки та освіти. Серія «Філологія»*. 2026. № 3(45). С. 555–564.

Recurrence, therefore, becomes an important factor in understanding psycho-emotional contents and social interactions.

Historically, the concept of recurrence has its roots in ancient mathematical traditions. The first widespread examples can be found in the works of ancient Greek mathematicians such as Euclid, who studied arithmetic structures. However, the term "recurrence" began to be actively used only in the 19th century, with the development of mathematical analysis and number theory.

With the development of modern sciences, the concept of recurrence has become broader and more multifaceted. In the 20th century, improvements in computer technology led to an increase in interest in recurrent algorithms and their application in various fields, such as artificial intelligence and machine learning. This, in turn, has contributed to the spread of interdisciplinary research, where recurrent models have become the basis for innovations in science and technology.

Thus, recurrence acts as a powerful concept that unites different disciplines, providing new tools for studying complex phenomena and forming new solutions at the intersection of knowledge. In the modern interdisciplinary context, this concept is becoming increasingly significant, stimulating further research and the implementation of new methods.

2. Interdisciplinarity: definition and features

Interdisciplinarity is a concept that reflects the integration of knowledge, methods, and concepts from several academic disciplines to solve complex problems that cannot be adequately solved within a single field alone. It is based on the principle that many contemporary challenges, such as climate change, health care, technological progress, or social change, require an integrated approach, where different disciplines add their knowledge and methods to create a more holistic understanding. As emphasized in modern Ukrainian studies, «the interdisciplinary approach has become a strategy of scientific cognition that enables the study of objects as holistic self-organized systems»[15].

For example, research in the field of health care often requires the integration of knowledge from medicine, psychology, sociology, epidemiology and economics, which allows for the most effective approach to the prevention and treatment of diseases. Interdisciplinarity is an important aspect of modern science, as it allows you to avoid narrow thinking and promotes the emergence of innovations. «Transdisciplinarity is considered the most progressive form of

[15] Плющ О. М. Соціально-психологічні стратегії побудови суспільства. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2023. 124 с.

integration of sciences, which involves the formation of a common subject of research and a single methodological arsenal»[16].

There are several approaches to the classification of interdisciplinary research, which can vary in the degree of integration and cooperation between disciplines. In general, three main categories can be distinguished. Multidisciplinary research is research in which different disciplines cooperate, but each of them remains separate. Each discipline contributes to the project, but does not integrate its concepts or methods into a single system. In the case of interdisciplinary research, different disciplines interact at a deeper level, combining their methods and concepts to form new approaches to the problem. For example, in ecological research, knowledge from biology, geography and social sciences is often combined to study the impact of human activities on the environment. The level of transdisciplinary research involves not only the fusion of different disciplines, but also the involvement of practitioners, policymakers and society as a whole. This is an approach in which scientists participate in the creation of knowledge that responds to global challenges, taking into account social, political and economic contexts.

The integration of knowledge from different fields is of critical importance for the development of science and society. First of all, it contributes to building a comprehensive understanding of complex problems, which allows for more informed decisions. For example, the problems of global warming require knowledge of ecology, economics, politics and technology, which allows for effective solutions to overcome them.

In addition, interdisciplinarity stimulates innovation. Combining different perspectives and approaches can lead to new ideas and developments that would not be possible within a single discipline. The role of interdisciplinarity is also important in shaping new forms of scientific cooperation and communication, which increases the effectiveness of research and changes the methods of scientific work.

In general, the integration of knowledge from different fields not only improves the quality of research, but also contributes to the creation of a sustainable society, as it allows for a better understanding of the complex components of social, economic and environmental issues.

3. The relationship between recurrence and interdisciplinarity

Recurrence can be considered as an effective methodological approach in interdisciplinary research. It allows us to understand the complexity of

[16] Чайка Я. М. Трансдисциплінарність інтеграційних процесів у науці. *Академічні візії*. 2022. № 3.

systems where elements interact at different levels and in different contexts. Recurrent models help to identify patterns that can be applied in many fields of knowledge. This provides a deeper understanding of the dynamics of processes where repetition plays an important role.

Using recurrence, researchers can adapt their methods to the specifics of the problem under study, which allows us to create multifaceted models. This approach is of particular importance in complex systems, such as ecosystems, social networks or economic models, where elements of the system constantly interact and influence each other. Thus, recurrence becomes an important tool for creating integrated approaches in interdisciplinary research.

One of the illustrative examples of the use of recurrence in interdisciplinary research is the modeling of ecological systems. Scientists studying species interactions can use recurrent models to predict changes in populations over time. This helps predict how environmental changes, such as habitat loss or climate change, will affect biodiversity. Another example can be found in social science research, where recurrent models are used to analyze social networks. Researchers can identify recurring lines of interaction between individuals, which helps determine how information or resources are distributed in communities. This can be useful for developing social intervention strategies, combating misinformation, or improving communication between different social groups.

Recurrent models also play an important role in medical research, where the spread of diseases is studied. Researchers can use recurrent models to predict epidemics, which allows them to develop effective strategies for eliminating disease outbreaks by taking into account previous data on the spread of viruses.

The relationship between recurrence and interdisciplinarity has a significant impact on the formation of new knowledge. First, recurrence helps to identify and systematize knowledge that arises in different disciplines. The repeatability of certain processes or models in different contexts allows the formation of generally accepted patterns that can be used in new studies.

Second, the recurrent approach promotes the development of flexible modifications of theoretical models, which allows scientists to adapt their research to new circumstances and data. This is important in conditions of rapid changes in the scientific environment, where new technologies or discoveries can question existing paradigms.

Finally, recurrence allows for the active involvement of practitioners and specialists from different fields, which enhances the value of knowledge gained from interdisciplinary research. The interaction between theory and practice becomes more valuable.

4. Recurrence as an interdisciplinary vector in modern philology

Recurrence in linguistics goes beyond purely intralinguistic categories, appearing as a universal methodological bridge in interdisciplinary studies. In modern philological discourse, it allows us to understand language as an open self-organizing system, where the repetition of elements ensures not only the structural integrity of the text, but also the translation of socio-cultural and psycho-emotional content. Using recurrent models, linguists adapt methods of mathematical and systemic analysis to the specifics of linguistic material. This is of particular importance in linguosynergetics, where language is considered in constant interaction with the environment. In particular, recurrence becomes a tool for identifying patterns in large data sets, which allows us to create integrated approaches at the junction of philology and computer science.

At the level of cognitive linguistics, recurrence correlates with the concepts of frame and scenario. The recurrence of certain linguistic units in discourse activates stable mental structures in the recipient's mind, which allows us to study language in close connection with neuropsychology. In the digital age, linguistic structures become a key means of organizing social knowledge, overcoming the hermeticity of disciplines. At the level of cognitive linguistics, recurrence correlates with the concepts of frame and scenario. As Z. Pakholok notes, «the recurrence of linguistic units has an epistemological and ontological dimension, determining its key role in the formation of stable mental structures of the recipient»[17]. This allows us to study language in close connection with neuropsychology and opens the way to an interdisciplinary study of «digital traces» of thinking through the analysis of recurrent lexemes in social networks.

In the interdisciplinary space of «philology – cultural studies», recurrence is manifested through the reproducibility of cultural codes and precedent phenomena. The repetition of key mythologemes or literary allusions in modern texts is a recurrent process that ensures the continuity of collective memory. Here, philological analysis is intertwined with history and anthropology, where each recurrent element (F(n)) acts as a carrier of the genetic code of culture formed by previous eras (F(n-1), F(n-2)).

One of the illustrative examples is the analysis of recurring language patterns to predict the emotional states of an individual. In psycholinguistics, recurrence is considered as a marker of suggestive influence. The use of specific phonetic or syntactic repetitions (anaphora, epiphora, gradations) allows not only to structure the text, but also to create a certain rhythmic pattern that affects the subconscious. This is of critical importance for media linguistics and

[17] Пахолок З. О. Гносеологічний і онтологічний статус категорії повторюваності: мовний та мовленнєвий виміри. Луцьк : Вежа-Друк, 2013. 679 с.

the analysis of manipulative techniques, where recurrence serves as a tool for legitimizing certain ideologies.

In the «linguistics-law» field, recurrence modeling allows us to identify individual authorial style by calculating the frequency of specific language errors, pleonasms, or favorite syntactic constructions. This approach turns philological description into an evidence base in forensics.

Thus, recurrence in philology becomes a point of convergence of the humanities and exact sciences. It allows scientists to adapt their research to new circumstances, where language is integrated with artificial intelligence algorithms, forming new solutions at the intersection of knowledge about humans, society, and technology.

5. Case Studies

Recurrence plays a key role in information technology and computer science, where its applications span a variety of areas, from algorithms to programming. One of the most notable examples is recurrent neural networks (RNNs), which are used to process sequential data, such as text or time-based signals. These models are able to remember information about previous states, making them particularly effective for tasks where context is important, such as automatic translation, speech recognition, and text generation.

Recurrent algorithms are also used in various areas of programming, including recursive functions that help simplify code and reduce the complexity of tasks. This is especially evident in solving problems involving data structures, where recurrence allows for elegant navigation and processing of information.

The recurrent approach has also found its application in the development of training methods for artificial intelligence, including deep learning. The use of recurrent networks in this field further increases the accuracy of models when processing data that contain temporal or spatial dependence, which, in turn, provides significant progress in automated technologies.

In the social sciences, recurrence helps to study and analyze the lines of behavior, relationships, and influences between individuals and groups. Social network studies, in particular, actively use recurrent models to identify regularities in human relationships and behavior. For example, the analysis of repeated communications can help to identify connections and influences within social groups, which allows you to study the dynamics of the popularity of information.

In psychology, recurrence has also found wide application, in particular in the study of behavioral patterns and emotional states. For example, a recurrent model can be used to analyze the reactions of an individual in stressful or emotionally charged situations, allowing you to track patterns in their

experiences and reactions, which leads to an understanding of the mechanisms of mental health.

Taking into account recurrent elements in the social sciences allows you to create more detailed models that include the recurrence of events, for example, the cyclicality of conflicts or cooperation in different social contexts. Using these models, researchers can make predictions about future behavior and relationships between participants in social processes.

Examples of successful interdisciplinary research that uses recurrence can be found in fields such as energy, healthcare, and data science. For example, in the field of health, studies of the impact of socioeconomic factors on population health often use recurrence models to analyze data, allowing them to detect seasonal and trend effects in the spread of diseases.

In climate change research, recurrent models are widely used to predict weather patterns and to study the impact of interdisciplinary factors such as changes in agronomy, economics, and resource management systems. For example, in integrated models that analyze the impact of climate change on agronomic systems, recurrent models are used to predict crop yields, irrigation systems, product price elasticity, and socio-economic impacts on agriculture. This allows agronomists, economists, and ecologists to jointly develop strategies for adapting to climate change. Another example of successful interdisciplinary research using recurrence can be found in the field of cinema, where sociologists, cultural scientists, and technologists collaborate to understand recurring motifs in films and their impact on cultural context. Studies can use recurrent algorithms to analyze scripts and identify recurring themes, characters, and narrative structures, which can shed light on how different films influence societal behavior and values.

Another important area is energy, where recurrent models are used to predict energy consumption in cities based on seasonal and diurnal patterns of use. For example, collaborative research between energy, urban, and social scientists can reveal how changes in the popularity of renewable energy sources such as solar and wind power affect consumption patterns and integration into energy systems. This allows for better planning of infrastructure projects, reducing the strain on the energy grid.

Thus, recurrence is proving to be a powerful methodological foundation in interdisciplinary research, as it allows scientists to track and analyze patterns and recurring elements across different fields. The use of recurrent models opens up new horizons for effectively solving complex problems facing modern society. It promotes the integration of knowledge and practices, forming new approaches to scientific activity and the application of acquired knowledge in the real world.

6. Challenges and prospects

Despite the significant potential of interdisciplinary research, its implementation faces a number of challenges. First, one of the main barriers is the lack of common terminology and conceptual frameworks across disciplines. Differences in methods, approaches and scientific traditions can make communication and collaboration between researchers difficult.

Second, there is a clear structure of academic institutions that prevails in many institutions, where scientists usually specialize in one discipline. This can lead to insufficient motivation for joint projects, as scientists face bureaucratic obstacles, funding constraints and insufficient support from management.

Furthermore, maintaining a balance between focusing on specific issues of a single discipline and being open to interdisciplinary topics can be problematic. Undoubtedly, scientists face challenges in managing the time and resources required to conduct complex research, as interdisciplinary projects usually require more time for planning and implementation. The prospects for the development of recurrence in an interdisciplinary context look promising. After all, recurrence, as a methodological approach, can actively contribute to the integration of knowledge, scientific practices and approaches to solving complex problems. Recurrent models allow not only to identify patterns, but also to reinterpret them in different contexts, which can lead to the generation of new theories and concepts.

The transition to new technologies, in particular to big data processing, artificial intelligence and machine learning, opens up new opportunities for the use of recurrence in interdisciplinary research. Thanks to these technologies, scientists can efficiently process large volumes of data, identify complex patterns and relationships that previously remained unnoticed.

The growing interest in sustainable development and global challenges, such as climate change, human-nature interaction, social justice, provides new incentives for interdisciplinary research, in which recurrence can play an important role. It can help researchers create and test models that combine environmental, social and economic aspects, allowing them to achieve better results in solving complex problems.

To overcome the challenges and maximize the potential of recurrence in interdisciplinary research, it is advisable to consider several recommendations. Promoting collaboration and communication – researchers should actively interact across disciplines, organizing seminars, working groups, and conferences to exchange ideas and experiences. Developing a common terminology – this means that the creation and use of common terms and concepts across disciplines can help remove barriers to communication and facilitate the integration of

research. Supporting university initiatives – educational institutions should encourage and support interdisciplinary research by allocating resources to fund joint projects.

CONCLUSIONS

The study examined the importance of recurrence as a methodological approach in interdisciplinary research. An in-depth analysis of various aspects of recurrence and its applications across a wide range of sciences revealed that recurrent models have significant potential for integrating knowledge and innovation. The study confirmed that recurrence provides the ability to systematize complex data and identify recurring patterns, which in turn makes it possible to develop more effective strategies for solving global problems.

Examining specific examples of successful interdisciplinary research, such as population modeling in ecology, social network analysis in social sciences, and forecasting in energy, illustrates how recurrence simplifies the processing of complex phenomena while hindering the simultaneous integration of concepts from different disciplines.

Recurrence plays an important role in interdisciplinary research because it transcends the traditional boundaries of individual scientific disciplines. This approach allows researchers to identify connections and patterns that may remain unnoticed in the context of monodisciplinary research. Recurrence not only allows for the formation of new theoretical models, but also contributes to the formation of practical applications of the acquired knowledge to solve real problems. Due to its universality, recurrence serves as a bridge connecting different theories, approaches and methods, which, in turn, stimulates the development of innovations and changes paradigms in scientific communities.

Further research in this area can focus on several key areas. First, it is relevant to study in detail the application of recurrent concepts in the so-called “emerging disciplines”, that is, new sciences such as bioinformatics, neuroscience and social technologies. The study of how recurrent models can be integrated into the memory of artificial intelligent systems can also open new horizons in the field of machine learning.

Secondly, it is necessary to explore methodological approaches to overcome the challenges associated with the implementation of interdisciplinary research. This includes identifying optimal strategies for forming teams that unite different disciplines and developing standards for common terminology and evaluation of research.

Last but not least, there is the need to study practical applications of recurrence to achieve socio-economic and environmental goals. This may include the analysis of successful cases that demonstrate how recurrent models

can be used to improve people's lives, eliminate inequalities, or ensure resilience to climate change.

A separate promising direction for further studies is the development of a comprehensive typology of linguistic recurrence within the anthropocentric paradigm. This involves a transition from the description of formal repetitions to the modeling of recurrent processes as cognitive mechanisms for the formation of meaning. The study of the "recurrent memory" of the text in artistic discourse is considered relevant, in particular in the thriller and action-packed prose genres, where the repetition of phonetic, lexical, and compositional elements acts as the main tool for creating psychological tension (suspense). Such an approach will allow for a deeper understanding of the pragmatics of the text's impact on the recipient, involving data from neurolinguistics and the psychology of perception to verify the results obtained.

In addition, the integration of recurrent analysis into the field of digital philology and linguistic forensics has significant potential. The use of a mathematical model of recurrence for the analysis of large amounts of text data opens up opportunities for the creation of algorithms for automatic recognition of individual style and the detection of manipulative strategies in the media space. The study of recurrent models as markers of idiostyle will allow reaching a new level of objectivity in linguistic examinations, where language is considered not as a static structure, but as a dynamic process that self-organizes under the influence of the recurrent interaction of its elements.

Thus, the results of the study emphasize the significance of recurrence in interdisciplinary research and form a solid foundation for further research that will contribute to the expansion of knowledge and the introduction of innovations in the modern scientific world.

SUMMARY

The article is devoted to the study of recurrence as a fundamental scientific category in the interdisciplinary space. It is established that recurrence, being primarily a concept of mathematics and the theory of dynamical systems, acquires a universal methodological status in modern scientific discourse. The theoretical foundations of recurrence in the natural, social and human sciences are analyzed, in particular in linguistics, cognitive studies, information technologies and social research. The specificity of recurrence as a linguistic category is determined: its correlation with the concepts of frame and scenario, the role in ensuring text cohesion, as well as the potential in the field of linguistic synergetics, media linguistics and linguo-forensics. It is proved that recurrence serves as a methodological bridge between the exact and human

sciences, enabling the identification of universal patterns in complex systems. The challenges and prospects of interdisciplinary research involving recurrent analysis are characterized, in particular regarding digital philology and automatic recognition of individual style. The prospects of further studies related to the development of a typology of linguistic recurrence in the anthropocentric paradigm are outlined.

Bibliography

1. Гончарук О. М. Категорія рекурентності в контексті інших лінгвістичних понять. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Філологічні науки. 2024. № 22. С. 26–31. https://doi.org/10.32782/2412-933X/2024-XXII-3

2. Гончарук О. М. Значення рекурентності у творенні слів. Вісник науки та освіти. Серія «Філологія». 2026. № 3(45). С. 555–564. https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-3(45)-555-564

3. Пахолок З. О. Гносеологічний і онтологічний статус категорії повторюваності: мовний та мовленнєвий виміри. Луцьк : Вежа-Друк, 2013. 679 с.

4. Плющ О. М. Соціально-психологічні стратегії побудови суспільства. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2023. 124 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742713/1/PluschMonogr2023maket%201.pdf

5. Чайка Я. М. Трансдисциплінарність інтеграційних процесів у науці. Академічні візії. 2022. № 3. https://doi.org/10.5281/zenodo.5958409

6. Abney D. H., Paxton A., Dale R., Kello C. T. Complexity matching in dyadic conversation. Journal of Experimental Psychology: General. 2014. Vol. 143, № 6. P. 2304–2315. https://doi.org/10.1037/xge0000021

7. Beaugrande R. de, Dressler W. U. Introduction to Text Linguistics. London : Longman, 1981. 286 p.

8. Bertalanffy L. von. General System Theory: Foundations, Development, Applications. New York : George Braziller, 1968. 295 p.

9. Fuchs C. Digital Capitalism: Media, Communication and Society. *Volume Three*. London : Routledge, 2022. 342 p.

10. Guzmán-Vargas L., Almendral J. A., Leyva I., Marro J., Moreno Y. Recurrence networks in natural languages. Entropy. 2019. Vol. 21, № 5. P. 517. https://doi.org/10.3390/e21050517

11. Haken H. Synergetics: An Introduction: Nonequilibrium Phase Transitions and Self-Organization in Physics, Chemistry and Biology. Berlin : Springer, 1983. 390 p. https://doi.org/10.1007/978-3-642-88338-5

12. Hart C. Ten Lectures in Cognitive Linguistics: Cognitive Critical Discourse Analysis. Leiden : Brill, 2024. 240 p.

13. McNamara D. S., Graesser A. C., McCarthy P. M., Cai Z. Automated Evaluation of Text and Discourse with Coh-Metrix. Cambridge : Cambridge University Press, 2014. 278 p. https://doi.org/10.1017/CBO9780511894664

14. Morin E. On Complexity. Advances in Systems Theory, Complexity and the Human Sciences. New Jersey : Hampton Press, 2008. 127 p.

15. Poincaré H. The Three-Body Problem and the Equations of Dynamics / transl. B. D. Popp. New York : Springer, 2017. 248 p. https://doi.org/10.1007/978-3-319-52899-1

16. Tobi H., Kampen J. K. Research design: the methodology for interdisciplinary research framework. Quality & Quantity. 2018. Vol. 52, № 3. P. 1209–1225. https://doi.org/10.1007/s11135-017-0513-8

17. Van Dijk T. A. Discourse and Context: A Sociocognitive Approach. Cambridge : Cambridge University Press, 2008. 261 p. https://doi.org/10.1017/CBO9780511481499

Information about the author:
Honcharuk Oleh Mykolaiovych,
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Language Training
Kharkiv National University of Internal Affairs
27, L. Landau Avenue, Kharkiv, Ukraine

CHAPTER 3

СТРУКТУРНО-ПРАГМАТИЧНА МОДЕЛЬ КОМУНІКАТИВНОЇ ІНТЕРАКЦІЇ

Мойсюк В. А.
DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-704-8-3

ВСТУП

У сучасній лінгвістиці спостерігається послідовне зміщення дослідницького фокуса від вивчення мови як автономної знакової системи до її осмислення як інструменту соціальної взаємодії. Така переорієнтація зумовлена розвитком комунікативної та прагматичної парадигм, у межах яких мова розглядається не лише як засіб передачі інформації, а і як форма діяльності, що забезпечує координацію дій, конструювання смислу та регуляцію міжособистісних відносин.

Попри значну кількість досліджень, присвячених комунікації (Р. Якобсон, П. Вацлавік, Д. Гаймс, Т. А. ван Дейк, О. Селіванова, Ф. Бацевич та ін.), у науковій літературі відсутній єдиний підхід до її опису як цілісного феномена. Традиційні моделі часто зосереджуються або на структурних компонентах комунікативного акту, або на окремих аспектах мовленнєвої діяльності, не завжди враховуючи їхню динамічну взаємодію. У зв'язку із цим особливої актуальності набуває потреба в інтегративному підході, який дав би можливість поєднати структурний, когнітивний і прагматичний виміри комунікації в межах єдиної аналітичної рамки.

Важливим кроком у цьому напрямі є звернення до поняття комунікативної ситуації, що забезпечує опис умов реалізації мовленнєвої діяльності, а також до поняття комунікативної інтеракції, яке дає змогу розкрити динаміку взаємодії учасників комунікації. Саме інтеракційний підхід дає можливість пояснити, яким чином інтенції, когнітивні ресурси й соціальні параметри впливають на організацію дискурсу та вибір мовних засобів.

У цьому контексті особливої ваги набуває аналіз комунікативних стратегій і тактик як механізмів реалізації інтенцій учасників, а також принципів і норм, що регулюють перебіг взаємодії та забезпечують її ефективність.

Отже, **основною метою** цієї розвідки є комплексний аналіз комунікативної інтеракції як багаторівневої динамічної системи, що поєднує структурні компоненти комунікативної ситуації, інтенціональну організацію дискурсу та прагматичні принципи взаємодії. Для досягнення поставленої мети передбачено: окреслити основні підходи до розуміння комунікації; уточнити поняття комунікативної ситуації та запропонувати її структурну модель; проаналізувати параметри комунікативної інтеракції; охарактеризувати роль інтенцій, стратегій і тактик у процесі взаємодії; визначити принципи та норми, що регулюють комунікативний процес.

1. Комунікація як центральне поняття комунікативної лінгвістики

На сучасному етапі розвитку мовознавства комунікація (від лат. *communicatio* «роблю спільним, обмінююся»), як центральна категорія комунікативної лінгвістики, розглядається в межах взаємодії мови, середовища та культури, властивої певному етносу. Це явище розглядається з урахуванням когнітивних, етнопсихологічних, культурних, соціальних, політичних та інших чинників.

У зв'язку із цим комунікацію визначають, зокрема, як: процес, за допомогою якого відправник передає повідомлення одержувачу через певний канал за наявності можливого шуму (К. Шеннон, В. Вівер); структурований процес, що ґрунтується на шести функціях мови (референтній, експресивній, конативній, фатичній, метамовній і поетичній), кожна з яких відіграє роль в ефективності комунікації (Р. Якобсон); привласнення мови мовцем (Е. Бенвеніст), що підкреслює суб'єктивний та інтерсуб'єктивний характер комунікативного акту; процес інтерпретаційної кооперації (У. Еко), який передбачає не лише продукування знака, а передусім його інтерпретацію адресатом; інтерактивну дію за допомогою знаків (лінгвістичних і нелінгвістичних), що слугує передачі інформації незалежно від способу та намірів (Е. Гроссе); не лише передавання змісту, а й інсценування висловлювання, де ідентичність учасників і соціальні умови взаємодії відіграють вирішальну роль (Д. Менгено); входження у відношення значення, у якому суб'єкти конструюють смисл через взаємодію (Ж.-Кл. Коке); дискурсивну практику, вписану в інституційні рамки, що спирається на імпліцитні мовленнєві контракти (П. Шародо, Д. Менгено); інтерактивний процес обміну інформацією, емоціями та цінностями, що базується на когніції та символічних структурах певної культури (О. Селіванова); актуалізацію символічного коду, який пов'язує індивіда з його спільнотою (Л. Масенко).

Попри існування значної кількості визначень комунікації (припускають існування понад 100 дефініцій[1]), жодне з них не охоплює повною мірою всю складність цього феномену. Водночас дослідники погоджуються щодо її ключових характеристик: цілеспрямованості, конвенційності, наявності спільного коду та фонду спільних знань. У суспільстві комунікація виконує інтегративну функцію: опосередковує всі форми соціальної діяльності, сприяє соціалізації особистості, акумулює колективний досвід і передає його між поколіннями, забезпечує збереження культури та виступає чинником цивілізаційної, етнічної і групової ідентифікації.

З огляду на це в сучасній лінгвістиці традиційно виокремлюють два основні типи комунікації:

1) *вербальна комунікація*, що є центральним поняттям комунікативної лінгвістики. Вона розглядається як «цілеспрямована лінгвопсихоментальна діяльність адресанта й адресата у процесі інформаційного обміну та впливу на співрозмовника за допомогою знаків природної мови»[2]. Такий обмін передбачає передачу різних типів змісту (денотативного, конотативного, прагматичного, естетичного тощо) і викликає відповідну реакцію. Вплив на адресата спрямований на корекцію його поведінки, зміну структур і сценаріїв свідомості, психічних станів та оцінок;

2) *невербальна комунікація*, яка є «цілеспрямованим процесом інформаційного обміну, знаковими системами якого можуть бути біологічно доцільні сигнали тварин, що визначають сумісну адаптацію до навколишнього середовища; прамови жестів і міміки, математична й комп'ютерна символіка, мистецтво, гра, телепатичний зв'язок і т. ін.»[3]. Взаємодію людини з довкіллям через сенсорні канали без залучення мови також можна розглядати як форму невербальної комунікації.

Дискусійним залишається питання співвідношення вербальних і невербальних компонентів, оскільки вербальна комунікація фактично не існує в «чистому» вигляді. Саме тому когнітивна психологія та психолінгвістика розглядають мовлення як результат взаємодії вербальних і невербальних засобів, між якими можливі взаємні переходи. Такий подвійний код зумовлює переосмислення структури пам'яті, семантична

---

[1] Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. С. 243.

[2] Там само. С. 552–553.

[3] Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008. С. 552–553.

мережа якої включає як вербальні одиниці, так і невербальні репрезентації[4]. Отже, лінгвісти підкреслюють, що ефективність міжособистісної інтеракції значною мірою залежить від паравербальних засобів. За деякими оцінками, від 60 до 80 % інформації передається саме ними, тоді як частка власне вербального мовлення становить лише 20–40%[5].

Невербальні компоненти комунікації можуть трактуватися подвійно: з одного боку, як знаки інших кодових систем (інтонація, жести, міміка, постава), з іншого – як знання, емоції, уявлення й образи, що не мають вербальної форми, але слугують підґрунтям комунікації[6]. З метою усунення цієї неоднозначності деякі дослідники в галузі прагматики[7] пропонують розрізняти *цифрову (вербальну) комунікацію* та *аналогову комунікацію*, до якої відносять усі невербальні елементи і яка, на їхню думку, є тісніше пов'язаною з об'єктом позначення.

Комунікація, вербальна включно, характеризується розгалуженою типологією за різними параметрами, серед яких науковці[8] виокремлюють такі:

– код: *вербальна комунікація* (усна або письмова), що ґрунтується на мовній системі; *невербальна комунікація*: жести, міміка, пози, погляди, проксеміка; *паравербальна комунікація*: інтонація, ритм, інтенсивність голосу, паузи;

– кількість учасників: *внутрішньогрупова комунікація* (у малій групі); *міжособистісна комунікація* (діадична); *організаційна комунікація* (у межах інституцій); *масова комунікація* (преса, радіо, телебачення, соціальні мережі);

– канал / форма: *безпосередня комунікація* (віч-на-віч); *опосередкована комунікація* (з використанням технологій);

– сфера використання: *повсякденна (неформальна) комунікація*; *наукова*

---

[4] Goffman E. Frame Analysis. An Essay on the Organization of Experience. Cambridge (MA) : Harvard University Press, 1974; Watzlawick P., Beavin J., Jackson D. Une logique de la communication. Paris : Seuil, 2000; Winkin Y. La nouvelle communication. Paris : Seuil, 1981; Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008.

[5] Birdwhistell R. L. Kinesics and Context: Essays on Body Motion Communication. Philadelphia : University of Pennsylvania Press, 1970; Winkin Y. La nouvelle communication. Paris : Seuil, 1981.

[6] Mounin G. Introduction à la sémiologie. Paris : Minuit, 1970; Maingueneau D. Analyser les textes de communication. Paris : Dunod, 1998; Потебня О. Мова, національність, денаціоналізація. Нью-Йорк : Українська вільна академія наук у США, 1992.

[7] Watzlawick P., Beavin J., Jackson D. Une logique de la communication. Paris : Seuil, 2000.

[8] Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008; Bourdieu P. Language and Symbolic Power. Cambridge : Polity Press, 1991; Jakobson R. Linguistics and Poetics. *Style in Language* / T.A. Sebeok (Ed.). Cambridge, MA : MIT Press, 1960; Maingueneau D. Analyser les textes de communication. Paris : Dunod, 1998; Searle J.R. Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language. Cambridge. Cambridge University Press, 1969; Watzlawick P., Beavin J., Jackson D. Une logique de la communication. Paris : Seuil, 2000; Winkin Y. La nouvelle communication. Paris : Seuil, 1981.

комунікація; професійна комунікація; художня / естетична комунікація;

– домінантна функція: *інформативна/когнітивна комунікація; експресивна/ емоційна комунікація; переконувальна / прагматична комунікація*;

– ступінь офіційності: *офіційна комунікація* (інституційна, регульована); *неофіційна комунікація* (спонтанна, фамільярна);

– персоналізація: *персоналізована комунікація* (орієнтована на конкретного індивіда); *деперсоналізована комунікація* (масові, анонімні повідомлення);

– темпоральність: *синхронна комунікація* (у реальному часі: безпосередній діалог, чат); *асинхронна комунікація* (лист, електронна пошта, публікації);

– критерій істинності: *автентична / правдива комунікація*; *маніпулятивна/ фальсифікована комунікація*.

Отже, комунікація постає як складний інтенційний процес обміну інформацією між двома або більше суб'єктами за допомогою знакових систем. Різноманітні типології свідчать про її багатовимірний характер: семіотичний (вербальний, невербальний, паравербальний), соціальний, функціональний та інституційний. Водночас комунікація ніколи не є суто вербальною: вона має мультимодальний і контекстуальний характер та відіграє ключову роль у конструюванні смислу й соціальної ідентичності.

2. Поняття комунікативної ситуації

У сучасній лінгвістиці дедалі виразніше простежується тенденція до осмислення мови як інструмента соціальної взаємодії. У межах комунікативної та прагматичної парадигм особливої уваги набуває аналіз умов здійснення мовленнєвої діяльності, а також чинників, що визначають як продукування, так і інтерпретацію висловлень. У цьому контексті поняття комунікативної ситуації постає як ключове, оскільки воно дає змогу інтегровано описати взаємодію мовних, когнітивних і соціальних параметрів комунікації.

Комунікативна лінгвістика, на відміну від формалістичних підходів, розглядає мову передусім як засіб взаємодії, зосереджуючи увагу на реальних умовах спілкування, інтенціях мовців та інтерпретаційних процесах. У цьому руслі значення мовних одиниць не може бути пояснене поза конкретною ситуацією їх уживання. Дослідники, зокрема, зазначають, що лінгвістичне значення є невіддільним від соціального вживання (Дж. Ферс), що референтний контекст є умовою інтерпретації повідомлення (Р. Якобсон), що говорити – означає діяти в певній ситуації (Дж. Остін), що імпліцитний зміст залежить від інтеракційного контексту

(Г.П. Грайс). Уводячи категорії суб'єктивності та ситуаційності до аналізу мови, Е. Бенвеніст зазначає: «Саме в мові і через мову людина конституюється як суб'єкт», а отже, «кожне висловлення передбачає мовця і адресата»[9].

У такому ракурсі комунікативна ситуація розглядається як один із базових концептів комунікативної лінгвістики. Вона визначає умови продукування, передавання й інтерпретації повідомлення. Кожен акт мовлення відбувається в конкретному контексті, який впливає як на його форму, так і на зміст. Сучасні дослідження трактують комунікативну ситуацію не як статичний фон, а як динамічний простір взаємодії. Так, Ф. Бацевич визначає комунікативний акт як «нормативну одиницю соціально-мовленнєвої поведінки, інтегровану в прагматичну ситуацію, у якому вирішальну роль відіграють інтенції мовця, спільний когнітивний фонд та очікування адресата»[10]. Подібним чином О. Селіванова інтерпретує комунікативну ситуацію як «когнітивно-дискурсивну структуру, що визначає процеси продукування, інтерпретації та ефективності дискурсу»[11].

Отже, комунікативну ситуацію доцільно визначати як сукупність екстралінгвістичних і інтеракційних умов, у межах яких реалізується мовленнєвий акт і які визначають як процес породження висловлення, так і його інтерпретацію. У цьому підході вона виступає не лише як контекстуальне тло, а як пояснювальний механізм мовних явищ, що дає змогу інтерпретувати варіативність мовних форм, імпліцитність, багатозначність і дискурсивну креативність.

Як динамічна рамка взаємодії, комунікативна ситуація ґрунтується на сукупності взаємопов'язаних параметрів, що визначають перебіг комунікації. У першій своїй моделі Р. Якобсон виокремлює шість основних компонентів: адресант, адресат, повідомлення, контекст, код і канал, кожен із яких корелює з відповідною функцією мови[12]. Розвиваючи цей підхід, К. Кербра-Ореккіоні пропонує розглядати комунікативну ситуацію як комплекс інтеракційних параметрів, що включає соціальні ролі учасників, їхні взаємини, комунікативні цілі та ступінь інституціоналізації взаємодії. Науковиця розрізняє повсякденні, інституційні та медіатизовані ситуації, кожна з яких передбачає специфічні дискурсивні стратегії[13]. Українські

---

[9] Benveniste E. Problèmes de linguistique générale. Paris : Gallimard, 1966, P. 165.

[10] Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Академія, 2004. С. 65.

[11] Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008. С. 353.

[12] Jakobson R. Linguistics and Poetics. *Style in Language* / T.A.Sebeok (Ed.). Cambridge, MA : MIT Press, 1960. P. 350–377.

[13] Kerbrat-Orecchioni C. La communication orale: interactions, pragmatique et discours. Paris : Armand Colin, 2005.

лінгвісти, зокрема Ф. Бацевич та О. Селіванова, також наголошують на когнітивному та контекстуальному вимірах комунікативної ситуації. На їхню думку, вона ґрунтується не лише на зовнішніх параметрах (часі, місці, статусі співрозмовників), а й на спільних ментальних уявленнях, комунікативних намірах і дискурсивних моделях, що актуалізуються у свідомості учасників комунікації[14].

Узагальнення розглянутих теоретичних підходів дає змогу представити комунікативну ситуацію як багаторівневу структуру, в якій взаємодіють ядро інтеракції, операційний та контекстуальний рівні (див. рис. 1). Такий підхід дає можливість не лише описати складові комунікації, а й показати їхню функціональну взаємодію.

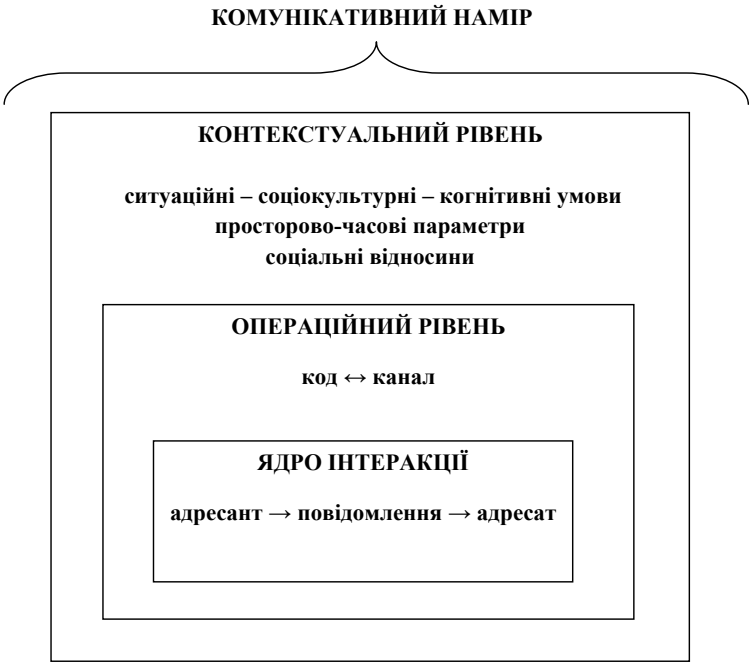

Рис. 1. Структурна модель комунікативної ситуації

Як видно зі схеми, комунікативна ситуація не зводиться до сукупності ізольованих компонентів, а постає як динамічна система взаємодії,

[14] Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Академія, 2004; Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008.

організована за принципом ієрархічної вкладеності рівнів. **Ядро інтеракції** становить базову структуру комунікативного акту та містить адресанта, повідомлення й адресата. *Мовець* (адресант) є ініціатором комунікативного акту та здійснює відбір мовних і немовних засобів відповідно до свого наміру. За К. Кербра-Ореккіоні, мовець є «носієм дискурсивної ідентичності (статусу, ролі, належності та інтенції)»[15], тоді як Ф. Бацевич розглядає його як «когнітивного та інтеракційного суб'єкта, мовленнєва діяльність якого відображає певну картину світу та комунікативну стратегію»[16]. *Адресат* (реципієнт) постає як інтерпретатор повідомлення, що спирається на власні знання, очікування та когнітивні моделі. Ефективність комунікації при цьому, за словами Д. Спербера та Д. Вілсона, залежить від ступеня спільності знань між учасниками[17]. *Повідомлення* є семантико-прагматичним центром інтеракції і охоплює мовну форму (висловлення або текст), інформаційний зміст (тему й рематичну організацію) та ілокутивну силу. У межах теорії мовленнєвих актів наголошується, що кожне висловлення реалізує певну ілокутивну дію (інформування, обіцянку, запит тощо). **Операційний рівень** забезпечує механізми реалізації комунікації та містить код і канал як основні засоби організації взаємодії. *Код* постає як спільна для учасників система знаків (природної мови, символів, жестів, умовних позначень), що забезпечує кодування та декодування повідомлення і слугує «передумовою реалізації метамовної функції»[18]. О. Селіванова також підкреслює, що код охоплює також спільні когнітивні та культурні моделі[19]. *Канал* (контакт) визначає спосіб передавання повідомлення (усний, письмовий, цифровий тощо) і забезпечує підтримання зв'язку між учасниками, виконуючи «фатичну функцію» (за концепцією Р. Якобсона). Сучасні дослідження наголошують на його трансформації під впливом цифрових медіа[20]. **Контекстуальний рівень** охоплює сукупність умов комунікації (ситуаційних, соціокультурних і когнітивних), що формують інтерпретаційне середовище взаємодії. Контекст у цій моделі розглядається не як операційний компонент, а як рівень, що визначає рамку інтерпретації та перебіг комунікативного

---

[15] Kerbrat-Orecchioni C. La communication orale: interactions, pragmatique et discours. Paris : Armand Colin, 2005. P. 289.

[16] Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Академія, 2004. С. 254.

[17] Sperber D., Wilson D. Relevance: Communication and Cognition. 2nd ed. Oxford : Blackwell, 1995. P. 78.

[18] Jakobson R. Linguistics and Poetics. *Style in Language* / T.A.Sebeok (Ed.). Cambridge, MA : MIT Press, 1960. P. 360.

[19] Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008. С. 555.

[20] Charaudeau P. Le discours politique. Les masques du pouvoir. Paris : Vuibert, 2005.

акту. В межах цього рівня особливу роль відіграють *просторово-часові параметри* та *соціальні відносини між учасниками комунікації* (статус, дистанція, роль), які впливають на вибір мовного регістру, комунікативних стратегій ввічливості[21] та тип дискурсу, особливо в межах інституційної комунікації. У запропонованій моделі *комунікативний намір* розглядається як надрівневий (трансверсальний) компонент, що охоплює всі рівні комунікативної ситуації. Його умовне графічне представлення у вигляді «парасольки» підкреслює, що інтенція не належить до окремого структурного рівня, а визначає спрямованість і організацію всього комунікативного процесу. Вона виступає рушійною силою мовленнєвого акту, зумовлюючи вибір мовних засобів і стратегій взаємодії. Адже, як зазначає Ф. Бацевич, інтенція є «прагматичним чинником, що корелює з ілокутивною силою висловлення і відображає те, чого мовець прагне досягти за допомогою мовлення»[22].

Запропонована модель дає змогу інтерпретувати комунікативну ситуацію не як сукупність ізольованих елементів, а як цілісну динамічну багаторівневу систему, в якій ядро інтеракції, операційні механізми та контекстуальні умови перебувають у постійній взаємодії.

Отже, комунікативна ситуація постає як багатовимірна система прагматичних, когнітивних і соціальних чинників, що організують комунікативний акт і спрямовують процес інтерпретації. Вона функціонує як своєрідна матриця, у межах якої формуються дискурси та реалізуються мовленнєві взаємодії.

3. Комунікативна інтеракція: визначення та параметри

Сучасні моделі комунікативної ситуації висвітлюють її структурні компоненти та зв'язки між ними. Запропонована вище модель дає змогу описати ці компоненти у статичному вимірі; однак для розуміння того, як вони функціонують у реальній мовленнєвій діяльності, необхідно перейти до аналізу комунікативної інтеракції. Тому мову доцільно розглядати не лише як систему знаків, а і як інструмент соціальної дії та взаємодії. У цьому контексті ключову роль відіграє прагматична лінгвістика, яка аналізує, яким чином інтенції, мотиви та стратегії комунікантів реалізуються і трансформуються в конкретних умовах спілкування.

Прагматична лінгвістика, як відомо, утвердилася як напрям, що дає можливість розглядати мовлення як діяльність, інтерактивну,

---

[21] Brown P., Levinson S.C. Politeness: Some Universals in Language Usage. Cambridge : Cambridge University Press, 1987; Kerbrat-Orecchioni C. Les interactions verbales. Tome II. Paris : Armand Colin, 1992.

[22] Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Академія, 2004. С. 90.

ситуативно зумовлену й орієнтовану на дію, виходячи за межі аналізу суто мовних форм. Вона досліджує не лише синтаксичні та лексичні структури, а передусім способи використання мови в конкретних соціальних контекстах з урахуванням інтенцій, цілей і очікувань учасників. У центрі уваги перебувають мовленнєві акти, стратегії та ефекти комунікації, що дає змогу пояснити механізми конструювання смислу в ситуації взаємодії[23]. Таким чином, прагматична лінгвістика надає теоретичний інструментарій для аналізу комунікації як динамічної інтеракції, у якій кожне висловлення одночасно зумовлене інтенціями мовця та підлягає інтерпретації адресатом. Саме в цьому теоретичному руслі розглядається комунікативна інтеракція – з її стратегіями, тактиками та імпліцитними й експліцитними правилами організації взаємодії.

У цій площині комунікативна інтеракція визначається як спільна діяльність учасників комунікації, спрямована на обмін інформацією та вплив на свідомість і поведінку співрозмовників. Вона реалізується як динамічна система взаємодії, у межах якої кожен учасник одночасно виконує ролі адресанта й адресата. У безпосередній комунікації інтеракція відбувається в режимі «тут і тепер», що забезпечує можливість оперативної корекції висловлення залежно від реакцій співрозмовника. Повідомлення або текст у цьому процесі виступає медіатором взаємодії.

У разі опосередкованої (писемної або медіатизованої) комунікації взаємодія ускладнюється просторовою і часовою дистанцією між учасниками. Текст у цьому випадку виконує функцію інтерфейсу взаємодії, через який автор репрезентує свої оцінки, позиції та картину світу, тоді як інтерпретація залишається варіативною. Такий підхід узгоджується з інтеракційними концепціями комунікації, де смисл формується в процесі взаємодії інтенцій і контексту[24].

Комунікативна інтеракція ґрунтується на низці базових принципів, а саме: наявність спільного мовного коду як умови взаєморозуміння;

---

[23] Austin J. L. How to Do Things with Words. Oxford : Oxford University Press, 1962; Brown P., Levinson S. C. Politeness: Some Universals in Language Usage. Cambridge : Cambridge University Press, 1987; Clark H. H. Using Language. Cambridge : Cambridge University Press, 1996; Grice H. P. Logic and conversation. Syntax and Semantics. Vol. 3. New York : Academic Press, 1975; Jakobson R. Linguistics and Poetics. *Style in Language* / T. A. Sebeok (Ed.). Cambridge, MA : MIT Press, 1960; Levelt W. J. M. Speaking: From Intention to Articulation. Cambridge, MA : MIT Press, 1989; Searle J. R. Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language. Cambridge : Cambridge University Press, 1969.

[24] Charaudeau P. Le discours politique. Les masques du pouvoir. Paris : Vuibert, 2005; Goffman E. Frame Analysis. An Essay on the Organization of Experience. Cambridge (MA) : Harvard University Press, 1974; Hymes D. Models of the Interaction of Language and Social Life. *Directions in Sociolinguistics: The Ethnography of Communication* / Ed. by J.J. Gumperz, D. Hymes. New York : Holt, Rinehart and Winston, 1972.

спільність когнітивних знань; цілеспрямованість комунікації; регульованість взаємодії нормами і правилами.

У межах аналізу комунікативної інтеракції дослідники виокремлюють низку параметрів, що відображають її багатовимірний характер[25]. Ідеться, зокрема, про *онтологічний параметр*, який передбачає належність учасників до певної сфери існування або реального світу, в межах якого здійснюється комунікація. *Етнокультурний параметр* підкреслює невіддільність інтеракції від соціокультурного контексту, в якому відбувається обмін ідеями, емоціями, мотивами та цінностями з урахуванням міжособистісних відносин і специфіки бі- або полілогічної комунікації. *Когнітивний параметр* пов'язаний зі спільністю когнітивних здібностей учасників, їхнім фондом знань, ментальними репрезентаціями світу, а також механізмами категоризації, стереотипізації та рівнем мовної і дискурсивної компетентності. *Семіотичний параметр* ґрунтується на спільності знакових систем, насамперед мовного коду, а також інших семіотичних ресурсів, включно з паравербальними засобами, незважаючи на можливу асиметрію між продукуванням і сприйняттям повідомлення. *Прагматичний параметр* охоплює мотиваційно-інтенційні характеристики учасників, їхню орієнтацію на досягнення комунікативної рівноваги та відповідного статусу в ситуації взаємодії. У цьому контексті О. Селіванова виокремлює три ключові прагматичні чинники: комунікативний самоконтроль – здатність учасників рефлексувати власну мовленнєву поведінку й узгоджувати її із соціальними нормами; комунікативну адаптивність – готовність гнучко реагувати на зміни комунікативної ситуації, коригуючи свої рішення й установки; комунікативну сумісність – здатність до кооперації, встановлення психологічно комфортної взаємодії та досягнення взаєморозуміння на основі узгодження позицій і розвитку міжособистісної взаємодії[26].

На основі параметрів комунікативної інтеракції дослідники виокремлюють кілька типів взаємодії, серед яких найчастіше називають кооперацію, конфлікт і конкуренцію. *Комунікативна кооперація* характеризується узгодженістю інтенцій і стратегій учасників, симетричністю відносин і ефективністю обміну. Як підкреслює Г. П. Грайс, «кожен внесок має слугувати спільній меті комунікації»[27]. Вона ґрунтується

[25] Гетьман З. О. Поняття «інтеракції» в текстолінгвістиці. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КДЛУ. ЛІНГВАПАКС – VIII*. 2000; Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008.

[26] Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008. С. 603.

[27] Grice H.P. Logic and conversation. Syntax and Semantics. Vol. 3. New York : Academic Press, 1975. P. 48.

на комунікативній адаптації, тобто здатності учасників коригувати свою поведінку з метою полегшення розуміння та зменшення комунікативного шуму. До її основних показників належать наявність спільної мети, координація дій у межах організованої послідовності, а також ефективність спільної діяльності, що базується на взаєморозумінні та толерантності до можливих помилок партнера. *Комунікативний конфлікт* виникає у разі невідповідності інтенцій і стратегій учасників, асиметричності відносин і дисбалансу статусів, що часто призводить до переривання взаємодії або відмови від її продовження. Він зазвичай супроводжується негативними емоціями та загрозою «обличчю» партнерів. За Л. Фестінгером, конфлікт може бути наслідком когнітивної дисонансності[28], водночас, за словами Л. Козера, він здатний виконувати функцію динамізації та самоорганізації комунікативної системи[29]. У цьому сенсі конфлікт не лише порушує гармонію взаємодії, а й може сприяти перегляду міжособистісних відносин. *Комунікативна конкуренція* розглядається як форма взаємодії, що поєднує елементи змагання без обов'язкової ескалації конфлікту[30]. Вона спрямована на досягнення інтелектуальної переваги, нав'язування власних інтенцій або підвищення комунікативного статусу, хоча за певних умов може переходити у конфліктну форму взаємодії.

Таким чином, типологія комунікативної інтеракції дає змогу відобразити складність і багатовимірність комунікативних процесів, де кооперація, конфлікт і конкуренція постають як різні прояви інтерсуб'єктивної динаміки спілкування.

Ключову роль в організації інтеракції відіграють мотиви, інтенції та цілі учасників. *Мотиви* постають як імпліцитні або неусвідомлені бажання, що регулюють поведінку та ініціюють комунікативну дію, тоді як *інтенції* (термін, запозичений філософом Дж. Сьорлем із феноменологічної традиції) позначають усвідомлені й передмовленнєві цілі мовця, які спрямовують його стратегії та мовленнєву діяльність[31]. *Цілі* становлять операціоналізований рівень інтенції, що конкретизується у вигляді очікуваного результату комунікативної дії та реалізується через систему комунікативних стратегій і тактик взаємодії.

---

[28] Festinger L. A Theory of Cognitive Dissonance. Stanford : Stanford University Press, 1957.

[29] Coser L.A. The Functions of Social Conflict. Glencoe : Free Press, 1956.

[30] Ішмуратов А. Т. Конфлікт і згода. Основи когнітивної теорії конфліктів. Київ : Наукова думка, 1996.

[31] Searle J. R. Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language. Cambridge : Cambridge University Press, 1969; Searle J. R. Expression and Meaning: Studies in the Theory of Speech Acts. Cambridge : Cambridge University Press, 1979.

Сучасні моделі породження висловлення[32] уточнюють, що мотив ініціює комунікативну дію, а кожна мовленнєва дія має проміжні цілі, підпорядковані загальній інтенції. У процесі вербальної інтеракції інтенції учасників взаємно впливають одна на одну, зумовлюючи їхнє постійне коригування та модифікацію. Водночас у писемній або медіатизованій комунікації мотиви та інтенції автора фіксуються у тексті, тоді як їх інтерпретація адресатом є варіативною, що зумовлює динамічний характер смислотворення. Кооперативна взаємодія постає як результат узгодження інтенцій учасників, тоді як досягнення комунікативних цілей в умовах конфлікту або конкуренції залежить від рівня координації та адаптивності комунікантів. Водночас ефективність реалізації інтенцій зумовлюється низкою чинників, зокрема мовою комунікації, рівнем її опанування, стилістичними виборами, а також соціолінгвістичними, емоційними та контекстуальними параметрами взаємодії.

Отже, успішність комунікативної інтеракції визначається не лише розпізнаванням і узгодженням інтенцій учасників, а і їхньою здатністю адекватно добирати й ефективно реалізовувати комунікативні стратегії відповідно до конкретної ситуації взаємодії.

4. Комунікативні стратегії, тактики та принципи взаємодії

У структурі комунікативної інтеракції ключову роль відіграють стратегії, тактики та принципи, через які реалізуються інтенції учасників і організується перебіг взаємодії. Саме на цьому рівні комунікація постає як керований, динамічний і цілеспрямований процес.

Комунікативна стратегія визначається як складова інтенціонального планування дискурсу, спрямована на його організацію, управління та контроль із метою досягнення визначеного комунікативного результату (кооперативного, конфліктного або конкурентного), а також забезпечення ефективності взаємодії та впливу на адресата. Існування комунікативних стратегій пояснюється загальним принципом стратегічності будь-якої людської діяльності, зокрема мовленнєвої. Так, К. Келлерман розглядає стратегію як «фундаментальну характеристику комунікації, найчастіше неусвідомлену й автоматизовану, що ґрунтується на відборі та адаптації мовних ресурсів до умов взаємодії»[33].

Комунікативні стратегії базуються на глобальній інтенції комунікації, локальних інтенціях мовленнєвих актів, комунікативному змісті та

[32] Levelt W. J. M. Speaking: From Intention to Articulation. Cambridge, MA : MIT Press, 1989; Clark H. H. Using Language. Cambridge : Cambridge University Press, 1996.

[33] Kellermann K. Communication: Inherently strategic? Communication Monographs. 1992. № 59. P. 289.

інтеракційному режимі (стиль, жанр, регістр). Їх планування передбачає антиципацію перебігу інтеракції, що ґрунтується на уявленнях про типи мовленнєвих актів, ролі учасників і ситуаційний контекст у цілому.

Водночас визначення комунікативної стратегії залишається полісемантичним. Частина досліджень обмежує її сферою розв'язання проблемних або конфліктних ситуацій[34], що звужує її функціональний потенціал. Натомість значна кількість комунікативних практик (зокрема, навчання, інформування, інституційна взаємодія) також реалізується через стратегії, не будучи орієнтованими на «перемогу» в інтеракції. Тому, власне, у цьому контексті комунікативну стратегію доцільно розглядати як гнучкий когнітивний план, що мобілізується в умовах неповної інформації або невизначеності щодо інтенцій партнера.

Дж. Гамперц підкреслює, що «загальна спрямованість дискурсивних стратегій полягає у забезпеченні успішного комунікативного контакту, тобто досягненні функціонального інтеракційного результату, найчастіше кооперативного»[35]. Таким чином, комунікативні стратегії характеризуються гіпотетичністю, прогностичністю й евристичністю, а також залежністю від культури, норм взаємодії та комунікативної компетентності мовця.

Типологія комунікативних стратегій залишається частково розробленою. Існуючі класифікації або зосереджуються на окремих типах дискурсу, або враховують специфічні формати взаємодії. Одну з найзагальніших класифікацій запропонував Т. ван Дейк, який розрізняє контекстуальні макростратегії (зумовлені глобальною комунікативною ситуацією) та текстові макростратегії (реалізовані у структурі тексту як тематичні індикатори інтерпретації). Крім того, дослідник виокремлює когнітивні, дискурсивні, семантичні, синтаксичні, схематичні стратегії, а також стратегії розуміння[36]. У науковій літературі також розрізняють власне комунікативні стратегії, що регулюють послідовність інтеракційних дій, і змістові стратегії, пов'язані з плануванням та мовною реалізацією змісту.

З функціонального погляду виокремлюють кооперативні, конфліктогенні та маніпулятивні стратегії. Кооперативні стратегії спрямовані на підтримання інтеракційної гармонії та ефективності комунікації. Вони передбачають, зокрема, стратегії пом'якшення, що виконують

---

[34] Candlin C. N. The Language of Conflict. London : Routledge, 1981; Corder S. P. Introducing Applied Linguistics. Harmondsworth: Penguin Books, 1973; Kasper G. Pragmatic Transfer. Second Language Research. 1992. № 8 (3).

[35] Gumperz J. J. Discourse Strategies. Cambridge : Cambridge University Press, 1982. P. 154.

[36] van Dijk T. A. Structures of Discourse and Structures of Power. *Annals of the International Communication Association.* 1989. № 12 (1). P. 18–59.

функції зниження комунікативної загрози, попередження конфлікту та регуляції міжособистісних відносин. К. Каффі, наприклад, розрізняє інструментальну функцію пом'якшення (спрямовану на досягнення комунікативної мети) та емоційну (пов'язану з регуляцією психологічної дистанції між учасниками)[37]. Б. Фрейзер, зі свого боку, протиставляє стратегії пом'якшення, орієнтовані на мовця (*self-serving*), і на адресата (*altruistic*)[38]. Конфліктогенні стратегії спрямовані на ініціювання або ескалацію конфлікту і можуть призводити до розриву комунікації, тоді як маніпулятивні стратегії орієнтовані на зміну установок або поведінки адресата в інтересах мовця.

Комунікативні тактики становлять операційний рівень реалізації стратегії. Якщо стратегія задає глобальний, інтенціональний і перспективний план взаємодії, то тактика охоплює конкретні, локально зумовлені дискурсивні дії, за допомогою яких цей план реалізується в реальному перебігу комунікації.

У цьому ракурсі комунікативна тактика визначається як сукупність конкретних дискурсивних дій, що добираються й адаптуються відповідно до комунікативної ситуації, динаміки інтеракції та реакцій адресата з метою реалізації певної комунікативної інтенції. Вона функціонує на мікродискурсивному рівні й виявляється через вибір мовленнєвих актів, а також лексичних, синтаксичних, просодичних і прагматичних засобів.

Дослідження в межах інтеракційної прагматики підкреслюють динамічний і адаптивний характер тактик. Згідно з інтеракційним підходом до комунікації, учасники постійно коригують свою мовленнєву поведінку у відповідь на дії співрозмовника, що передбачає безперервну переоцінку застосовуваних тактик. Тож та сама стратегія може реалізовуватися через множину тактик, вибір яких зумовлений контекстом, інституційними обмеженнями, соціокультурними нормами й актуальними цілями взаємодії.

Комунікативні тактики, за словами науковців[39], реалізуються передусім через мовленнєві акти, ілокутивна та перлокутивна сила яких сприяє просуванню інтеракції. При цьому вибір комунікативних тактик визначається як типом інтеракції, так і прагматичними цілями самих учасників. Типові співвідношення між типами інтеракції, комунікативними стратегіями та тактиками їх реалізації представимо узагальнено в таблиці (див. табл. 1).

---

[37] Caffi C. On mitigation. *Journal of Pragmatics.* 1999. № 31.

[38] Fraser B. Conversational mitigation. *Journal of Pragmatics.* 1980. № 4.

[39] Searle J. R. Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language. Cambridge : Cambridge University Press, 1969.

Таблиця 1

Типи інтеракції, комунікативні стратегії та типові тактики їх реалізації

тип інтеракції	комунікативна стратегія	типові тактики	пояснення
1	2	3	4
кооперативна	кооперація	пом'якшення, комунікативна адаптація, уточнення, переформулювання, позитивний зворотний зв'язок	спрямованість на узгодження позицій, зниження комунікативної загрози та досягнення взаєморозуміння
конфліктогенна	управління / провокація конфлікту	пряма конфронтація, критика, іронія, заперечення, перебивання	порушення інтеракційної рівноваги з метою виявлення або загострення конфлікту, перегляду статусних відносин
конкурентна	досягнення інтелектуальної або соціальної переваги	переконувальна аргументація, демонстрація компетентності, селекція та інтерпретація інформації, риторичне змагання	орієнтованість на домінування в інтеракції, підвищення статусу, інколи перехід у конфлікт
маніпулятивна	вплив на установки та поведінку адресата	комплімент, лестощі, непряма сугестія, емоційний вплив	спрямованість на зміну рішень або поведінки співрозмовника відповідно до інтересів мовця
діалогічна	регуляція взаємодії	відкриті запитання, переформулювання, уточнення, активне слухання, збалансоване чергування реплік	забезпечення підтримання діалогу, рівності участі та контролю за перебігом інтеракції
риторична	переконання та вплив	фігури мовлення, емфаза, повтор, аналогія, структурована аргументація	підсилення впливу висловлення та його переконливості
контекстуальна	адаптація до умов комунікації	врахування соціальної ролі, регістру, каналу, культурних норм і ситуації	забезпечення відповідності комунікації соціокультурним і ситуаційним параметрам

1	2	3	4
когнітивна	планування та моделювання	антиципація реакцій, моделювання адресата, відбір інформації, управління пресупозиціями	опертя на когнітивне моделювання співрозмовника та планування мовленнєвих дій
текстова / послідовнісна	організація дискурсу	когезія, тематична прогресія, макроструктури, маркування переходів	забезпечення структурованості та зрозумілості тексту
інтерпретаційна (рецептивна)	стратегії розуміння	інференція, перевірка гіпотез, уточнення, переформулювання	спрямування на адекватну інтерпретацію повідомлення та узгодження смислу

З погляду дискурсивного аналізу тактики також пов'язані з організацією послідовності інтеракції: вони беруть участь у регулюванні чергування реплік, відкритті та завершенні комунікативних актів, а також у підтриманні або порушенні інтеракційної когерентності[40]. Отже, тактики забезпечують не лише реалізацію інтенцій учасників, а й структурну організацію дискурсу.

Водночас комунікативні тактики мають контекстуально зумовлений і часто імпліцитний характер. Вони можуть бути як усвідомленими, так і автоматизованими, інтенціональними або рутинізованими, що пояснює їхню варіативність і складність чіткої класифікації. Їх ефективність залежить від рівня комунікативної компетентності учасників, здатних адекватно мобілізувати мовні та прагматичні ресурси відповідно до очікувань і обмежень ситуації.

Як операційний рівень реалізації комунікативних стратегій, тактики забезпечують втілення інтенцій і програм учасників у конкретних умовах взаємодії. Однак їх ефективність і узгодженість визначаються не лише вибором тактик, а й дотриманням загальних принципів і норм комунікативної взаємодії, що регулюють перебіг дискурсу, забезпечують його зрозумілість, кооперативність і соціальну рівновагу. Саме тому аналіз комунікативних тактик логічно приводить до розгляду принципів організації комунікації.

Важливим аспектом інтеракції є також дотримання правил і норм комунікації. Ще в античності Аристотель (IV ст. до н. е.) аналізував

[40] Brown P., Levinson S. C. Politeness: Some Universals in Language Usage. Cambridge : Cambridge University Press, 1987; van Dijk T. A. Structures of Discourse and Structures of Power. *Annals of the International Communication Association.* 1989. № 12 (1).

принципи, що забезпечують ефективний вплив на аудиторію. Він виокремлював три фундаментальні складники: *логос* (раціональна аргументація та структура доведення), *пафос* (емоційний вплив на аудиторію) та *етос* (довіра і особистісні характеристики мовця)[41]. Ці складники можна розглядати як попередники імпліцитних правил, що регулюють дискурсивну взаємодію, оскільки вони визначають умови, за яких комунікація стає зрозумілою, прийнятною та кооперативною.

У продовження цієї перспективи Г. П. Грайс формулює принцип кооперації, відповідно до якого кожен учасник комунікації має робити внесок, адекватний спільній меті взаємодії[42]. Для практичної реалізації цього принципу він виокремлює чотири комунікативні максими:

максима кількості	надавати стільки інформації, скільки необхідно, ні більше, ні менше
максима якості	не повідомляти неправдивої або недостатньо обгрунтованої інформації
максима релевантності (відношення)	бути доречним і пов'язаним із контекстом
максима способу	висловлюватися чітко, впорядковано й зрозуміло, уникаючи неоднозначності

Ці максими функціонують як імпліцитні правила регуляції комунікативної інтеракції, забезпечуючи взаєморозуміння та сприяючи кооперації. Водночас вони становлять теоретичну основу для аналізу стратегій і тактик, за допомогою яких учасники керують інформацією, моделюють реакції адресата й адаптують свою комунікативну поведінку до різних ситуацій. Сучасні дослідження у сфері прагматичної лінгвістики та соціолінгвістики також акцентують увагу на правилах ввічливості, збереження «обличчя», щирості, мотивації та соціокультурної адаптації[43].

Отже, закони комунікативної інтеракції можна розглядати як систему норм, що регулюють перебіг взаємодії: вони визначають, яким чином учасники координують свої інтенції, стратегії, взаємні корекції та контекстуальні обмеження для досягнення ефективної комунікації

[41] Цит. за: Мойсюк В. А. Стратегії і тактики педагогічної риторики майбутнього вчителя іноземних мов. *Topical issues of the professional training of a modern teacher of foreign languages and literature: the experiences of domestic HEIs :* Scientific monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2025. С. 288–289.

[42] Grice H. P. Logic and conversation. Syntax and Semantics. Vol. 3. New York : Academic Press, 1975.

[43] Brown P., Levinson S. C. Politeness: Some Universals in Language Usage. Cambridge : Cambridge University Press, 1987; Clark H. H. Using Language. Cambridge : Cambridge University Press, 1996.

– незалежно від того, чи йдеться про кооперацію, конфлікт чи конкуренцію. Водночас ці норми не є жорстко фіксованими: вони мають динамічний і адаптивний характер, змінюючись залежно від ситуації, культури та комунікативних цілей учасників.

Комунікативна інтеракція в межах прагматичної лінгвістики постає як динамічний процес, у якому мотиви та інтенції учасників визначають вибір стратегій і тактик. Останні спрямовані на забезпечення кооперації, управління конфліктом або організацію конкурентної взаємодії за умови дотримання імпліцитних і експліцитних правил комунікації. Сукупний аналіз цих компонентів дає змогу пояснити, яким чином смисл формується, регулюється та координується в процесі досягнення інтеракційної ефективності.

ВИСНОВКИ

Комплексний аналіз комунікативної інтеракції уможливив визначити її як динамічний процес, що функціонує в межах прагматичної парадигми лінгвістики. Комунікацію розглянуто не як статичну передачу інформації, а як багаторівневу взаємодію, у якій мовлення постає інструментом соціальної дії, когнітивної координації та дискурсивної організації.

Запропонована структурна модель комунікативної ситуації дала змогу системно описати її основні компоненти (учасників, повідомлення, код, канал, контекст) та умови реалізації взаємодії. Водночас доведено, що повне розуміння комунікації можливе лише за умови врахування її динамічного виміру – комунікативної інтеракції, у межах якої зазначені компоненти вступають у взаємодію та набувають функціонального значення. При цьому ключову роль в організації інтеракції відіграють мотиви, інтенції та цілі учасників, які утворюють ієрархічну систему регуляції комунікативної поведінки. Інтенції, як усвідомлені прагматичні орієнтири, реалізуються через комунікативні стратегії, що визначають загальний напрям дискурсу, тоді як тактики забезпечують їх конкретну реалізацію на мікрорівні взаємодії. Комунікативні стратегії мають когнітивно-прагматичний характер, є динамічними й адаптивними і залежать від контексту, соціальних норм і комунікативної компетентності учасників. Вони можуть реалізовуватися через різні типи інтеракції (кооперативну, конфліктогенну, конкурентну тощо) і набувають конкретної форми у вигляді комунікативних тактик, що функціонують як операційний рівень організації дискурсу. Останні реалізуються через мовленнєві акти та пов’язані з управлінням перебігом інтеракції, зокрема з регуляцією чергування реплік, підтриманням когерентності та координацією дій учасників. Їх вибір визначається як прагматичними цілями, так і типом

інтеракції. Щодо принципів і норм комунікації, то вони виконують регулятивну функцію та забезпечують ефективність взаємодії. Водночас ці правила мають динамічний характер і адаптуються до конкретних соціокультурних умов.

Отже, комунікативна інтеракція постає як складна, багатовимірна система, у якій поєднуються когнітивні, прагматичні та соціокультурні чинники. Її ефективність визначається здатністю учасників координувати свої інтенції, вибирати адекватні стратегії та тактики й дотримуватися принципів комунікації.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в поглибленому аналізі механізмів адаптації комунікативних стратегій у різних дискурсивних практиках і соціокультурних контекстах.

АНОТАЦІЯ

Сучасна лінгвістика дедалі більше звертає увагу на комунікативну інтеракцію як на динамічний процес, що функціонує в межах прагматичної парадигми. Однак у наукових дослідженнях спостерігається відсутність інтегративного підходу до опису комунікації, який поєднував би її структурні, когнітивні та прагматичні параметри. У зв'язку із цим у роботі здійснено комплексний аналіз комунікативної інтеракції як багаторівневої системи, що охоплює умови, механізми та принципи організації взаємодії. Уточнено поняття комунікативної ситуації та запропоновано її структурну модель, що охоплює основні компоненти й параметри комунікації. Особливу увагу приділено інтенціональній організації дискурсу, зокрема ролі мотивів, інтенцій і цілей у регуляції комунікативної поведінки. Визначено, що реалізація інтенцій здійснюється через систему комунікативних стратегій і тактик, які мають динамічний та адаптивний характер. Обґрунтовано роль прагматичних принципів і норм як регулятивних механізмів, що забезпечують ефективність комунікативної взаємодії. Результати дослідження дають змогу розглядати комунікативну інтеракцію як комплексну систему, у якій поєднуються когнітивні, соціальні та прагматичні чинники, що визначають формування та координацію смислу.

Література

1. Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Академія, 2004. 344 с.
2. Гетьман З. О. Поняття «інтеракції» в текстолінгвістиці. Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КДЛУ. ЛІНГВАПАКС – VIII. 2000. Вип. 3А. С. 235–237.

3. Мойсюк В. А. Стратегії і тактики педагогічної риторики майбутнього вчителя іноземних мов. Topical issues of the professional training of a modern teacher of foreign languages and literature: the experiences of domestic HEIs : Scientific monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2025. P. 284–306. https://doi.org/10.30525/978-9934-26-532-7-13.

4. Потебня О. Мова, національність, денаціоналізація. Нью-Йорк : Українська вільна академія наук у США, 1992. 155 с.

5. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.

6. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.

7. Austin J. L. How to Do Things with Words. Oxford : Oxford University Press, 1962. 174 p.

8. Benveniste E. Problèmes de linguistique générale. Paris : Gallimard, 1966. 288 p.

9. Birdwhistell R. L. Kinesics and Context: Essays on Body Motion Communication. Philadelphia : University of Pennsylvania Press, 1970. 338 p.

10. Bourdieu P. Language and Symbolic Power. Cambridge : Polity Press, 1991. 151 p.

11. Brown P., Levinson S. C. Politeness: Some Universals in Language Usage. Cambridge : Cambridge University Press, 1987. 345 p.

12. Caffi C. On mitigation. *Journal of Pragmatics*. 1999. № 31. P. 881–909.

13. Candlin C. N. The Language of Conflict. London : Routledge, 1981. 246 p.

14. Charaudeau P. Le discours politique. Les masques du pouvoir. Paris : Vuibert, 2005. 134 p.

15. Clark H. H. Using Language. Cambridge : Cambridge University Press, 1996. 446 p.

16. Corder S. P. Introducing Applied Linguistics. Harmondsworth : Penguin Books, 1973. 392 p.

17. Coser L. A. The Functions of Social Conflict. Glencoe : Free Press, 1956. 188 p.

18. Festinger L. A Theory of Cognitive Dissonance. Stanford: Stanford University Press, 1957. 291 p.

19. Fraser B. Conversational mitigation. *Journal of Pragmatics.* 1980. № 4. P. 341–350.

20. Goffman E. Frame Analysis. An Essay on the Organization of Experience. Cambridge (MA) : Harvard University Press, 1974. 586 p.

21. Grice H. P. Logic and conversation. Syntax and Semantics. Vol. 3. New York : Academic Press, 1975. P. 41–58.

22. Gumperz J. J. Discourse Strategies. Cambridge : Cambridge University Press, 1982. 225 p.

23. Hymes D. Models of the Interaction of Language and Social Life. *Directions in Sociolinguistics: The Ethnography of Communication* / Ed. by J. J. Gumperz, D. Hymes. New York : Holt, Rinehart and Winston, 1972. P. 35–71.

24. Jakobson R. Linguistics and Poetics. Style in Language / T. A. Sebeok (Ed.). Cambridge, MA : MIT Press, 1960. P. 350–377.

25. Kasper G. Pragmatic Transfer. *Second Language Research*. 1992. № 8 (3). P. 203–231.

26. Kellermann K. Communication: Inherently strategic? Communication Monographs. 1992. № 59. P. 288–300.

27. Kerbrat-Orecchioni C. Les interactions verbales. Tome II. Paris : Armand Colin, 1992. 368 p.

28. Kerbrat-Orecchioni C. La communication orale: interactions, pragmatique et discours. Paris : Armand Colin, 2005. 302 p.

29. Levelt W. J. M. Speaking: From Intention to Articulation. Cambridge, MA : MIT Press, 1989. 566 p.

30. Maingueneau D. Analyser les textes de communication. Paris : Dunod, 1998. 211 p.

31. Mounin G. Introduction à la sémiologie. Paris : Minuit, 1970. 248 p.

32. Searle J. R. Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language. Cambridge : Cambridge University Press, 1969. 203 p.

33. Searle J. R. Expression and Meaning: Studies in the Theory of Speech Acts. Cambridge : Cambridge University Press, 1979. 187 p.

34. Sperber D., Wilson D. Relevance: Communication and Cognition. Oxford : Blackwell, 1986. 279 p.

35. van Dijk T. A. Structures of Discourse and Structures of Power. *Annals of the International Communication Association*. 1989. № 12 (1). P. 18–59.

36. Watzlawick P., Beavin J., Jackson D. Une logique de la communication. Paris : Seuil, 2000. 280 p.

37. Winkin Y. La nouvelle communication. Paris : Seuil, 1981. 372 p.

Information about the author:
Moisiuk Valentyna Anatoliivna,
Doctor of Philological Sciences, Professor,
Professor at the Department of French Philology and Translation
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
2 Kotsubynski Street, Chernivtsi, Ukraine

02
SECTION

DISCOURSE ANALYSIS IN CONTEMPORARY LINGUISTIC RESEARCH

CHAPTER 4

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО АНГЛОМОВНОГО МЕДІАДИСКУРСУ

Безносюк Ю. П., Грушецька А. Ю.
DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-704-8-4

ВСТУП

У сучасному інформаційному суспільстві медіа відіграють ключову роль у формуванні громадської думки, ціннісних орієнтацій та способів сприйняття реальності. Особливого значення набуває англомовний медіадискурс, оскільки англійська мова є основним засобом глобальної комунікації та міжнародного обміну інформацією. Саме через англомовні медіа поширюються новини, аналітичні матеріали, культурні та політичні наративи, що впливають на світову аудиторію.

Сучасний англомовний медіадискурс характеризується динамічністю, багатожанровістю та активним використанням цифрових технологій. Він поєднує традиційні форми журналістики з новими медіаплатформами, зокрема соціальними мережами, що змінює способи створення, поширення та сприйняття інформації. У зв'язку із цим зростає інтерес дослідників до лінгвістичних, прагматичних та соціокультурних особливостей медіатекстів.

Актуальність теми зумовлена необхідністю глибшого розуміння механізмів функціонування сучасного англомовного медіадискурсу, його впливу на адресата та ролі у глобальному інформаційному просторі. Метою статті є аналіз основних особливостей сучасного англомовного медіадискурсу, його мовних та жанрових характеристик, а також виявлення основних комунікативних стратегій, що використовуються в медіа.

1. Поняття медіадискурсу

Медіадискурс (або дискурс масової інформації) являє собою зв'язний текст у поєднанні з екстралінгвістичними, прагматичними, соціокультурними та психологічними чинниками. У сучасному медіапросторі він є особливо актуальним, оскільки відображає не лише інформаційно-комунікативні процеси, а й політичні, економічні та культурні настрої й тенденції суспільства.

Таким чином, медіадискурс можна розглядати як глобальну, комплексну категорію сучасної комунікації, що створює своєрідне тло суспільного життя. У ньому фіксуються актуальні зміни в різних сферах діяльності людини: політиці, економіці, культурі, а також динамічні мовні процеси, зокрема появу перефразувань, лексичних новотворів, фразеологізмів, семантичних неологізмів, «відроджених» архаїзмів і запозичень з інших мов.[1]

Важливим складником медіадискурсу є медіатекст, із яким він перебуває у тісному взаємозв'язку. У широкому розумінні медіатекст є розширеною інтерпретацією тексту як такого. Сьогодні текст розглядається як елемент певного дискурсу, тобто як висловлення в межах конкретної комунікативної ситуації. Йому властиві специфічні моделі створення, організації та інтерпретації, необхідні для його адекватного розуміння.

Медіадискурс є об'єктом міждисциплінарного вивчення і тісно пов'язаний із соціолінгвістикою, лінгвістичною прагматикою, психолінгвістикою, теорією тексту та дискурсологією. Це пояснюється складною природою масової комунікації. Зокрема, соціологічний підхід акцентує увагу на ідеологічній сутності медіадискурсу, його соціальних функціях, а також можливостях впливу на аудиторію та її формування.

У межах лінгвопрагматики досліджується функціональне спрямування медіадискурсу, тоді як у теорії комунікації він трактується як динамічне явище, здатне до постійного розвитку та трансформації.[2]

Як зазначає дослідниця М. Желтухіна, медіадискурс характеризується низкою ознак, серед яких: публічність і орієнтація на масову аудиторію, групова співвіднесеність адресанта, інформаційна всеохопність, значуща роль у геокультурному просторі, полемічність із потенціалом до дискусії, а також інсценованість і масовий вплив, що дає змогу одночасно впливати на різні соціальні групи.

Поняття медіадискурсу походить від загальної теорії дискурсу й охоплює сукупність процесів та результатів мовленнєвої діяльності у сфері масової комунікації в усьому різноманітті та складності їх взаємодії. У межах мас-медійного дискурсу використовуються тексти, створені журналістами або поширювані через різні канали ЗМІ: пресу, радіо, телебачення та Інтернет.

Це особливий тип масової комунікації, який розглядається як соціальне явище, головною функцією якого є вплив на широку аудиторію через смислову та оцінну інформацію, що передається засобами масової

---

[1] Андрєєва І. О. Мультимодальний аналіз дискурсу: методологічна основа та перспективи напряму. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2016. № 7. С. 3–8. https://doi.org/10.32837/olj.v1i7.450

[2] Кущ Е., Волков В. Англомовний медіа дискурс як контент функціонування фразеологізмів. *Наукові записки. Серія «Філологічні науки»*. 2018. Вип. 165. С. 360–363.

інформації та реалізується через різноманітні комунікативні інструменти медіаінституцій.

У сучасній лінгвістиці виділяють два основні підходи до трактування мас-медійного дискурсу. Відповідно до першого, він розглядається як специфічний вид мовленнєво-мисленнєвої діяльності, притаманний виключно інформаційному медіапростору. У такому розумінні його необхідно відмежовувати від інших типів дискурсу, зокрема політичного, релігійного чи наукового, оскільки відмінності між ними зумовлені особливостями мовних практик і комунікативних ситуацій.[3]

Другий підхід трактує медіадискурс значно ширше – як будь-який дискурс, що реалізується в медійному середовищі та опосередковується засобами масової інформації. Із цієї позиції можна говорити про політичний, релігійний чи науковий медіадискурс, які функціонують у межах певних правил продукування, інтерпретації та поширення інформації. У даній роботі приймається саме другий підхід, згідно з яким медіадискурс розглядається як тематично зосереджена та соціокультурно зумовлена мовленнєво-розумова діяльність у просторі мас-медіа.

Ключовою особливістю медіадискурсу є не лише створення знань, оцінок і образів дійсності як результатів мовленнєвої діяльності, а й демонстрація способів їх передавання та інтерпретації. Таким чином, у центрі уваги перебувають не так самі суспільно-політичні процеси, як способи їх репрезентації та поширення інформації. У цьому сенсі медіадискурс виконує посередницьку функцію між різними рівнями знання.

У межах медіадискурсу відбувається перетворення інформації на смисли, тобто конструювання знання, а також його переміщення між різними рівнями – від інституційного до повсякденного. Окрім того, тут поєднуються різнорідні типи інформації, зокрема політична й розважальна, новинна та рекламна. Отже, аналіз медіадискурсу спрямований, з одного боку, на виявлення основних механізмів створення та трансляції смислів у процесі масової комунікації, а з іншого – на визначення ролі медійного контексту у формуванні цих смислів.

2. Основні особливості сучасного англомовного медіадискурсу

Аналіз англомовних медіатекстів, представлених у різних джерелах (новинні платформи, соціальні мережі, рекламні кампанії), показує, що медіадискурс має виражений мультимодальний характер. Це означає поєднання вербальних, візуальних та аудіовізуальних засобів у межах

[3] Чумак Л. М. Смислове представлення лексичних неологічних одиниць у сучасних англомовних медіатекстах. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія». 2017. № 29. Т. 2. С. 91–94.

одного повідомлення. Наприклад, новинний портал **The New York Times** активно використовує інтерактивні інфографіки як доповнення до текстових матеріалів, що підвищує інформативність і полегшує сприйняття інформації. Натомість соціальні мережі, зокрема LinkedIn, тяжіють до коротких, лаконічних повідомлень, які часто підсилюються графічними елементами.[4]

Як уже зазначалося, медіадискурс охоплює широкий спектр жанрів: аналітичні статті, блоги, рекламні відео, новинні репортажі та соціальні кампанії. У політичній рекламі поширені заклики, спрямовані на формування емоційного зв'язку з аудиторією, наприклад слоган Your Vote, Your Voice у виборчих кампаніях у США. Натомість розважальні тексти часто характеризуються використанням гумору та іронії, що сприяє кращому засвоєнню та запам'ятовуванню інформації.

Показовим є аналіз рекламної кампанії «Red Bull Gives You Wings», де слоган поєднується з динамічними відео екстремальних спортсменів. Вербальний складник формує метафоричний образ енергії та «польоту», тоді як візуальний ряд підсилює його через сцени активності та екстремальних досягнень. Подібно, у рекламі Samsung Galaxy слоган «Do What You Can't» супроводжується демонстрацією інноваційних функцій смартфона, що підкреслює технологічні переваги продукту.

Сучасний англомовний медіадискурс активно використовує лексичні інновації, зокрема неологізми, такі як «binge-watch» (перегляд великої кількості серій поспіль) або «eco-conscious» (екологічно свідомий). У рекламних текстах часто застосовуються гіперболи, наприклад слоган Subway «Eat Fresh», який створює уявлення про виняткову свіжість продукції. Також поширені метафори, як-от «fuel your dreams"», що надають повідомленням мотиваційного та емоційного забарвлення.[5]

У рекламних стратегіях Apple часто використовується акцент на унікальності та креативності, що виражається у слогані «Think Different» і підсилюється візуальними образами відомих особистостей, які символізують інноваційність. У соціальних кампаніях, таких як «Save the Children», застосовуються емоційно насичені зображення дітей у поєднанні з мінімалістичними текстами, що апелюють до співчуття та емпатії аудиторії.

Окремої уваги заслуговує здатність англомовного медіадискурсу адаптуватися до різних культурних контекстів. Так, у США реклама

---

[4] Бацевич Ф. С. Термінологія комунікативної лінгвістики: аспекти дискурсивного підходу. *Проблеми української термінології*. 2002. № 453. С. 30–34.

[5] Волощук Ю., Жмаєва Н. Специфіка перекладу англомовних новинних текстів українською мовою (на матеріалі новинних текстів ОБСЄ). Науковий вісник ПНПУ імені К. Д. Ушинського. 2020. № 31. С. 164–181.

McDonald's («I'm Lovin' It») орієнтована на індивідуалізм і швидкість обслуговування, тоді як в азійських країнах акцент зміщується на сімейні цінності та спільне споживання їжі.

Аналогічно, Starbucks у США підкреслює персоналізацію послуг і свободу вибору («Order your way»), тоді як у Японії рекламні кампанії ураховують сезонність і культурні традиції, зокрема асоціації із цвітінням сакури. Netflix також адаптує маркетингові стратегії залежно від регіону: у США наголос робиться на різноманітності контенту («Something for Everyone»), а в країнах Латинської Америки – на локальних серіалах і темах, пов'язаних із сім'єю та соціальними цінностями.[6]

Дослідження таких платформ, як Instagram і YouTube, засвідчило, що сучасний медіадискурс активно функціонує у межах мультимодальних форматів. Ідеться про поєднання відео із субтитрами, інтерактивних дописів, анімаційних елементів та інших засобів візуалізації інформації. Наприклад, рекламні кампанії Nike у TikTok використовують короткі відеоролики, у яких гармонійно поєднуються музичний супровід, текстові елементи та динамічний відеоряд, що створює ефект залучення та посилює взаємодію з аудиторією.

Проведене дослідження типологічних особливостей англомовного медіадискурсу дає змогу стверджувати, що він є багатовимірним, гнучким та ефективним інструментом сучасної комунікації. Медіадискурс охоплює широкий спектр жанрів, зокрема новинні матеріали, аналітичні тексти, політичні виступи, рекламні кампанії та розважальний контент, кожен із яких має власні стильові та функціональні особливості впливу на аудиторію.

Однією з найважливіших характеристик є мультимодальність, яка проявляється в інтеграції вербальних, візуальних, аудіальних та відеокомпонентів. Такий підхід забезпечує багатоканальне подання інформації, посилює емоційний вплив і сприяє кращому запам'ятовуванню змісту повідомлень. Використання лексико-стилістичних засобів, зокрема неологізмів, метафор і гіпербол, дає змогу створювати виразні та привабливі тексти, орієнтовані на широку аудиторію.

Англомовний медіадискурс також активно застосовує стратегії переконання та емоційного впливу, що сприяє формуванню позитивних асоціацій і стимулює поведінкову реакцію реципієнтів. Завдяки здатності адаптуватися до різних культурних контекстів він ефективно функціонує у міжкультурному середовищі, використовуючи універсальні образи, символи та теми, зрозумілі глобальній аудиторії.

---

[6] Шевченко Л. І. Медіалінгвістика в сучасній Україні: аналіз ситуації. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2013. Вип. 26. С. 3–12.

Суттєвий вплив на розвиток медіадискурсу мають сучасні цифрові технології, які розширюють його можливості через інтерактивність, персоналізацію та мультимодальність. Використання інструментів доповненої реальності, анімації та алгоритмів індивідуального добору контенту дає змогу медіатекстам залишатися актуальними в умовах стрімкого інформаційного потоку.[7]

Отже, англомовний медіадискурс є ключовим елементом глобальної комунікації, який постійно трансформується відповідно до сучасних викликів і технологічних змін. Отримані результати сприяють глибшому розумінню його специфіки та можуть бути використані для розроблення ефективних комунікативних стратегій у сфері медіа та міжкультурної взаємодії. Перспективним напрямом подальших досліджень є порівняльний аналіз англомовних та україномовних медіаплатформ у лінгвістичному аспекті.

3. Лінгвістичні характеристики

Лексичний рівень англомовного новинного дискурсу вирізняється поєднанням нейтральної загальновживаної лексики з термінами, оцінними словами та стійкими мовними кліше, що забезпечує одночасне виконання інформативної та впливової функцій медіатексту. Характерною ознакою новин є широке використання спеціалізованої термінології, зумовлене тематикою матеріалів.

У текстах часто трапляються політичні, економічні, соціальні та військові терміни, як-от election campaign, ceasefire, inflation rate, humanitarian aid, security concerns, що сприяє точності, однозначності викладу та відповідає принципам журналістської об'єктивності. Водночас така лексика нерідко супроводжується поясненнями або перефразуванням, щоб зробити інформацію доступною для широкої аудиторії.

Важливим компонентом лексичної організації новинних текстів є оцінні одиниці, які здебільшого мають прихований (імпліцитний) характер. Дотримуючись вимоги нейтральності, журналісти уникають відкрито емоційно забарвленої лексики, натомість використовують слова з прихованою оцінністю, зокрема controversial, significant, dramatic, alarming, а також дієслова типу claim, warn, accuse, deny і різноманітні модальні та атрибутивні конструкції. Такі засоби дають змогу формувати певне ставлення до подій або учасників без прямого вираження авторської позиції.[8]

---

[7] Загнітко А. П. Основи дискурсології. Донецьк : ДонНУ, 2008. 194 с.

[8] Красівський О. М. Термінологія англійського мас-медійного дискурсу: теоретичні та методологічні засади. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія «Філологія. Журналістика».* 2021. Т. 32(71). № 6. С. 133–137. DOI: https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.6-1/24

Окрему групу лексичних засобів становлять клішовані вирази, які є типовими для новинного дискурсу. До них належать сталі словосполучення та шаблонні конструкції, наприклад according to official sources, amid growing tensions, in a statement released on…, sources said, experts believe that… . Вони забезпечують стандартизацію мовлення, пришвидшують створення текстів, підвищують їх упізнаваність і структурованість, а також роблять повідомлення більш передбачуваним для читача, зменшуючи індивідуалізацію авторського стилю.

Отже, лексичні особливості англомовних новинних текстів визначаються балансом між термінологічною точністю, прихованою оцінністю та стандартизованими мовними формулами. Така взаємодія забезпечує ефективне інформування аудиторії та формує певні рамки інтерпретації подій у сучасному новинному дискурсі.

Синтаксична організація англомовного новинного тексту підпорядкована завданню оперативного, чіткого й структурно впорядкованого подання інформації. Це зумовлює переважання простих та ускладнених простих речень, які забезпечують швидке сприйняття змісту та мінімізують можливі неоднозначності. Такі конструкції особливо характерні для заголовків і лідів, де інформація подається максимально стисло.[9]

Важливу роль відіграють пасивні конструкції, що дають змогу акцентувати увагу на самій події або її результаті, а не на виконавцеві дії. Використання пасивного стану сприяє створенню ефекту об'єктивності та дистанціює автора від викладеного матеріалу, що відповідає журналістським стандартам неупередженості. Поряд із цим активно застосовуються безособові та номінативні структури, які виконують інформативну функцію та зменшують рівень суб'єктивності.

Для новинних текстів також типовими є складнопідрядні речення зі з'ясувальними та означальними підрядними частинами, що дають змогу уточнювати деталі подій, розширювати контекст і доповнювати інформацію без порушення логічної цілісності тексту. Часто використовуються підрядні частини часу, причини та умови, які забезпечують чітку хронологічну та причинно-наслідкову організацію новинного повідомлення.[10]

Окрему функціональну роль у новинному дискурсі виконують

---

[9] Омельчук Ю. О. Лексико-семантична специфіка вербалізації концепту *LIE* в медіадискурсі (на матеріалі англомовних псевдоновин). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2017. № 28. С. 129–132.

[10] Matheson D. Media discourses: analysing media texts. London : Open University Press, 2005. 206 p.

конструкції прямої та непрямої мови, які застосовуються для відтворення висловлювань офіційних осіб, експертів або очевидців подій. Такі синтаксичні засоби мають атрибутивний характер, підвищують рівень достовірності інформації та дають змогу журналісту зберігати нейтральну позицію. Подання цитат зазвичай супроводжується типовими дієслівними маркерами, такими як said, stated, added, claimed, що сприяє уніфікації та стандартизації журналістського стилю.

Отже, синтаксичні особливості англомовного новинного тексту виконують не лише організаційну, а й важливу функціонально-прагматичну роль, забезпечуючи точність подання інформації, логічну послідовність викладу, об'єктивність і комунікативну ефективність медіаповідомлення. Поєднання простих і складних речень, пасивних конструкцій та цитатних форм створює характерну синтаксичну модель сучасного англомовного новинного дискурсу.

4. Жанрова специфіка

Сучасний англомовний медіадискурс характеризується значною жанровою різноманітністю, що зумовлено багатофункціональністю засобів масової комунікації та різними потребами аудиторії. Кожен жанр виконує специфічні комунікативні завдання, має власні мовні та стилістичні особливості, а також відрізняється ступенем впливу на реципієнта.

Одним із базових жанрів є новинні тексти, основною метою яких є оперативне та об'єктивне інформування про актуальні події. Вони вирізняються стислістю, стандартизованою структурою та переважанням фактологічної інформації. Аналітичні матеріали на відміну від новин містять інтерпретацію подій, авторські оцінки та узагальнення, що дає змогу глибше розкрити причини та наслідки явищ.

Окрему групу становлять інтерв'ю, які забезпечують передачу інформації через прямі висловлювання учасників подій або експертів. Для цього жанру характерне поєднання елементів усного та письмового мовлення, а також використання діалогічних структур. Репортажі, своєю чергою, відзначаються більшою експресивністю та деталізацією, оскільки передають безпосереднє спостереження журналіста за подіями.[11]

Важливим складником сучасного медіапростору є також соціальні мережі, які формують новий тип медіажанру. Вони поєднують

[11] Строченко Л. В., Томчаковська Ю. О. Основні аспекти дослідження англомовної медійної термінології. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія».* 2024. № 65. С. 118–121. DOI: https://doi.org/10.32782/2409-1154.2024.65.25

інформаційні, комунікативні та інтерактивні функції, даючи користувачам змогу не лише споживати, а й створювати контент. Для цього жанру характерні лаконічність, візуальна насиченість та активне використання мультимедійних засобів.

Отже, жанрова специфіка англомовного медіадискурсу полягає у його багатошаровості та функціональній диференціації, що забезпечує ефективну комунікацію з різними типами аудиторії та адаптацію інформації до різних комунікативних ситуацій.[12]

5. Маніпулятивні та прагматичні стратегії

Сучасний англомовний медіадискурс активно реалізує маніпулятивні та прагматичні стратегії, які спрямовані не лише на інформування, а й на формування певного сприйняття подій та керування інтерпретацією інформації з боку аудиторії. У цьому контексті медіатекст виступає не нейтральним відображенням реальності, а інструментом комунікативного впливу, що конструює суспільні уявлення про події, явища та соціальних акторів.[13]

Однією з базових стратегій є фреймінг (frame-формування), тобто подання інформації у межах певної інтерпретаційної моделі. Завдяки цьому один і той самий факт може набувати різного смислового навантаження залежно від того, які аспекти підкреслюються, а які залишаються поза увагою. Фреймінг реалізується через добір лексики, структуру заголовків, порядок подання фактів та акценти в тексті, що дає змогу керувати фокусом уваги реципієнта.

Важливу роль відіграють заголовки та лід-абзаци, які виконують не лише інформативну, а й виразно прагматичну функцію. Вони часто містять емоційно забарвлені або оцінні елементи, покликані привернути увагу, викликати інтерес або сформувати первинну установку на сприйняття матеріалу. У багатьох випадках саме заголовок визначає інтерпретаційний напрям усього тексту.

Поширеною є стратегія емоційного впливу, що реалізується через використання оцінної лексики, метафор, гіпербол, а також візуальних і мультимедійних засобів. Емоційна насиченість сприяє підсиленню переконливості повідомлення, активізує реакцію аудиторії та підвищує рівень запам’ятовування інформації. Особливо це характерно для

---

[12] Гайдук Н. А., Хоровець В. Є. Лінгвістичні особливості англомовних медійних текстів та способи їх перекладу українською мовою. *Закарпатські філологічні студії.* 2023. Вип. 27. Т. 1. С. 164–169. DOI: https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.27.1.28

[13] Бацевич Ф. С. Термінологія комунікативної лінгвістики: аспекти дискурсивного підходу. *Проблеми української термінології.* 2002. № 453. С. 30–34.

соціальних мереж і цифрових платформ, де візуальний компонент часто домінує над текстовим.

Окреме місце посідає стратегія інформаційної селекції, тобто свідомого відбору фактів і аспектів події. Медіа можуть акцентувати увагу на окремих деталях, водночас мінімізуючи або повністю опускаючи інші, що впливає на загальну картину сприйняття подій. Такий підхід формує певну інтерпретаційну асиметрію та може спрямовувати думку аудиторії у потрібне русло.[14]

Прагматичний вимір медіадискурсу полягає у його орієнтації на досягнення конкретного комунікативного ефекту. До таких ефектів належать формування громадської думки, зміна поведінкових установок, стимулювання соціальної активності або підтримка певних ідеологічних позицій. Таким чином, медіатекст виконує функцію не лише передачі інформації, а й соціального впливу та регуляції сприйняття реальності.

Отже, маніпулятивні та прагматичні стратегії є невід'ємним складником англомовного медіадискурсу. Вони забезпечують його високу ефективність як інструмента масової комунікації, водночас підкреслюючи необхідність критичного підходу до сприйняття медіаінформації у сучасному інформаційному суспільстві.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного аналізу можна дійти висновку, що сучасний англомовний медіадискурс є складним, багатовимірним і динамічним явищем, яке поєднує у собі мовні, соціокультурні та комунікативно-прагматичні характеристики. Він функціонує як важливий інструмент масової комунікації, що не лише інформує аудиторію, а й активно впливає на її сприйняття реальності.

Дослідження показало, що медіадискурс відзначається жанровою різноманітністю, мультимодальністю та високим рівнем адаптивності до сучасних цифрових умов. Поєднання текстових, візуальних, аудіальних і відеокомпонентів забезпечує ефективність передавання інформації та посилює її вплив на реципієнта.

Важливою рисою є також складна система мовних засобів, зокрема лексичних і синтаксичних, які забезпечують баланс між об'єктивністю подання інформації та її інтерпретаційною спрямованістю. Окрему роль відіграють маніпулятивні та прагматичні стратегії, що формують інтерпретаційні рамки сприйняття подій і впливають на громадську думку.

[14] Comparing different social media platforms: a detailed insight. URL: https://www.ocoya.com/blog/comparing-social-media-platforms (дата звернення: 17.05.2026).

Отже, англомовний медіадискурс є не лише засобом передачі інформації, а й потужним інструментом соціального впливу, який активно бере участь у формуванні сучасної картини світу. Подальші дослідження у цій сфері є важливими для глибшого розуміння механізмів медійної комунікації та її впливу на суспільство.

АНОТАЦІЯ

У статті розглядаються особливості сучасного англомовного медіадискурсу як складного багатовимірного явища масової комунікації. Проаналізовано його лінгвістичні, жанрові та прагматичні характеристики, зокрема мультимодальність, лексико-синтаксичну організацію та використання маніпулятивних стратегій впливу.

Особливу увагу приділено функціонуванню медіатекстів у цифровому середовищі, ролі соціальних мереж та нових медіаплатформ у трансформації комунікативних практик. Визначено основні жанри медіадискурсу та їхню специфіку, а також розкрито механізми формування громадської думки через мовні та візуальні засоби.

У роботі підкреслюється міждисциплінарний характер дослідження медіадискурсу та його значення для сучасної лінгвістики. Отримані результати сприяють глибшому розумінню функціонування англомовного медіапростору та можуть бути використані в подальших наукових розвідках у сфері медіалінгвістики та комунікативних студій.

Література

1. Волощук Ю., Жмаєва Н. Специфіка перекладу англомовних новинних текстів українською мовою (на матеріалі новинних текстів ОБСЄ). *Науковий вісник ПНПУ імені К. Д. Ушинського*. 2020. № 31. С. 164–181.
2. Андрєєва І. О. Мультимодальний аналіз дискурсу: методологічна основа та перспективи напряму. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2016. № 7. С. 3–8. https://doi.org/10.32837/olj.v1i7.450
3. Шевченко Л. І. Медіалінгвістика в сучасній Україні: аналіз ситуації. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2013. Вип. 26. С. 3–12.
4. Бацевич Ф. С. Термінологія комунікативної лінгвістики: аспекти дискурсивного підходу. *Проблеми української термінології*. 2002. № 453. С. 30–34.
5. Чумак Л. М. Смислове представлення лексичних неологічних одиниць у сучасних англомовних медіатекстах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2017. № 29. Т. 2. С. 91–94.

6. Загнітко А. П. Основи дискурсології. Донецьк : ДонНУ, 2008. 194 с.
7. Красівський О.М. Термінологія англійського мас-медійного дискурсу: теоретичні та методологічні засади. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія «Філологія. Журналістика».* 2021. Т. 32(71). № 6. С. 133–137. DOI: https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.6-1/24
8. Кущ Е., Волков В. Англомовний медіадискурс як контент функціонування фразеологізмів. *Наукові записки. Серія «Філологічні науки»*. 2018. Вип. 165. С. 360–363.
9. Омельчук Ю. О. Лексико-семантична специфіка вербалізації концепту *LIE* у медіадискурсі (на матеріалі англомовних псевдоновин). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2017. № 28. С. 129–132.
10. Matheson D. Media discourses: analysing media texts. London : Open University Press, 2005. 206 p.
11. Гайдук Н. А., Хоровець В. Є. Лінгвістичні особливості англомовних медійних текстів та способи їх перекладу українською мовою. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Вип. 27. Т. 1. С. 164–169. DOI: https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.27.1.28
12. Строченко Л. В., Томчаковська Ю. О. Основні аспекти дослідження англомовної медійної термінології. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія».* 2024. № 65. С. 118–121. DOI: https://doi.org/10.32782/2409-1154.2024.65.25
13. Comparing different social media platforms: a detailed insight. URL: https://www.ocoya.com/blog/comparing-social-media-platforms (дата звернення: 17.05.2026).

Information about the authors:
Beznosiuk Yuliia Pavlivna,
Lecturer at the Department of Romance and Germanic Philology
and Methods of Teaching Foreign Languages
International University
33, Fontanska doroha Street,Odesa, Ukraine

Hrushetska Anastasiia Yuriivna,
Lecturer at the Department of Foreign Languages for Professional Communication
International University
33, Fontanska doroha Street,Odesa, Ukraine

CHAPTER 5

РОЗРОБЛЕНІСТЬ НАУКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ЯК ПОКАЗНИК СФОРМОВАНОСТІ ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО ДИСКУРСУ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЇ ГРАМАТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ)

Медведь О. В.
DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-704-8-5

ВСТУП

На сьогодні в гуманітарному знанні, і мовознавчому зокрема, поняття «дискурс» є одним із найбільш широковживаних і водночас дискусійних, його використовують у різних сферах науки, концептуальних системах і часто навіть стосовно принципово відмінних об'єктів дослідження. При цьому «…більшість сучасних науковців розуміють його як когнітивно-комунікативний феномен, оскільки він є процесом і результатом мисленнєво-мовленнєвої діяльності носіїв мови»[1]. Крім того, у дослідженнях останніх років учені-дискурсологи акцентують саме когнітивну (пізнавальну, ментальну) природу цього явища: «У загальному розумінні дискурс – це мовна дія, регламентована соціокультурними кодами (правилами, традиціями та цінностями) певної суспільної практики (науки, правосуддя, релігії, політики, освіти, медицини тощо), за допомогою якої люди – у межах цієї практики – виробляють і транслюють свої знання та моделі соціального досвіду, реалізують свої пізнавальні та/або комунікативні потреби»[2].

Так само дискусійними є наукові уявлення про класифікацію дискурсу, виділення його видів і різновидів. Так, наприклад, одну з найбільш вичерпних спроб систематизувати типи дискурсів відповідно до каналів інформації (типів семіотичної інформації) подає І. Корольов[3], і ця систематизація нараховує кілька

[1] Кравцова Ю. В., Леута О. І., Леміш Н. Є., Титаренко О. Ю. Дискурс як інтердисциплінарний феномен: комунікативний, когнітивний, культурологічний, дидактичний аспекти. *Наукові записки (серія педагогічні науки)*. Вип. 161. 2025. С. 70–78.

[2] Романчук С. М. Комунікація як дискурс в об'єктиві когнітивістики. *Закарпатські філологічні студії.* 2023. Випуск 27. Том 2. Видавничий дім «Гельветика». С. 48–53.

[3] Корольов І. Поняття дискурсу в сучасному мовознавстві: визначення, структура, типологія. *Studialinguistica.* 2012. Вип. 6 (2). С. 294.

десятків позицій, зокрема журналістський тип, маркетинговий, педагогічний, банківський, філософський, театральний, судовий, юридичний та ін.

У низці сучасних досліджень об'єктом аналізу є науковий і/або академічний (освітній) дискурси[4]. Ці типи дискурсу іноді розмежовують чи навіть протиставляють, однак достатньо часто описують як синтетичний комунікативний тип[5].

Отже, у сучасній науці залишається відкритим питання про процеси й механізми формування дискурсу загалом і його типів, і серед них, зокрема, освітньо-наукового.

Важливою рисою дискурсологічних студій є те, що вчені вважають атрибутивною рисою наукового дискурсу відповідний функційний стиль і тексти, що цей стиль репрезентують. Так, наприклад, І. Кучеренко зазначає: «Науковий дискурс – це тип комунікації в освітньому середовищі; складне поєднання вербального й невербального у процесі наукової комунікативної взаємодії; «живий науковий текст в дії», занурений в певний соціальний контекст»[6].

Наукові тексти є основним способом подання наукової інформації, висвітлення перебігу й результатів цілісного наукового дослідження чи окремих його етапів. Вони мають певні жанрові та структурні особливості, багато в чому визначені традиціями і специфікою конкретної галузі знань. «Науковий дискурс не є чимось однорідним, єдиним та усталеним – його жанрова структура зазнає істотних змін: відбувається змішування жанрів, з'являються нові жанри та жанрові різновиди, натомість інші жанри трансформуються або зникають»[7].

---

[4] Ільченко О. М., Шаля О. І. Дискурсивна когерентність та взаємодія наукового дискурсу з іншими в контексті постмодернізму. *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи*. 2012. С. 124–131; Кучеренко І. А. Науковий дискурс як важливий складник розвитку академічної комунікативної компетентності здобувача освіти. *Наука і техніка сьогодні (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»).* 2025. № 10 (51). С. 742–755; Маслова Т. Типологія наукового дискурсу в сучасній мовознавчій парадигм. Англістика й американістика : збірник наукових праць. Дніпропетровськ : Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту. 2012. Вип. 10. С. 39–43; Неклесова В. Ю. Академічний дискурс в українській дискурсології. *X Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Виклики сучасної науки: міждисциплінарний погляд через призму іноземних мов»* : 29 листопада 2024 р. : збірник матеріалів конференції / М-во освіти та науки України; Одеський університет імені І. І. Мечникова. Одеса, 2024. С. 78–80.

[5] Шилюк В. В. Дистинктивні ознаки академічного дискурсу: жанри та лінгвістичні особливості. Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном : збірник наукових праць. 2014. С. 277–280.

[6] Кучеренко І. А. Науковий дискурс як важливий складник розвитку академічної комунікативної компетентності здобувача освіти. *Наука і техніка сьогодні (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»).* 2025. № 10 (51). С. 747.

[7] Ільченко О. М., Шелковнікова З. Б. Науковий дискурс: шляхи до (взаємо)розуміння. *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи.* 2008. № 2. С. 131–139.

Основними конститутивними одиницями наукових текстів є, як відомо, терміни. Науковий термін вважаємо пізнавальною і мовною одиницею, що репрезентує ідеалізований об'єкт і функціонує в межах певної наукової термінології.

Отже, наукову термінологію розуміємо як сукупність термінів, що сформувалася й накопичилася внаслідок інтелектуальної діяльності людства за допомогою науки як особливого раціонально-теоретичного освоєння світу. Пізнавальною особливістю наукової термінології є те, що вона репрезентує ідеальні, абстрактні об'єкти, пов'язані між собою специфічними логічними та понятійно-змістовими зв'язками.

Розробленість наукової термінології загалом і в конкретній науковій чи технічній сфері зокрема можна, на наш погляд, кваліфікувати як показник сформованості наукового та/або освітнього дискурсу цієї науки.

Зокрема, українська граматична термінологія становить сукупність термінів граматики української мови – науки, що на сьогодні є одним із центральних розділів українського мовознавства, має свій об'єкт і предмет дослідження. Під час визначення кількісного і якісного складу названої термінології з погляду діахронії та синхронії відповідно варто враховувати історичний розвиток української граматики як науки і специфіку граматичного вчення на сучасному рівні.

1. Концепції формування української граматичної термінології в дослідженнях науковців

В українському мовознавстві в різні роки було зроблено кілька спроб дослідити історичний розвиток української граматичної (яка в окремі періоди за обсягом дорівнювала лінгвістичній) термінології. Найґрунтовнішими слід уважати роботи І. Огієнка[8], Н. Москаленко[9], В. Захарчин[10], Ю. Чернобров[11], І. Ярошевич[12]. Ці вчені намагалися подати цілісну концепцію формування названої термінології або проаналізувати певний, достатньо чітко визначений період у її становленні. Зрозуміло,

[8] Огієнко І. Українська граматична термінольогія: Історичний словник української граматичної термінольогії з передмовою про історію розвитку її. Київ : Друкарня 1-ї Київської друк. спілки, 1908. С. 2–37.

[9] Москаленко Н. А. Нарис історії української граматичної термінології. Київ : Рад. школа, 1959. 224 с.

[10] Захарчин В. Українська мовознавча термінологія кінця XIX – початку XX ст. : автореф. дис. ... канд. філолог. наук : 10.02.01. Київ, 1995. 24 с.

[11] Чернобров Ю. А. Історія синтаксичних термінів української мови: XIX-перша половина XX ст. : монографія / відпов. ред. І. А. Казимирова ; ред. В. Є. Македон. Київ : Наукова думка, 2019. 164 с.

[12] Ярошевич І. Я. Українська морфологічна термінологія XX – початку XXI ст. : монографія / в. о. Держ. вищ. навч. закл. Київ. нац. економ. ун-т ім. Вадима Гетьмана ; відп. за вип. Л. О. Симоненко. Київ : КНЕУ, 2010. 195 с.

що у своїх дослідженнях, крім власне проблематики формування однієї з галузей наукової термінології, автори так чи так розглядали питання історичного розвитку української мови, українського мовознавства, його історії та методології, теоретичного й практичного термінознавства, при цьому дотримуючись поглядів, притаманних їм особисто чи поширених у сучасній для них науці.

На початку XX ст. вперше в україністиці граматичні терміни в історичному аспекті дослідив І. Огієнко. Хоча вчений і оперує поняттями «термін», «наукова мова», проте не подає їх теоретичних визначень. Аналізуючи витоки граматичної термінології, дослідник зазначає, що безпосереднім її джерелом була грецька та латинська мовознавча термінологія, однак відповідно до загальнопросвітницьких тенденцій, що панували наприкінці XIX – на початку XX ст. і згідно з якими наука мала насамперед забезпечувати освітній та культурний розвиток народних мас, І. Огієнко негативно оцінює як власне давню науку, так і її наукову мову: «А що собою являла грецька та латинська термінології, ці джерела термінології нашої. Складалися вони на Заході протягом початку середніх віків, коли наука не була ще загальним добром, а належала тільки до купки людей, що жили окремо від інших і не мали стосунків з народом, бо вважали його за нездатного до науки, мали його за профана. А вчені складали з себе відокремлену організацію, і наука їм була немовби реместом. Вони мали і особливу мову на вислів для своєї науки, і ся мова складалася так, що її розуміли одні тільки вчені люди і вона не була зрозумілою народним масам...»[13]. Як відомо, у власне термінотворенні І. Огієнко послідовно виходив з того, «...щоб кожний термін був вироблений з такого кореня, що існує в живій українській мові, а не був словом чужомовним»[14], тому зрозумілим є негативне оцінення ним термінів, перекладених зусиллями мовознавців XV–XVI ст.

Історія власне української граматичної термінології починається, наголошує вчений, із 30-х рр. XIX ст. передусім завдяки роботі галицьких філологів. І. Огієнко першим в українському мовознавстві висловив думку, що «...розвій граматичної термінології тісно сплітається з розвоєм граматичної літератури»[15]. Розвиток української термінології граматики він поділяє на три періоди.

---

[13] Огієнко І. Українська граматична термінольогія: Історичний словник української граматичної термінольогії з передмовою про історію розвитку її. Київ : Друкарня 1-ї Київської друк. спілки, 1908. С. 6.

[14] Там само. С. 7.

[15] Там само. С. 4.

Перший період, на його погляд, охоплює час від 30-х рр. до 50-х рр. XIX ст., до нього належать граматики М. Лучкая, І. Левицького, Я. Вагилевича, Й. Лозинського. ЦІ роки вчений характеризує як етап, коли національне мало відрізнялося від запозиченого, а підґрунтям української граматики була граматика інших мов. Аналізуючи термінологію цього періоду, науковець зазначає, що термінів у граматиці М. Лучкая дуже мало, усі вони – давні слов'янські. Це ж можна сказати й про термінологію, використану І. Левицьким*: единственное, множественное число, запятая, падеж*. Термінологія граматики Я. Вагилевича, як стверджує дослідник, цілком списана з граматики Греча; що ж до граматики Й. Лозинського, то в ній використано тільки польську термінологію.

Другий період у розвиткові української граматичної термінології тривав, за І. Огієнком, від 50-х до 80-х рр. XIX ст. Це етап «шукання певної дороги, коли галицькі вчені-філологи навпомацьки йшли до розуміння тієї гадки, що граматика української мови повинна бути справді українською як по змісту, так і по формі»[16]. Цей період учений поділяє на два підперіоди. Розпочинають першу половину другого періоду в розвиткові термінології граматики праці Я. Головацького «Розправа о язице южнорусскомь» і «Граматика русского языка». У граматичній термінології цих праць І. Огієнко вбачає таку ознаку, яка була відсутня в термінології граматик першого виділеного ним періоду: Я. Головацький старослов'янські й інші мовознавчі терміни вживає в українській граматичній конструкції, надаючи їм українського закінчення (наприклад *закончење; азбука церковна, гражданська; букви плавни, язычни, слаби; одушевленни імена*). До першого підперіоду другого періоду в розвиткові аналізованої термінології дослідник зараховує також граматики М. Осадці, П. Дячана. На думку І. Огієнка, у цих граматиках уже багато термінів, вироблених на ґрунті української мови. Зокрема, у граматиці М. Осадці він виділяє терміни *время теперішное, минувшое, будучое; викиданье; доповненье; роззевь; имена животни, власни; подметь*; у граматиці П. Дячана – терміни *предметовникъ; свойственникъ; присловникъ; связникъ; оупинка; крапка; двокрапка; знакъ питаннья, знакъ связный.*

Друга половина другого періоду, за І. Огієнком, охоплює праці Н. Павлусевича, Г. Шашкевича, О. Партицького, І. Желехівського, І. Верхратського. Дослідник зауважує, що граматична термінологія М. Шашкевича відзначається народністю і влучністю*: наросты;*

[16] Огієнко І. Українська граматична термінольогія: Історичний словник української граматичної термінольогії з передмовою про історію розвитку її. Київ : Друкарня 1-ї Київської друк. спілки, 1908. С. 7.

присущник; одиноке і многократне число; кінцівка; час минувший; часівник; милозвучність; суголоска. Завершується другий етап розвитку української граматичної термінології першими працями О. Огоновського «Хрестоматія староруська» й «Граматика латинська».

Третій період у розвиткові термінології української граматики, за І. Огієнком, «...се той період граматичної літератури, коли вона придбала собі чисто українську форму і зміст, перестала наслідувати чужі зразки і почала будуватися на цілком науковому ґрунті»[17]. Розпочала нову добу в історії граматичного термінотворення «Граматика українського языкознавства» О. Огоновського, творцями ж сучасної йому граматичної термінології І. Огієнко вважає С. Смаль-Стоцького та Ф. Гартнера. Їхня граматика 1893 р. містила багато термінів, що були активно сприйняті тогочасними мовознавцями: *відмінок; прикметник; злучник; дієприслівник, дієйменник; співзвук; стан; голосозвук; спосіб прямий, приказовий; запинка; питайник; окличник.*

Очевидно, що в основу наведеної періодизації історії української граматичної термінології І. Огієнко поклав такий критерій, як ґрунт термінотворення, запозичений чи національний, причому тільки творення граматичних термінів на національному ґрунті вчений вважає суто науковим. Варто також відзначити, що дослідник у межах наведеної періодизації не розглядає східноукраїнських граматичних джерел, а виділяє їх окремо.

У 50-ті роки XX ст. з'явилася монографія Н. Москаленко «Нарис історії української граматичної термінології»[18]. Важливо підкреслити, що вперше в українському мовознавстві дослідження цієї наукової термінології спиралося на певне термінознавче підґрунтя. Зокрема, Н. Москаленко подає визначення терміна, який розуміє як «...слово, рідше словосполучення, що служить для вираження чітко відпрацьованого поняття в певній галузі знання»[19]. У межах аналізованої термінології дослідниця виділяє фонетичну, морфологічну та синтаксичну термінології, кожну названу термінологічну групу вона систематизує хронологічно, пропонуючи свою періодизацію історії термінології української граматики, а саме виділяючи в ній три етапи.

Перший етап у розвиткові цієї термінології, за визначенням Н. Москаленко, охоплює час від XVI ст. до другої половини XIX ст. Як зауважує авторка, «...для цього періоду характерна велика

[17] Там само. С. 17.

[18] Москаленко Н. А. Нарис історії української граматичної термінології. Київ : Рад. школа, 1959. 224 с.

[19] Там само. С. 15.

залежність термінології граматик від інших мов, особливо від грецької, старослов'янської, іноді – польської»[20].

Другий період у розвиткові української граматичної термінології, згідно із запропонованою періодизацію, почався з другої половини XIX ст. і тривав до 1917 року. Н. Москаленко зауважує, що протягом цього етапу «…необхідність створити граматику рідної мови викликала і потребу в граматичній термінології, яку й почали творити на базі рідної мови, свідомо уникаючи термінів старих, слов'янських та запозичених з інших мов»[21]. Констатується також, що в перших граматиках цього періоду основною є старослов'янська граматична термінологія, а також інших мов, однак зустрічається вже досить значна кількість термінів, створених на ґрунті загальнонародної мови, а в пізніших граматиках цього періоду таких термінів уже дуже багато. На думку Н. Москаленко, «... для першого і другого періодів характерна кустарність, стихійність і безплановість у творенні лінгвістичних термінів. Ніякої домовленості між авторами граматик про граматичну термінологію, про принципи її побудови в цей час не було, як не було і координаційних центрів, які були б зацікавлені в уніфікації термінології»[22].

Третій період, як визначає дослідниця, почався в історії термінології української граматики після 1917 року. Вона констатує, що «...в УРСР справа нормалізації термінології стала державною справою. Для вироблення єдиних термінів у різних галузях науки були організовані координаційні центри. Уніфікацією та стандартизацією української граматичної термінології займалися державні правописні комісії. У цей період були вироблені єдині принципи творення граматичної термінології, реалізація яких сприяла значній уніфікації української граматичної термінології»[23].

Зауважимо, що підґрунтям цієї періодизації не став якийсь один, спільний для розмежування всіх трьох періодів, критерій. Так, критерієм для розмежування першого та другого етапів розвитку української граматичної термінології Н. Москаленко вважає ґрунт термінотворення, запозичений чи національний. Третій період дослідниця відокремлює від двох попередніх як час переходу до централізованого та контрольованого термінотворення. Крім того, дотримуючись загальноприйнятих у тогочасній науці методологічних принципів, Н. Москаленко підкреслює значення позамовних чинників (зокрема, суспільно-політичних умов) для

[20] Там само. С. 19.

[21] Москаленко Н. А. Нарис історії української граматичної термінології. Київ : Рад. школа, 1959. С. 30.

[22] Там само. С. 30.

[23] Там само. С. 30.

розвитку аналізованих термінів. Відзначимо також, що з цієї ж причини активна термінологічна робота українських мовознавців 20–30-х років ХХ ст. була засуджена як «...ухил до місцевого націоналізму, що виявлявся, з одного боку, у свідомому тенденційному підкресленні різниці між українською та російською мовами, а з другого боку, – в українізації іншомовних слів шляхом створення вузьконаціоналістичної наукової термінології, яка внаслідок цього хибувала надзвичайною спрощеністю й відірваністю від міжнародних зв'язків»[24]. Таке оцінення особливостей української граматичної термінології зазначеного десятиліття дає змогу Н. Москаленко заперечити наукову вартісність цієї термінології і не проводити її аналізу.

Хронологічно наступним дослідженням термінології граматики в історичному аспекті є дисертація В. Захарчин «Українська мовознавча термінологія кінця XIX – початку XX ст.»[25], у якій проаналізовано й граматичні терміни зазначеного періоду. Авторка свідомо обмежує роботу суто мовознавчими методами дослідження терміна й термінології. Зокрема, вона виходить з того, що «термін – це слово або група слів, які називають чітко окреслені поняття з якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільних та економічних стосунків та ін.»[26], із суто мовознавчих позицій розглядає явища системності термінолексики, полісемії, синонімії, антонімії термінів. Щодо власне історії української граматичної термінології, то В. Захарчин спирається на періодизацію, запропоновану І. Огієнком, досліджуючи третій виділений ним період. Відзначимо, що вона дещо уточнює погляди І. Огієнка, аналізуючи в межах зазначеного періоду і граматичні джерела другого десятиліття ХХ ст., зокрема граматики М. Гладкого (1918) та В. Сімовича (1918).

Ю. Чернобров у монографії «Історія синтаксичних термінів української мови: XIX – перша половина XX ст.»[27] досліджує розбудову синтаксичної термінології на основі граматик, підручників, словників та наукових статей XIX – 50-х років XX ст. (від праць перших мовознавців до радянського періоду), оскільки «у граматиках, опублікованих до XIX ст., питання синтаксису опрацьовано меншою мірою, ніж морфології й фонетики»[28].

---

[24] Москаленко Н. А. Нарис історії української граматичної термінології. Київ : Рад. школа, 1959. С. 27.

[25] Захарчин В. Українська мовознавча термінологія кінця XIX – початку XX ст. : автореф. дис. ... канд. філолог. наук : 10.02.01. Київ, 1995. 24 с.

[26] Там само. С. 10.

[27] Чернобров Ю. А. Історія синтаксичних термінів української мови: XIX – перша половина XX ст. : монографія / відпов. ред. І. А. Казимирова ; ред. В. Є. Македон. Київ : Наукова думка, 2019. 164 с.

[28] Там само. С. 17.

Дослідження І. Ярошевич присвячене етапам становлення, розвитку й кодифікації української морфологічної (у належному контексті як частини граматичної) термінології у ХХ – на початку ХХІ ст., значну увагу приділено проблемам розбудови термінології на національній основі в період розширення функцій української мови (початок 1920-х рр.)[29].

Таким чином, аналіз наведеного матеріалу доводить, що в українському мовознавстві граматичні терміни досить ґрунтовно досліджувалися в історичному аспекті, причому такі дослідження мали на меті не тільки описати розвиток термінології, але й виявити певні етапи цього історичного процесу.

По-перше, можна, на наш погляд, констатувати, що, незважаючи на ґрунтовне опрацювання граматичних термінів в історичному аспекті, в українському термінознавстві не було створено загальноприйнятої концепції історії української граматичної термінології, тобто послідовного й несуперечливого визначення основних етапів розвитку цієї термінології. У зв'язку із цим варто враховувати, що автори проаналізованих досліджень виходили з різних теоретичних і методологічних позицій. Зрозуміло, що з розвитком мовознавства та термінознавства теоретичні знання постійно значно вдосконалюються й переосмислюються.

По-друге, аналіз наведених вище концепцій історії термінології граматики свідчить, що серед науковців дискусійним є, власне, визначення початкового етапу розвитку цієї термінології. Зокрема, Н. Москаленко вважає, що початок історії граматичних термінів слід датувати XVI ст., І. Огієнко – 30-ми рр. XIX ст.

По-третє, окремі хронологічні періоди розвитку граматичної термінології в певний час залишалися поза увагою вчених. Так, наприклад, достатньо довго з різних причин не досліджувалися українські граматичні терміни «золотого десятиліття» українського термінотворення, тобто 20–30-х рр. ХХ ст. Зрозуміло, що оскільки наукові роботи І. Огієнка були написані наприкінці першого десятиліття ХХ ст., то терміни зазначеного етапу й не могли бути об'єктом його наукових спостережень. В. Захарчин, підтримуючи так звану галицьку періодизацію історії граматичної термінології, запропоновану І. Огієнком, уточнює її та обмежує виділений у цій періодизації третій етап 1918 роком, тобто терміни граматики 20–30-х рр. нею також не вивчаються. Н. Москаленко, як уже вказувалося, вилучає з історії української граматичної термінології номінації зазначеного хронологічного періоду з політичних міркувань. Таке до

[29] Ярошевич І. Я. Українська морфологічна термінологія ХХ – початку ХХІ ст. : монографія / в. о. Держ. вищ. навч. закл. Київ. нац. економ. ун-т ім. Вадима Гетьмана ; відп. за вип. Л. О. Симоненко. Київ : КНЕУ, 2010. 195 с.

певної міри штучне усунення з наукового аналізу граматичних термінів, запропонованих мовознавцями 20–30-х рр. XX ст., значно збіднювало розуміння шляхів розвитку української граматичної термінології, не давало можливості побудувати цілісну наукову концепцію її історії.

Крім того, як уже зазначалося, найбільш вагомим описом термінів граматики в історичному аспекті є монографія Н. Москаленко «Нарис історії української граматичної термінології», що була надрукована 1959 року. Останньою за часом виходу граматичною працею, аналізованою в цій монографії, є «Курс сучасної української літературної мови» за редакцією Л. Булаховського (1951). Таким чином, після 1951 року наукові праці з граматики української мови в термінознавчому плані не аналізувалися, а отже, не були об'єктом комплексного наукового дослідження граматичні терміни, що з'явилися пізніше.

Підкреслимо, що, на нашу думку, принципово важливим для визначення основних етапів розвитку граматичної термінології є проблема критерію періодизації цієї історії. Такий критерій, як ґрунт термінотворення, що пропонувався І. Огієнком і Н. Москаленко, по-перше, застосовувався досить непослідовно, по-друге, він дає змогу простежити зміни у складі української граматичної термінології тільки на рівні термінів-слів, залишаючи поза увагою понятійний розвиток граматичних термінів.

2. Динамічність розвитку української граматичної термінології як когнітивно-комунікативного явища

Як уже вказувалося, серед науковців, що досліджували українські граматичні терміни в історичному аспекті, немає єдиного погляду, коли саме слід визначати початковий етап розвитку цієї термінології. Так, Н. Москаленко вважає початком формування української граматичної термінології XVI ст., зіставляючи цей процес з появою перших друкованих пам'яток мовознавчої думки. І. Огієнко простежує розвиток термінології граматики з 30-х рр. XIX ст. за роботами галицьких мовознавців. Узагальнивши ці погляди, можна зробити висновок, що дискусійним є, власне, залучення до історії граматичних термінів, набутих мовознавчою наукою в той період, коли об'єктом уваги граматистів була не українська, а церковнослов'янська мова. Для того щоб певним чином розв'язати це питання, варто, на наш погляд, використати наукові здобутки в історії української літературної мови та історії українського мовознавства.

В історії української літературної мови церковнослов'янську мову прийнято розглядати як літературну мову українського народу періоду Київської Русі. Дискусійним у науковій літературі є співвідношення церковнослов'янської мови з місцевою народно-розмовною мовою,

яке розуміють як білінгвізм (В. Німчук[30]), білінгвізм зі стилістичним розшаруванням церковнослов'янської мови (В. Русанівський[31]) тощо. Відзначимо, що жодна із згаданих концепцій не виводить церковнослов'янську мову за межі українського мовного простору і, навпаки, підкреслює її значення як мови писемної, книжної. В. Русанівський зауважує, що «...літературна мова в житті кожного народу – це надійна опора в його матеріальному та духовному розвиткові»[32].

Щодо історії українського мовознавства найбільш обґрунтованими, на нашу думку, є погляди В. Німчука, який, залучивши рукописні джерела, довів, що розвиток української мовознавчої думки слід простежувати від XI ст. Тим самим науковець спростував концепцію М. Павлюка, за якою в історії українського мовознавства треба виділяти донаукову (до XIX ст.) і наукову (після XIX ст.) стадії[33].

Уважаємо, що є всі підстави розглядати граматичні терміни, розроблені давніми українськими філологами на ґрунті церковнослов'янської мови, у контексті загальної історії української граматичної термінології. Крім того, наукові спостереження В. Німчука над рукописними пам'ятками староукраїнської книжності дають змогу, на наш погляд, говорити, що початок розвитку української граматичної термінології слід датувати XII ст. Однак, підкреслимо, виникає ще одна достатньо вагома для історії граматичних термінів проблема – проблема джерел термінологічного матеріалу давнього періоду. Зокрема, В. Німчук, досліджуючи цей період українського мовознавства, залучає до нього праці іноземних філологів про церковнослов'янську мову, наприклад болгарські мовознавчі трактати «О писмєнєхь Черноризца Храбра...» та «Сказаніє изьювлєнно о писмєнєх(ь)» болгарського й сербського філолога Костянтина Костенецького, уважаючи, що праці такого типу поширювалися у XIV–XV ст. на українських землях у списках[34]. Через відсутність оригіналу твору дослідник використовує його списки не староукраїнського походження. Із цієї ж причини, аналізуючи трактат «О восьмихь частєхь слова», він користується списком середини XVI ст., що його опублікував І. Ягич[35]. Джерелами термінологічного матеріалу давнього періоду

---

30 Німчук В. В. Мовознавство на Україні в XIV–XVII ст. Київ : Наук. думка, 1985. С. 31.

31 Русанівський В. Єдиний мовно-образний простір української ментальності. *Мовознавство.* 1993. № 6. С. 3–13.

32 Там само. С. 3.

33 Павлюк М. В. Основні етапи розвитку українського мовознавства дожовтневого періоду. Київ – Одеса : Вища шк., 1978. 184 с.

34 Німчук В. В. Мовознавство на Україні в XIV–XVII ст. Київ : Наук. думка, 1985. С. 34.

35 Там само. С. 48.

в дослідженні можуть бути тільки ті пам'ятки та їх списки, що мають виразний староукраїнський характер.

Як уже відзначалося, українські мовознавці вважають, що в Київській Русі спостерігалася двомовність: функціонувала народно-розмовна мова (чи говори – питання є дискусійним у науковій літературі), а також після впровадження християнства поширювалася старослов'янська мова, у яку відразу ж почали входити живомовні елементи («старослов'янська мова київської редакції», «церковнослов'янська мова»). Унаслідок близькості структур мовних систем церковнослов'янської та місцевої мов потреби у вивченні граматики першої не існувало, її студіювання обмежувалося засвоєнням загальних принципів правопису. Отже, не виникало необхідності розробляти оригінальні граматичні праці, які б подавали граматичну структуру церковнослов'янської мови, пропонували поняття та терміни для її мовних явищ.

З іншого боку, Київська Русь входила у греко-візантійський культурний простір, що зумовлювало потребу у вивченні грецької мови – для спілкування з візантійськими купцями, перекладу найважливіших богослужбових книг тощо. Звідси випливає, що вже в XI ст. у Русі користувалися якимись граматичними розробками грецької мови, що й зумовило появу перших філологічних (і граматичних) відомостей. Саме із цих джерел, що, на жаль, не збереглися, окремі граматичні терміни запозичувалися в нелінгвістичні праці аналізованого часу.

Перші випадки вживання українських граматичних термінів в історії української граматичної термінології спостерігаємо у творах немовознавчого характеру. Це насамперед житійна література – житія Костянтина (Кирила), Феодосія Печерського, богословський твір полемічного спрямування (передмова Іоанна, екзарха Болгарського до Богослов'я Іоанна Дамаскіна).

У період XI–XIV ст. зафіксовано кілька граматичних термінів: *граматики, им, им женьско, им моужьско, осмь частий граматики, писм, писм гласно І-Є, писм согласно І-Є* . Визначальною рисою термінології досліджуваного періоду є те, що всі терміни позбавлені дефініцій.

Відсутність дефініцій, уживання наведених номінацій у немовознавчих текстах дає можливість, на наш погляд, кваліфікувати їх як терміни тільки на словесному рівні. Вони не застосовуються для наукового пізнання граматичних явищ української мови, а свідчать лише, що в Київській Русі існував певний рівень мовознавчих знань. Ці терміни є своєрідним «містком» між античною граматичною традицією та безпосередньою працею вітчизняних мовознавців XVI ст.

Протягом XV – першої половини XIX ст., адаптаційно-понятійного періоду в історії термінів української граматики, наукове пізнання

граматичного ладу української мови здійснювалося опосередковано, за допомогою понять, розроблених під час опрацювання інших мов. З огляду на те, поняття якої саме мови використовувалися в цьому процесі, у межах зазначеного періоду виділяємо два підперіоди.

XV – перша половина XVII ст. – етап, коли граматична структура української мови опрацьовувалася за допомогою термінів грецької мови. Найбільш суттєвою рисою староукраїнської філологічної традиції є підкреслена орієнтація на греко-візантійську наукову та культурну традицію, ставлення до грецької мови як до певного еталона, зразка. Свідоме прийняття візантійсько-елліністичних граматичних традицій не означає пасивності власне староукраїнської мовознавчої думки: грецькі граматичні схеми наповнювалися питомим мовним матеріалом, це вимагало не тільки науково виваженого осмислення запозичуваної теорії, але й великої самостійної роботи з емпіричним матеріалом, із граматичною системою церковнослов'янської мови.

Відзначимо, що граматична термінологія цього підперіоду наводиться переважно в граматиках – синтетичному лінгвістичному жанрі, який поєднував описові, наукові, кодифікаційні завдання, але за основною своєю функцією був шкільним підручником. Відповідно до широкого розуміння предмета граматики в староукраїнській граматичній традиції було вироблено певну схему розміщення наукового матеріалу. Так, до граматики XVI – початку XVII входили чотири частини: 1) «ортографія» – фонетико-орфографічний розділ; 2) «етимологія» – учення про вісім частин мови, тобто морфологія; 3) «синтаксис», що поєднував відомості про вісім частин мови та вчення про тропи і фігури; 4) «просодія» (в «Адельфотесі» та в Л. Зизанія – це розділ про різні види наголосу і його позначення на письмі; у М. Смотрицького – вчення про віршові розміри). При цьому частини могли розміщуватися непослідовно: в «Адельфотесі» та в М. Смотрицького «просодія» завершує граматику, у Л. Зизанія згаданий розділ наводиться перед «етимологією». «Синтаксис» подає тільки М. Смотрицький, хоча на початку граматики у Л. Зизанія цей розділ названо.

Фактично граматичне вчення на ранніх етапах свого розвитку за сутністю становило певний конгломерат різноаспектних філологічних знань і понять та термінів відповідно. Згідно зі складом української граматичної термінології у цей час входили терміни фонетики й орфографії, морфології, морфеміки, словотвору, синтаксису, деяких інших філологічних дисциплін.

Загальна термінологічна спадщина цього періоду є достатньо вагомою, наприклад, у цей час фіксуємо такі терміни: *азьбука, боукварь,*

видь глагола, видь глагола первообразний, времена причастие, время речи, глаголь, грамматика, дателень самостоятелень, дєепричастиє, етимологія, залогь, залгь речи, знаменованіє наречїя, изложениє речи, лице, лице глагола, междомєтие, местопадєжие, наклоненіе глагола, начертаніе соуза, образь глагола, падежь, писменно, предлогь, правописаниє, родъ, родъ глагола, склонєніе, спряженїє, часть слова, число имене тощо. Через те, що термін *граматика* розумівся дуже широко, поняття «українська граматична термінологія» також мало в цей період, як уже зазначалося, досить широкий обсяг, бо до нього входили фонетичні терміни (*діфтонъгъ, писмене двогласное, писмене согласное полногласное неотменное*), морфологічні (*видь местоименє, знаменованїє междометія, причастїє, склоненїє местоименія*), словотвору (*начертанїє, начертанїє глагола, разделенїє, сложенїє),* синтаксису (*реченїє, сочиненїє*), літературознавчі терміни (*анапесть, амфібрахій, вєрш, дактіль, строка, трохей).*

Аналіз досліджуваного підперіоду дав змогу з'ясувати, що значна частина термінів граматики на той час мали дефініції. На нашу думку, найбільш послідовно наводяться термінологічні дефініції М. Смотрицьким: «*Слово – реченій сложенїє, мысль самосовершенну являюще*»[36]; «*…реченїє єсть часть малая сьчинительного слова разделенное*»[37]. Щодо типів дефініцій, то найчастіше використовувалися остенсивні дефініції: *число єдинственноє (той), двойственноє (та), множественноє (тыи*). Остенсивні визначення найбільш типові для ранніх етапів розвитку науки, крім того, у галузі граматики, що орієнтована передусім на охоплення емпіричного мовного матеріалу, остенсивні визначення методично необхідні.

Суттєвою рисою визначень цих граматик є те, що дефініція спирається на внутрішню форму терміна. Таке визначення містить слово, яке має спільний корінь із самим терміном: «*Делательный залог есть, иже деланиє значить, яко секу, белю… Страдательный залог есть, иже страдание значить, яко секуся, белюся»*[38]. Такі визначення сприяли стабілізації термінології, окресленню понятійного ґрунту української граматики.

1643 рік – перша половина XIX ст. – період, коли структура української мови опрацьовувалася за допомогою граматичних термінів латинської, німецької, польської та інших мов. Суттєвою рисою українського

---

[36] Смотрицкий М. Грамматіки славенская правильное Сунтагма… Єв'є, 1619 (тип. Віленського братства). 492 с. / Факс. перевид. Київ : Наук. думка, 1979. С. 9.

[37] Там само. С. 9.

[38] Зизаній Л. Грамматіка словенска. Вільно, 1596. 180 с. / Факс. перевидання. Київ : Наукова думка, 1980. С. 54–55.

мовознавства цього періоду є широке ознайомлення з іншими слов'янськими (зокрема, польською), західноєвропейськими (німецькою) і класичними (латинською) граматичними системами. Учені намагалися адаптувати розроблені в цих системах поняття й терміни до граматичної структури української мови.

У межах зазначеного періоду граматична термінологія подана в таких джерелах, як граматика І. Ужевича (1643), граматика О. Павловського (1818), граматики І. Вагилевича (1845), І. Лозинського (1946), М. Лучкая (1830), граматика Й. Левицького (1834).

Граматики досліджуваного періоду зберігали наукову схему розміщення мовного матеріалу, розроблену дослідниками попереднього періоду. Зберігається також широке розуміння граматики як науки про мистецтво створювати і поєднувати слова. Зокрема, граматика О. Павловського має дві частини: перша з них називається «О буквах і о произведении словъ», друга – «О сочинении й стихотворстве». Отже, як і в працях попереднього періоду, до граматики належало й віршування. Це засвідчує, що об'єкт і предмет граматичної науки ще не були науково усвідомлені.

Аналізуючи склад граматичної термінології цього підперіоду, варто відзначити, що вона, власне, становить собою суміш латинських, німецьких, польських та інших термінів. Зокрема, О. Павловський використовує такі терміни, як *словопроизведеніє, словосочиненіє, слогоудареніє* тощо; І. Ужевич користується тільки латинською мовознавчою термінологією, а І. Вагилевич уживає польські терміни.

Отже, у виділеному періоді обсяг поняття «українська граматична термінологія» був надзвичайно широким, бо для опрацювання граматичного ладу української мови залучалися терміни інших класичних та сучасних європейських мов.

Друга половина XIX – початок XX ст. є емпіричним етапом наукового пізнання граматичного ладу української мови. Цей етап розвитку знань про структуру української мови позначився насамперед уточненням розуміння граматики як особливої науки. Зокрема, за межі граматики була виведена літературознавча проблематика: наприклад, в О. Огоновського термін «граматика» визначено так: «*Граматика учить говорити і писати правильно, ознакомляє насъ зо звуками мови, показує, якъ творять ся пні й слова, й розправляє про складню словъ та речень*»[39].

Основним джерелом, у якому розроблялися відповідні терміни, залишається граматика, зокрема наукові розвідки П. Дячана (1865),

[39] Огоновський О. Граматика русского языка для школъ середнихъ. Львів, 1889. С. 3.

П. Залозного (1913), І. Коцовського (1909), О. Курило (1918), М. Левицького (1898), М. Осадці (1862), В. Сімовича (1918), С. Смаль-Стоцького і Ф. Гартнера (1893).

У зв'язку з уточненням розуміння граматики як науки відбулося звуження обсягу й української граматичної термінології. Зокрема, до термінологічної спадщини цього періоду належать такі терміноодиниці: вид недоконаний, голосівочня, дієслова активні, деєслова недоконано-протяжні, морфологія, особа, означальне речення, орудний відмінок, перехідне дієслово, підмет, прийменник, прикладка, сполучник, ступінь порівняння, стягнене речення, теперішній час, частини мови, числівник, чоловічий рід тощо.

Особливістю граматичної термінології аналізованого періоду є те, що науковці робили численні спроби вдосконалити українські граматичні терміни насамперед на рівні їхньої словесної реалізації. Учені обстоювали такі вимоги до граматичних термінів, як прозорість семантики, однозначність, творення на ґрунті рідної мови. Зазвичай у цей час для того самого поняття граматики існувало кілька варіантних назв: *іменник* (С. Смаль-Стоцький і Ф. Гартнер), *речівник, ймення речіве* (Є. Тимченко), *ім'я суще, ім'я самостійне* (А. Кримський), *ймення предметне* (І. Нечуй-Левицький); називний відмінок (П. Залозний), *назовний відмінок* (І. Огієнко), *іменяк* (О. Огоновський), *номінатив* (Є. Тимченко); *підмет* (М. Осадця), *діючий предмет* (І. Нечуй-Левицький), *діяльник* (П. Залозний). Розмаїтість термінолексики не оцінювалася авторами граматик як негативне явище, а, навпаки, вважалася матеріалом для майбутнього вироблення уніфікованої граматичної термінології.

Зважаючи на сучасне розуміння терміна як єдності слова й поняття, підкреслимо, що аналізований період позначився насамперед активною роботою мовознавців над словесною оболонкою граматичних термінів, унаслідок чого з'явилися нові терміни-слова для номінації понять, які вже існували у граматичному вченні. Нові дефініції не пропонувалися, не уточнювалися також зміст та обсяг понять граматики. Отже, з погляду понятійного складу продовжувалося накопичення емпіричних даних про граматичний лад української мови, що й дало підставу кваліфікувати зазначений період як емпіричний.

20-ті – початок 50-х рр. XX ст. є етапом появи перших теоретичних термінів у складі граматичної термінології. В українському мовознавстві кінця 20-х – початку 30-х рр. XX ст. уперше був застосований так званий системний підхід до вивчення мовних явищ, що дало змогу тогочасним мовознавцям оцінити мову як «...складний комплекс різних

частин, а саме: фонетики, словотвору, словозміни, синтакси, лексики та фразеології»[40].

Саме із цього періоду в українському мовознавстві спостерігається чітке розмежування наукової, академічної та шкільної літератури лінгвістичного спрямування. Зокрема, було створено «Загальний курс української мови»[41], що призначався для непідготованого читача, а також «Підвищений курс української мови»[42], який був розрахований на людей із середньою освітою, цей же період позначився й укладанням першого академічного «Курсу української літературної мови» за редакцією Л. Булаховського[43].

Крім того, з 20-х же рр. ХХ ст. на зміну граматиці як синтетичному жанрові, що поєднував описові, науково-теоретичні, кодифікаційні й методичні завдання, до наукового обігу входять інші види мовознавчих праць: підручник, посібник, начерк, курс, наукова стаття, яка, відзначимо, стає провідним жанром для висвітлення окремої наукової проблеми.

Підвищення науково-теоретичного рівня українського мовознавства, жанрова диференціація лінгвістичної літератури зумовили кількісні і якісні зміни у складі граматичної термінології.

Насамперед відбулося звуження обсягу поняття «українська граматична термінологія» у зв'язку з подальшим уточненням змісту й обсягу вихідного поняття *граматика*. Унаслідок розуміння мови як системи, а також розвитку вчення про форми граматику почали подавати як єдність морфології та синтаксису, виводячи за її межі фонетику. Водночас морфологія подавалась у вигляді двох розділів – словозміни та словотвору[44].

По-друге, цей період в історії граматики позначився появою принципово нових термінів: *граматична категорія, граматичне значення, граматична форма, синтаксичне значення, синтаксична форма* тощо. За своїм епістемологічним типом ці терміни є теоретичними, тобто

---

[40] Підвищений курс української мови : підручник для педвишів. Лекції І–ХІІІ / І. Троян, К. Німчинов, О. Патокова, Л. Булаховський, О. Небожівна, М. Перегінець ; за ред. і з передмовою Л. А. Булаховського. Харків : Рад. школа, 1931. С. 3.

[41] Ткаченко Б., Йогансен М. Загальний курс української мови ; за ред. Л. А. Булаховського. Харків : Рад. школа, б. р. 2–е вид. 314 с.

[42] Підвищений курс української мови : підручник для педвишів. Лекції І–ХІІІ / І. Троян, К. Німчинов, О. Патокова, Л. Булаховський, О. Небожівна, М. Перегінець ; за ред. і з передмовою Л. А. Булаховського. Харків : Рад. школа, 1931. С. 3.

[43] Курс сучасної української літературної мови : у 2 т. / за ред. Л. А. Булаховського. Київ : Рад. школа, 1951. Т. 1. 516 с.; Курс сучасної української літературної мови : у 2 т. / за ред. Л. А. Булаховського. Київ : Рад. школа, 1951. Т. 2. 407 с.

[44] Курс сучасної української літературної мови : у 2 т. / за ред. Л. А. Булаховського. Київ : Рад. школа, 1951. Т. 2. С. 88.

їхній зміст може бути з'ясований лише в межах формальної граматики. Зокрема, термін *синтаксичне значення* тлумачився як «внутрішні зв'язки якоїсь синтаксичної пари або словосполучення, що створюються і обумовлюються організацією окремих цих складників у ширші синтаксичні одності або той плюс загального значіння відповідно до суми значінь окремих слів, що виявляється завжди у всіх синтаксичних цілостях»[45].

По-третє, жанрове розмежування мовознавчої літератури зумовило явище, яке раніше не спостерігалося в складі української граматичної термінології: ті самі граматичні терміни, уживані в літературі різного науково-теоретичного рівня, мали неоднаковий обсяг. Наприклад, у «Підвищеному курсі української мови» термін *речення* визначений як «мовна одиниця, що становить продукт двочленної сполуки, цебто сполуки форм називного відмінка синтаксичних іменників з формами дієслова або їх функціональними заступниками»[46]. У граматиці О. Курило, що пропонувалася як підручник для середньої школи, терміном речення називається «закінчене сполучення слів»[47].

Протягом другої половини 50-х – першої половини 80-х рр. XX ст. відбулося подальше поглиблення наукового осмислення граматичного ладу української мови; про це свідчать, зокрема, численні наукові монографії з питань морфології та синтаксису, що вийшли друком у цей час. Так, уперше в українському мовознавстві було окремо монографічно опрацьовано кожну частину мови: іменник (І. Матвіяс[48]), прикметник (Л. Грищенко[49]), числівник (МГ Арполенко, К. Городенська, Г. Щербатюк[50]), дієслово (В. Русанівський[51]), дієприкметник (М. Гнатюк[52]), дієприслівник (Є. Сасинович[53]), сполучник (Ф. Медведєв[54]), прийменник

---

[45] Курило О. Уваги до сучасної української літературної мови / АН України ; збірник. істор.-філол. т-ва. 3-тє вид. Київ : Книгоспілка, 1925. С. 55.

[46] Підвищений курс української мови : підручник для педвишів. Лекції I–XIII / І. Троян, К. Німчинов, О. Патокова, Л. Булаховський, О. Небожівна, М. Перегінець ; за ред. і з передмовою Л. А. Булаховського. Харків : Рад. школа, 1931. С. 41.

[47] Курило О. Початкова граматика української мови. Київ : Криниця, 1918. С. 8.

[48] Матвіяс І. Г. Іменник в сучасній українській мові. Київ : Рад. школа, 1974. 184 с.

[49] Грищенко А. П. Прикметник в українській мові. Київ : Наук. думка, 1978. 207 с.

[50] Арполенко Г. П., Городенська К. Г., Щербатюк Г. Х. Числівник в українській мові. Київ : Наук, думка, 1980. 242 с.

[51] Русанівський В. М. Структура українського дієслова. Київ : Наукова думка, 1971. 234 с.

[52] Гнатюк Г. М. Дієприкметник у сучасній українській літературній мові. Київ : Наук. думка, 1982. 248 с.

[53] Сасинович Є. С. Дієприслівники в сучасній українській мові : посібник для вчителів. Київ : Рад. школа, 1963. 92 с.

[54] Медведєв Ф. П. Система сполучників в українській мові : короткий нарис. Харків : Вид-во ХДУ ім. О. М. Горького, 1962. 90 с.

(В. Вихованець[55]). У синтаксисі опрацьовувалися прості речення (Л. Булаховський[56]), складні речення (Л. Кадомцева[57], С. Дорошенко[58]).

Центральне місце в морфології почали посідати питання теорії частин мови; натомість учення про будову й творення слова (морфеміка та словотвір відповідно) поступово розгорнулося в окремі наукові дисципліни зі своїми понятійно-термінологічними апаратами.

Отже, на наш погляд, цей етап можна вважати завершальним щодо накопичення емпіричного матеріалу в граматиці української мови.

Водночас слід відзначити, що саме в цей період розвитку граматики спостерігається найбільша неоднорідність наукових поглядів стосовно майже кожної наукової граматичної проблеми. Наприклад, дискусійними питаннями в цей час були: визначення частин мови, їхні основні ознаки та кількість, межі кожної частини мови, а також класифікація складнопідрядних речень за логіко-граматичним, формальним і структурно-семантичним критеріями. У цей період з'явилося системне академічне видання «Сучасна українська літературна мова»[59], яке мало відповідне значення й для розвитку та систематизації української граматичної термінології.

Із розвитком знань про граматичну будову української мови відбулося подальше уточнення терміна «граматика». Зокрема, за межі граматики як науки був виведений словотвір[60], відповідно звузився обсяг поняття «українська граматична термінологія». До складу термінології граматики на сьогодні прийнято зараховувати тільки морфологічну та синтаксичну термінологію, що разом утворюють термінологію й терміносистему цієї галузі знань.

Аналізований період також позначається появою великої кількості принципово нових для української граматичної науки термінів: *абсолютна часова форма, валентність дієслова, зовнішньо-синтаксична структура речення, складнопідрядне займенниково-співвідносне речення* тощо. Водночас слід зауважити, що нові терміни перебувають у надзвичайно

---

55 Вихованець І. Р. Прийменникова система української мови. Київ : Наук. думка, 1980. 286 с.

56 Булаховський Л. А. Питання синтаксису простого речення в українській мові. *Дослідження з синтаксису української мови.* Київ : вид-во АН УРСР, 1958. С. 5–27.

57 Кадомцева Л. О. Про принципи і методи класифікації безсполучникових речень у сучасній українській мові. *Дослідження з української та російської мов.* Київ, 1964. С. 48–62.

58 Дорошенко С. І. Складні безсполучникові конструкції в сучасній українській мові. Харків : Вища школа, Гол. вид-во, 1980. 151 с.

59 Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Київ : Наукова думка, 1972. 374 с.; Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ : Наукова думка, 1974. 381 с.

60 Вихованець І. Р., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Семантико-синтаксична структура речення. Київ : Наук. думка, 1983. 219 с.

складних зв'язках, тому що їхня поява зумовлена інколи різними концепціями, унаслідок чого вони можуть називати те саме мовне явище з інших наукових позицій.

Друга половина 80-х – 90-ті рр. ХХ ст. є етапом створення наукової теорії граматики української мови, виділення української граматичної термінології в терміносистему. Аналізований період позначився істотними змінами в понятійно-термінологічному апараті вітчизняної граматики. Зокрема, в українському мовознавстві було створено теоретичну граматику української мови[61], у якій докладно розглянуто систему граматичних категорій української мови, а в галузі синтаксису застосовано функційну теорію, що охопила основні синтаксичні одиниці, їхні зв'язки та відношення[62].

Таке теоретичне узагальнення мало позитивний вплив насамперед на упорядкування понятійного апарату українського граматичного вчення. Наприклад, у сучасній морфології займенник досить послідовно не вважають окремою частиною мови, поняття «службова частина мови» замінене поняттям «аналітична синтаксична морфема». У синтаксисі питання про класифікацію складних речень, що було дискусійним протягом тривалого часу, зараз вирішується майже одностайно саме з урахуванням функційного підходу.

У складі української граматичної термінології досліджуваного періоду вперше в історії граматики можна виділити окрему терміносистему, що охоплює терміни морфології та синтаксису української мови. Термінологія граматики поповнилася новими термінами, як теоретичними (*синтаксична одиниця, синтаксичне відношення, синтаксичний зв'язок, синтаксична елементарність, синтаксична функція*), так і емпіричними (*синтаксично елементарне речення, формально-синтаксичний різновид простого речення*).

Кінець ХХ – 20-ті роки ХХІ ст. позначений подальшим розв'язанням актуальних проблем теоретичної та функційної граматики, що висвітлено у відповідних дослідженнях[63].

Отже, формування української граматичної термінології цілком очевидно відтворює розвиток граматичної теорії, термінологічні номінації

---

[61] Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови. Морфологія. Донецьк : ДонГУ, 1996. 435 с.

[62] Вихованець І.Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови / АН України, Інститут української мови. Київ : Наукова думка, 1992. 222 с.

[63] Граматичний портрет української мови у ХХІ сторіччі : збірник тез наукових доповідей учасників Міжнародної наукової конференції на пошану доктора філологічних наук, професора Городенської Катерини Григорівни / упоряд.: Н. Г. Горголюк, Л. М. Колібаба, В. М. Фурса. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2024. 220 с.

безперечно відбивають рівень наукового знання на кожному конкретному етапі розвитку граматики як розділу мовознавства.

На сьогодні в україністиці граматику розуміють як науку, яка вивчає граматичний лад української мови і структурно складається з двох розділів – морфології та синтаксису. Отже, українська граматична термінологія складається з морфологічних і синтаксичних термінологічних номінацій.

Динамічність і принципова відкритість складу граматичної термінології постає, таким чином, як сутнісна риса її історичного розвитку. Водночас варто підсумувати, що для історичного розвитку української граматичної термінології притаманним є, з одного боку, поступове виведення окремих груп термінів за її межі, а з іншого – поповнення власне граматичними термінами у зв'язку з науковим опрацюванням граматичної будови української мови.

Історія української граматичної термінології постає як цілісний, послідовний процес розвитку й перетворення термінології в терміносистему. З огляду на сутність наукового дискурсу ця динамічність є показником його сформованості.

ВИСНОВКИ

Незважаючи на тривалі дискусії щодо сутності поняття «дискурс» і специфіки його застосування, більшість мовознавців схильні вважати його когнітивно-комунікативним явищем, розглядаючи його як процес і результат мисленнєво-мовленнєвої діяльності мовців. Учені визначають як атрибутивну рису наукового дискурсу відповідний функційний стиль і тексти, що цей стиль репрезентують. Оскільки терміни є основною конститутивною мовною одиницею наукових текстів, розробленість наукової термінології можна, на наш погляд, кваліфікувати як показник сформованості наукового та/або освітнього дискурсу.

В українському мовознавстві в різні роки було зроблено кілька спроб дослідити формування української граматичної термінології, розробити її цілісну концепцію.

Динаміка складу граматичної термінології має не тільки поповнюване, накопичувальне спрямування, що зумовлене поступальним розвитком і накопиченням наукових знань. Дослідження історичних змін у кількісному та якісному складі термінології граматики дало змогу виявити дві протилежні тенденції в цій динаміці: з одного боку, поповнення терміносукупності новими термінами, а з іншого – досить послідовне й мотивоване виведення терміногруп за її межі.

Важливим показником є істотні зміни жанрової структури граматичних текстів. Тривалий час основним жанром граматичного наукового дискурсу

була граматика як синтетичний тип тексту, що поєднував описові, науково-теоретичні, кодифікаційні й методичні завдання; на початку XX ст. до наукового обігу входять інші види мовознавчих праць: підручник, посібник, начерк, курс, наукова стаття, що протягом XX ст. стала провідним жанром для висвітлення окремої наукової проблеми.

З огляду на сутність наукового дискурсу як когнітивно-комунікативного явища розвиток граматичної термінології можна вважати показником його сформованості.

АНОТАЦІЯ

У дослідженні на прикладі термінології української граматики розглянуто розробленість наукової термінології як показник сформованості освітньо-наукового дискурсу певної галузі знань на прикладі термінів української граматики. Розглянуто погляди науковців на історію формування української граматичної термінології, її стадіальність і чинники цього процесу. Динаміка розвитку термінології граматики виявляє дві протилежні тенденції: з одного боку, поповнення терміносукупності новими термінами, а з іншого – досить послідовне та мотивоване виведення терміногруп за її межі. Важливим показником є істотні зміни жанрової структури граматичних текстів.

Література

1. Захарчин В. Українська мовознавча термінологія кінця XIX – початку XX ст. : автореф. дис. ... канд. філолог. наук : 10.02.01. Київ, 1995. 24 с.
2. Ільченко О. М., Шаля О. І. Дискурсивна когерентність та взаємодія наукового дискурсу з іншими в контексті постмодернізму. *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи*. 2012. С. 124–131.
3. Ільченко О. М., Шелковнікова З. Б. Науковий дискурс: шляхи до (взаємо)розуміння. *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи.* 2008. № 2. С. 131–139.
4. Корольов І. Поняття дискурсу в сучасному мовознавстві: визначення, структура, типологія. *Studialinguistica*. 2012. Вип. 6 (2). С. 285–305.
5. Кравцова Ю. В., Леута О. І., Леміш Н. Є., Титаренко О. Ю. Дискурс як інтердисциплінарний феномен: комунікативний, когнітивний, культурологічний, дидактичний аспекти. *Наукові записки (серія педагогічні науки)*. Вип. 161. 2025. С. 70–78.
6. Кучеренко І. А. Науковий дискурс як важливий складник розвитку академічної комунікативної компетентності здобувача освіти. *Наука*

і техніка сьогодні (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»). 2025. № 10 (51). С. 742–755.

7. Маслова Т. Типологія наукового дискурсу в сучасній мовознавчій парадигм. Англістика й американістика : збірник наукових праць. Дніпропетровськ : Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту. 2012. Вип. 10. С. 39–43.

8. Москаленко Н. А. Нарис історії української граматичної термінології. Київ : Рад. школа, 1959. 224 с.

9. Огієнко І. Українська граматична термінольогія: Історичний словник української граматичної термінольогії з передмовою про історію розвитку її. Київ : Друкарня 1-ї Київської друк. спілки, 1908. С. 2–37.

10. Неклесова В. Ю. Академічний дискурс в українській дискурсології. *X Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Виклики сучасної науки: міждисциплінарний погляд через призму іноземних мов».* 29 листопада 2024 р. : збірник матеріалів конференції / М-во освіти та науки України ; Одеський університет імені І. І. Мечникова. Одеса, 2024. С. 78–80.

11. Німчук В. В. Мовознавство на Україні в XIV–XVII ст. Київ : Наук. думка, 1985. 223 с.

12. Павлюк М. В. Основні етапи розвитку українського мовознавства дожовтневого періоду. Київ – Одеса : Вища шк., 1978. 184 с.

13. Романчук С. М. Комунікація як дискурс в об'єктиві когнітивістики. *Закарпатські філологічні студії.* 2023. Випуск 27. Том 2. Видавничий дім «Гельветика». С. 48–53.

14. Русанівський В. Єдиний мовно-образний простір української ментальності. *Мовознавство.* 1993. № 6. С. 3–13.

15. Чернобров Ю. А. Історія синтаксичних термінів української мови: XIX-перша половина XX ст. : монографія / відпов. ред. І. А. Казимирова ; ред. В. Є. Македон. Київ : Наукова думка, 2019. 164 с.

16. Шилюк В. В. Дистинктивні ознаки академічного дискурсу: жанри та лінгвістичні особливості. *Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном* : збірник наукових праць. 2014. С. 277–280.

17. Ярошевич І. Я. Українська морфологічна термінологія XX – початку XXI ст. : монографія / в. о. Держ. вищ. навч. закл. Київ. нац. економ. ун-т ім. Вадима Гетьмана; відп. за вип. Л. О. Симоненко. Київ : КНЕУ, 2010. 195 с.

Використані термінологічні джерела

1. Арполенко Г. П., Городенська К. Г., Щербатюк Г. Х. Числівник в українській мові. Київ : Наук, думка, 1980. 242 с.

2. Булаховський Л. А. Питання синтаксису простого речення в українській мові. *Дослідження з синтаксису української мови.* Київ : вид-во АН УРСР, 1958. С. 5–27.

3. Вихованець І. Р. Прийменникова система української мови. Київ : Наук. думка, 1980. 286 с.

4. Вихованець І. Р., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Семантико-синтаксична структура речення. Київ : Наук. думка, 1983. 219 с.

5. Гнатюк Г. М. Дієприкметник у сучасній українській літературній мові. Київ : Наук. думка, 1982. 248 с.

6. Граматичний портрет української мови у XXI сторіччі : збірник тез наукових доповідей учасників Міжнародної наукової конференції на пошану доктора філологічних наук, професора Городенської Катерини Григорівни / упоряд.: Н. Г. Горголюк, Л. М. Колібаба, В. М. Фурса. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2024. 220 с.

7. Грищенко А. П. Прикметник в українській мові. Київ : Наук. думка, 1978. 207 с.

8. Дорошенко С. І. Складні безсполучникові конструкції в сучасній українській мові. Харків : Вища школа, Гол. вид-во, 1980. 151 с.

9. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови. Морфологія. Донецьк : ДонГУ, 1996. 435 с.

10. Зизаній Л. Грамматіка словенска. Вільно, 1596. 180 с. / Факс. перевидання. Київ : Наукова думка, 1980. 186 с.

11. Курило О. Початкова граматика української мови. Київ : Криниця, 1918. 63 с.

12. Курило О. Уваги до сучасної української літературної мови / АН України. збірник. істор.-філол. т-ва. 3-тє вид. Київ : Книгоспілка, 1925. 246 с.

13. Курс сучасної української літературної мови: у 2 т. / за ред. Л. А. Булаховського. Київ : Рад. школа, 1951. Т. 1. 516 с.

14. Курс сучасної української літературної мови : у 2 т. / за ред. Л. А. Булаховського. Київ : Рад. школа, 1951. Т. 2. 407 с.

15. Курс української мови для службовців. Лекції 1–21. Харків, 1930. 56 с.

16. Матвіяс І. Г. Іменник в сучасній українській мові. Київ : Рад. школа, 1974. 184 с.

17. Медведєв Ф. П. Система сполучників в українській мові : короткий нарис. Харків : Вид-во ХДУ ім. О. М. Горького, 1962. 90 с.

18. Огоновський О. Граматика русского языка для школъ середнихъ. Львів, 1889. 288 с.

19. Підвищений курс української мови : підручник для педвишів. Лекції І–XIII / І. Троян, К. Німчинов, О. Патокова, Л. Булаховський, О. Небожівна, М. Перегінець ; за ред. і з передмовою Л. А. Булаховського. Харків : Рад. школа, 1931. 341 с.

20. Русанівський В. М. Структура українського дієслова. Київ : Наукова думка, 1971. 234 с.

21. Сасинович Є. С. Дієприслівники в сучасній українській мові: посібник для вчителів. Київ : Рад. школа, 1963. 92 с.

22. Смотрицкий М. Грамматіки славенская правильное Cvнтагма… Єв'є, 1619 (тип. Віленського братства). 492 с. / Факс. перевид. Київ : Наук. думка, 1979. 500 с.

23. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Київ : Наукова думка, 1972. 374 с.

24. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ : Наукова думка, 1974. 381 с.

25. Ткаченко Б., Йогансен М. Загальний курс української мови / за ред. Л. А. Булаховського. Харків : Рад. школа, б.р. 2-е вид. 314 с.

Information about the author:
Medved Olena Viktorivna,
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Applied Linguistics
National Aerospace University "Kharkiv Aviation Institute"
17 Vadym Manko Street, Kharkiv, Ukraine

CHAPTER 6

SPECIFICITY AND FEATURES OF THE CONCEPT OF JOURNALISTIC DISCOURSE. TRANSLATION OF SLOGANS

Obikhod I. V., Myskiv I. S., Prokhorov M. H.
DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-704-8-6

INTRODUCTION

The translation of journalistic texts is a complex process that requires a careful approach to various linguistic and cultural factors. The main goal of the section is to clarify, analyze and study the methods of translating journalistic texts. Translation is an important process in journalism that can affect the perception of a product or service in different markets. There are different methods of translating journalistic texts, which differ in approach, style and level of adaptation to the target audience. According to researchers, translation consists in reproducing in the target language the closest natural equivalent of the source message, both in terms of meaning and in terms of style[1].

Speaking about translation transformations and features of translation in the English-Ukrainian language pair, it would be more appropriate to turn to domestic scientists, since the analysis of our work concerns the translation of journalistic texts directly into Ukrainian.

1. Translation transformations

According to scientists, translation transformations are transformations that are used to transfer units of the source language to units of the target language when necessary. The source language is the language from which the translation is made, that is, the original. The translation language or target language is the language into which the translation is made. Depending on the nature of the units that are transformed, all translation transformations are divided into lexical, grammatical, and lexical-grammatical transformations.

It should be noted that there is no universal classification of translation transformations. The main characteristic feature of the existing classifications

[1] Cook G. The Discourse of Advertising. 2nd edition. New York : Routledge, 2001. 256 p.

is the narrowness or breadth of the approach[2]. For the purposes of the present study, we consider the classical classification of translation transformations to be the most suitable.

Lexical transformations are deviations from direct correspondence of words. This type of transformation is mainly due to the fact that the scope of the original meanings of lexical units and the original language does not coincide. During lexical transformations, changes occur that relate to dictionary correspondences. Scientists include the following types of transformations:

– Calcification is a method of translating a lexical unit of the original by replacing its components (morphemes, words) with their lexical correspondences in the target language;

– Translation transcription and transliteration are methods of translating a lexical unit of the original by reproducing its form using the letters of the target language. The difference between these two concepts is that the first reflects the phonetic articulation of words, that is, how the word is pronounced, and transliteration, in turn, is used when a word is transferred from one writing system to another writing system[3];

– Lexical-semantic substitutions (concretization, generalization, modulation) – a technique for translating a lexical unit of the original language by using units of the target language in the translation, the meaning of which does not coincide with the meanings of the source units, but can be derived from them using a certain type of logical transformations;

– Concretization (narrowing) of values – replacing a lexical unit of the original language with a broader objective-logical meaning with a unit of the target language with a narrower meaning;

– Generalization (expansion) of values – replacing a unit of the original language that has a narrower meaning with a unit of the target language with a broader meaning;

– Modulation (method of semantic development) – replacing a unit of the original language with a unit of the target language during translation, from the meaning of which the meaning of the source unit is logically deduced;

– Grammatical transformations are used to transform the structure of a sentence in the translation process in accordance with the rules of the original language. They include:

– Permutations are the process of changing the order of words and linguistic elements in a translated text, making it different from the original text;

---

[2] Mykhaylenko V. V. On Correlation of Explicature and Implicature in Advertizing Discourse. URL: http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/philosophy-and-philology-315/linguistics-and-foreign-languages-in-theworld-today-315/26198-315-008.

[3] Білозерська Л. П., Возненко Н. Термінологія та переклад. Вінниця : Нова кн., 2010. 232 с.

– Sentence segmentation – a translation technique in which the syntactic structure of a sentence in the original is transformed into two or more predicative structures of the target language (transformation of a simple sentence of the original language into a complex sentence of the target language; transformation of a simple or complex sentence of the original language into two or more independent sentences of the target language;

– Sentence combination – a translation technique in which the syntactic structure in the original is transformed by combining two simple sentences into one complex, or a complex sentence into a simple one;

– Grammatical substitutions – a translation technique in which a grammatical unit of the original is transformed into a unit of the target language with a different grammatical meaning. This technique involves changing the tense of verbs, the number of nouns, etc.

Lexical and grammatical transformations include:

– Antonym translation involves the translation of a phrase or sentence containing a negation using a phrase or sentence containing a negation, and vice versa;

– Lexical addition technique – introducing additional words for a more complete expression of thought, in other words, it is an expansion of the translation text;

– The technique of omission is used in the translation process in the case of semantic redundancy of certain forms in two languages, taking into account their semantic content;

– Explication (descriptive translation) in descriptive translation, a lexical unit of a foreign language is replaced by a phrase that explicates its meaning (i.e., provides an explanation or description of this word);

– Compensation is a translation technique in which the elements of meaning lost during the translation of a foreign language text are transmitted in the translated text by any other means, and not necessarily in the same place in the text as in the original, thus replenishing the lost meaning. In this case, often the grammatical units of the original are replaced by lexical ones and vice versa[4].

It is also worth noting that in this study, in addition to the translation of gender-marked vocabulary, great attention is paid to the translation of journalistic texts in general. In view of this, we should also consider the opinions of scholars regarding the translation of journalism in general and journalistic texts. Translation is an important process in journalistic discourse that can affect the perception of a product or service in different markets.

[4] Білозерська Л. П., Возненко Н. Термінологія та переклад. Вінниця : Нова кн., 2010. 232 с.

Foreign authors distinguish one effective translation method, which is called transcreation, which involves reproducing the text in such a way as to preserve the original message, as well as adapting it to the cultural and linguistic context of the target audience. This is a creative translation that preserves the meaning, presentation, and style of the text. Thus, in the context of the translation of journalistic texts, R. Ray and N. Kelly use the term "transcreation" and emphasize that the term is used to denote an adapted translation or when the content is completely rewritten in the target language to reflect the general meaning of the original message.

Researchers note the three most common methods of translating journalistic texts. One of the popular methods is semantic translation, which focuses on conveying the meaning of the text, rather than the exact words used. Another method is communicative translation, which is aimed at achieving the same communicative effect in the target language as in the source language. The third method is cultural translation, which includes adapting the text to the cultural context of the target audience[5].

Thus, translation is an important process in journalism, which can affect the perception of certain phenomena in society. To carry out a high-quality and adequate translation of texts of any orientation, including journalistic ones, it is necessary to resort to translation transformations. Translation transformations are transformations that make the transition from units of the original to units of translation in cases where this is necessary. Depending on the nature of the units that are subjected to transformation, all translation transformations are divided into:

– lexical (transcription or transliteration; tracing;

– lexical-semantic substitutions – concretization, generalization, modulation);

– grammatical (permutations, sentence segmentation, sentence combination, grammatical substitutions);

– lexical-grammatical (antinomic translation, lexical addition, omission, explication, compensation) transformations.

2. Journalistic discourse as a special type of communicative activity

Thus, journalistic discourse is a special type of communicative activity aimed at promoting ideas through the use of persuasive language and images. Journalistic discourse refers to an institutional type of discourse, since there is a social institution that it provides – these are people who are

[5] Sheverun N. V., Nikolska N. V., Kositska O. M. Linguistic features of English advertisement slogans and methods of their translation into the Ukrainian language. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2022. № 2. С. 138–144.

in some way connected with journalism. A journalistic message has four main components:

– slogan,
– headline,
– main text,
– phrase.

Journalistic texts are classified as a socially informative (journalistic) functional style, since its main functions are to inform, attract attention, and persuade.

Gender stereotypes are certain ideas about the characteristics and behavior of representatives of different sexes (women and men), which are supported by the use of gender-marked words.

Gender-marked vocabulary is such lexical units of language that express belonging to a certain gender and reflect socio-cultural ideas about the uniqueness and difference between the male and female worlds. Gender-marked vocabulary in journalistic discourse for both women and men can strengthen gender stereotypes and limit people's opportunities and choices.

Translation is an important process in journalism, which can affect the perception of certain ideas or phenomena. In order to carry out a high-quality and adequate translation of texts of any orientation, including journalistic ones, it is necessary to resort to translation transformations[6]. Translation transformations are transformations by means of which the transition from units of the original to units of translation is carried out in cases where this is necessary. Depending on the nature of the units that are subjected to transformation, all translation transformations are divided into lexical (transcription or transliteration; tracing; lexical-semantic substitutions – concretization, generalization, modulation), grammatical (permutations, sentence division, sentence combination, grammatical substitutions) and lexical-grammatical (antinomic translation, reception of lexical addition, omission, explication, compensation of transformation[7].

Thus, having marked the main translation transformations, we will then be able to analyze journalistic texts and the gender-marked vocabulary found in them, as well as identify the features of their translation[8].

---

[6] Avramchyk D., Kugai K. Peculiarities of the teen slang translation. *Іноземні мови в контексті сучасного розвитку природничих та гуманітарних наук: міждисциплінарний підхід* : збірник матеріалів VIII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з питань методики викладання іноземної мови. Одеса : Одеський нац. університет імені І. І. Мечникова. P. 5–7.

[7] Сергієнко М. Вплив англомовного сленгу на сучасну українську мову. *Traektoriâ Nauki*. 2018. № 4(12). С. 4006–4010.

8 Edouihri A. The discourse of advertising : the power of language. *International Journal of Research in Education Humanities and Commerce.* 2024. № 1. P. 1–8.

3. Translation of slogans

Next, we should consider examples in which the visual metaphor requires descriptive translation due to the complexity of the cultural code[9]. For example, in the phrase "Animals are not clowns" the word "clowns" is used as a metaphor for a violent spectacle. Direct transfer of the phrase «Тварини – не клоуни» possible, but the translation should include an explanation in the accompanying text that reinforces the social signal. Descriptive translation is justified here in cases where the audience needs additional context: «Тварини – не розвага. Не підтримуй цирки з тваринами».

Another example of complex metaphorization is the advertising slogan "If you're not fast, you're food", which conveys an exaggerated concept of survival. The translation of this slogan requires modulation with an intensification of meaning, for example: «Або ти швидкий, або – їжа» / «Хто не встигає – той програє». In this structure, language ceases to be a description – it transforms into a survival mechanism, and this should be adequately conveyed in the Ukrainian version by changing the focus to danger.

It is worth considering separately the visual campaigns, where the structure is built on the contrast between expectation and reality. For example, the phrase "Little needs. Material donation can make a difference" appeals to a sense of injustice. The image of a child sitting on a pile of dirt instead of a toy horse creates a strong emotional impression. Transposition is used here, since the grammatical structure in the translation requires reformulation: «Навіть найменше може змінити життя» or «Матеріальна допомога здатна змінити долю». Direct translation of "Small needs" looks awkward, so a change in grammatical structure is necessary[10].

Another effective approach is descriptive translation, especially when the original contains language games that are difficult to translate literally. A striking example is the Yakult advertisement: "Impossible. Like sharing Yakult". The playful structure of the phrase is based on the cultural idea of reluctance to share a favorite product. The Ukrainian translation might look like «Неможливо. Так само, як поділитися Якультом», where a descriptive interpretation is used, which retains an ironic tone and conveys the concept through explanation.

The selection of an equivalent plays an important role when an English word has a Ukrainian equivalent that fits well into the context. Thus, in the appeal to safe driving: "DRINKING & DRIVING. THEY'RE BETTER

[9] Desmarais F. Advertisement as Tourism Space: 'Learning' Masculinity and Femininity from New Zealand Television. Tourism and Gender: Embodiment, Sensuality and Experience / ed. A. Pritchard et al. Wallingford : CABI, 2007. Pp. 207–216.

[10] Pinterest. URL: https:// https://pinterest.com/

APART" – we observe a rhythmic two-syllable construction, which can be reproduced as «Алкоголь і кермо – несумісні». Here, a semantic equivalent is implemented without direct tracing, which allows for clarity and social appeal. In many cases, translators also use transposition, i.e., changing the grammatical structure to conform to the norms of the target language. In the slogan "Save time. Save cost" we have imperative forms with a concise structure. In the translation «Збережи час. Заощадь кошти» the structure is partially preserved, but verbs of a different type are used that better convey the action in Ukrainian, in particular, the transposition of tenses and aspects is used.

In some cases, calque is observed, in particular when working with fixed expressions or clichés. This may be appropriate when it comes to entrenched phrases, for example, "Split the headache", which can be literally translated as «Розколоти головний біль». However, such a calque looks artificial in the Ukrainian context. It is more optimal to select an adapted equivalent – «Позбудься головного болю», that conveys the same message without losing linguistic naturalness[11].

The advertising message "INTRODUCING A TOUGH TOPICAL" uses a play on words: "tough" can describe both the effectiveness of the cream and its strength, and "topical" is a lexeme that means both an external remedy and something that is topical. Conveying both meanings requires a descriptive approach, for example: «Представляємо потужний засіб зовнішньої дії» – where a descriptive translation is used with clarification to avoid ambiguity.

Another example of a language game is an advertisement with the phrase "Because if you can't ring her bell, others will!". This expression is a culturally marked euphemism. Using a direct translation here carries the risk of losing meaning or creating an ambiguous reading. Therefore, it would be optimal to use an approximate translation like: «Якщо ти не зможеш – знайдеться той, хто зможе», which retains the implicit threat, but at the same time avoids outright vulgarity[12].

Finally, it is appropriate to consider examples where direct inclusion or transliteration is used. Thus, in the L'Oréal advertisement transformed into L'Oréality, the play on words makes it impossible to translate without losing the pun. In this case, preserving the original inscription L'Oréality accompanied by a Ukrainian explanation «Припиніть тестування косметики на тваринах» allows you to preserve the communicative power of the message.

Within the framework of social digital discourse, advertising messages not only convey commercial ideas, but also model behavioral patterns, call for

[11] Pinterest. URL: https:// https://pinterest.com/
[12] Pinterest. URL: https:// https://pinterest.com/

change or draw attention to socially important topics. Accordingly, the translator is faced with the task of not only conveying information, but also preserving the communicative intention, ironic tone, metaphoricity or emotional impact. Special attention is paid to the translation of texts in which the visual image and the verbal component form a single semantic complex.

In advertising messages, where the main role is given to metaphor as the dominant way of creating meaning, the translator is forced to modulate – to change the angle of perception or the logical structure of the message in accordance with the cultural context of the audience. For example, an image in which the neck of a tie resembles a noose in shape is accompanied by the text "Now hiring. Join the most stressful work environment". The translation of this slogan requires modulation, since literal reproduction «Зараз наймаємо. Join the most stressful work environment" does not convey the emotional shock that results from combining a visual image with verbal text. A more appropriate option would be «Вакансії відкрито. Стрес гарантовано», which, thanks to transposition and concise structure, retains the impact of the original.

A similar technique is observed in the message "Unofficial service can be dangerous", where the shadow of a wrench creates the silhouette of a noose. Here the technique of modulation is used: the concept of "unofficial service" is viewed as a potential threat to life. In translation, this image should be preserved, but through a change in structure: «Обслуговування поза сервісним центром може коштувати життя». This modulation allows us to emphasize the hidden metaphor – car maintenance is associated with a danger approaching fatality.

One of the most common methods in the translation of social slogans is modulation, which allows you to change the point of view or logic of the formulation in order to maintain a relevant impact on the target audience. This is especially important when the English-language slogan is built on a rhetorical opposition or paradox that has no direct equivalent in the Ukrainian cultural paradigm. For example, the phrase "The show mustn't go on" uses a modified form of the well-known idiomatic expression "The show must go on". The translation of this message requires modulation taking into account the shifted meaning: not direct «Шоу не має тривати», but «Цьому видовищу не місце», «Час зупинити жорстокість» etc. In this case, direct tracing would be ineffective, as it does not reproduce the ethical message: ending the exploitation of animals in circuses.

A similar strategy is used in another campaign, which uses the slogan "Stop climate change before it changes you". Its translation needs modulation, because the literal "Stop climate change before it changes you" does not convey the sharpness and potential threat. In the Ukrainian version, it is worth using a more active form, such as «Не дозволь зміні клімату змінити тебе»

or «Встигни зупинити кліматичну катастрофу». This formulation maintains a balance between logical consistency and expressiveness. Modulation here is not only about a grammatical change in structure, but also about ideological restructuring. At the same time, a number of slogans appeal to the viewer through trope imagery, which requires either the selection of an equivalent or a descriptive translation, taking into account cultural associations. In the UN Women advertisement with the phrase "Women shouldn't be treated like one!" the effect is achieved by visually identifying a woman with a Barbie doll. The dotted violation of grammatical logic in the phrase creates an image-call. In this case, modulation is the only effective translation method. The option would be appropriate «Жінки – не іграшки!» or «Не поводься з жінками як з ляльками», which allows to preserve the allegorical subtext without losing the sharpness of the message[13].

In advertising that appeals to environmental consciousness, we often observe visual metaphors that form a double reading. In particular, in the image where the head of a balding man is stylized as a hill with single trees, we read the phrase "There is not much left!". It is not only about hair loss, but also about the disappearance of green spaces on the planet. In translation, this slogan requires generalization to avoid a literal interpretation: «Майже нічого не залишилось» or «Залишилось надто мало» – both options embody the necessary imagery without losing the subtext. At the same time, the double interpretation inherent in the original is preserved through modulation and generalization.

CONCLUSIONS

Since the field of journalism is actively developing nowadays, the audience needs professional translators to localize and adequately translate journalistic texts of their product in order to expand and enter a new market. Thus, the relevance of the problems solved in the work is determined by the theoretical and practical needs in studying the methods of translating gender-marked vocabulary in journalistic texts.

SUMMARY

The article proves that journalistic texts belong to the socially informative (journalistic) functional style, since its main functions are to inform, attract attention, and persuade. Theoretical research allowed us to draw several conclusions. Publicistic discourse is a special type of communicative activity aimed at promoting phenomena and ideas of society through the use of persuasive

[13] Pinterest. URL: https:// https://pinterest.com/

language and images. Publicistic discourse belongs to the institutional type of discourse, since there is a social institution that it provides – these are people who are in some way connected with journalism. A publicistic message has four main components: slogan, headline, main text, phrase. Gender stereotypes are certain ideas about the characteristics and behavior of representatives of different sexes (women and men), which are reinforced by the use of gender-marked words. Gender-marked vocabulary is such lexical units of language that express belonging to a certain gender and reflect socio-cultural ideas about the uniqueness and difference between the male and female worlds. Gender-marked vocabulary in journalistic discourse for both women and men can strengthen gender stereotypes and limit people's opportunities and choices. To carry out a high-quality and adequate translation of journalistic texts, it is necessary to resort to translation transformations. Translation transformations are transformations that are used to make the transition from units of the original to units of translation when necessary. Depending on the nature of the units that are transformed, all translation transformations are divided into lexical (calculation; lexical-semantic substitutions – concretization, generalization, modulation) and grammatical (permutations, grammatical substitutions, antinomic translation, addition, omission).

Bibliography

1. Avramchyk D., Kugai K. Peculiarities of the teen slang translation. *Іноземні мови в контексті сучасного розвитку природничих та гуманітарних наук: міждисциплінарний підхід* : збірник матеріалів VIII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з питань методики викладання іноземної мови. Одеса : Одеський нац. університет імені І. І. Мечникова. P. 5–7.

2. Cook G. The Discourse of Advertising. 2nd edition. New York : Routledge, 2001. 256 p.

3. Desmarais F. Advertisement as Tourism Space: ‘Learning’ Masculinity and Femininity from New Zealand Television. Tourism and Gender: Embodiment, Sensuality and Experience / ed. A. Pritchard et al. Wallingford : CABI, 2007. Pp. 207–216.

4. Edouihri A. The discourse of advertising: the power of language. *International Journal of Research in Education Humanities and Commerce*. 2024. No. 1. P. 1–8.

5. Mykhaylenko V. V. On Correlation of Explicature and Implicature in Advertizing Discourse. URL: http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/philosophy-and-philology-315/linguistics-and-foreign-languages-in-theworld-today-315/26198-315-008.

6. Pinterest. URL: https:// https://pinterest.com/
7. Sheverun N. V., Nikolska N. V., Kositska O. M. Linguistic features of English advertisement slogans and methods of their translation into the Ukrainian language. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2022. № 2. С. 138–144.
8. Білозерська Л. П., Возненко Н. Термінологія та переклад. Вінниця : Нова кн., 2010. 232 с.
9. Сергієнко М. Вплив англомовного сленгу на сучасну українську мову. *Traektoriâ Nauki.* 2018. № 4(12). С. 4006–4010.

Information about the authors:
Obikhod Inna Vasylivna,
Candidate of Pedagogic Sciences,
Associate Professor at the Department of German Philology
and the German Language Teaching
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University
2, M. Kryvonosa Street, Ternopil, Ukraine

Myskiv Iryna Serhiivna,
Candidate of Pedagogic Sciences,
Associate Professor at the Department
of Foreign Languages for Humanities
Lviv Polytechnic National University
55, Stepana Bandery, Lviv, Ukraine

Prokhorov Mykola Heorhiievych,
Candidate of Political Sciences,
Assistant at the Department of Linguistics and Translation
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
2, Kotsubynski Street, Chernivtsi, Ukraine

CHAPTER 7

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ПРЕЗИДЕНТІВ США: МІЖ НОРМАТИВНОЮ ЧІТКІСТЮ ТА РИТОРИКОЮ ЗНИЖЕННЯ

Чернявська О. К.
DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-704-8-7

ВСТУП

Сучасний світ перебуває у стані глобального зламу – геополітичного, економічного та технологічного. Руйнація звичних правил міжнародного співжиття й неефективність традиційних інституцій безпеки актуалізують потребу в збереженні базових ціннісних орієнтирів як єдиної основи світового порядку. У цих турбулентних умовах політичний дискурс стає не просто рефлексією на події, а автономним інструментом конструювання соціальної реальності. Війна розгортається не лише на полі бою, а й у символічному просторі інтерпретацій, де мова публічних лідерів визначає межі моральної оцінки, розподіляє ролі агресора й жертви, маркує право на спротив або нівелює його категоріями «кризи» чи «конфлікту».

Особливої гостроти ця проблема набуває в контексті російсько-української війни, яка супроводжується інтенсивними пропагандистськими спробами агресора переозначити дійсність: подати напад як самозахист, а спротив як деструктивну відмову від компромісів. За таких умов має вагу риторика президентів США як важливих акторів глобального поля. Їхні висловлювання здатні консолідувати міжнародну спільноту навколо суверенних цінностей або розмивати архітектуру міжнародного права, легітимізуючи прагматизм сили.

Метою цієї розвідки є зіставлення дискурсивних моделей Дж. Байдена та Д. Трампа у репрезентації російсько-української війни. Особливу увагу зосереджено на трьох концептуальних маркерах: номінації самої воєнної події, репрезентації путіна та означенні ролі України. Названа тріада формує базову смислову карту конфлікту, розподіляючи політичну агентність і відповідальність сторін.

1. Теоретико-методологічні засади аналізу політичного дискурсу: КДА і теорія Лакло–Муфф

Дослідження спирається на два взаємодоповнювальні підходи до аналізу політичного дискурсу: критичний дискурс-аналіз (КДА) та дискурсивну теорію Е. Лакло і Ш. Муфф. КДА дає змогу здійснити мікроаналітичну реконструкцію мовленнєвих стратегій, через які у публічній комунікації виявляються влада, ідеологія, легітимація та делегітимація. Натомість теорія Лакло–Муфф відкриває ширшу перспективу: вона дозволяє розглядати дискурс як простір боротьби за гегемонію, у межах якого формуються політичні суб'єкти, артикуляційні зв'язки та опозиції на кшталт «ми/вони». Поєднання цих підходів становить теоретико-методологічну основу подальшого аналізу висловлювань Дж. Байдена та Д. Трампа.

КДА є міждисциплінарним підходом до вивчення мови як форми соціальної дії. Його принципова особливість полягає у тому, що мовлення розглядається не як нейтральний інструмент передавання інформації, а як спосіб формування соціальної реальності, підтримання або підважування владних відносин, вироблення ідеологічних смислів[1]. Теоретико-методологічне підґрунтя КДА сформували праці Н. Фейрклафа, Т. ван Дейка, Р. Водак, М. Райзигля, Т. ван Леувена та інших дослідників.

Попри відмінності між окремими школами КДА, більшість із них об'єднує спільне концептуальне ядро. Одним із його центральних елементів є опозиція «позитивної самопрезентації» (positive self-presentation) та «негативної презентації Іншого» (negative other-presentation), докладно описана в працях Т. ван Дейка. Ця дихотомія належить до ключових макростратегій ідеологічно забарвленого дискурсу, оскільки дає змогу простежити, як мовець конструює моральну перевагу «своїх» і водночас делегітимізує «інших»[2]. У політичній комунікації вона особливо виразно виявляється у ситуаціях кризи, конфлікту або публічної критики: політик прагне утвердити власну позицію як морально виправдану, раціональну й необхідну, тоді як позиція опонента подається як загрозлива, хибна або нелегітимна.

---

[1] Fairclough N. Language and Power. London : Longman, 1989. 259 p.; Fairclough N. Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language. London : Longman, 1995. 265 p.; Fairclough N. L., Wodak R. Critical Discourse Analysis. Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction. Vol. 2. Discourse as Social Interaction. London : Sage,1997. Pp. 258–84.

[2] van Dijk T. A. Principles of Critical Discourse Analysis. *Discourse & Society.* 1993. Vol. 4, № 2. P. 249–283. DOI: 10.1177/0957926593004002006; van Dijk T. A. What is political discourse analysis? *Belgian Journal of Linguistics.* 1997. № 11. P. 11–52; van Dijk T. A. Political Discourse and Ideology. *Discourse and Society.* 1997. Volume 8, Issue 3. P. 143–169; van Dijk T. A. War rhetoric of a little ally: Political implicatures and Aznar's legitimatization of the war in Iraq. *Journal of Language and Politics*. 2005. 4(1). P. 65–91.

У цьому сенсі дискурс політичного лідера не лише пояснює події, а й пропонує адресатові певний спосіб їхнього бачення. Через вибір номінацій, оцінних характеристик, граматичних конструкцій і риторичних акцентів мовець визначає, хто постає агентом дії, хто жертвою, хто союзником, а хто – ворогом. Саме тому навіть короткі протокольні висловлювання можуть виконувати значно ширшу функцію: легітимізувати власні рішення, делегітимізувати дії іншої сторони, зняти або перерозподілити відповідальність, сформувати бажану моральну рамку сприйняття подій.

Для цього дослідження важливими є кілька положень КДА. По-перше, дискурс трактується як соціальна практика, тісно пов'язана з виробленням і підтриманням соціального порядку. Такий підхід передбачає двосторонній зв'язок між мовленням і соціальною реальністю: з одного боку, дискурс відображає наявні соціальні, політичні та ідеологічні умови; з іншого – він сам активно впливає на їхнє відтворення або трансформацію[3].

По-друге, КДА є критичним підходом у повному значенні цього слова. Він не претендує на цілковиту нейтральність, оскільки його завдання полягає у виявленні прихованих механізмів влади, нерівності, домінування та ідеологічного впливу. У центрі уваги КДА перебуває питання про те, як мова владних інституцій і публічних осіб формує уявлення про норму, відповідальність, загрозу, справедливість і легітимність[4]. Тому аналіз політичного дискурсу передбачає не лише опис мовних засобів, а й з'ясування того, які соціальні смисли вони закріплюють і які владні позиції підтримують.

По-третє, особливого значення в межах КДА має поняття ідеології. Ідеологія тут розуміється не лише як система відкрито проголошених політичних переконань, а й як сукупність прихованих, часто неусвідомлених смислів, які через повторення починають сприйматися як природні, очевидні або безальтернативні. Дискурс у цьому контексті виступає носієм ідеологічних уявлень: він може легітимізувати наявні владні структури, підважувати їх або пропонувати альтернативну

[3] Fairclough N. Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language. London : Longman, 1995. 265 p.; Fairclough N. L., Wodak R. Critical Discourse Analysis. Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction. Vol. 2. Discourse as Social Interaction. London : Sage, 1997. P. 258–84; Fairclough N. Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research. London : Routledge, 2003. 270 p.

[4] van Dijk T. A. Principles of Critical Discourse Analysis. *Discourse & Society.* 1993. Vol. 4, № 2. P. 249–283. DOI: 10.1177/0957926593004002006; van Dijk, T. A. Discourse and Power. Basingstoke and New York : Palgrave Macmillan. 2008. https://doi.org/10.1007/978-1-137-07299-3

картину реальності[5]. Тому одним із ключових завдань КДА є демаскування ідеологічно навантажених висловлювань, які не завжди мають виразно політичну або конфліктну форму.

По-четверте, КДА є контекстуально чутливим підходом. Значення політичного висловлювання не може бути повністю зрозумілим поза конкретною ситуацією його виголошення: важливо враховувати, хто говорить, кому адресовано повідомлення, коли й де воно з'являється, у відповідь на які події воно сформульоване та яку комунікативну мету переслідує. Така увага до позатекстових факторів особливо послідовно реалізується в дискурсивно-історичному підході Р. Водак і М. Райзигля[6]. У випадку висловлювань президентів США про російсько-українську війну це має особливе значення, адже кожна номінація війни, України, росії чи путіна не лише описує політичну реальність, а й бере участь у її міжнародному символічному впорядкуванні.

КДА також пропонує низку аналітичних інструментів, важливих для цього дослідження. Передусім ідеться про лексико-семантичний аналіз, спрямований на виявлення ідеологічної маркованості мовних одиниць: стратегій номінації, предикації, інтенсифікації, евфемізації, оцінної лексики та семантичних опозицій, що сигналізують політичну позицію мовця[7]. У межах аналізу висловлювань про війну особливу вагу має те, як саме подія називається: «війна», «агресія», «конфлікт», «криза» чи інша форма політичної реальності. Такі номінації не є стилістичними варіантами; вони задають рамку інтерпретації, у якій адресат осмислює причини, перебіг і відповідальність за події.

Не менш важливим є аналіз агентності (agency), тобто способів представлення суб'єктів дії. Він дає змогу простежити, хто у висловлюванні постає активним діячем, хто – об'єктом впливу, а чия роль, навпаки, послаблюється або приховується. Для такого аналізу продуктивними є підходи Н. Фейрклафа[8] до текстуального аналізу соціальних практик і Т. ван Леувена[9] до репрезентації соціальних акторів та соціальної дії.

---

[5] Fairclough N. Language and Power. London : Longman, 1989. 259 p.; Fairclough N. Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language. London : Longman, 1995. 265 p.; van Dijk T. A. Political Discourse and Ideology. *Discourse and Society.* 1997. Volume 8, Issue 3. P. 143–169.

[6] Reisigl M., Wodak R. Discourse and Discrimination: Rhetorics of Racism and Antisemitism. Routledge, 2001. 298 p. https://doi.org/10.4324/9780203993712; Wodak R., Meyer M. Methods of Critical Discourse Studies. 3rd ed. London : SAGE, 2015. 256 p.

[7] Reisigl M., Wodak R. Discourse and Discrimination: Rhetorics of Racism and Antisemitism. Routledge, 2001. 298 p. https://doi.org/10.4324/9780203993712; Fairclough N. Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research. London : Routledge, 2003. 270 p.

[8] Fairclough N. Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research. London : Routledge, 2003. 270 p.

[9] van Leeuwen T. Discourse and Practice: New Tools for Critical Discourse Analysis. Oxford : Oxford University Press, 2008. 208 p.

У політичному дискурсі це питання має принципове значення, оскільки граматична і семантична організація висловлювання може або чітко вказувати на винуватця агресії, або розмивати відповідальність через пасивні конструкції, безособові формули чи узагальнені позначення.

Окремий напрям становить аналіз стратегій легітимації та делегітимації. Він зосереджується на тому, за допомогою яких мовних і риторичних засобів політичні рішення, дії або позиції подаються як виправдані, необхідні, морально правильні чи, навпаки, неприйнятні. У цьому контексті важливими є апеляції до міжнародного права, демократії, безпеки, історичної пам'яті, морального обов'язку, а також до образів сили, слабкості, перемоги чи поразки. Теоретично цей аспект може бути обґрунтований через підхід Т. ван Леувена[10] до легітимації в дискурсі, а також через праці Т. ван Дейка[11] про зв'язок політичного дискурсу, ідеології та влади. Саме через такі стратегії політичне мовлення перетворюється на інструмент символічної боротьби за право визначати, що є справедливим, законним і можливим.

Отже, КДА розглядає дискурс як арену, де ідеології набувають мовної форми, влада – голосу, а політичні норми – смислового наповнення. У межах цього дослідження КДА виконує роль інструмента мікрорівневого аналізу: він дає змогу простежити, як через номінацію, агентність, оцінювання, легітимацію та делегітимацію у висловлюваннях політичних лідерів конструюються образи війни, України, росії та путіна.

Водночас для повнішого розуміння політичного дискурсу лише мікроаналізу не досить. Окремі мовні засоби набувають справжньої аналітичної ваги тоді, коли розглядаються у ширшому полі боротьби за смисли. Таку перспективу пропонує дискурсивна теорія Е. Лакло і Ш. Муфф, відома також як Ессекська школа.

Дискурсивна теорія Лакло–Муфф ґрунтується на постструктуралістському уявленні про те, що соціальна реальність не є наперед заданою або остаточно стабілізованою. Вона постає в процесі дискурсивних практик, у межах яких політичні категорії, ідентичності та відносини набувають певного значення. Іншими словами, значення об'єктів і явищ не просто відображає їхню «сутність», а формується через артикуляційні зв'язки, які тимчасово поєднують окремі елементи

[10] van Leeuwen T. Discourse and Practice: New Tools for Critical Discourse Analysis. Oxford : Oxford University Press, 2008. 208 p.

[11] van Dijk T. A. Political Discourse and Ideology. *Discourse and Society*. 1997. Volume 8, Issue 3. P. 143–169; van Dijk T. A. Discourse and Power. Basingstoke and New York : Palgrave Macmillan. 2008. https://doi.org/10.1007/978-1-137-07299-3

в значеннєві цілісності. Дискурс у цьому підході є не лише мовленням, а способом структуризації політичного простору.

Одним із центральних понять теорії Лакло–Муфф є «вузловий пункт» (nodal point) – значущий елемент, навколо якого тимчасово стабілізуються значення інших елементів дискурсу[12]. Вузловий пункт не усуває повністю багатозначності, але організовує її, задаючи певну смислову логіку. У політичному дискурсі такими вузловими пунктами можуть бути «народ», «свобода», «безпека», «мир», «демократія», «перемога». Навколо них вибудовуються ланцюги значень, що визначають, які позиції вважаються легітимними, а які – загрозливими або неприйнятними.

У теорії Лакло–Муфф особливої ваги набуває поняття порожнього означника, оскільки воно дає змогу пояснити, як політичне мовлення перетворює окремі слова на центри колективної мобілізації[13]. Порожній означник не є «порожнім» у значенні змістової відсутності. Навпаки, його сила полягає у здатності вміщувати й тимчасово поєднувати різні, іноді навіть суперечливі смисли. Він не має остаточно закріпленої референції, а тому може ставати символічним місцем, навколо якого вибудовується політична ідентичність. У популістському дискурсі таким означником часто постає «народ»: він не позначає сталу соціологічну групу, а конструюється як уявна спільнота, до якої можуть бути приєднані різні очікування, образи справедливості, страхи, претензії та вимоги[14].

Для цього дослідження важливо, що функцію порожніх або частково спорожнених означників можуть виконувати не лише класичні для популістського дискурсу поняття на кшталт «народ», а й такі політично навантажені лексеми, як «мир», «війна», «перемога», «свобода», «безпека», «угода», «демократія», «національний інтерес». У висловлюваннях Дж. Байдена та Д. Трампа ці означники не просто називають явища, а задають рамку їх розуміння. Залежно від того, які смисли приєднуються до них у мовленні, «мир» може означати справедливе відновлення міжнародного порядку або швидке припинення бойових дій; «перемога» – захист суверенітету України або демонстрацію сили американського лідерства; «війна» – акт агресії росії або кризу, яку слід завершити політичною домовленістю.

Механізмом, який забезпечує таке смислове поєднання, є логіка еквівалентності. Згідно з Лакло–Муфф, відмінності між окремими елементами політичного поля тимчасово відсуваються на другий план,

---

[12] Laclau E. and Mouffe Ch. Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics. 2nd ed. London : Verso. 2001. 224 p.

[13] Там само; Laclau E. On Populist Reason. London : Verso. 2005. 276 p.

[14] Там само.

натомість підкреслюється їхня спільність у протистоянні певному «іншому»[15]. Інакше кажучи, логіка еквівалентності не описує вже наявну єдність, а створює її дискурсивно: різні вимоги, цінності, суб'єкти чи події починають сприйматися як взаємопов'язані, бо вони розміщені по один бік антагоністичної межі. Так формується опозиція «ми/вони», у якій «ми» репрезентуються як носії легітимності, правди або справедливості, а «вони» – як загроза, порушники норми чи джерело насильства.

Поряд із цим у теорії Лакло–Муфф діє логіка відмінності. Вона не згортає множинність позицій у єдине протистояння, а, навпаки, зберігає їхню окремішність, частковість і відносну автономність[16]. Логіка відмінності працює там, де політичні вимоги не об'єднуються навколо спільного ворога, а розподіляються в межах інституційного порядку, переговорів, процедур, компромісів. У політичному мовленні це може виявлятися в деталізації позицій, униканні різких антагоністичних меж, переведенні конфлікту в площину дипломатії, балансу інтересів або практичних рішень.

В окресленому контексті набуває значення поняття гегемонії. У Лакло–Муфф гегемонія постає не як остаточне панування певної політичної сили, а як тимчасова стабілізація значень у дискурсивному полі. Вона формується тоді, коли одна з можливих артикуляцій набуває домінантного статусу й починає сприйматися як найбільш природна, переконлива або безальтернативна. Отже, боротьба за гегемонію є боротьбою за право визначати зміст ключових політичних понять: що означає «мир», хто має право говорити від імені «народу», кого слід вважати агресором, а кого – захисником, що є справедливістю, а що – поступкою.

Поєднання КДА з теорією Лакло–Муфф дає змогу дослідити політичний дискурс на двох взаємопов'язаних рівнях. На мікрорівні аналізуються конкретні мовні засоби: номінації, оцінки, граматична агентність, модальність, риторичні опозиції, стратегії легітимації та делегітимації. На макрорівні ці засоби інтерпретуються як елементи ширшої боротьби за гегемонію, у якій політичні лідери прагнуть закріпити власне бачення війни, миру, відповідальності, союзництва й майбутнього міжнародного порядку.

Таким чином, вибрана теоретико-методологічна рамка дозволяє розглядати висловлювання Дж. Байдена та Д. Трампа як дискурсивні акти, здатні впливати на порядок денний. У подальшому аналізі увагу буде

[15] Laclau E. and Mouffe Ch. Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics. 2nd ed. London : Verso. 2001. 224 p.; Laclau E. On Populist Reason. London : Verso. 2005. 276 p.

[16] Там само.

зосереджено на трьох групах мовних репрезентацій: найменуванні події війни, номінації путіна та способах представлення України. Ці ключові елементи дають змогу простежити, як у президентському дискурсі конструюється смислова карта російсько-української війни.

2. Нормативна чіткість у дискурсі Дж. Байдена: агресор, жертва і моральний суб'єкт спротиву

Перший показовий приклад – промова президента США Дж. Байдена від 24 лютого 2022 року, виголошена в день початку повномасштабного вторгнення росії в Україну: «*The Russian military has begun a brutal assault on the people of Ukraine without provocation, without justification, without necessity. This is a premeditated attack… Putin is the aggressor. Putin chose this war. And now he and his country will bear the consequences*»[17].

Від самого початку подію чітко позначено як агресію. Дж. Байден уникає дипломатично нейтральних номінацій на кшталт «криза», «конфлікт» чи «ескалація», які могли б створити враження симетричної відповідальності сторін. Натомість лексичне сполучення *brutal assault* задає різко негативну оцінку події, поєднуючи семантику фізичного насильства з моральним осудом. Об'єктом нападу названо не лише українську державу як політичну інституцію, а *the people of Ukraine* – народ України, тобто цивільно-політичну спільноту, проти якої спрямовано неспровоковане насильство.

Особливу роль виконує трикомпонентна *конструкція without provocation, without justification, without necessity*. Її ритмічна організація створює ефект послідовного зняття будь-яких можливих підстав для російського нападу. Формула *without provocation* заперечує тезу про вимушену реакцію росії; *without justification* позбавляє агресію морального або правового виправдання; *without necessity* руйнує аргумент про стратегічну неминучість війни. Тому повторювана синтаксична структура підсилює емоційність висловлювання і водночас виконує аргументативну функцію: вона методично демонтує потенційні лінії легітимації агресії.

Наступна формула – *This is a premeditated attack* – переводить опис події з площини випадковості чи спонтанної ескалації в площину свідомого планування. У термінах критичного дискурс-аналізу це посилює агентність агресора: напад не «стався», не «розгорнувся» і не «виник» унаслідок безособових геополітичних процесів; він

[17] February 24 2022: Remarks on the Russian Invasion of Ukraine. URL: https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/february-24-2022-remarks-russian-invasion-ukraine

був підготовлений і здійснений конкретною стороною. Така мовна організація протидіє типовій для пропагандистських дискурсів стратегії розмивання відповідальності через пасивні, безособові або надмірно узагальнені конструкції.

Кульмінацією фрагмента є коротке категоричне твердження *Putin is the aggressor*. Його синтаксична простота посилює політичну вагу висловлювання: суб'єкт, предикат і оцінна роль поєднані в максимально прозору формулу відповідальності. Дж. Байден персоналізує агресію, називаючи не тільки російське військо чи росію як державу, а конкретну особу – путіна. Подальше речення *Putin chose this war* ще більше загострює цю персоналізацію: війна постає як результат політичного вибору, а не як історична неминучість, «конфлікт інтересів» або наслідок взаємної ворожнечі. Відповідальність за подію набуває виразно політичного й персоніфікованого характеру. Така організація висловлювання відповідає принциповій для КДА увазі до того, як мовні засоби розподіляють ролі, відповідальність і моральну оцінку між учасниками політичної події.

У логіці теорії Лакло–Муфф цей фрагмент можна прочитати як початкове окреслення антагоністичної межі. путін постає як ініціатор агресії, насильства та порушення міжнародних норм, Україна – як жертва неспровокованого нападу. Ця межа задається низкою чітких означників: *assault – attack – aggressor – war – consequences.* Вони організовують смислове поле події та спрямовують адресата до однозначного висновку: відповідальність за війну лежить на агресорові.

У цьому сенсі промова Дж. Байдена протистоїть логіці обчисленої амбівалентності, характерній для правопопулістських або пропагандистських дискурсів, де агресор і жертва можуть мінятися місцями, а відповідальність розмивається через апеляцію до «складності ситуації», «історичних причин» або «провокацій». У наведеному фрагменті подія отримує гегемонічно чітке означення: це напад, акт агресії та політичний вибір путіна, який має спричинити наслідки.

Наступний фрагмент поглиблює окреслену логіку делегітимації, однак зміщує увагу з номінації самої події на викриття пропагандистської риторики, якою агресор намагається її виправдати. У промові, виголошеній у Варшаві 26 березня 2022 року, Дж. Байден заявляє: «*Putin has the gall to say he's 'denazifying' Ukraine. It's a lie. It's just cynical, he knows that and it's also obscene*»[18].

[18] Full transcript of President Biden's speech in Warsaw on Russia's invasion of Ukraine. URL: https://abcnews.go.com/Politics/full-transcript-president-bidens-speech-warsaw-russias-invasion/story?id=83690301

У цьому висловлюванні передусім привертає увагу негативна оцінна конотація лексеми *the gall*. За словниками *Oxford Learner's Dictionaries*[19] та *Merriam-Webster*[20], *gall* позначає зухвалість, нахабство, безсоромну самовпевненість, що супроводжується браком поваги до адресата або ситуації. У промові Дж. Байдена ця лексема виконує не лише емоційно-експресивну, а й чітко оцінну функцію: вона маркує дії путіна як морально неприйнятні, зухвалі й образливі.

Подальша серія суджень побудована як градація категоричних оцінок*: It's a lie. It's just cynical… it's also obscene*. Кожне наступне твердження поглиблює смислову інтенсивність попереднього. *A lie* є фактологічним спростуванням і виводить твердження путіна за межі істинного. *Just cynical* переносить оцінку в моральну площину: заява постає свідомо неправдивою, зухвалою у своїй маніпулятивності. Нарешті, *obscene* позначає межу етичної неприйнятності: апеляція до «денацифікації» України трактується як образа історичної пам'яті, особливо з огляду на досвід Другої світової війни, Голокосту та масових злочинів нацизму. З погляду критичного дискурс-аналізу цей фрагмент демонструє відмову від стратегій пом'якшення, нейтралізації чи дипломатичного дистанціювання.

З позиції теорії Лакло–Муфф цей фрагмент постає актом окреслення межі легітимного політичного мовлення. Дж. Байден спростовує не лише конкретну тезу путіна, а і саму пропагандистську логіку, в межах якої агресор намагається привласнити мову антифашизму. Російську риторику означено як брехливу, цинічну й непристойну, тобто таку, що не має права на статус прийнятної позиції в демократичному публічному просторі.

Якщо перші два приклади зосереджені переважно на називанні агресії та делегітимації путіна, то наступний фрагмент переносить акцент на Україну й українське суспільство. Під час спільної заяви з Президентом Украни у Києві 20 лютого 2023 року Дж. Байден зазначає: «*It's astounding who stood up. Everybody. Everybody – women, young children – trying to do something. Just trying to do something. Pulling people out of apartments that are being shelled and – literally what I think is a war crimes*»[21].

Уживання лексеми *astounding* сигналізує про сильне емоційне враження мовця від масштабу подій, що відбуваються. Ця лексема задає тональність поваги, захоплення й морального визнання. Дж. Байден не обмежується констатацією факту українського спротиву; він надає йому статусу

[19] URL: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/gall

[20] URL: https://www.merriam-webster.com/dictionary/gall

[21] Remarks: Joe Biden and Volodymyr Zelenskyy of Ukraine Deliver Remarks in Kyiv – February 20 2023. URL: https://rollcall.com/factbase/biden/transcript/joe-biden-remarks-volodymyr-zelenskyy-ukraine-joint-statement-kyiv-february-20-2023/

явища, що перевершує очікуване і тому потребує особливого публічного означення.

Повтор *Everybody. Everybody* виконує функцію інтонаційного і смислового підсилення. Через нього мовець наголошує на всеохопності спротиву: опір в Україні охоплює не лише армію та державні інституції, а і суспільство в його горизонтальній солідарності. Подальше уточнення – *women, young children* – розширює образ суб'єкта спротиву, включаючи до нього тих, хто традиційно не асоціюється з воєнною дією. Українське суспільство в такій репрезентації постає спільнотою, здатною до дії у ситуації крайньої небезпеки.

Фраза *trying to do something. Just trying to do something* завдяки ритмічному повтору оформлює жест наполегливої дії. За логікою П. Чілтона, ритмічні й повторювані структури в політичному мовленні можуть апелювати до емоцій адресата й посилювати мобілізаційний ефект висловлювання[22]. У цьому випадку повтор підкреслює не результативність дії, а її етичний сенс. Навіть за відсутності повного контролю над обставинами українці зображені як суб'єкти, які чинять спротив через конкретні акти допомоги, порятунку і солідарності.

Тематично поглиблює ідею спротиву формула *Pulling people out of apartments that are being shelled.* Це матеріально-конкретний опис війни, у якому з'являються зруйновані житлові простори, обстріли, люди, яких потрібно рятувати. Завдяки деталізації розмова про війну переходить з абстрактного геополітичного рівня у площину людського досвіду. Українська дія набуває моральної виразності саме через таку конкретність, коли ідеться про допомогу іншим у момент безпосередньої загрози життю.

Репліка *literally what I think is a war crimes* відкрито артикулює позицію мовця щодо характеру російських дій. Формула *I think* зберігає мінімальну модальність особистого судження, однак у контексті президентського мовлення вона не послаблює оцінку. Радше вона оформлює її як політичне й морально-правове називання. Спостережувана жорстокість агресора виводиться за межі припустимого і набуває статусу злочину. У межах КДА це можна трактувати як стратегію делегітимації російського насильства через його правову й етичну категоризацію.

У термінах теорії Лакло–Муфф цей фрагмент формує ланцюг еквівалентності, у якому поняття *Україна – люди – спротив – порятунок – мужність – моральна дія* поєднуються в єдине смислове поле. Україна тут означується як символ людської гідності й активної солідарності. Водночас

[22] Chilton P. Analysing Political Discourse: Theory and Practice. London : Routledge, 2004. 240 p.

російська дія, позначена через обстріли житлових будинків і категорію *war crimes*, розташовується на протилежному полюсі – як насильство, що порушує політичні, моральні та правові межі.

3. Риторика зниження в дискурсі Д. Трампа: розмивання відповідальності, нормалізація агресора та знецінення спротиву

Якщо виступи Дж. Байдена демонструють дискурсивну логіку підтримки, солідарності та нормативної чіткості щодо російської агресії, то висловлювання Д. Трампа пропонують альтернативну рамку: відповідальність у ній розмивається, агресор симетризується з жертвою, а сам мовець позиціонує себе не як лідер держави, що має морально й політично реагувати на воєнні злочини, а як зовнішній коментатор переговорного процесу.

Показовим у цьому сенсі є висловлювання Трампа від 15 травня 2026 року, зроблене після російського ракетного удару по житловому будинку у Києві. За повідомленням Reuters, унаслідок цього удару загинули 24 людини, серед них троє дітей. Коментуючи подію в контексті можливих мирних зусиль, Трамп сказав: «*It's one that we'd like to see settled. Until last night, it was looking good, but they [the Ukrainians] took a big hit last night. So it's gonna happen [the end of the war]. But it's a shame*»[23].

Ключовою лексемою цього висловлювання є *a shame*. У буквальному значенні вона може передавати жаль, прикрість або співчутливу оцінку небажаної події. Проте в контексті російського удару по житловому будинку, загибелі цивільних і дітей така номінація набуває дискурсивно проблемного характеру. Вона не називає агресію агресією, злочин – злочином, а жертви – жертвами цілеспрямованого російського насильства. Масове вбивство цивільних редукується до «прикрості», тобто до події, яка ніби порушує бажаний перебіг переговорів, але не потребує чіткої морально-правової кваліфікації.

Показовим є те, що у висловлюванні Трампа відсутній суб'єкт агресії. Росію не названо як державу, що завдала удару; путін не постає як політичний актор, відповідальний за продовження війни; російська армія не фігурує як виконавець насильства. Натомість у центрі висловлювання з'являється конструкція *they [the Ukrainians] took a big hit*. Граматично Україна постає не об'єктом російського удару, а стороною, яка «зазнала великого удару» в майже безособовій подієвій схемі. Агент насильства зникає, залишається лише наслідок.

[23] Trump suggests deadly Russian strike on Kyiv could set back peace efforts. URL: https://www.reuters.com/world/china/trump-suggests-deadly-russian-strike-kyiv-could-set-back-peace-efforts-2026-05-15/

З погляду критичного дискурс-аналізу це є типовим прикладом зниження агентності агресора. Подія подається так, ніби вона сталася сама собою або є частиною загального несприятливого перебігу війни. У висловлюванні немає лексем на кшталт *attack, strike by Russia, war crime, murder, responsibility, punishment,* які могли б повернути події її морально-правову визначеність. Натомість активізуються інші смислові вузли: *settled, looking good, took a big hit, gonna happen, a shame.* Вони переводять факт удару по цивільних із площини злочину у площину перешкоди для мирного процесу.

Саме тут виявляється одна з найнебезпечніших рис трампівської риторики щодо російсько-української війни: вона не обов'язково відкрито виправдовує росію, але послідовно знижує інтенсивність її провини. Там, де необхідна мова права, відповідальності й покарання, використовується мова прикрості, переговорного оптимізму і небажаної затримки. У такій рамці смерть цивільних стає не центром моральної реакції, а чинником, який «може завадити» домовленості.

У термінах теорії Лакло–Муфф це висловлювання демонструє переартикуляцію ключових означників війни. У дискурсі Дж. Байдена російська агресія була пов'язана з такими означниками, як *aggressor, brutal assault, premeditated attack, war crimes, brave resistance.* У дискурсі Трампа натомість формується інший ланцюг: *settled – looking good – big hit – gonna happen – a shame*. Цей ланцюг не вибудовує антагоністичної межі між агресором і жертвою. Він створює прагматичну рамку, у якій головним стає не справедливість, а «врегулювання»; не відповідальність росії, а збереження переговорної перспективи; не загиблі цивільні, а те, чи не завадить їхня смерть політичній угоді.

Така риторика не є випадковою. Подібні реакції, спрямовані на применшення, узагальнення або розмивання російської відповідальності, неодноразово з'являлися у висловлюваннях Трампа протягом його другої президентської каденції. Так, після чергового масованого російського удару по Україні наприкінці грудня 2025 року він фактично симетризував російський терор і українську оборону, заявивши, що «*there were explosions both ways*»[24] і що удари, ймовірно, були також з боку України. Іншим прикладом є реакція на масований обстріл України 15–16 квітня 2026 року, коли росія випустила по Україні 44 ракети та 659 дронів, унаслідок чого загинули 19 людей і понад 100

[24] Trump comments on Russia's attack on Kyiv: There were explosions both ways. URL: https://news.liga.net/en/politics/news/trump-comments-on-russias-attack-on-kyiv-there-were-explosions-both-ways

було поранено. На пряме запитання журналіста Трамп відповів лише короткою формулою: *«I think it's terrible»*[25].

На перший погляд, вислів *I think it's terrible* містить осуд. Проте його дискурсивна слабкість полягає в тому, що він не переходить у називання суб'єкта, механізму й відповідальності. Це оцінка без політичного наслідку, емоційна мінімальність без вимоги дії. У поєднанні з формулою *a shame* така реакція вибудовує послідовну модель мовлення: російські удари визнаються небажаними, сумними або «жахливими», але не артикулюються як злочини, що потребують покарання, посилення санкцій чи безумовної підтримки жертви агресії.

Проаналізуємо ще один промовистий приклад, що ілюструє специфіку політичного дискурсу Д. Трампа в аспекті номінації путіна. Через три роки після початку повномасштабної російсько-української війни Трамп називає агресора а *nice gentleman named Vladimir Putin*: «*My little conversation with a nice gentleman named Vladimir Putin, but we had – actually we had a good talk. And I think that progress is being made»*[26]. Це висловлювання пролунало 19 травня 2025 року під час заходу, пов'язаного із засіданням Ради директорів Центру Кеннеді. Формула *my little conversation with a nice gentleman named Vladimir Putin* зафіксована у відеофрагментах і медійних повідомленнях про цей виступ.

Окрім очевидної моральної неприйнятності для українського адресата, наведене висловлювання має низку важливих дискурсивних ознак. Уже в першій фразі Трамп реалізує стратегію гуманізації агресора та витіснення воєнного злочину з поля видимості. Конструкція *my little conversation with a nice gentleman named Vladimir Putin* перетворює політичний контакт із агресором на майже приватну, невимушену розмову. Зменшувально-розмовне *little conversation* знижує вагу ситуації, тоді як означення *nice gentleman* створює образ ввічливого, прийнятного, майже симпатичного співрозмовника.

Саме в цьому полягає цинізм висловлювання: воно прагне риторично очистити фігуру путіна від тих означників, які в міжнародному публічному просторі пов'язані з агресією, насильством і відповідальністю. Номінація *nice gentleman* фактично працює як лексичне зміщення: вона замінює морально-правову категорію агресора соціально-побутовою характеристикою «приємної людини». Унаслідок цього центральний символ російської агресії постає не як суб'єкт злочинного політичного рішення, а як партнер для «good talk».

---

[25] Trump comments on massive Russian attack on Ukraine. URL: https://newsukraine.rbc.ua/news/trump-comments-on-massive-russian-attack-1776367311.html

[26] Trump calls Putin 'crazy', warns of Russia's 'downfall'. URL: https://abcnews.go.com/Politics/live-updates/trump-admin-live-updates?id=121939393&entryId=121972923

Між тим міжнародно-правовий контекст робить таку номінацію не просто стилістично невдалою, а дискурсивно небезпечною. 17 березня 2023 року Міжнародний кримінальний суд видав ордери на арешт путіна у зв'язку з відповідальністю за воєнні злочини незаконної депортації та українських дітей з окупованих територій України до росії[27]. Крім того, у 2025–2026 роках суттєво просунуто створення Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України[28]: 25 червня 2025 року Україна та Рада Європи підписали відповідну угоду, а сам трибунал покликаний заповнити юрисдикційну прогалину МКС щодо злочину агресії.

Отже, Трамп уживає позитивно марковану персональну номінацію щодо політичного лідера, який у міжнародно-правовому полі вже фігурує як особа, щодо якої видано ордер на арешт. Саме ця невідповідність між юридичною реальністю та мовною репрезентацією робить висловлювання особливо значущим для критичного дискурс-аналізу. Тут не йдеться про нейтральну мовну випадковість. Ідеться про вибір означника, який вступає в прямий конфлікт із реальністю.

У термінах теорії Лакло–Муфф висловлювання Трампа демонструє спробу переартикуляції антагоністичної межі. У дискурсі Байдена путін послідовно розміщувався на полюсі агресії, диктатури, брехні та злочинної відповідальності. Його номінації – *aggressor, tyrant, criminal, dictator* – не залишали простору для моральної амбівалентності. Натомість у висловлюванні Трампа антагоністична межа розмивається: агресор більше не називається агресором, а позначається як *nice gentleman*; розмова з ним описується як *good talk*; результат цієї комунікації – як *progress.* Таким чином, поле війни, злочину й відповідальності переозначується як поле особистої дипломатії.

Так відкривається принципова відмінність між двома президентськими дискурсами. Байденова риторика утримує морально-правову асиметрію між агресором і жертвою. Трампівська ж формула *a nice gentleman named Vladimir Putin* цю асиметрію підважує. Вона не просто звучить образливо для українського адресата; вона дискурсивно небезпечна, бо виводить агресора з поля злочину й повертає його в поле соціальної прийнятності.

Наступне висловлювання Д. Трампа прозвучало 15 квітня 2025 року, через два дні після одного з наймасштабніших російських ракетних ударів по Сумах. За даними Reuters, 13 квітня 2025 року дві російські балістичні

[27] Situation in Ukraine: ICC judges issue arrest warrants against Vladimir Vladimirovich Putin and Maria Alekseyevna Lvova-Belova. URL: https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-vladimir-vladimirovich-putin-and

[28] Special Tribunal for Ukraine: broad support for Council of Europe agreement. URL: https://www.coe.int/en/web/portal/-/special-tribunal-for-ukraine-broad-support-for-council-of-europe-agreement

ракети влучили в центр міста, унаслідок чого загинули 35 людей і 117 було поранено[29]. Відповідаючи на питання журналіста щодо своєї позиції стосовно російсько-української війни, Трамп, маючи на увазі Україну, сказав: *«You don't start a war against someone 20 times your size and then hope that people give you some missiles»*[30].

У цьому контексті висловлювання функціонує як інверсивна репрезентація агресії: відповідальність за початок війни імпліцитно переноситься з росії на Україну. Граматична структура *you start a war* приписує адресованому *you* роль суб'єкта дії, тобто того, хто нібито ініціює війну. Саме тут відбувається ключове дискурсивне зміщення: країна, яка зазнала повномасштабного вторгнення, у мовленні Трампа постає стороною, що почала війну проти сильнішого супротивника.

Це не просто фактологічна неточність або невдала фраза. Ідеться про моралізуючу делегітимацію, у межах якої спротив України переозначується як необачне, майже нерозумне рішення слабшого актора. Формула *20 times your size* виконує подвійну риторичну функцію. З одного боку, вона натуралізує асиметрію сили, подаючи її як очевидну й достатню підставу для політичної поведінки. З іншого – закладає логіку провини жертви: якщо супротивник більший, слабший нібито мав би утриматися від опору, а не сподіватися на сторонню допомогу.

У такій побудові насильство агресора знову зникає з поля висловлювання. Трамп не називає росію агресором, не говорить про вторгнення, удари по цивільних, окупацію чи воєнні злочини. Натомість у фокус потрапляє начебто помилка слабшого, тобто сама його готовність чинити опір. Твердження Трампа є дискурсивно небезпечним: воно не лише перекручує причинно-наслідкові зв'язки, а й нормалізує уявлення, згідно з яким право на спротив залежить від співвідношення сили.

З позиції лексико-стилістичного аналізу висловлювання побудоване на знеціненні. Формула *some missiles* применшує значення військової допомоги, перетворюючи її на щось майже випадкове, дрібне, прохальне. Україна репрезентується не як держава, що реалізує право на самооборону, а як наївний прохач, який спершу «почав війну», а потім розраховує на чужу підтримку. Іронічно-поблажлива тональність посилює приниження: опір подається не як етичний і політичний обов'язок народу, що захищається, а як прорахунок, вартий повчального осуду.

---

[29] Ukraine says new Russian missile, bomb attack hits Sumy, after strike kills 35. URL: https://www.reuters.com/world/europe/russia-says-it-hit-ukrainian-officers-meeting-sumy-2025-04-14/

[30] Trump blames Zelensky for starting war after massive Russian attack. URL: https://www.bbc.com/news/articles/cg5q0mev07lo

Формула *20 times your size* має характер побутової гіперболи, а не аналітичного аргументу. Вона не апелює до реальних військових, економічних чи демографічних показників, вона покликана створити враження настільки очевидної нерівності сил, що сам спротив начебто стає нелогічним. У такий спосіб числова гіпербола працює як засіб зверхнього приниження слабшого. Вона вводить у політичний дискурс примітивну ієрархію, де сила ототожнюється з правом, а слабкість – із підставою для покори.

З позицій теорії Лакло–Муфф це висловлювання демонструє заміну антагоністичної межі «агресор/жертва» іншим фреймом – «сильний/нерозсудливий слабший». У цій логіці дискурс Трампа має на меті сформувати цинічну картину світу, згідно з якою слабший має підкорятись будь-яким діям та вимогам сильнішого. Така переартикуляція є небезпечною, оскільки витісняє з політичного мислення категорії права, свободи, гідності та відповідальності.

У ширшому сенсі висловлювання Трампа транслює модель, у якій міждержавні відносини редукуються до кількості зброї, грошей, території та впливу. Разючий контраст між зневажливим приниженням слабшого та повагою до мужнього, яку транслював Дж. Байден:

Дж. Байден	**Д. Трамп**
«Ukraine and its people … Fighting to save their nation and their brave resistance…»[31]	«You don't start a war … then hope that people give you some missiles»[32]

Байденова формула вшановує спротив як моральну норму й політичне право. Трампова – знецінює його як нерозважливий виклик сильнішому. У першому випадку Україна постає суб'єктом свободи, який бореться не лише за себе, а й за принципи демократичного світу. У другому – слабшим актором, якого повчають за саму спробу опору.

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз засвідчує, що висловлювання Дж. Байдена та Д. Трампа щодо російсько-української війни репрезентують не лише різні політичні стилі, а й різні способи дискурсивного впорядкування реальності. У межах критичного дискурс-аналізу ключова відмінність між цими дискурсами виявляється у способах номінації події, розподілі

[31] Full transcript of President Biden's speech in Warsaw on Russia's invasion of Ukraine. URL: https://abcnews.go.com/Politics/full-transcript-president-bidens-speech-warsaw-russias-invasion/story?id=83690301

[32] Trump blames Zelensky for starting war after massive Russian attack. URL: https://www.bbc.com/news/articles/cg5q0mev07lo

агентності, персоналізації відповідальності та репрезентації України як суб'єкта політичного мовлення.

Дискурс Дж. Байдена характеризується нормативною чіткістю. Російсько-українська війна в ньому означується як агресія, путін – як суб'єкт агресивного вибору та носій політичної відповідальності, Україна – як жертва неспровокованого нападу й водночас активний моральний суб'єкт спротиву. Лексеми й формули на кшталт *brutal assault, premeditated attack, aggressor, lie, cynical, obscene, war crimes* формують рамку, у якій агресія не розчиняється в дипломатичній неоднозначності, а отримує чітке морально-правове означення. Важливо, що Україна в цьому дискурсі не редукується до пасивного об'єкта підтримки: її спротив подається як вияв гідності, солідарності та участі в ширшій боротьбі за демократичні принципи.

Натомість дискурс Д. Трампа демонструє логіку зниження, симетризації та переозначення. Агресор свідомо виключається з мовлення або постає в нормалізованому, гуманізованому образі; його відповідальність за напад розмивається; український спротив представлений як необачний виклик сильнішому. Формули *a shame, a nice gentleman named Vladimir Putin, progress is being made, You don't start a war against someone 20 times your size* переводять війну з площини агресії, злочину й відповідальності в площину переговорного менеджменту, сили та прагматичної доцільності.

З позицій теорії Лакло–Муфф відмінність між двома дискурсами можна описати як боротьбу за гегемонічне означення війни. У дискурсі Дж. Байдена вибудовується антагоністична межа між агресією та спротивом, диктатурою та демократією, брехнею та правдою, злочином і правом. У дискурсі Трампа ця межа розмивається: замість опозиції «агресор/жертва» з'являються рамки «сильний/слабший», «переговори/перешкода».

У ширшому сенсі дослідження підтверджує, що політичний дискурс не є вторинним коментарем до подій. Він бере участь у формуванні того, як події стають зрозумілими, морально оціненими та політично значущими для міжнародної авдиторії.

АНОТАЦІЯ

У розділі досліджено політичний дискурс Дж. Байдена та Д. Трампа щодо російсько-української війни крізь призму критичного дискурс-аналізу та дискурсивної теорії Е. Лакло і Ш. Муфф. Актуальність роботи зумовлена тим, що в умовах війни мовлення політичних лідерів не лише відображає події, а й бере участь у формуванні їхнього морального, правового та геополітичного осмислення. Особливу увагу зосереджено

на дискурсі президентів США як політичних акторів, чиї публічні висловлювання мають інституційну вагу, впливають на міжнародний порядок денний і задають рамки сприйняття агресії, відповідальності та спротиву.

Матеріалом аналізу стали вибрані висловлювання Дж. Байдена та Д. Трампа, присвячені трьом ключовим аспектам репрезентації війни: номінації самої події, означенню путіна як політичного суб'єкта та репрезентації України. У роботі простежено, як через лексичні номінації, граматичну агентність, оцінні характеристики, стратегії легітимації та делегітимації формується смислова карта російсько-української війни. Доведено, що дискурс Дж. Байдена характеризується нормативною чіткістю: війна означується як агресія, путін – як суб'єкт відповідальності, Україна – як жертва нападу і водночас активний моральний суб'єкт спротиву.

Натомість дискурс Д. Трампа демонструє логіку зниження, симетризації та переозначення: агресор часто вилучається з поверхні мовлення або нормалізується, відповідальність розмивається, а український спротив може бути представлений як необачний виклик сильнішому. З позицій теорії Лакло–Муфф ці відмінності інтерпретовано як боротьбу за гегемонічне означення війни. Зроблено висновок, що політичний дискурс у ситуації війни є не вторинним коментарем, а інструментом боротьби за реальність, відповідальність і межі допустимого.

Література

1. Fairclough N. Language and Power. London : Longman, 1989. 259 p.
2. Fairclough N. Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language. London : Longman, 1995. 265 p.
3. Fairclough N. L., Wodak R. Critical Discourse Analysis. Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction. Vol. 2. *Discourse as Social Interaction*. London : Sage, 1997. P. 258–84.
4. van Dijk T. A. Principles of Critical Discourse Analysis. *Discourse & Society*. 1993. Vol. 4, № 2. P. 249–283. DOI: 10.1177/0957926593004002006.
5. van Dijk T. A. Political Discourse and Ideology. *Discourse and Society*. 1997. Volume 8, Issue 3. P. 143–169.
6. van Dijk T. A. What is political discourse analysis? *Belgian Journal of Linguistics*. 1997. № 11. P. 11–52.
7. van Dijk T. A. War rhetoric of a little ally: Political implicatures and Aznar's legitimatization of the war in Iraq. *Journal of Language and Politics*. 2005. 4(1). P. 65–91.

8. Fairclough N. Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research. London : Routledge, 2003. 270 p.

9. van Dijk T. A. Discourse and Power. Basingstoke and New York : Palgrave Macmillan. 2008. https://doi.org/10.1007/978-1-137-07299-3

10. Reisigl M., Wodak R. Discourse and Discrimination: Rhetorics of Racism and Antisemitism. Routledge, 2001. 298 p. https://doi.org/10.4324/9780203993712

11. Wodak R., Meyer M. Methods of Critical Discourse Studies. 3rd ed. London : SAGE, 2015. 256 p.

12. van Leeuwen T. Discourse and Practice: New Tools for Critical Discourse Analysis. Oxford : Oxford University Press, 2008. 208 p.

13. Laclau E., Mouffe Ch. Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics. 2nd ed. London : Verso. 2001. 224 p.

14. Laclau E. On Populist Reason. London : Verso. 2005. 276 p.

15. February 24 2022: Remarks on the Russian Invasion of Ukraine. URL: https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/february-24-2022-remarks-russian-invasion-ukraine

16. Full transcript of President Biden's speech in Warsaw on Russia's invasion of Ukraine. URL: https://abcnews.go.com/Politics/full-transcript-president-bidens-speech-warsaw-russias-invasion/story?id=83690301

17. Oxford Learners Dictionaries. URL: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/gall

18. Merriam-Webster. URL: https://www.merriam-webster.com/dictionary/gall

19. Remarks: Joe Biden and Volodymyr Zelenskyy of Ukraine Deliver Remarks in Kyiv – February 20 2023. URL : https://rollcall.com/factbase/biden/transcript/joe-biden-remarks-volodymyr-zelenskyy-ukraine-joint-statement-kyiv-february-20-2023/

20. Chilton P. Analysing Political Discourse: Theory and Practice. London : Routledge, 2004. 240 p.

21. Trump suggests deadly Russian strike on Kyiv could set back peace efforts. URL: https://www.reuters.com/world/china/trump-suggests-deadly-russian-strike-kyiv-could-set-back-peace-efforts-2026-05-15/

22. Trump comments on Russia's attack on Kyiv: There were explosions both ways. URL: https://news.liga.net/en/politics/news/trump-comments-on-russias-attack-on-kyiv-there-were-explosions-both-ways

23. Trump comments on massive Russian attack on Ukraine. URL: https://newsukraine.rbc.ua/news/trump-comments-on-massive-russian-attack-1776367311.html

24. Trump calls Putin ‘crazy’, warns of Russia’s ‘downfall’. URL: https://abcnews.go.com/Politics/live-updates/trump-admin-live-updates?id=121939393&entryId=121972923

25. Situation in Ukraine: ICC judges issue arrest warrants against Vladimir Vladimirovich Putin and Maria Alekseyevna Lvova-Belova. URL: https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-vladimir-vladimirovich-putin-and

26. Special Tribunal for Ukraine: broad support for Council of Europe agreement. URL: https://www.coe.int/en/web/portal/-/special-tribunal-for-ukraine-broad-support-for-council-of-europe-agreement

27. Ukraine says new Russian missile, bomb attack hits Sumy, after strike kills 35. URL: https://www.reuters.com/world/europe/russia-says-it-hit-ukrainian-officers-meeting-sumy-2025-04-14/

28. Trump blames Zelensky for starting war after massive Russian attack. URL: https://www.bbc.com/news/articles/cg5q0mev07lo

29. Full transcript of President Biden’s speech in Warsaw on Russia’s invasion of Ukraine. URL: https://abcnews.go.com/Politics/full-transcript-president-bidens-speech-warsaw-russias-invasion/story?id=83690301

Information about the author:
Cherniavska Olena Kostiantynivna,
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Philology, Translation,
and Professional Language Training,
University of Customs and Finance
2/4, Volodymyr Vernadskyi Street, Dnipro, Ukraine;
Associate Professor at the Department of Foreign Languages
Dnipro University of Technology
19, Dmytro Yavornytskyi Avenue, Dnipro, Ukraine

03 SECTION

SOCIOLINGUISTIC PROCESSES AMIDST GLOBALIZATION

CHAPTER 8

DEVELOPMENT TRENDS OF GERMAN ADOLESCENT VOCABULARY IN THE CONTEXT OF LANGUAGE GLOBALIZATION

Pozdniakov O. V.
DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-704-8-8

INTRODUCTION

In the modern world, globalization affects not only economics, politics, and culture, but also language. Language globalization refers to the process in which languages influence each other through international communication, technological progress, migration, and cultural exchange. English has become the dominant global language and strongly affects many national languages, including German.

Due to the rapid development of the Internet, social media, international communication, and various types of subculture, there is constant interaction between different languages. Young people are particularly influenced by these processes because they actively use digital technologies, communicate online, belonging to one of ther most important target groups of international media content. As a result, German adolescent vocabulary has changed significantly in recent decades.

Young people are the most active participants in linguistic change because they quickly adopt new words, expressions, and communication styles. Their vocabulary is dynamic, emotional, and innovative. It often reflects trends in music, fashion, gaming, social networks, and entertainment.

Thus, there is the need to find out the correlation between youth verbal behaviour and its extralinguistic determinants, as well as in identifying the distinctive features of adolescent vocabulary in comparison with the vocabulary of standard and colloquial German.

Modern German is a heterogeneous linguistic system functioning at both standard and colloquial levels. Its lexical structure incorporates elements derived from territorial dialects, sociolects, professional languages, jargons, etc.. These language subcodes reflect the communicative practices of representatives of particular regional, professional, social, age-related, subcultural, and ethnic

communities within the German-speaking world. Each of these subsystems contributes, to a greater or lesser extent, to the development of modern standard German and influences its further evolution.

One of the most dynamic lexical subsystems within modern German is adolescent vocabulary. Due to the psychological and social characteristics of this socio-age group, their language subcode primarily serves as a means of expressing creativity, novelty, and opposition to established social norms and conventions. Consequently, the lexical items used by young speakers are characterized by a considerable degree of pragmatic and expressive potential.

The development of the vocabulary of modern German is also strongly conditioned by extralinguistic factors, particularly the growing influence of mass media and social networks, which function as important mechanisms for disseminating and popularizing linguistic innovations. In this context, adolescent vocabulary has become an effective instrument for expressing group identity through specific patterns of verbal behaviour. Owing to their active circulation in various forms of media discourse, many lexical items originally restricted to youth communication have gradually become part of the everyday speech of representatives of other social and age groups. Therefore, the increasing role of this language subcode in supra-regional German communication determines the relevance of the proposed research.

At the same time, adolescent vocabulary is characterized by a high degree of morphological originality and expressive semantic colouring. These features often lead to the fact that such lexical items from acquiring the status of fully accepted elements of standard German. Lexicographic sources usually provide additional information on their etymology and/or sphere of usage. That is why one of the objectives of our study is to clarify the principal mechanisms involved in the formation of adolescent vocabulary.

The material of the research includes the works by Ukrainian and foreign Germanists, dictionaries of standard and colloquial German, as well as specialized dictionaries of German adolescent vocabulary compiled during recent decades. These sources include lexical items actively used by German-speaking adolescents in everyday communication. Thus, the analysed material reflects the linguistic worldview of the socio-age group under study irrespective of subcultural, regional, gender, ethnic, or social differentiation. During the research, approximately 2.000 lexical units of four parts of speech (namely, nouns, verbs, adjectives, and adverbs) have been analyzed. Considering the dynamic development of this language subcode caused by the rapid change of generations of its active users, the above-mentioned dictionaries create favourable conditions for a more precise description of the morphological and semantic characteristics of the vocabulary under research.

1. National and global features of German adolescent vocabulary

As noted before, adolescent language subcode constitutes a significant source of lexical enrichment for contemporary German and its subsystems.

Adolescence represents a crucial transitional period between childhood and adulthood, characterised by profound transformations in worldview, behavioural patterns, and system of values. These changes are largely conditioned by the acquisition of new social roles and responsibilities. During this stage, peer influence becomes increasingly decisive in shaping communicative behaviour, whereas parental authority and family dependence gradually diminish[1]. In everyday interaction, adolescents tend to employ linguistic subcodes associated with specific peer groups or subcultures depending on communicative circumstances. Consequently, non-standard vocabulary serves as an effective marker of group identity and social belonging. Simultaneously, the diversity of youth communities and subcultural formations necessitates the differentiation of the numerous language subcodes functioning within the German-speaking adolescent environment.

Researchers emphasise that adolescence is closely connected with processes of self-identification and the formation of personal identity[2]. For this reason, young speakers frequently strive to distinguish themselves linguistically from representatives of other age and social groups. Their preference for non-standard vocabulary reflects both creative language experimentation and the verbalisation of concepts relevant to their social and intra-group positioning. As a result, the adolescent language subcode remains highly dynamic and subject to constant transformation. Each generation of young speakers demonstrates originality through the creation of innovative lexical units, whereas vocabulary which was actively used by previous generations is often perceived as outdated or irrelevant.

The communicative significance of adolescent vocabulary is determined by its expressive morphological structure and emotionally marked connotations, which enable speakers to convey personal attitudes toward reality. Such attitudes are frequently ironic or depreciative in nature. Moreover, the creation of new lexical items is commonly accompanied by semantic transformations reflecting the specific manner in which adolescents conceptualise and verbalise the surrounding world.

Owing to these features, adolescent vocabulary is actively spread through social media, television, radio broadcasting, and other forms of

---

[1] Боднар Р. В. Соціолект підлітків як субкультура сучасного лінгвосоціуму : автореф. дис. канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2007. С. 5.

[2] Augenstein S. Funktionen von Jugendsprache. Tübingen : Max Niemeyer, 1998. S. 26.

mass communication. Such vocabulary has essential pragmatic potential and is regularly used in advertising discourse aimed at attracting younger target audiences. Furthermore, a lot of lexical items gradually become part of everyday communication of representatives of other social, professional, and age groups within the German-speaking world. Another indicator of the growing relevance of adolescent language subcode is the long-standing lexicographic tradition of compiling dictionaries of this vocabulary.

In this part of the study, our purpose is to identify the quantitative and qualitative characteristics of enriching German adolescent vocabulary, as well as to determine the distinctive features of these processes in comparison with standard German. In addition, the research seeks to elaborate an efficient methodological approach to the analysis of the most productive morphological and semantic transformations occurring within the vocabulary under study. This objective enables a system-based quantitative description of word-building, semantic derivation, and borrowing, while also considering the extralingual factors influencing their productivity.

The analysis of recent publications dedicated to adolescent language subcode shows a growing academic interest in this subsystem of modern German during recent decades. Among foreign Germanists, the studies by J. K. Androutsopoulos, M. Chun, H. Ehmann, Ch. Wehrli deserve particular attention. These scholars either concentrated on individual mechanisms of lexical formation in adolescent speech patterns or proposed comprehensive structural and semantic descriptions of particular youth language subcodes. Their findings indicate that nominative processes within adolescent vocabulary are strongly conditioned by extralingual factors, including the desire for self-expression, protest, subjective evaluation, and the aspiration for individuality. Such determinants contribute to the abundance of synonymy and polysemy, the productivity of metaphorical and metonymical transfer, expressive colouring, and thematic limitations of lexical innovations. The latter phenomenon is explained by the secondary character of this vocabulary subsystem in relation to the spoken and written types of standard German.

Among Ukrainian researchers, special attention should be paid to the studies devoted to the lexical and semantic features of German adolescent vocabulary. In particular, M. R. Tkachivska identifies hyperbolization as one of the dominant characteristics of youth communication and regards change of generations as the principal factor stimulating word-building productivity[3]. L. A. Levytska and I. S. Mykytka emphasise adolescents' need for verbal

[3] Ткачівська М. Р. Молодіжний сленг і його класифікації. *Одеський лінгвістичний вісник.* Одеса : Гельветика, 2015. № 6. Т. 2. С. 114–115.

self-identification within the multicultural German-speaking environment[4]. Furthermore, S. M. Soldatova and A. V. Kozonak classify the vocabulary under research into lexical-semantic groups according to communicative contexts, particularly in online communication[5].

In its turn, the scientific novelty of our study lies in the comprehensive analysis of lexical formation processes within German adolescent language subcode, taking into account social, age-related, subcultural, and media-related factors. The research combines theoretical approaches to nominative processes in modern German with the findings of Ukrainian and foreign linguists concerning youth communication, as well as the analysis of modern lexicographic sources.

As an integral component of modern German, adolescent language subcode demonstrates its distinctive characteristics most clearly at the morphological and semantic levels. Despite the considerable heterogeneity of this vocabulary, caused by regional, social, cultural, ethnic, and gender differences among its creators and active users, it is nevertheless possible to identify a number of common features characteristic of youth verbal behaviour.

In order to establish the semantic and structural specificity of German youth vocabulary, classifications of the characteristic features of this linguistic phenomenon by J. K. Androutsopoulos[6], M. Chun[7], H. Ehmann[8], Ch. Wehrli[9] were analyzed. During the study, the subsystematic status of adolescent vocabulary as a component of modern German and its interaction with other language subsystems was being examined.

One of the specific features of the language subcode under study is the active use of buzzwords, which function as markers of communication within youth groups (*fetzen – streiten*). As a rule, such lexical items are short-lived. They remain popular only for a limited period and then disappear from active use.

Another important characteristic of German adolescent vocabulary is the abundance of lexical items with pejorative connotations (*verpissen – weggehen*).

---

[4] Левицька Л. Я., Микитка І. С. Німецький молодіжний сленг та його лексико-семантичні особливості. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Філологія.* Харків, 2013. № 1052. Вип. 74. С. 95.

[5] Солдатова С. М., Козонак А. В. Лінгвістичний статус німецького молодіжного сленгу. *Молодий вчений*. Херсон : Молодий вчений, 2018. № 4(56). С. 345–346.

[6] Androtsopoulos J. K. Deutsche Jugendsprache. Untersuchungen zu ihren Strukturen und Funktionen. Frankfurt am Main : Peter Lang, 1998. S. 36.

[7] Chun M. Jugendsprache in den Medien: Eine Jugendsprachliche Analyse von Jugendromanen, Hip-Hop-Texten und Kinofilmen [1. Aufl.]. Saarbrücken : VDM Dr. Müller, 2007. S. 12–43.

[8] Ehmann H. Was geht! *Das voll korrekte Lexikon der Jugendsprache* [1. Aufl.]. München : C. H. Beck, 2005. S. 9–10.

[9] Wehrli Ch. Anglizismen in BRAVO. Eine empirische Untersuchung mit Schülern. Zürich : Studentendruckerei, 2002. S. 14–18.

In Germanic linguistics, this feature has occasionally served as grounds for interpreting youth language subcode as a negative influence on the development of modern German[10]. In particular, lexical items associated with sexual relations demonstrate a high degree of productivity. Various forms of metaphorization represent the principal mechanism of the formation of this vocabulary. Young speakers create such lexical items on the basis of root morphemes belonging to standard German, which subsequently acquire new meanings[11] (*hinsetzen – eine Frau schwängern*).

However, the frequency of usage of such lexical items varies considerably among different social and subcultural groups, some of which openly condemn or reject them. Previous studies indicate that female speakers generally use pejorative vocabulary less frequently than male speakers, although certain youth subcultures represent exceptions to this tendency[12]. In this regard, there is an increasing spread of rude and expressive vocabulary not only within youth communication but also at the level of supra-regional and supra-group interaction in the German-speaking world. In the case of adolescent vocabulary, this tendency is closely connected with the speakers' need for self-identification through verbal behaviour (*Gummizelle – Turnhalle*).

The psychological characteristics of young speakers are also reflected in the productivity of zoosemy, namely the metaphorical use of animal names or animal-related concepts to denote human qualities. Such lexical items usually possess an ironic semantic colouring (*Katze – zärtlichkeitsbedürftiges, leidenschaftliches Mädchen*).

The ironic component of meaning and the intention to produce a pragmatic effect on the interlocutor play a crucial role in the formation and dissemination of adolescent vocabulary. This effect is generally achieved through the use of substandard lexical units or through metaphorization of standard German words, which constitute one of the preferred forms of linguistic experimentation among young speakers (*Flammentwerfer – Feuerzeug*).

One of the central communicative functions of the language subsystem under study is the expression of individuality and group identity, which is often realized through the productive formation of word families. Some researchers interpret this word-formation tendency as a manifestation

[10] Chun M. Jugendsprache in den Medien: Eine Jugendsprachliche Analyse von Jugendromanen, Hip-Hop-Texten und Kinofilmen [1. Aufl.]. Saarbrücken : VDM Dr. Müller, 2007. S. 17.

[11] Lapp E. "Jugendsprache": Sprechart und Sprachgeschichte seit 1945. Ein Literaturbericht. *Sprache und Literatur in Wissenschaft und Unterricht 63*. Paderborn : F. Schöningh, 1989. S. 71.

[12] Gehrkens S. Geschlechtsspezifische Jugendsprache. *Seminar für Lingustik. Sommersemester 1999. Seminar: Jugendsprache*. Universität Hannover, 1999. S. 22.

of simplification processes in adolescent vocabulary[13] (*Frust – frusten – gefrustet – frustig*).

The analysis of lexicographic sources demonstrates a pronounced tendency toward linguistic economy in youth communication. This tendency becomes particularly evident in the replacement of word combinations with single lexical units. Such concentration of meaning within one word represents one of the key characteristics of the analyzed vocabulary (*Türstehgrill – gastbetriebener Heizstrahler*).

Another distinctive feature of youth verbal behaviour is the productivity of hyperbolization (*stinkkalt – sehr kalt*). In some cases, the expressive nature of such lexical items is additionally emphasized by unconventional spelling (*AB-solut – mehr gewollt als geglückt*). The productivity of hyperbolization in youth vocabulary can be explained by the speakers' need for emotionally expressive communication[14]. However, excessively frequent use of such lexical items may also be interpreted as a negative aspect of this tendency (*wahnsinniges Feeling – starkes Gefühl*).

The strongest influence on German adolescent vocabulary comes from the English language. Many English words are integrated into everyday German communication, especially in informal situations. These borrowings are often connected with technology, social media, and pop subcultures.

Language globalization has several positive effects on the development of German adolescent vocabulary, in particular:

– vocabulary enrichment (new words allow speakers to describe modern technologies, trends, and social phenomena more precisely);

– international communication (the use of English-based vocabulary helps German youth communicate more easily with people from other countries);

– creativity and innovation (young people create new hybrid forms and expressions that make language more dynamic and expressive);

– cultural exchange (language borrowing promotes intercultural understanding and openness to global culture).

Despite its advantages, language globalization also has some negative consequences, such as:

– loss of linguistic purity (some linguists and educators worry that excessive use of Anglicisms may weaken traditional German vocabulary);

– simplification of language (Internet communication sometimes reduces grammatical accuracy and encourages superficial expression);

---

[13] Chun M. Jugendsprache in den Medien: Eine Jugendsprachliche Analyse von Jugendromanen, Hip-Hop-Texten und Kinofilmen [1. Aufl.]. Saarbrücken : VDM Dr. Müller, 2007. S. 21.

[14] Lapp E. "Jugendsprache": Sprechart und Sprachgeschichte seit 1945. Ein Literaturbericht. *Sprache und Literatur in Wissenschaft und Unterricht 63*. Paderborn : F. Schöningh, 1989. S. 71.

– cultural dependence (strong dependence on English-language media may reduce interest in national linguistic traditions).

However, German adolescent vocabulary is not simply copied from English. Young speakers creatively modify foreign words and combine them with German linguistic structures. Therefore, globalization leads not only to imitation but also to linguistic innovation.

2. Peculiarities of word-formation processes in adolescent vocabulary

As one of the subsystems of the German language, adolescents' vocabulary is enriched through the same principal nominative mechanisms which are characteristic of standard German.

In order to provide a systematic description of word-building processes, the classifications by Ukrainian and foreign Germanists (namely, by O. D. Oguy[15] and E. Hentschel[16]) were analysed. As a result, the following models were selected for the study: formation of root words, compounding, affixation (including suffixation and prefixation), conversion (implicit derivation), abbreviation, and other types of word-building based on German root morphemes. This classification makes it possible to distinguish more clearly between native German and borrowed elements while taking into account both the connection of adolescent vocabulary with standard German and the influence of foreign subcultural communication patterns.

At this stage of the research, we analyzed about 1.500 lexical items taken from specialized dictionaries of German adolescent vocabulary ("Das Megakrasse Lexikon"[17], "Langenscheidt 100 Prozent Jugendsprache"[18], "PONS 15 Jahre Wörterbuch der Jugendsprache – Sammelband"[19], "PONS Wörterbuch der Jugendsprache 2017"[20]).

The findings demonstrate that word-building constitutes the most productive means of lexical enrichment in adolescents' vocabulary. Approximately 60% of analyzed lexical items are formed by means of word-building processes.

The analysis has revealed a relatively low number of newly created root words (*wambo – riesig, groß*). Such formations appear to satisfy adolescents' need for linguistic creativity and simultaneously encrypt the real meaning of

---

[15] Огуй О. Д. Лексикологія німецької мови : навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів. Вінниця : Нова книга, 2003. 416 с.

[16] Hentschel E. Basiswissen deutsche Wortbildung. Tübingen : Narr Francke Attempto Verlag, 2020. 242 S.

[17] Hehl H. Das Megakrasse Lexikon. URL: http://hehl-rhoen.de/pdf/lexikon_der_jugendsprache.pdf.

[18] Langenscheidt 100 Prozent Jugendsprache. München : Langenscheidt, 2020. 160 S.

[19] PONS 15 Jahre Wörterbuch der Jugendsprache – Sammelband [1. Aufl.]. Stuttgart : PONS, 2016. 288 S.

[20] PONS Wörterbuch der Jugendsprache 2017. Stuttgart : PONS, 2016. 144 S.

their verbal messages from representatives of the German-speaking world who do not belong to a particular peer or subcultural group (*imba – super*). On the other hand, the existence of alternative means to express language originality, including semantic reinterpretation and media-influenced lexical innovation, reduces the necessity for creating entirely new root morphemes.

Compounding shows considerably higher productivity, making up around 30% of all word-building formations (*Gehirnprothese – Taschenrechner*). Determinative compounds prevail within the analysed material. Their popularity can be explained by adolescents' tendency to express subjective and often ironic evaluations of reality (*Blechpickel – Piercing*).

Affixation (*bekoffern – dumm anreden*) has proved to be a productive word-building model. Two categories of affixes have been identified. The first one includes standard German prefixes and suffixes (*knutig – süß, niedlich*), whereas the second comprises non-standard affixes characteristic of adolescent vocabulary. The latter category reflects young speakers' aspiration to differentiate themselves from other social and age groups and to stand out from conventional linguistic norms (*peino – peinlich*). Prefixation frequently involves morphemes expressing exaggeration (*hypergeil – sehr gut*), which corresponds to adolescents' emotional expressiveness and tendency toward hyperbolisation. At the same time, numerous lexical items made by means of suffixation have ironic colouring (*Komposti – alter Mensch*). Among the most productive suffixes is -er, often associated with negatively evaluative meanings (*Eierkneifer – sehr enge Männerunterwäsche*).

The most productive models of conversion (implicit derivation) include the transition of nouns into adjectives and adverbs (*bombe – hervorragend*), while the conversion of nouns into verbs is typically accompanied by the addition of the grammatical morpheme -en (*prallen – sich langweilen*). Such processes reflect adolescents' inclination toward linguistic experimentation.

Abbreviations and other word-building types, including onomatopoeia, make up less than 10% of the analyzed lexical items. Their formation is determined by adolescents' creative attempts to verbalise surrounding reality. As for abbreviation types, initialisms and shortenings are particularly productive (*KA – keine Ahnung; Emo – emotionaler Mensch*).

A characteristic feature of word-building processes in adolescent vocabulary is the semantic change of German root morphemes (*Orallüftung – Rülpsen*). Through such innovations, young people establish verbal self-identification in opposition to other members of the German-speaking world.

Compared to word-building, semantic derivation has shown lower productivity. The analysis relies on the classification implying their division into metaphorization, metonymical meaning transfer, semantic broadening,

and semantic narrowing[21]. The relatively low productivity of broadening and narrowing may be explained by adolescents' preference for lexical items with novel morphological structures. Consequently, semantically modified standard German words are often insufficient to emphasise linguistic eccentricity (*Häuptling – Chef*).

As a rule, semantic derivatives are formed through metaphorization. The most productive metaphorical transfers are based on similarities of internal features (*Hammer – Erfolg*), external characteristics (*löffeln – verstehen*), and transfers from physical to abstract concepts (*galaktisch – super, genial*). In contrast to metonymy, metaphor functions as a more efficient means for expressing subjective evaluation.

The growing influence of internet communication, global media, and youth subcultures has significantly intensified borrowing processes, particularly from American English. These loanwords are characterised by considerable pragmatic value resulting from their unusual morphological structure. Borrowings include lexical items formed from foreign root morphemes (*froggy – verrückt, ausgelassen*) as well as hybrid compounds combining German and English elements[22] (*Weizenspoiler – Bierbauch*). In most cases, borrowed lexemes undergo morphological adaptation through the addition of German grammatical morphemes (*flashen – boxen*) or spelling assimilation (*relaxt – entspannt*). Moreover, metaphorical reinterpretation is frequently used to adapt borrowings to adolescents' communicative needs (*flamen – beleidigen*).

Social media platforms such as Instagram, TikTok, YouTube, etc. play an important role in spreading international vocabulary among German adolescents. Online communication is usually fast and informal, which encourages the use of abbreviations, emojis, and Anglicisms.

Popular youth expressions often originate from viral videos, memes, or influencers. German adolescents also communicate in multilingual online communities, where English frequently serves as a common language.

Digital communication has led to:

– shorter sentence structures;
– simplified grammar;
– increased use of abbreviations;
– the spread of internet slang.

Global music, films, gaming culture, and international celebrities strongly influence the vocabulary under study. American subcultures, e-sports, and

[21] Rehbock H. Bedeutungswandel [veränd. Neuaufl.]. Metzler-Lexikon Sprache / hrsg. von H. Glück. Berlin : Directmedia Publ., 2000. 1 CD-ROM. (Digitale Bibliothek; 34).

[22] Wehrli Ch. Anglizismen in BRAVO. Eine empirische Untersuchung mit Schülern. Zürich : Studentendruckerei, 2002. S. 72.

streaming communities contribute to enriching it with new words and expressions.

At the same time, youth language subcode helps adolescents express identity and group belonging. Using modern slang allows young people to feel connected to global trends and international youth culture.

Therefore, modern German adolescent vocabulary contains a considerable number of Anglo-Americanisms. These lexical items are used to denote leisure activities, as well as smoking, alcohol consumption, and drug use, fulfilling the function of encrypting the true meaning of the message from those who do not belong to a certain peer group or subculture[23] (*dealen – Drogen verkaufen*). Alongside these tendencies, the research has identified a number of proper names functioning as common nouns. They are mainly employed within particular subcultural groups (*olle Levis – Person, die ständig Levis-Hosen trägt*).

During the next stage of the research, about 500 lexical items taken from the dictionaries of standard and colloquial German ("Duden – Deutsches Universalwörterbuch. Das große Bedeutungswörterbuch", "Langenscheidt Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache: Deutsch-Deutsch", and "Wörterbuch der deutschen Umgangssprache") were examined.

The analysis of scientific publications on the relationship between adolescent language subcode and the subsystems of standard and colloquial German demonstrates that this issue has already been studied in several works, particularly those by E. Neuland[24] and J. K. Androutsopoulos[25]. Since these researchers applied similar selection criteria, their findings may be subjected to comparative analysis.

E. Neuland analyzed three dictionaries compiled at the end of the twentieth century, namely "Wahrig. Deutsches Wörterbuch", "Duden. Deutsches Universalwörterbuch" of 1989, and "Paul. Deutsches Wörterbuch". As a result, the researcher identified 18 lexical items and one phraseological item marked as "youth vocabulary". In his turn, J. K. Androutsopoulos identified 69 lexical items with the same designation in the edition of "Duden. Deutsches Universalwörterbuch" of 2003.

It should be emphasized that both studies were limited primarily to determining the number of lexical and phraseological items marked as

[23] Lapp E. "Jugendsprache": Sprechart und Sprachgeschichte seit 1945. Ein Literaturbericht. *Sprache und Literatur in Wissenschaft und Unterricht 63*. Paderborn : F. Schöningh, 1989. S. 69–71.

[24] Neuland E. Jugendsprache und Standardsprache. Zum Wechselverhältnis von Stilwandel und Sprachwandel. *Zeitschrift für Germanistik*. 1994. Jg. 1. S. 78–98.

[25] Androutsopoulos J. K. Und jetzt gehe ich chillen: Jugend- und Szenesprachen als lexikalische Erneuerungsquellen des Standards / L. Eichinger, W. Kallmeyer. *Standardvarianten. Wie viel Variation verträgt die deutsche Sprache*. Berlin; New York : de Gruyter, 2005. S. 171–206.

"youth vocabulary" and to identifying their affiliation with certain lexical-semantic groups. In our view, the significant increase in the number of such vocabulary identified by J. K. Androutsopoulos compared with the results obtained by E. Neuland (69 and 18 respectively) clearly demonstrates the growing importance of youth language subcode in supra-regional German communication and highlights the necessity for further research in this field.

In comparison with the studies mentioned above, our research focuses on identifying the productivity of the principal mechanisms involved in the formation of adolescent vocabulary, namely word-formation, semantic derivation, and lexical borrowing. Considering the secondary nature of adolescent language subcode, the classification of word-formation processes characteristic of standard German was applied.

The results of the research demonstrate that a relatively large proportion of the analyzed vocabulary is formed through compounding. This word-formation model is especially productive in the creation of nouns (*Nervensäge – Fernsehgerät*). They are followed by adjectives and adverbs (*mittelherrlich – ziemlich mäßig*), while verbs occur less frequently (*wegsterben – sehr verwundert sein*). This distribution corresponds to contemporary tendencies observed in the development of the standard German vocabulary[26]. In our opinion, this fact may be regarded as evidence of the subsystematic status of the vocabulary under study and its dependence on the general nominative principles characteristic of the national language.

As for affixation, suffixation demonstrates greater productivity than prefixation. Prefixes are most frequently used in the formation of verbs and adjectives (*belutschen – jemanden abküssen, herzen; unflott – verdorben*), whereas suffixes are predominant word-building morphemes to make nouns (*Rieche – Nase*).

Approximately one third of the lexical units formed through derivation contain affixoids. According to current Germanic studies, affixoids perform the function of prefixes or suffixes with relatively abstract word-formation meanings when attached to root morphemes[27]. Within the analyzed material, semi-prefixation (*saustark – hervorragend, sehr eindrucksvoll*) proves significantly more productive than semi-suffixation (*Schmalzkopf – Schlagersänger*). Semi-prefixes are especially common in verb formation (*reintun – etwas lesen, lernen*), although several adjectives (*knallmieß – sehr schlecht, scheußlich*) and nouns (*Oberpuppe – feste Freundin*) have also been identified.

---

[26] Огуй О. Д. Лексикологія німецької мови : навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів. Вінниця : Нова книга, 2003. С. 180–181.

[27] Hentschel E. Basiswissen deutsche Wortbildung. Tübingen : Narr Francke Attempto Verlag, 2020. S. 21.

The tendency toward linguistic economy characteristic of youth communication contributes to the productivity of abbreviation processes. The majority of these words are nouns (*Außе – Ausgeherlaubnis*).

More than 30% of the analyzed vocabulary is formed through semantic derivation. This finding suggests that changes in the commonly accepted meanings of lexical items belonging to standard and colloquial German constitute one of the major prerequisites for their classification as elements of youth communication. The research demonstrates that metaphorization represents the most productive mechanism of semantic transfer. Nouns quantitatively predominate within this type of meaning change (*Gupf – dummer Mensch*), while the number of adjectives, adverbs, and verbs is approximately equal (*heiß – in begeisternder Weise schön, gut, großartig, stark; hacken – Schlechtes von jemandem erzählen, jemanden schlechtmachen*). By contrast, semantic broadening (*bringen – zustande bringen, können, schaffen*) and semantic narrowing (*Liebesgabe – Züchtigung eines Kindes*) occur considerably less frequently.

The tendency toward increasing productivity of borrowings from American English is characteristic of lexical units belonging to all four analyzed parts of speech (*Boss – Vater, Familienoberhaupt; big – unübertrefflich, außerordentlich*). In the formation of verbs, this process is accompanied by adaptation to the grammatical system of German (*quicken – weggehen*). Being spread through social networks and mass media, these words have become one of the important sources influencing the development of young people's language subcode in general and adolescent vocabulary in particular.

Thus, among the mechanisms involved in the formation of lexical units marked as youth vocabulary in the analyzed dictionaries of standard and colloquial German, word-formation processes demonstrate the highest degree of productivity and frequency, making up above 50% of the analyzed material, followed by semantic derivation (primarily, metaphorization) which is comparatively less frequent. Borrowings from American English and other languages display a clear tendency toward further growth in their productivity.

CONCLUSIONS

The specificity of adolescent language subcode lies in the fact that its vocabulary reflects the inner world, value orientations, and perception of reality characteristic of representatives of the socio-age group occupying an intermediate position between childhood and adulthood. The analyzed lexical items represent a complex and multifaceted spectrum of emotions and experiences connected with the psychological and spiritual development

of young people, as well as with the formation of individual worldview and personal identity.

The results of the study demonstrate that the majority of semantic and structural characteristics of adolescent vocabulary are determined by the psychological and social features of its creators and active users. These include a radical perception of reality frequently expressed through irony, the need for self-identification within the German-speaking world, the aspiration to demonstrate group affiliation through creativity, and a strong tendency toward exaggeration and linguistic experimentation. The subsystematic status of this vocabulary as a component of modern German, along with the specific communicative situations in which it functions, also explains the pejorative connotations in its semantic structure.

The study has shown that word-building based on German root morphemes represents the most productive mechanism of enriching adolescent vocabulary. Determinative compounds are primarily motivated by the desire to express subjective evaluation, whereas affixation is characterised by the active use of non-standard prefixes and suffixes, especially those conveying exaggeration. Word-building processes are frequently accompanied by semantic reinterpretation of root morphemes, which reflects the secondary nature of adolescent vocabulary in relation to standard German.

Semantic derivation is dominated by metaphorization based on similarities of internal and external features, as well as by semantic transfer from physical to abstract concepts. Such lexical units are mainly used to convey adolescents' subjective perception of reality. Borrowing processes are largely influenced by American English, while loanwords typically undergo morphological and spelling assimilation.

In general, the productivity of lexical formation models within adolescent vocabulary is strongly conditioned by extralingual factors, including the need for self-identification, subjective evaluation, and linguistic experimentation.

Language globalization has a significant impact on the development of the vocabulary under study. Borrowings from American English, digital communication, social media, and international popular culture continuously shape the way young Germans speak and communicate.

Although globalization may create certain linguistic and cultural challenges, it also enriches the language and reflects the realities of modern society. German youth language subcode demonstrates how languages adapt to global changes while preserving their own national characteristics.

Thus, the development of German adolescent vocabulary under the influence of globalization can be viewed as both a linguistic transformation and a reflection of today's global culture.

Considering the growing significance of adolescent vocabulary in modern communication processes, its contextual functioning in spoken and written communication within specific peer and subcultural groups may be regarded as a promising direction for further research in current German studies.

SUMMARY

The relevance of the study is determined by the growing role of youth communication, the increasing influence of social networks and global media on the language behaviour of young people, and the active penetration of adolescent vocabulary into everyday communication of different social and age groups. This linguistic phenomenon is an important indicator of social, cultural, and psychological transformations occurring in modern German-speaking society. The purpose of the research is to determine the key characteristics of lexical enrichment within German adolescent vocabulary and establish its distinctive features in comparison with standard and colloquial German.

The findings of the study demonstrate that word-formation processes constitute the most productive way of making German adolescent vocabulary. More than half of the analyzed lexical items are formed through various types of derivation based on German root morphemes. Among the word-building models, compounding occupies the leading position because it enables to express ironic or pejorative evaluations of surrounding reality. The research identifies both standard German affixes and non-standard affixes characteristic of youth communication. Prefixes and suffixes frequently serve to intensify emotional colouring, exaggeration, or ironic evaluation. Semantic derivation represents another important source of lexical enrichment. Metaphorization proves to be the dominant type of semantic transfer, especially metaphorical reinterpretation based on similarities of internal characteristics, external features, and abstract associations. These lexical items reflect the tendency toward linguistic experimentation and emotionally expressive communication.

Special attention is paid to the influence of globalization, digital communication, and Anglo-American subcultures on the development of German adolescent vocabulary. The analysis shows a high productivity of borrowings from American English, particularly in spheres connected with social media, entertainment, and technology. Borrowed words usually undergo grammatical, orthographic, and semantic adaptation within the German language system. The results of the research confirm that word formation-processes in adolescent vocabulary are conditioned by extralingual factors, including the need for self-identification, group solidarity, emotional expressiveness, verbal creativity, and protest against conventional linguistic norms. At the same time, it demonstrates

the ability of the German language to adapt to globalization processes while preserving its national linguistic specificity and creative potential.

Bibliography

1. Androtsopoulos J. K. Deutsche Jugendsprache. Untersuchungen zu ihren Strukturen und Funktionen. Frankfurt am Main : Peter Lang, 1998. 684 S.
2. Androutsopoulos J. K. Und jetzt gehe ich chillen: Jugend- und Szenesprachen als lexikalische Erneuerungsquellen des Standards / L. Eichinger, W. Kallmeyer. *Standardvarianten. Wie viel Variation verträgt die deutsche Sprache*. Berlin; New York : de Gruyter, 2005. S. 171–206.
3. Augenstein S. Funktionen von Jugendsprache. Tübingen : Max Niemeyer, 1998. 288 S.
4. Chun M. Jugendsprache in den Medien: Eine Jugendsprachliche Analyse von Jugendromanen, Hip-Hop-Texten und Kinofilmen [1. Aufl.]. Saarbrücken : VDM Dr. Müller, 2007. 352 S.
5. Duden – Deutsches Universalwörterbuch. Das große Bedeutungswörterbuch [9. Aufl.]. Duden, 2019. 2144 S.
6. Ehmann H. Was geht! *Das voll korrekte Lexikon der Jugendsprache* [1. Aufl.]. München : C. H. Beck, 2005. S. 7–14.
7. Gehrkens S. Geschlechtsspezifische Jugendsprache. *Seminar für Lingustik. Sommersemester 1999. Seminar: Jugendsprache*. Universität Hannover, 1999. 29 S.
8. Hehl H. Das Megakrasse Lexikon. URL: http://hehl-rhoen.de/pdf/lexikon_der_jugendsprache.pdf (Last accessed: 15.05.2026).
9. Hentschel E. Basiswissen deutsche Wortbildung. Tübingen : Narr Francke Attempto Verlag, 2020. 242 S.
10. Küpper H. Wörterbuch der deutschen Umgangssprache. Berlin : Directmedia Publishing, 2000. Digitale Bibliothek. Bd. 036.
11. Langenscheidt 100 Prozent Jugendsprache. München : Langenscheidt, 2020. 160 S.
12. Langenscheidt Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache : Deutsch-Deutsch. Langenscheidt, 2015. 1344 S.
13. Lapp E. "Jugendsprache": Sprechart und Sprachgeschichte seit 1945. Ein Literaturbericht. *Sprache und Literatur in Wissenschaft und Unterricht 63*. Paderborn : F. Schöningh, 1989. S. 53–75.
14. Neuland E. Jugendsprache und Standardsprache. Zum Wechselverhältnis von Stilwandel und Sprachwandel. *Zeitschrift für Germanistik*. 1994. Jg. 1. S. 78–98.
15. PONS 15 Jahre Wörterbuch der Jugendsprache – Sammelband [1. Aufl.]. Stuttgart : PONS, 2016. 288 S.

16. PONS Wörterbuch der Jugendsprache 2017. Stuttgart : PONS, 2016. 144 S.

17. Rehbock H. Bedeutungswandel [veränd. Neuaufl.]. Metzler-Lexikon Sprache / hrsg. von H. Glück. Berlin : Directmedia Publ., 2000. 1 CD-ROM. (Digitale Bibliothek; 34).

18. Wehrli Ch. Anglizismen in BRAVO. Eine empirische Untersuchung mit Schülern. Zürich : Studentendruckerei, 2002. 234 S.

19. Боднар Р. В. Соціолект підлітків як субкультура сучасного лінгвосоціуму : автореф. дис. канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2007. 19 с.

20. Левицька Л. Я., Микитка І. С. Німецький молодіжний сленг та його лексико-семантичні особливості. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Філологія.* Харків, 2013. № 1052. Вип. 74. С. 94–99.

21. Огуй О. Д. Лексикологія німецької мови : навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів. Вінниця : Нова книга, 2003. 416 с.

22. Солдатова С. М., Козонак А. В. Лінгвістичний статус німецького молодіжного сленгу. *Молодий вчений*. Херсон : Молодий вчений, 2018. № 4(56). С. 344–348.

23. Ткачівська М. Р. Молодіжний сленг і його класифікації. *Одеський лінгвістичний вісник.* Одеса : Гельветика, 2015. № 6. Т. 2. С. 114–118.

Information about the author:
Pozdniakov Oleksandr Viktorovych,
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages
and Country Studies
Vasyl Stefanyk Carpathian National University
57, Shevchenko Street, Ivano-Frankivsk, Ukraine

04
SECTION

LEXICAL AND SEMANTIC CHANGES IN MODERN LANGUAGES

CHAPTER 9

ABBREVIATION IN CONTEMPORARY GERMAN VIRTUAL COMMUNICATION

Kiyko S. V., Kiyko Yu. Ye., Rubanets T. V.
DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-704-8-9

INTRODUCTION

The widespread use of abbreviated lexemes is a key factor in the development of modern languages[1]. Abbreviations are widely used in written and oral communication[2]. New abbreviations facilitate communication but also require decoding and explanation, which is why the process of shortening often becomes the subject of linguistic research by domestic and foreign scholars[3]. Domestic and foreign linguists studying the formation of lexical abbreviations indicate that the process of abbreviation is currently the most widespread method of word formation[4].

One of the first linguists to address the question of defining abbreviation was the Swedish scholar K. Sunden[5]. In his work "Contributions to the Study of Elliptical Words in Modern English," he first touched upon the issue of shortening linguistic units in philology. K. Sunden, studying the general

[1] Fleischer W., Barz I. *Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache*. Berlin: Walter de Gruyter, 2012. S. 91. Nübling D., Duke J. Kürze im skandinavischen Wortschatz. Kurzwörter im Schwedischen, Dänischen, Norwegischen und Isländischen. *Sprachliche Kürze. Konzeptuelle, strukturelle und pragmatische Aspekte*. Berlin : de Gruyter, 2007. S. 227–263. Kiyko S.V. Homonymy of abbreviations in modern German. *Scientific Bulletin of Chernivtsi University*. *Germanic philology*. Chernivtsi : ChNU, 2012. P. 20–31.

[2] Heinrich J., Klöpfer M. *Abkürzungen und Schriftbesonderheiten in der Frühen Neuzeit aus altwürttembergischen Quellen*. Berlin : Pro Business, 2003. S. 13–15.

[3] Kreidler Ch. Creating New Words by Shortening. *Journal of English Linguistics*. 1979. Vol. 13. P. 24–36. López Rúa P. English Acronyms and Alphabetisms: A Continuum-Based Approach. *Proceedings of the 20th International AEDEAN Conference*. Barcelona : Universitat de Barcelona, Facultad de Filología, 1997. P. 213–218.

[4] Crystal D. *Language and the Internet*. Cambridge : Cambridge University Press, 2003. P. 12. Laszlo S., Federmeier K.D. The acronym superiority effect. *Psychonomic Bulletin & Review*. 2007. Vol. 14 (6). P. 1158. *Sprachliche Kürze. Konzeptuelle, strukturelle und pragmatische Aspekte*. Hrsg. von J.A. Bäer, T. Roelcke, A. Steinhauer. Berlin : de Gruyter, 2007. S. 8. Salomova G. The reflection features of abbreviations and acronyms of the English language. *The Second International conference on development of pedagogical science in Eurasia 2014*. Vienna : East West. P. 174.

[5] Sunden K. F. *Contributions to the Studies of Elliptical Words in Modern English*. Uppsala : Almqvist & Wiksell, 1904. 233 p.

causes explaining the emergence of abbreviated lexical units, distinguishes: a) a functional factor related to the necessity of conveying the speaker's emotions; b) a practical use factor associated with more economical means of receiving a message. The scholar also attests to the important process of analogy in the borrowing of foreign words.

A. Martinet notes that the core of language evolution is the economy of linguistic effort. The constant contradiction between human communication needs and the desire to minimize mental and physical effort can be regarded as the driving force of language change. Here, as in other cases, human behavior is governed by the law of least effort, according to which a person expends their energy only to the extent necessary to achieve a particular goal[6].

In addition to the above-mentioned causes of abbreviated lexical unit formation, other factors also play a role. In his study "Meaning and Change of Meaning", G. Stern identifies the following as main factors in the emergence of abbreviations[7]:

(1) phonetic causes because of which forms like *shun* from *attention* have appeared,

(2) graphic causes, whose effect is seen in cases such as *auto* from *automobile*, *gent* from *gentleman*,

(3) functional causes, where the most important role is played by euphemistic shortenings,

(4) economic causes, based on the principle of economy of effort, for example: the lexeme *fall*, formed by clipping the phrase *fall of the leaf.*

Compound words, like phrases, occupy a significant place in the vocabulary of any language. Due to the law of economy of speech effort, there is a tendency to shorten compound words through abbreviation, as well as truncation of the final, initial, medial, or marginal part of a lexical unit. A significant portion of lexical abbreviations functions in online interaction: blogs, social networks, messenger texts, SMS, and media texts. P. Schlobinski notes that in virtual discourse one can often encounter:

(1) final and initial truncations, such as germ. *nich* – nicht "no, don't", germ. *freu* – freuen "to rejoice", germ. *ne* – eine "a (article)",

(2) assimilations: germ. *wars* – war es "it was", germ. *aufm* – auf dem "on (where?)", germ. *aufn* – auf den "onto (where to?)", germ. *aufs* – auf das "onto (where to?)", germ. *haste* – hast du was "do you have", germ. *bissu* – bist du "you are",

---

[6] Martinet A. *Eléments die linguistique générale*. Paris : Armand Colin, 1961. P. 176–180.

[7] Stern G. *Meaning and Change of Meaning. With Special Reference to the English Language*. Bloomington : Indiana University Press, 1964. P. 167.

(3) reductions: germ. *müss*(e)n "to have to", germ. seh(e)n "to see", germ. *g(e)rade* "right now", germ. *supa*(er) "super", germ. *wieda* – wieder "again", germ. *leida* – leider "unfortunately"[8].

In view of this, it is necessary to identify the factors underlying the widespread use of abbreviation in virtual communication.

The object of the study is abbreviation in German, as well as its structural types used in the online discourse. **The research material** consists of examples of German abbreviations collected through systematic sampling from social networks on the Internet (Twitter, Facebook) and the linguistic corpus of SMS messages (MoCoDa), with subsequent analysis and comparison with recorded abbreviations in the German language taken from the dictionary "Das Wörterbuch der Abkürzungen"[9]. A total of 1,161 abbreviation examples were collected. The **subject** of our study is the pragmatic aspect of abbreviation use in German, driven by motivations such as economy of effort, expressiveness, and the coding principle in digital communication. The study aims to provide a comprehensive analysis of the pragmatic use of abbreviations in modern German virtual communication. In accordance with this aim, the study addresses the following objectives:

(1) to determine the pragmatic status of abbreviation in German virtual discourse;

(2) to classify German abbreviations used in contemporary online communication from the perspective of speech act theory;

(3) to interpret the pragmatic potential of abbreviation use in the German language in contemporary virtual communication;

(4) to develop a pilot corpus of abbreviations based on German digital discourse material.

The study employs a combination of the following **methods**: the hypothetico-deductive method, interpretation of dictionary definitions, methods of statistical analysis, linguistic observation, descriptive and comparative methods. For the reliability of the results, the method of quantitative counting is applied. To verify the obtained data, a comparison of German abbreviations in communicative virtual interaction is employed.

The use of abbreviations in online interaction is conditioned by both the law of conservation of energy and the desire for new lexical forms of expressing reality. Abbreviations emerge within narrow social environments; most often this phenomenon occurs in youth subculture as a deliberate

---

[8] Schlobinski P. *Duden: von HDL bis DUBIDODO. (K)ein Wörterbuch zur SMS*. Mannheim [u.a.] : Dudenverl, 2009. S. 97–99.

[9] Steinhauer A. *Das Wörterbuch der Abkürzungen*. 6. Aufl. Mannheim, Zürich : Dudenverlag, 2011. 512 S.

violation of literary norms and a protest against the standards of use of a given accepted lexical unit – by not only establishing a new graphic form but also introducing new expressive elements into a structure that until recently was considered virtually unchangeable. Thus, at the *phonetic level* we observe the omission of vowels in certain lexemes: germ. *spr. – sprechen* "to talk", germ. *schw. – schweben* "to fly"[10]. Closely related to the phonetic methods of forming lexical abbreviations are *graphic changes* involving the replacement of individual letters with digits, where the rest of the word may be represented as a syllable or a single letter: germ. *ko20mispä – Ich komme 20 Minuten später* "I will be back in 20 minutes", germ. *8ung – Achtung* "attention", germ. *gn8 – Gute Nacht* "good night". At the *lexical level* we observe processes of acronymization, in which initial letters are used: germ. *Bha – Bis heute Abend!* "until this evening"; germ. *ddf – (Ich) drücke dich fest* "I hug you tight" or individual letters instead of whole words: germ. *g – grinsen* "smile", germ. *X – Kuß* "kiss". At the *syntactic level* the language of virtual communication has its own structural elements based on deviation from literary norms.

For example, the sequence germ. *du bist* ("you are") may be reduced to *du bi* in virtual communication and, with increasing user acceptance, develop into the lexicalized form *dubi*. Lexical abbreviation also includes introductory constructions expressing reasoning, source of message, remarks about ways of structuring thoughts, or the text's directedness toward a certain goal, such as germ. *Bpg – bei passender Gelegenheit* "at a suitable opportunity", germ. *mmn* – meiner Meinung nach "in my opinion", germ. *zb – zum Beispiel* "for example", and phrases with verbs in the imperative mood: germ. *Lua – Lass' uns aufbrechen* "let's set off"; germ. *Lug – Lass' uns gehen* "let's go", fixed phrases functioning as introductory explanatory constructions: germ. *iab – im Augenblick* "at this moment". A special group is formed by expletives, i.e. word combinations that express the speaker's attitude to the subject of speech but do not affect the content of the utterance: germ. *axo* – ach so "oh, I see"; germ. *Klm – keine Lust mehr* "no more desire"; germ. *Osuv – ohne Sinn und Verstand* "without sense or logic".

1. Pragmatic potential of abbreviation within speech act theory

Language not only reflects reality but also influences the participants of communication and the situation itself through performative constructions such as orders, promises, and warnings. J. Austin distinguishes five basic classes

[10] Steinhauer A. *Das Wörterbuch der Abkürzungen*. 6. Aufl. Mannheim, Zürich : Dudenverlag, 2011. S. 361, 373.

corresponding to five types of illocutionary acts: verdictives, exercitives, commissives, behabitives, and expositives[11].

D. Wunderlich proposes a division of speech acts into eight main groups: *directives* (demands, orders, instructions, dispositions), *commissives* (promises, threats), *representatives* (statements, reports, descriptions), *erotetives* (questions), *retractives* (correction of statements), *satisfactives* (apologies, responses, thanks), *vocatives* (exclamations, appeals, addresses), and *declarations* (assigning a definition, accusation, opening a session)[12].

K. Bach and R. Harnish construct their classification as follows: *constatives* (assertions, classifications, confirmations, denials, announcements, informing, answering), *directives* (advice, entreaties, prohibitions, permissions, requests, demands, appeals), *commissives* (agreements, invitations, offers, promises, etc.), and *acknowledgments* (apologies, congratulations, greetings, thanks)[13].

According to J. Searle[14], all speech acts can be classified into five basic types: *representatives* (or *assertives*), *directives, commissives, expressives*, and *declarations*. This classification overlaps with the categorizations of other scholars but has become established in pragmatic linguistics.

The study focuses on this classification for use in the process of studying abbreviated lexical units in the context of virtual communication. It is worth noting that in this work we also examine abbreviations which, in certain cases, do not contain an encoded verb, e.g. germ. *A8ung – Achtung* "attention". However, they possess illocutionary force in the process of online communication. At this point, we encounter the phenomenon of ellipsis, where, in the context of digital correspondence, this lexical item presupposes the presence of a verbal predicate: germ. *Achtung, sei vorsichtig* "Please be careful". Therefore, we consider an abbreviation used in virtual communication as a speech act that has the illocutionary purpose of conveying certain information to the recipient. However, this purpose is presented implicitly (through encoding by means of lexical shortening), based on the assumption that it should be recognized by the recipient. At the illocutionary level of analysis, this speech act is interpreted not as a directive, but rather as a message or a partial informative act. The analysis of the significant features of the abbreviation is grounded in understanding it as an instrument of intentional linguistic influence exerted by the sender on the recipient in order to achieve a specific goal.

The analysis of abbreviations in German virtual discourse reveals the

---

11 Austin J. *How to do things with Words*. Oxford : At the Clarendon Press, 1962.

12 Wunderlich D. *Studien zur Sprechakttheorie*. Frankfurt a.M. : Suhrkamp, 1976. 416 S.

13 Bach K., Harnish R.M. *Linguistic communication and speech acts*. Cambridge : MIT Press, 1982. 352 p.

14 Searle J. A classification of illocutionary acts. *Language in Society.* 1976. Vol. 5 (1). P. 1.

following main classes of abbreviations as speech acts according to their communicative purpose: *assertives, declaratives, directives, commissives, expressives*, and *quesitives*. Each group represented in the classification exhibits specific features from the perspective of its illocutionary purpose:

(1) *assertive abbreviation* – in the sender's assumption of responsibility for the message/assertion/statement;

(2) *declarative abbreviation* – in indicating the sender's status and authority;

(3) *directive abbreviation* – in the sender's inducement of the recipient to perform an action based on the recipient's inference;

(4) *commissive abbreviation* – in the sender's acceptance of an obligation to perform an action in a certain context;

(5) *expressive abbreviation* – in the sender's expression of a psychological state, attitude, or assessment of the existing state of affairs;

(6) *quesitive abbreviation* – in requesting the receipt of information.

Let us examine each group separately.

In *assertive abbreviated constructions*, as well as in commissives and directives, elements of information encoding through abbreviations are frequently observed not only on the basis of their word-formation structure, but also due to the spread of texting practices within certain socio-age groups, particularly in the language of teenagers, programmers, and gamers. The purpose of assertives is to fix the speaker's responsibility for the information conveyed. Assertive abbreviations express the communicator's opinion based on objective parameters of a real situation.

Declarative abbreviations are closely related to assertives but differ in that they presuppose institutional authority, for example: germ. *RfdU – reif für den Urlaub* "I am ready for a vacation".

The necessity for the recipient to perform a certain action is expressed by the sender through directive abbreviations, for example: germ. *lug – Lass uns gehen* "Let's go!". Directive abbreviations most often occur in digital communication in an indirect form, for example: germ. *svH – Suche verzweifelt Hilfe* "Desperately seeking help", which implies an imperative construction "Help!".

The key property of *commissives* is to commit the sender of the message to certain behavior. Examples of *commissive abbreviations* are those where the speaker takes on some obligation: germ. *Biglzuhau – Bin gleich zu Hause* "I'll be home soon", *sz – schreibe zurück* "I'll write back".

Expressive abbreviations are associated with the expression of feelings. The speech acts in this group also imply an appropriate response from the recipient to the sender's message, for example: germ. *Ida – Ich dich auch* "me too"; germ. *axo – ach so* "oh, I see". A distinctive feature of expressive abbreviations

is the presence of an emotional evaluation of an action and the expression of a psychological state, which constitutes an important element of communication in the sphere of virtual interaction. For instance: germ. *Hdgdl – Ich habe dich ganz doll lieb* "I love you very much".

We also identified a group of quesitive abbreviations, examples of which include: germ. *Wobidu – Wo bist du?* "Where are you?". These abbreviations are aimed at requesting information and, unlike the other categories presented, are characterized by an interrogative form.

2. Experience in building a linguistic corpus of abbreviated lexical units in virtual communication

While studying truncated lexical units, we collected 1,161 abbreviations of the German language that are most frequently used in digital communication, texting, and SMS messages, and compiled a linguistic corpus of abbreviations. In November 2025, the structure of the corpus was fully prepared in the Microsoft Excel format, representing a database based on which a linguistic corpus of abbreviated lexical units in German was subsequently created. Conventionally, the corpus includes information according to the following main categories: Abbreviation expansion, Abbreviation translation, Speech act, Speech act category, and Examples of the use of abbreviations in online interaction texts (see extract from the table in Table 1).

The process of categorizing abbreviations in our study is based on the classifications of well-known scholars from the pragmalinguistic school

Table 1

Fragment of the Abbreviated Lexeme Database

Abbreviation	Decoding	Translation	Speech Act	Category of speech act	Usage Examples
👎	Daumen runter	thumbs down	declarative	EVALUATION	👎 für dieses Update
24/7	immer, ohne Unterbrechung	always, without interruption, 24 hours	representative	MESSAGE	weil Schauspieler 24/7 arbeiten
adden	Adressbuch oder in die Kontaktliste aufnehmen	add to the address book or contact list	directive	PROPOSAL / INTENTION	Ich adde dich später auf WhatsApp
Addy	Adresse, Kontaktdaten	address, contact details	representative	MESSAGE	Schreib mir dann einfach deine Addy
Ads	Alles deine Schuld	it's all your fault	expressive	ACCUSATION	Ads! Du hast das gemacht

(J. Austin, J. Searle, D. Wunderlich et al.). Some abbreviations can be assigned to multiple classes simultaneously. Based on the material studied, a corpus of abbreviations was compiled and annotated according to their illocutionary orientation. Within the framework of speech act theory, the abbreviation corpus comprises six classes: *commissives, directives, expressives, declaratives, assertives*, and *quesitives*. Each class contains categories that further specify the function of the abbreviation.

To illustrate the pragmalinguistic aspect of each abbreviation, Figure 1 is provided, which quantitatively represents the categories identified by us based on J. Searle's classification during the creation of the corpus.

As shown in Figure 1, the classes of assertives and expressives in German are the largest, together accounting for more than half of all the abbreviations we studied (66%). Each group in the classification exhibits specific features. In the expressive group, the influence of the emotive function of language predominates, which is an important element of communication in the realm of virtual interaction. In assertive constructions, as well as in commissives and directives, elements of information coding and encryption in abbreviations

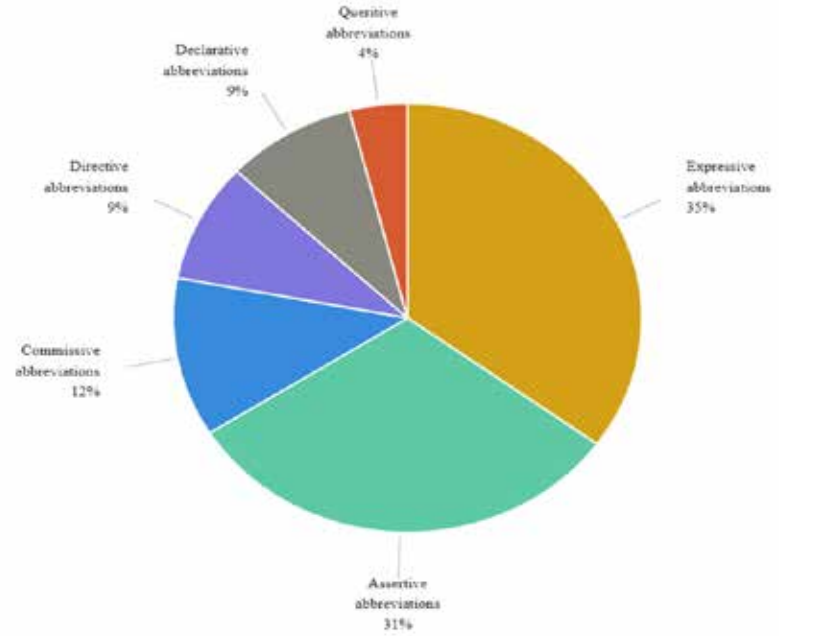

Fig. 1. Distribution of German Abbreviations According to Speech Acts

are frequently encountered, not only based on their word-formation structure but also due to the widespread use of texting within certain socio-age groups, particularly in the language of teenagers, programmers, and gamers.

3. Use of Abbreviations in Digital Communication

The corpus we created during this study contains the main abbreviations with an illocutionary component, divided into six primary groups: *directive abbreviations, expressive abbreviations, assertive abbreviations, commissive abbreviations, quesitive abbreviations*, and *declarative abbreviations*.

The necessity for the recipient to perform a certain action is expressed by the sender in virtual communication through directive abbreviations. These are utterances that prompt the recipient to carry out a specific action: calls and demands, permissions and orders, requests, remarks and instructions, advice and guidance, directives, excuses and pleas, warnings, as well as the establishment of norms, e.g. germ. *lug – Lass' uns gehen* "Let's go". The analysis of abbreviated directive constructions in German allowed us to classify the lexical items according to their communicative functions into three main subclasses: requestives, preventives, and regulatives (see Table 2).

Requestive abbreviations (7% of directive abbreviations) are represented by performative verbs expressing prohibition or request, such as INQUIRY, REQUEST, DEMAND/THREAT, and ORDER. These speech acts are based on social status and imply that the sender has a serious motivation to prompt the recipient to act, for example: germ. *Ga – Gruß an* "Send regards".

Preventive abbreviations (21% of directive abbreviations) are introduced by performative verbs performing the function of advice, guidance, or suggestions for the correct resolution of an issue: ADVICE, RECOMMENDATION, PROPOSAL, WARNING, HINT, REMARK, INVITATION. These speech acts are aimed at preventing or preempting actions from the recipient's perspective. In German abbreviated lexical items, no subclass of ADVICE was identified, which is due to the replacement of German abbreviations with more widely used English equivalents. The preventive abbreviated lexical unit HINT is represented by abbreviations (often in indirect form), e.g.: germ. *Gngn – "Geht nicht" gibt's nicht* "That is not possible", a hint at the impossibility of performing the action.

Regulative abbreviations (72% of directive abbreviations) are introduced by performative verbs aimed at realizing an ordering function. A regulative abbreviation is a shortened unit with a positive assessment of the recipient. The evaluative expression conveys a communicative purpose of prompting action, giving recommendations, as well as expressing censure. At the same time, it reinforces etiquette norms. Examples of this group include ORDER,

Table 2

Examples of directive abbreviations

Abbreviation	Decoding	Translation	Speech Act
bialzha	Bin allein zu Hause.	I'm alone at home	Hint
DaM	Denk' an mich.	Think of me	Request
Ga	Gruß an	Say hello	Request
hdos	Halt' die Ohren steif!	Don't be sad!	Advice
HDOS	Halt die Ohren steif!	Keep your ears sharp	Advice-warning
Heudo	Heul' doch!	Go cry!	Request (reproach)
LAMAWI	Lach mal wieder!	Laugh again!	Request
lamiinfri	Lass mich in Frieden!	Leave me in peace!	Advice-warning
LdvH	Lies das verdammte Handbuch!	Read this damn manual!	Advice-warning
LMIR!	Laß mich in Ruhe!	Leave me in peace!	Advice-warning
Lua	Lass' uns aufbrechen!	Let's go!	Proposal
Lug	Lass' uns gehen!	Let's go!	Proposal
MaDiNa!	Mach Dich nackig!	Get undressed!	Proposal
MeDiWi !	Melde Dich wieder!	Get in touch!	Advice
Q6	Komme um sechs Uhr.	Come at 6 o'clock.	Proposal
rumia	Rufe mich an!	Call me!	Request
SMS	Schreib' mir schnell!	Write me quickly!	Request
vegimini	Vergiss' mich nicht!	Don't forget me!	Plea
vgl	Vergleiche	compare	Request
wauMi	Warte auf mich!	Wait for me!	Directive
ZL!	Zieh Leine!	Get lost!	Advice-warning

ESTABLISHMENT OF RULES, INSTRUCTION, and GUIDANCE. These are initiative speech acts, the successful completion of which requires an adequate response from the recipient.

The group of *regulative abbreviations* in German (72%) significantly exceeds the share of *requestive* (7%) and *preventive* (21%) abbreviations. We suggest that this discrepancy is influenced by the national specifics of German communication. It can be assumed that in German culture, orders, rules, and instructions predominate. For the German mentality, central concepts include PROHIBITION and PERMISSION, which are perceived positively in German consciousness. Thus, the analysis of the use of directive abbreviations in online communication, which are grounded in different stylistic and cultural-national connotations, allowed us to identify the following: the language of communicants influences the formation and use of directive abbreviations in virtual discourse; the active use of regulative abbreviations in German (72%) enables communicants to effectively influence their virtual communication

partner, controlling their language behavior and compelling them to perform the required actions.

Indirect directive abbreviations in digital communication are most frequently used in indirect form. The use of abbreviations for indirect directive speech acts allows the communicant to successfully realize their intention and achieve mutual understanding with the addressee. This can be explained by the economy of expression, the maintenance of communicative etiquette, and the creation of a favorable communicative atmosphere in the virtual space. All of this ensures a more appropriate response from the addressee and can also produce an ironic effect during interaction.

In virtual communication, the transmission of meaning and the indirect illocutionary intention of a speech act may intertwine, which complicates the interpretation of the act and the recipient's decision-making, requiring the addressee to decode the abbreviated expression. Traditional examples of indirect speech acts include polite requests, sometimes "disguised" as questions, for example: germ. *alkla*? – *Alles klar?* "Is everything clear?".

Depending on the specific context (e.g., closeness or the depth of relationship with the addressee), the communicant selects the appropriate degree of knowledge of the interlocutor, as well as relies on various language competencies: knowledge of the effectiveness of speech acts and principles of communication.

Expressives play a significant role in the process of pragmalinguistic influence in message construction and account for 26% of all other illocutionary speech acts, ranking second only to assertives. This can be explained by the fact that assertives represent the primary function of abbreviations, related to the decoding of information in accordance with the principle of effort economy, whereas expressives are characteristic of the thematic content of virtual communication.

The most common categories among expressives are ABSTRACT CONCEPTS (43%), FAREWELLS (20%), and FACIAL EXPRESSIONS (14%). Following these, in descending order, are GESTURES (9%), ACTIONS (7%), GRATITUDE (3%), FACIAL EXPRESSIONS AND GESTURES (2%), and FACIAL EXPRESSIONS AND ACTIONS (2%) (see Table 3).

The first category we will consider consists of abbreviations related to the theme of GRATITUDE (often with a nuance of respect) such as germ. *Div – Danke im Voraus* "Thanks in advance". The category FAREWELLS includes lexical items such as germ. *Aws – Auf Wiedersehen* "Goodbye", germ. *bm – bis morgen* "See you tomorrow", germ. *gn8 – Gute Nacht* "Good night".

Abbreviations belonging to the expressive class are divided into eight subgroups, all of which share an illocutionary focus on emotivity: ACTION,

Table 3

Examples of expressives

Abbreviation	Decoding	Translation	Speech Act
Bg	Breites Grinsen	wide smile	Approval (emotion)
bilD	Baby, ich liebe Dich.	Baby, I love you.	Love (emotion)
bmvl	Biege mich vor Lachen.	I'm bent over laughing.	Joy (emotion)
BSE	Bin so einsam.	I am so alone.	Feeling of loneliness (emotion)
gn8	Gute Nacht!	Good night!	Farewell (etiquette)
Div	Danke im Voraus.	Thank you in advance.	Gratitude (etiquette)
DN!	Du nervst!	You're getting on my nerves!	Irritation (emotion)
Fg	Fieses Grinsen.	nasty grin	Doubt (emotion)
fümiein	(Ich) fühle mich einsam.	feeling lonely	Feeling of loneliness (emotion)
Gvlg	Ganz viele liebe Grüße.	With all my love.	Farewell (etiquette)
Hdgdl	(Ich) habe dich ganz doll lieb	I love you so much.	Love (emotion)
hegl	Herzlichen Glückwunsch!	Best wishes!	Wishing (etiquette)
IHA!	Ich hasse Abkürzungen!	I hate abbreviations!	Hatred (emotion)
Ikd	Ich küsse dich.	I kiss you.	Gratitude (etiquette)
Ild	Ich liebe dich.	I love you.	Love (emotion)
iVD!	Ich vermisse dich!	I miss you!	Feeling of affection (emotion)
Kzg	Kaum zu glauben	unbelievable	Surprise (emotion)
Ldüa	(Ich) liebe dich über alles.	I love you above all.	Love (emotion)
Lamito	Lache mich tot!	I'm dying of laughter!	Mockery (emotion)
mömidiku	(ich) möchte mit dir kuscheln.	I want to cuddle with you.	Feeling of affection (emotion)
Pg	Pech gehabt	no luck	Dissatisfaction (emotion)

ABSTRACT CONCEPT, FACIAL EXPRESSION, GESTURE, ACTION + ABSTRACT CONCEPT, FACIAL EXPRESSION + ABSTRACT CONCEPT, and FACIAL EXPRESSION + GESTURE. The ABSTRACT CONCEPT category is the most numerous, not only among the subgroups mentioned above but also among etiquette forms, e.g.: germ. *Hdgdl – (Ich) habe dich ganz doll lieb* "I love you endlessly". The most used abbreviations in the ACTION group are: germ. *Heudo – Heul' doch!* "Go cry!", germ. *Kv – (Das) kannst*

(du) vergessen! “Forget about it“. The category GESTURE forms the smallest group of shortened lexical units within the expressive constructions, including abbreviations such as germ. *ddf – (Ich) drücke dich fest* “Hug you tightly”. The category FACIAL EXPRESSION includes abbreviations such as germ. *Bg – breites Grinsen* “big grin”, germ. *Ikd – Ich küsse dich* “I kiss you“.

All groups above reflect different types of illocutions, as it is within the expressive category that emotions – so abundant in virtual discourse – are conveyed surprise, irony, displeasure, laughter, joy, approval, irritation, loneliness, love, hatred, mockery, and affection.

German abbreviations expressed through expressive constructions perform two main functions in digital communication and texting: the expression of etiquette forms and the emotive function of language. In studies addressing the illocutionary-interactive component of speech acts, the expressive class (etiquette speech acts) includes apologies, thanks, greetings, felicitations, and farewells. The emotive function is realized through abbreviations that convey actions in combination with facial expressions, gestures, and abstract concepts.

Next, we present the distribution of assertive constructions in German virtual discourse, in comparison with the total number of shortened lexical items. Six main groups of assertives are distinguished: STATEMENT (52%), QUALIFICATION (16%), DECLARATION (12%), FORECAST (10%), RECOGNITION (6%), and DESCRIPTION (4%) (see Table 4).

The largest category among all assertive constructions is STATEMENT, which includes the “recording of the state of affairs”, for example: germ. *24/7 – 24 Stunden täglich, sieben Tage die Woche* “Always, without interruption, 24 hours a day”, germ. *biglzuhau – Bin gleich zu Hause!* “I’ll be home soon!”, and “warnings”: germ. *Heuni – Heute nicht* “Not today”. The category QUALIFICATION is represented by abbreviations such as germ. *AKA – Also Known As* (“also known as”), germ. *uawg – um acht wird gegessen* “we’ll eat at eight”. The category RECOGNITION includes abbreviations like germ. *ka – Keine Ahnung* “No idea!”.

The third-largest category in German assertives is DECLARATION (12%), for example: germ. *kp – kein Problem* (“no problem”). The category FORECAST also plays an important role in assertive constructions, conveying a condition that presupposes an event with a certain degree of probability, e.g.: germ. *rumia – Rufe mich an* “Call me”. The final category considered in this section is DESCRIPTION, which accounts for 4% of all shortened lexical items and indicates the situation, e.g.: germ. *tw – Themenwechsel* “change of topic”.

Research on assertive abbreviations has shown that assertive constructions form the largest class among all speech acts. They encompass many abbreviations with nominal (rather than verbal) structure due to the omission of

Table 4

Examples of assertive abbreviations

Abbreviation	Decoding	Translation	Speech Act
adden	ins Adressbuch aufnehmen	to the address book or contact list	Warning-notification
BIBALUR	Bin bald im Urlaub.	I'm going on vacation soon.	Description-explanation
biglzuhau	Bin gleich zu Hause!	I'm home right now!	Statement of affairs
DaD	Denk' an dich.	thinking of you	Statement
EDV	Ende der Vernunft	the end of one's wits	Assertion (message)
ff	Fortsetzung folgt	to be continued	Prophecy
gd	ganz doll	immensely	Assertion (message)
GiE	Ganz im Ernst	seriously	Assertion (message)
gin	(Das) glaube ich nicht!	I don't believe it.	Confession
gngn	„Geht nicht" gibt's nicht!	Nothing is impossible.	Statement
Heuni	Heute nicht	not today	Warning
Hh	(Ich) habe Hunger.	I'm hungry.	Statement of affairs
ida	Ich dich auch	me too	Acknowledgment
iea	Ich euch auch	you too	Acknowledgment
IHDZFG	Ich habe Dich zum Fressen gern.	I'd love to eat you.	Assertion (message)
JoN	Jetzt oder nie	now or never	Statement
ka	Keine Ahnung	no idea	Assertion (message)
kk	Kein Kommentar	no comment	Statement
kp	Kein Problem	no problem	Statement
mwn	Meines Wissens nach	As far as I know.	Acknowledgment
SIW	Soweit ich weiß.	As far as I know.	Acknowledgment

certain verbs. Depending on context, assertive constructions can also be related to other speech acts, particularly declaratives. Unlike other speech acts, pure assertives perform the function of information coding, especially in the context of the emergence of the linguistics of deception as a new research direction at the end of the 20th and beginning of the 21st century[15], a phenomenon that has become widespread in virtual discourse.

[15] Weinrich H. *Linguistik der Lüge*. 9. Aufl. München : Verlag. C.H. Beck, 2019. 90 S.

Among commissives, we identified five main categories based on John Searle's taxonomy of abbreviated lexical items: PROMISES, ANNOUNCEMENTS, THREATS, INVITATIONS, and WARNINGS (see Table 5).

Commissive constructions in German account for 12% of the entire sample. The percentage distribution across categories is as follows: ANNOUNCEMENTS (50%), WARNINGS (31%), PROMISES (7%), THREATS (6%), and INVITATIONS (6%).

The category ANNOUNCEMENTS, i.e., reporting an event or phenomenon, constitutes the largest portion of all commissive constructions in German (50%), for example: germ. *Bigbedi – Bin gleich bei Dir* "I'll be at your place soon", germ. *Biglzuhau – Bin gleich zu Hause* "I'll be home soon", germ. *Gin*

Table 5

Examples of commissives

Abbreviation	Decoding	Translation	Speech Act
BIBALUR	Bin bald im Urlaub.	I'm going on vacation soon.	Announcement
Bigbedi	Bin gleich bei Dir.	I'll be with you soon.	Promise
biglezuhau	Bin gleich zu Hause.	I'll be home soon.	Promise
Biglzuhau	Bin gleich zu Hause.	I'm home now.	Promise
BGS	Brauche Geld, sofort.	I need money right now.	Request
EIDU	Erwarte immer das Unmögliche.	I always expect the impossible.	Promise
FANTA	Fahre noch tanken.	I'm going to refuel.	Announcement
FKK	Fahre Kaugummi kaufen.	I'm going to buy gum.	Announcement
isdinl	Ich sehe dich im nächsten Leben.	I see you in the next life.	Promise
kgw	Komme gleich wieder.	I'll be right back.	Promise
ko20mispä	(Ich) komme 20 Minuten später.	I'll come in 20 minutes.	Promise
komispä	(Ich) komme später.	I'll come later.	Promise
Lambada	Lass mich bitte an dich lehnen.	Let me lean on you.	Request
MeMiWi	Melde mich wieder.	I'll be in touch again.	Announcement
MUMIDIRE	Muss mit dir reden.	I need to talk to you.	Announcement
Rdsa	(Ich) rufe dich später an	I'll call you later.	Promise
Rfdi	Reif für die Insel.	I deserve a vacation.	Announcement
wauDi	Warte auf Dich.	I'm waiting for you.	Promise
WIWONIEAUGE	Wir wollen niemals auseinander gehen.	We never want to go our separate ways.	Promise
wl	(Ich) will los.	I want to leave.	Announcement
www	Wir werden warten.	We will wait.	Promise

– *Das glaube ich nicht* “I don’t believe that”, *Rfdi – reif für die Insel* “ready for a vacation”.

The second commissive category, THREATS, is directly related to the previous group, representing similar promises but aimed at causing harm or unpleasantness, for instance: germ. *Isdinl – Ich sehe dich im nächsten Leben* “See you in the next life”.

WARNINGS account for 31% of all examples. This group includes cautions, remarks, disciplinary actions, and similar expressions. Abbreviations representing this group include: germ. *8ung – Achtung* “attention”, germ. *wl – (Ich) will los / (Wir) wollen los* “I/we want to go”. A subordinate and indirect category of WARNINGS is REQUESTS, e.g., germ. *BGS – Brauche Geld, sofort* “I need money immediately”. However, this category is rare in digital communication and may also relate to declaratives (indicating a lack of money) and directives (asking for money).

Abbreviations in the category PROMISES constitute only 7% of German commissives. They express voluntarily assumed obligations to do or perform something, for example: germ. *Rdsa – (Ich) rufe dich später an* “I’ll call you later”.

The category INVITATIONS accounts for 6% of all German commissives and conveys a request to do something, participate in an event, or engage in an activity, e.g.: germ. *LUG – Lass’ uns gehen* “Let’s go”. It is important to note the similarity of commissive constructions to directives, particularly the presence of a pronounced verbal structure. Some lexical units expressed as commissives have a bivalent structure and, depending on context, may be classified as directives.

The categories of commissive constructions (PROMISES, ANNOUNCEMENTS, THREATS, INVITATIONS, and WARNINGS) encompass a large class of speech acts that are especially significant in programmer communication, where expressions of intent become a priority for task execution.

A “quesitive” is defined as a speech act that realizes the speaker’s communicative intention to fill a knowledge gap using the resources of a given language, according to the accepted norms and rules of language behavior in a particular society, considering presuppositions and the anticipated reaction of the interlocutor.

All quesitives in our study are divided into general (60%), alternative (20%), and special (29%) questions. Clarifying and disjunctive questions were not found in our sample (see Table 6).

The priority category in German is the group of general questions. In online communication on the social network Twitter, we identified the following

Table 6

Examples of quesitives

Abbreviation	Decoding	Translation	Speech Act
akla	Alles klar?	Everything clear?	General question
bdb	Bist du blöde?	Are you stupid?	General question
bidunowa	Bist du noch wach?	Are you still awake?	Tag question
braduhi	Brauchst du Hilfe?	Do you need help?	General question
FOF?	Freund oder Feind?	Friend or foe?	Alternative question
ie	Im Ernst?	Seriously?	General question
KATZE	Kannste tanzen?	Can you dance?	Special question
KODUMIZUTA	Kommst Du mit zum Tanzen?	Are you coming dancing?	General question
KUWIHEBEKERZ	Kuscheln wir heute bei Kerzenschein?	Shall we snuggle up tonight by candlelight?	General question
LDM	Liebst du mich?	Do you love me?	General question
LIDUMINO	Liebst Du mich noch?	Do you still love me?	General question
luauki	Lust auf Kino?	Shall we go to the cinema?	General question
LZS?	Lust zu schreiben?	Want to write?	Special question
WAKODUWI	Wann kommst Du wieder?	When will you come back?	Special question
WAMAWIHEAD	Was machen wir heute abend?	What are we doing tonight?	Questions containing the w-words
widu	Willst du?	Do you want?	General question
WIDUMIHEI	Willst du mich heiraten?	Will you marry me?	General question
wigeesdi	Wie geht es dir?	How are you?	Special question
wobidu	Wo bist du?	Where are you?	Special question
wwi	Was weiß ich? (mir doch egal!)	What do I know? (I don't care!)	Questions containing the w-words
WZTWD	Wo zum Teufel warst du?	Where the hell were you?	Special question

construction: germ. *wd* – (willst du) *geschlagen werden? Hab einen Hausschuh an* :) "Do you want to be hit? I have a slipper on :)". An example of an alternative question is: germ. *zmozd – zu mir oder zu dir?* "To me or to you?". As seen in these examples, the abbreviations themselves already constitute a complete text and are not embedded within a larger semantic context. Special questions include abbreviations such as germ. *wobidu – Wo bist du* "Where are you?"

The class of quesitives plays an important role in virtual communication, functioning as the only class in speech act theory that combines both a verbal form and an interrogative expression. In German, there is a gradation of

categories within quesitive forms, with general questions being the most prevalent (60%). Abbreviations expressed as quesitive constructions act as fully autonomous texts in digital communication, structurally representing a coherent lexical unit.

The essence of declaratives is represented in the transformations made by an authorized person to the status of the object being represented. We identified three categories of declarative constructions: EXPRESSIONS OF ASSUMPTION (7%), EXPRESSIONS OF CHARACTERISTICS (43%), EVALUATIONS (50%). These categories serve status-related functions, as they establish facts through the representation of those facts (see Table 7).

Table 7

Examples of Declaratives

Abbreviation	Decoding	Translation	Speech Act
1	2	3	4
Bf	Blödfrau!	stupid woman	Evaluation
Ads	Alles deine Schuld!	It's all your fault!	Evaluation
As	Ansichtssache	This is a debatable question.	Expression of assumption
Asi	asozial (unästhetisch, moralisch verwerflich und/ oder kulturell fragwürdig)	antisocial (unaesthetic, morally reprehensible and/or culturally questionable)	Expression of characterization
BM	Blödmann	fool	Evaluation
Dk	Dummkopf	blockhead	Evaluation
Dws!	Du warst super!	You were great!	Evaluation
dubido	Du bist doof.	You're an idiot.	Evaluation
Gie	ganz im Ernst	This is very seriously.	Evaluation
Jwd	janz weit draußen	in the middle of nowhere	Expression of characterization
MS	Muttersöhnchen	mommy's boy	Evaluation
Nw	nicht wirklich	not really	Expression of characterization
QG	Quälgeist	tormentor	Evaluation
qk	Quatschkopf	chatterbox	Evaluation
QmS	Quatsch mit Soße	nonsense	Expression of characterization
SDEDG	Schön, dass es dich gibt.	Good that you exist.	Evaluation
SHR	Süßholzraspler	sweet-talker	Expression of characterization
Tm	total mies	very bad	Evaluation

Продовження таблиці 7

1	2	3	4
uhu	unter hundert (alte Person)	under a hundred (years old)	Expression of characterization
Zk	Zum Kotzen	disgusting	Expression of characterization
zz	ziemlich zügig / zack, zack! / ganz schnell	quite briskly	Expression of characterization

Abbreviations in the category EXPRESSION OF CHARACTERISTICS describe distinctive features and qualities of a process or phenomenon, for example: germ. *Ads – Alles deine Schuld* "It's all your fault." The category EVALUATION is quite similar to the previous one, but in this group the connotation is purely positive or negative, without nuances or gradations (within the "good–bad" spectrum), e.g.: 👎 – germ. *Daumen runter* "Thumbs down." The third category, EXPRESSION OF ASSUMPTION, includes abbreviations such as germ. *As – Ansichtssache* "A matter of opinion." The categories EXPRESSION OF CHARACTERISTICS, EXPRESSION OF ASSUMPTION, and EVALUATION have a connotative function, expressing the specific author's opinion regarding a particular object, person, or phenomenon.

CONCLUSIONS

The findings lead to the following conclusions: abbreviations are formed in virtual communication through syntactic, phonetic, and graphic means. The intensive development of the lexical composition of modern German can be explained by the combination of linguistic and extralinguistic factors in the use of abbreviations in contemporary communication.

In German, the basis of abbreviations specific to virtual communication is sentence-utterances. In German virtual texts, such abbreviations function as condensed micro-texts, obligatorily including a sequential, logical, and paradigmically established predicative word combination.

The predicative component is represented in German digital abbreviations either explicitly with a verbal construction, e.g.: germ. *ivd – Ich vermisse dich*! "I miss you," or implicitly, with the verb omitted, e.g.: germ. *AdS – Alles deine Schuld*! "It's all your fault."

In the process of abbreviation, nouns, adjectives, and adverbs are most involved. A distinctive feature of German abbreviations is the elimination of personal pronouns in emotional expressions and acts of promise, e.g.: germ. *DaD – Denk' an dich* "Thinking of you". In online interaction, verbs actively participate in the creation of abbreviations. The presence of original verbal

constructions and the ability of communicators to convey their intentions via abbreviations allow such short lexical units to be interpreted as speech acts.

Variation in communicative intentions underlies the classification of abbreviations as speech acts in online communication:

- *Assertive abbreviations* – express the sender's responsibility for the message / assert that the recipient should act based on the recipient's inference.
- *Declarative abbreviations* – indicate the sender's status and authority.
- *Expressive abbreviations* – convey the sender's psychological state, attitude, or evaluation of the current situation.
- *Commissive abbreviations* – indicate the sender's commitment to act.
- *Quesitive abbreviations* – request information.

The classification of an abbreviation depends on communication conditions, contextual role, and presupposition. In online discourse, there are also intermediate types of abbreviations.

The pragmatic potential of abbreviations in German virtual communication is confirmed by their development as fully-fledged units of nomination, as well as their nominative-communicative orientation, which stems from their participation in motivational and pragmatic relations, and their use in virtual discourse.

The process of abbreviation, like virtual discourse in German, is characterized by: dynamism, expressiveness, conciseness, information coding, and compactness. A pragmatic principle of coding plays a crucial role. Another essential feature of abbreviation in virtual communication is the principle of economy of language effort, driven both by the form of virtual communication aimed at dynamic information transfer and the nature of the abbreviation, oriented toward condensation. The form and content of the abbreviation, based on its productive base, determine the emotional coloring of the shortened expression.

SUMMARY

The article investigates the pragmatic potential of abbreviations in contemporary German virtual communication, drawing on material collected from social networks (Twitter, Facebook) and a corpus of SMS messages (MoCoDa). A total of 1,161 abbreviated lexical units were analysed and classified.

The study addresses the phenomenon of abbreviation as one of the most productive word-formation processes in modern German. Grounded in the principle of economy of language effort – as formulated by A. Martinet and supported by earlier scholarship – abbreviations are shown to serve not merely communicative efficiency but also expressive and coding functions characteristic

of digital discourse. Their formation involves phonetic, graphic, lexical, and syntactic mechanisms, including vowel omission, letter-digit substitution, acronymization, and syntactic condensation.

The theoretical framework draws on speech act theory, particularly J. Searle's taxonomy of illocutionary acts. The authors propose a classification of German virtual abbreviations into six pragmatic classes: *assertives* (expressions of informational responsibility), *declaratives* (status-marked statements), *directives* (prompts to action), *commissives* (commitments to future behaviour), *expressives* (emotional and attitudinal expressions), and *quesitives* (information-seeking constructions). Quantitative analysis reveals that *assertives* and *expressives* together constitute 66% of the corpus, reflecting the dual dominance of information coding and emotional expression in virtual discourse.

Directive abbreviations are further subdivided into *requestives* (7%), *preventives* (21%), and *regulatives* (72%). The predominance of *regulative* forms is interpreted as reflecting German communicative culture, in which norms, rules, and institutional directives hold a central place. *Commissive* constructions are led by announcements (50%) and warnings (31%), while expressive abbreviations are dominated by abstract-conceptual categories (43%), farewells (20%), and facial-expression encodings (14%).

A pilot corpus of 1,161 German abbreviations was compiled, annotated by abbreviation expansion, translation, speech act type, pragmatic category, and usage examples. The corpus, structured in Microsoft Excel, provides a structured basis for further computational and pragma-linguistic research.

The findings confirm that German virtual abbreviations function as fully autonomous speech acts, capable of realising a wide range of illocutionary intentions. They are characterised by dynamism, compactness, expressiveness, and information encoding. The pragmatic principle of coding and the principle of economy jointly govern their formation and use, making abbreviation a key mechanism of meaning construction in contemporary digital communication.

Bibliography

1. Austin J. *How to do things with Words*. Oxford : At the Clarendon Press, 1962. URL: https://pure.mpg.de/rest/items/item_2271128/component/file_2271430/content.

2. Bach K., Harnish R. M. *Linguistic communication and speech acts*. Cambridge : MIT Press, 1982. 352 p.

3. Crystal D. *Language and the Internet*. Cambridge : Cambridge University Press, 2003. 272 p.

4. Fleischer W., Barz I. *Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache*. Berlin : Walter de Gruyter, 2012. 484 S.

5. Heinrich J., Klöpfer M. *Abkürzungen und Schriftbesonderheiten in der Frühen Neuzeit aus altwürttembergischen Quellen*. Berlin : Pro Business, 2003. 92 S.

6. Kiyko S. V. Omonimiya abreviatur u suchasniy nimetskiy movi [Homonymy of abbreviations in modern German]. *Naukovyy visnyk Chernivetskoho universytetu. Hermanska filolohiya [Scientific Bulletin of Chernivtsi University*. *Germanic philology]*. Chernivtsi : ChNU, 2012. P. 20–31.

7. Kreidler Ch. Creating New Words by Shortening. *Journal of English Linguistics*. 1979. Vol. 13. P. 24–36.

8. Laszlo S., Federmeier K. D. The acronym superiority effect. *Psychonomic Bulletin & Review*. 2007. Vol. 14 (6). P. 1158–1163.

9. López Rúa P. English Acronyms and Alphabetisms: A Continuum-Based Approach. *Proceedings of the 20th International AEDEAN Conference*. Barcelona : Universitat de Barcelona, Facultad de Filología, 1997. P. 213–218.

10. Martinet A. *Eléments die linguistique générale*. Paris : Armand Colin, 1961. 226 p.

11. Nübling D., Duke J. Kürze im skandinavischen Wortschatz. Kurzwörter im Schwedischen, Dänischen, Norwegischen und Isländischen. *Sprachliche Kürze. Konzeptuelle, strukturelle und pragmatische Aspekte*. Berlin : de Gruyter, 2007. S. 227–263.

12. Salomova G. The reflection features of abbreviations and acronyms of the English language. *The Second International conference on development of pedagogical science in Eurasia 2014*. Vienna : East West. P. 174–176.

13. Schlobinski P. *Duden: von HDL bis DUBIDODO. (K)ein Wörterbuch zur SMS*. Mannheim [u.a.] : Dudenverl, 2009. 128 S.

14. Searle J. A classification of illocutionary acts. *Language in Society.* 1976. Vol. 5 (1). P. 1–23.

15. *Sprachliche Kürze. Konzeptuelle, strukturelle und pragmatische Aspekte*. Hrsg. von J. A. Bäer, T. Roelcke, A. Steinhauer. Berlin : de Gruyter, 2007. 526 S.

16. Steinhauer A. *Das Wörterbuch der Abkürzungen*. Mannheim, Zürich : Dudenverlag, 2011. 512 S.

17. Stern G. *Meaning and Change of Meaning. With Special Reference to the English Language*. Bloomington : Indiana University Press, 1964. 314 p.

18. Sunden Q. *Contributions to the Studies of Elliptical Words in Modern English*. Uppsala : Almqvist & Wiksell, 1904. 233 p.

19. Weinrich H. *Linguistik der Lüge*. 9. Aufl. München : Verlag. C. H. Beck, 2019. 90 S.

20. Wunderlich D. *Studien zur Sprechakttheorie*. Frankfurt a.M. : Suhrkamp, 1976. 416 S.

Information about the authors:
Kiyko Svitlana Vasylivna,
Doctor of Philological Sciences,
Professor at the Department of Germanic Philology and Translation,
Khmelnytski National University;
Research Fellow
Technical University of Berlin
16–18 Hardenberg Street, Berlin, Germany

Kiyko Yuriy Yevhenovych,
Doctor of Philological Sciences,
Professor at the Department of Germanic Philology and Translation,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
2 Kotsubynski Street, Chernivtsi, Ukraine

Rubanets Tetiana Vasylivna,
Candidate of Philological Sciences,
Assistant Professor at the Department of Foreign Languages
for Faculties of Humanities
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
2 Kotsubynski Street, Chernivtsi, Ukraine

CHAPTER 10

LEXICAL FUNCTIONING IN MODERN DISCOURSE: SEMANTIC, PRAGMATIC AND COMMUNICATIVE DIMENSIONS

Suvorova S. A.
DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-704-8-10

INTRODUCTION

In contemporary linguistics, increasing attention is being paid to language as a dynamic communicative phenomenon functioning in constantly changing social, cultural, and technological environments. Within this perspective, vocabulary occupies a particularly important place, since the lexical level of language is the most responsive to external influences and most directly reflects transformations in communication practices, public interaction, and patterns of meaning production. The study of lexical functioning in modern discourse is therefore of special relevance, as it makes it possible to trace not only changes in the lexical system itself but also the mechanisms through which language adapts to new communicative conditions[1].

Modern discourse is characterized by semantic mobility, contextual dependence, pragmatic intensity, and the growing importance of evaluation. In contemporary communication, a word rarely functions only as a neutral naming unit. On the contrary, lexical items increasingly reveal their meaning through discourse, where they acquire additional semantic shades, evaluative connotations, pragmatic force, and text-forming potential. This is especially evident in public, media, digital, academic, and interpersonal communication, where lexical choice is closely connected with the speaker's intention, the expected effect on the addressee, and the broader sociocultural framework within which discourse unfolds[2].

[1] Hromko T. V. Theoretical dimension of internet discourse as an innovative linguistic phenomenon. *Scientific papers of the V. I. Vernadsky TNU. Series: Philology. Journalism*. 2025. Vol. 36 (75). No. 1. Part 1. P. 244–254. DOI: 10.32782/2710-4656/2025.1.1/40; Semak L. Dynamics of lexical norm in modern mass discourse. *Ukrainian Sense*. 2024. No. 1. P. 159–169. DOI: 10.15421/462416.

[2] Fraser B. What are discourse markers? *Journal of Pragmatics*. 1999. Vol. 31. Issue 7. P. 931–952. DOI: 10.1016/S0378-2166(98)00101-5; Herring S. C., Androutsopoulos J. Computer-mediated discourse 2.0. In: Tannen D., Hamilton H. E., Schiffrin D. (eds.). The Handbook of Discourse Analysis. 2nd ed. Hoboken : Wiley Blackwell, 2015. P. 127–151. DOI: 10.1002/9781118584194.ch6.

The relevance of the research is determined by several interrelated factors. First, the rapid development of digital communication has significantly transformed the conditions under which lexical units are produced, distributed, interpreted, and normalized. Second, the expansion of media discourse and public communication has intensified the evaluative and pragmatic role of vocabulary. Third, the modern linguistic situation is marked by continuous lexical renewal, semantic shifts, contextual reinterpretation, and the active interaction between codified language norms and discursive practice. Under these conditions, vocabulary should be examined not merely as a system of lexical units but as an active instrument of communication, meaning construction, and social interaction[3].

The problem of lexical functioning in discourse lies in the fact that a word cannot be adequately interpreted outside its communicative environment. Dictionary meaning represents only one level of lexical description, whereas actual usage demonstrates that the full semantic potential of a word is realized only in context. In discourse, lexical items participate in the construction of coherence, the expression of evaluation, the representation of identity, the organization of perspective, and the shaping of the recipient's interpretation. Thus, the study of vocabulary in modern discourse requires an integrative approach combining semantic, pragmatic, functional, and communicative dimensions[4].

The purpose of this chapter is to examine the peculiarities of lexical functioning in modern discourse and to identify the principal semantic, pragmatic, and communicative factors that determine the actualization of lexical units in contemporary communication. To achieve this purpose, it is necessary to address several objectives: to outline the theoretical foundations for the study of vocabulary in discourse; to define the relationship between systemic and contextual meaning; to characterize semantic transformations of lexical units in contemporary communication; and to determine the pragmatic and communicative roles of vocabulary in modern discourse.

The structure of the chapter is determined by the logic of the research objectives. The first section focuses on the theoretical foundations of lexical functioning in modern discourse. The second section examines semantic

[3] Herring S. C., Androutsopoulos J. Computer-mediated discourse 2.0. In: Tannen, D., Hamilton, H. E., Schiffrin, D. (eds.). The Handbook of Discourse Analysis. 2nd ed. Hoboken : Wiley Blackwell, 2015. P. 127–151. DOI: 10.1002/9781118584194.ch6.

[4] Aijmer K., Simon-Vandenbergen A.-M. A model and a methodology for the study of pragmatic markers: The semantic field of expectation. *Journal of Pragmatics*. 2004. Vol. 36. Issue 10. P. 1781–1805. DOI: 10.1016/j.pragma.2004.05.005; Fraser B. What are discourse markers? *Journal of Pragmatics*. 1999. Vol. 31. Issue 7. P. 931–952. DOI: 10.1016/S0378-2166(98)00101-5; Lascarides A., Copestake A. Pragmatics and word meaning. *Journal of Linguistics*. 1998. Vol. 34. Issue 2. P. 387–414.

transformations of lexical units in contemporary communication. The third section analyzes the pragmatic and communicative dimensions of vocabulary in modern discourse. The conclusions summarize the main findings and outline prospects for further research.

1. Theoretical foundations of lexical functioning in modern discourse

The study of lexical functioning in modern discourse is situated at the intersection of several major branches of contemporary linguistics, including lexicology, semantics, pragmatics, discourse analysis, stylistics, and communication theory. Such an interdisciplinary perspective is necessary because vocabulary, as a level of language organization, cannot be fully understood only within the boundaries of systemic description. The lexical unit reveals its real functional potential not in isolation but in discourse, where meaning is actualized through context, communicative intention, textual environment, and sociocultural conditions. For this reason, the theoretical foundations of lexical functioning in modern discourse require attention both to the internal properties of lexical units and to the external conditions of their use[5].

In traditional linguistics, vocabulary was primarily studied as a structured system of lexical units related to one another through semantic, stylistic, derivational, and syntagmatic relations. This system-oriented approach made it possible to define the place of the word in the lexical structure of language, to describe lexical meaning, polysemy, synonymy, antonymy, lexical fields, and the principles of lexical organization. However, the development of functional and communicative approaches to language gradually shifted the focus from the word as a system element to the word as a unit of use. In other words, linguistics moved from asking what a word means in the abstract to asking how a word functions in communicative reality.

This shift is especially important for modern discourse studies. Discourse is now widely understood not merely as a sequence of sentences or a finished text but as a form of language in action, embedded in a specific communicative situation and shaped by social, cultural, cognitive, and pragmatic factors. From this point of view, a word is not simply a carrier of codified meaning but an active participant in the construction of discourse. Its meaning is negotiated, specified, intensified, softened, reframed, or reinterpreted depending on the

[5] Döring N., Mohseni M. R. Gendered language use in user-generated content: Contexts, forms, and effects. *Feminist Media Studies*. 2020. Vol. 20. Issue 5. P. 681–698. DOI: 10.1080/14680777.2019.1639342; Fraser B. What are discourse markers? *Journal of Pragmatics*. 1999. Vol. 31. Issue 7. P. 931–952. DOI: 10.1016/S0378-2166(98)00101-5; Lascarides A., Copestake A. Pragmatics and word meaning. *Journal of Linguistics*. 1998. Vol. 34. Issue 2. P. 387–414.

speaker's intention, the communicative setting, the addressee's background knowledge, and the conventions of a particular discourse type.

Thus, vocabulary in discourse should be regarded as a dynamic rather than static phenomenon. The dynamic nature of lexical functioning manifests itself in several ways. First, lexical meaning is context-sensitive. Second, lexical units demonstrate a high degree of functional flexibility. Third, words participate in various processes of semantic transformation and pragmatic enrichment. Fourth, the lexical level is especially sensitive to social and technological change, which makes it one of the most mobile zones of language development. These characteristics explain why vocabulary occupies a central place in studies of contemporary communication.

A key theoretical issue in the study of lexical functioning concerns the relationship between systemic meaning and contextual meaning. Systemic meaning refers to the semantic core of the lexical unit as it is represented in the language system and fixed in lexicographic description. Contextual meaning, by contrast, emerges in actual discourse and may either correspond to or differ from the systemic meaning. This distinction is essential because in real communication words rarely function as neutral realizations of dictionary meaning. Instead, they are shaped by context and acquire additional semantic, emotional, evaluative, or pragmatic layers. In this sense, contextual meaning should not be seen as secondary or accidental; rather, it is the actual form in which lexical meaning becomes communicatively relevant.

The contextualization of lexical meaning is closely connected with the pragmatic dimension of language. Pragmatics has shown that meaning is not exhausted by what linguistic units encode directly. It also includes what is implied, presupposed, suggested, signaled, or strategically highlighted in communication. Vocabulary plays a particularly important role in this process because lexical choice often determines not only what is said but also how it is interpreted. Through the selection of one lexical item instead of another, the speaker may change the evaluative tone of the utterance, intensify or mitigate its force, express solidarity or distance, indicate irony, create emotional resonance, or frame the object of speech from a particular perspective[6].

This leads to another important theoretical point: the lexical unit in discourse performs a set of interrelated functions. The nominative function remains

[6] Aijmer K., Simon-Vandenbergen A.-M. A model and a methodology for the study of pragmatic markers: The semantic field of expectation. *Journal of Pragmatics*. 2004. Vol. 36. Issue 10. P. 1781–1805. DOI: 10.1016/j.pragma.2004.05.005; Döring N., Mohseni M. R. Gendered language use in user-generated content: Contexts, forms, and effects. *Feminist Media Studies*. 2020. Vol. 20. Issue 5. P. 681–698. DOI: 10.1080/14680777.2019.1639342; Fraser B. What are discourse markers? *Journal of Pragmatics*. 1999. Vol. 31. Issue 7. P. 931–952. DOI: 10.1016/S0378-2166(98)00101-5; Lascarides A., Copestake A. Pragmatics and word meaning. *Journal of Linguistics*. 1998. Vol. 34. Issue 2. P. 387–414.

fundamental, since words still serve to name objects, actions, qualities, states, and relations. However, in discourse this function is supplemented by a number of others. Vocabulary also performs an evaluative function, because words can express positive, negative, or ambivalent attitudes. It performs a pragmatic function, because lexical choice influences the addressee and organizes communicative effect. It performs a text-forming function, because lexical repetition, variation, thematic clustering, and associative networks help create coherence and thematic development. It performs an identificational function, because vocabulary often signals social belonging, professional identity, ideological positioning, or cultural affiliation. Finally, it may perform a stylistic function by marking the register, tone, and discursive type of the utterance.

2. Semantic transformations of lexical units in contemporary communication

One of the most visible features of lexical functioning in modern discourse is the constant transformation of meaning. In contemporary communication, lexical units rarely remain semantically fixed in the form in which they are recorded by dictionaries or traditionally described in linguistic sources. Instead, they enter discourse as semantically flexible units whose actual meaning is shaped, specified, expanded, narrowed, or reinterpreted in accordance with the communicative situation. This semantic mobility is one of the key characteristics of present-day vocabulary and one of the clearest indicators of language adaptation to social and cultural change[7].

Semantic transformations of lexical units do not arise accidentally. They are conditioned by the development of new communicative environments, the emergence of new social realities, the expansion of media influence, the intensification of interpersonal and public interaction, and the growing role of evaluation in discourse. Under such conditions, the lexical system becomes especially sensitive to contextual pressure. Words begin to function not only as elements of denomination but also as carriers of dynamic, discourse-dependent meanings. For this reason, the study of semantic transformations in contemporary communication is central to understanding lexical functioning as a whole[8].

[7] Lascarides A., Copestake A. Pragmatics and word meaning. *Journal of Linguistics*. 1998. Vol. 34. Issue 2. P. 387–414; Semak L. Dynamics of lexical norm in modern mass discourse. *Ukrainian Sense*. 2024. No. 1. P. 159–169. DOI: 10.15421/462416.

[8] Hromko T. V. Theoretical dimension of internet discourse as an innovative linguistic phenomenon. *Scientific papers of the V. I. Vernadsky TNU. Series: Philology. Journalism*. 2025. Vol. 36 (75). No. 1. Part 1. P. 244–254. DOI: 10.32782/2710-4656/2025.1.1/40; Semak L. Dynamics of lexical norm in modern mass discourse. *Ukrainian Sense*. 2024. No. 1. P. 159–169. DOI: 10.15421/462416; Xie C., Yus F. Introducing Internet Pragmatics. *Internet Pragmatics*. 2018. Vol. 1. Issue 1. P. 1–12. DOI: 10.1075/ip.00001.xie.

A major form of lexical transformation in discourse is semantic broadening. This process occurs when a lexical unit begins to denote a wider range of objects, phenomena, or situations than before. In modern communication, semantic broadening is often stimulated by technological development, media discourse, and changes in social practices. A word that initially refers to a narrow sphere may gradually expand its usage and become applicable in broader contexts. This process demonstrates the adaptive potential of vocabulary, since language seeks economical and communicatively effective ways to respond to new realities without necessarily creating completely new lexical units in every case.

The opposite process is semantic narrowing, in which the range of meaning becomes more specific. In discourse, this often happens when a word is repeatedly used in a specialized communicative environment and gradually acquires a more focused interpretation. Semantic narrowing is particularly characteristic of professional, academic, institutional, and technical communication, where precision and unambiguity are often prioritized. However, it also occurs in wider public discourse when certain lexical units become strongly associated with specific events, groups, or interpretations. In such cases, discourse itself shapes the limits of lexical meaning and stabilizes a narrower semantic profile.

Another highly productive process in modern communication is semantic shift, which involves the reorientation of the lexical unit's central meaning. A semantic shift does not necessarily eliminate the old meaning altogether, but it changes the hierarchy of semantic components within the lexical structure. Certain previously marginal or secondary meanings may move to the center, while the former semantic core may recede into the background. Such shifts are especially common in periods of rapid social change, when lexical units are reused to interpret new experiences, name unfamiliar realities, or frame emerging public concerns. In discourse, semantic shift is often accelerated by repetition, media circulation, and the persuasive power of collective usage.

A closely related phenomenon is resemanticization, that is, the acquisition of a new semantic profile by an existing lexical unit. Resemanticization may involve reinterpretation, ideological reframing, emotional recoding, or discursive reassignment of meaning. In contemporary communication, this process is especially visible when certain words begin to function differently in public debate, media language, digital interaction, or identity-oriented discourse. The same lexical item may retain its formal shape while undergoing significant changes in what it implies, evaluates, or symbolically represents. This proves once again that vocabulary in discourse is not simply used but constantly renegotiated.

An especially important role in modern discourse belongs to connotative transformation. Lexical units do not function only through denotative meaning; they also carry evaluative, emotional, associative, stylistic, and ideological overtones. In contemporary communication, such connotative layers often become more significant than the denotative core itself. A word may appear formally neutral and yet evoke strong approval, irony, distrust, solidarity, alarm, or social distinction depending on the discursive setting. Connotative transformation is one of the main mechanisms through which vocabulary becomes a tool of influence. Through it, lexical meaning becomes not only descriptive but also interpretive and persuasive[9].

This phenomenon is closely connected with evaluation, which has become a central component of modern discourse. Contemporary communicative environments, especially public and digital ones, are deeply evaluative. Words are selected not merely to refer to reality but also to position it, frame it, and guide its interpretation. As a result, many lexical transformations in modern discourse involve the strengthening, weakening, or reorientation of evaluative meaning. Positive lexical units may acquire ironic or negative undertones. Neutral ones may become ideologically marked. Technical or abstract words may gain emotional force through repeated contextual use. Thus, semantic transformation in modern discourse often means not only a change in reference but also a change in value orientation.

A particularly productive mechanism of transformation is metaphorization. Metaphor remains one of the most important ways in which vocabulary expands its semantic possibilities and adapts to new communicative tasks. In modern discourse, metaphor is not limited to literary or poetic language. On the contrary, it actively functions in media, political, academic, digital, and everyday communication. Through metaphorization, lexical units move from one semantic field to another, enabling speakers to conceptualize complex or abstract phenomena in more accessible and emotionally charged ways. Metaphorical transfer thus enriches the semantic structure of words and allows discourse to generate new meanings without abandoning existing lexical resources.

Alongside metaphorization, metonymic transfer also contributes to semantic change. In this case, the transformation is based not on similarity but on contiguity, association, or functional connection. In discourse, metonymic shifts

[9] Aijmer K., Simon-Vandenbergen A.-M. A model and a methodology for the study of pragmatic markers: The semantic field of expectation. *Journal of Pragmatics*. 2004. Vol. 36. Issue 10. P. 1781–1805. DOI: 10.1016/j.pragma.2004.05.005; Fraser B. What are discourse markers? *Journal of Pragmatics*. 1999. Vol. 31. Issue 7. P. 931–952. DOI: 10.1016/S0378-2166(98)00101-5; Semak L. Dynamics of lexical norm in modern mass discourse. *Ukrainian Sense*. 2024. No. 1. P. 159–169. DOI: 10.15421/462416.

often become conventionalized very quickly, especially in media and institutional communication, where lexical economy and interpretive efficiency are highly valued. Metonymic usage may simplify reference, condense complex realities into recognizable labels, and contribute to the rapid circulation of discourse-specific meanings. This again demonstrates that semantic transformation is not merely a lexical phenomenon in the narrow sense but also a communicative strategy.

Another major factor shaping semantic transformation in contemporary communication is neologization. The emergence of new lexical units is one of the most obvious signs of language development, but in discourse new words do more than name new realities. They also introduce new ways of conceptualizing and evaluating those realities. A neologism often enters discourse not as a neutral label but as a semantically charged unit connected with novelty, urgency, technological development, social change, or group identity. As a result, neologisms frequently possess a particularly strong pragmatic and ideological potential during the early stages of their circulation.

At the same time, semantic transformation is not limited to entirely new words. It is often existing lexical units that prove most productive in contemporary communication because they can be reinterpreted quickly and effectively. This gives rise to hybrid processes in which traditional vocabulary absorbs new meanings while preserving part of its previous semantic structure. Such processes are especially characteristic of digital communication, where linguistic innovation tends to be fast, informal, and context-driven. In digital discourse, lexical units often acquire additional meanings through repeated circulation in specific platform cultures, communities, or communicative genres[10].

3. Pragmatic and communicative dimensions of vocabulary in modern discourse

In modern discourse, vocabulary functions not only as a means of naming reality but also as an instrument of communicative action. This fact becomes especially evident when lexical units are examined from a pragmatic perspective. In such an approach, the word is viewed not merely as a semantic entity but as a communicative choice made by the speaker in a particular situation and directed toward a particular addressee. The pragmatic and communicative dimensions of

[10] Bou-Franch P., Garcés-Conejos Blitvich P. Relational work in multimodal networked interactions on Facebook. *Internet Pragmatics*. 2018. Vol. 1. Issue 2. P. 134–160. DOI: 10.1075/ip.00007.bou; Tagg C., Seargeant P., Brown A. Taking offence on social media: Conviviality and communication on Facebook. *Discourse, Context & Media*. 2017. Vol. 22. P. 52–64. DOI: 10.1016/j.dcm.2017.07.002; Xie C., Yus F. Introducing Internet Pragmatics. *Internet Pragmatics.* 2018. Vol. 1. Issue 1. P. 1–12. DOI: 10.1075/ip.00001.xie.

vocabulary reveal how lexical items participate in the construction of meaning, the organization of discourse, the expression of evaluation, and the production of intended effects in contemporary communication[11].

The pragmatic perspective makes it possible to move beyond the traditional understanding of vocabulary as a neutral component of the language system. In actual discourse, lexical choice is always motivated to some degree. Even when a word seems descriptively accurate and stylistically unmarked, it still occupies a specific position in relation to alternative lexical possibilities. The speaker selects one word and not another, and this selection influences the way in which reality is framed, interpreted, softened, intensified, or evaluated. Thus, vocabulary becomes one of the key means through which discourse performs action rather than merely reflects facts.

One of the most important pragmatic roles of vocabulary in modern discourse is the expression of speaker stance. Through lexical choice, the speaker reveals attitude, involvement, evaluation, degree of certainty, emotional orientation, and positioning in relation to the subject of speech. In many communicative situations, vocabulary works as a marker of approval or disapproval, solidarity or distance, neutrality or emotional investment. Even when such meanings are not explicitly formulated, they may be conveyed through lexical nuance, connotation, intensity, or contextual association. In this sense, vocabulary is directly involved in the construction of subjectivity in discourse.

The role of vocabulary in representing speaker stance is especially prominent in media, political, digital, and interpersonal communication. In these communicative environments, lexical units often function as markers of ideological alignment, interpretive framing, or emotional tone. A speaker's perspective may be conveyed not only through overt evaluative words but also through apparently ordinary lexical items whose pragmatic force becomes visible only in comparison with other possible choices. Such lexical variation demonstrates that discourse meaning is deeply shaped by the communicative intentions embedded in vocabulary[12].

---

11 Aijmer K., Simon-Vandenbergen A.-M. A model and a methodology for the study of pragmatic markers: The semantic field of expectation. *Journal of Pragmatics*. 2004. Vol. 36. Issue 10. P. 1781–1805. DOI: 10.1016/j.pragma.2004.05.005; Döring N., Mohseni,M. R. Gendered language use in user-generated content: Contexts, forms, and effects. *Feminist Media Studies*. 2020. Vol. 20. Issue 5. P. 681–698. DOI: 10.1080/14680777.2019.1639342; Fraser B. What are discourse markers? *Journal of Pragmatics*. 1999. Vol. 31. Issue 7. P. 931–952. DOI: 10.1016/S0378-2166(98)00101-5.

12 Bou-Franch P., Garcés-Conejos Blitvich P. Relational work in multimodal networked interactions on Facebook. *Internet Pragmatics.* 2018. Vol. 1. Issue 2. P. 134–160. DOI: 10.1075/ip.00007.bou; Tagg C., Seargeant P., Brown A. Taking offence on social media: Conviviality and communication on Facebook. *Discourse, Context & Media*. 2017. Vol. 22. P. 52–64. DOI: 10.1016/j.dcm.2017.07.002; Xie C., Yus F. Introducing Internet Pragmatics. *Internet Pragmatics.* 2018. Vol. 1. Issue 1. P. 1–12. DOI: 10.1075/ip.00001.xie; Zappavigna M. Discourse of Twitter and Social Media: How We Use Language to Create Affiliation on the Web. London : Bloomsbury, 2012. DOI: 10.5040/9781472541642.

Closely connected with stance is the evaluative function of lexical units. Modern discourse is highly evaluative, and vocabulary is one of the primary means through which evaluation is encoded. Evaluation may be direct, when the lexical unit openly carries positive or negative meaning, or indirect, when the evaluative component emerges through context, contrast, repetition, or discursive framing. The communicative significance of evaluation is particularly great because it does not merely add emotional coloring to discourse but actively guides interpretation. Through lexical evaluation, the speaker can encourage approval, provoke criticism, create empathy, establish authority, or shape collective perception.

This evaluative potential is especially strong in public discourse, where vocabulary often serves to define what should be considered normal, problematic, desirable, threatening, legitimate, or unacceptable. In such cases, lexical units do not simply reflect already established meanings; they contribute to their social construction. The pragmatic effect of this process lies in the fact that lexical choice influences not only comprehension but also judgment. Therefore, the evaluative dimension of vocabulary should be seen as a central mechanism of discourse influence.

Another major communicative function of vocabulary in modern discourse is addressee orientation. Lexical units are chosen not only in accordance with what the speaker wants to express but also with regard to who the anticipated recipient is. Different discourse situations require different levels of precision, accessibility, emotionality, stylistic markedness, and cultural familiarity. As a result, vocabulary often reflects adaptation to the communicative competence, expectations, background knowledge, and social identity of the addressee. This makes lexical choice a means of negotiating relationship and communicative alignment.

In contemporary discourse, especially in digital communication, addressee orientation has become increasingly important. Communication is often immediate, interactive, and audience-sensitive, which encourages speakers to select vocabulary that is quickly recognizable, emotionally effective, and pragmatically efficient. At the same time, the diversity of online audiences creates conditions in which lexical units may function differently depending on the interpretive community involved. What is perceived as ironic, neutral, supportive, critical, or persuasive in one context may be interpreted differently in another. This variability further

demonstrates the communicative complexity of lexical functioning in modern discourse[13].

The pragmatic dimension of vocabulary is also manifested through its participation in speech acts. Lexical items contribute to how discourse performs acts such as informing, evaluating, requesting, warning, persuading, accusing, legitimizing, or inviting. Although speech act theory often emphasizes utterance-level functions, the lexical level remains crucial because it helps determine the force, tone, and acceptability of the act. A request may sound polite or imposing depending on lexical choice; an evaluation may appear restrained or aggressive; an argument may seem objective or manipulative. Thus, lexical functioning is directly connected with the performative capacity of discourse.

CONCLUSIONS

The analysis carried out in this chapter makes it possible to conclude that lexical functioning in modern discourse is a complex, dynamic, and multidimensional phenomenon that cannot be adequately explained within the limits of a purely systemic description of vocabulary. In contemporary communication, lexical units function not only as means of naming objects, actions, states, and relations, but also as active instruments of meaning construction, evaluation, pragmatic influence, discourse organization, and social positioning. For this reason, vocabulary should be regarded as one of the most responsive and functionally significant levels of language in present-day discourse practices[14].

The study has shown that the functioning of lexical units in modern discourse is determined by the interaction of several key factors. Among them, the most important are contextual dependence, semantic variability, pragmatic intention, discourse type, evaluative orientation, communicative purpose, and sociocultural conditions of language use. Lexical meaning in discourse is not limited to its dictionary core. On the contrary, it emerges as a result of the

[13] Bou-Franch P., Garcés-Conejos Blitvich P. Relational work in multimodal networked interactions on Facebook. *Internet Pragmatics*. 2018. Vol. 1. Issue 2. P. 134–160. DOI: 10.1075/ip.00007.bou; Hromko T. V. Theoretical dimension of internet discourse as an innovative linguistic phenomenon. *Scientific papers of the V. I. Vernadsky TNU. Series: Philology. Journalism*. 2025. Vol. 36 (75). No. 1. Part 1. P. 244–254. DOI: 10.32782/2710-4656/2025.1.1/40; Tagg C., Seargeant P., Brown A. Taking offence on social media: Conviviality and communication on Facebook. *Discourse, Context & Media*. 2017. Vol. 22. P. 52–64. DOI: 10.1016/j.dcm.2017.07.002; Xie C., Yus F. Introducing Internet Pragmatics. *Internet Pragmatics.* 2018. Vol. 1. Issue 1. P. 1–12. DOI: 10.1075/ip.00001.xie.

[14] Fraser B. What are discourse markers? *Journal of Pragmatics*. 1999. Vol. 31. Issue 7. P. 931–952. DOI: 10.1016/S0378-2166(98)00101-5; Herring S. C., Androutsopoulos J. Computer-mediated discourse 2.0. In: Tannen, D., Hamilton, H. E., Schiffrin, D. (eds.). The Handbook of Discourse Analysis. 2nd ed. Hoboken : Wiley Blackwell, 2015. P. 127–151. DOI: 10.1002/9781118584194.ch6; Semak L. Dynamics of lexical norm in modern mass discourse. *Ukrainian Sense*. 2024. No. 1. P. 159–169. DOI: 10.15421/462416.

interaction between systemic semantic potential and actual communicative realization. This explains why vocabulary in contemporary communication so often demonstrates semantic flexibility, contextual sensitivity, and a high capacity for reinterpretation.

Particular attention has been paid to the theoretical foundations of lexical functioning in discourse. It has been established that the study of vocabulary in modern discourse requires an integrative approach combining elements of lexical semantics, pragmatics, discourse analysis, and communicative linguistics. Such an approach makes it possible to move beyond the traditional view of vocabulary as a relatively stable lexical system and to examine it as a dynamic communicative resource whose meanings and functions are actualized through use. The discourse perspective reveals that lexical units enter communication with a semantic potential, but this potential is realized selectively, strategically, and contextually.

The chapter has also demonstrated that semantic transformation is one of the central forms of lexical functioning in modern discourse. Contemporary communication stimulates such processes as semantic broadening, semantic narrowing, semantic shift, resemanticization, metaphorization, metonymic transfer, connotative reaccentuation, neologization, and contextual actualization of meaning. These processes confirm that the lexical level of language remains especially open to social, technological, and cultural change. Lexical units adapt to new communicative environments not only by naming new realities, but also by reframing existing ones, acquiring new evaluative overtones, and participating in discourse-specific interpretation[15].

No less important is the fact that vocabulary in modern discourse performs a wide range of pragmatic and communicative functions. Lexical choice serves to express the speaker's stance, encode evaluation, orient discourse toward the addressee, perform speech acts, construct coherence, frame interpretation, mark identity, and regulate interpersonal or institutional relations. In this respect, vocabulary should be understood not merely as a semantic resource but as a communicative strategy. Through lexical units, discourse becomes purposeful, persuasive, ideologically marked, socially embedded, and interactionally effective.

[15] Herring S. C., Androutsopoulos J. Computer-mediated discourse 2.0. In: Tannen D., Hamilton H. E., Schiffrin D. (eds.). The Handbook of Discourse Analysis. 2nd ed. Hoboken : Wiley Blackwell, 2015. P. 127–151. DOI: 10.1002/9781118584194.ch6; Hromko T. V. Theoretical dimension of internet discourse as an innovative linguistic phenomenon. *Scientific notes of the V. I. Vernadsky TNU. Series : Philology. Journalism*. 2025. Vol. 36 (75). No. 1. Part 1. P. 244–254. DOI: 10.32782/2710-4656/2025.1.1/40; Semak, L. Dynamics of lexical norm in modern mass discourse. *Ukrainian Sense*. 2024. No. 1. P. 159–169. DOI: 10.15421/462416; Xie C., Yus F. Introducing Internet Pragmatics. *Internet Pragmatics*. 2018. Vol. 1. Issue 1. P. 1–12. DOI: 10.1075/ip.00001.xie.

SUMMARY

This chapter examines lexical functioning in modern discourse as a dynamic process shaped by semantic variability, contextual dependence, and pragmatic intention. It argues that vocabulary in contemporary communication should be understood not only as a system of lexical units but also as an active instrument of discourse formation and communicative influence. The study shows that lexical meaning is realized through the interaction of systemic semantics and actual discourse context. Particular attention is given to semantic transformations such as broadening, narrowing, shift, resemanticization, metaphorization, connotative change, and neologization. The chapter also demonstrates that vocabulary performs a wide range of pragmatic and communicative functions, including the expression of speaker stance, evaluation, framing, coherence-building, identity marking, and addressee orientation. It is emphasized that lexical functioning varies depending on discourse type and communicative environment. The findings confirm that vocabulary is one of the most flexible and socially responsive levels of language. Lexical units in modern discourse do not merely denote reality but actively participate in its interpretation and construction. The chapter concludes that the study of vocabulary from a discourse perspective is essential for understanding contemporary linguistic and communicative change[16].

Bibliography

1. Aijmer K., Simon-Vandenbergen A.-M. A model and a methodology for the study of pragmatic markers: The semantic field of expectation. *Journal of Pragmatics.* 2004. Vol. 36. Issue 10. P. 1781–1805. DOI: 10.1016/j.pragma.2004.05.005.

2. Bou-Franch P., Garcés-Conejos Blitvich P. Relational work in multimodal networked interactions on Facebook. *Internet Pragmatics.* 2018. Vol. 1. Issue 2. P. 134–160. DOI: 10.1075/ip.00007.bou.

3. Döring N., Mohseni M. R. Gendered language use in user-generated content: Contexts, forms, and effects. *Feminist Media Studies*. 2020. Vol. 20. Issue 5. P. 681–698. DOI: 10.1080/14680777.2019.1639342.

16 Fraser B. What are discourse markers? *Journal of Pragmatics*. 1999. Vol. 31. Issue 7. P. 931–952. DOI: 10.1016/S0378-2166(98)00101-5; Herring S. C., Androutsopoulos J. Computer-mediated discourse 2.0. In: Tannen D., Hamilton H. E., Schiffrin D. (eds.). The Handbook of Discourse Analysis. 2nd ed. Hoboken : Wiley Blackwell, 2015. P. 127–151. DOI: 10.1002/9781118584194.ch6; Hromko T. V. Theoretical dimension of internet discourse as an innovative linguistic phenomenon. *Scientific notes of the V. I. Vernadsky TNU. Series : Philology. Journalism*. 2025. Vol. 36 (75). No. 1. Part 1. P. 244–254. DOI: 10.32782/2710-4656/2025.1.1/40; Semak L. Dynamics of lexical norm in modern mass discourse. *Ukrainian Sense*. 2024. No. 1. P. 159–169. DOI: 10.15421/462416.

4. Fraser B. What are discourse markers? *Journal of Pragmatics*. 1999. Vol. 31. Issue 7. P. 931–952. DOI: 10.1016/S0378-2166(98)00101-5.

5. Herring S. C., Androutsopoulos J. Computer-mediated discourse 2.0. In: Tannen D., Hamilton H. E., Schiffrin D. (eds.). The Handbook of Discourse Analysis. 2nd ed. Hoboken : Wiley Blackwell, 2015. P. 127–151. DOI: 10.1002/9781118584194.ch6.

6. Hromko T. V. Theoretical dimension of internet discourse as an innovative linguistic phenomenon. *Scientific notes of the V. I. Vernadsky TNU. Series : Philology. Journalism*. 2025. Vol. 36 (75). No. 1. Part 1. P. 244–254. DOI: 10.32782/2710-4656/2025.1.1/40.

7. Lascarides A., Copestake A. Pragmatics and word meaning. *Journal of Linguistics*. 1998. Vol. 34. Issue 2. P. 387–414.

8. Semak L. Dynamics of lexical norm in modern mass discourse. *Ukrainian Sense*. 2024. No. 1. P. 159–169. DOI: 10.15421/462416.

9. Tagg C., Seargeant P., Brown A. Taking offence on social media: Conviviality and communication on Facebook. *Discourse, Context & Media*. 2017. Vol. 22. P. 52–64. DOI: 10.1016/j.dcm.2017.07.002.

10. Xie C., Yus F. Introducing Internet Pragmatics. *Internet Pragmatics*. 2018. Vol. 1. Issue 1. P. 1–12. DOI: 10.1075/ip.00001.xie.

11. Yus F. An outline of some future research issues for Internet Pragmatics. *Internet Pragmatics*. 2019. Vol. 2. Issue 1. P. 1–33. DOI: 10.1075/ip.00018.yus.

12. Zappavigna M. Discourse of Twitter and Social Media: How We Use Language to Create Affiliation on the Web. London : Bloomsbury, 2012. DOI: 10.5040/9781472541642.

Information about the authors:
Suvorova Svitlana Anatoliivna,
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, English Language Teacher at the Department of Ukrainian Studies and Foreign Languages
Ukrainian State University of Science and Technologies
24a, Architect Oleg Petrov Street, Dnipro, Ukraine

05 SECTION

NEOLOGIZATION OF THE LEXICAL SYSTEM: CAUSES AND CONSEQUENCES

CHAPTER 11

ЛЕКСИКО-СЛОВОТВІРНІ ТА ФРАЗЕОЛОГІЧНІ НОВОТВОРИ В УКРАЇНСЬКОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ДИСКУРСІ: СТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

Демешко І. М.
DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-704-8-11

ВСТУП

Сучасний український інформаційний дискурс перебуває у стані динамічних змін, глобалізаційних процесів, зумовлених суспільно-політичними трансформаціями, цифровізацією медіапростору та активним розвитком соцмереж. У цих умовах мова реагує на нові реалії, що виявляється, зокрема, у появі лексико-словотвірних та фразеологічних новотворів. Вони стають важливим інструментом номінації нових явищ, оцінювання подій і формування номенів, відображаючи національну мовну самобутність, креативність та стилістичні тенденції сучасного періоду української мови.

Лексико-словотвірні та фразеологічні новотвори в інформаційному дискурсі виконують не лише номінативну, а й виразну, експресивну та прагматичну функції. Через них реалізується авторська позиція, створюється емоційне тло повідомлення, посилюється вплив на адресата. Особливо показовими помітні стилістичні зрушення, пов'язані з поєднанням елементів розмовного, публіцистичного та художнього стилів, що сприяє підвищенню комунікативної ефективності медійних текстів, але водночас ставить питання про межі мовної норми та доречність інновацій.

Актуальність дослідження зумовлена потребою з'ясувати специфіку сучасного інформаційного дискурсу в лінгвокогнітивному аспекті, установити особливості лексико-словотвірних, фразеологічних інновацій, перспективність вивчення нових способів у творенні неолексем сучасної української мови, з'ясувати словотвірні типи та моделі новотворів, їхні функції в українському медійному дискурсі в стилістичному аспекті.

Аналіз мовних одиниць дає змогу глибше зрозуміти механізми мовних змін, специфіку медійного мовлення, тенденції розвитку української мови в умовах суспільної комунікації.

Мета дослідження – проаналізувати специфіку лексико-словотвірних та фразеологічних новотворів сучасного інформаційного дискурсу. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: 1) схарактеризувати особливості лексико-словотвірних та фразеологічних інновацій; 2) розглянути способи перекладу сучасних англійських неологізмів, творення українських лексико-словотвірних та фразеологічних новотворів; 3) з'ясувати їхнє граматичне та стилістичне навантаження в інформаційному дискурсі.

Матеріалом слугували неолексеми, неофразеологізми медійного, політичного дискурсів та українських лексикографічних праць 2018–2026 рр.

Застосовано такі загальнонаукові методи і прийоми: аналіз і синтез – для осмислення теоретичних положень та узагальнення наукових підходів; індукцію і дедукцію – для формування висновків на основі мовного матеріалу; описовий метод – для систематизації та характеристики лексико-словотвірних і фразеологічних новотворів; спостереження – для виявлення особливостей їх функціонування в інформаційному дискурсі. Серед спеціальних методів використано: описовий метод – для комплексного аналізу, інвентаризації, класифікації фактичного матеріалу, вияву тенденції розвитку сучасної української лексики, неолексем, неофразеологізмів та їх стилістичного застосування в інформаційному медіапросторі, для виявлення стилістичних функцій та експресивного потенціалу новотворів; метод спостереження, метод суцільної вибірки – для виявлення неолексем та неофразем в українському політичному дискурсі; контекстний аналіз сприяв визначенню умов, стилістичної специфіки та текстового використання новотворів; порівняний аналіз – для установлення специфіки та структурно-семантичних ознак мовних одиниць; словотвірний аналіз – для з'ясування моделей і способів творення лексичних інновацій; фразеологічний аналіз – для дослідження структурно-семантичних особливостей фразеологічних новотворів; контекстуальний аналіз – для визначення прагматичних значень і комунікативної доцільності нових одиниць у медіатекстах; елементи дискурс-аналізу – для встановлення їхньої ролі у формуванні інформаційного та оцінного простору сучасних медіатекстів.

1. Теоретичне підґрунтя дослідження процесу неологізації в інформаційному дискурсі

Сучасна мова зазнала значних змін і впливає на культурні зміни в суспільстві. На сучасному етапі простежується тенденція до активізації процесів українізації, посилення ролі мови як одного з основних чинників національної консолідації, підвищення її рейтингу на світовому рівні. Мова – словотворча матриця, що віддзеркалює свідомість суб'єкта, межі його професії, уподобання та коло наукових інтересів. Культура суспільства змінюється й трансформується, а мова найшвидше реагує на ці процеси, відображаючи національну ідентичність і механізми самоідентифікації.

Теоретичне підґрунтя дослідження процесу неологізації в інформаційному дискурсі становлять праці вітчизняних і зарубіжних мовознавців, присвячені проблемам неології, словотвору, фразеології, стилістики та теорії дискурсу. Наукові концепції розкривають закономірності виникнення й функціонування неологізмів у мові, механізми їх закріплення в мовній системі та взаємодію мовної норми та інновацій.

Методологічно значущі положення функціональної стилістики, згідно з якими мовні одиниці розглядаються в аспекті їхніх комунікативних функцій і стилістичної доцільності в конкретному типі дискурсу. Теорія інформаційного та медійного дискурсу дає змогу трактувати неологізацію як відображення суспільних процесів, ідеологічних настанов та прагматичних намірів авторів медійних текстів. Водночас концепції когнітивної лінгвістики дають змогу пояснити мотивацію появи новотворів як результат мовної концептуалізації нових реалій і оцінок. Суттєве значення мають дослідження з фразеологічної деривації та лексико-словотвірної креативності, які акцентують увагу на експресивності, образності та маніпулятивному потенціалі нових мовних одиниць у масовій комунікації, зосереджені на вивченні механізмів оновлення мовної системи шляхом трансформації усталених мовних одиниць і створення нових номінацій. У межах цих студій фразеологічна деривація розглядається як процес модифікації традиційних фразеологізмів (семантичної, структурної чи компонентної), унаслідок чого виникають нові, стилістично марковані одиниці з підвищеним експресивним та оцінним потенціалом.

Функціонування мови зумовлюється інтра- та екстралінгвальними чинниками, що впливають на розвиток мови. Інтралінгвальні чинники – системність української мови у взаємозалежності її елементів, оновлення, збагачення питомими структурними ознаками національної мови, економія лінгвальних засобів, інтеграція мовних елементів, перевага емоційно-експресивних форм мови, розвитку та новизні рідної мови

сприяли тенденції аналогії в лексиці і словотворі та ін. О. А. Стишов виділяє такі тенденції та важливі процеси розвитку лексичної системи мови, як глобалізація (1) активне запозичення слів із мов міжнародного спілкування; 2) калькування; 3) інтенсифікація запозичених деривaційних ресурсів; 4) телескопія; 5) уживання варваризмів; 6) семантичні запозичення) та автохтонізація (націоналізація, етнізація)[1]. Посилення тенденції до гібридизації (змішаного словотворення). Досить дієва тенденція – автохтонізація (націоналізація, етнізація) – розвиток, відродження специфічних рис у національній мові, творення нових слів, ураховуючи структурно-семантичні, стилістичні особливості мови, використання потенційних можливостей, прагнення повернути самобутність та національну ідентичність українській мові. Ці тенденції протиліжні і водночас взаємозумовлені. Різновекторність їх простежується в тенденції до змішаного словотворення (гібридизації): *відеодоказ, піархід*, *високоалергенний*. Автохтонізація в українській мові виявляється за рахунок творення нових слів на питомій деривaційній базі з використанням внутрішніх ресурсів.

Екстралінгвальні – демократизація суспільства, зростання національної свідомості, патріотизму українців, використання української мови в статусі державної, піднесення її престижності, зацікавлення громадян мовознавчими проблемами, популяризація освіти, науки – усе це сприяє зростанню ролі рідної мови, підвищенню інтересу суспільства до мовних питань, їх політизації, контактам українців з іншими етносами, міграційним процесам, упровадженню нових інформаційних технологій, естетичним смакам сучасного періоду, інтелектуалізації суспільства,

Мова, окрім обов'язкових функцій: комунікативної, інформаційної, ідентифікаційної, номінативної, гносеологічної (пізнавальної), мислетворчої, естетичної, культурологічної, експресивної, фатичної, референційної, емотивної, конативної (здатність до вольового руху), поетичної, апелятивної, металінгвальної (тлумачної), виконує ще й факультативні: констатувальну, контактовстановлювальну, метамовну (тлумачення мовних актів під час повідомлення), питальну, функцію індикатора належності суб'єкта до певної соціальної та територіальної групи.

На всіх основних (фонетичному, морфемному, лексико-семантичному, синтаксичному) та проміжних (словотвірному, морфонологічному,

[1] Стишов О. А. Динаміка лексичного складу сучасної української мови. Лексикологія. Лексикографія : навчальний посібник. Біла Церква : Авторитет, 2019. С. 14. URL: https://lib.in.ua/158502-posibnyk-dynamika-leksychnogo-skladu-suchasnoi-ukrainskoi-movy-leksykologiia-leksykografiia/

фразеологічному) рівнях мова має приховані ресурси, наповнена ідеологічно, смислами буття та різними життєвими цінностями. Мова – найчутливіший індикатор, оскільки відображає досвід, нові цінності, пріоритети соціуму. Через специфіку неологізмів, неофразеологізмів, адаптацію запозичень, зміни в мовленнєвих нормах суспільство фіксує інноваційні процеси самоствердження, переосмислення ідентичності. Процес комунікації – частина розумового та гносеологічного процесу. На сучасному етапі мова технізується, оновлюється. Лінгвальні динамічні зміни пов'язані переважно з комунікативною функцією, завдяки якій реалізується пошук раціональних засобів номінації для передачі інформації реципієнтові. Неолексеми, неофраземи передають специфіку політичного, економічного, культурного життя суспільства.

Використання інновацій в інформаційному дискурсі сучасного періоду потребує вивчення мовного інструментарію, деривaційних ресурсів, опису способів творення новотворів, семантичних зрушень, функцій неолексем у лексико-словотвірному аспекті. Актуальним питанням політичного дискурсу присвячено праці Л. І. Шевченко, Д. Ю. Сизонова, О. Л. Кирилюк, Н. М. Костусяк, О. С. Дьолог, М. Р. Желтухіної, С. Г. Чемеркіна та ін. Інформаційний дискурс відображає комунікативно-інформаційні, політичні, економічні, культурні настрої та вектори соціуму. Теоретичні питання функціонування нових слів, процеси неологізації, словотвірні новотвори активно репрезентують у своїх працях Є. А. Карпіловська, Л. П. Кислюк, Ж. В. Колоїз, А. М. Нелюба, О. А. Стишов, С. П. Гриценко, Є. О. Редько, С. С. Лук'яненко, Ю. В. Теглівець, Д. В. Задорожня, С. А. Бузько, А. М. Гомон, С. М. Чернявська та ін. Мовознавці визначають динамічні процеси в словотвірній номінації, способи творення новотворів, аналізують структурно-семантичні особливості неолексем. Ці теоретичні підходи забезпечують комплексне осмислення процесу неологізації в українському інформаційному дискурсі з урахуванням його стилістичних особливостей і комунікативних функцій. У контексті інформаційного дискурсу науковці наголошують на прагматичній зумовленості фразеологічних і словотвірних інновацій, функції впливу на адресата, формування оцінок і суспільних стереотипів. Дослідження з лексико-словотвірної креативності та неофразеології – важливе теоретичне підґрунтя для аналізу стилістичних особливостей новотворів у сучасному українському медійному мовленні.

Функції впливу на адресата полягають у здатності лексико-словотвірних і фразеологічних новотворів цілеспрямовано формувати сприйняття інформації, емоційно-оцінне ставлення, поведінкові реакції реципієнта. Завдяки образності, експресивності, креативності, новизні такі мовні

одиниці привертають увагу реципієнта, активізують когнітивну діяльність адресата, підсилюють запам'ятовуваність, повідомлення. В інформаційному дискурсі новотвори часто виконують оцінну та маніпулятивну функції з метою імпліцитної передачі авторської позиції, ідеологічних настанов або соціальних стереотипів. Вони сприяють емоційному залученню адресата, викликають асоціації, іронію чи сарказм, що підвищує рівень довіри або, навпаки, критичного ставлення до повідомлюваного. Окрім того, функція впливу реалізується через консолідацію аудиторії, формування відчуття спільності мовного й культурного простору. Використання впізнаваних або креативно трансформованих мовних одиниць створює відповідний ефект, що посилює комунікативну ефективність інформаційного дискурсу, його здатність впливати на суспільну свідомість.

Нова лексика завжди відбиває інформацію про політичне, економічне, культурне життя суспільства певного історичного періоду. У сучасному інформаційному просторі з'являється значна кількість інновацій і входить до лексико-семантичної системи української мови. С. А. Бузько зазначає, що нова лексика відбиває інформацію про специфіку політичного, економічного, культурного життя суспільства в певний період[2]. У період російсько-українського протистояння кількість новотворів помітно зросла. В умовах політичних та інформаційних агресій на сучасному етапі особлива увага звертається на когнітивні та психолінгвістичні чинники впливу на реципієнтів. Аналіз тексту як комунікаційного продукту, авторської позиції та стилю сприяє виявленню лексико-словотвірних інновацій, специфіки використання онімів, відантропонімних та відойконімних похідних. Помітне розширення значення неолексем за рахунок метафоризації.

Підтримуємо думку Л. В. Юрси, що новотвори, окрім номінативної функції, виконують функцію самовираження, призначені для відповідної цільової аудиторії, мають виразне стилістичне навантаження[3]. Основні функції новотворів – номінативна, емоційно-оцінна, компресивно-інформативна, діагностична, уточнювальна, пояснювальна, характерологічна, прагматична.

У сучасному інформаційному дискурсі відображено актуальні настрої суспільства, динаміку інноваційних процесів: лексико-граматичні, семантичні новотвори, актуалізація пасивної лексики, уживання іншомовної лексики, трансформованих або неофразеологізмів. Динаміка

---

[2] Бузько С. А. Поповнення словникового складу української мови неологізмами сучасного воєнного періоду. *Слобожанський науковий вісник. Серія «Філологія»*. 2024. Вип. 5. С. 11. https://doi.org/10.32782/philspu/2024.5.2

[3] Юрса Л. В. Специфіка використання неологізмів у мовленні блогерів. *Молодий вчений*. 2025. № 4(135). https://doi.org/10.32839/2304-5809/2025-4-135-12

мовної системи в живому мовному втіленні реалізується в переосмисленні семантики неолексеми або способи творення нових слів, нове потрактування процесів, явищ, імплементація інновацій як результат номінації.

Найчисельніша тематична група неологізмів в інформаційному дискурсі на позначення нових понять зі сфер економіки, політики, медицини, ІТ, шоу-бізнесу, рекламної сфери: ***кластер***, ***кластер-метод***, ***експрес-скриншот***, ***крінж***, ***факап***: *«Тут можна подивитися на роботи, можна відсканувати QR-код і почути опис автора, а також подивитися* ***імерсійну*** *(занурення) виставу»*, *– розповіла куратора експозиції Владислава Місна»* (День, 21.06.2023). Від початку повномасштабної війни в українській мові набули поширення неологізми на позначення понять воєнних реалій: *блекаут*: «*Як Київ протистоїть крижаному* ***блекауту***» (texty.org.ua, 01.12.2026). Значна кількість термінів з'явилася у зв'язку з реорганізацією сухопутних військ та вищих командних структур[4]: *ударне командування*, *командування підтримки польової армії*, *загальні організаційні елементи дивізій*, *дивізійна база*.

Отже, у сучасному інформаційному дискурсі набули продуктивності похідні на позначення нових понять зі сфер економіки, політики, медицини,

ІТ-сфери, спорту, культури. Військова термінологія семантично, функціонально відрізняється від нейтральної лексики, оскільки використовується в галузі військової справи, переважно однозначне трактування в тексті та стилістично нейтральне навантаження. У дискурсі простежується динаміка інноваційних процесів, лексико-граматичні й семантичні новотвори, актуалізація пасивної лексики, уживання запозичень і трансформованих фразеологізмів.

2. Словотвірні інновації у неології

Новотвори в інформаційному дискурсі можуть бути запозичені (переважно англізми) та утворені з національних ресурсів. Це можуть бути загальномовні або індивідуально-авторські неологізми.

На сучасному етапі такі основні джерела новотворів української мови: 1) суспільно-політична лексика: *волонтерити*, *деокупація*, *джавелінити*, *зрадофіл*, *холодомор*, *ялинкопад*; 2) лексеми із цифрового та медіапростору, ІТ-сфери: *відеоблог*, *інфошум*, *тіктокер*, *репостнути*, *зумитися* (спілкуватися через Zoom), *залайкати*, *зафейчений* (неправдивий, підроблений), *апдейт*, *баг*, *браузер*, *кеш*; 3) запозичення: *дедлайн*, *стартап*,

[4] Musurmanova S. Differences in the british and american variants of military terms. *Journal of Positive School Psychology*. 2022. № 6. P. 3574. https://journalppw.com/index.php/jpsp/article/view/2119/1293

лайк, *стрім*, *хейтер*, *чат*, *бот*; 4) семантичне розширення значення слова: *хмара* (цифрове сховище даних), *друг* (контакт у соцмережі), *контейнер* (1. Технологія ізоляції застосунків. 2. Сховище для об'єктів), *контент* (1. Інформаційне наповнення ресурсів. 2. Зміст, інформація), *клас* (1. Опис структури об'єкта в коді. 2. Категорія або група об'єктів). Також набуває продуктивності конверсія: 1) V→N: to cover – *кавер*, to clutch – *клатч*, to look – *лук*; 2) N→V: google – *гуглити*, *моніторити*, *забанити*, *тегнути*, *френдити*; 3) Adj→N: *мурал*, *крейзі*. У медіатекстах помітна тенденція метафоричних переосмислень запозичень в українській мові: *токсична пропаганда*, *токсичні люди*, *токсичні стосунки*: «*Небезпечна* ***токсична пропаганда****, якою кремль замінував інформаційний простір, дедалі частіше б'є по самих носіях брехні*»[5].

Аналізуючи новотвори сучасної української мови, доречно звертати увагу на їх нормативність, кодифікацію, активність уживання, стилістичні особливості, стильову специфіку. Продуктивні такі тематичні групи новотворів:

1. Назви осіб за видом діяльності, уподобаннями, фахом: а) за належністю, прихильністю до партій, об'єднань: *слугонародівець*, *слугонародівка*; б) за видом діяльності, поведінкою: *айтівець*, *блогер*, *інфлюенсер*, *коуч*, *крафтер*, *геймер*, *фрилансер*, *хурмівник*, *ухилянт*; в) соціальним статусом: *урбаніст*, *релокант* (людина, що переїхала через війну чи роботу), *дауншифтер* (людина, що свідомо спростила спосіб життя), *ВПО*, *експат* (фахівець, що працює за кордоном), *зумер*, *міленіал*; г) за поведінкою, стилем життя: *лайфстайлер* (людина, що транслює стиль життя як цінність), *аб'юзер*, *екофрендліст*, *ЗОЖник* (прихильник здорового способу життя), *хейтер* (людина, що поширює негатив); ґ) за належністю, прихильністю до негативних явищ у суспільстві: *вимагач*, *тіньовик*, *тролер* (провокатор у медіа), *ботофермер* (учасник інформаційних атак), *зрадофіл* (схильний до деструктивних оцінок), *сепаратист*, *колаборант*, *фейкомет*, *маніпулятор*; д) за належністю до неформальних течій: *трешовик*, *скін*, *еко-активісти*, *геймери*, *кіберспортсмени*, *косплеєри*, *графітери*.

2. Сучасна побутова лексика: а) назви одягу, взуття: *пантерка* (польовий одяг аеромобільних військ), *вельветки*, *худі*, *лофери*, *сліпони*, *мокасини*, *ботильйони*; б) назви страв, напоїв: *накладанець*, *кавуся*; *боул*, *брускета ф'южн*, *рамен*, *паелья*, *кростіні*, *скрамбл-ботл*; *матча латте*, *смузі боул напій*, *квас із суперфудами*, *лимонад detox*; в) назви предметів,

[5] Кущ П. *Урядовий кур'єр*. 2026. 24 січня. URL: https://ukurier.gov.ua/uk/articles/tisyachi-fejkiv-pravda-odna/

утилітарні номінації: *барсетка*, *мобілка*, *пластянка*, *біометрика*; г) назви приміщень, типи житла: *гуртяга* (гуртожиток), *хатинка* (ірон., конотативне значення. «Про великий будинок, схожий на палац»); *пандус-ліфт*, *воркспейс*, *спорт-зона*, *смарт-кухня*, *коктейльна зона (мінібар)*; *лофт*, *студіо*, *коворкінг-апартамент*, *таунхаус*, *смарт-квартира*, *капсульне житло*, *капсульний готель*, *екобудинок*; г) назви кухонної та побутової техніки: *хлібопічка*, *йогуртниця*, *блендер-смузімайзер*, *молочний спінювач* (для кави та капучино), *аерофритюрниця*; *зволожувач повітря*, *очищувач повітря*, *іонізатор повітря*, *сушарка*, *парова швабра*, *робот-пилосос*, *смарт-термостат*, *смарт-холодильник*.

3. Спортивні номени: *козачки* (баскетболістки команди «Козачка» (Запоріжжя)), *скуф'янки*, *беки* (гравці баскетбольного клубу «БК Київ»).

4. Соціально-економічні номінації: *тінь* (перен. «тіньова економіка»), *прихватизація*, *криптовалюта*, *стейблкоїн*; стил. *бізнесюк*.

5. Назви марок машин, пристроїв, технічних процесів: «*Lightyear»*, *«Tesla»*, *«Polestar»*; *смарт-термостат*; *дрони*, *інверторна техніка*, *3D-друк*, *аавтопілот*, *електропривід*, *блокчейн*.

6. Номени медичної галузі: а) нови види процедур, терапій: *нетрадиційник*, *мануальник*, *травник*; *генна терапія*, *імунотерапія*, *терапія мікробіому*, *регенеративна медицина*, *малоінвазивна хірургія*, *персоналізована медицина*; б) нові підходи в медицині: *цифрове здоров'я* (*гаджети*, *застосунки*), *превентивна медицина*.

7. Позначення певних процесів: *маякнути*, *факсонути*, *підшліфувати*, *степлерувати*, *підшаманити*, *причесати*, *рекетнути*.

8. Номінації культури, візуального мистецтва, літератури, медіа: *культурний хакатон* (спільні творчі проєкти та експерименти), *культура мейкерів* (DIY, 3D-друк, крафт), *урбан-культура* (міські субкультури, графіті, стріт-фешн), *креативна економіка*, *генеративне мистецтво*, *цифрові інсталяції*, *вебтун* (цифрові комікси для смартфонів), *онлайн-концерти*, *фанфікшн*, *трансмедійне оповідання* (історія в таких форматах, як книга, комікс, гра), *інтерактивна література* (читач вибирає розвиток сюжету), *аудіозапис*; *прохідняк* (перен., характеризується невисокою мистецькою якістю), *ролик*, *кічуха*.

9. Неофіційні назви: *Львівська політехніка*, *Драгопед*, *МАУП*, *КНУ ім. Шевченка*, *КиївМІМ*, *Маріїнка*, *Політех*, *Вернадка*, *Могилянка*, *Голосіївка* (частина території Національного університету «Києво-Могилянська академія»).

О. Г. Костенко, розглядаючи сучасні англійські неологізми та способи їх перекладу українською мовою, звертає увагу на певні етапи становлення: 1) виникнення, належність до пасивного шару лексики; 2) поступове

поширення неологізму та використання в інформаційному дискурсі; 3) лексикалізація, що передбачає виявлення специфіки застосування неологізму у відповідному контексті; 4) закріплення в лексикографічних працях; 5) закріплення новотвору в складі загальновживаної лексики[6].

На практичних заняттях вибіркової дисципліни «Стилістика української мови в перекладацькій діяльності» розглянуто такі загальновідомі способи перекладу неологізмів та приклади з текстів: 1) транскрибування, транслітерація; 2) калькування; 3) експлікація (описовий переклад); 4) пряме включення; 5) лексична модуляція; 6) конкретизація; 7) генералізація; 8) лексичний відповідник. *Транскрибування, транслітерація* – вид перекладу, за якого зберігається значення слова з мови оригіналу в українську мову і передається фонетична форма англійського слова кирилицею: *інфоганда* (інформація та пропаганда – для опису новин, інформативного літературного твору; часто використовується для просування певного повідомлення; слово має певний негативний відтінок), *кіберхондрія* (підвищене занепокоєння щодо власного здоров'я, викликане пошуком та аналізом інформації в Інтернеті, що призводить до самодіагностики та посилення медичної тривоги), *фемінократія* (*фемінократизм*) (явище, що описує ситуацію, коли жінки мають провідну роль у суспільстві, державі), *фейспалм* (онлайн-вираз, фізичний жест – обличчя, закрите рукою, що символізує мором, роздратування, збентеженість), *хештег*, *хейлінк*. *Калькування* – вид перекладу, для якого характерна заміна складових компонентів лексичної одиниці або лексеми лексичними відповідниками в мові-реципієнті. Це стислий однозначний еквівалент із нейтральним значенням: *nontroversy – псевдодискусія*, *me time – час для себе*, *just-in-time politics – своєчасна політика*, *tweetstorm – твіт-шторм.*

Під час експлікації (описового перекладу) лексична одиниця з мови оригіналу замінюється словосполученням*: інфоманія* – надмірна пристрасть до накопичення інформації, *селебриті* – знаменитість, яка відома у фізичному чи віртуальному світі, наприклад у соцмережах, стан буття такої людини. *Пряме включення* – спосіб перекладу, що передбачає використання іншомовного слова в початковій формі: *iPad, wi-fi*. Також може бути перший компонент слова, зокрема з *web*: *вебкамера*, *вебсторінка*. *Лексична модуляція* – лексична заміна, за якої ураховуються причинно-наслідкові зв'язки понять, що можуть взаємозамінюватися: словосполучення «*instant coffee*» і *розчинна кава* вживаються дещо

[6] Костенко О. Г. Сучасні англійські неологізми та способи їх перекладу українською мовою. *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 13. Т. 2. С. 98. https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-2.19

з відмінним значенням. Так, в англійській мові – «миттєвість приготування», в українській – «розчинність».

Аналізуючи новотвори української мови, помітна тенденція до активного використання словотвірних типів і моделей з іншомовними деривaційними засобами: із суфіксом ***-інг*** (***-инг***): *блендинг*, *інфлюенсер* (особа, думка якої має значення для певної аудиторії), *копірайтинг*, *клінінг*, *скальпінг*, *фандрейзинг*, *краудфандинг*, *рекрутинг* (підбір такого персоналу, якого потребує компанія-замовник), *скайдайвінг*, *комунікативний пресинг*: «***Фандрейзинг*** – це добровільна мобілізація внутрішніх та залучення зовнішніх ресурсів для безкорисного здійснення суспільно важливої діяльності» (Я. Рогалін, Розвиток ОГС); з другим компонентом ***-фобія***: *бандерофобія*, *донбасофобія*, *інтернетфобія*; з другим компонентом ***-фест***: *СмакФест*, *КропФест* («*Святковий ярмарок «**Смак Фест**», що проводиться в рамках відзначення 267-ї річниці заснування міста, уже від самого ранку чекає на мешканців Кропивницького і гостей обласного центру*» (Новини, 17.09.2021), «***KropFest** 2025*». Набули продуктивності усталені моделі з першим компонентом ***медіа-***: *медіадискурс*, *медіапростір*, *медіаконтент*, *медіакультура*, *медіафілософія*: «***Медіапростір** як соціальний простір **медіафілософії***» (С. Довгаль); префіксоїдами ***анти-***, ***гіпер-***: *антидрон*, *антикалькізм*, *антисуржикізм*, *гіперстимуляція*, *гіперавто*, *гіперпосилання*. Сучасні універбативи творяться переважно від атрибутивних словосполучень: *волонтерка* (волонтерська допомога), *гуманітарка* (гуманітарна допомога), *снайперка* (снайперська гвинтівка). Набувають продуктивності такі деривaційні засоби іншомовного походження, як ***-ер***, ***-ант***, ***-інг***: *брекзитер*, *рекрутер*, *скайдрайвер*, *ухилянт*, *апсайклінг*: «***Рекрутер** «Азову» детально про мобілізацію, **ухилянтів** та «зашквари» працівників ТЦК*» (Суспільні новини, 11.11.2023). Складні лексеми також набувають поширення в інформаційному дискурсі: *трешконтент* (сленгова лексика молодіжної або медійної аудиторії).

О. В. Ковтун, аналізуючи процес неологізації у системі агентивних оцінних імен української та англійської мов, зазначила, що зазначені похідні утворюються на основі актуалізації чинних способів семантичної і словотвірної деривації. Моделюється система прагматичних смислів (іронія, сарказм, зневага, насмішка, презирство), актуалізуються різні способи мовної гри, простежуються процеси евфемізації (метафоризації, дисфемізації, вульгаризації, бруталізації, вербалізації емоцій)[7]. Антропоніми можуть уживатися з позитивною конотативною семантикою

[7] Ковтун О. В. Неологізми в системі однаково-предметних агентивних імен (на матеріалі української і англійської лінгвокультур). *Лінгвістичні студії*. 2023. Вип. 45. С. 27–39. DOI: 10.31558/1815-3070.2023.45.3 (дата звернення: 24.01.2026).

за типовою українською словотвірною моделлю (*Б. Джонсонюк*). Із негативною конотацією вжито префіксальні лексеми *недоцар*, *недофюрер*. Досить продуктивні композитні утворення: *бандеромобіль* – бронемашина, створена активістами Ніжина під час війни на сході України; *плитоноска* (від англ. platecarrier) – легкий бронежилет, *путлерюгенд*, *русо-нацисто*, *бункерфюрер*, *картопельфюрер*. Інноваційні словотвірні процеси сприяють формуванню та інтерпретації мовної картини світу. Лексико-словотвірна креативність – здатність мовців активно використовувати словотвірні моделі, створювати інноваційні способи номінації з метою образного відображення нових реалій.

Аналізом установлено, що лексико-семантичні і фразеолонгічні новотвори забезпечують стильову і стилістичну яскравість, особливе значення приділяється ролі аналогії, мовної гри, метафоризації та інтертекстуальності, що забезпечує впізнаваність новотворів у медіапросторі. У сучасних текстах словниковий склад сучасної української мови поповнюється інноваційними поняттями, що зумовлено глобалізацією, технологізацією, комп'ютеризацією суспільного життя. Удало дібрані новотвори в медійному дискурсі сприяють не лише унікальності мови автора, зокрема журналіста, а й стають потужним прийомом впливу на реципієнта. У медіатекстах поширено такі новотвори, як *україніти* (дати відповідь на виправдані дії), *відукраїнити*, *заукраїнити*, *злопутінський*, *наволонтерити*; *відірпенити*, *арестовлення*, *відкобзонити*, *відкобзонені*, *кадирити*, *кімити*, *нагостомелити*, *чорнобаїти*, *шойгувати*. Це переважно десубстантиви відпропріального походження, утворені суфіксальним способом. Переосмислення та апелятивації (деонімізації) набувають такі відантропонімні неолексеми, як *притýлити* (жертвувати гроші на українську армію, донатити), *арестовити* (заспокоювати), *макронити* (робити стурбований вигляд, але нічого не робити, щоб змінити ситуацію; часто і безрезультатно телефонувати, довго і безрезультативно розмовляти по телефону), *шольцити* (постійно обіцяти), *кадирити* (видавати бажане за дійсне), *шойгувати* (запевняти, що все за планом, хоча насправді зазнає поразки). Це переважно відантропонімні (*кімити*, *арестовлення*, *байденотерапія*, *кадирити*, *макронити*, *шольцити*, *опутніти*, *закобзонити*, *скобзонити*, *марченкувати*, *путінферштеєр*, *путіночет*, *путлер*, *хапутір*, *капутін*, *шойгувати*) та відойконімні (*відірпініти*, *відізюмити*, *забучити*, *зачонгарити*, *вКАЛУШити* (перемогти), *нагостомелити*, *начорнобаїти*, *прочорнобаєний*) утворення та ін. Помітна тенденція до творення десубстантивів (*чорнобаїти*, *забайрактарити*, *застінгерити*, *відджавелінити*, *заджавелінити*), денумеративів (*задвухсотити*, *затрьохсотити*), девербативів (*присвітити*) вербативного

блоку. Військові терміни та похідні від них активно використовуються в мовленні пересічних українців, адаптуються до української мовної системи: *байрактарити*, *джавелінити*, *стінгерити*, *відхаймарсити*. На сучасному етапі малопродуктивний спосіб словотворення – префіксально-суфіксально-постфіксальний: *зукраїнітися*, *замериканитися*.

Мовознавці зазначають, що в процесі творення неолексем від онімних основ маємо такі типи вияву конотації: 1) яка закріплена в конкретній часопросторовій картині світу; 2) онімна конотація підсилюється залежно від специфіки форманта; 3) накладання кількох конотацій, що додатково експревізує неолексему[8].

Таким чином, на словотвірному рівні помітна тенденція використання суфіксальних, префіксальних, префіксально-суфіксальних та складних новотворів, які передають динамічність певної ситуації і використовуються з певною стилістичною метою. Малопродуктивний спосіб словотворення –префіксально-суфіксально-постфіксальний.

Сучасні тексти будь-якого стилю потребують не лише стилістичного, а й графостилістичного опису, оскільки його орфографічна картина продиктована автором. Аналізуючи найновіші тексти, зокрема графостилістичні засоби тексту, помітні спроби розуміння інформації, певних відчуттів, розкриття специфіки текстотворення. Так, розглядаючи сучасні тексти, за смисловим принципом української орфографії змінено деякі правила щодо вживання великої літери, тобто помітна тенденція до розширення вияву вживання великої літери: «*…Захисників і Захисниць України*» (Україна-Центр, 16.09.2025). *Герой*, *Герої*, *Світла Пам'ять ГЕРОЮ*, коли пишуть повідомлення про загибель на війні. Коли йдеться про полеглих: *Тато, Син-Герой, Брат, Рідний, Коханий;* у коментарях-співчуття: *Батьки*, *Мамо*, *Донечка*, *Дружина*, *Рідні*.

Уживання великої літери замінено написанням малої щодо країни-агресора: *рф*, *державна мова рф*, *москва*, *мовковія*, *російська імперія*, *кремль*. Національна комісія зі стандартів державної мови ухвалила не вважати за помилку цей факт у текстах неофіційного характеру[9].

Незаперечний той факт, що війна спричинила й неофіційні зміни в українському правописі щодо вживання великої літери. У медіатекстах власні назви, зокрема назва країни-агресора, її столиця, прізвище її керівника, ім'я пересічних росіян, вирізняються певною

[8] Нелюба А. М., Губарева Г. А., Трифонов Р. А. Відонімні інновації: словотвірні і конотаційні аспекти. *Наукові записки. Серія «Філологічні науки»*. 2025. Вип. 2(213). С. 134. https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-213-16

[9] Нацкомісія: написання «Росія» з малої літери в неофіційних текстах не порушує норм мови. URL: https://imi.org.ua/news/natskomisiya-zi-standartiv-movy-dozvolyla-pysaty-slovo-rosiya-z-maloyi-bukvy-i55584

семантикою, у цьому разі пейоративною, пишуться з малої літери, демонструючи зневажливе ставлення та акцентуючи, що цьому немає місця в цивілізованому світі: *росія*, *москва*, *московія*, *кремль*, *путін*, *рф*, *ванька* (пересічний росіянин) та ін.: «Блінкен про спробу заколоту в росії», «…***росії** в Україні не буде*» (Fb, 25.06.2023). «***путін** просто набагато рідше з'являється на публіці, кожен вихід показує його психоневрологічні проблеми*» (Новини 24, 22.08.2023). «*США можуть завдати по **росії** сильного удару за допомогою санкції*» (Новини України. 13.09.2025).

Також помітна тенденція до вживання агентивних назв із негативною семантикою: *московит*, *ватник*, *кацап*, *козломорді*, *ruzzkий*, *zомбі*, *асвабадітєль*, *рашан*, *тікток-воїн*, *чмобік* (частково мобілізований), *завиванці* (ворог, що «виє» у полоні). Для захисників України утворено неолексеми з позитивною семантикою: *кіборг*, ІТ-армія (*кіберказаки*, *кіберпартизани*); *краЗСУнчик – краЗСУня* – графічно-семантичний неологізм, утворений деформацією твірної основи (*красунчики ЗСУ*). Цей прийом застосовано і до творення неолексеми *z-окупант.* У сучасному мовознавстві такого типу неологізми розглядають як реалізацію графоідеологеми – найменшої смислової одиниці, вираженої відповідним символом. Досить активно вживаються метафоризовані образи на позначення росіян: *лаптеногий*, *могилізованый*, *узкій* (росіяни всіх національностей), *козломорді*. Новотвори періоду війни та похідні від них набувають у контексті стилістичного забарвлення, а когнітивно-асоціативні процеси сприяють виникненню неолексем способом телескопії, який останнім часом набув продуктивності. Помітне активне використання новотворів цього типу, що виникають унаслідок семантичного розширення структурних компонентів, графеми ***s*** (*posіяни*) або використання субстантивів із негативним значенням (*козломорді*): *довбограї*, *зернокради* (Fb, 31.07.2023): «*Був недалеко від місця трагедії… Скажу одне: **козломорді** поцілили не туди, куди хотіли (але загиблих цивільних не повернеш… Світла їм пам'ять!)*… (Р. Міняйло. Fb, 06.10.2023). *«Posійський «Кинжал» передумав летіти в Україну і «дав задню». Ракета, яка була випущена в Україну впала в самих же **posіян** і рознесла пів села!»* (Пошепки, 17.10.2023).

У сучасному інформаційному дискурсі активно використовуються нові етнофолізми, які передають негативну конотацію семантично і посилюють емоційно-негативну оцінність відповідними деривaційними засобами: *москалик*, *москалище*, *москалота*, *москалюка*, *москалята*, *москалиха*: «***Москалота** постійно воює з нами*» (Instagram, 25.10.2023). О. Горняк зазначає, що «активні процеси творення етнофолізмів» та

їх аугментативна конотація «засвідчують зміну стереотипних уявлень лінгвоспільноти»[10].

Досить продуктивні десубстантиви з префіксом ***без-***: без струму – *безструм*, *безмир*, *безгаз*: «*Порошенко: безвіз. Зеленський:* ***безмир***, ***безгаз***, ***безструм***, *безсну*, *безробіття*, *бездомів*» (You Tube. Д. Чекалкін, 11.06.2024); префіксами ***де-***: *деслов'янізація*, *деказахстанізація*, *деідіотизація*, *дегаріпотеринізація*, *деєрмакізація*, *деквартализація*, *декораблізація*, *депунінізувати*, *дерашизмізація*, *десатанізація*, *дечавунізація*: «*путін вважав, що приєднавши Україну, він призупинить* ***деслов'янізацію*** *росії…* » (You Tube, 01.12.2024); ***до-***: *доНАЗЯВО*, похідні, утворені префіксально-суфіксальним: ***до-+N$_o$+-н-***: *доінвалідгейтний*: «*Шмигаль звітував… і МСЕК у їхньому* ***доінвалідгейтному*** *вигляді ліквідувати як явище цього року*» (You Tube, 26.10.2024); префіксально-суфіксально-постфіксальним способом ***до-+N$_o$+-и-+-ся***: *допрезидендитися*: «*Допрезидендилися?*» (You Tube. В. Портников, 08.01.2022); *дотолерантитися* (усічення твірної основи, від *толерантність*): ***Дотолерантилися!*** (напис над відео про зірвання українського прапора в Умані і причеплення на його місця ізраїльського) (Fb. І. Магрицька, 07.10.2024); ***до-+N$_o$+-івськ-***: *дофельдманівський*: ***дофельдманівський*** *період* (Fb, В. Скорик, 07.06.2024). Продуктивний префіксоїд ***анти-***: *антифейк*, *антитруханівець*, *антищепленець*, *антиблогерський*: «*Військова цензура повністю новинну стрічку. Якби* ***антиблогерський закон*** *діяв на початку вторгнення, ми б з тріском програли інформаційну війну*» (Fb, А. Санченко, 15.04.2022).

Значна частина складних неолексем утворена за допомогою префіксоїда ***кібер-***: *кібератака*, *кібервійна*, *кібервійська*, *кіберказаки*, *кіберпартизани* (українські ІТ-спеціалісти для нейтралізації ворога в інформаційному просторі): «*Кібератаки на українську електронну систему охорони здоров'я відбуваються постійно, фактично за день може бути і сотні різних атак*»[11].

Афіксоїд ***стан-*** сприяє творенню номенів за типовою словотвірною моделлю та з негативною конотацією: *кацапстан*, *оркостан*, *рашастан*, *росіястан*, *бандостан*. Новотвори *арестовлення* (*Арестович + мовлення*), *арестол* (*Арестович + корвалол*) утворено способом телескопії на позначення мовлення та відеосуб'єкта. На позначення президента білорусі також із конотативним значенням уживається неолексема *бульбозавр*, *картопельфюрер*. На позначення президента рф уживаються телескопізми

[10] Гірняк О. Продуктивні способи творення етнофолізмів у сучасному Інтернет-дискурсі *Лінгвістичні студії*. 2023. Вип. 45. С. 12. URL: https://jlingst.donnu.edu.ua/article/view/13791

[11] Андрейців І. LB.ua. Кібератаки на українську електронну систему охорони здоров'я... 17.10.2025. URL: https://lb.ua/health/2024/10/17/640312_na_den_mozhe_buti_i_sotni_atak-.html

з негативною конотацією (*путлер*, *путанік*, *бункерник*). Неолексема *путлернет*, *чебурнет* – на позначення російського автономного Інтернету. Подібні інновації поєднують семантику структурних компонентів, утворені за допомогою усічених основ чи слів: *дроновод*, *літакопад*, *дронопад*, *генералопад*, *ялинкопад*, *правдоруб*, *фейкороб*: «*Сьогодні минає 23 роки з того, як у лісі за 100 км від Києва вбили журналіста та* ***правдоруба*** *Георгія Гонгадзе. Це вбивство стало шоком для України»* (Fb, О. Вишняков, 17.09.2023). Необхідно зазначити, що новотвори переважно контекстуально залежні. Продуктивний спосіб основоскладання із суфіксацією: *бідоносець*, *дроноводство*, *фейкометання*.

Спостереження над медіатекстами та текстами соціальних мереж доводять, що на сучасному етапі новотвори виникають унаслідок семантичної та словотвірної деривації і запозичення. Семантична деривація – процес продукування неолексем та розширення семантичної структури в похідному. Л. П. Кислюк тенденції в розвитку української мови розглядає з позицій націоналізації/інтернаціоналізації; інтелектуалізації/демократизації[12].

Стильова диференціація простежується в десубстантивах субстантивного, вербативного, ад'єктивного, адвербіального блоків: *сміхоенергія*, *модераторствувати*, *прошкарлетний*, *по-зеленськи*, *по-орбанськи*; девербативах субстантивного, ад'єктивного блоків: *фейкометання*, *книгопоглинач*, *кулевловлювач*, *орденохватець*; *недовідставка*, *ялинкопад*, *холодомор*, *гречкозалежність*; *хитрозакручений*, *пост'європровальний*. У сучасних текстах переважають деривaційно-стилістичні засоби, характерні для словотвірних, граматичних, стилістичних норм сучасної української мови. Ця тенденція спостерігається і в індивідуально-авторських новотворах: пор., *розкнижнення* (В. Базилевський), *узневажнити* (О. Забужко), *териконія* (С. Жуковський), *терноцвітний* (Л. Яцкова), *тишолад* (В. Рябий).

Соціальні зрушення, деідеологізація, демократизація суспільства, досить стрімкий розвиток інформаційних технологій зумовили істотні зміни в сучасній українській мові. Схильність до мовної творчості притаманна більшості носіїв будь-якого мовного колективу. Вибухову хвилю лінгвокреативу, що спостерігається в сьогоденному українському медіадискурсі, особливо в соціальних мережах, слід розглядати як захисну реакцію на повномасштабне воєнне вторгнення російської федерації в Україну. У зв'язку із цим мовна гра набуває яскраво виражену прагматичну

[12] Кислюк Л. П. Словотвірна номінація в сучасній українській мові: система – узус –ідіолект : автореф. дис. … д-ра філол. наук : 10.02.01. Київ, 2018. С. 17.

скерованість – прагнення вербалізувати свій емоційно-психологічний стан в екстремальній ситуації та протистояти інформаційній війні. Численна кількість інновацій із негативною оцінністю, яка номінує події, явища, окремих осіб чи регіони, так чи інакше пов'язана з воєнними подіями, свідчить про аксіологічну спрямованість креативних зусиль мовців та потребує окремого аналізу.

Доречно зауважити, що значна частина неолексем утворена способом телескопії, що полягає у структурній інтерференції та усіченні компонентів, у яких семантичну домінувальну функцію виконує мотиватор. Телескопічні новотвори досліджували Ю. А. Зацний, С. М. Єнікєєва, Л. Ф. Омельченко, Т. Р. Тимошенко, К. Т. Баранцев, І. М. Галишин, І. І. Гамерська, О. І. Дзюбіна, І. М. Савчин, Н. М. Бобер та ін. Контамінація, телескопія у лінгвістиці – поєднання частин двох подібних слів, форм, виразів. Іноді контамінація відбувається за помилкового зближення неспоріднених слів унаслідок народної етимології.

Пропонуємо структурну класифікацію контамінатів: 1. Накладаннння однієї твірної основи на іншу. 1.1. Накладання усіченої (утнутої) першої основи на початок другої: *Змії[ний + Чорно]баївка →Змієбаївка*, *Л[уганськ + Уганда]→ Луганда*, *[Пут-ин + Тит]аник →Пута-ник*, *[Путин + пат]ріот →путрі-от → путріотичний*, *Путі[н + мі]льярд →путільярд*, *ухи[лянт + гау]ляйтер →ухиляйтер.* 1.2. Накладання цілої першої основи на початок другої: *[могил-а + мобил]ізация →могилізация*, *[раб + Рос]ія →Рабсія.*

1.3. Накладання кінця першої твірної основи на початок другої: *НТ[В + в]ошка →НТВошка.* 1.4. Накладання цілої другої основи на кінець першої: *імпорто[заміщення + викрадення]→імпортовикрадення.* Ускладненим варіант – *пету[шар-а + Шарий] → петуШарий.* Це пояснюється мовленнєвою компетентністю називачів, що, «граючись» із семантикою твірних основ, намагаються дотримуватися законів евфонії. 2. Уставлення однієї основи в іншу: уставлення цілої другої основи в першу основу: *де[мілітари]зація + [Путін]→депутінізація.* Зауважимо, що домінують серед розглянутих двох типів контамінатів (накладання та вставлення основ) іронічно-ігрові номени, ґрунтовані на римувальному словотворенні. Вони репрезентовані в усіх підгрупах: *арестовлення (повідомлення)*, *могилізація (мобілізація)* та ін.

3.1. Вичленування з початку твірної основи: *[z + з]ападня → Zападня*, *[Z + з]нищені → Znищені.* Вичленування із середини твірної основи: *Москва + [z[→ Мозква.* 3.2. Вичленування з кінця твірної основи: [капец + z] → капеz.

Знижувальну соціальну оцінку набуває контамінат *фу-рашка*, утворений за допомогою нетипового способу вичленування (дефісом) із

початку твірної основи та одночасного накладання цілої другої основи на кінець першої *(фу[ражка + рашка]):«Знаєте, як це у них називається? Фу-рашка».*

Окрему групу зафіксованих нами інновацій становлять номени, що ви-никли в результаті мовної гри з прецедентними фразами медіатекстів періоду російсько-української війни. Інновати, утворені лексико-синтаксичним способом, набули статусу хештегів: *ихтамнет*, *Крымнаш*, *затридні*, *всёнетакоднозначно*, *мыневсетакие*. Умовно можна вважати контамінатами інновації з формантом-афіксоїдом ***-стан***: *Оркостан*, *лаптестан*, *скотостан*,

-мобіль (*зомбімобіль*). Для розрізнення контамінаційних типів визначальними стають семантика твірних основ та особливості їх смислової взаємодії під час номінативного акту, що уможливлює виділення трьох великих груп – відапелятивних, відонімих і змішаних контамінатів.

У медійному дискурсі неолексеми виникають під впливом екстралінгвальних та інтралінгвальних чинників. Найпоширеніші способи творення новотворів в українськомовних медіатекстах – словотвірний, семантичний, запозичення. Для аналізу формально-семантичної структури новотворів використано формантоцентричний підхід, що підтверджує системність і динаміку похідної лексики.

3. Лексичні новотвори в сучасному медійному дискурсі

Новотвори в інформаційному дискурсі сприяють унікальності мови, відображають швидкі політичні, соціальні, технологічні зміни. Це лексичні одиниці, пов'язані з глобалізацією, соцмережами, війною, цифровізацією, що швидко входять у мовлення реципієнтів, фомуючи їхнє ставлення до явищ, подій. Лексико-словотвірні інновації слугують показником мовної динаміки, інструмент впливу на суспільну свідомість. У період війни помітне розширення семантичного навантаження деяких лексем*:* пор., *бавовна* (мем, що поширився під час російського вторгнення в Україну, текстильне волокно до війни і зараз – вибух у росії), *тривога* (тривожний стан до війни і зараз – повітряна тривога), *чисте небо* (безхмарне небо до війни і зараз – небо без ракет, безпілотників, ворожих літаків), *град* (вид опадів до війни і зараз – система залпового вогню), *приліт* (прилітання чогось, когось до війни і зараз – потрапляння ворожого снаряда), *мітка* (будь-яка позначка до війни і зараз – ворожа позначка для обстрілу цього місця), *мопед* (двоколісний транспортний засіб до війни і зараз – іранський дрон-камікадзе). В українській мові спостерігається актуалізація окремих лексем, перехід слів із пасивного до активного вжитку; процеси термінологізації та детермінологізації характерні для воєнної й військової лексики.

У сучасному інформаційному дискурсі набувають поширення дериваційно-стилістичні засоби, що характерні для української мови. Злиттям компонентів словосполучення та суфіксальними морфемами ***-ник***, ***-ець***, ***-ств-***, ***-ість*** утворено нові слова: *доісторичність*, *дроновиробник*, *азовсталець*, *мизамирець*, *агентознавство*, *грантознавство*, *догоридригість*: «*Перша в Україні школа* ***грантознавства***» (Центр розвитку «Час змін», 09.08.2024);

«… *карнавалізація російської імперії, де все догори дригом… ось ця метафора перевернутості, кар навальності і є втіленням тодішньої московщини. ….символом такої кар навальності та* ***догоридригості*** *обирає віяло*» (You Tube. Культтрегер, 30.08.2024). Характерно, що похідні творяться за типовими словотвірними моделями за допомогою формантів ***-ик***, ***-ник***, ***-ець (-івець)***, ***-ість***, ***-ізм***, ***-ість***, ***-щин-***, ***-н'-***, ***-j-***, ***-ович***, ***-ант***: *витрачальник*, *абибулець*, *боневтіківець*, *азовсталець*, *путініст*, *зумозалежність*, *кацапізм*, *байденізм*, *антикремлівськість*, *арестовщина*, *байрактарщина*, *бідосня*, *вибирант*, *Галактиччя, Голобородькович*, *Дніпросталінщина*, *трампіст*, *трампізм*, *віртуальщина*: «*Це, панове, не освіта. Це «абибуло». І всі, хто вимагає тільки швидкості реагувати її виконання, – такі собі «****абибульці****», яким свербить відмітка про виконання і звітність*» (Fb. О. Меркулова, 12.09.2024). «*Дніпропетровщина – це така собі містечкова* ***Дніпросталінщина*** (Fb. А. Денисенко, 27.02.2024). Побажання А. Кокотюхи: «*Вичавлюйте із себе залишки* ***кацапізму****, забудьте про існування Алли Пугачової і всього іншого, що пов'язано з росією. Читайте українське і україномовне в перекладах, слухайте українське, дивіться українське. І тільки так ми всі наблизимо перемогу і унеможливимо подальшу російську агресію*» (Fb. А. Кокотюха, 18.09.2025). У новітньому інформаційному дискурсі поширені такі десубстантиви-новотвори воєнного періоду: *наволонтерити* (знайти щось необхідне, іноді ціною тяжких зусиль), *україніти* (дати жорстку відповідь ворогу), *донатити* (добровільне пожертвування), *гуманітарити* («єрмак «*гуманітарить*») (Fb. О. Леусенко, 25.05.2024). Переважну більшість відсубстантивних дериватів утворено префіксально-суфіксальним способом: *відбандерити*, *відбайрактарити*, *відджавелінити*, *відірпінити*, *відхерсонити*, *відчорнобаїти*, *забучити*, *відізюмити* зі значенням «дати відсіч ворогові»; *калька – антикалікізм*, *суржик – антисуржикізм*, *Фаріон – антифаріонівець*, *фемінітив – антифемінітивник*.

Оновлення словотвірних та морфонологічних моделей відбувається завдяки повторному використанню словотвірної моделі: *слугонародівець*, *трампоаналітик*, *міністрозаміщення*, *трампознавець*, *трешогон*,

перекатастрофити, *перемаразмити*, *хотдожити*; *вкапканитися*. У сучасних медіатекстах відонімні новотвори, утворені переважно суфіксальним, префіксально-суфіксальним способами: *джавелінити*, *чорнобаїти*, *відірпінитини*, *нагостомелити*; *хімарситися*; *джанкоїтися*; *залужнити*, *байденування*, *ердоганити*, *орбанутися*, *шойгувати*, *порошенитися*. Похідні відпропріального походження – похідні, утворені префіксальним, суфіксальним, префіксально-суфіксальним та способом основоскладання із суфіксацією: *недопрем'єр*, *проплагіатний*, *обмалоросити*, *скопусофіл*, *ялинкопад*, *водомор*, *ухвалорішення*, *фейкометання*. Варто зазначити, що в українському словотворенні помітна тенденція до гібридизації (поєднання іншомовних і питомих деривaційних засобів): *відеозвіт*, *медіапідтримка*, *високоалергенний*; *екосумка*, *держоборонзамовлення*.

Деякі новотвори утворено способом контамінації, і такі неолексеми сприймаються негативно, належать до емоційно зниженої лексики: *федерація + рашка – федерашка*, *дегенерати генерали – дегенерали*, *Луганськ+ Донецьк – лугандон*, *бомбити+ Донбас – бомбас*; *макадрони*, *гаубці*, *буряктар* та ін.

Складні новотвори утворено способом осново- або словоскладання: *русоріз* (FPV-дрон для знищення ворога), *довгопост*, *байденотерапія*, *бандеротесла*, *літако-*, *генерало-*, *дерево-*, *ялинко-*, *дронопад*, *виродковози* (російська військова техніка для пересування ворожих військ); *гендероістота*: «*Природа точно розумніша за ідіотизм* ***гендероістот***» (Fb. І. Фаріон, 25.09.2023).

Значна кількість новотворів періоду війни використовується на позначення ворога з пейоративним значенням: *рашисти*, *рашистський* (склад), *русня*, *рузкі*, *козломорді*, *мобіки*, *чмоні*, *орки*, *орчихи* та ін., країни-агресора: *мордор* (чорна країна або земля тіні; від староангл. означає смертельний гріх або ворог; країна, від якої не доводиться чекати добра), *рашка*, *ерефія*, *оркостан*: «*У Криму тривожно*, *палають рашистські склади*» (Новини Центральної України, 26.06.2023). Сподіваємося, що ця лексика після нашої перемоги перейде в пасивну і буде використовуватися лише зі стилістичною метою.

Отже, усі структурні компоненти релевантні до значення похідного, відповідають мовній і мовленнєвій системності мовної практики, активності деривaційних ресурсів мови. Деривaційні засоби виконують функцію словотвірного категоризатора. Реципієнти в комунікації добирають найраціональніші неологійні мовні засоби. У лексико-словотвірних інноваціях періоду війни відображено системні мотиваційні відношення когнітивних та мовних структур.

У неолексемах відбувається переосмислення семантичного навантаження, що сприяє семантичному зрушенню – переважно розширення семантики похідного: пор., ойконім *Чорнобаївка* розширив межі свого значення до таких: 1) уся Україна; 2) напрям; 3) спортивне поняття – рахунок, який зростає неочікувано швидко; 5) кінематографічне поняття – новий епізод; 6) географічне поняття; 7) астрофізичне поняття – чорна діра. Зазначено розширення лексеми *світильник*, що вживається з емоційно-експресивним забарвленням (коли окупанти отримали дозу радіоактивного опромінення в Чорнобильській зоні). Девербатив *винищувач* зазнав трансформації з іронічною конотацією у словосполученні *біолабораторний винищувач*. Метафоризації зазнали і кулінарні поняття: *деруни*, *картопля в мундирі* (іронічна конотація, про білорусів-загарбників), *картопляний імператор*. Девербатив *перепічка* від нейтрального значення набув вторинного, з негативною конотацією (про знищених окупантів біля Києва). Ад'єктиви також мають відповідне конотативне нашарування: *Немає терміна «російськомовні українці» – є* ***ворожомовні*** *малороси* (Telegram, І. Фаріон, 09.11.2023). ***Ворожомовні*** *мають вибір*! *А може, уже на часі перестати слухати ворожомовні пісні?* (TikTok).

Таким чином, основні функції новотворів розкривають принципи системної організації мови, сприяють узгодженню з ментальною онтологією української мови, забезпечують функціонування словотвірних типів і моделей, компоненти яких релевантні щодо змісту, конотативного забарвлення, структури мовленнєвої діяльності суб'єктів. Новотвори, окрім номінативної, виконують емотивно-оцінну, компресивно-інформативну, діагностичну (що виявляє менталітет народу та стан мови в сучасний період), характерологічну, інтегративну, соціально-комунікативну, маніпулятивну та прагматичну функції.

Лексико-словотвірні інновації – це реакція на події в Україні, вербалізація емоцій, вияв лінгвокреативності, відображення національно-мовної картини світу: «*Комунікативна потужність і престиж української мови як параметри її* ***життєстійкості***» (П. Селігей, 2023); «*Немає більше «руськоязичних». Вони ще були до 14, ще якось до 22-го. Тепер тільки* ***ворожомовні***» (Fb. В. Ґрещук, 14.08.2023). Лексико-семантичним способом утворено такі похідні, як *аналоговнєт* (з іронічно-саркастичним значенням), *затридні* (ніколи), *боневтік*, *дебахнуло*. Похідні, утворені лексико-семантичним способом, подеколи ускладнюються суфіксацією: *іхтамнєтити*; *мопед*, *балалайка* (іранський дрон-камікадзе); *дискотека* (бойові дії); *муха* (ручний протитанковий гранатомет); *покемон* (кулемет Калашникова модернізований); *пташка* (український дрон (вертоліт,

літак)); *зеленка* (лісиста місцевість для засідок, вогневих позицій); *нуль* (територія бойових зіткнень із ворогом). Лексичні інновації належать до пасивної лексики, до периферії лексико-семантичної системи сучасної української мови. Однак окремі оказіональні елементи мовлення активно функціонують у мовленні відповідних груп мовців. Лексико-семантична система досить швидко реагує на лінгвальні зміни в суспільстві та відображає їх, засвідчуючи відкритість і динамічність мовної системи, вплив екстра- й інтралінгвальних чинників, а також зв'язок процесу неологізації із суспільно-політичними подіями у світі. Похідні ад'єктивного блоку утворено за допомогою суфіксів ***-ват-***, ***-ськ- (-івськ-)***: *безкозиркуватий*, *білолукашенківський*: «*У цих* ***безкозиркуватих*** *є тільки права і принципово не має обв'язків*» (Fb. V. Kristal, 29.12.2024).

Отже, найпродуктивніші способи творення неолексем сучасного періоду – морфологічні. Для десубстантивів – це суфіксальний, префіксально-суфіксальний, осново- та словоскладання. Похідні, утворені способом контамінації, мають іронічно-саркастичний відтінок, надають мовленню емоційності та експресивності. Лексико-семантичний спосіб – продуктивний спосіб творення неолексем. Процес метафоризації демонструє розширення семантичної структури інновацій. Основу семантичних переосмислень метафор становлять домінувальні мотиваційні ознаки переносного значення – асоціативність, образність, емотивність. Деякі неолексеми мають конотативне значення – їм властива емоційно-експресивна конотація.

У мові Інтернет-видань «Кіровоградська правда», «Україна-Центр», «Перша електронна», «Гречка», соцмереж активно використовують фемінітиви із суфіксами ***-к-***, ***-ин'-***, ***-иц'-***, ***-их-***: *депутатка*, *волонтерка*, *кандидатка*, *блогериня*, *членкиня*, *виборчиня*, *філологиня*, *ватосамиця*, *ботиха*: «*За словами* ***речниці****. … Мати працювала в школі* ***поварихою****. … Молода* ***вчителька*** *приїхала з Одеси після університету імені Мечникова…*» (Україна-Центр, 23.06.2025). «*…****клієнтка****, яка мешкає у Варшаві; Захисників і* ***Захисниць*** *України*» (Україна-Центр, 16.09.2025). «*… у записі ОП ще залишилася пара-трійко* ***сексологинь-психологинь*** *і* ***блогеринь*** *з бекграундом* ***знавчинь*** *у справі продажу виробів з дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння* (Fb. Новоспасівська спадщина, 22.03.2023)». «*Приходить* ***ботиха*** *на сторінку, верзе маячню, закликає СБУ звернути увагу на гніздо порохоботів*» (Fb. Горіха зерня, 08.06.2024). У соцмережах також активно використовуються фемінітиви: *грантивістка*, *боневтіківка*, *депутиня*: «*… скандальна з липкою репутацією* ***грантивістка***» (Fb. І. Камишанський, 25.10.2023); «*Народній* ***депутині****... було обрано найбільш м'який запобіжний захід у вигляді особистого зобов'язання*»

(Fb. Р. Кравець, 24.10.2024). «Авторкою Радіодиктанту–2025 стане Євгенія Кузнецова…» (Перша електронна газета. 10.10.2025). «***Журналістка*** *Світлана Листюк … продовжує підбивати підсумки 2025 року*» (Перша електронна газета. 04.01.2026). Л. Л. Вакулович, Н. Г. Назаренко, І. А. Регушевська зазначають, що фемінітиви «внаслідок політики зросійщення української мови примусово були забуті»[13]. Триває процес відродження рідної мови. Інформаційний дискурс певного періоду – це «часовий зріз», що віддзеркалює й гендерні питання в мовно-культурній спільноті. Уживання абревіатур-фемінітивів свідчить про тенденцію до скорочення, економію тексту та посилення експресії: «***Нардепка*** *Колісник від «Слуги народу» написала заяву про складання мандату*»» (Суспільне. Новини. 02.06.2025).

Також помітна тенденція використовувати новотвори на позначення зменшено-пестливих субстантивів: *гнидята*, *голосята*, *Притулята*: «*Боже, бережи… Україну від загрантованих* ***гнидят***» (Fb. О. Меркулова, 07.09.2024). «*Але що заважає подати як підпис від всього «Голосу» підпис представників «зелених* ***голосят***» (Fb. Д. Калинчук, 22.05.2024). «*Гарненькі дівчата-Притулята*» (unian.ua. 14.09.2025).

Таким чином, у сучасній українській мові неолексеми виникають у відповідь на потребу нових номінацій у суспільстві та науці. Вони формуються під впливом екстра- та інтралінгвальних чинників і створюються за допомогою морфологічних і неморфологічних способів словотворення, переосмислення існуючих номінацій або запозичень з інших мов. Журналістика та соціальні мережі часто виступають платформами для їх швидкого поширення.

Найпродуктивніший спосіб творення новотворів новітнього періоду – суфіксація. Аналіз лексико-словотвірних інновацій засвідчує, що телескопія –досить продуктивний спосіб словотворення неодериватів сучасної української мови. Це один із засобів і способів експліцитної економії у словотвірній номінації. Телескопізми, для яких характерна асоціативна природа, активно використовуються в інформаційному дискурсі, надаючи мовленню емоційно-експресивного забарвлення. Мотиватори новотворів воєнного часу – це переважно антропоніми із властивими ознаками та українські ойконіми. Розширення семантики похідних сприяє продуктивності творення неолексем лексико-семантичним способом. Експонентна структура похідного чітко простежується і в новотворах, ураховуючи значення мотивата і формантів, виражає мотиваційне

[13] Вакулович Л. Л., Назаренко Н. Г., Регушевська І. А. Фемінативи в українській мові як відображення суспільних викликів сьогодення. *Наукові записки. Серія «Філологічні науки»*. 2024. Вип. 1(208). С. 61–66.

значення. У межах інноватики доречно здійснювати дослідження лексико-словотвірних інновацій та нових одиниць інших мовних рівнів. Інновації у період повномасштабного вторгнення на позначення ворога мають особливу експресивність, оцінність, що репрезентовано мовними лексико-деривaційними засобами. Українська мова характеризується істотною динамікою на всіх рівнях, особливо на лексико-семантичному, словотвірному, фразеологічному. Виникнення українських неолексем спричинене демократизацією та лібералізацією у соціумі. О. А. Стишов зауважує, що тенденція автохтонізації (націоналізації, етнізації) протистоїть глобалізаційним інтенціям і сприяє активізації творення та вживання нових розмовних слів у сучасній українській мові[14]. Саме це й сприяє відродженню питомих мовних явищ, самобутніх рис і продукування неолексем, неофразеологізмів, ураховуючи структурно-семантичну і стилістичну специфіку української мови. «*Черговий* ***паркун*** *кинув свою автівку посеред тротуару на вулиці Барикадній*» (Instagram, 12.04.2025). Такі новотвори (колоквіалізми) стилістично марковані, надають мові виразності, емоційності. Переважно це негативно оцінні новотвори: ***витрачальник***, ***неначасник***, ***вибирант***, ***кацапидли***: «*Серед* ***вибирантів*** *Зе 73 відсотки – жінки. Емоції для них головне* (Fb. О. Меркулова, 12.07.2023)». «*А* ***кацапидли*** *ніяк не могли вгамуватися*» (В. Шкляр).

Лексико-семантична система сучасної української мови поповнюється неолексемами на позначення різних ознак і якостей, утвореними за допомогою формантів ***-ен-***, ***-н-***: *відбутусений*, *проплагіатний*, *скопусоорієнтований*.

У сучасній деривації досить продуктивний спосіб основоскладання – чистого основоскладання (композити) (*блогосфера*, *берегоукріплення*, *законотворець*, *моводемократія*, *мурзилкометр*); основоскладання із суфіксацією (*багатопрем'єр'я*, *работворець*, *рідномовність*, *громадянотворення*, *грантоїдство*, *кулевловлювач*, *шоукраїнець*); основоскладання з нульовою суфіксацією (*славолюб*, *деревопад*, *кадротрус*).

Таким чином, екстралінгвальні та інтралінгвальні чинники, активність як поняття мовної практики, продуктивність як результат словотвірної активності в інформаційному дискурсі передбачають реалізацію деривaційних ресурсів у похідних. На початку XXI ст. у розвитку лексичного складу української мови мають такі процеси, як глобалізація, автохтонізація, гібридизація.

[14] Стишов О. Розмовні неологізми в сучасній українській мові. *Українське мовознавство*. 2024. № 1(54). С. 27.

Найпоширеніші способи творення новотворів в українськомовних медіатекстах – словотвірний, семантичний, запозичення. Реципієнти масової комунікації добирають найраціональніші неологійні деривaційні засоби для творення інновацій. Лексико-семантична та словотвірна системи активно реагують і відображають зміни в національній мові. Новотвори виникають за рахунок питомих та запозичених ресурсів. Помітна тенденція до поєднання іншомовних основ із питомими формантами. Національно марковані новотвори утворено переважно морфологічним способом.

Отже, мотиваційні функції українських новотворів розкривають принципи системної організації структури нових похідних, сприяють узгодженню з ментальною онтологією української мови, забезпечують існування мовних аналогів, словотвірних та морфонологічних моделей, компоненти яких релевантні щодо змісту, структури мовленнєвої діяльності суб'єктів. Девербативи субстантивного й ад'єктивного блоків у медіатекстах становлять значний лексичний масив, своєрідність якого полягає у поєднанні елементів дієслівної семантики з категорійними значеннями іменника й прикметника, що являють собою мікросистему взаємозалежних елементів. Девербативи субстантивного блоку з абстрактним значенням виражають опредметнені дії, стани, процеси, становлять специфічну ономасіологічну категорію. Ці віддієслівні деривати сприяють інтелектуалізації та одемократненню мови. Усі похідні набувають вторинного значення, а стилістична маркованість, оказіональність формують неосферу когнітивного простору та переорганізовують наявні в сучасній українській мові.

Під час визначення синтаксичної функції новотворів ураховуємо контекст, новизну, стилістичне забарвлення: *Цей* ***відеоклаптик*** *дає дуже приблизне уявлення про загальний напрямок, слухати треба всі 10 треків, від початку до кінця, – вийшло потужно* (підмет) (О. Забужко). *У Саратові поліцейська машина в'їхала у швидку. Пацієнт швидкої* ***удвохсотився*** (присудок) (Fb. С. Петров, 23.01.2021). *Більшість моїх робіт стосується палеографії, не знаю, як мені підвищити цю* ***високорейтинговість*** (додаток) (Fb. В. Зема, 24.05.2018). *І спробувати бодай раз відкинути все це, замінити альтернативою, витіснили хоча б на якийсь час навіть саме бажання «****укомфортитися****»* (неузгоджене означення) (В. Терлецький). *Любі друзі-****мережани****! ****Душенавстіжно*** *дякую за привітання. Хай вам* ***відвзаємиться*** *у стократ* (прикладка, обставина; головний член односкладного речення) (Fb. М. Калько, 08.05.2019). Головні члени речення (двоскладного або односкладного) найбільш стилістично вагомі, оскільки становлять не лише синтаксичний, а й логіко-семантичний, стилістичний

центр висловлювання. Другорядні члени речення увиразнюють мовлення, виконують роль конкретизатора, уточнювача. Тип речень із новотворами – двоскладні прості (неускладнені, ускладнені), поширені та складнопідрядні з'ясувальні. Лексичні і фразеологічні інновації можуть виконувати будь-яку синтаксичну роль у реченні. Їхня специфіка в новизні та стилістичній експресивності.

Таким чином, новотвори, що використовуються в інформаційному дискурсі, – це стилістичний засіб смислового та емоційного увиразнення. Влучність, дотепність, лаконізм часто виконують функцію оцінки та характеристики осіб, явищ, реалій, процесів та ін. Креативність, почуття гумору українців сприяють створенню вдалого і високоякісного мовного продукту.

4. Неофразеологізми в сучасному медійному дискурсі

Лексика і фразеологія – основні репрезентанти неологізації. Фразеотворення – актуальний аспект вивчення фразем в інформаційному дискурсі. Актуальним питанням неофразеології присвячено праці Л. І. Шевченко, О. А. Стишова, Н. І. Кочукової, Т. А. Космеди, М. І. Навальної, О. А. Ільченко, Н. Г. Скиби, Л. М. Пашинської, Д. Ю. Сизонова, І. Я. Глуховцевої, М. М. Лаврів, Ю. О. Цигвінцева та ін.

Л. М. Пашинська, здійснюючи структурно-семантичний і функціонально-стилістичний аналізи неофразеологізмів, розглядаючи тенденції оновлення та джерела фразеологічної системи української мови за матеріалами українських медіа, зазначає, що «найбільш оперативно медіа фіксують нові тенденції в розвитку соціуму, виступають дієвим накалом фомування громадської думки, мовних смаків»[15]. За період війни набули поширення такі неофраземи: *кредит довіри*, *пресслужба картошки*, *русняві воєнкори*, *тракторні війська*, *тіктоківські війська*, *батальйон «Монако»*, *жест доброї волі* (цей евфемізм використовували на ростелебаченні, коли повідомляли про відступ російського війська). Неофразеологізми з'явилися в мові під впливом соціальних, культурних змін, медіа: *вийти в топ* (стати популярним), *зависнути в мережі* (довго сидіти в онлайн), *зробити апгрейд* (покращити або щось), *зробити хейтерів* (отримати критику в соцмережах), *гальмувати на повну* (сповільнювати роботу або процес).

М. М. Лаврів запропонувала різні класифікації типів фразеологічних трансформацій, проаналізувала структурно-семантичні перетворення

[15] Пашинська Л. М. Фразеологічні процеси в сучасній українській мові. Київ : КНЛУ, 2025. С. 159.

інтертекстем[16]. Д. Ю. Сизонов зазначає, що фразеологізми в масовій комунікації вживаються як маркери сучасних актуальних подій, що відповідають ментальним особливостям реципієнта[17].

Викремлюють неофразеологізми за способом творення – трансформовані (оновлені, модифіковані) та новостворені (переосмислені словосполучення, речення за допомогою різних типів семантичної деривації, переважно метафоризації). Новостворені фразеологізми набувають нового переносного значення, мають нову стійку асоціацію, відтворювану образність: 1) із цифрового та медійного простору: *піти в офлайн* (зникнути з активного спілкування), *зловити бан* (отримати блокування), *вийти з чату* (демонструвати припинення участі в чомусь), *залипати в телефоні*, *підняти хайп*; 2) соціально-культурної сфери: *давати результат*, *зробити свій внесок*;

3) воєнних реалій: *тримати стрій* (залишатися стійким); 4) із розмовної мови, молодіжні: *на рівному місці* (без причини), *ловити вайб* (відчувати настрій), *бути в ресурсі* (мати сили й енергію), редуковані: *не вивозити* (не справлятися (фізично, емоційно)), *без варіантів* (однозначно).

Джерела поповнення та збагачення фразеологічної системи неофразеологізмами: 1) на основі різних типів перенесення (метафора, метонімія, синекдоха): *небесна сотня*, *золотий батон*, *глибока стурбованість*, *білий хакер*, *листи щастя*, *день тиші*, *бути в тренді*, *перевести стрілки*, *вийти з тіні*, *країна і смартфоні*, *дах їде*, *пудрити мізки*, *небо в клітинку*: «*Уряд нарікає*, *що скоро забракне коштів на армію, отоже, час* ***піднімати податки****. Однак чому не* ***вивести з тіні*** *економіку*, *запровадити* ***прозору*** *фіскальну* ***політику***?» (Gazeta.ua. 30.07.2024). «Чим займається «*білий хакер*»? (Кібервійна. 13.05.2023.). «*3000 українців отримали «****листи щастя****» від ДПС. Що відбувається та що робити?»* (scroll.media. 23.05.2025); 2) унаслідок детермінологізації: *сам собі режисер*, *кредит довіри*, *круте піке*, *штучне дихання* (існування когось або чогось за допомогою сторонньої підтримки), *бути в глибокій комі* (занепадати, не мати розвитку), *запасний аеродром, круте піке, перебувати під крилом*, *вивести на орбіту*, *важка артилерія*, *здобути одну з провідних ролей*, *сам собі режисер*, *зіркова хвороба*, *усе по цимбалах*, *жива музика*, *зміна головних дійових осіб*, *цифрові технології* (технології, що використовують ОЕА для запису кодових імпульсів у певній послідовності, з певною

[16] Лаврів М. М. Специфіка трансформацій фразеологізмів в Інтернет-дискурсі. *Закарпатські філологічні студії.* Вип. 25. Т. 1. С. 243–249. https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.25.1.46

[17] Сизонов Д. Ю. Фразеологія як відбиття національної ідентичності в мас-медійних координатах. *Мовознавство*. 2019. № 6. С. 69. DOI: 10.33190/0027-2833-309-2019-6-004

частотою), *цифрові ресурси*, *інформаційна війна* (вплив інформаційних технологій на всі сфери суспільства), *гарантувати бонуси*, *каталізатор конфліктів*: «***Живий звук**» повертає радість життя*» (tilkyrazom.com.ua. 24.02.2017). «*Лауреат Премії Ґонгадзе-2023 Богдан Логвиненко: «Я отримую цю премію як* ***кредит довіри*** *і відповідальність*» (pen.org.ua. 22.05.2023). *«**Сам собі режисер**» та «депутатські самоволки», – Стефанчук прокоментував спроби нардепів виїхати за кордон* (sud.ua/uk/news/ukraine. 03.12.2023). «***Цифрові технології** відкривають безліч можливостей для вдосконалення організації освітнього процесу, підвищення якості навчання та викладання. Під час етеру наші спікери поділяться корисними інсайтами та практичними рекомендаціями щодо впровадження* ***цифрових ресурсів*** *у педагогічну практику для досягнення найкращих результатів*» (naurok.com.ua 15.01.2025). «***Інформаційні війни**: на що впливають і як їх розпізнати*» (gwaramedia.com. 13.01.2026); 3) вислови або словесні одиниці комунікативного характеру з узагальнено-переносним значенням: *багаті теж плачуть*; *вона працює*; *не кожен може дивитися в завтрашній день*; *пропало все*; *текст по-дебільному написаний*; *батя, я стараюсь*; *разом нас багато, нас не подолати; обережно, між крапельками; маємо те, що маємо*, *ці руки нічого не крали, процес пішов*, *кожен із нас президент*; *русский воєнний корабль іди на…*; *а я вам зараз покажу*; *взагалі не хочу їхати з Криму, усе душевно*, *по-домашньому*: «***Кожен з нас президент***» (Fb. 20.05.2019); 4) зовнішні запозичення, кальки: *споживчий кошик*, *гаряча лінія*, *пілотний проєкт*, *білі комірці*, *чорна діра*: «***Гаряча лінія** МВС: для чого вона, з якими питаннями можна звернутися та як стати оператором контакт-центру*» (mvs.gov.ua. 28.01.2026); 5) контекстуальні усталені сполучення: а) з офіційно-ділового стилю: *залишається відкритим питання*, *в інформаційному полі* (активно обговорюється), *на порядку денному* (актуально); *у встановленому порядку* (формально); б) із наукового стилю: *у межах дослідження, потребує подальшого вивчення*; в) військово-політичний контекст: *унаслідок ворожих дій* (через обстріли), *на лінії зіткнення* (на фронті), *з метою стабілізації ситуації*, *закрити небо над Україною*: «*В НАТО хочуть* ***закрити небо над Україною**: які регіони захистять від ракет і дронів*»[18]; г) з розмовного стилю, соціальний контекст: *не на часі*, *є нюанси*, *без зайвих питань*, *якось воно буде*; 6) евфемізми: *переформатування команди* (масові зміни),

[18] Берендій Ю. В НАТО хочуть закрити небо над Україною: які регіони захистять від ракет і дронів. *Главред.* 30.09.2025. URL: https://glavred.net/war/v-nato-hotyat-zakryt-nebo-nad-ukrainoy-kakie-regiony-zashchityat-ot-raket-i-dronov-10702664.html

жести доброї волі (відступ), *зламати волю людей*; 7) медіа, соцмережі: *лайкнути життя*; 8) науково-технічна та професійна мова: *зламати систему (медсистему): «На день може бути і сотні атак», – Марія Карчевич про спроби* ***зламати*** *електронну* ***медсистему*** *країни»*[19]; 9) етнолінгвістичні, соціокультурні джерела: *ходити по лезу ножа – жити на межі*; 10) міжмовні впливи: *бізнес-ланч – коротка ділова зустріч*; 11) інноваційні мовні ігри (пародійні тексти, гумористичні передачі, жаргон, сленг продукують образні неофразеологізми): *підзарядитися енергією кави*.

Неофраземи створюють певний ефект, передають оцінки, емоції на події, явища в мовленні реципієнтів: *горіти дедлайнами* (жити в режимі термінових завдань), *вигорати на повному газі* (емоційно швидко виснажуватися), *працювати на автопілоті* (робити щось без обдумування), *ловити баланс* (прагнути до поєднання роботи й особистого життя), *емоційні гойдалки* (перепади настрою), *нуль ресурсу* (повна відсутність сил), *бути в потоці* (відчувати натхнення й легкість у справах), *читати між рядків і сторіз* (розуміти приховані натяки онлайн), *збирати життя по вкладках* (мати купу відкритих справ одночасно).

Неофразеологізми в інформаційному дискурсі, у військовому середовищі, у мовленні громадян країни ілюструють також влучні вислови про події, явища періоду війни: *відправити за російським кораблем*, *закрити небо над Україною*, *продати квиток на концерт Кобзона*, *стояти до останнього*, *усе буде Україна*, *мати країну за спиною* (відчувати підтримку народу), *друга армія світу*; *інформаційний фронт* (боротьба за правду), *жити між тривогами* (повсякденність воєнного часу), *банити реальність* (ігнорувати війну), *ловити ІПСО* (потрапляти під вплив ворожої пропаганди).

Фразеологічним трансформаціям присвячено праці Ю. Ф. Прадіда, Н. І. Кочукової, Ж. В. Колоїз, Д. Ю. Сизонова, Л. М. Пашинської, Н. Г. Скиби, Л. М. Лаврів, О. В. Коваль, О. А. Ільченко, Т. М. Левченко та ін. Сучасні фразеологічні новоутворення – експресивні засоби, що здатні здійснювати максимальний вплив на маси, зацікавити, розвивати мовні смаки, робити оцінне ставлення до подій, осіб, явищ. Неофраземи – засіб створення гумористичного, сатиричного, іронічного ефектів, а своєю дотепністю та влучністю викликають естетичне задоволення в реципієнта: *«Невдала спроба окупації Тузли: найшла російська «коса» на український камінь»* (dpsu.gov.ua. 09.09.2023). Л. М. Лаврів

[19] Андрейців І. LB.ua. Кібератаки на українську електронну систему охорони здоров'я… 17.10.2025. URL: https://lb.ua/health/2024/10/17/640312_na_den_mozhe_buti_i_sotni_atak-.html

зазначає, що «оказіональні трасформації інтертекстем-фразеологізмів, зумовлені буквалізацією значення інтертекстеми», приводити до повного переосмислення: *«В українців є чудовий «граматичний» привілей ставити не крапку над «і», а крапки над «ї»* (С. Тихий)[20]. Аналізуючи заголовну функцію трансформованих стійких сполучень слів у медійному дискурсі, підтримуємо думку Л. М. Пашинської, яка зазначає, що вони дають образну характеристику та оцінку тексту, не розкриваючи його зміст[21]: пор., *Побачити Париж – і* ***вижити****. Франція – Україна: стартові склади* (mig.com.ua. 13.11.2025). В. Мєшков, аналізуючи фразеологізми в українській політичній блогосфері, визначає такі типи фразеологічних трансформацій: усічення, розширення компонентного складу, заміни компонента/компонентів, граматичної трансформації, актуалізації внутрішньої форми, фразеологічної алюзії[22].

Фразеологічні інновації української мови виконують комунікативну, ідентифікаційну, емоційно-оцінну функції. Фразеологічним інноваціям властиві структурно-семантичні перетворення, розширення або скорочення компонентного складу. Стилістичне навантаження фразеологічних інновацій: 1) стильове (медійне, розмовне, сленгове); 2) конотативне; 3) емоційно-оцінне.

ВИСНОВКИ

У сучасному інформаційному дискурсі відображаються актуальні суспільні настрої та динаміка інноваційних процесів, зокрема лексико-граматичні й семантичні новотвори, актуалізація пасивної лексики, активне використання іншомовних одиниць, трансформованих фразеологізмів і неофразеологізмів. Динаміка мовної системи в її живому функціонуванні виявляється в переосмисленні семантики неолексем, різноманітних способах словотворення, новому потрактуванні процесів і явищ, а також в імплементації інновацій як результаті номінативної діяльності.

Неолексеми, неофраземи збагачують сучасну українську мову образними, емоційно-експресивними, характеризувальними мовними засобами та поповнюють систему фразеологізмів неофраземами. Процес детермінологізації досить активний в інформаційному дискурсі, що зумовлено пошуком, відновленням засобів образності, оскільки внаслідок

[20] Лаврів М. М. Специфіка трансформацій фразеологізмів в Інтернет-дискурсі. Закарпатські філологічні студії. Вип. 25. Т. 1. С. 248. https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.25.1.46

[21] Пашинська Л. М. Фразеологічні процеси в сучасній українській мові. Київ : КНЛУ, 2025. С. 153.

[22] Мєшков В. Стабілізовані й неологічні фразеологізми в українській політичній блогосфері. *Ucrainica X. Souasná Ukrajinistika,* 2020. С. 147. URL: https://www.ff.upol.cz/fileadmin/users/79/Mjeshkov_Volodimir_.pdf

вторинної метафоричної номінації саме процес семантичного перетворення формує неофразеологізми. Різні терміноодиниці деспеціалізуються і широко використовуються як джерело впливу на реципієнта, завдячуючи своїй експресивності, лаконічності, образності. Новотвори виконують не лише лінгвістичну, а й соціальну функцію, маркуючи належність до певних вікових, соціальних груп, до позиції, контексту. Під час творення нових або трансформованих фразеологізмів доречно враховувати національну специфіку, історико-культурний контекст.

Перспективу подальших досліджень убачаємо у вивченні структурно-семантичних, синтаксичних особливостей українських лексико-словотвірних та фразеологічних інновацій, функціонально-стилістичному аналізі новотворів, установленні зв'язку лексичних інновацій новітнього періоду з динамічними процесами в сучасній лексико-семантичній системі української мови.

АНОТАЦІЯ

У розділі проаналізовано специфіку лексико-словотвірних та фразеологічних новотворів сучасного медійного дискурсу, схарактеризовано сучасний стан та особливості лексико-словотвірних та фразеологічних інновацій, розглянуто способи перекладу сучасних англійських неологізмів, способи творення українських лексико-словотвірних і фразеологічних новотворів, їх граматичне та стилістичне навантаження, з'ясовано стилістичні особливості лексико-словотвірних та фразеологічних новотворів в українському інформаційному дискурсі, їхню роль у формуванні експресивності й прагматичного впливу медійних текстів на реципієнта.

У підрозділах засвідчено, що зміни лексичного та фразеологічного фонду української мови зумовлені екстра- та інтралінгвальними чинниками, що впливають на розвиток мови. Зазначено, що мотиваційні функції українських новотворів розкривають принципи системної організації структури нових похідних, сприяють узгодженню з ментальною онтологією української мови, забезпечують існування метамовних аналогів, словотвірних на морфонологічних моделей, усі компоненти яких релевантні щодо змісту та структури мовленнєвої діяльності суб'єктів. Установлено, що в сучасному інформаційному дискурсі набули продуктивності похідні на позначення нових понять зі сфер економіки, політики, медицини, IT, культурної сфери.

З'ясовано, що новотвори в інформаційному дискурсі можуть бути запозиченими (переважно англізми) та утворені з національних ресурсів. Це можуть бути загальномовні або індивідуально-авторські

неологізми, зазначено основні джерела новотворів, визначено продуктивні тематичні групи новотворів. Досліджено, що на сучасному етапі новотвори виникають унаслідок семантичної, словотвірної деривації та запозичення.

Проаналізовано основні функції новотворів, які розкривають принципи системної організації мови, сприяють узгодженню з ментальною онтологією української мови. Схарактеризовано словотвірні типи та моделі, компоненти яких релевантні щодо змісту, конотативного забарвлення, структури мовленнєвої діяльності мовців. Зазначено, що нові етнофолізми, які передають негативну конотацію семантично і посилюють емоційно-негативну оцінність відповідними дериваційними засобами. Розглянуто інноваційні процеси творення похідних різних словотвірних блоків, висвітлено специфіку творення неолексем, розкрито їхні стилістичні особливості, стильову специфіку.

Установлено основні функції, джерела поповнення та стилістичне навантаження фразеологічних інновацій сучасної української мови. Фразеологічним інноваціям властиві структурно-семантичні перетворення, розширення або скорочення компонентного складу. Трансформовані фраземи в інформаційному просторі виконують оцінну, емоційно-експресивну функції, створюють гумористичне або сатиричне забарвлення тексту, певну стилістичну фігуру, слугують засобом сюжетної основи тексту. Широка сфера функціонування лексико-семантичних та фразеологічних інновацій уможливлюють необхідність подальшого визначення їхніх функцій у виявлених джерелах, способів творення, мовного середовища, стилістичного потенціалу нових і трансформованих фразеологіних одиниць української мови.

Література

1. Андрейців І. Кібератаки на українську електронну систему охорони здоров'я… *LB.ua.* 17.10.2025. URL: https://lb.ua/health/2024/10/17/640312_na_den_mozhe_buti_i_sotni_atak.html

2. Бузько С. А. Поповнення словникового складу української мови неологізмами сучасного воєнного періоду. *Слобожанський науковий вісник. Серія «Філологія»*. 2024. Вип. 5. С. 11–15. https://doi.org/10.32782/philspu/2024.5.2 (дата звернення: 24.11.2025).

3. Вакулович Л. Л., Назаренко Н. Г., Регушевська І. А. Фемінативи в українській мові як відображення суспільних викликів сьогодення. *Наукові записки. Серія «Філологічні науки»*. 2024. Вип. 1(208). С. 61–66. https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-208-7 (дата звернення: 24.11.2025).

4. Гірняк О. Продуктивні способи творення етнофолізмів у сучасному Інтернет-дискурсі. *Лінгвістичні студії*. 2023. Вип. 45. С. 7–15. https://doi.org/10.31558/1815-3070.2023.45.1 (дата звернення: 25.11.2025).

5. Гомон А. М., Чернявська С. М., Шокуров О. В. Неологізми в українській військовій термінології: лексико-семантичні особливості. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія «Філологія. Журналістика»*. 2023. Т. 34(73). № 1. Ч. 2. С. 168–174. https://doi.org/10.32782/2710-4656/2023.1.2/27 (дата звернення: 24.11.2025).

6. Демешко І. М. Інноваційні словотвірні процеси в українській мові. *Лексико-граматичні інновації в сучасних слов'янських мовах :* матеріали XI Міжнародної наукової конференції. Дніпро : Ліра, 2023. С. 40–43. URL: https://ru.scribd.com/document/

7. Кислюк Л. П. Словотвірна номінація в сучасній українській мові: система – узус – ідіолект : автореф. дис. … д-ра філол. наук : 10.02.01. Київ, 2018. 39 с.

8. Ковтун О. В. Неологізми в системі однаково-предметних агентивних імен (на матеріалі української і англійської лінгвокультур). *Лінгвістичні студії*. 2023. Вип. 45. С. 27–39. DOI: 10.31558/1815-3070.2023.45.3 (дата звернення: 24.01.2026).

9. Костенко О. Г. Сучасні англійські неологізми та способи їх перекладу українською мовою. *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 13. Т. 2. С. 97–100. https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-2.19 (дата звернення: 24.01.2026).

10. Кущ П. *Урядовий кур'єр*. 2026. 24 січня. URL: https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-2.19 (дата звернення: 26.01.2026).

11. Лаврів М. М. Специфіка трансформацій фразеологізмів в Інтернет-дискурсі. *Закарпатські філологічні студії.* Вип. 25. Т. 1. С. 243–249. https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.25.1.46 (дата звернення: 25.01.2026).

12. Мєшков В. Стабілізовані й неологічні фразеологізми в українській політичній блогосфері. *Ucrainica X. Souasná Ukrajinistika*. 2020. S. 146–150. URL: https://www.ff.upol.cz/fileadmin/users/79/Mjeshkov_Volodimir_.pdf (дата звернення: 26.01.2026).

13. Нелюба А. М., Губарева Г. А., Трифонов Р. А. Відонімні інновації: словотвірні і конотаційні аспекти. *Наукові записки. Серія «Філологічні науки»*. 2025. Вип. 2(213). С. 127–135. https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-213-16

14. Нелюба А. М. Лексико-словотвірні інновації 2022–2024. Словник. Харків : Харківське історико-філологічне товариство, 2025. 112 с.

15. Пашинська Л. М. Фразеологічні процеси в сучасній українській мові. Київ : КНЛУ, 2025. 182 с.

16. Сизонов Д. Ю. Фразеологія як відбиття національної ідентичності в мас-медійних координатах. *Мовознавство*. 2019. № 6. С. 64–71. DOI: 10.33190/0027-2833-309-2019-6-004 (дата звернення: 27.01.2026).

17. Стишов О. А. Динаміка лексичного складу сучасної української мови. Лексикологія. Лексикографія : навчальний посібник. Біла Церква : Авторитет, 2019. 189 с. URL: https://lib.in.ua/158502-posibnyk-dynamika-leksychnogo-skladu-suchasnoi-ukrainskoi-movy-leksykologiia-leksykografiia (дата звернення: 25.01.2026).

18. Стишов О. Розмовні неологізми в сучасній українській мові. *Українське мовознавство*. 2024. № 1(54). С. 23–41.

19. Юрса Л. В. Специфіка використання неологізмів у мовленні блогерів. *Молодий вчений*. 2025. № 4(135). URL: https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/6450/6304

20. Musurmanova S. Differences in the british and american variants of military terms. *Journal of Positive School Psychology*. 2022. № 6. P. 3572–3582. URL: https://journalppw.com/index.php/jpsp/article/view/2119/1293

Information about the author:
Demeshko Inna Mykolaivna,
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department
of Ukrainian Philology and Journalism
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University
1, Shevchenka Street, Kropyvnytskyi, Ukraine

06 SECTION

IDIOMATIC EXPRESSIONS IN CONTEMPORARY PUBLIC AND MEDIA DISCOURSE

CHAPTER 12

КОРПУСНО-ЖАНРОВИЙ ДИСТРИБУТИВНИЙ АНАЛІЗ АНГЛІЙСЬКОЇ ІДІОМАТИКИ (НА ПРИКЛАДІ ІДІОМ НА ПОЗНАЧЕННЯ КРИТИКИ, КОРУПЦІЇ ТА ВЛАДИ)

Ковалюк Ю. В.
DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-704-8-12

ВСТУП

Актуальність поточної праці зумовлена потребою в системному дослідженні ідіоматичного фонду англійської мови у її британській та американській лінгвокультурних традиціях з опертям на емпіричну базу електронних корпусів. Застосований підхід спрямований на з'ясування взаємозв'язку між мовними одиницями та ментальними, соціокультурними й комунікативними процесами – проблеми, що залишається предметом наукових дискусій. Аналітичною одиницею дослідження є ідіоматичний простір, структурований за ієрархічним принципом: від загального масиву англійської ідіоматики шляхом дедукції виокремлюються родові семантичні категорії (гіперонімічні кластери), які, зі свого боку, диференціюються на видові підкатегорії – ідіомо-семантичні групи (ІСГ). Ідіоматичний простір визначається як «сукупність корпусно локалізованих і дискурсно актуалізованих, переважно метафоричних, значень усталених мовних висловів, що виникли на тлі соціокультурних і комунікативно-прагматичних чинників»[1].

Методологійною основою слугує триєдина аналітична концепція, що поєднує власне мовний, корпусний та дискурсний виміри аналізу. Така модель ґрунтується на синтезі положень структурної лінгвістики (Р. Якобсон, М. Халлідей, Ч. Фірт та ін.) та когнітивно-комунікативного напряму (Дж. Лакофф, Ж. Фоконьє, С. Жаботинська та ін.), водночас розширюючи дослідницький горизонт у бік поліпарадигмальних студій. Запропонований Дж. Сінклером «принцип ідіоматичності» (*idiom*

[1] Ковалюк Ю. В. Ідіоматичний простір сучасного британського та американського варіантів англійської мови : дис. … д-ра філол. наук : 10.02.04. Львів, 2026. С. 45.

principle) дав змогу пов'язати сутність сталих висловів із ідеєю мовного вибору, внаслідок чого було закладено підвалини сучасної корпусно-базованої та корпусно-керованої ідіоматики[2]. У працях М. Стаббса міркування Дж. Сінклера були розвинені в теорію «розширених одиниць значення» (*extended units of meaning*) та повторюваних структур у дискурсі[3]. У працях Д. Байбера і колег у рамках багатовимірної моделі регістрового аналізу доведено принципову взаємну залежність між частотними характеристиками мовних одиниць і жанрово-комунікативним середовищем їхнього функціювання[4], [5]. Вибір корпусів COCA і BNC як основних емпіричних джерел зумовлений їхньою відносною співмірністю за обсягом слововживань, жанрово-регістровою збалансованістю та зручних у користуванні інтерфейсу й інструментарію, розроблених М. Дейвісом[6] та В. Брежіною і колегами[7] відповідно.

Попри значну кількість праць, у яких ідіоматичні одиниці вивчаються в структурно-семантичному та лінгвокогнітивному ракурсах, корпусно-жанрова динаміка ідіоматики англійської мови у двох провідних національних варіантах англійської мови – британському й американському – залишається фрагментарно дослідженою. Саме цю лакуну, зокрема в частині лінгвальних (модус, тип і жанр дискурсу) та екстралінгвальних (стать, вік і соціальний статус мовця) параметрів диференціації, покликане заповнити це дослідження на основі міжваріантного аналізу ІСГ CRITICISM, CORRUPTION і POWER.

1. Корпусно-жанрова дистрибуція ІСГ CRITICISM

У поточному підрозділі розглядаються лінгвальні та екстралінгвальні параметри ідіом ІСГ CRITICISM у сучасній англійській мові. Частотні характеристики ідіом цієї ІСГ у двох досліджуваних варіантах відображено на рисунку 1. Ідіоми розміщено по осі X, а частотні показники з розрахунку на мільйон слововживань – по осі Y.

---

[2] Sinclair J. Corpus, concordance, collocation. Oxford / New York: Oxford University Press, 1991. 179 p.

[3] Stubbs M. Words and Phrases : Corpus Studies of Lexical Semantics. Oxford : Blackwell, 2001. 288 p.

[4] Biber D. Dimensions of Register Variation: A Cross-Linguistic Comparison. Cambridge / New York: Cambridge University Press, 1995. 448 p.

[5] Biber D., Conrad S. Register, Genre, and Style. Cambridge / New York : Cambridge University Press, 2009. 344 p.

[6] Davies M. The 385+ million word Corpus of Contemporary American English (1990–2008+): Design, architecture, and linguistic insights. *International Journal of Corpus Linguistics*. 2009. Vol. 14, № 2. P. 159–190. https://doi.org/10.1075/ijcl.14.2.02dav.

[7] Brezina V, Platt W. #LancsBox X [Computer Software]. Lancaster University, 2025. Available at: http://lancsbox.lancs.ac.uk.

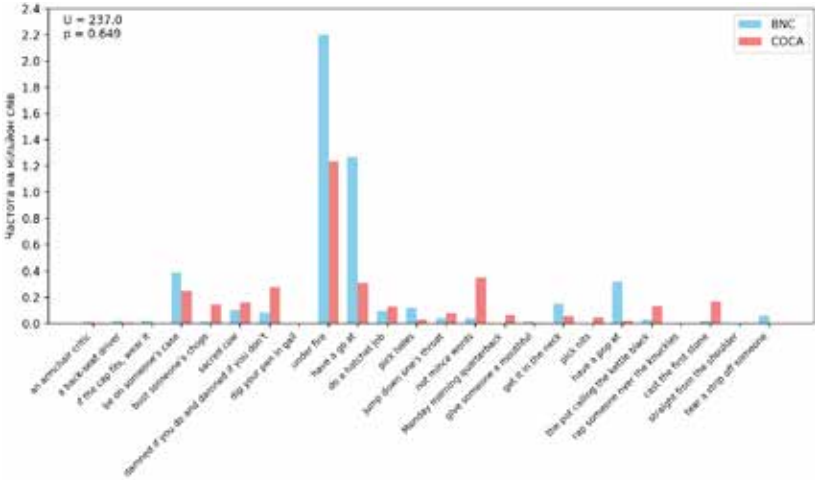

Рис. 1. Частотність ідіом ІСГ CRITICISM в корпусах BNC і COCA

Проілюстровані вище ідіоми використовуються для вираження критики або приниження в англомовному дискурсі. Ідіоми *have a go at* та *under fire* вирізняються як такі, що найчастіше зустрічаються в обох аналізованих корпусах, причому дані корпусу BNC демонструють значно вищі показники частотності. Це може слугувати підтвердженням більшої поширеності цього вислову саме в британській англійській мові, на відміну від американського національного варіанта. *Bust someone's chops* і *not mince words* – ідіоми, які відзначаються дещо вищою частотністю в COCA, ніж у BNC, що вказує на більш активне використання цих висловів в американській англійській мові. Ідіоми *sacred cow* властива відносно невисока частота вживання в корпусах, що може свідчити про її специфічну прагмадискурсну релевантність. Ідіоматичні вислови типу *jump down one's throat* і *back-seat driver* вирізняються нижчими показниками частотності.

Відчутні відмінності між показниками частотності деяких ідіом у корпусах BNC і COCA вказують на лінгвокультурні особливості британського й американського національних варіантів англійської мови. Отже, ідіоми, які фігурують на рис. 1, відображають певну лінгвокультурну співвіднесеність у відповідних варіантах англійської мови[8]. Для прикладу,

[8] Ayto J. Idioms. Encyclopedia of Language and Linguistics, 2nd ed.: Vol. 1 / ed. by K. Brown. Amsterdam / Philadelphia : Elsevier, 2006. P. 518–521.

ідіома *under fire* може вважатися ключовим маркером критичного дискурсу, що використовується в обох корпусах. У соціолінгвістичному контексті така ідіома демонструє, як мова стає інструментом для обговорення динаміки влади[9], особливо на тлі критики з боку громадськості, наприклад:

1) *But he has* ***come under fire*** *from Labour members who claim he has previously criticised similar arrangements* [BNC_{2014}].

З погляду формальності та неформальності вживання ідіоми *picks holes* і *not mince words* можна прив'язати до більш формального або дискусійного контексту, тоді як вирази *pick nits* і *tear a strip off someone* вказують на критику в більш неформальному форматі.

Іншим важливим аспектом ідіом, вказаних на рис. 1, є їхня метафоричність. Ідіоми *cast the first stone* і *give someone a mouthful* виражають критику в метафоричний спосіб, де використовуються фізичні або насильницькі образи для зображення поведінки або діяльності в абстрактних термінах. Аналізуючи частотність ідіом цієї ІСГ, можна стверджувати, що вони виконують різні функції в дискурсі: наприклад, пом'якшення критики у випадку *have a go at* або посилення критики через більш агресивний метафоричний образ, як-от *tear a strip off someone*.

Далі розглянемо лінгвальні фактори дистрибуції ідіом ІСГ CRITICISM (див. табл. 1). Наведені в таблиці дані свідчать, що в британському варіанті сучасної англійської мови ідіоми ІСГ CRITICISM в переважній більшості вживаються в письмовому дискурсі, однак варто зауважити, що порівняно з ІСГ CONFLICT і COOPERATION зросла частка усного дискурсу, тому розрив між обома типами дискурсу не є настільки вираженим, як у попередніх підрозділах праці.

Наведені вище твердження унаочнюються поданими в таблиці категоріями «типи дискурсу», в межах якої переважаючою є підкатегорія «інформативний дискурс» (3,05 випадку вживання на 1 млн слів), та «жанри письмового дискурсу», в межах якої найбільш кількісно значимими є підкатегорії «газети» (1,75), «журнали» (0,92) та «художня література та поезія» (0,51), що загалом підтверджує результати, отримані в попередніх підрозділах під час розгляду лінгвальних факторів дистрибуції ІСГ CONFLICT і COOPERATION. Щодо лінгвальної категорії «жанр (усний)», то єдиною підкатегорією, яка його наповнює, є «неофіційний дискурс», тоді як функціювання ідіом аналізованої ІСГ, як і ІСГ CONFLICT, не було виявлено для підкатегорій «суспільний / інституційний», «освітній / інформативний» і «діловий» дискурс.

[9] van Dijk T. A. Discourse and Context. A Sociocognitive Approach. Cambridge / New York : Cambridge University Press, 2008. 267 p.

Таблиця 1

Дистрибуція ідіом ІСГ CRITICISM у сучасній англійській мові: лінгвальні фактори (британський варіант)

№	Категорія дискурсу	Підкатегорія	ІСГ, на 1 млн слів
1	Модус	Письмовий	3,94
		Усний	0,59
2	Тип	Дискурс, обумовлений контекстом	0,59
		Усний сценаризований дискурс	0,17
		Інформативний дискурс	3,05
		Художній дискурс	0,51
3	Жанр (письмовий)	Академічна проза	0,17
		Художня література та поезія	0,51
		Драматургія та кінодискурс	0,17
		Газети	1,75
		Журнали	0,92
		Інтернет-дискурс	0,21
		Офіційні документи	0,05
4	Жанр (усний)	Суспільний / інституційний	–
		Освітній / інформативний	–
		Відпочинковий	0,59
		Діловий	–

В американському національному варіанті модус використання ідіом ІСГ CRITICISM, як і в британському національному варіанті, реалізується в письмовому дискурсі, на відміну від усного (див. табл. 2). Як і у випадку ІСГ CONFLICT, вживання ідіом ІСГ CRITICISM переважає в письмовому дискурсі для обох корпусів.

Це підтверджується категоріями «тип дискурсу» та «жанр дискурсу (письмовий)». Водночас у рамках категорії «жанр дискурсу (письмовий)» в абсолютному відношенні спостерігаємо відчутні розбіжності, які знаходять вираження в показниках підкатегорій «академічна проза», «художня література та поезія», «газети / новини» та «журнали», що є приблизно вдвічі вищими в BNC, окрім підкатегорії жанрів «інтернет-дискурс», для якої показники є набагато вищими в COCA. Що стосується усного дискурсу, то найпоширенішою підкатегорією для досліджуваної ІСГ, як і в попередньому підрозділі, є «телебачення».

Розглянемо екстралінгвальні фактори вживання ідіом ІСГ CRITICISM у британському й американському національних варіантах (див. табл. 3). У письмовому дискурсі британського варіанта ідіоми ІСГ CRITICISM приблизно вдвічі частіше використовуються авторами-чоловіками, на відміну від авторів-жінок, за даними таблиці 3. В усному дискурсі

Таблиця 2

Дистрибуція ідіом ІСГ CRITICISM у сучасній англійській мові: лінгвальні фактори (американський варіант)

№	Категорія дискурсу	Підкатегорія	ІСГ, на 1 млн слів
1	Модус	Письмовий	2,22
		Усний	1,23
2	Тип	Дискурс, обумовлений контекстом	1,23
		Інформативний дискурс	1,97
		Художній дискурс	0,24
3	Жанр (письмовий)	Академічна проза	0,10
		Художня література та поезія	0,24
		Новини	0,50
		Журнали	0,41
		Інтернет-дискурс	0,94
4	Жанр (усний)	Телебачення	0,79
		Кінофільми	0,28
		Телерадіомовлення	0,14

Таблиця 3

Дистрибуція ідіом ІСГ CRITICISM у сучасній англійській мові: екстралінгвальні фактори

№	Категорія	Підкатегорія	BNC, на 1 млн слів	COCA, на 1 млн слів
1	2	3	4	5
1	Стать автора (письмовий дискурс)	Чол.	1,51	0,29
		Жін.	0,67	0,25
2	Вік автора (письмовий дискурс)	0–14	–	–
		15–24	–	–
		25–34	0,43	0,10
		35–44	0,76	0,16
		45–59	0,65	0,26
		60+	0,23	0,13
3	Стать мовця (усний дискурс)	Чол.	0,21	0,21
		Жін.	0,38	0,15
4	Вік мовця (усний дискурс)	0–14	0,02	–
		15–24	0,20	–
		25–34	0,12	0,03
		35–44	0,07	0,10
		45–59	0,17	0,26

Продовження таблиці 3

1	2	3	4	5
		60+	0,04	0,08
5	Соціальний клас мовця (усний дискурс)	AB	0,27	–
		C1	0,12	–
		C2	0,02	–
		DE	0,19	–

спостерігається протилежна ситуація. Дистрибутивні показники ідіом в усному жіночому дискурсі майже вдвічі перевищують їхні аналогічні показники в усному чоловічому дискурсі. У письмовому дискурсі американського варіанта в обох типах дискурсу ідіоми частіше використовуються авторами та мовцями чоловічої статі. Що стосується авторів молодшої вікової групи, то дані щодо їхнього представлення відсутні для письмового й усного модусів дискурсу в обох варіантах.

Виняток становить британський варіант, у якому вони виявилися переважаючими в розрізі всіх досліджуваних вікових груп мовців.

Щодо інших вікових характеристик, то тут також спостерігаються певні розбіжності, особливо в британському варіанті, де переважаючими є вікові групи авторів 35–44 і 45–59, тоді як в американському превалюючою є група авторів 45–59. Одержані показники розподілу ідіом ІСГ CRITICISM найнижчі для старшої вікової групи в обох варіантах. Доволі цікаві результати дослідження отримано для категорії «соціальний клас мовців» у британському національному варіанті, де найбільш частотна підкатегорія «AB» найчастіше корелює з мовцями чоловічої статі, тоді як інша найбільш частотна підкатегорія «DE» – з мовцями жіночої статі.

2. Корпусно-жанрова дистрибуція ІСГ CORRUPTION

У цьому підрозділі вивчаються лінгвальні та екстралінгвальні параметри ідіом ІСГ CORRUPTION у сучасній англійській мові. Частотні характеристики ідіом цієї ІСГ у двох досліджуваних варіантах відображено на рисунку 5. Ідіоми розміщено по осі X, а частотні показники з розрахунку на мільйон слововживань – по осі Y.

З погляду міжваріантних відмінностей, за даними рисунка 2, ідіоми ІСГ CORRUPTION можна умовно розділити на дві підгрупи: переважно британські та переважно американські.

До першої підгрупи належать британські ідіоми, які кількісно переважають американські: *put the bite on, bleed someone dry, take someone to the cleaner's, feather your own nest, on the fiddle*, *sticky fingers, keep*

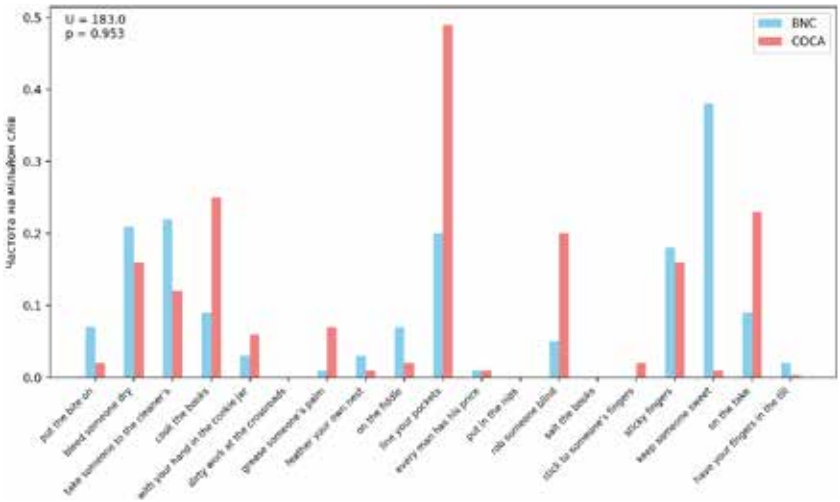

Рис. 2. Частотність ідіом ІСГ CORRUPTION в корпусах BNC і COCA

someone sweet і *have your fingers in the till*. Переважно американськими, за даними корпусів, можна вважати *cook the books, with your hand in the cookie jar, grease someone's palm, line your pockets, rob someone blind, stick to someone's fingers* і *on the take*.

Отже, в британській світоглядній моделі CORRUPTION найчастіше пов'язується з примусовою маніпулятивністю (*put the bite on*), експлуатацією або насильством (*bleed someone dry*), чисткою (*take someone to the cleaner's*), махінаціями (*on the fiddle*), власним комфортом (*feather your own nest*), дрібними злочинами або фінансовими правопорушеннями (*sticky fingers*) та розтратою або крадіжкою фінансових ресурсів (*have your fingers in the till*). Ці ідіоми представляють прагматичний і прямолінійний підхід до опису фінансових маніпуляцій, вимагання та шахрайства. Корпусно-базовані дослідження виявляють, що метафоричні ідіоми на позначення корупції використовуються нечасто в медіадискурсі Об'єднаного Королівства, переважно в редакційних статтях, із метою представлення корупції як загального явища[10].

В американській мовній моделі CORRUPTION асоціюється з фальсифікацією фінансової звітності (*cook the books*), порушеннями правил (*with your hand in the cookie jar*), підкилимними іграми (*grease someone's palm*), жадібністю (*line your pockets*), крадіжкою (*rob someone*

[10] Bratu R., Kažoka I. Metaphors of corruption in the news media coverage of seven European countries. *European Journal of Communication*. 2018. Vol. 33. Issue 1. P. 57–72.

blind), дрібними злочинами або фінансовими правопорушеннями (*stick to someone's fingers*). Частотність цих ідіом безпосередньо корелює з американськими цінностями капіталізму й особистої вигоди[11]. У контексті конкретних корупційних справ наголошується на необхідності власне лінгвістичного аналізу на фонологічному, лексичному, фразовому та синтаксичному рівнях у поєднанні з прагмадискурсологічною методологією (опис стратегій, мовленнєвих актів, намірів, схем, дискурсних подій)[12].

Дистрибуція ідіом ІСГ CORRUPTION (див. табл. 4) з погляду мовних факторів характеризується динамікою, схожою до дистрибуції ідіом попередніх аналізованих ІСГ. Представлена в таблиці інформація вказує на те, що, як у випадку ІСГ RECONCILIATION, CRITICISM та CONFLICT, у британському варіанті ідіоми ІСГ CORRUPTION набагато частіше вживаються в письмовому дискурсі. В усному дискурсі рівень їхньої дистрибуції є низьким.

Таблиця 4

Дистрибуція ідіом ІСГ CORRUPTION у сучасній англійській мові: лінгвальні фактори (британський варіант)

№	Категорія дискурсу	Підкатегорія	ІСГ, на 1 млн слів
1	Модус	Письмовий	1,36
		Усний	0,12
2	Тип	Дискурс, обумовлений контекстом	0,12
		Усний сценаризований дискурс	0,14
		Інформативний дискурс	0,77
		Художній дискурс	0,45
3	Жанр (письмовий)	Академічна проза	0,02
		Художня література та поезія	0,45
		Драматургія та кінодискурс	0,14
		Газети	0,44
		Журнали	0,22
		Інтернет-дискурс	0,08
		Офіційні документи	0,01
4	Жанр (усний)	Суспільний / інституційний	–
		Освітній / інформативний	–
		Відпочинковий	0,12
		Діловий	–

[11] Williams R. M. American Society: A Sociological Interpretation. New York : Alfred A. Knopf, 1970. 639 p.

[12] Shuy R. W. The Language of Bribery Cases. New York : Oxford University Press, 2013. 285 p.

Це підтверджується числовими даними для категорій «тип дискурсу», для якої домінуючою є підкатегорія «інформативний дискурс» (0,77 випадку вживання на 1 млн слів), та «жанри письмового тексту», в межах якої найбільш продуктивними є підкатегорії «художня література та поезія» (0,45), «газети» (0,45) та «журнали» (0,22). Менш представленими виявилися підкатегорії «драматургія і кінодискурс» (0,14), «інтернет-дискурс» (0,08) і «академічна проза» (0,02). В усному дискурсі кількісні дані представлені лише для підкатегорії «усний неформальний дискурс».

Проводячи паралелі з британським національним варіантом, зазначимо, що ідіоми ІСГ CORRUPTION в американському варіанті (див. табл. 5) не виявляють суттєвих відмінностей у питанні співвідношення письмового й усного дискурсу, де фактичне функціювання ідіом має приблизно схожі показники. Стосовно підкатегорії «тип дискурсу», то тут провідними виступають підкатегорії «інформативний дискурс» і «дискурс, обумовлений контекстом», що до певної міри відповідає даним, одержаним для ІСГ RECONCILIATION. Аналіз даних для категорії «жанр дискурсу (письмовий)» в COCA свідчить, що показники частотності ідіом для підкатегорій «художня література та поезія», «журнали» та «новини» є майже ідентичними, що загалом відповідає одержаним даним у BNC, окрім підкатегорії «інтернет-дискурс». В усному сегменті COCA, на відміну від попереднього підрозділу, з погляду кількісного представлення ідіом переважають жанри «телебачення» і «кінофільми».

Таблиця 5

Дистрибуція ідіом ІСГ CORRUPTION у сучасній англійській мові: лінгвальні фактори (американський варіант)

№	Категорія дискурсу	Підкатегорія	ІСГ, на 1 млн слів
1	Модус	Письмовий	1,19
		Усний	0,43
2	Тип	Дискурс, обумовлений контекстом	0,43
		Інформативний дискурс	1,01
		Художній дискурс	0,18
3	Жанр (письмовий)	Академічна проза	0,04
		Художня література та поезія	0,18
		Новини	0,14
		Журнали	0,17
		Інтернет-дискурс	0,64
4	Жанр (усний)	Телебачення	0,20
		Кінофільми	0,19
		Телерадіомовлення	0,03

Таблиця 6

Дистрибуція ідіом ІСГ CORRUPTION у сучасній англійській мові: екстралінгвальні фактори

№	Категорія	Підкатегорія	BNC, на 1 млн слів	COCA, на 1 млн слів
1	Стать автора (письмовий дискурс)	Чол.	0,51	0,29
		Жін.	0,27	0,14
2	Вік автора (письмовий дискурс)	0–14		
		15–24	0,03	0,002
		25–34	0,16	0,06
		35–44	0,15	0,11
		45–59	0,37	0,14
		60+	0,14	0,12
3	Стать мовця (усний дискурс)	Чол.	0,07	0,14
		Жін.	0,05	0,04
4	Вік мовця (усний дискурс)	0–14	–	–
		15–24	0,02	–
		25–34	0,02	0,02
		35–44	–	0,03
		45–59	0,01	0,06
		60+	0,07	0,05
5	Соціальний клас мовця (усний дискурс)	AB	0,04	–
		C1	0,01	–
		C2	–	–
		DE	0,05	–

Насамкінець звернемося до опису позамовних характеристик дистрибуції ідіом ІСГ CORRUPTION в британському й американському національних варіантах (див. табл. 6). За даними табл. 8, у письмовому дискурсі обох варіантів ідіоми ІСГ CORRUPTION вживаються майже ідентично, якщо брати до уваги гендерні розбіжності: чоловічий письмовий дискурс вдвічі перевищує жіночий. Вікова категорія 45–59 переважає в британському національному варіанті. В американському національному варіанті провідними є три вікові підкатегорії: 35–44, 45–59 і 60+. Аналізуючи інформацію стосовно дистрибуції ІСГ CORRUPTION в усному дискурсі, можна дійти висновку, що ідіоми цієї категорії слід розглядати як такі, що головно належать до чоловічого мовлення. Показники дистрибуції ідіом у вікових групах мовців в обох корпусах неоднорідні й відчутно різняться, за винятком мовців старшого віку, що, як і в письмовому дискурсі, використовують зазначену групу

ідіом приблизно однаково. Також зберігається поляризація даних для категорії «соціальний клас мовців» у британському варіанті, де кількісно представлені підкатегорії «AB» і «DE».

3. Корпусно-жанрова дистрибуція ІСГ POWER

У цьому підрозділі вивчаються лінгвальні та екстралінгвальні параметри ідіом ІСГ POWER у сучасній англійській мові. Частотні характеристики ідіом цієї ІСГ у двох досліджуваних варіантах відображено на рисунку 3. Ідіоми розміщено по осі X, а частотні показники з розрахунку на мільйон слововживань – по осі Y. Фактологічні дані стосовно частоти вживання ідіом ІСГ POWER в абсолютних і відносних величинах можна довідатися з додатка А. Відносна частота вживання кожної ідіоми ІСГ POWER відображена червоним кольором у корпусі COCA і синім – у корпусі BNC. З погляду частотності особливо відмітними є ідіоматичні вирази *call the shots, in the driver's seat, in the saddle* і *hold sway*, причому показники частотності є вищими в корпусі COCA.

Ідіоми *at someone's beck and call, in someone's pocket* і *rule the roost* зареєстровані в обох корпусах з приблизно однаковою частотою вживання. Це свідчить про те, що вербальні засоби вираження динаміки розподілу влади однаково важливими для британської і американської лінгвоспільнот[13].

Відмінності в частотності вживання ідіом ІСГ POWER у корпусах COCA та BNC можуть відображати культурні цінності, пов'язані з поняттями влади, контролю та лідерства. В американській світоглядній моделі вислови типу *get someone over a barrel* і *play cat and mouse with* є типовими репрезентантами авторитарного, силового підходу до влади.

Велика частка аналізованих ідіом базується на метафорах, які прив'язують контроль до певного виду діяльності. Образ контролю або домінування профілюється ідіомами *hold someone by the balls* і *under one's thumb*. З іншого боку, *call the shots* і *hold all the cards* були запозичені зі спортивних і (азартних) настільних ігор і виражають ідею впливу та прийняття рішень у ситуаціях, коли кінцевий результат контролюється однією людиною. Те саме стосується ідіом *in the driver's seat* і *in the catbird seat*, вживання яких у діловому, політичному чи приватному дискурсі передбачає автономію влади і контроль над процесом прийняття рішень.

[13] Hofstede G. Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations Across Nations: 2nd ed. Thousand Oaks, CA : Sage Publications, 2001. 616 p.

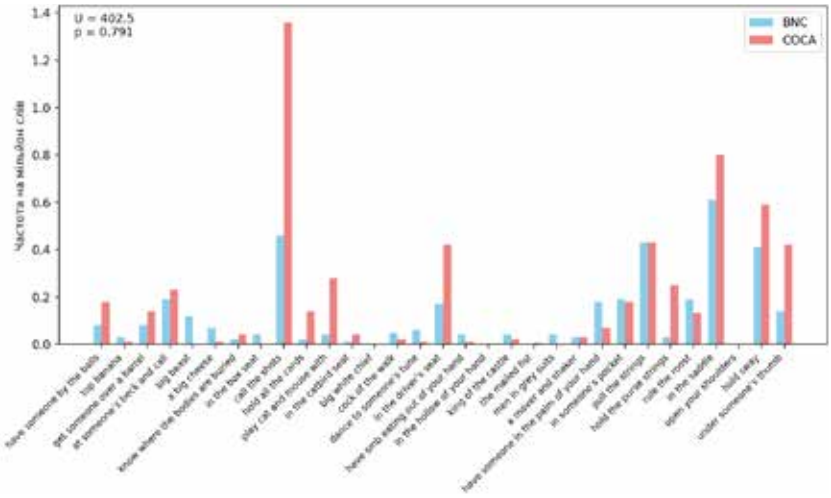

Рис. 3. Частотність ідіом ІСГ POWER у корпусах BNC і COCA

Ідіоматичні вислови *dance to someone's tune* і *play cat and mouse* увиразнюють маніпулятивні та стратегічні аспекти влади, фокусуючи увагу на психоемоційній перевазі.

Таким чином, ідейно-тематична спрямованість цих ідіом на поняття маніпуляції, контролю та прийняття рішень, а також їхні кількісні показники вказують на переважаючу тенденцію в британській і американській світоглядних моделях щодо опису влади в термінах стратегічних дій і домінування над іншими, які виявляються відкрито (наприклад, *rule the roost*) та приховано (наприклад, *have someone in the palm of your hand*).

Дистрибуція ідіом ІСГ POWER (див. табл. 7) з погляду лінгвальних факторів функціювання дає змогу зробити такі висновки. Ідіоматичні вислови, пов'язані з мовною об'єктивацією влади, переважно використовуються в письмовому дискурсі, особливо в інформаційному, літературному та публіцистичному регістрах. Розмовне використання ідіом ІСГ є мінімальним.

В академічних текстах та офіційних документах ідіоми, пов'язані з владою, використовуються найменше. Загалом найвищий рівень частотності ідіом ІСГ POWER у британській англійській зареєстровано в газетному дискурсі (1,35 раза на мільйон слововживань). У літературному та поетичному дискурсах частотність ідіом ІСГ POWER налічує 1,12 раза на мільйон слововживань.

Таблиця 7

Дистрибуція ідіом ІСГ POWER у сучасній англійській мові: лінгвальні фактори (британський варіант)

№	Категорія дискурсу	Підкатегорія	ІСГ, на 1 млн слів
1	Модус	Письмовий	3,60
		Усний	0,17
2	Тип	Дискурс, обумовлений контекстом	0,17
		Усний сценаризований дискурс	0,16
		Інформативний дискурс	2,32
		Художній дискурс	1,12
3	Жанр (письмовий)	Академічна проза	0,10
		Художня література та поезія	1,12
		Драматургія та кінодискурс	0,16
		Газети	1,35
		Журнали	0,68
		Інтернет-дискурс	0,24
		Офіційні документи	0,08
4	Жанр (усний)	Суспільний / інституційний	–
		Освітній / інформативний	–
		Відпочинковий	0,17
		Діловий	–

Ідіоми ІСГ POWER (див. табл. 8) не виявляють суттєвих відмінностей у питанні співвідношення письмового й усного дискурсів у національному американському варіанті англійської мови, де фактична дистрибуція ідіом має приблизно схожі показники. Стосовно підкатегорії «тип дискурсу», то тут провідними виступають підкатегорії «інформативний дискурс» і «дискурс, зумовлений контекстом», що певною мірою відповідає даним, одержаним у попередніх підрозділах.

Трактуючи дані для категорії «жанр дискурсу (письмовий)» у COCA, бачимо, що показники частотності ідіом для підкатегорій «художня література та поезія», «журнали» та «новини» майже ідентичні. В усному компоненті COCA з погляду дистрибуції ідіом переважають жанри «телебачення» і «кінофільми».

Насамкінець звернемося до характеристики екстралінгвальних факторів розподілу ідіом ІСГ POWER в англійській мові (див. табл. 9). За даними табл. 9, у письмовому дискурсі ідіоми ІСГ POWER уживаються користувачами не однаково. Автори-чоловіки дещо частіше використовують ідіоми, пов’язані з вербалізацією влади, в обох корпусах, причому різниця не є особливо відмітною. Така динаміка є,

Таблиця 8

Дистрибуція ідіом ІСГ POWER у сучасній англійській мові: лінгвальні фактори (американський варіант)

№	Категорія дискурсу	Підкатегорія	ІСГ, на 1 млн слів
1	Модус	Письмовий	3,76
		Усний	1,77
2	Тип	Дискурс, обумовлений контекстом	1,77
		Інформативний дискурс	2,51
		Художній дискурс	1,25
3	Жанр (письмовий)	Академічна проза	0,20
		Художня література та поезія	1,25
		Новини	0,65
		Журнали	0,66
		Інтернет-дискурс	1,30
4	Жанр (усний)	Телебачення	0,82
		Кінофільми	0,76
		Телерадіомовлення	0,19

Таблиця 9

Дистрибуція ідіом ІСГ POWER у сучасній англійській мові: екстралінгвальні фактори

№	Категорія	Підкатегорія	BNC, на 1 млн. слів	COCA, на 1 млн слів
1	2	3	4	5
1	Стать автора (письмовий дискурс)	Чол.	0,59	0,56
		Жін.	0,45	0,46
2	Вік автора (письмовий дискурс)	0–14	–	–
		15–24	0,01	0,01
		25–34	0,15	0,12
		35–44	0,24	0,25
		45–59	0,35	0,36
		60+	0,29	0,28
3	Стать мовця (усний дискурс)	Чол.	0,06	0,25
		Жін.	0,11	0,13
4	Вік мовця (усний дискурс)	0–14	–	–
		15–24	0,02	–
		25–34	0,04	0,05
		35–44	0,04	0,08
		45–59	0,04	0,14
		60+	0,03	0,11

Продовження таблиці 9

1	2	3	4	5
5	Соціальний клас мовця (усний дискурс)	AB	0,03	–
		C1	0,05	–
		C2	0,04	–
		DE	0,05	–

найімовірніше, індикатором переваги або авторитету маскулінності в наведених вище типах дискурсу.

Жінки-автори використовують ідіоми ІСГ POWER дещо рідше, ніж чоловіки, однак показники частотності вживання схожі. Використання ідіом цієї групи жінками в обох корпусах дає змогу дійти висновку, що стать не є вирішальним фактором їхньої частотності. Більш визначальним фактором є контекст їхнього уживання. Група користувачів мови віком від 35 до 44 років має найвищі показники вживання ідіом ІСГ POWER в обох корпусах. Дані щодо мовців-чоловіків демонструють суттєву різницю між двома корпусами. Показники корпусу COCA переважають аналогічні їм у корпусі BNC. Мовці-жінки використовують ідіоми ІСГ POWER більш послідовно в обох корпусах.

ВИСНОВКИ

Зафіксовані розбіжності можуть бути зумовлені кількома взаємопов'язаними чинниками. По-перше, це дискурсно-прагматичний чинник. Як засвідчено у працях Дж. Холмс[14] та Д. Таннен[15], чоловіче та жіноче мовлення різниться не лише лексичним наповненням, а й комунікативними стратегіями: чоловіче мовлення тяжіє до конкурентних, статусно-орієнтованих моделей дискурсу, тоді як жіноче – до кооперативних та солідарно-орієнтованих. Це може пояснювати, чому ІСГ POWER демонструє вищу частотність у чоловічому мовленні, а ІСГ CRITICISM – у жіночому. По-друге, це соціокультурний чинник, пов'язаний із різними траєкторіями розвитку гендерних дискурсів у британському й американському суспільствах. Американська традиція фемінізму, зокрема її інтеграція в медійний та політичний дискурс, починаючи з «другої хвилі» 1960–1970-х років, могла сприяти більш

[14] Holmes J. Gendered Talk at Work: Constructing Gender Identity Through Workplace Discourse. Malden, MA; Oxford : Blackwell, 2006. 264 p.

[15] Tannen D. You Just Don't Understand: Women and Men in Conversation. New York : William Morrow & Co, 2001. 342 p.

рівномірному розподілу ідіом соціально-політичної сфери між чоловічим і жіночим мовленням у COCA. Натомість британська дискурсивна традиція з її більш виразною стратифікацією за класовою та гендерною ознаками[16] може зберігати виразніші розбіжності. По-третє, це когнітивний чинник – відмінності в концептуалізації соціальних відносин, зокрема POWER та CRITICISM, у «чоловічій» та «жіночій» картинах світу[17]. Когнітивна лінгвістика визнає, що образ-схемні структури, на яких ґрунтується ідіоматика, можуть активуватися по-різному залежно від соціального досвіду мовця.

АНОТАЦІЯ

У статті здійснено корпусно-жанровий дистрибутивний аналіз ідіоматики сучасної англійської мови у її британському й американському національних варіантах на матеріалі трьох ідіомо-семантичних груп (ІСГ) – CRITICISM, CORRUPTION і POWER. Емпіричною базою дослідження слугують Британський національний корпус (BNC) та Корпус сучасної американської англійської мови (COCA), а інструментарієм аналізу – пошукові інтерфейси програмного забезпечення для аналізу масивів даних і корпусів Lancsbox X і вебресурсу www.english-corpora.org. Методологійну основу праці становить триєдина аналітична концепція, що поєднує власне мовний, корпусний і дискурсний виміри та спирається на положення корпусної фразеології Дж. Сінклера та М. Стаббса, багатовимірної моделі регістрового аналізу Д. Байбера і С. Конрад, а також лінгвокогнітивного й соціокультурного підходів до вивчення дискурсу. Аналітичною одиницею дослідження є ідіоматичний простір, що визначається як сукупність корпусно локалізованих і дискурсно актуалізованих, переважно метафоричних, значень усталених мовних висловів. Кількісна обробка даних здійснена на основі частотних показників на мільйон слововживань із подальшою інтерпретацією за лінгвальними (модус, тип і жанр дискурсу) та екстралінгвальними (стать, вік і соціальний клас мовця / автора) параметрами. Результати дослідження свідчать про наявність як спільних, так і варіативно специфічних рис у функціюванні ідіом аналізованих ІСГ. Спільною для обох варіантів є переважна реалізація ідіом у письмовому інформативному та художньому дискурсі, домінування чоловічого письмового дискурсу за параметром гендеру й активність вікової

[16] Baker P. Using Corpora to Analyze Gender. London : Bloomsbury, 2014. 240 p.

[17] Lakoff R., Bucholtz M. Language and Woman's Place: Text and Commentaries. Rev. ed. Oxford / New York : Oxford University Press, 2004. 328 p.

групи 35–59 років. Водночас зафіксовано низку міжваріантних відмінностей: ІСГ CRITICISM і CORRUPTION виявляють виразно вищу дистрибутивну активність у британському варіанті, тоді як ІСГ POWER – в американському; ідіоми ІСГ CORRUPTION у BNC тяжіють до газетно-публіцистичного та художнього жанрів, тоді як у COCA – до інтернет-дискурсу. Виявлені розбіжності інтерпретовано як результат взаємодії дискурсно-прагматичних, соціокультурних і когнітивних чинників, що відображають специфіку концептуалізації критики, корупції та влади у британській і американській лінгвоспільнотах. Запропонований підхід може бути екстрапольовано на подальші зіставні дослідження інших ІСГ англійської мови та споріднених мовних систем.

Література

1. Ковалюк Ю. В. Ідіоматичний простір сучасного британського та американського варіантів англійської мови : дис. … д-ра філол. наук : 10.02.04. Львів, 2026. 450 с.
2. Ayto J. Idioms. Encyclopedia of Language and Linguistics, 2nd ed. : Vol. 1 / ed. by K. Brown. Amsterdam ; Philadelphia : Elsevier, 2006. P. 518–521.
3. Baker P. Using Corpora to Analyze Gender. London : Bloomsbury, 2014. 240 p.
4. Biber D. Dimensions of Register Variation: A Cross-Linguistic Comparison. Cambridge ; New York : Cambridge University Press, 1995. 448 p.
5. Biber D., Conrad S. Register, Genre, and Style. Cambridge ; New York : Cambridge University Press, 2009. 344 p.
6. Bratu R., Kažoka I. Metaphors of corruption in the news media coverage of seven European countries. European Journal of Communication. 2018. Vol. 33, Issue 1. P. 57–72.
7. Brezina V., Platt W. #LancsBox X [Computer Software]. Lancaster University, 2025. URL: http://lancsbox.lancs.ac.uk.
8. Davies M. The 385+ million word Corpus of Contemporary American English (1990–2008+): Design, architecture, and linguistic insights. International Journal of Corpus Linguistics. 2009. Vol. 14, № 2. P. 159–190. https://doi.org/10.1075/ijcl.14.2.02dav.
9. Hofstede G. Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations Across Nations. 2nd ed. Thousand Oaks, CA : Sage Publications, 2001. 616 p.

10. Holmes J. Gendered Talk at Work: Constructing Gender Identity Through Workplace Discourse. Malden, MA ; Oxford : Blackwell, 2006. 264 p.

11. Lakoff R., Bucholtz M. Language and Woman's Place: Text and Commentaries. Rev. ed. Oxford ; New York : Oxford University Press, 2004. 328 p.

12. Shuy R. W. The Language of Bribery Cases. New York : Oxford University Press, 2013. 285 p.

13. Sinclair J. Corpus, Concordance, Collocation. Oxford ; New York : Oxford University Press, 1991. 179 p.

14. Stubbs M. Words and Phrases: Corpus Studies of Lexical Semantics. Oxford : Blackwell, 2001. 288 p.

15. Tannen D. You Just Don't Understand: Women and Men in Conversation. New York : William Morrow & Co, 2001. 342 p.

16. van Dijk T. A. Discourse and Context. A Sociocognitive Approach. Cambridge ; New York : Cambridge University Press, 2008. 267 p.

17. Williams R. M. American Society: A Sociological Interpretation. New York : Alfred A. Knopf, 1970. 639 p.

Information about the author:
Kovaliuk Yurii Volodymyrovych,
Doctor of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Linguistics and Translation
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
2 Kotsubynski Street, Chernivtsi, Ukraine

07 SECTION

ISSUES OF CROSS-LINGUISTIC SEMANTIC EQUIVALENCE

CHAPTER 13

CROSS-LINGUISTIC SEMANTIC EQUIVALENCE IN MEDICAL TERMINOLOGY TRANSLATION

Lichman L. Yu., Tkachenko O. V., Mykhailenko L. A.
DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-704-8-13

INTRODUCTION

Higher medical education is undergoing a fundamental transformation shaped by globalization, the digitalization of scientific communication, and Ukraine's integration into the international healthcare space. These developments have repositioned foreign language competence from a peripheral academic requirement to a core component of professional readiness – enabling practitioners to access current research, engage in clinical trials, and participate in cross-border dialogue. Within this context, medical English teaching and the development of terminological competence have gained particular relevance, addressing a persistent limitation of traditional language pedagogy: the acquisition of decontextualized vocabulary and grammar divorced from professional practice. A competence-based paradigm is increasingly replacing this approach, reorienting instruction toward practical skills – including identifying and using cross-linguistic semantic equivalents in specialized translation. The theoretical and practical dimensions of this shift in Ukrainian higher education have been extensively documented[1].

This study approaches cross-linguistic semantic equivalence as a methodological and linguistic challenge central to medical foreign language education. By integrating terminological knowledge, recognizing conceptual divergences across medical ontologies, and selecting contextually appropriate equivalents, language learning is reoriented toward professional development. This enables neurologists to engage confidently with international classifications, diagnostic scales, and research literature.

The relevance of this study is determined by several factors. First, the European Council's recommendations require medical professionals to discuss

[1] Лічман Л. Ю. Genesis of competency-based educational concept implementation into Ukrainian higher school student's foreign language training theory and practice : навч. посіб. / Л. Ю. Лічман; за заг. ред. Л. Ю. Лічман ; МОЗ України, Нац. мед. акад. післядиплом. освіти ім. П. Л. Шупика. Запоріжжя : ТОВ «Видавничий будинок «Кераміст», 2018. 108 с.

professional issues, defend positions with reasoned arguments, critically analyze foreign-language sources, and engage in intercultural dialogue. Second, the Bologna Process and Ukraine's integration into the European higher education space have made the competence-based approach a normative standard, reorienting learning outcomes toward professional foreign language communicative competence. Third, contemporary research confirms that effective medical language teaching must incorporate linguistic knowledge, sociocultural awareness, discursive skills, and strategic competence. The mission of a foreign language in the contemporary polycultural and multilingual world has been reconceptualized as a driver of intercultural professional dialogue rather than a purely academic requirement[2]. This integration makes learning motivating, personally meaningful, and professionally significant.

The theoretical basis of this study is grounded in the works of leading Ukrainian and international scholars in medical language teaching methodology, applied linguistics, higher education pedagogy, and translation theory. The competence-based approach is considered the leading methodological mechanism for modernizing the educational process, aimed at developing professionally significant attributes, particularly communicative flexibility, the ability to interact effectively in a foreign language environment, and the capacity for lifelong learning and reflective practice (Savchenko[3], Kremen, Luhovyi & Saukh[4], Avsheniuk et al.[5], Kucherenko[6]). In medical universities, this is realized through professionally oriented discourse, which structures educational content around students' future specialization, including mastering specialized terminology, genres of professional correspondence, clinical case discussions, and oral presentations.

This article **aims to** comprehensively analyze the problems of cross-linguistic semantic equivalence as a foundation for developing foreign language

---

[2] Редько В. Г., Полонська Т. К. Місія іноземної мови в сучасному полікультурному і мультилінгвальному світі. Компетентнісно орієнтоване навчання іншомовного спілкування. *Педагогічна газета України*. 2021. № 6 (286). С. 6.

[3] Савченко О. В. Компетентнісний підхід у навчанні іноземної мови і склад професійно-комунікативної компетенції. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Т. 31 (70), № 2.2. С. 218–224. https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.2-2/38.

[4] Кремень В. Г., Луговий В. І., Саух П. Ю. Освіта і наука – основа інноваційного людського розвитку: пропозиції НАПН України до Стратегії людського розвитку. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2020. Т. 2, № 2. С. 1–5. https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-14-3.

[5] Вектори розвитку сучасної освіти: духовність, взаємодія, комунікація, компетентність : монографія / Н. М. Авшенюк та ін. ; за заг. ред. Н. М. Авшенюк, Г. В. Товканець. Ужгород : РІК-У, 2024. 456 с.

[6] Кучеренко І. А. Сучасний компетентнісний урок в умовах технологізації навчання в закладах П(ПТ)О : електронний навчальний курс. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2025. 94 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/745491/ (дата звернення: 19.04.2026).

professional communication in neurologists. It examines the theoretical and methodological framework of terminological competence, identifies the structural components of medical translation competence, highlights the most effective pedagogical methods and technologies for its implementation, and presents empirical findings from analyzing a wide range of neurological terms and their Ukrainian equivalents.

To achieve this aim, the article addresses the following **tasks**:

1. To analyze current educational trends driving the transition from a knowledge-oriented to a competence-based approach in foreign language teaching for medical professionals.

2. To clarify the essence of "cross-linguistic semantic equivalence", "terminological competence", and "foreign language professional communicative competence of a neurologist".

3. To systematize translation difficulties in neurological terminology, including synonyms, homonyms, polysemy, near-identical forms, and stable terminological constructions.

4. To investigate the relationship between professional and foreign language competence in the accuracy of medical translation.

5. To characterize pedagogical methods and interactive technologies effective for developing terminological translation skills, such as case-based exercises, corpus analysis, and contextual drills.

6. To present the translation and Ukrainian adaptation of the Cerebellar Cognitive Affective Syndrome (CCAS) Scale as a case study of international instrument implementation.

7. To analyze military-medical terminology as a domain necessitated by Russia's military aggression against Ukraine.

8. To determine criteria and instruments for assessing terminological competence within the competence-based approach.

9. To outline challenges and prospects for implementing competence-based medical language teaching in Ukrainian higher education.

The study employed a range of general scientific and specialized methods. Theoretical analysis served as the primary method, enabling synthesis of scholarly literature on the competence-based approach, professionally oriented discourse, medical translation, and terminological competence. Comparative analysis was used to contrast traditional and competence-based models of medical language teaching, as well as domestic and international approaches to translation training. Systematization and classification allowed for identifying types of terminological difficulties and establishing a typology of equivalence problems. Discourse analysis examined the features of professional medical communication in a foreign language context, while generalization underpinned

the formulation of conclusions regarding the effectiveness of competence-based translation training.

The methodological framework rests on the competence-based paradigm of higher education, the discourse-oriented approach to foreign language teaching, and the principles of contrastive terminology and translation theory. Professional foreign language communicative competence in neurologists is understood as developing through the integration of linguistic, terminological, discursive, and strategic components within a professionally oriented educational context.

1. Theoretical foundations of cross-linguistic semantic equivalence in medical translation

Cross-linguistic semantic equivalence in medical translation is grounded in contemporary translation theory and competence-based language pedagogy. Rather than treating translation as mechanical lexical substitution, this framework reconceives it as a complex cognitive process of identifying conceptual correspondences between two terminological systems while accounting for the functional, pragmatic, and contextual parameters of professional communication. Medical translation competence thus emerges as an integrated capacity combining knowledge of source and target language terminologies, understanding of medical concepts and their interrelations, awareness of genre conventions, and the ability to make contextually motivated decisions in selecting equivalents.

From a linguistic perspective, semantic equivalence problems stem from the fundamental asymmetry between natural languages. No two languages share identical semantic fields, and medical terminologies are no exception, despite their international character. Although Ukrainian and English medical terminologies share common Greco-Latin roots, they have evolved differently under the influence of distinct clinical traditions, standardization practices, and patterns of borrowing. Translation training must therefore focus not on memorizing isolated term pairs but on developing a heuristic ability to navigate a range of translational possibilities – full, partial, near-, and zero equivalence.

The competence-based approach redefines the objectives of medical foreign language education, shifting from the acquisition of general English structures to using the language as an instrument of professional communication and information access. Language is thus no longer an end but a means of solving professional tasks, participating in international research, and engaging with evidence-based knowledge. Accordingly, terminological competence extends beyond knowing equivalents to selecting among them according to communicative situation, text genre, target audience, and degree of standardization required.

Within competence-based medical language teaching, professionally oriented discourse shapes both the content and structure of the educational process according to neurologists' professional needs. From a translation perspective, this encompasses not only specialized vocabulary and grammatical patterns but also genre conventions, pragmatic strategies, and sociocultural norms of the international neurological community. Through mastering such discourse, students acquire specific ways of organizing case histories, formulating diagnoses, interpreting clinical findings, and communicating with international colleagues.

From a theoretical and methodological standpoint, the competence-based approach to medical translation training functions as an integrative model in which the educational process is structured around typical translation scenarios, professionally significant text types – case reports, research articles, clinical guidelines, diagnostic scales – and communicative tasks. Combining terminological acquisition with contextual translation practice helps bridge the gap between theoretical knowledge of medical English and its use in real professional communication.

Competence-oriented medical English teaching is inherently multidimensional. At the personal level, it fosters learner autonomy, reflection, and individual translation strategies, enabling students to manage their own learning consciously. At the institutional level, English functions as a medium of professional interaction, academic mobility, and integration into the international medical and scientific community. Together, these dimensions ensure that the educational process remains flexible, adaptable to evolving professional demands, and responsive to the conditions of globalization and digitalization in contemporary medical education.

2. Structure of terminological competence in medical translation

Within competence-oriented foreign language teaching, language functions as a fundamental instrument of professional, scientific, and intercultural interaction in multilingual medical environments. Beyond purely linguistic training, it integrates professional knowledge, terminological skills, and socially significant values necessary for effective practice in a globalized context. Terminological competence, as a component of professional foreign-language communicative competence, is thus conceptualized as a holistic, multidimensional construct that develops through the interaction of linguistic, semantic, pragmatic, and strategic components. Each performs an independent function while simultaneously complementing the others, reflecting contemporary scholarly understandings of medical translation competence as functionally, contextually, and practically oriented.

Linguistic-terminological competence constitutes the foundational layer of the model. It encompasses knowledge of the morphological, syntactic, and derivational patterns of medical terminology in both languages, including Greco-Latin combining forms such as neuro-, myo-, cephal-, -pathy, -itis, -oma, their combinatorial rules, and semantic contributions to complex lexical units. This component presupposes the ability to recognize terminological boundaries, identify terminological variants, and produce correct grammatical forms in professional discourse. Its development involves not merely acquiring vocabulary lists but building morphological awareness, an analytical approach to term decomposition, and the capacity to derive term meanings independently from constituent parts.

Semantic competence operates at the level of meaning relations within and between terminological systems, encompassing knowledge of synonymy, polysemy, homonymy, and hyponymy. In medical translation, it is critical to identify equivalence relationships across languages – whether terms are fully equivalent, partially equivalent, or non-equivalent due to conceptual gaps or structural divergences in the target language. Semantic competence also includes awareness of false friends, that is, lexical items that appear similar across languages but differ in meaning, such as English actual versus Ukrainian актуальний (topical) or English lunatic versus Ukrainian лунатик (sleepwalker).

Pragmatic competence addresses the use of definitions in context, encompassing knowledge of how lexical selection choice varies according to communicative situation, text type, genre conventions, and audience expectations. For instance, selecting among a Latinate term (cerebrovascular accident), a plain-English equivalent (stroke), or a euphemistic alternative (brain attack) depends on the formality of the setting, the addressee's expertise, and the communicative purpose. Pragmatic competence further includes awareness of terminological variation across dialects, registers, and historical periods, as illustrated by alternatives such as emergency department, accident and emergency, and casualty.

Strategic competence functions as meta-competence, enabling learners to compensate for gaps in terminological knowledge during translation tasks. It encompasses the ability to infer term meanings from contextual cues, consult reference resources efficiently, such as terminological databases, parallel corpora, and specialized dictionaries, apply paraphrase strategies when no direct equivalent exists, and verify candidate equivalents through corpus searches or expert consultation. Strategic competence thus supports lifelong learning, ensures flexibility of translation behavior, and promotes adaptation to new terminological domains – a quality of particular relevance given the rapid expansion of medical knowledge.

Domain competence integrates terminological knowledge with subject-matter expertise, presupposing a deep understanding of the medical concepts underlying designations, their interrelations within neurological ontologies, and their clinical significance. In translation, it enables the practitioner to recognize when a literal rendering would be conceptually misleading and to select an equivalent that preserves the intended clinical meaning. This competence develops through the integration of language training with clinical content, case-based learning, and collaboration between linguists and medical specialists.

3. Translation challenges in neurological terminology

Analysis of a substantial corpus of lexical items and stable terminological constructions drawn from neurological scientific literature identified several systematic types of translation difficulty. These arise from structural asymmetries between English and Ukrainian medical terminologies, from inherent properties of medical language such as synonymy, polysemy, and near-identical forms, and from the ongoing evolution of Ukrainian medical terminology under the influence of international standardization.

3.1. Synonymic variation and equivalent selection

One of the most frequent difficulties encountered was the presence of multiple synonymous equivalents for a single term. In many cases, two or more English designations correspond to the same Ukrainian concept, and the translator must determine which variant is appropriate in a given context. The choice typically depends on frequency in international publications, adherence to standardized terminological systems such as ICHD-3 or ILAE, and stylistic preference.

For example, the Ukrainian term for pathological indifference or lack of emotion (апатія) corresponds to at least two English variants: apathism and apathy. While these are near-synonyms, apathy is overwhelmingly preferred in contemporary clinical and research writing. Similarly, the Ukrainian term for loss of tactile sensitivity (втрата тактильної чутливості) can be rendered as apselaphesia or apselaphesis; the former appears more frequently in current sources. The Ukrainian term for lack of temperature sensitivity (відсутність температурної чутливості) has four attested equivalents: ardanesthesia, thermanesthesia, thermoanaesthesia, and thermoanesthesia. Such variation places a burden on the translator to identify the most widely accepted form, typically by consulting frequency data from medical corpora or by following the usage of leading international journals.

Other examples of synonymic variation include: arachnoiditis (арахноїдит) – arachnoiditis vs. arachnitis; diffuse toxic goitre (дифузний токсичний зоб)

– basedowiform vs. basedowian; that which is outside normal limits (те, що поза межами норми) – abnormal vs. anomal.

In each case, the translator must weigh frequency, standardization, and contextual appropriateness.

3.2. Minimally differing terms

A particularly challenging category involves units differing minimally in form yet carry substantially different meanings. Such pairs are prone to translation error, especially under time pressure or when working in a non-native language.

Representative examples include amyelinic ("lacking a myelin sheath") versus amyelic ("lacking a spinal cord"), and bathyesthesia ("deep or proprioceptive sensitivity") versus bathyanesthesia ("absence of deep or proprioceptive sensitivity"). In the latter pair, the presence or absence of an entire sensory modality is signalled solely by the privative prefix an-, yet the similarity of base forms makes confusion readily possible. Such pairs demand deliberate attention and verification, particularly in high-stakes contexts such as diagnostic instrument adaptation.

3.3. Contextual polysemy

Many medical definitions carry multiple meanings that vary with context, medical subspecialty, or grammatical environment. A lexical item with a general meaning in everyday English may acquire a specialized sense in medical discourse or carry distinct meanings across different specialties.

In fixed terminological constructions, translation varies considerably, as illustrated by aberration: aberration of iron metabolism (порушення обміну заліза), autosomal aberration (аутосомна аберація), chromosome aberration (хромосомна аберація), dioptric aberration (spherical aberration of the eye / сферична аберація ока), mental aberration (mental disorder, delusion / психічний розлад, марення), neoplastic aberration (tumour transformation, malignisation / пухлинна трансформація, малігнізація), and personality aberration (personality disorder / особистісний розлад). Similarly, accommodation may denote adjustment of the lens, physiological adaptation, or provision of temporary care. In each case, disambiguation depends on the immediate linguistic context and the broader clinical domain.

3.4. Homonymy and contextual ambiguity

Homonymy, where identical forms carry unrelated meanings, presents a distinct challenge in medical translation. The term access may denote an attack of fever, access to care, or a surgical approach. Canalization carries at least four distinct meanings: recanalization of a lumen, formation of a reflex arc, drainage of a cavity, and vascularization. Barrel may refer to a container, a barrel-shaped

chest, a unit of volume, or the tympanic cavity of the ear. Behavior translates variously as поведінка, лікування, активність, or режим роботи, and appears in fixed constructions such as contractile behavior ("contractile function of muscles") and exercise behavior ("physical activity"). Accurate translation thus requires contextual interpretation rather than direct dictionary lookup, with the correct equivalent determined by surrounding co-text and the broader clinical or experimental context.

3.5. Fixed terminological constructions

A substantial number of difficulties arise from multi-word units whose meaning cannot be predicted from their components. These conventionalized constructions, including collocations, compound terms, and fixed phrases, require attention beyond standard term-by-term translation.

For instance, blindness generally corresponds to сліпота, but mind blindness and psychic blindness both translate as visual agnosia (зорова агнозія), while psychogenic blindness yields hysterical amblyopia, hysterical amaurosis, or psychogenic blindness (істерична амбліопія, істеричний амавроз, психогенна сліпота), depending on the clinical context and diagnostic framework.

A further instructive example is the pair incoagulable blood versus incoagulated blood. The former denotes a property (кров, що не згортається), while the latter denotes a resulting state (кров, що не згорнулась). This aspectual distinction, signalled by the suffixes -able and -ed, may not be immediately salient to learners whose native language encodes aspect differently.

3.6. Ukrainian–English terminological asymmetries

Beyond the difficulties described above, the analysis revealed systematic asymmetries between Ukrainian and English neurological terminologies. Some English terms lack established Ukrainian equivalents, requiring neologism, borrowing, or paraphrase, while some Ukrainian designations have multiple English equivalents with subtle differences not captured by standard bilingual dictionaries.

The Ukrainian statistical concept of inverse correlation (обернена кореляція) illustrates this problem. In English statistical writing, negative correlation, inverse correlation, and indirect correlation are near-synonyms, all denoting a relationship in which larger values of one variable correspond to smaller values of another. The choice among them is largely a matter of stylistic preference or disciplinary convention. In the authors' publications, indirect correlation was selected for its euphony in parallel with direct correlation, though any of the three could be justified. Such cases require informed decisions based on corpus frequency, journal conventions, or expert consultation.

4. Empirical analysis: baseline terminological competence

A study was conducted to assess the baseline level of translation competence among neurology postgraduate trainees at Shupyk National Healthcare University of Ukraine, focusing on the selection of terminological equivalents in both translation directions.

4.1. Methodology

A 20-item test was developed comprising 10 Ukrainian terms to be translated into English and 10 English terms to be translated into Ukrainian. Items were drawn from core neurological vocabulary, covering anatomical structures, pathological conditions, symptoms, diagnostic procedures, and therapeutic interventions. The test was administered to 45 postgraduate trainees at the outset of their language training program.

4.2. Results

The results revealed several consistent patterns. Translation from Ukrainian into English proved more difficult than the reverse direction, with errors attributable both to unfamiliarity with English vocabulary and to orthographic errors arising from direct mapping of Latin-based Ukrainian forms onto English without recognizing conventional anglicized spellings. Translation from English into Ukrainian yielded fewer errors, though these similarly involved calquing from Latin, confusion between minimally differing terms, and incomplete knowledge of polysemous items.

Contextualized presentation reduced error rates compared to isolated term translation, though errors persisted for rare items and those diverging from familiar Latin-like forms.

Items posing particular difficulty included abepithymia (correctly rendered as anorexia / відсутність апетиту by 31% of participants), anaphia (loss of touch sensation / втрата відчуття дотику, 27%), apselaphesia (loss of tactile sensitivity / втрата тактильної чутливості, 24%), and arthresthesia (joint-muscular sensitivity / суглобово-м'язова чутливість, 29%). When terms carried multiple meanings, participants consistently provided only the most common equivalent regardless of context, underscoring the need to develop synonymic range and contextual disambiguation skills.

4.3. Professional competence and translation accuracy

A secondary analysis examined the relationship between professional competence and translation accuracy. Participants were divided into two groups based on performance on a standardized neurology knowledge test: those with higher professional competence and those with lower professional competence. Both groups demonstrated comparable general English proficiency.

Participants with higher professional competence produced significantly more accurate translations of specialized neurological texts, with mean accuracy scores notably higher than those achieved by the lower competence group, and the difference between the groups reached statistical significance.

This finding suggests that translation accuracy in specialized domains depends not only on foreign language proficiency but also on depth of subject-matter knowledge. A neurologist who understands the clinical concept underlying a term is better positioned to select an appropriate equivalent, even with modest general English proficiency. Conversely, strong language skills without adequate clinical knowledge may lead to literalism and conceptual error.

5. Case study: translation and Ukrainian adaptation of the cerebellar cognitive affective syndrome scale

A significant practical outcome of this research was the translation and Ukrainian adaptation of the CCAS Scale, originally developed by Professor Jeremy D. Schmahmann and colleagues at Massachusetts General Hospital and Harvard Medical School. The CCAS Scale is a validated instrument for assessing cognitive and affective impairments in patients with cerebellar pathology, widely recognized as a standard tool for cerebellar cognitive assessment.

5.1. Procedure

Following direct communication with the Department of Neurology at Massachusetts General Hospital, the authors obtained Professor Schmahmann's permission to translate the CCAS Scale into Ukrainian. The process followed five stages: initial translation by a linguist with medical translation experience; back-translation by an independent translator to verify fidelity; review by a neurologist specializing in cerebellar disorders; reconciliation of discrepancies; and final approval by the original author.

5.2. Translation challenges

The adaptation process revealed several challenges specific to diagnostic instrument translation. First, administration instructions presupposing familiarity with certain testing procedures, such as semantic fluency tasks, required rendering in Ukrainian in a way intelligible to local neurologists while preserving the standardised protocol.

Second, several English definitions lacked direct Ukrainian equivalents. The term semantic fluency, for instance, could be translated literally as semantic competence (семантична компетентність), but this would misrepresent the construct being measured. The scale assesses speed of word generation within a semantic category under time pressure, making fluency a matter of

rapidity and ease of production rather than enduring ability. The established neuropsychological equivalent is semantic fluency (семантична побіжність), which accurately reflects the construct and is consistent with standard Ukrainian neuropsychological terminology.

Third, culturally specific prompts required contextual adaptation. Category examples for fluency tasks, such as "things you might find in a supermarket", were adjusted to reflect Ukrainian retail environments while preserving the cognitive demands of the task.

5.3. Outcome

The first complete Ukrainian translation of the CCAS Scale was successfully completed and approved by the original author, accompanied by a Ukrainian-language glossary of terms used in the scale. The translated instrument is now available for use in clinical and research settings. The English original and the Ukrainian translation are presented in the report in parallel, allowing direct comparison of the two versions.

This case study demonstrates both the feasibility and importance of systematic, collaborative adaptation of international diagnostic instruments. It also illustrates the principles of semantic equivalence in practice: the goal is not literal correspondence but functional equivalence, preserving the clinical utility and psychometric properties of the original while making it accessible to Ukrainian-speaking patients and clinicians.

6. Methodological approaches to developing terminological competence

Drawing on the theoretical analysis and empirical findings presented above, several methodological approaches are recommended for developing terminological competence in neurologists and other medical professionals.

6.1. Corpus-based terminology instruction

Traditional term lists and bilingual dictionaries, while necessary, are insufficient for developing translation competence. Learners require exposure to authentic language use in context, including frequency distributions, collocational patterns, and genre-specific preferences. Corpus-based instruction draws on collections of authentic medical texts – research articles, clinical guidelines, patient information leaflets – to show how terms are actually used by expert writers.

For example, learners may search a neurology journal corpus for apathy and apathism, comparing their frequencies and contexts of use. This inductive approach builds awareness of usage patterns and helps learners internalize the conventions of the target discourse community.

6.2. Contrastive terminology analysis

Contrastive analysis of English and Ukrainian medical terminologies helps learners anticipate and overcome translation difficulties by focusing on systematic differences between the two terminological systems, including word formation patterns, preferences for Greco-Latin versus native elements, and patterns of borrowing. Ukrainian medical terminology has historically been shaped by Latin, German, and Russian influences, whereas contemporary international medical English is increasingly standardized around Greco-Latin roots with English morphological patterns. Training learners to recognize these influences supports more informed decisions in equivalent selection.

6.3. Contextualized translation practice

Decontextualized term drills offer limited transfer to real-world translation tasks. Instruction should embed translation practice within meaningful professional contexts, such as translating a case history into English for international journal submission, rendering a clinical guideline into Ukrainian for local adaptation, producing a bilingual patient information leaflet, or interpreting a diagnostic scale. Such tasks require learners to attend not only to terminological accuracy but also to genre conventions, audience expectations, and pragmatic appropriateness. The macro-strategy of translating medical foreign language definitions for use in neurological practice has been described in earlier work[7].

6.4. Collaboration between linguists and medical specialists

The findings strongly support interdisciplinary collaboration in medical translation training. The most accurate translations were produced when linguists and neurologists worked together, with the neurologist clarifying conceptual nuances and the linguist ensuring natural target-language expression. This model should be extended to the classroom through co-teaching arrangements between language instructors and clinical faculty.

6.5. Development of specialized dictionaries and glossaries

The analysis of several hundred neurological terms and their Ukrainian equivalents has direct practical value for bilingual terminological resource development. The authors have compiled a working glossary intended as a reference for neurologists, translators, and language teachers, with plans to expand and publish it as an open-access resource.

---

[7] Lichman L. Yu., Tkachenko Ye. V., Kononets O. M. Macro-strategy of medical foreign language definitions professional translation and use in neurologists' practice. Proceedings of the III International Scientific and Practical Conference “Modern Methodology of Science and Education” : conf. proc., Dubai, 2017. Vol. 4, No. 6 (22). P. 35–37.

7. Military-medical terminology as an emerging domain

The full-scale Russian military aggression against Ukraine prompted an expansion of this research to include military-medical terminology. The war has created an urgent need for Ukrainian medical professionals to engage with international military-medical standards, including Tactical Combat Casualty Care (TCCC) guidelines, NATO medical terminology, and English-language resources on blast injuries, penetrating trauma, and field medicine. The role of foreign language professional competence as a quality factor in training modern military specialists has been previously examined in the Ukrainian context[8].

A new educational module, "Tactical Medicine Essentials: Basic Military English", was developed as part of this research. The module covers:

1. Basic military ranks, units, and operational concepts.
2. Types of weapons and associated injuries, including blast, fragmentation, penetrating, and burn trauma.
3. Triage terminology: immediate, delayed, minimal, and expectant categories.
4. Evacuation terminology, including CASEVAC (casualty evacuation by non-medical transport), MEDEVAC (evacuation by dedicated medical transport with clinical personnel), and Role 1–4 facilities.
5. Communication protocols for multinational military-medical teams.

The analysis revealed translation challenges broadly similar to those in civilian neurology, including synonymy (tourniquet vs. hemostatic bandage), minimally differing terms (hemorrhage vs. hematoma), and fixed constructions (damage control resuscitation, golden hour). Military-medical terminology, however, presents additional challenges specific to the domain: security classification requirements, standardization across NATO member states, and the need for rapid, unambiguous communication in life-threatening situations.

8. Assessment of Terminological Competence

Assessing terminological competence within a competence-based framework requires moving beyond discrete-point testing, such as multiple-choice term-definition matching, toward authentic, performance-based assessment. The following instruments and criteria are recommended.

[8] Лічман Л. Ю., Торговець М. А., Крамська Ю. А. Іншомовна фахова компетентність як фактор якості підготовки сучасного військового. Матеріали науково-практичної конференції «Інформаційно-телекомунікаційні системи і технології та кібербезпека: нові виклики, нові завдання» : матеріали наук.-практ. конф., м. Київ, 24–25 листоп. 2021 р. / ІСЗЗІ «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Київ, 2021. С. 122–123.

8.1. Translation portfolio

A translation portfolio documents the learner's translation work over time, encompassing drafts, revisions, and reflections across a range of text types such as case reports, research abstracts, clinical guidelines, and patient materials. It provides evidence of progress in accuracy, fluency, and strategic problem-solving.

8.2. Rubric-based assessment

Analytic rubrics may be used to assess translation quality across multiple dimensions: terminological accuracy in equivalent selection, grammatical correctness at morphological and syntactic levels, cohesion and coherence, register appropriateness, and strategic competence in resource use and handling of difficult items. Each dimension can be scored on a defined scale, such as 1 to 4, where 1 indicates unsatisfactory performance with pervasive errors, 2 reflects partial competence with frequent errors, 3 denotes adequate performance with minor errors, and 4 represents expert-level accuracy and fluency.

8.3. Diagnostic and self-assessment questionnaires

Two questionnaires were developed as part of this research: one for physicians and one for language teachers. The physician questionnaire covers self-reported foreign language competence, frequency of professional language use, and perceived importance of language skills for clinical practice, including items on years of language study, self-rated general and professional English proficiency, and perceived impact on clinical work. The teacher questionnaire addresses familiarity with the competence-based approach, perceived barriers to implementation, and classroom methods employed. Both instruments serve diagnostic and formative purposes, suitable for administration at the outset of a training program to identify learner needs and at the end to measure progress.

9. Implementation challenges and prospects at Ukrainian medical universities

Implementing competence-based medical language teaching with a focus on semantic equivalence and translation skills presents both significant challenges and considerable prospects in the Ukrainian context.

9.1. Challenges

Several challenges impede effective implementation. First, there is a shortage of language teachers with sufficient domain knowledge to teach specialized translation; most are trained as philologists rather than medical translators, and targeted professional development is needed. Second, while some instructional resources exist – including competence-based teaching guides developed in the Ukrainian context – widely available materials addressing translation skills,

contrastive terminology, and the specific difficulties documented in this research remain limited, making the development and dissemination of such resources a priority. Third, integration between language and clinical training remains weak, as courses are typically taught in isolation with little collaboration between language and clinical faculty. Fourth, assessment practices are not yet aligned with competence-based principles, with many institutions continuing to rely on traditional grammar-translation tests that fail to measure authentic translation performance.

9.2. Prospects

Despite these challenges, the prospects for implementation are encouraging. Strong policy support for competence-based education and European integration provides a favorable institutional environment, with language competence increasingly recognized as a priority in Ukrainian medical education reform. The war has simultaneously created unprecedented demand for military-medical English skills, driving institutional investment in language training and ensuring receptiveness to initiatives such as the "Tactical Medicine Essentials" module. Digital technologies further expand instructional possibilities, enabling corpus-based terminology training, access to parallel texts, and direct communication with international experts. Finally, the collaborative model demonstrated in this research, bringing together linguists and neurologists to translate the CCAS Scale and analyze terminology, offers a replicable template for other institutions and specialties.

CONCLUSIONS

Cross-linguistic semantic equivalence in medical translation cannot be reduced to one-to-one lexical correspondence. Systematic differences between English and Ukrainian medical terminologies, encompassing synonymy, polysemy, minimally differing forms, and fixed constructions, require explicit pedagogical attention. Analysis of a substantial corpus of neurological terms identified specific difficulty patterns, while empirical findings confirmed that contextualized translation reduces error rates and that deeper clinical knowledge significantly improves translation accuracy. The Ukrainian adaptation of the CCAS Scale demonstrated the feasibility of collaborative instrument translation guided by functional equivalence, and the study's expansion into military-medical terminology revealed additional challenges related to NATO standardization. Recommended methodological approaches include corpus-based instruction, contrastive analysis, and performance-based assessment. Implementation remains constrained by teacher training gaps and weak curricular integration, though strong policy support and digital technologies offer considerable promise.

SUMMARY

This article analyses cross-linguistic semantic equivalence in medical terminology translation as a foundation for foreign language training of neurologists in Ukrainian higher education. It examines the structure of terminological competence, types of translation difficulties in neurological terminology, and empirical findings from a substantial corpus of neurological terms and neurology trainees' assessments. A case study covers the Ukrainian adaptation of the Cerebellar Cognitive Affective Syndrome Scale. Military-medical terminology and implementation prospects are also addressed. The competence-based approach to medical language teaching enhances graduates' capacity for effective international professional communication.

Bibliography

1. Лічман Л. Ю. Genesis of competency-based educational concept implementation into Ukrainian higher school student's foreign language training theory and practice: навч. посіб. / за заг. ред. Л. Ю. Лічман. Запоріжжя: Видавничий будинок «Кераміст», 2018. 108 с.

2. Редько В. Г., Полонська Т. К. Місія іноземної мови в сучасному полікультурному і мультилінгвальному світі. Компетентнісно орієнтоване навчання іншомовного спілкування. *Педагогічна газета України*. 2021. № 6 (286). С. 6.

3. Савченко О. В. Компетентнісний підхід у навчанні іноземної мови і склад професійно-комунікативної компетенції. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Т. 31 (70), № 2.2. С. 218–224. https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.2-2/38.

4. Кремень В. Г., Луговий В. І., Саух П. Ю. Освіта і наука – основа інноваційного людського розвитку: пропозиції НАПН України до Стратегії людського розвитку. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2020. Т. 2, № 2. С. 1–5. https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-14-3.

5. Вектори розвитку сучасної освіти: духовність, взаємодія, комунікація, компетентність: монографія / Н. М. Авшенюк та ін. ; за заг. ред. Н. М. Авшенюк, Г. В. Товканець. Ужгород : РІК-У, 2024. 456 с.

6. Кучеренко І. А. Сучасний компетентнісний урок в умовах технологізації навчання в закладах П(ПТ)О: електрон. навч. курс. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2025. 94 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/745491/ (дата звернення: 20.04.2026).

7. Lichman L. Yu., Tkachenko Ye. V., Kononets O. M. Macro-Strategy of Medical Foreign Language Definitions Professional Translation and Use in Neurologists' Practice. *Modern Methodology of Science and Education*:

Proceedings of the III International Scientific and Practical Conference, Dubai, 2017. Vol. 4, No. 6 (22). P. 35–37.

8. Лічман Л. Ю., Торговець М. А., Крамська Ю. А. Іншомовна фахова компетентність як фактор якості підготовки сучасного військового. *Інформаційно-телекомунікаційні системи і технології та кібербезпека: нові виклики, нові завдання*: матеріали наук.-практ. конф., м. Київ, 24–25 листоп. 2021 р. / ІСЗЗІ «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Київ, 2021. С. 122–123.

Information about the authors:
Lichman Lada Yuriivna,
Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor,
Professor at the Department of Language Training
and Humanitarian Disciplines
Shupyk National Healthcare University of Ukraine
9 Dorohozhytska Street, Kyiv, Ukraine

Tkachenko Olena Vasylivna,
Doctor of Medical Sciences, Professor,
Professor at the Department of Neurology
Shupyk National Healthcare University of Ukraine
9 Dorohozhytska Street, Kyiv, Ukraine

Mykhailenko Lorena Anatoliivna,
Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Language Training
and Humanitarian Disciplines
Shupyk National Healthcare University of Ukraine
9 Dorohozhytska Street, Kyiv, Ukraine

CHAPTER 14

ПОШИРЕННЯ НАЗВИ ОБОРА ЯК ПРИКЛАД ҐЕНЕЗИ МІЖМОВНОЇ ТА МІЖДІАЛЕКТНОЇ СЕМАНТИЧНОЇ ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ

Пашкова Н. І.
DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-704-8-14

ВСТУП

Актуальність глибокого вивчення на основі сучасного наукового методологічного апарату компонентів традиційної народної матеріальної культури та її втілення у мові набуває особливого значення за сучасних умов, коли на перший план виступає завдання збереження української ідентичності та національної культурної спадщини, а також усвідомлення реальних, а не нав'язаних історичних зв'язків України із сусідніми народами.

Вивчаючи причини та джерела сучасної міжмовної семантичної еквівалентності, дослідник має враховувати глибинні витоки кожної окремої лексеми, її етимологію, розвиток значення, поширення, паралелі у діалектах та міжмовні контакти.

У випадку, коли йдеться про дослідження особливостей виникнення та поширення лексеми, що містить у собі етнокультурний зміст, необхідно поставити завдання визначити, яким з двох шляхів вона поширювалася – внаслідок конвергенції або дивергенції з одного джерела.

Метою пропонованого дослідження є здійснення лінгвістичного аналізу для визначення семантики, походження та міжмовних і міждіалектних паралелей однієї з назв житлових та господарських будівель в українських карпатських говірках, інших говорах української мови та сусідніх споріднених і неспоріднених мовах та їхніх діалектах.

Одним із завдань дослідження є наближення до з'ясування питання, що могло бути причиною поширення лексеми на певному мультилінгвальному ареалі – мовна спорідненість чи культурна спільність. У ширшому узагальненому аспекті проблемою є визначення відповіді на питання, що спричиняє явище міжмовної семантичної еквівалентності – спільне

походження, набута культурна єдність внаслідок однакового способу ведення господарства або запозичення реалії та її назви.

1. Аналіз наявних лексикографічних та діалектологічних матеріалів щодо поширення лексеми обора

В академічному «Словнику української мови» лексема *обора* без жодних обмежувальних ремарок тлумачиться як ‘відгороджена частина подвір’я з приміщеннями для худоби // загорода, загін’[1], отже, її можна вважати загальномовною у цьому значенні. У староукраїнській мові XV ст. лексема *обора* вживалася у значенні ‘обгороджене місце для худоби’.

На карпатоукраїнському діалектному ареалі на південь від Дністра лексема *обора* у значенні ‘загін для худоби’ фіксується у наддністрянських, гуцульських та буковинських говірках. У Прикарпатті південна частина ізоглоси лексеми збігається на заході з межею Львівської обл., продовжується до р. Лімниця, за течією р. Прут, відхиляючись на північ. У говірках верхів’я р. Лімниця назва *обора* відома із семантикою ‘приміщення для худоби’. Поза тим лексема маніфестує значення ‘подвір’я’ в наддністрянських та буковинських говірках, причому в останніх – часто з протетичним голосним – *вобора*. У гуцульських та покутських говірках назва *обора*, крім значення ‘приміщення для овець’, маніфестує також і семантику ‘дірка у постолах, куди протягають мотузку’ або ‘дірка у шкірі для ходаків’[2]. Гуцульським ендемізмом є також уживання слова *обора* у значенні ‘колоподібний жолобок, зроблений циркулем у деревині для вирізання дна посудини’, що наводить В. Шухевич[2]. У надсянських говірках форма *ўубора*[3], а у бойківських – *ubora*, *obora*, *wbora* виступають у значеннях ‘подвір’я’ і ‘хлів для корів’, що ілюструється приказкою, що має значення великого багатства «*стойат корови у три обори*»[4] . У наддністрянських говірках *убора* ‘хлів для худоби’[5].

У матеріалах «Атласу української мови» форми *обора*, *вобора*, *гобора* в інтегрованому значенні ‘різновиди будівель для домашніх тварин’ та з конкретною семантикою ‘загін для великої рогатої худоби, коней, овець’, ‘загін перед хлівом’, ‘хлів’ відомі у подільських, волинських,

---

1 Словник української мови : в 11 т. АН УРСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні / редкол.: І. К. Білодід (голова)та ін. Київ : Наук. думка, Т. 5. 1974. С. 550.

2 Шухевич В. Гуцульщина. Матеріяли до українсько-руської етнольогії. *НТШ*. Львів. 1900. Т. II. С. 6.

3 Пшепюрська М. Надсянський говір. *Праці Українського Наукового Інституту*. Варшава, 1938. Т. XLIV. С. 83.

4 Онишкевич М. Й. Словник бойківських говірок. Київ : Наук. думка, 1984. Т. II. С. 6.

5 Шило Г. Ф. Наддністрянський регіональний словник. *Рукопис*. Зберігається в Інституті української мови НАНУ. С. 251.

західнополіських, покутсько-буковинських, наддністрянських говірках української мови. У південноукраїнських говірках лексема поширена із семантикою ‘приміщення для корів’, ‘приміщення для худоби’, ‘літнє приміщення для худоби’, ‘загін для овець’, ‘літнє приміщення для корів’, ‘хлів для корів’, ‘літній загін на подвір’ї’[6]. Отже, у різних фонетичних формах та з різною семантикою лексема покриває весь український мовний простір.

У монографії «Ареальне варіювання лексики» П. Гриценко вказує на наявність варіантів з протетичними приголосними та без них (*в*, *г*) *о'бора* у значеннях ‘приміщення для корів’ у східноволинських, подільських, вкрапленнями у наддніпрянських говірках та ‘будівля для овець’ у волинських, бойківських, буковинських, подільських, а також і нижньонаддніпрянських говірках. Під рубрикою «Дистантні міжзональні зв’язки» провідний український діалектолог відобразив на лінгвістичній карті поширення лексеми *обора* в інтегрованому значенні ‘різновиди будівель для домашніх тварин’ на слов’яно-балканському континуумі, що суцільно охоплює південний схід та смугами центр і північ України, Польщу, утворює окремі ареали в білоруських, болгарських, сербських та хорватських говірках[7].

У білоруських говірках засвідчено *абора* ‘великий хлів’[8], ‘велика будівля для худоби’, ‘приміщення для овець і корів’, ‘приміщення для овець’[9], ‘приміщення для корів’; ‘хлів’; *убора* ‘загороджене місце у дворі для худоби’;

обора ‘великий сарай’; *obora* ‘загін для худоби’[10]. У літературній білоруській мові *абора* ‘хлів, корівник’ тлумачиться як застаріле, у словнику І. Носовича вміщено лексему *обора* у значенні ‘скотарня’, а суфіксовані деривати *оборина*, *оборища* – ‘мотузка, прикріплена до личаків для обгортання ніг’.

У польській літературній мові слово *obora* позначає корівник, хлів, а також його вміст – ‘худоба, що стоїть в оборі’. З XIV ст. *obora* фіксується в пам’ятках писемності у значенні ‘обгороджений простір, де

---

[6] Атлас української мови / Гол. ред. колегії І. Г. Матвіяс. Київ : Наук. думка. Т. І. С. 286; Т. ІІ. С. 280.

[7] Гриценко П. Ю. Ареальне варіювання лексики. Київ : Наук. думка, 1990. С. 214, 186.

[8] Шатэрнік М. В. Краёвы слоўнік Чэрвеншчыны. Менск : Выданьне Беларускае Акадэміі навук, 1929. С. 5.

[9] Дыялектологічны атлас беларускай мовы / пад рэд. Р. І. Аванесава, К. К. Крапівы і Ю. Ф. Мацкевіч. Мінск : Выд-ва АН БССР, 1963. 346 карт.

[10] Moszyński K. Polesie wschodnie. Materjaly etnograficzne z wschodniej częśći b. powiatu Mozyrskiego oraz z powiatu Rzcezyckjego. Warszawa : Wydawnictwo Kasy im. Mianowskiego, 1928. S. 51.

тримали свійських тварин’. Лексема покриває весь польський діалектний простір. У «Малому атласі польських говорів» лексему *obora* локалізовано у значенні ‘корівник’, спорадично ‘стайня’, ‘свинарник’, а також у генералізованому значенні ‘приміщення для худоби’[11]. Фонетичні варіанти *uebora*, *uebuora*, *uobora*, *obora* відомі у кашубських говірках як ‘приміщення для корів’ та ‘господарські приміщення’, *oborka* ‘загін перед хлівом для свиней’[12]. У польських Татрах варіанти *obora*, *uobora*, *uobuora*, *uöbuöra* вживаються у значенні ‘приміщення для корів’, *uobora* ‘хлів для худоби, переважно рогатої’[13]. У говірках південної Польщі форми *obora*, *uobora* уживаються також зі значенням ‘подвір’я’ та ‘подвір’я з місцем на гній’. У польському Підкарпатті назва *obora* відома також як ‘приміщення для корів’, *uobora* також ‘обгороджене пасовище’[14]. Поза тим назва *obora* відома як ‘скотарня’, ‘вівчарня’, а словотвірний суфіксований варіант *obornik* – у значеннях ‘гній’ та ‘частина подвір’я, де тримають худобу’, *uobora* ‘приміщення для корів’, ‘приміщення для худоби, переважно рогатої’[15].

У значеннях ‘подвір’я’ лексема *obora* фіксується у говорах Кашубщини, Вармії та Мазур[16]. У багатьох польських діалектах відзначено також дериват *obornik* ‘гній’, у внутрішній формі якого виступає вторинна сема ‘вміст’, ‘те, що походить з обори’. Відмічено й ендемічну семантику *obora* ‘мотузка в личаках’, ‘сітка з тонких мотузок’, ‘коло довкола місяця’ у кашубських говірках.

У значенні ‘загорода’ варіант з протетичним голосним *wobora* вживається у верхньолужицькій мові.

У сучасній чеській мові слово *obora* має значення ‘заповідник для звірів’ і ‘район, околиця’, *obor* ‘зона, область’. Суфіксований дериват *oborisko* з семантикою ‘місце, де тримають худобу’ засвідчено в оравських говірках, у р-ні Ждяр у Татрах *obory* записано із семантикою ‘подвір’я’.

У словацькій літературній мові форма *obora* у значеннях ‘звіринець’, ‘заповідник’ та *obor* (< *odbor*) ‘область, район’ трактуються як запозичення з чеської.

---

[11] Mały atlas gwar polskich. PAN. Wrocław–Kraków–Warszawa, 1964. T. 8.

[12] Atlas językowy Kaszubszczyzny i dialektów sąsiednich / Zdzisław Stieber; Zakład Słowianoznawstwa PAN. Wrocław, 1969. T. V. C. 188.

[13] Pasterstwo Tatr Polskich i Podhala / red. W. Antoniewicz, Z. Radwańska-Paryska. Wrocław–Warszawa–Kraków : PAN, 1959–1967. T. III. C. 21.

[14] Atlas językowy Polskiego Podkarpacia / K. Nitsch, M. Małecki. Warszawa–Kraków, 1934. Cz. I. Mmapy 70, 77.

[15] Szymczak M. Słownik gwary Domaniewka w powiecie Łączyckim Wrocław–Warszawa–Kraków : PAN, 1962–1973. Sv. 5.

[16] Szymczak M. Słownik gwary Domaniewka w powiecie Łączyckim Wrocław–Warszawa–Kraków : PAN, 1962–1973. Sv. 1–8.

Для південнослов'янських мов та їхніх діалектів характерним також є маскулінний варіант *obor*. У болгарській літературній мові лексема *обор* уживається у значенні «сграда или структура, обикновено с отделения, използв, сана за подслон и хранене на коне, едър рогат добитък или други животни», тобто 'стайня', пор. *Авгиеви обори*. За даними «Болгарського діалектологічного атласу» *обор* – це 'приміщення для волів, корів, коней'[17], у значенні 'хлів' лексема вживається у північно-східній частині країни[18], на північному заході країни *обор* – 'загорода з жердин перед кошарою' та 'відгороджене місце, де стоять вівці після доїння', 'приміщення для овець і волів', 'спільний загін громади, куди заганяють худобу', на південному заході Болгарії картографується *обор* у генералізованому значенні 'приміщення для худоби' та конкретизованому 'приміщення для коней'[19].

П. Гриценко відзначає також наявність найменування *обор* у значенні 'приміщення для волів, корів, коней' у болгарських говірках р-ну Тетевен – Панагюрище із поодинокими вкрапленнями південніше колишнього Димитровграда і семантику 'закрите приміщення для овець у селі' мікроареалами у північно-західних говірках[20].

У болгарських переселенських говірках на території України фонетичний варіант *убора* в значенні 'загін для худоби' може розглядатися і як запозичення з українських говорів.

У македонських говірках лексему *obor* засвідчено в значенні 'приміщення для великої рогатої худоби'[21]. У літературній мові аналогічна форма виступає синонімом до *štala* 'стайня' в прямому і переносному значенні 'неохайне приміщення' (в останньому, ймовірно, як паралель інтернаціонального фразеологізму *Авгієви стайні*).

У сербській літературній мові форма *обор* відома як 'загін для худоби', 'подвір'я довкола хати', у говірках – 'загін для худоби'[22]; 'будівля для худоби', 'свинарник'; у сербських говірках Румунського Баната – 'хлів'[23].

Назва *обор* побутує в Чорногорії у значеннях 'будівля для худоби', 'подвір'я', згадується у документах XVI–XVII ст.: "*продасмо оборь*". Слово відоме також у говірках обл. Косово і Метохія. На заході Хорватії лексема виступає із семантикою 'зимове приміщення для овець': «*zimska doba ovce su u oborima*» (р-н Ліка). У словенській мові форми семантично

---

17 Шапкарев К. Сборник от народни умотворения. София, 1891. Ч. IV. С. 460.

18 Wakarelski Ch. Etnografia Bułgarii. Wrocław : Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, 1965. С. 39.

19 Български диалектен атлас / Ст. Стойков и С. Б. Бернщейн. София : БАН. 1964. Т. I. К. 252.

20 Гриценко П. Ю. Ареальне варіювання лексики Київ : Наук. думка, 1990. С. 213.

21 Шапкарев К. Сборник от народни умотворения. София, 1891. Ч. I. В. IV. Кн. V. С. 75.

22 Павловић Ј. М. Качер и Качерци. Етнолошка испитивања Београд, 1928. С. 54.

23 Petrovici E. Graiul caraşovenilor. Studiu de dialectologie slavă meridională. Bucureşti : Imprimeria Naţională, 1935. С. 51.

диференціюються за родом: варіант чоловічого роду *obor* має значення ‘загорода для худоби’, ‘район, область’; *obora* жіночого роду – ‘звіринець’.

У румунську мову лексема *obor,* за свідченням дослідників, була запозичена з південної Славії[24].

За даними «Румунського лінгвістичного атласу» численні фонетичні та словотвірні варіанти *obor*, *uoboru*, *uobuor*, *uobor*, *oboraş* відомі на всьому ареалі румунської мови у значеннях ‘загорода, де стоять вівці, здебільшого узимку’, ‘загорода для доїння овець на гірському пасовищі’, а словосполучення o*boru oilor*, *oboru mneilor*, *oboru mieilor* ‘кошара для овець’, ‘місце, де відпочиває худоба опівдні на пасовищі’, ‘загін для молодняка овець’, ‘загорода для худоби’, ‘загорода для коней’; ‘огорожа з пруття навколо загону’, ‘частина подвір’я, де стоїть худоба, зберігається зерно, солома’, ‘малий загін для ялових тварин’; ‘кругла загорода’, ‘загорода для корів’[25]. Про поширеність назви на румунських теренах промовисто свідчать численні топоніми включно із назвою найбільшого сучасного ринку O*bor* у Бухаресті.

У румунських говірках північно-західної Болгарії назва *obor* вживається із семантикою ‘подвір’я’. У загальномовному румунському словнику, окрім значень ‘загін для худоби на подвір’ї, у полі’, ‘скотарня’, ‘обгороджене місце для тваринницького базару’, подається й рибальський термін *obor* ‘загорода з очерету у воді для живої риби’, утворений перенесенням за подібністю семантики[26].

Лексема *ubor* уживається й у мегленорумунському діалектному мовленні із семантикою ‘укриття у дворі для худоби’ і ‘огорожа’, ‘подвір’я’[27]. В останньому значенні зафіксовано *ubor* також і в арумунській мові.

В албанських говорах фонетичні варіанти *ubor*, *oborr*, *hoborr* виступають як назви скотарні, частини подвір’я, де стоїть худоба, або з перенесенням семантики з вмісту на місце, вмістище – ‘подвір’я, двір’ із наступною конкретизацією ‘королівський двір’, що засвідчує загальномовний словник.

Угорські діалектні форми *abora, abara*, *abarha* функціонують у говірках на румунській та українській території у значенні ‘дашок на чотирьох стовпцях, під яким зберігають сіно’, ‘повітка’ є результатом засвоєння укр. *оборіг*, що з лексемою *обора* етимологічно не пов’язане[28].

---

[24] Mihăilă G. Împrumuturi vechi sud-slave în limba română. Bucureşti : Editura Academiei, 1969. P. 24.

[25] Atlasul lingvistic romanю Sibiu, 1940. P. II. K. 392, 329, 402.

[26] Dicţionar român-rus / red. G. Bologan. Bucureşti : Editura ştiintifică şi enciclopedică, 1980. 1592 p.

[27] Capidan T. Meglenoromânii. Bucureşti : Cartea Românească. Vol. III. 1935.

[28] Herman O. A magyar pásztorok nyelvkincse. Budapest : Hornyánszky, 1914. 798 p.

Карта 20 «Загальнокарпатського діалектологічного атласу» подає поширення лексеми *обор*(*а*) у значеннях: 1) ‘закрите приміщення для худоби, хлів’ – північні польські та західні македонські говірки; 2) ‘подвір’я’ – суцільною лінією по схилах Карпат від Гуцульщини через Бойківщину на південь Польщі і на південний захід Румунії; 3) ‘загін для худоби’ – спорадично по всій території; 4) ‘загін перед хлівом’ – гуцульські та буковинсько-покутські говірки; 5) ‘стоянка худоби на пасовиську удень’ – поодиноко в румунських говірках; 6) ‘приміщення для с-г. реманенту’ – закарпатські говірки; 7) ‘приміщення для сіна’ – мараморoські говірки Закарпаття та сусідні угорські та румунські говірки; 8) ‘місце, де складають гній’ – верхів’я Дністра; 9) ‘обгороджена частина лісу, заповідник’ – східнословацькі та спорадично центральні чеські говірки; 10) ‘базар, де продають худобу’ – буковинські та румунські говірки[29].

Отже, всю зафіксовану семантику лексеми *обора* на карпато-балканському ареалі можна інтегрувати у 4 основні значення: 1) ‘загін для худоби’: укр. (*г*, *в*)*обора*, п. *obora*, слц. *obor*, захболг., схсрб. *обор*, слвн. *obor*, рум. *uobor*, молд. *обор*; 2) ‘приміщення для худоби’, укр. буков., бойк. *обора*, *вобора*, півдукр. *обора*, бр. *абора*, п. *obora*, болг., макед, *обор*, срб. *обор*, друм. *obor*, меглрум. *ubor*; 3) ‘частина подвір’я, де стоїть худоба’: бр. *убора*, р. *обора*, п. *obora*, алб. (*h*)*oborr*; *obora*; 4) ‘обгороджене жердинами пасовище’: п. *obora*.

2. Проблема походження та розвитку семантики лексеми обора

В. Махек диференціює походження слова *obora* на дві частини, трактуючи одну частину як спільнослов’янське утворення у значеннях ‘огорожа для худоби, стійло’ та ‘зав’язки на онучах’ і другу частину як східнослов’янське слово зі значенням ‘дірки на взутті для шнурків’[30]. Таким чином, найменування зав’язки на онучах та дірки для їх просилювання потрапляють у різні етимологічні розділи.

Назва *обор*(*а*) зводиться В. Махеком до псл. девербатива **ob-vor-ъ*, який має різні ступені чергування кореня **ver-*, **vьr-*. Спільними за походженням вважаються *obora* ‘мотузка для підв’язування постолів’ (переважно у схсл. діалектах та поль. мові) і *обор*(*а*) ‘огорожа, загорода’, засвідчена в усіх слов’янських мовах. Перше значення ‘мотузка, якою підв’язують личаки’, р. *обóрка* ‘кайма’, *обóрень* ‘дірочка в личаку для просилення обори’, *вóрка* ‘тонка мотузка’, *свóрка* ‘ремінь, на якому тримають мисливських собак’, укр., бр.

[29] Общекарпатский диалектологический атлас. Вып. 1. Кишинеу : Штиинца, 1989. К. 2.

[30] Máchek V. Etymologický slovník jazyka českého a slovenského. Praha : Československá akademie věd, 1957. С. 38.

обо́ра ‘тонка мотузка’, цслв. *обора* ‘пряжка’ виводиться з **обвора*, споріднене з лит. *apývara* ‘мотузка для підв’язування личаків’, *apvarà* ‘мотузка’, *peřvara*, *pavarà* ‘мотузка, на якій тримається сітка’, virvẽ ‘мотузка’, *vérti*, *veriù*, *vė́riau* ‘протягати, відкривати, закривати’, алб. *vjer* ‘вішаю’. *Обора* у значенні ‘огорожа’, болг. *обо́р* ‘хлів’, схв. *òбор* ‘загорода для свиней’, слвн. *obòr* ‘огорожа’, *obora* ‘звіринець’, ч. *obora* ‘заповідник’, п. *obora* ‘хлів, вл. *wobora* ‘загін’ виводиться з **obvora*, пор. др. *воръ* ‘огорожа’, п. *przewora* ‘перегорода у хліві’, *zawora* ‘засувка, замок’ етимологічно споріднене з *обора* I. Мотивувальне дієслово *вера́ть* ‘засувати, вкладати, ховати’, стсл. *въврѣти* ‘всунути, всилити’, *провръти* ‘просунути’, болг. *вра* (*врял*) ‘сую’, слвн. *svréti* ‘морщитися, збиратися в зморшки’, ч. *otevříti* ‘відчинити’, п. *wrzeć*, *zawrzeć* ‘зачинити’ споріднене з лит. *veriù*, *vérti* ‘просилювати нитку, відчиняти, зачиняти’, дпрус. *etwerreis* ‘відчини’, лат. *aperio* ‘відчиняю’, дінд. *apavṛṇṓti* ‘відчиняє, зачиняється’, *apivṛṇṓti* ‘зачиняє, покриває, ховає’; пор.: *верьовка*, *верея*, *вор*.

Автори «Етимологічного словника української мови» також за традицією ділять семантику лексеми *обора* на дві частини. *Обора* I трактується як вмістище – ‘відгороджена частина подвір’я для худоби’, ‘загорода, загін’; ‘великий сарай, хлів, засік’ (що вважається карпато-поліською паралеллю), а також ‘худоба’ як вміст, окрім того, гуц. *обора* ‘вид долота’, *обора*, *обірчина* ‘жолобок у вигляді кола, проведений циркулем на дереві, щоб зробити дно посудини’, *обороватий* ‘колоподібний’, р. *обора* ‘загорода, загін’, бр. *абора* ‘хлів, корівник’, п. *obora* ‘хлів’, ч., слц. *obora* ‘заповідник’, вл. *wobora* ‘загін’, болг. *обор* ‘хлів’, м. *обор* ‘загорода для худоби, стайня’, схв. *обор* ‘загорода для худоби, двір’, слн. *obor* ‘огорожа, огороджена земля’, *obora* ‘загороджене поле, звіринець’ зводяться до псл. *obora* < **obvora*, утвореного додаванням префікса *ob-* до віддієслівної основи *vor-*, пов’язаної чергуванням з псл. **ver-* ‘замикати, розмикати’.

Обора II тлумачиться українськими етимологами як ‘кругла дірка у взутті, крізь яку протягують волоки’, ‘шнурки для прив’язування постолів’, *обірка* ‘вірьовка, протягнута в петлі рибальської сітки’, *обірник* ‘долото з вістрям трубочкою для вибивання кружків’, *обірник* ‘пристрій, яким роблять дірки в постолах для шнурів’; р. *обора* ‘вірьовка коло личаків’, *оборник*, *оборень* ‘дірочка в личаку для протягання волоки’, бр. *абора* ‘вірьовка коло личаків’, п. *oborka* ‘сітка з тонких шнурків’, ‘мотузки коло постолів’, *obornik* ‘вірьовка’, цсл. *обора* ‘пряжка’; псл. *obor* < **obvor*, утворене з префікса *ob-* та іменної основи *vor-* ‘вірьовка’, споріднене з лит. *apývara*, *apìvaras* ‘вірьовка для

прив'язування личаків', *apvarà* 'вірьовка', *peřvara*, *pavarà* 'вірьовка, на якій тримається сітка'[31].

Отже, внаслідок такого поділу значення на дві різні словникові статті семи 'долото, яким вибивають кола на дереві' і 'кола, вибиті цим долотом на дереві' потрапили в різні словникові статті.

Значення 'мотузка для личаків' М. Фасмер слушно, на нашу думку, вважає первинним, що дає підстави розглядати значення 'дірка в постолах' як результат поляризації семантики: 'мотузка, яку просилюють у дірочки постола' – 'дірочка, в яку просилюють мотузку'.

Поль. та укр. вторинні значення лексеми *obora* 'місце, де складають гній', 'купа гною', 'гній', на нашу думку, могло мати такі стадії розвитку семантики: 'хлів, загін' – 'гній з хліва' – 'місце, де складають гній'[32].

ВИСНОВКИ

Як випливає зі здійсненого аналізу наявних у славістиці, карпатистиці, балканістиці та українській діалектології мовних даних та праць дослідників, лексема *obora* та її фонетичні, морфологічні і семантичні варіанти утворюють спільнослов'янські ізоглоси і охоплюють весь карпато-балканський континуум, оминаючи тільки грецький ареал.

Очевидно, первісна форма *об-вора* позначала щось, що обгортає, та щось обгорнене, результат обгортання і ноги мотузкою, і місця для худоби або надвірних приміщень парканом, пор. гуц. *воринн* 'жердя', 'паркан'. Отже, на цій підставі можна зробити висновок, що назва *obora* постала як каузатив за віддієслівною метонімічною номінативною моделлю 'дія' – 'результат', у конкретному випадку – 'обгортати, обв'язувати' – 'обгорнене' з подальшим розгалуженням і конкретизацією семантики.

У деяких слов'янських діалектах лексема стає назвою загороди, будівель для утримання худоби, приміщення для худоби у селі (хлів), поза селом, загону, обгородженого пасовища, подекуди значення конкретизувалося в результаті врахування більшої кількості диференційних ознак, як-от 'сезонність використання будівель' (літній загін, літнє приміщення тощо), призначення для певного виду тварин (загін для овець, ягнят і т. ін.).

Інший вектор розвитку семантики лексеми привів до конкретизації значення від обгородженого місця до утворення значення 'подвір'я' й одиниці територіального поділу.

---

[31] Етимологічний словник української мови: В 7 т. Т. 4 / О. С. Мельничук (гол. ред.), Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ : Наукова думка, 2003. С. 144.

[32] Пашкова Н. І. Номінативні моделі культурного артефакту ДІМ у мовах карпатського ареалу балкано-слов'янського континууму. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2014. С. 195.

У деяких частинах слов'янського світу співіснують результати обох або декількох напрямів семантичного розвитку лексеми. Але безперечним є факт, що слово походить від єдиного праслов'янського джерела і складається з префікса *об-* та кореня *-вор-*, що сягає спільноіндоєвропейської основи **ver-* з первісним значенням 'вертіти, гортати' і поділ походження результатів семантичної трансформації на дві частини не є досить вмотивованим. Таким чином, у результаті здійсненого аналізу можна зробити висновок, що за походженням лексема спільнослов'янська, що була запозичена сусідніми говірками та мовами і розвивалася на різних теренах різними шляхами з подальшим розходженням фонетики, словотвірної форми та семантики.

АНОТАЦІЯ

Здійснена розвідка виконана в руслі актуальної нині тематики визначення місця української мови та культури серед мов світу, її ролі у становленні сучасної культурної спадщини Європи.

У статті пропонується дослідження можливого механізму становлення випадку міжмовної семантичної еквівалентності на прикладі назви *обора*.

Зібрано відповідні лексикографічні матеріали та проаналізовано семантичну та просторову амплітуду досліджуваної лексеми.

Встановлено, що в різних семантичних та деривaційних варіантах лексема *обора* фіксується в українській мові та її говірках, у мовах та діалектах карпатського ареалу та балканського мовного союзу за винятком грецької мови.

Проаналізовано результати наявних етимологічних досліджень лексеми *обора* та запропоновано власні авторські висновки з цього питання.

Визначено, що слово походить від єдиного праслов'янського джерела, яке з часом набуло широкого семантичного розгалуження.

У результаті здійсненого дослідження для цього конкретного випадку можна констатувати, що явище міжмовної семантичної еквівалентності постало внаслідок спільного походження слова на позначення спільного матеріального артефакту внаслідок однакового способу ведення господарства, що говорить про давню культурну єдність слов'янських та балканських народів та їхніх мов.

Література

1. Словник української мови : в 11 т. АН УРСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні / редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. Київ : Наук. думка, Т. 5. 1974. 705 с.

2. Шухевич В. Гуцульщина. Матеріяли до українсько-руської етнольогії. *НТШ*. Львів. 1900. Т. II.

3. Пшепюрська М. Надсянський говір. *Праці Українського Наукового Інституту*. Варшава, 1938. Т. XLIV. 88 с.

4. Онишкевич М. Й. Словник бойківських говірок. Київ : Наук. думка, 1984. Т. I–II.

5. Шило Г. Ф. Наддністрянський регіональний словник. *Рукопис*. Зберігається в Інституті української мови НАНУ.

6. Атлас української мови / Гол. ред. колегії І. Г. Матвіяс. Київ : Наук. думка, Т. III. 2000. Ч. I.

7. Гриценко П. Ю. Ареальне варіювання лексики. Київ : Наук. думка, 1990. 272 с.

8. Шатэрнік М. В. Краёвы слоўнік Чэрвеншчыны. Менск : Выданьне Беларускае Акадэміі навук, 1929. 328 с.

9. Дыялектологічны атлас беларускай мовы. Мінск : Выд-ва АН БССР, 1963. 782 с.

10. Moszyński K. Polesie wschodnie. Materjaly etnograficzne z wschodniej częśći b. powiatu Mozyrskiego oraz z powiatu Rzcezyckjego. Warszawa : Wydawnictwo Kasy im. Mianowskiego, 1928. 155 c.

11. Mały atlas gwar polskich. PAN. Wrocław–Kraków–Warszawa, 1964. T. 8. K. 64.

12. Atlas językowy Kaszubszczyzny i dialektów sąsiednich / Z. Stieber; Zakład Słowianoznawstwa PAN. Wrocław,1969. T. V. 188 c.

13. Pasterstwo Tatr Polskich i Podhala / red. W. Antoniewicz, Z. Radwańska-Paryska. Wrocław–Warszawa–Kraków : PAN, 1959–1967. T. III.

14. Atlas językowy Polskiego Podkarpacia / K. Nitsch, M. Małecki. Warszawa– Kraków, 1934. Cz. I.

15. Szymczak M. Słownik gwary Domaniewka w powiecie Łączyckim. Wrocław–Warszawa-Kraków : PAN, 1962–1973. Sv. 1–8.

16. Шапкарев К. Сборник от народни умотворения. София, 1891. Ч. IV. С. 460.

17. Wakarelski Ch. Etnografia Bułgarii. Wrocław : Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, 1965. 300 c.

18. Български диалектен атлас / Ст. Стойков, С. Б. Бернщейн. София : БАН. 1964. Т. I.

19. Павловић Ј. М. Качер и Качерци. Етнолошка испитивања Београд, 1928. 93 с.

20. Petrovici E. Graiul caraşovenilor. Studiu de dialectologie slavă meridională. Bucureşti : Imprimeria Naţională, 1935. 375 p.

21. Mihăilă G. Împrumuturi vechi sud-slave în limba română. Bucureşti : Editura Academiei, 1969. 328 p.

22. Atlasul lingvistic roman. Sibiu, 1940. P. II.

23. Dicţionar român-rus / red. G. Bologan. Bucureşti : Editura ştiintifică şi enciclopedică, 1980. P. 912.

24. Capidan T. Meglenoromânii. București : Cartea Românească. Vol. III. 1935. P. 312.

25. Herman O. A magyar pásztorok nyelvkincse. Budapest : Hornyánszky, 1914. P. 65.

26. Общекарпатский диалектологический атлас. В. 1. Кишинеу : Штиинца, 1989.

27. Máchek V. Etymologický slovník jazyka českého a slovenského. Praha : Československá akademie věd, 1957. 627 c.

28. Етимологічний словник української мови : в 7 т. Т. 4 / О. С. Мельничук (гол. ред.), Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ : Наук. думка, 2003. 657 с.

29. Пашкова Н. І. Номінативні моделі культурного артефакту ДІМ у мовах карпатського ареалу балкано-слов'янського континууму. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2014. 280 с.

Information about the author:
Pashkova Nadiia Ihorivna,
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Lecturer in Association of Ukrainian Educators in the Great Britain
154, Holland Park Avenue, London, UK

08 SECTION

FUNCTIONAL AND STYLISTIC FEATURES OF VARIOUS TYPES OF DISCOURSE

CHAPTER 15

LINGUOPRAGMATIC POTENTIAL OF HUMOR IN THE ENGLISH PUBLIC SPEECHES

Aleksenko S. F., Kursova A. M.
DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-704-8-15

INTRODUCTION

In the modern globalized world public speaking, particularly in English, plays a pivotal role in the political, social and cultural communication. Humor serves as a powerful tool of communication in public speaking capable of establishing rapport between the speaker and the audience, reducing emotional tension and making speeches more enjoyable and accessible for comprehension[1]. It strengthens the emotional bond between the speaker and the audience by conjuring the ambience of confidence and sympathy[2]. This allows the speaker to appear more affable, which in turn contributes to a more effective reception of their ideas.

A speaker who can make the audience laugh is perceived as more charismatic and communicatively competent, which positively affects their overall effectiveness[3]. Moreover, humor helps to render information more relatable and people tend to better remember the content that elicits amusement. Humor may thus function as a tool for reinforcing the key ideas and messages of a speech, turning them into more vivid and impactful. Overall, humor in public speaking not only contributes to creating a comfortable atmosphere for the audience but also enhances communicative effectiveness and facilitates a deeper understanding of the staples of the talk[4].

It is estimated that humor is a complex and varied phenomenon that combines linguistic, cognitive, cultural and pragmatic aspects[5]. This is especially relevant

[1] Miller F. E. No Sweat Public Speaking. London: Fred Co, 2011. 252 p.

[2] Stieger S., Formann A. K., Burger C. Humor styles and their relationship to explicit and implicit self-esteem. *Personality and Individual Differences*. 2011. Vol. 50, No. 5. Pp. 747–750.

[3] Stewart P. Laughter on the 2008 campaign trail: How presidential candidates used humor during primary debates. *Humor: International Journal of Humor Research*. 2012. Vol. 25, No. 3. Pp. 233–262.

[4] Webster L. J. Introduction to Public Speaking: PhD. Louisiana State University, Shreveport, 2012. 111 p.

[5] Norrick N. The Pragmatics of Humor in Conversational Interaction. Berlin: Mouton de Gruyter. 2003. 284 p.

to public speeches where humorous elements often rely on wordplay, cultural allusions and contextual hints that require a thorough linguo-pragmatic analysis. The study of the linguo-pragmatic specifics of humor in the English-language public speeches is particularly timely, given the current need to understand the nature of the public communicative space.

The aim of the present study is to determine the linguo-pragmatic features of the functioning of humor in the English-language public speeches, as well as to identify the major principles and strategies involved.

Achieving this aim involves addressing the following **objectives**:

– to analyze the main theoretical approaches to defining the concept of humor, as well as its functions and classifications from linguistic and pragmatic perspectives;

– to identify the linguo-pragmatic features of humor as a means of communication in the English-language public speeches;

– to determine the types of stylistic devices employed in the English-language public discourse.

Research Framework

The object of the study is humor as a complex pragmatic and cognitive-discursive phenomenon in the English-language public discourse.

The subject of the study is the linguopragmatic means of realizing humor in the English-language public speeches.

The material for the study comprises texts and video recordings of contemporary English-language public speeches from various genres. The research corpus includes political speeches, such as the addresses and public statements by Barack Obama. A particular section of material comprises performances by comedians and satirists, particularly monologues from Last Week Tonight with John Oliver, which combine analytical journalism with satirical humor on current socio-political issues as well as selected segments from stand-up comedians, where humor is used to illustrate social phenomena and personal experiences. An important part of the corpus includes public lectures (TED Talks), featuring the use of irony, self-irony and visual humor to get the message across. Media interviews and talk shows, particularly interviews with politicians and public figures on TV and radio channels like CNN and NPR were also analysed.

1. Theoretical framework of studying humor as a sociocultural and linguopragmatic phenomenon

The concept of humor has persistently attracted the attention of scholars from various academic disciplines, including philosophy, psychology, sociology,

literary studies, linguistics and communication studies6. Such interdisciplinary interest is caused by the complex nature of humor, which integrates cognitive, emotional and linguistic dimensions. Within the linguistic framework humor is regarded as a specific type of speech activity characterized by communicative orientation, pragmatic purpose and realization through particular linguistic means[7].

Humor is increasingly viewed in contemporary linguistics not merely as a form of entertainment or emotional influence, but as a complex communicative phenomenon that has a range of important social, pragmatic and discursive characteristics[8]. Humor in public speaking, particularly in the English-language contexts, where humorous strategies constitute an established instrument of oratorical art, acquires special significance, as it is employed to perform a certain set of functions.

Linguistically humor emerges as an intricate phenomenon that requires a comprehensive approach to analysis. It is not only a stylistic or rhetorical device but also an important component of interpersonal communication, closely connected to pragmatics, cognition, cultural awareness and social interaction. This approach enables the study of humor as a holistic linguopragmatic phenomenon that plays a key role in the structure of public discourse.

Modern linguistic approaches interpret humor as the result of a violation of the addressee's linguistic and cognitive expectations, arising from wordplay, logical incompatibility, stylistic mismatch or the subversion of cultural conventions. This perspective is grounded in theories of incongruity, which posit that the comic effect is achieved through the collision of two incompatible meanings or logical levels[9]. Such an approach makes it possible to identify the fundamental mechanisms underlying the construction of humor in speech, particularly within the public discourse[10].

Particular attention in linguistic research has been devoted to the cognitive mechanisms underlying the generation of humor. Relevance Theory by D.

---

6 Блинова І. А., Зернецька А. А. Гумор як різновид комічного: критерії виокремлення, теорії реалізації і засоби вираження. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2021. Т. 32(71). № 1. Ч. 2. С. 35–43.

7 Калита О. Типи комічних текстів та особливості їх стилістичного аналізу. *Лінгвостилістичні студії*. 2015. Вип. 2. С. 54–61.

8 Yus F. The Pragmatics of Humor across Discourse Domains. Amsterdam: John Benjamins Publishing. 2016. 311 p.

9 Raskin V. Semantic Mechanisms of Humor. Dordrecht: D. Reidel Publishing Company. 1985. 292 p.

10 Разумна К. А. Англійськомовний публіцистичний дискурс у дзеркалі сучасних лінгвістичних розвідок. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка. Серія «Філологічні науки (мовознавство)»*. 2018. № 10. С. 121–125.

Sperber & D. Wilson[11] treats humor as the result of a disruption of the expected interpretation of a speech message, which requires additional cognitive effort for its decoding[12]. This approach enables scholars to analyze humorous utterances as the outcome of multi-level interpretation in which context, encyclopedic knowledge and the communicative competence of participants of a discourse play a significant role[13].

In the linguocultural aspect, humor is viewed as a culturally determined phenomenon, represented in language through stereotypes, allusions, stylistic devices and forms of verbal (or paraverbal) influence[14]. The comic effect is often associated with the peculiarities of national mentality, cultural codes, historical allusions or social contexts, which may only be understood by native speakers of the corresponding culture. Thus, humor serves as an indicator of national characteristics in the communicative behavior. For example, English humor often relies on self-irony and understatement (deliberate downplaying) (ibid.), while Ukrainian humor is more emotionally expressive and tends to lean towards satirical or everyday contexts. Analyzing humor in this regard facilitates a new understanding of the relationship between language, culture and communication, as well as revealing the underlying mechanisms that govern the creation and perception of humorous expressions in the public discourse.

Within the framework of Pragmalinguistics humor is viewed as a pragmatic act that realizes specific communicative intentions, such as reducing social tension, establishing contact with the audience, expressing criticism or irony and engaging in a speaker self-presentation. This interpretation is based on the premise that speech is a goal-oriented process in which humor functions as a tool for achieving pragmatic aims.

One of the fundamental categories of pragmatics is the speech act, which in humorous utterances is realized as a special type of illocutionary act. For example, in the statement '*I'd agree with you, but then we'd both be wrong*' the speaker not just expresses disagreement but does so with humor, simultaneously performing an illocutionary act of denial, irony and self-irony. The perlocutionary effect in this case lies in provoking laughter or a smile as well as establishing a close rapport with the addressee (cited in [15]). Moreover,

---

[11] Sperber D., Wilson D. Relevance Theory. In *L.R. Horn & G. Ward (Eds.)* The Handbook of Pragmatics. Oxford: Blackwell, 2004. Pp. 607-632.

[12] Veale T., Hao, Y. Computational Approaches to Humor and Irony. Heidelberg: Springer. 2010. 250 p.

[13] Attardo S., Raskin V. Script Theory revis(it)ed: Joke Similarity and Joke Representation Model. *Humor: International Journal of Humor Research*. 1991. No. 4(3). Pp. 293–347.

[14] Jie Z. James Thurber's Humor Represents Typical American Humor. *Sino-US English Teaching*. 2016. Vol. 13, No. 5. Pp. 395–400.

[15] Meyer J. C. Humor as a Double-Edged Sword: Four Functions of Humor in Communication. *Communication Theory*. 2000. № 10. Pp. 310–331.

Speech Act Theory facilitates the interpretation of a humorous utterance as an illocutionary act with a distinctive perlocutionary force, namely, the creation of a comic effect and the elicitation of laughter or other audience responses[16].

Considering humor as a linguopragmatic phenomenon also involves studying it not only as a purely linguistic phenomenon but also as a result of purposeful communicative action, occurring in a specific sociocultural context, with the intentions of the interlocutors being taken into account. This approach requires a comprehensive analysis of the linguistic means of creating humor, the mechanisms behind generating the comic effect as well as the interpretive strategies that allow the recipient to recognize humorous intention[17].

Given this, it is important to integrate theoretical developments from related fields, such as pragmatics, cognitive linguistics, communication theory and discourse theory into the proposed analysis. This study examines key approaches to humor classification, the typology of the comic, theories of incongruity and relevance as well as models of implicit meaning, all of which help to explain how the comic effect is achieved within a specific linguistic environment[18].

Humor as a communicative phenomenon has attracted the attention of researchers since ancient times. In the works of Plato and Aristotle, humor was viewed as a manifestation of superiority over others or as a way to demonstrate intellectual superiority. During the Middle Ages, attitudes towards humor changed – it began to be interpreted as something sinful or inappropriate. However, with the development of humanistic ideas and the rationalist philosophy of the Enlightenment era (particularly in the works of T. Hobbes, I. Kant and A. Schopenhauer), humor started to be understood as a complex cognitive and psychological process. In the 20th century, humor became the subject of interdisciplinary analysis, with significant attention given to its linguistic dimension.

Humorous expressions are formed due to specific linguistic means, among them are irony, sarcasm, pun, paradox, hyperbole, litotes, wordplay, allusion, ambiguity, contrast and others. For example, a typical case of wordplay is the well-known English joke: «I used to play the piano by ear, but now I use my hands», in which the phrase «by ear» is employed based on its homonymous meanings: the literal meaning of «by ear», that is «using ear as a tool / device / instrument' and the figurative one – «using one's capacity to remember components of music while performing musical

---

16 Barker L., Gaut D. Communication. Boston : Allyn and Bacon. 1996. 433 p.

17 Mulkay M. On Humor: Its Nature and Its Place in Modern Society. Cambridge : Polity Press. 1988. 193 p.

18 Зайцева В. В. Про жанрову своєрідність газетної мови. *Український смисл.* 2015. № 1. С. 39–48.

pieces». Thus, there occurs a simultaneous play on both the figurative and literal meanings of the expression. Classical theories of humor in linguistics elaborate the concept of incongruity (incompatibility), according to which the comic effect arises from the collision of two expectations or semantic planes. In the given example, the typical logical structure of the phrase is disrupted, activating the element of surprise – one of the fundamental aspects of humorous communication.

Puns are considered to be one of the most common types of verbal humor, particularly characteristic of the English-language public speeches, where they are often used to create a cheerful and relaxed atmosphere[19]. For example, in Stephen Colbert's public talk one encounters the following: «*After the surgery, I'm feeling dis-jointed*» (The Story of Stephen Colbert's Ruptured). The wordplay exploits the dual meaning of the term «disjointed» (literally «disconnected», but its secondary meaning is «illogical, perplexed»).

Irony and sarcasm possess significant pragmatic potential, as they imply a hidden meaning that contradicts the literal one. The classic example might be «Oh great, another meeting» which actually conveys dissatisfaction, despite being grammatically in a positive form. Such constructions require particular interpretation, as the comic effect depends not only on the vocabulary but also on intonation, situational context and cultural expectations[20].

Humor serves a variety of communicative functions: it can alleviate tension, build a certain bond between the speaker and the audience, act as a means of social criticism or serve self-presentation purposes[21]. In this context humor becomes a part of the speech act, in which not only the utterances but also the speaker's intentions and the listener's reactions play a crucial role. For instance, in a stand-up comedy or political speeches, speakers often employ hyperbole to exaggerate a particular situation for comic effect: «I'm so hungry I could eat a horse» (cited in [22]).

A particular point of interest is the paradox – a device based on the combination of incompatible statements, such as: «*The more you try to impress people, the less impressed they are*» (cited in [23]). In this case, the comic effect is achieved through an unexpected shift in the logical direction of the utterance, which compels the listener to reconsider the situation.

---

[19] Stewart P. Laughter on the 2008 campaign trail: How presidential candidates used humor during primary debates. *Humor: International Journal of Humor Research*. 2012. Vol. 25, No. 3. Pp. 233–262.

[20] Attardo S., Wagner M. M., Urios-Aparisi E. Prosody and Humor. Amsterdam : John Benjamins Publishing, 2013. 192 p.

[21] Morreale S. P., Pearson J. C. Why Communication Education is Important: The Centrality of the Discipline in the 21st Century. *Communication Education*. 2008. Vol. 57, No. 2. Pp. 224–240.

[22] Chiaro D. The Language of Jokes: Analyzing Verbal Play. London : Routledge, 1996. 261 p.

[23] Veatch T. A theory of humor. Humor. 1998. Vol. 11, No. 2. Pp. 161–216.

Humor often violates Grice's maxims, particularly the maxim of quality («Do not say what you believe to be false») or the maxim of relevance. This violation is intentionally employed as a means of creating a comic effect. For example, a character says «The weather is lovely today», standing under a downpour. In this case, the maxim of quality is violated, as the statement contradicts the obvious reality. At the same time, such a remark is perceived as ironic meaning that the recipient interprets it with consideration of its indirect meaning, which requires cognitive processing.

Another aspect of the pragmatic analysis of humor is its functional role within a specific type of discourse. In political or journalistic discourse, humor can serve as a tool for criticism or resistance[24], [25]. For example, in the statement by the British politician Boris Johnson: «*My friends, as I have discovered myself, there are no disasters, only opportunities. And, indeed, opportunities for fresh disasters*» (cited in [26]) we observe an example of a paradoxical and simultaneously ironic utterance. This statement both conceals criticism and functions as a rhetorical device to soften the judgement.

To sum up, humor functions as a multidimensional tool of communicative influence, which requires consideration of situational, cultural, cognitive and interpersonal factors. Its effectiveness depends on the speaker's ability to adapt linguistic means to the situation contexts and predict the recipient's response, making humor an exceptionally flexible and complex element of speech.

It is worthwhile noting that humor in both linguistic and pragmatic dimensions emerges as a complex, multi-layered phenomenon that combines formal linguistic means with the speaker's intentionality and the contextual conditions of communication. In the linguistic aspect, humor is realized through a certain range of specific linguostylistic tools which will be dealt with later in this study. In the pragmatic context, humor serves communicative functions, aiding in the establishment of contact, the mitigation of conflicts, social criticism or self-irony. Its effective use requires a high level of linguistic competence, contextual and cultural awareness, which is particularly significant in the public discourse.

---

[24] Belle V. H., Rutten K., Gillaerts P., Mieroop V. D. D., Gorp V. B. Let's talk politics: New essays on deliberative rhetoric. Amsterdam : John Benjamins Publishing, 2014. 216 p.

[25] Kiousis S., Kim Ji Y., Ragas M., Wheat G., Kochhar S., Svensson E., Miles M. Exploring New Frontiers of Agenda Building During the 2012 US Presidential Election Pre-Convention Period. *Journalism Studies.* Florida, 2015. Vol. 16. No. 3. Pp. 363–382.

26 Alexiyevets O. Prosody of the viewpoint in political discourse. Lege artis. Language yesterday, today, tomorrow. *The Journal of University of SS Cyril and Methodius in Trnava. Warsaw : De Gruyter Open.* 2017. Vol. 2. No. 1. Pp. 4–41.

1.1. Basic theories of humor: cognitive, social, pragmatic

A number of theoretical approaches have developed over the centuries aiming to classify and explain humor as a phenomenon of human communication, thinking and culture. These theories reflect efforts to comprehend why we laugh, what specifically triggers the comic, how humor functions in speech and what role it plays in society.

The study of humor within the framework of the humanities traditionally encompasses three main conceptual directions: the superiority theory, the incongruity theory and the relief theory. Each of these focuses on different aspects of the comic effect: social, cognitive or psychological and offers its own interpretation of what makes a particular statement or situation humorous. Contemporary linguists actively develop cognitive, social (or discursive) and pragmatic theories of humor, a terse account of which follows below.

The cognitive theory of humor is based on the idea of humor being the result of mental processing of information, particularly the disruption of expectations, changes in cognitive schemas and the activation of several incompatible interpretations[27]. In this approach, the comic effect is understood as a consequence of incongruity – the clash of two different mental models or frames that cannot be simultaneously reconciled in the mind but transition into one another, creating an unexpected effect.

One of the key models within the cognitive approach is the Script-based Semantic Theory of Humor (SSTH) proposed by Viktor Raskin[28] and its further development into the General Theory of Verbal Humor (GTVH) by Salvatore Attardo[29], [30], [31]. According to these models, a humorous statement contains two scripts – scenarios activated in the mind of both the speaker and the listener that partially overlap but also contradict each other. For example: «I asked my dog what's two minus two. He said nothing». In this short joke, two scripts are activated: a logical-mathematical script (the expectation of a real answer to a mathematical question) and a zoological / animalistic script (the realization that a dog cannot talk). The listener initially follows the first script (expecting an answer to the question), but the final line («he said nothing») unexpectedly activates the second script: «nothing» is both the answer to 2-2 and the real

---

[27] Veale T., Hao, Y. Computational Approaches to Humor and Irony. Heidelberg : Springer, 2010. 250 p.

[28] Raskin V. Semantic Mechanisms of Humor. Dordrecht : D. Reidel Publishing Company, 1985. 292 p.

[29] Attardo S. Linguistic Theories of Humor. Berlin : Mouton de Gruyter, 1994. 426 p.

[30] Attardo S., Raskin V. Script Theory revis(it)ed: Joke Similarity and Joke Representation Model. *Humor: International Journal of Humor Research*. 1991. No. 4(3). Pp. 293–347.

[31] Attardo S., Wagner M. M., Urios-Aparisi E. Prosody and Humor. Amsterdam : John Benjamins Publishing, 2013. 192 p.

state of things (a dog cannot speak). The comic effect arises precisely from the shift between these two scripts (cited in [32]).

Cognitive humor also actively employs the effect of conceptual shift – switching between different mental scenarios, which often occurs in wordplay or irony. As an example of this type of humor let us draw in an excerpt from David Letterman's performance: «USA Today has come out with a new survey: Apparently, three out of four people make up 75 percent of the population»[33]. The obvious tautology of the statement is initially perceived as a statistical fact, but it is cognitive awareness of its absurdity that is activated in the second part of the phrase. Here, the mechanism of logical inference is disrupted, prompting the listener to change their mental strategy for understanding.

The cognitive theory is also closely linked to the idea of blurred boundaries between denotation and connotation. It is the case of a shift in the perspective which forces a reinterpretation of prior knowledge. For example: «I'm on a seafood diet. I see food and I eat it» (cited in [34]). Initially, the script of a «diet' is activated, typically associated with some restriction. However, this script is later «broken» by the wordplay between «seafood» and «see food», which activates an alternative scenario – the deliberate «rejection» of a diet. The dwelt upon theory helps to account for the cultural variability of humor: scripts that are accessible or typical for one culture may be absent in another, meaning that the same joke can be funny to some while incomprehensible to others. The cognitive theory of humor offers a deep understanding of the mental processes underlying the comic effect. It enables the analysis of humor both as a linguistic phenomenon and an expression of the flexibility and unpredictability of human thinking, where key roles are played by scripts, conceptual frameworks and inter-scenario links.

The social theory focuses on the study of humor as a social phenomenon that arises within the context of interaction between individuals. According to this theory, humor serves as a means of communication through which individuals define, uphold or challenge social norms, constraints and hierarchies; establish their status; lower or elevate the status of their conversational partner; facilitate interactions between interlocutors; maintain social bonds or, conversely, disrupt them[35]. Its ability to strengthen social bonds or set off social inequalities makes it a powerful means of communication in a whole gamut of social contexts.

---

[32] Attardo S., Raskin V. Script Theory revis(it)ed: Joke Similarity and Joke Representation Model. *Humor: International Journal of Humor Research*. 1991. No. 4(3). Pp. 293–347.

[33] David Letterman's Quotes. URL: https://www.goodreads.com/author/quotes/196550.David_Letterman

[34] Chiaro D. The Language of Jokes: Analyzing Verbal Play. London : Routledge, 1996. 261 p.

[35] Stieger S., Formann A. K., Burger C. Humor styles and their relationship to explicit and implicit self-esteem. *Personality and Individual Differences*. 2011. Vol. 50, No. 5. Pp. 747–750.

Thus, humor actively functions as a mechanism of socialization, promoting cohesion of social connections. It contributes to creating an atmosphere of cooperation and partnership, especially in situations where both communicators seek to come to terms with one another.

One of the major models of social humor is the superiority theory, which dates back to antiquity, particularly, the works of Aristotle. According to this theory, humor arises when one person feels a sense of superiority or dominance over another, which is often manifested in laughter at someone or something. Social humor can serve as a way to affirm one's social position, diminish the status of another person or group and also function as a mechanism for establishing and maintaining social norms[36]. The following excerpt can serve an example of humor as a form of disparagement: *«I told my wife she was drawing her eyebrows too high. She looked surprised»* (cited in [37]). Here humor is grounded in a social context where the status of «correctness» in terms of appearance is an important aspect of interaction. By joking about his wife, the husband points out her mistake, thereby lowering her status and making the listeners feel superior to her. In this case, humor acts as a tool to emphasize the superiority of one of the participants in the social interaction.

Social humor is often closely tied to cultural norms and political realities, and its perception can vary depending on social conditions and context[38]. It may be used to express criticism or protest which is an important component of public discourse[39]. Certain social or political phenomena can be questioned through humor without resorting to open aggression, thus avoiding direct conflict while still drawing attention to significant issues. For instance, the joke «*The only reason I'm running for office is because I'm already out of work*» (cited in [40]) aims to criticize political processes by highlighting the futility of political candidates who occupy positions merely as a means to secure employment. In this case, humor serves as a tool for social criticism, enabling direct tackling vital social concerns.

---

[36] Mulkay M. On Humor: Its Nature and Its Place in Modern Society. Cambridge : Polity Press, 1988. 193 p.

[37] Stieger S., Formann A. K., Burger C. Humor styles and their relationship to explicit and implicit self-esteem. *Personality and Individual Differences*. 2011. Vol. 50, No. 5. Pp. 747–750.

[38] Diningsih S.W. Andayani, Rohmadi M. Literature learning: Pragmatic study of humor discourse in Indonesian political humor book. *International Journal of Educational Research Review*. 2019. Vol. 4. Pp. 680–690.

[39] Третяк Н. В. Тенденції розвитку публіцистичного стилю на сучасному етапі. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія «Філологічні науки»*. 2015. № 38. С. 328–331.

[40] Belle V. H., Rutten K., Gillaerts P., Mieroop V. D. D., Gorp V. B. Let's talk politics: New essays on deliberative rhetoric. Amsterdam : John Benjamins Publishing, 2014. 216 p.

Humor aimed at political leaders may also aim to lower their status or serve as a criticism of power. The well-known British humor, exemplified by comedian John Oliver, frequently uses social humor to criticise political and social phenomena. In his show «Last Week Tonight with John Oliver» humorous remarks about politicians are commonly used as a means of diminishing their authority in the public's eyes, highlighting their mistakes or shortcomings, for instance: «If Donald Trump's presidency were a TV show, it would be a reality show called «The Worst Decision You Could Possibly Make»[41]. This joke is an example of social humor that plays with the idea of critical and somewhat superior attitude in regard to a highly controversial reputation and expertise of the politician in question, doubting his moral and professional qualities.

According to the social theory, humor can serve as a tool for creating social bonds and cementing group identity. In groups of people who share common values, humor can be a way of strengthening their connections. For example, jokes based on shared experiences, cultural references or common beliefs can foster a sense of unity: «We all know that one person who is always late, and you know they're gonna show up just when you're about to leave». Such type of joke is based on a shared experience, allowing individuals to feel a stronger sense of belonging to and engagement in a particular social group (cited in [42]).

The pragmatic theory is grounded in treating humor as a communicative phenomenon that functions within the context of interaction between participants in the speech process. According to this theory, humor is not only a linguistic act that activates cognitive structures or emotional responses but also a strategy that helps achieve specific pragmatic goals in communication, such as manipulation, the assertion of social relationships, conflict mitigation or the creation of cooperation[43]. Additionally, the pragmatic theory of humor emphasizes the speaker's intentionality – his or her goal of eliciting specific reactions from the listener (such as laughter, relaxation, agreement, empathy etc.) and the contextual aspects such as social roles, norms and cultural differences.

Pragmatic humor is often used as a means to ease situations where social tensions may arise[44]. This is particularly important in official or formal settings,

---

41 Last Week Tonight. *Breaking news on a weekly basis. Sundays at 11PM.* URL: https://www.youtube.com/user/LastWeekTonight

42 Norrick N. The Pragmatics of Humor in Conversational Interaction. Berlin : Mouton de Gruyter, 2003. 284 p.

43 Barker L., Gaut D. Communication. Boston : Allyn and Bacon, 1996. 433 p.

44 Morreale S. P., Pearson J. C. Why Communication Education is Important: The Centrality of the Discipline in the 21st Century. *Communication Education*. 2008. Vol. 57, No. 2. Pp. 224–240.

where there is a need to reduce the intensity of a conflict or create a lighter mood in communication. The phrase «*I'm not arguing, I'm just explaining why I'm right*» exemplifies this type of humor (cited in [45]). In this joke, humor functions as a pragmatic act. Apart from expressing the speaker's point of view it is also conducive to easing the relationship between the interlocutors. It represents a communicative strategy that allows the speaker to express confidence in their opinion having not worsened relations with the other person. The use of humor in this case reduces potential conflict, turning it into light irony.

Humor in public speeches, particularly in political or media contexts, is often used to achieve strategic communicative goals[46]. In such contexts humor can serve several functions, ranging from establishing trust with the audience to increasing popularity or manipulating the perception of certain ideas or individuals. For example, in political speeches humor may be used to create a veneer of closeness with the audience or, conversely, to emphasize differences with opponents without resorting to direct confrontation. For instance, in the joke «*You know you're a politician when you can stand in front of a crowd, say nothing and still get applause*» (cited in [47]) humor is used as a tool for self-criticism in order to demonstrate an increased awareness of the flaws in a political activity. On the one hand, it helps to create a positive image of the politician capable of self-reflection while on the other, it criticizes the meaninglessness of a majority of political speeches.

Thus, the pragmatic theory of humor emphasizes the importance of context and communicative goals in the use of humor. Humor is not merely a linguistic device but a part of a communicative strategy that contributes to achieving pragmatic objectives in the human interaction. From soothing social tensions to manipulating audiences' perception, humor serves as an effective medium in public and political encounters.

1.2. Humor as a means of communication in public speeches: functions and types

Humor in public speaking performs several important functions, contributing to effective communication between the speaker and the audience. First, humor provides the opportunity to capture the listeners'

[45] Norrick N. The Pragmatics of Humor in Conversational Interaction. Berlin : Mouton de Gruyter, 2003. 284 p.

[46] Webster L. J. Introduction to Public Speaking. Louisiana State University, Shreveport Edition, 2013. 115 p.

[47] Stewart P. Laughter on the 2008 campaign trail: How presidential candidates used humor during primary debates. *Humor: International Journal of Humor Research.* 2012. Vol. 25. No. 3. Pp. 233–262.

attention, which is especially important at the beginning of a speech when it is crucial to establish rapport with the public. When a speaker uses a joke or a light amusing story, it not only creates a favorable atmosphere but also immediately engages the audience, thereby making the listeners more perceptive of new information and facilitating better comprehension of the main message. This enables the speaker to maintain the audience's interest throughout the entire presentation.

Allowing the speaker to immediately engage the audience in the talk, humor reduces psychological barriers between them. For example, during one of his speeches, the British comedian Stephen Fry remarked: «*I always say, if you want to hear something important, listen to me, and if you want to laugh – look at my pants*» (cited in [48]). Such a jest warms up the audience and allows the speaker to begin the speech with a light humorous tone, thereby setting a positive mood.

Humor also serves as a means of relieving tension, particularly when the speech addresses serious or complex topics. In moments when the audience may feel tension due to the importance or complexity of the issue, humor facilitates creation of a more congenial atmosphere, promoting the reception of the message. For example, Winston Churchill used humor to lighten the gravity of the moment, often combining pungent sarcasm with profound political messages. The statesman frequently employed humor in his speeches during the Second World War to ease the oppressive atmosphere. His well-known remark «*I have nothing to offer but blood, toil, tears and sweat, but I'll still try to look decent while doing it*»[49] underscored the urgency of the situation while simultaneously assisting the audience in coping more easily with harsh realities, what with the best intentions and a strong moral compass of the renowned statesman. This joke not only diverted attention from the plight of World War II but also demonstrated Churchill's commitment to the cause.

The 44th president of the USA Barack Obama frequently employed humor to make his speeches less tense and more accessible. His jokes elicited laughter while highlighting important political ideas, making them easier to perceive. For instance, during one of his campaigns he joked: «*The only thing we have to fear is a lack of hope. And maybe some Republicans, but mostly hope*»[50]. This joke proved expedient to break the ice and enabled the politician to convey an important political idea by way of suggesting questionable credibility of his Republican opponents.

---

48 Miller F. E. No Sweat Public Speaking. London : Fred Co, 2011. 252 p.

49 Winston Churchill Quotes. Brainy Quote.

50 Obama: «It's Still Hope Vs. Fear». Full Speech in Ohio.

In an attempt to create an air of credibility a speaker may be led to appear straightforward and sincere what, in turn, furthers the delivery of crucial ideas and messages. Well-crafted jokes, such as the use of sarcasm, can make a speech more dynamic and agreeable for the audience. For example, Jon Stewart, a renowned American comedian, political commentator and the host of *The Daily Show*, in a recent installment to this show dwelt on the policy of DEI («diversity, equity and inclusion») being blamed by D. Trump's administration. In order to come up with more profound and impactful political commentary as well as bitter ridicule, Stewart at first featured a snippet of the speech by RNC Chairwoman Lara Trump (being Donald Trump's daughter-in-law at that) where she was saying: «*In the United States of America we get ahead and succeed by merit and merit alone*»[51]. Retorting, the host concludes: «*Yes, merit and merit alone – says RNC Chairwoman Lara – hold on, let me get my glasses* [LAUGHTER] – *Trump*». To refine his mockery to perfection, Stewart finishes off with a precise impersonation of Donald Trump saying: «*It was a blind submission. Never saw her name on the application*» while steadily arriving at the cathartic denunciation: «*That's the irony of this whole thing … People standing next to Trump, blaming DEI and trying to reinstall white guys as the only non-suspect pool of hires are themselves DEI hires*. *For one particular identity that they possess – the ass-kisser*» (ibid).

Acting as a kind of «cue» humor encourages better retention of the main ideas presented during a speech. When speakers use amusing examples or anecdotes, listeners are better able to retain the key points of a speech. People generally remember things that make them laugh far better, so a joke can serve to reinforce the major messages. The aforementioned Jon Stewart resorted to humor in his presentations to foreground important social or political issues. In one speech, he remarked: «*If you want to get a politician's attention, give them a microphone. If you want to make them listen, give them a joke*» (cited in [52]). This witticism boosted his central message about the need to remain critical of those in power, making it more pronounced to the audience through humor.

Another example of using humor so as to facilitate the audience's smoother processing of the key messages and more tenacious remembering of them is TED Talk given by Sir Ken Robinson, a British education expert, on the relation of creativity and public education nowadays. The speaker uses humor quite amply to explain serious issues within the education system saying: «*If you were to visit education as an alien and say «What's it for, public education?»*

[51] Jon Stewart's Best Trump Takedowns of 2025 | The Daily Show.

[52] Stewart P. Laughter on the 2008 campaign trail: How presidential candidates used humor during primary debates. *Humor: International Journal of Humor Research*. 2012. Vol. 25. No. 3. Pp. 233–262.

I think you'd have to conclude – the whole purpose of public education throughout the world is to produce university professors. Not all of them – but typically they live in their heads. They are disembodied in a kind of literal way. They look upon their body as a form of transport for their heads»[53]. This gag made a serious issue (skewed academic training) easier to grasp and urged the audience to gain a more vivid understanding of the problem of inadequate education system in the 21st century which is focused on «*children's heads and slightly to one side*» (ibid).

Thus, humor in public speaking not only helps create a comfortable air but also serves as an effective tool for achieving various goals, from capturing attention to enhancing information retention. It turns out (while entertaining) a powerful tool for establishing an accord with the audience, furthering understanding of complex topics and adding to the memorability of core messages.

Humor can take various linguistic forms in public speaking, each serving a specific role in communication with the audience. One of the most common types of humor is irony[54]. Irony allows the speaker to emphasize a particular idea or situation through the opposite meaning of what is said. In the abovementioned talk Sir Ken Robinson resorts to irony while commenting on what he labels as 'academic inflation' when degrees are suddenly not worth anything: «*When I was a student, if you had a degree you had a job. If you didn't have a job, it's because you didn't want one. And I – didn't want one, frankly*». To comprehend the embedded irony here, one has to be familiar with the context of the speaker's career: his not having a «proper» job on graduation wasn't caused by unwillingness to have one but rather by Robinson's prolonged academic studies which rendered full occupation impossible. Hence, the irony «*…and I – didn't want one*».

Another type of humor is self-deprecation (or self-irony), in which the speaker ridicules themselves. Self-deprecation portrays the speaker as someone capable of laughing at their own shortcomings alongside ironizing. For instance, a well-known television host of «The Tonight Show» Jimmy Fallon frequently uses self-deprecating humor in his performances. For example, during one of his appearances, he said: «*I know I'm not perfect, but I'm better than most of the other people who are not perfect, so that's something*»[55]. Such a joke allows him to appear affable and witty while creating a playful, relaxed mood.

---

53 Sir Ken Robinson's TED Talk «Do schools kill creativity?»

54 Norrick N. The pragmatics of humor in conversational interaction. Berlin : Mouton de Gruyter, 2003. 284 p.

55 Jimmy Fallon: i didn't expect it to be this brutal! The hate was something i wasn't prepared for!

Absurdism as one more type of humor consists in referring to illogical and highly unusual situations / objects / points of view etc. By using absurdism, a speaker can draw attention to a particular issue while simultaneously eliciting laughter from the audience. One example can be seen in the comedic performances of John Oliver, the host of Last Week Tonight. For instance, he joked: «*We have a lot of serious problems in the world, like the fact that there are still no flying cars. But I'm not here to solve that problem, I'm here to make fun of it*»[56]. This joke not only makes the audience laugh but also mocks all the contemporary skewed patterns of human priorities and values through an absurd comparison.

Sarcasm is yet another type of humor that can be highly effective in public speaking. It allows the speaker to underscore the discrepancy between what is said and reality through bitter and often scathing ironic remarks. For example, during a performance at Comic Relief, British comedian Ricky Gervais remarked: «*I don't care about the poor. If they wanted a better life, they should have made more money, or not been born poor*»[57]. This sarcastic comment, though provocative, prompts the audience to reflect on the origins of poverty as a social stigma while simultaneously eliciting laughter through the uttering incongruent and somewhat childish-like reasoning.

Another type of humor is the use of wordplay (or puns), which exploits the multiple meanings of words or their different interpretations. An American comedian George Carlin was a master of such jokes. During one of his performances, he noted: «*Why is it that when you're driving and you see a sign that says 'Slow. Children' you just want to speed up?*»[58].This pun provokes laughter in the audience who is faced with an interplay of possible interpretive meanings of the phrase 'Slow. Children'. The latter yields at least two possible semantic and pragmatic treatments: the first – as a directive to drive at a slower speed due to being in the vicinity of some juvenile establishment and the second – as an assertive (when ignoring a punctuation mark) that there are slow children around what in itself sounds weird and thus provokes a menacing effect on the recipients of this information resulting in the desire to hit the throttle.

Thus, humor in public speaking is manifested through its various types (irony, self-deprecation, absurdism, sarcasm and puns) while easing the creation of a proper emotional stance with the audience and leading to the increase of the overall effectiveness of a talk, speech or performance.

---

[56] last week tonight. *Breaking news on a weekly basis. Sundays at 11PM*.

[57] Ricky Gervais: i'm not proud of being rich.

[58] George Carlin. On campus 1984. Cars and driving.

2. Linguistic means of creating comic effect

Humor in public speaking occupies a special place as it combines elements of intellectual play, emotional influence and interpersonal interaction between the speaker and the audience. Its effectiveness is largely determined by the selection and combination of stylistic and linguistic means that create the comic effect. In the English-language public discourse humor is realized through various linguistic devices, among which the most notable are wordplay, irony, allusion, hyperbole, paradox, paralinguistic (prosodic) means.

One of the most widespread means of creating a comic effect is **the wordplay (or pun)**, which is based on polysemy or phonetic similarity of words. This phenomenon enables the speaker to simultaneously activate multiple meanings, thereby generating an effect of surprise. According to S. Attardo's semantic script theory, a pun arises as a result of the overlap of two semantic scripts that are only partially compatible, which leads to a comic effect through the sudden reinterpretation of the situation[59]. The cognitive mechanism underlying this phenomenon consists in a violation of D. Sperber and D. Wilson's principle of relevance[60], whereby the addressee is compelled to expend additional cognitive effort to decode an alternative interpretation of the utterance, an effort that is ultimately rewarded with positive emotional responses.

For instance, during one of his presentations Steve Jobs while introducing a new iPod model joked: «*It's the best thing since sliced bread – and it fits in your pocket*» (cited in [61]). The comic effect of this utterance lies in the combination of a stereotypical English idiom (the best thing since sliced bread), employed to denote a major technological breakthrough, with a mundane deliberately understated image (*it* fits in your pocket). This stylistic incongruity creates an effect of surprise and highlights the product's innovativeness through a witty metaphor, thereby realizing the pragmatic function of exerting a positive influence on the consumer.

A similar mechanism, albeit with a socio-political subtext, can be observed in politicians' utterances. For example, Barack Obama, commenting on the complexity of international relations, once remarked: «*Some folks think I'm too cool. Well, it's not easy keeping your cool when dealing with Congress*»[62]. A classic pun is used here based on the polysemy of the adjective cool. Two meanings are activated simultaneously: (1) *cool* as «calm, self-controlled» (to

[59] Attardo S. Linguistic Theories of Humor. Berlin : Mouton de Gruyter, 1994. 426 p.

[60] Sperber D., Wilson D. Relevance Theory. In *L.R. Horn & G. Ward (Eds.)* The Handbook of Pragmatics. Oxford : Blackwell, 2004. Pp. 607–632.

[61] Morreale S. P., Pearson J. C. Why Communication Education is Important: The Centrality of the Discipline in the 21st Century. *Communication Education*. 2008. Vol. 57. No. 2. Pp. 224–240.

[62] Obama: «It's Still Hope Vs. Fear». Full Speech in Ohio.

keep one's cool) and (2) *cool* as «fashionable, popular» (a slang meaning). This wordplay pursues a strategy of self-irony, allowing the speaker to simultaneously acknowledge his popularity and point to the difficulties of working with Congress, thereby reducing social distance from the audience and demonstrating a critical attitude toward political institutions.

Wordplay functions not only as a stylistic device but also as a complex linguopragmatic tool that makes it possible to achieve a range of communicative goals, from constructing a positive image and reducing tension to engaging in social criticism and self-presentation. Its effectiveness, however, largely depends on the audience's background knowledge and cultural competence, which constitutes the main challenge for its adequate decoding and comprehension.

Irony and sarcasm are no less significant components of comic impact as they are grounded in complex pragmalinguistic mechanisms. According to the speech act theory, irony is realized as an indirect illocutionary act in which the literal meaning of an utterance diverges substantially from its communicative intention, creating a semantic dissonance that must be resolved by the addressee[63]. Irony constitutes a mode of language use in which the speaker signals their critical stance toward a particular thought or situation. Sarcasm, by contrast, is viewed as a socially oriented, intensified form of irony that conveys sharp criticism and often employs specific prosodic means to heighten the perlocutionary effect. Sarcasm invariably contains a clear evaluative component and is aimed at lowering the status of the addressee or the object of criticism through a mechanism of verbal aggression mitigated by a comic form.

A vivid example of political sarcasm can be found in John Oliver's remark: «*It's reassuring to know that our leaders are as confused as we are – only much better paid*»[64]. In this utterance there is a verbal sarcastic construction, in which a formally positive evaluation (reassuring) is employed to mask trenchant criticism. It creates an effect of violated expectations: the listener initially perceives the first part of the statement as a practical and helpful comment, but the second part (only much better paid) radically shifts the interpretation, pointing to social injustice and the lack of professionalism among politicians. Such a device constitutes an effective rhetorical strategy, as it allows biting criticism to be expressed under the guise of a light-hearted remark, making it more acceptable to the audience and enhancing its persuasive force.

Another telling example of political sarcasm is Winston Churchill's remark: «*I am ready to meet my Maker. Whether my Maker is prepared for the great*

[63] Yus F. The Pragmatics of Humor across Discourse Domains. Amsterdam : John Benjamins Publishing, 2016. 311 p.

[64] Last Week Tonight. *Breaking news on a weekly basis. Sundays at 11PM*.

ordeal of meeting me is another matter»[65]. The humor here is realized through the enhanced irony, thereby Churchill subjects his own personality to the harsh criticism with the implication that facing him could be too hard a task even for the Almighty.

Hyperbole plays a substantial role in the forging of humor as it is a stylistic device consisting in a deliberate exaggeration that emphasizes affectionate nature or absurdity of a situation through the violation of Grice's maxim of quality. Hyperbolization enables the speaker not only to produce a comic effect but also to spotlight the key aspects of the message, making it more impressive. The cognitive mechanism of hyperbolic humor lies in the construction of an intentionally distorted mental model, which is subsequently recognized by the audience as a comic exaggeration.

An illustration of a masterful use of hyperbole is contained in Barack Obama's commentary on the mushrooming «birther» conspiracy theories about his birthplace, made at the 2011 White House Correspondents' Dinner: «*I want to make it absolutely clear to you all that I was born in the United States. Period. I was not born in a manger. I was born in Honolulu, Hawaii*»[66]. An image of being born in a manger is an exaggerated escalation of such theories since no one had ever claimed that. A manger evokes the biblical birth of Jesus, so the line hyperbolically elevates the accusation to a ridiculous, almost mythic level. This exaggeration is ironic because it contrasts sharply with the mundane, factual follow-up: «I was born in Honolulu, Hawaii». The anticlimax underscores the irony – after the grand symbolic setup the truth is ordinary and verifiable. This contrast mocks the controversy by implying it belongs in the realm of legend rather than reality. Obama uses wit to reframe the claim as laughable reinforcing his credibility while subtly criticizing the persistence of misinformation.

Thus, irony, sarcasm and hyperbole as means of comic influence are characterized by a complex structure that integrates linguistic, pragmatic and cognitive planes. Their effectiveness in public speaking directly depends on the speaker's ability to create and resolve semantic dissonances, as well as on the communicative competence of the audience, which enables it to recognize indirect implicit communicative intentions.

Allusion is employed equally frequently in public speaking, being a form of intertextual reference to well-known events, figures or cultural phenomena, what creates an additional layer of meaning by activating the audience's background knowledge. According to D. Sperber and D. Wilson's relevance theory,

[65] Winston Churchill Quotes. Brainy Quote.

[66] C-SPAN: President Obama at the 2011 White House Correspondents' Dinner.

allusion is an effective means of minimizing communicative effort: the speaker merely hints at a particular cultural code, while the addressee activates the corresponding cognitive context on their own, resulting in the emergence of "intellectual empathy" and an enhanced comic effect. The success of allusive humor directly depends on the degree of overlap in the cultural competences of the speaker and the audience.

An example of political allusion is Barack Obama's joke during the annual White House Correspondents' Dinner: «*Even Hillary sends me friend requests on LinkedIn*» (ibid). A simultaneous use of several pragmatic strategies can be traced here: firstly, the mention of Hillary Clinton (former Secretary of State and Obama's political rival) creates an intertextual link to the 2008 presidential campaign; secondly, the allusion to the social network LinkedIn as a platform associated with professional contacts rather than personal relationships coupled with the intensifier «even» before the name of the opponent wittily comments on the decorous formality of political interactions. This allusion allows Obama to demonstrate his humor and self-confidence while avoiding direct opposing his political rival and emphasizing his communicative skill. It is noteworthy that this type of humor is culturally specific and requires the audience to be conversant with both the American political context and the functioning of social networks.

Another important mechanism of the comic creation is the deliberate violation of expected linguistic norms or logical sequences, which is grounded in incongruity theory. It is the sudden mismatch between two interpretive frameworks (scripts) that generates a comic effect, as the audience experiences positive emotions while resolving the cognitive dissonance. This mechanism is often realized through **paradox** – a stylistic figure that combines formally incompatible concepts, compelling the listener to seek a deeper meaning beyond the literal interpretation of the words.

A masterful use of paradox is demonstrated by Trevor Noah, a famous South African comedian. For instances, in his remark: «*The British don't say what they mean, and they don't mean what they say – but somehow, everyone understands them*»[67] the comic effect arises from the sequential violation of several of P. Grice's conversational maxims: the maxim of quality (truthfulness), the maxim of manner (clarity) and the maxim of relation (relevance). The antinomic structure of the utterance (don't say what they mean / don't mean what they say) creates a logical impasse, which is resolved at the end of the sentence by the unexpected claim of mutual understanding. This construction brilliantly reflects the peculiarities of the British communicative style, where

[67] Trevor Noah. 15 minutes of Trevor Noah: Man of All Nations.

irony is considered the norm rather than a deviation. The pragmatic function of this humor rests not only in entertaining the audience but also in fostering sociocultural reflection – critiquing national communicative patterns through the mechanism of hyperbolizing their characteristic features. Another cogent example of Noah's paradoxical stance of humour can be found in the passage: «*For me Donald Trump is an emotional paradox. Logically I can process him. Emotionally, I struggle. On the one hand, I will admit, I wake up many days terrified at the notion that he is President of the most powerful nation in the world. But also, I must admit, I wake up many days knowing he's gonna make me laugh*» (ibid) which masterfully captures the essence of the astonishing chasm between the conventionally accepted image of a typical American president and the way the image of this institutional role is currently being shattered in a most unpredictable and often ludicrous manner.

Allusion and paradox are means of comic impact which are highly effective in public speaking due to their ability to simultaneously activate the audience's intellectual resources, create a sense of shared access to a cultural code and convey complex ideas in a digestible form. However, their successful use is contingent upon the speaker's profound understanding of the audience's cultural background and his / her high degree of communicative sensitivity, as the boundary between sophisticated humor and misunderstanding is often determined by the stability of the sociocultural context.

A significant component of humorous mastery, often overlooked in textual analyses, is **prosodic features**: intonation, tempo, pauses and stress. Wit is not always contained in the words themselves; it is frequently determined by the manner of delivery, which underscores the need for an integrated approach to the study of humor as a performative phenomenon.

According to the research by S. Attardo and M. Wagner, prosodic elements are not merely accompaniments to verbal humor but function as independent markers of comic intent, capable of both strengthening and attenuating the effect of wordplay[68]. The cognitive mechanism of their influence is found in the creation of a specific rhythmic pattern, which primes the audience's neural structures for the perception of an unexpected resolution, thereby activating pleasure centers.

A distinct example of masterful use of prosody can be found in Robin Williams' performances, where the comic effect was achieved through a complex combination of paralinguistic means. His rapid speech rate (up to 250 words per minute versus the normative 150–180) created an effect of

[68] Attardo S., Wagner M. M., Urios-Aparisi E. Prosody and Humor. Amsterdam : John Benjamins Publishing, 2013. 192 p.

"information explosion," sudden changes in pitch (from falsetto to baritone) realistically portrayed different characters and strategically placed pauses before key punchlines served as a powerful tool for building up emotional tension. This prosodic technique, referred to as a «comic storm», allowed not only the transmission of content but also the creation of a holistic performative act, in which form was inseparable from meaning. It is remarkable that this type of humor is virtually untranslatable in written form, as its effectiveness is determined approximately 70% by paralinguistic factors (ibid). Intonational emphasis of key words within the structure of a pun (for example, contrasting pitch elevation on homonyms) facilitates faster identification of the point of incongruity, easing the audience's process of decoding the humor. Such prosodic control allows speakers both to manage audience reactions effectively and create the illusion of spontaneity in carefully rehearsed gags.

To sum up, the linguistic and stylistic means of creating comic effect in the English-language public speaking form a complex, multi-layered system in which semantic play, intonational expressiveness, sociocultural allusions and rhetorical text design are organically integrated. The synergy of verbal and non-verbal components generates a powerful psychological effect, whereby laughter acts as a catalyst for trust and receptivity, transforming a public address from a mere informational message into a performative act with a clearly measurable pragmatic outcome.

3. Pragmatic strategies of humor realization in public speeches

Pragmatic strategies for the use of humor in the English-language public speeches constitute an important means of communicative influence, aimed at facilitating effective interaction between the speaker and the audience. Humor in this respect becomes a tool for persuasion while at the same time shaping a positive image of the speaker and conveying paramount ideas indirectly. Public speaking, particularly in political or social domains, often requires the speaker to manage the audience's emotional disposition and general frame of mind and humor is becomes of the most instrumental mechanisms of achieving this.

One of the most common and effective strategies in public speaking is **audience engagement through humor**. According to social-psychological research by S. Stieger, the use of jokes, self-irony and witty affiliating humour activates processes of identification with the speaker in the audience, creating a sense of ease and psychological affinity[69]. Neurobiological studies' results

[69] Stieger S., Formann A. K., Burger C. Humor styles and their relationship to explicit and implicit self-esteem. *Personality and Individual Differences*. 2011. Vol. 50. No. 5. Pp. 747–750.

confirm that shared laughter stimulates the release of endorphins, reducing defensive barriers and increasing receptivity to argumentation. An audience that laughs is significantly more receptive to subsequent serious arguments, since humor acts as a sort of «social glue» that bridges the psychological distance between the speaker and the audience.

A classic example of masterful use of this strategy can be seen in Barack Obama's speeches, in which he regularly started off with jokes, demonstrating his ability to laugh at himself. At the White House Correspondents' Dinner, he remarked: «*These days, I look in the mirror and I have to admit, I'm not the strapping young Muslim socialist that I used to be*»[70]. From a pragmatic point of view this utterance is constructed to pursue a carefully calculated strategy: the self-irony targets simultaneously his appearance (strapping young), political biography and conspiracy theories regarding his religious affiliation. This multifarious humor functions as «preventive disarmament» that is the speaker draws attention to his own vulnerabilities, depriving opponents of the opportunity to exploit them. The strategy immediately elicited laughter in the room and predisposed the audience to a favorable reception of the speech.

The effectiveness of the strategy of audience engagement through humor is substantiated by experimental data: studies show that listeners retain 25–30% more information from speeches that begin with relevant humor compared to formal openings[71]. Politicians who regularly employ self-irony are perceived by audiences as more «approachable» and «trustworthy», directly reshaping their public image and the level of credibility. The strategy of engaging the audience through humor is a complex, multi-component phenomenon that combines psychological, linguistic and social mechanisms of influence. The precondition of its successful implementation constitutes not only the speaker's excellent command of language but also a brilliant insight of the social context, the capacity for critical self-reflection and the ability to precisely gauge the possible psychological impact of each humorous element.

Another function of humor is **the reduction of tension in conflictual or emotionally charged situations**. Humor acts as a communicative «shock absorber», allowing potentially contentious interactions to be redirected into a more constructive channel. In stressful situations humor activates the parasympathetic nervous system, lowering cortisol levels and facilitating psycho-emotional relief. This mechanism is particularly vital in public speaking, fulfilled by politicians, business leaders and leaders of opinion, where tense

[70] C-SPAN: President Obama at the 2011 White House Correspondents' Dinner.

[71] Morreale S. P., Pearson J. C. Why Communication Education is Important: The Centrality of the Discipline in the 21st Century. *Communication Education.* 2008. Vol. 57. No. 2. Pp. 224–240.

moments frequently arise and the speaker may find themselves in a potentially awkward position.

A valid example of the strategic use of this function is Ronald Reagan's response to questions about his advanced age during the 1984 presidential debates. He remarked: «*I will not make age an issue of this campaign. I am not going to exploit, for political purposes, my opponent's youth and inexperience*»[72]. Pragmalinguistic layout of the passage proves to be complex: at first, the speaker appears to accept the rules of the game (refusing to discuss age), but subsequently he reverses the situation, turning his own supposed weakness (age) into an advantage (experience) and his opponent's alleged strength (youth) into a handicap (inexperience). This rhetorical maneuver, combining ironic inversion with elements of wordplay, led to listeners shedding their reserve eliciting laughter even from Obama's opponent and effectively transforming a potentially losing topic into a rhetorical asset. This remark became a prototype for the successful use of humor as a weapon in a political combat.

The use of humor as **a form of social and political criticism** appears as a widespread strategy as well. According to the theory of dissonant communication, ironic or sarcastic remarks allow the speaker to highlight societal problems and contradictions while minimizing the risk of open confrontation through a mechanism of «cognitive unloading». As F. Yus notes, «critical humor enables the audience to perceive uncomfortable truths through the lens of laughter, substantially reducing psychological resistance». Consequently, humor becomes a powerful agent of public evaluation, maintaining a formally amicable tone while simultaneously performing mordant social diagnostics.

The statements of Winston Churchill, distinguished for his wit and precision of expression, are particularly indicative in this regard. His aphorisms like «*A fanatic is one who can't change his mind and won't change the subject*»; «*He has all the virtues I dislike and none of the vices I admire*»[73] exemplify the effective use of rhetorical devices to criticize or express political intolerance. Linguistic analysis of the former aphorism testifies to the following structure: syntactical parallelism (can't change / won't change) conveys a semantic paradox, presenting fanaticism not as ideological conviction but as communicative inadequacy. This construction delivers incisive ironic criticism of political bigotry, yet, through its comic form and aphoristic brevity it becomes quite lucid and devoid of overt aggression,

[72] The Ronald Reagan Mic Drop Moment at the 1984 Debate | NBC News.
[73] Winston Churchill Quotes. Brainy Quote.

thereby enhancing the effectiveness of the criticism. The latter aphorism, said about Labour politician Stafford Cripps, perfectly encapsulates disdain for someone's perceived moral failings by flipping conventional praise into criticism. It implies the person is irritatingly «good» in a way the speaker finds unbearable, lacking in the flaws that make someone relatable or interesting. The judgement of the traits of character is realized in this utterance due to opposing and gauging the two permanent extremes – «virtues» and «vices» – being collocated with unconventional for them verbs («*to dislike*» and «to admire» respectively), what makes the whole estimate more stylistically prominent and impactful.

Critical humor has reached a high level of sophistication on the contemporary media scene. For instance, a television host Trevor Noah skillfully combines wit with social reflection, as exemplified in the remark: «*The weirdest thing about politics is that lying is the only job where it's not a deal breaker*»[74]. The use of a «normalization of the absurd» strategy is apparent here: the speaker presents political lying as a routine phenomenon, allowing him to bring to the fore systemic problems without resorting to overt moralizing. This approach exposes the hypocrisy of the political system through a mechanism of «reverse hyperbolization» – portraying a shocking reality as ordinary, thereby prompting the audience to critically reconsider familiar occurrences without their psychological resistance being triggered.

In summary, the pragmatic use of humor in public speaking is a multifunctional phenomenon that organically combines elements of social psychology, rhetoric and linguopragmatics. Humor facilitates effective information delivery, mitigates conflict situations and at the same time can serve as a form of intellectual critique. A well-placed joke, an ironic comparison or self-irony transforms a speech into a lively, dynamic form of communication in which laughter functions both as psychological relief and a powerful means of raising keen awareness of social phenomena and stimulating the audience's critical thinking.

CONCLUSIONS

Delving into the linguo-pragmatic particularities of the functioning of humor in the English-language public speeches and identifying the major principles and strategies involved have resulted in the following conclusions on the matter.

Humor is a complex multifaceted phenomenon that operates at the intersection of linguistics, pragmatics, cognitive science and sociolinguistics. The study of the main theories of humor has demonstrated the effectiveness

[74] Last Week Tonight. *Breaking news on a weekly basis. Sundays at 11PM.*

of a comprehensive approach integrating cognitive, social and pragmatic dimensions. Cognitive theories of incongruity and script-based analysis explain the mechanisms underlying the emergence of the comic effect through the collision of incompatible conceptual structures. Social theories of superiority reveal the role of humor in the formation of social bonds and group dynamics. The pragmatic approach demonstrates that humor comes across as an effective agent of communicative influence aimed at achieving specific goals in verbal interaction.

The analysis of the functions of humor in public speaking has led to the conclusion that it serves as a powerful rhetorical tool. Humor facilitates effective communication by capturing audience attention, reducing psychological tension, establishing trust and enhancing information retention. Moreover, it has been established that the successful use of humor in the public discourse requires good command of cultural characteristics and the appropriate social context.

The research of stylistic and linguistic means of creating a comic effect has demonstrated that humor in public speaking is shaped through a system of linguistic devices. Semantic means have proven to be the most productive, among them wordplay based on polysemy and phonetic similarity, as well as irony and sarcasm, which generate an effect of surprise through the contrast between literal and implicit meanings. Stylistic figures also play a significant role, including hyperbole, allusion and paradox, which enhance the emotional impact on the audience. Of particular importance are prosodic means, specifically intonation, pauses and speech tempo which often determine the perception of a humorous utterance.

The analysis of pragmatic strategies in the use of humor has identified three main functional directions. The first is aimed at engaging the audience and establishing emotional amity, achieved through self-irony, mild humor and the creation of an aura of ease. The second is associated with the reduction of tension in conflict situations, where humor is leveraged as a tool for initiating dialogue and transforming potentially negative situations into advantages for the speaker. The third one fulfills the function of criticism enabling to put forward social and political evaluation through ironic and sarcastic statements that avoid direct confrontation.

SUMMARY

The present paper dwells on humor as a complex phenomenon functioning at the intersection of linguistics, pragmatics, cognitive science and sociolinguistics, arguing for an integrative analytical framework. Drawing on major humor theories, it synthesizes cognitive incongruity

and script-based models with social and pragmatic perspectives to explain how comic effects emerge and function in the English-language public discourse. Cognitive mechanisms account for meaning clashes, social theories highlight bonding and group dynamics while pragmatic analysis frames humor as strategic communicative vector in interaction. Focusing on numerous excerpts from the English-language public speaking, the study shows that humor operates as a rhetorical resource that attracts attention, reduces tension, builds trust and improves audience retention. It has been proven that effective humorous performance depends on the addressees' sensitivity to cultural norms and situational context, which conditions interpretation and speaker credibility across diverse audiences. Linguistic analysis identifies stylistic devices such as wordplay, irony, sarcasm, hyperbole, allusion and paradox that prove crucial in shaping the necessary comic effect. Finally, three pragmatic strategies in the use of humor have been distinguished: engagement and rapport-building; tension management in conflict situations; indirect criticism enabling social or political evaluation devoid of any confrontational hues in the discourse.

Bibliography

1. Блинова І. А., Зернецька А. А. Гумор як різновид комічного: критерії виокремлення, теорії реалізації і засоби вираження. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2021. Т. 32(71). № 1. Ч. 2. С. 35–43.

2. Зайцева В. В. Про жанрову своєрідність газетної мови. *Український смисл*. 2015. № 1. С. 39–48.

3. Калита О. Типи комічних текстів та особливості їх стилістичного аналізу. *Лінгвостилістичні студії*. 2015. Вип. 2. С. 54–61.

4. Разумна К. А. Англійськомовний публіцистичний дискурс у дзеркалі сучасних лінгвістичних розвідок. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка. Серія «Філологічні науки (мовознавство)»*. 2018. № 10. С. 121–125.

5. Третяк Н. В. Тенденції розвитку публіцистичного стилю на сучасному етапі. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія «Філологічні науки»*. 2015. № 38. С. 328–331.

6. Alexiyevets O. Prosody of the viewpoint in political discourse. Lege artis. Language yesterday, today, tomorrow. *The Journal of University of SS Cyril and Methodius in Trnava*. Warsaw: De Gruyter Open. 2017. Vol. 2. No. 1. Pp. 4–41.

7. Attardo S. Linguistic Theories of Humor. Berlin : Mouton de Gruyter, 1994. 426 p.

8. Attardo S., Raskin V. Script Theory revis(it)ed: Joke Similarity and Joke Representation Model. *Humor: International Journal of Humor Research*. 1991. No. 4(3). Pp. 293–347.

9. Attardo S., Wagner M. M., Urios-Aparisi E. Prosody and Humor. Amsterdam : John Benjamins Publishing, 2013. 192 p.

10. Barker L., Gaut D. Communication. Boston : Allyn and Bacon, 1996. 433 p.

11. Belle V. H., Rutten K., Gillaerts P., Mieroop V. D. D., Gorp V. B. Let's talk politics: New essays on deliberative rhetoric. Amsterdam : John Benjamins Publishing, 2014. 216 p.

12. Chiaro D. The Language of Jokes: Analyzing Verbal Play. London: Routledge. 1996. 261 p.

13. Diningsih S. W. Andayani, Rohmadi M. Literature learning: Pragmatic study of humor discourse in Indonesian political humor book. *International Journal of Educational Research Review*. 2019. Vol. 4. Pp. 680–690.

14. Jie Z. James Thurber's Humor Represents Typical American Humor. *Sino-US English Teaching*. 2016. Vol. 13. No. 5. Pp. 395–400.

15. Kiousis S., Kim Ji Y., Ragas M., Wheat G., Kochhar S., Svensson E., Miles M. Exploring New Frontiers of Agenda Building During the 2012 US Presidential Election Pre-Convention Period. *Journalism Studies*. Florida, 2015. Vol. 16. No. 3. Pp. 363–382.

16. Meyer J. C. Humor as a Double-Edged Sword: Four Functions of Humor in Communication. *Communication Theory*. 2000. No. 10. P. 310–331.

17. Miller F. E. No Sweat Public Speaking. London: Fred Co, 2011. 252 p.

18. Morreale S. P., Pearson J. C. Why Communication Education is Important: The Centrality of the Discipline in the 21st Century. *Communication Education*. 2008. Vol. 57. No. 2. Pp. 224–240.

19. Mulkay M. On Humor: Its Nature and Its Place in Modern Society. Cambridge : Polity Press, 1988. 193 p.

20. Norrick N. The Pragmatics of Humor in Conversational Interaction. Berlin : Mouton de Gruyter, 2003. 284 p.

21. Raskin V. Semantic Mechanisms of Humor. Dordrecht : D. Reidel Publishing Company, 1985. 292 p.

22. Sperber D., Wilson D. Relevance Theory. In *L.R. Horn & G. Ward (Eds.)* The Handbook of Pragmatics. Oxford : Blackwell, 2004. Pp. 607–632.

23. Stewart P. Laughter on the 2008 campaign trail: How presidential candidates used humor during primary debates. *Humor: International Journal of Humor Research*. 2012. Vol. 25. No. 3. Pp. 233–262.

24. Stieger S., Formann A. K., Burger C. Humor styles and their relationship to explicit and implicit self-esteem. *Personality and Individual Differences*. 2011. Vol. 50. No. 5. Pp. 747–750. doi: https://doi.org/10.1016/j.paid.2010.11.025

25. Veale T., Hao, Y. Computational Approaches to Humor and Irony. Heidelberg : Springer, 2010. 250 p.

26. Veatch T. A theory of humor. *Humor*. 1998. Vol. 11. No. 2. Pp. 161–216.

27. Webster L. J. Introduction to Public Speaking. Louisiana State University, Shreveport Edition. 2012. 115 p.

28. Yus F. The Pragmatics of Humor across Discourse Domains. Amsterdam : John Benjamins Publishing, 2016. 311 p.

29. C-SPAN: President Obama at the 2011 White House Correspondents' Dinner. URL: https://www.youtube.com/watch?v=n9mzJhvC-8E (last accessed: 04.04.2026).

30. David Letterman's Quotes. URL: https://www.goodreads.com/author/quotes/196550.David_Letterman

31. George Carlin. On Campus 1984. Cars and Driving. URL: https://www.youtube.com/watch?v=j1i8KVIZf1s&t=6s (last accessed: 04.04.2026).

32. Jimmy Fallon: I Didn't Expect It To Be This Brutal! The Hate Was Something I Wasn't Prepared For! URL: https://www.youtube.com/watch?v=yHCtfU3syM4&t=4s (last accessed: 04.04.2026).

33. Jon Stewart's Best Trump Takedowns of 2025 | The Daily Show. URL: https://www.youtube.com/watch?v=LvaHTHgY4P0 (last accessed: 04.04.2026).

34. Last Week Tonight. *Breaking news on a weekly basis. Sundays at 11PM*. URL: https://www.youtube.com/user/LastWeekTonight (last accessed: 25.04.2026).

35. Obama: «It's Still Hope Vs. Fear». Full Speech in Ohio. URL: https://www.youtube.com/watch?v=IAC6TX4VYPw (last accessed: 25.04.2026).

36. Ricky Gervais: I'm Not Proud of Being Rich. URL: https://www.facebook.com/60minutes/videos/ricky-gervais-im-not-proud-of-being-rich/729732573173310/ (last accessed: 04.04.2026).

37. Sir Ken Robinson's TED Talk «Do schools kill creativity?» URL: https://www.ted.com/talks/sir_ken_robinson_do_schools_kill_creativity (last accessed: 25.04.2026).

38. The Story of Stephen Colbert's Ruptured Appendix. The Late Night Show with Stephen Colbert YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=e9HbtGj8tcA (last accessed: 07.05.2026).

39. The Ronald Reagan Mic Drop Moment at the 1984 Debate | NBC News. URL: https://www.youtube.com/watch?v=22Lr4fgSFAY (last accessed: 07.05.2026).

40. Trevor Noah. 15 minutes of Trevor Noah: Man of All Nations. URL: https://www.youtube.com/watch?v=88bD9f2MivI (last accessed: 07.05.2026).

41. Winston Churchill Quotes. Brainy Quote. URL: https://www.brainyquote.com/authors/winston-churchill-quotes (last accessed: 07.05.2026).

Information about the authors:
Aleksenko Svitlana Fedorivna,
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of English Philology and Language Didactics
Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko
87, Romenska Street, Sumy, Ukraine

Kursova Anna Maksymivna,
Master's Student at the Department
of English Philology and Language Didactics
Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko
87, Romenska Street, Sumy, Ukraine

CHAPTER 16

ЛІНГВОСОФІЯ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ В НАУКОВИХ КООРДИНАТАХ СУЧАСНОЇ ІНТЕГРАТИВНОЇ СТИЛІСТИКИ

Голікова Н. С.
DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-704-8-16

ВСТУП

Студіювання художнього тексту в різних парадигмах сучасної лінгвоукраїністики – це проблема, що впродовж останніх десятиліть не втрачає актуальності. Її своєрідно вирішують у межах традиційних і новітніх мовознавчих галузей. Нині мова письменників належить до найважливіших об'єктів для вивчення в лінгвостилістиці. Застосовуючи нові методи аналізу художнього тексту, тим самим представники науки розроблюють новаторські підходи до авторської візії мовних явищ, що дає змогу внаочнити різнотипні інновації митців у національній лінгвокультурі, виявити характер функціонування художньо-естетичної стильової норми української мови в XX – на початку XXI ст.[1]

У контексті багатоаспектної інтерпретації поняття художнього тексту, зафіксованої в дослідженнях багатьох сучасних науковців, праці лінгвостилістів привертають увагу практично-часовою панорамністю й масштабністю, постійним зверненням до важливих розроблень в інших науках, неодмінним опертям на лінгвотеоретичні основи та на загальнокатегорійний інструментарій гуманітаристики.

У статті «Лінгвостилістика: основні поняття, напрями й методи дослідження» (2005) С. Я. Єрмоленко, провідний фахівець у галузі сучасної стилістики та культури мови, обґрунтувала й запрограмувала ті завдання, що їх найближчим часом мають виконувати мовознавці, які студіюють мову художніх творів українських письменників. Визначаючи основні напрями історичного поступу науки, у своїх працях вона окреслила їх як шлях від стилістики практичної до теоретичної, від рівневої стилістики

[1] Голікова Н. С. Художній текст в оновленій системі координат сучасної лінгвостилістики. *The XXX International Scientific and Practical Conference «Modernity and current problems of society regarding the development of science», July 31 – August 02, 2023.* Graz, Austria, 2023. P. 135–138.

до інтегративної, зауважила, що всебічне вивчення художнього тексту в межах лінгвостилістичного дослідницького поля передбачає урахування новітніх тенденцій розвитку галузі під час аналізу його складників[2]. На думку дослідниці, сучасна наука «забезпечує багатовекторне дослідження взаємодії мови і культури, мови й мислення, свідомості, і в цьому її антропоцентрична, гуманістична сутність. Розвиток лінгвостилістики, ґрунтований на її внутрішньомовних, структурних зв'язках, зокрема з історією і теорією української літературної мови, з усіма галузями традиційного українського мовознавства, виявляє тенденції інтеграції лінгвостилістичних досліджень у широке коло української гуманітарної культури»[3].

Отже, са́ме інтегративний підхід до вивчення функціонально важливих складників художнього тексту – *стилістем* (лінгвоодиниць, що, функціонуючи в художніх творах, окрім номінативних, мають стилістичні значення, репрезентовані нашаруванням додаткових смислів і зумовлені індивідуальною мовотворчістю письменників[4]) передбачає залучення не лише стилістичного, а й прагматичного, когнітивного, інтертекстуального тощо аналізу. Такий підхід до розгляду функціонально-стилістичного навантаження релевантних складників авторського ідіостилю в комунікативно-прагматичній сфері спілкування письменника з численними адресатами допомагає виявити їхню роль у формуванні індивідуально-мовної картини світу (ІМКС) митців, яку пізнають і декодують читачі-реципієнти[5].

Мета пропонованої наукової розвідки – визначити основні напрями формування та розвитку інтегративної лінгвостилістики, обґрунтувати поняття «лінгвософія художнього тексту», окреслити методи його дослідження.

1. Становлення інтегративної лінгвостилістики: досвід і перспективи

Одна з найактуальніших проблем сучасної лінгвоукраїністики – це всебічне дослідження української літературної мови як динамічного явища,

---

[2] Єрмоленко С. Я. Лінгвостилістика: основні поняття, напрями й методи дослідження. *Мовознавство.* 2005. № 3–4. С. 112–113.

[3] Єрмоленко С. Я. З історії української стилістики: від стилістики мовних засобів до інтегративної стилістики. *Українська мова.* 2019. № 1. С. 15.

[4] Голікова Н. С. Мова художньої прози Павла Загребельного: від слова до концепту. Дніпро: Акцент ПП, 2018. С. 22.

[5] Голікова Н. С. Художній дискурс П. Загребельного в парадигмі інтегративної лінгвостилістики. *New horizons of philological science: Collective monograph*. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2021. P. 64.

що є найактивнішою формою спілкування в будь-якій сфері суспільного життя. Представники наукової галузі впродовж кінця XX − першої чверті XXI ст. підбили підсумки щодо актуальності та методологійно-змістової специфіки мовознавчих напрямів попередніх століть, визначили перспективи подальшого розвитку багатьох лінгвістичних дисциплін на якісно новому науково-пізнавальному рівні з урахуванням тих чи тих внутрішньо- та зовнішньомовних чинників.

Останнім часом у мовознавстві стрімко збільшується кількість праць, присвячених ролі української мови у формуванні культурно-семіотичного компонента суспільної свідомості, що зближує між собою лінгвістичні науки. Інтереси дослідників «змістилися зі структурного опису мови на дослідження історичного контексту, в якому мова розвивається та функціонує»[6]. Не випадково в сучасній лінгвоукраїністиці визначальне місце належить людському простору. На думку Ф. С. Бацевича, його конституюють індивіди, які, спілкуючись між собою, виконують відповідні комунікативні, соціальні, міжособистісні, ідеологічні, психологічні ролі[7].

Вплив суспільно-глобалізаційних чинників, що протягом кінця XX – початку XXI ст. позначилися на цивілізаційному розвиткові в усьому світі, соціальні зрушення, які відбулися в Україні після розпаду радянського союзу на початку 90-х років минулого століття, й особливо теперішня війна з імперською росією дуже відчутні не лише в різних суспільних сферах країни, а й у житті української мови – чи не найважливішого складника української ідентичності. А отже, відчутно трансформується й українське мовознавство – наука, яка нині у своєму поступові відбиває основні тенденції щодо перебудови громадянського суспільства, яке гуртується в надскладних умовах війни, щоб подолати й перемогти ворога, закріпити непохитні устої народовладдя на рідній землі[8].

Сучасна лінгвоукраїністика розвивається в тісному зв’язку всіх її підрозділів, демонструючи активну інтеграцію багатьох із них на основі спільного об’єкта дослідження – української мови як основного засобу спілкування та консолідації різних верств суспільства, як унікальної, історично сформованої системи лінгвальних знаків, що генерує етнокультурні цінності й національну пам’ять. Попри те що кожна мовознавча галузь має свій предмет студіювання, усе помітнішими постають

---

[6] Серажим К. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність : монографія. Київ : Паливода А. В., 2010. С. 9.

[7] Бацевич Ф. С. Філософсько-метологічні засади сучасної лінгвістики: спроба обґрунтування. *Мовознавство*. 2006. № 6. С. 35.

[8] Голікова Н. С. Соціомовні чинники формування сучасної інтегративної лінгвістики. *The XXIX International Scientific and Practical Conference «The role of society in the development of scientific ideas»,* July 24–26, 2023. Prague, Czech Republic, 2023. P. 116.

спільні сегменти в межах дослідницьких полів тих чи тих наук. Яскравим прикладом щодо цього може слугувати сучасна когнітивна лінгвістика, зокрема когнітивна поетика, представники якої (О. П. Воробйова, Л. І. Бєлєхова, С. А. Жаботинська, О. М. Кагановська, В. Г. Ніконова, І. С. Шевченко та ін.) на теренах української науки розроблюють теоретичні основи концептуального аналізу мови художньої літератури. Результатом їхніх зусиль і наукових пошуків постали лінгвокогнітивні категорії, що дають змогу інтегрувати письменницьку мову та різні види мистецтва. Про це, зокрема, засвідчує один з основних напрямів розвитку української когнітивної лінгвістики – «Інтермедіальність на перетині наукових парадигм», яку з погляду ретроспективи і сучасності розглядали науковці на міжнародній конференції (травень, 2021)[9].

Відомо, що наприкінці ІІ тис у мовознавстві неабиякої сили набрали інтеграційні процеси, унаслідок чого відбулася переорієнтація основних інтересів науки – від вивчення системних ознак і властивостей мови до активного студіювання різних аспектів її функціонування. Саме тому сучасна лінгвоукраїністика стрімко розвивається під гаслом антропоцентризму, протиставленого системоцентризму, а більшість дослідників розглядає українську мову в широкому контексті людського буття, у тісному зв'язку зі свідомістю та мисленням особистості, її духовним світом. У такий спосіб мовознавство знову «прихиляється» до філософії, у лоні якої воно народилося і від якої відділилося в кінці XVIII – на початку XIX ст. Щодо «міграційних» процесів у межах наукових координат не лише лінгвістики, а й гуманітаристики загалом своєрідно висловлюється нідерландський дослідник Ренс Бод у книжці про історію гуманітарних наук, яку він назвав «Забуті науки»[10]. У пошуках методичних принципів та емпіричних моделей створення такої всеосяжної історії науковець нагадує, що в давнину різниці між *гуманітарними* (мовознавство, музикознавство, літературознавство, історія, філологія, мистецтвознавство і театрознавство) та *природничими* науками не було. Незалежно від того, хотів хтось відгадати таємниці розуму чи таємниці природи, – усе втілювалося у складники однієї інтелектуальної діяльності. Наприклад, Піфагор досліджував як музику, природу, так і математику. Такі світила наукової революції, як Галілей, Кеплер, Ньютон, вивчали як філологію, так і природу[11]. Принагідно

---

[9] Інтермедіальність на перетині наукових парадигм: ретроспектива і сучасність : матеріали ІІІ Міжнародної наукової конференції УАКЛіП/КНЛУ, м. Київ, 20–21 травня 2021 р. / відп. ред. О. П. Воробйова. Київ : Видавничий центр КНЛУ, 2021. 81 с.

10 Бод Ренс. Забуті науки. Історія гуманітарних наук / пер. з нід. Я. Довгополого. Київ : Вид-во Жупанського, 2016. 376 с.

[11] Там само. С. 11.

зауважимо, що в недалекому минулому талановиті, освічені українці так само нерідко поєднували різновекторні форми й напрями діяльності у своєму житті. Зокрема, Петро Гулак-Артемовський, відомий український письменник, перекладач, педагог І половини XIX ст., із 1817 р. працюючи в Харківському університеті, викладав польську мову, історію, географію, статистику.

Отже, гуманітаристика загалом і лінгвістика зокрема в усі часи й нині засвідчують дію непорушних філософських законів щодо циклічності свого розвитку в межах лояльно стійких наукових парадигм, які, поступово змінюючись, зберігають свою первинність та надійне підґрунтя. Гуманітарні науки завжди були об'єднані ідеєю пізнати дух природи і людини. Тому й сьогодні дослідницьке поле гуманітаристики та її складників формує антропоцентризм, однією з основних ознак якого є інтегративність наукових ідей, виплеканих у межах історично й методологійно зближених наук.

На нашу думку, у сучасній лінгвоукраїністиці найвищий рівень інтегративності демонструє лінгвостилістика, що із середини XX ст. в історії свого формування та розвитку поступово рухалася «від стилістики мовних засобів до інтегративної стилістики»[12].

Лінгвостилістика ніколи не була ізольованою від інших галузей мовознавства. Із часу свого формування (20-ті роки XX ст.) вона тісно пов'язана з низкою дисциплін і, як це нерідко трапляється в науці, має з ними спільний об'єкт дослідження – українську мову як функціонально-семантичну систему, але предмет вивчення в лінгвостилістики завжди був і є свій – це різні стилі (функціональні, експресивні, індивідуальні) української літературної мови та їхні складники. Усебічне студіювання поняття «стиль» нині передбачає урахування новітніх тенденцій розвитку як самої стилістики, так і інших лінгвістичних галузей, що нерідко сходяться у єдиному – текстологічному – дослідницькому полі.

В українській лінгвостилістиці традиційним об'єктом для вивчення постає мова художнього тексту. Якщо раніше основним завданням рівневої, а згодом і функціональної стилістики був аналіз виражально-зображальних засобів як структурно-семантичних одиниць, то в сучасній інтегративній науці стилістично марковані складники творів багатьох письменників розглядають у контексті таких питань, як «мова і культура», «мова і людина», «мова і ситуація спілкування»[13], що дає

[12] Єрмоленко С. Я. З історії української стилістики: від стилістики мовних засобів до інтегративної стилістики. Українська мова. 2019. № 1. С. 3.

[13] Єрмоленко С. Я. Лінгвостилістика: основні поняття, напрями й методи дослідження. *Мовознавство.* 2005. № 3–4. С. 115.

змогу синтезувати багатогранний мовний світ митців, спираючись не лише на внутрішньомовні, а й на екстралінгвальні чинники. Саме тому мовно-виражальні засоби письменницьких ідіолектів варто вивчати в тісному взаємозв'язку мовознавчих галузей тексто-, дискурсо- та антропоцентричного спрямування, залучаючи до аналізу стилістичний, прагматичний, когнітивний, культурологічний, етнологічний, інтертекстуальний та інші аспекти.

Усебічне вивчення мовотворчості українських поетів, прозаїків, драматургів сьогодні є одним з актуальних завдань інтегративної лінгвостилістики, що, спираючись на ті чи ті методики та прийоми аналізу художнього твору, студіює філософські глибини індивідуально-авторського слова, його релевантно-стилістичні ознаки, моделює ймовірні рефлексії маркувально-тектових лінгвоодиниць у свідомості реципієнтів-читачів. Взаємодіючи з лінгвокультурологією, етнолінгвістикою, когнітивною лінгвістикою, лінгвопрагматикою, комунікативною лінгвістикою, соціолінгвістикою тощо, інтегративна лінгвостилістика помітно розширює парадигму своїх досліджень, піддаючи ретельному науковому розгляду або перегляду все нові об'єкти зі сфери художньої літератури.

Інтегративного науково-теоретичного обґрунтування й надалі потребують численні мовні одиниці – стилістеми, що, функціонуючи в художніх творах, окрім номінативних, нерідко набувають нових – стилістичних, логічних, символічних, прагматичних тощо – семантичних відтінків, зумовлених індивідуально-авторською манерою охудожнення дійсності. Спираючись на досвід сучасних мовознавців, які, досліджуючи мову художньої прози, поезії, драматургії багатьох українських письменників, у межах сучасної лінгвостилістики формують теоретичні основи інтегративного аналізу, до релевантних стилістем уналежнюємо, зокрема, *індивідуалізми (потенціоналізми, оказіоналізми, оказіональні антропоніми, оказіональні сполучення слів, оказіональні фразеологізми), прагмеми, інтертекстеми, фольклоризми, концептеми* та ін., що виявляють високий ступінь стилістичного, семантичного, прагматичного та когнітивно-культурологічного потенціалу в емоційно-оцінній площині мовотворчості митців, в інтерсеміотичній системі й концептосфері їхніх художніх творів[14].

Наведені терміни (назви розгалуженої системи стилістем), якими оперує наука, наводять на думку, що сучасна інтегративна лінгвостилістика нерідко слугує ніби «парасолькою» для інших мовознавчих галузей, об'єднуючи їх

[14] Голікова Н. С. Художній дискурс П. А. Загребельного: лінгвокогнітивний і прагмастилістичний аспекти : дис. … д-ра філол. наук : 10.02.01. Київ, 2019. С. 22.

під час комплексного аналізу тих чи тих лінгвоодиниць, які увиразнюють художній текст. За нашими спостереженнями, у письменницькому творі реципієнтів-читачів найчастіше цікавлять ті його мовні складники, що впливають на їхню свідомість, емоції, настрій, оцінки тощо. Наприклад, у досить структурно розбудованому лінійному контексті з роману «Європа 45» П. Загребельного *Вже з одних лише чобіт можна було знати про характер їхніх власників. Той, що в червоних, мабуть,* ***високий, вайлуватий, ледачий, байдужий, похмурий і неговіркий****. А той, у чорних,* – ***меткий, веселий дженджик і балакун, любить попоїсти, випити, любить дівчат****…*[15] зафіксовано два ряди функціонально зближених слововживань. Кваліфікуючи їх із погляду стилістики, не дуже важливо враховувати, що в синтаксичній конструкції вони відіграють роль однорідних членів речення і що з позиції лексикології їх можна розглядати як контекстуальні, ситуативно зближені лексеми-синоніми. Сприймаємо такий фрагмент лінійного контексту як ампліфікаційний ряд – нанизування функціонально однорідних текстових одиниць, тож у зв'язку з установленою стилістемою розшифровуємо індивідуально-авторські інтенції щодо її наповнення, передусім спираючись на концептуально-наукову парадигму сучасної лінгвопрагматики, оскільки категорії інтенціональності, емпатії – це предмет дослідження саме цієї галузі антропоцетричного спрямування.

Інтегративна лінгвостилістика, із 90-х років ХХ ст. розвиваючись як окремий напрям дослідження переважно художніх текстів, набула значного теоретико-практичного досвіду і нині має неабиякі здобутки. Своєрідний підсумок найважливіших досягнень у галузі викладено в колективній статті провідних фахівців-стилістів С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибик, Т. А. Коць, Г. М. Сюти, А. Ю. Ганжі, що опублікована в журналі «Українська мова» 2021 р.[16]. У цій праці йдеться не лише про виконані дослідження, що стимулювали формування інтегративної лінгвостилістики та довели її спроможність, а й про подальші «перспективи розвитку української академічної лінгвостилістики в контексті інструментарію сучасної гуманітаристики. Виокремлено інтердисциплінарні аспекти функціонально-стильових та жанрово-стилістичних досліджень: лінгвокультурологія, лінгвофольклористика, лінгвософія, лінгвоперсонологія, лінгвоконфліктологія, дискурсологія, медіастилістика, юридична лінгвістика, психолінгвістика, етнолінгвістика, лінгвістична експертиза. Наголошено на важливості розвитку цифрових методів опрацювання текстів української літературної мови, на потребі

[15] Загребельний П. А. Європа 45: Роман. Харків : Фоліо, 2003. С. 45.

[16] Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Коць Т. А., Сюта Г. М., Ганжа А. Ю. Сучасна українська академічна лінгвістика: стратегії інтегративного розвитку. *Українська мова*. 2021. № 4. С. 3–23.

створення лексикографічних джерел стилістичного термінознавства, на розширенні аспектів стилістичної лексикографії[17].

Отже, подальше розроблення теоретичних і практичних основ інтегративної лінгвостилістики – це один із найважливіших напрямів розвою сучасної вітчизняної науки. Його формування спричинене потребами, продиктованими історією та сьогоденням українського суспільства, що прагне до глибокого пізнання витоків рідної мови, до її збереження та зміцнення як націє- та державотворчого чинника в Україні.

2. Лінгвософія художнього тексту vs інтегративна стилістика

В умовах воєнного сьогодення інтегративна лінгвостилістика стрімко розширює дослідницьке поле, долучаючи до кола актуальних проблем вивчення й інших стилів та дискурсів сучасної української літературної мови: публіцистичного, наукового, сакрального, розмовного. Шляхи вирішення таких нагальних питань науковці обговорювали під час пленарного засідання та панельних дискусій на міжнародній конференції «Інтегративна лінгвостилістика: пізнання мови в часі» (грудень, 2022). Про масштабність і глибинність наукових пошуків багатьох мовознавців – учасників лінгвостилістичного зібрання засвідчують напрями його роботи: «Сучасний мовопростір у фокусі лінгвософії», «Інтегративна лінгвостилістика в інтегративних зв'язках», «Медіадискурс: в об'єктиві час – текст – людина», «Лігвософія війни і людини в актуальних текстах», «Трансформування стилів і жанрів української літературної мови», «Домінанта авторської модальності в українських текстах», «Модифікація методик і прийомів лінгвостилістичного аналізу».

Із-поміж актуальних питань, що концентрують увагу представників сучасної інтегративної лінгвостилістики, варто виділити поняття «лінгвософія», надзвичайно важливе для лінгвокультурологічного, етнолінгвістичного, лінгвокогнітивного, прагмастилістичного, рецептивно-інтерпретаційного та інших аспектів аналізу художнього тексту. Сам термін *лінгвософія тексту* зусібіч обґрунтовано й докладно прокоментовано в колективній монографії «Лінгвософія українських текстів початку XXI століття»[18], що засвідчує вагомі здобутки її авторів у царині стилістики й водночас проспектує низку нагальних питань для майбутніх наукових досліджень. У цій праці *лінгвософія тексту* є не лише ключовою спеціалізованою назвою, а й визначальним поняттям для

[17] Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Коць Т. А., Сюта Г. М., Ганжа А. Ю. Сучасна українська академічна лінгвістика: стратегії інтегративного розвитку. *Українська мова*. 2021. № 4. С. 4.

[18] Лінгвософія українських текстів XXI століття : колективна монографія / С. Я. Єрмоленко та ін. Київ, 2023. 516 с.

інтегративної лінгвостилістики, що дає змогу об'єднати методи різних гуманітарних галузей для вивчення як художніх, так і публіцистичних, масмедійних текстів та кінотекстів.

На думку розробників теоретичних основ інтегративної лінгвостилістики як одного з найперспективніших напрямів розвитку сучасної науки, лінгвософія, тобто «мудрість мови», становить її надійну методологію. С. Я. Єрмоленко зауважує, що в проєкції на мовне життя українського суспільства виокремлення лінгвософського аспекту «допомагає оцінити концептуально-знаковий рівень текстів національної культури»[19], серед яких важливу роль відіграють тексти художньої літератури.

Саме слово *лінгвософія* в інтегративній лінгвостилістиці не випадкове, упродовж двох останніх десятиліть XXI ст. воно, без сумніву, на вістрі часу. Згадаймо схожі – усталені або зовсім нові – терміни на зразок *теософія, антропософія, історіософія*, а також *націєсофія, етнософія*, що трапляються в описово-дослідницьких текстах різних гуманітарних галузей. У нашій науці *лінгвософію* нерідко співвідносять із низкою інших близькозначних релевантних термінів, зокрема: *філософія мови, національно-мовна картина світу, лінгвокультурний універсум*, які дають змогу апелювати до філософії, когнітології, концептології, культурології – тих гуманітарних дисциплін, важливим об'єктом студіювання яких є мова.

У колективній монографії «Лінгвософія українських текстів початку XXI століття», як і в багатьох інших одноосібних працях представників сучасної інтегративної лінгвостилістики, найчастіше актуалізовано поняття «лінгвософія поетичного (художнього) слова». Зокрема, цій проблемі присвятили свої дослідження такі мовознавці, як С. Я. Єрмоленко[20], С. П. Бибик[21], Н. С. Голікова[22] та ін.

Вивчення індивідуально-авторських особливостей лінгвософії тих чи тих письменників передбачає опертя ще й на такі ключові поняття, як «індивідуально-мовна картина світу», «лінгвокогнітивний простір», «лінгво- або інтерсеміотичний простір авторської мовотворчості» тощо, через призму яких дослідники розглядають своєрідність мовомислення

---

[19] Там само. С. 12.

[20] Єрмоленко С. Лінгвостилістична рецепція роману-колажу Д. Кешелі «Родаки». *Культура слова*. 2020. Вип. 90. С. 7–17.

[21] Бибик С. Лінгвософія «рабства – свободи» у драмі Лесі Українки «В катакомбах». *Культура слова*. 2020. Вип. 93. С. 48–62.

[22] Голікова Н. Феномен «культура мови» в лінгвософії Павла Загребельного. *Ukrainian sense / Український смисл* : науковий збірник / ред. І. С. Попова. Дніпро : Ліра, 2024. С. 16–26 ; Голікова Н. Феномен «народна пісня» в лінгвософії Павла Загребельного. *Культура слова*. 2024. Вип. 100. С. 34–46.

митців, їхню здатність заглибитися в духовну культуру та історію українського народу, у символічно-знакові таїни його мови.

Попри неабияку увагу лінгвістів до мовотворчості багатьох письменників, маємо зауважити, що художні тексти як класиків української літератури, так і сучасних митців потрібно всеохопно студіювати в межах інтегративної лінгвостилістики. На нашу думку, мовне багатство поезії, прози, драматургії ще повністю не охоплене й не осягнене науковцями як щодо розмаїття оригінальних виражально-зображальних засобів, так і щодо ідіостилістичних лінгвософських глибин та своєрідного новаторства авторів мистецьких творів у царині художньо-реалістичної інтерпретації національно-мовної картини світу українців. Культурогенні складники мови мистецьких текстів, що досі залишаються поза фокусом лінгвістичних мікроскопів, – це ті образно-асоціативні таїни різножанрових художніх творів, які вже розшифровують і будуть ближчим часом по-своєму розкодовувати наступні покоління дослідників за допомогою тих чи тих методик інтегративно-наукового аналізу, розроблених у межах мовознавчих галузей антропоцентричного спрямування.

Уважаємо, що важливою сферою увиразнення художніх творів є сукупність мовно-семіотичних засобів – носіїв лінгвокультурної інформації. Досліджуючи такі лінгвокультурні форми духовності людини, як фольклор та художня література, С. Я. Єрмоленко вводить у сферу мовно-стилістичного аналізу поняття *«мовно-естетичні знаки культури»*, репрезентантами яких із-поміж фольклоризмів найчастіше є приказки, прислів'я, фразеологізми. Дослідниця наголошує, що «поняття знака характерне і для мови, і для культури, тобто для духовної діяльності людини. Мовець реагує на пізнання й оцінку навколишньої дійсності, використовуючи відповідні одиниці мовного коду. Цим одиницям властива інформаційна спадковість (історична наступність). Невіддільним компонентом їхньої семантики виступає оцінний компонент, що обтяжений знаннями про естетичні цінності національної культури»[23]. Носіями таких знань найчастіше є письменники, які, маючи надто розвинене асоціативно-образне мислення, тонко відчувають рівень семантичної глибини та діапазон аксіологійних конотацій у структурі внутрішніх форм етнолінгвальних компонентів.

Більшість письменників у своїй мовотворчості спирається на фольклорну спадщину українського народу: фразеологізми, паремії, народні казки, народні пісні тощо, а також на лінгвокультурний універсум. Утім, питома

[23] Єрмоленко С. Я. Мовно-естетичні знаки української культури : монографія. Київ : Інститут української мови НАН України, 2009. С. 7.

вага як етномовних, так і лінгвокультурних знаків в авторських текстах неоднакова. У вертикальному контексті мовотворчості тих чи тих митців простежується своєрідний «набір» мовно-виражальних засобів, серед яких найпродуктивніші фольклоризми. Наприклад, в інтелектуальній художній прозі таких письменників-ерудитів, прозаїків-філософів, як Валер'ян Підмогильний, Павло Загребельний, Валерій Шевчук та ін., етномовні знаки належать до найактивніших стилістем, що по-особливому ущільнюють письменницькі художні тексти, зокрема: *Оповідання Стефана Радченка, письменника, що* ***подавав собі великі надії, а ще більші на себе покладав****, теж, на думку його автора, мусило прикрасити десь сторінки журналу, і то якнайшвидше*[24]*; –* ***Бо якби не баба, то була б дівкою, а коли б не пліш, то й голо б не було****. А нам треба врожай. І не простий, а високий. І не високий, а рекордний…*[25]*; – Ну що? – спитала поблажливо. –* ***Наговорила тобі баба сім мішків вовни****? – Гадаєш,* ***то сім мішків вовни****? –* ***Ну, може, п'ять****, засміялася Галя. – Хіба ти ще цього не збагнув?*[26]. У наведених лінійних контекстах із романів «Місто» В. Підмогильного, «Левине серце» П. Загребельного, «Дім на горі» В. Шевчука виділені трансформовані фольклоризми, відіграючи характеризувально-ігрову роль, постають важливою ознакою лінгвософського мовомислення письменників, у своїй творчості взорованих на культурно-історичні надбання українського народу.

За нашими спостереженнями, і кількісно, і функціонально мовно-естетичні знаки такого зразка переважають у мові художньої прози П. Загребельного. У лінійні контексти літературних творів письменника вписано немало *фольклоризмів*, які є втіленням народної мудрості, опертої на вікові традиції ментально-етнічного світосприймання, характерного для українців. Такі етнолінгвальні елементи, що мають денотативно-конотативний та асоціативно-символічний зміст, здавна слугували важливим засобом кодування дійсності. Загалом зберігаючи їхню глибинну народно-філософську сутність, прозаїк нерідко додає до семантики тих чи тих фольклоризмів нових аксіологійних відтінків, по-своєму розшифровуючи й трансформуючи внутрішню форму мовних одиниць, які є наслідком колективної словотворчості.

В ідіолекті П. Загребельного статусу стилістем набувають численні смислово значущі етномовні знаки, що з погляду рівневої лінгвістики належать до різноструктурних угруповань. Найпродуктивнішими з-поміж

[24] Підмогильний В. Місто: Роман, оповідання. Київ : Молодь, 1989. С. 61.

[25] Загребельний П. А. Вигнання з раю. Романи. Київ : Рад. письменник, 1986. С. 153.

[26] Шевчук В. Дім на горі. Роман. Видання четверте. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2023. С. 199.

них постають три підтипи фольклоризмів: *фразеологізми, паремії, народні пісні*, останні з яких найбільшою мірою оприявнюють ознаки часу і простору, філософію буття українського народу віддавна й до сьогодні.

Народні пісні, що мають колективного творця слів і музики, належать до найпоширенішого типу фольклорного мистецтва. Вони чи не найглибше відбивають історію, духовне багатство етноспільноти, характер нації, її менталітет, усі явні та приховані тони й півтони, породжувані «струнами» народної душі. Функціонування уривків із народних пісень є передусім художньо-стильовою нормою для прозових творів, у розлогі контексти яких вони легко вписуються, додаючи до їхньої сутності численні смислові відтінки, закріплені асоціативно-історичною пам'яттю колективного генія.

Лінгвоодиниці, що апелюють до протоджерельної народно-пісенної творчості, є однією з традиційних стильових норм класичної української літератури. Жанрове розмаїття, загальний обсяг інтертекстем-фольклоризмів, їхній широкий семантико-аксіологійний діапазон у художніх текстах П. Загребельного засвідчує, що народні пісні не лише визначають своєрідну грань індивідуально-авторського ідіолекту, а й детермінують високо експресивний мовостиль письменника на рівні найкращих зразків літературного та лінгвокультурного універсуму. У своїй мовотворчості прозаїк ніби звіряє істинність власних образно-літературних наративів із безцінним фольклорним матеріалом, у якому в оригінально-поетичній формі метафоризовано історію народу, про понад тисячолітнє життя якого на рідній землі – усі його твори.

У вертикальному контексті мовотворчості П. Загребельного зафіксовано численні пісні-фольклоризми. А втім, поняття «народна пісня» як феноменальне, сакральне явище української культури асоційоване са́ме *з історичними піснями*, текстові репрезентанти яких набувають ознак стилістем у низці творів письменника. Вивчати їх у межах інтегративної лінгвостилістики – це одне з назрілих завдань сучасної науки, істотні зміни дослідницьких парадигм якої дають змогу побачити відомі явища, характерні для української етнокультури, у новому світлі та якомога глибше й точніше обґрунтувати їхню сутність. Тому вважаємо, що долучення лінгвософського, етнолінгвістичного, культурологічного, інтертекстуального тощо аспектів до мовно-стилістичного аналізу маркувальних засобів, показових для прозових текстів П. Загребельного, є особливо доречним.

Наприклад, мові роману «Я, Богдан», написаному в епічній ретроспективно-проспективній формі монологу-сповіді гетьмана Богдана Хмельницького, загальний масив фрагментів з історичних

пісень становить понад сімдесят текстових ілюстрацій[27]. Художній текст ущільнюють різножанрові народно-пісенні твори, зокрема: давні обрядові пісні – колядки (***Шумить-гуде, дібровою йде, / Пчолонька-мати пчоленьку веде. / Пчоленьки мої, дітоньки мої, / Ой де ж ми будем присаду мати, / Рої роїти і меду носити?***[28]; лірницькі пісні (*В сумних співах сліпих лірників на розпуттях обезлюднених:* ***Чому ж так нема, як було давно? / Ой дай Боже. / Святим Миколам пива не варять, / Святим Різдвам служби не служать, / Святим Водохрещам свічі не сучать. / Ой бо вже давно, як правди нема***[29]; кобзарські пісні (***В той час була честь і слава! / Військовая справа / Сама себе на сміх не давала. / Неприятеля під ноги топтала.*** *Страшний сміх кобзарський*[30]; козацькі жартівливі пісні (***Ой на нашій на вулиці, / Ой на нашій кручі / Вигравали чорти куці, / Із вулиці йдучи. / А на нашій на вулиці, / Ой на нашій рівній / Вигравали козаченьки / Вороними кіньми…***[31]; пісні про кохання (***В райському горóді росла лелія. А хто садив? Панна Марія. Як садилá, так садилá, лелія сі розцвіла***… *Гай-гай… Всі люди були молодими, та не всі вміють зберегти молодість душі*[32] та багато інших.

Загалом народні пісні формують важливий сегмент пісенної культури, оприявнений у мові історичних романів П. Загребельного. Репрезентуючи найвиразніші ознаки письменницького мовостилю, вони відбивають непохитні основи індивідуально-авторської лінгвософії щодо української автентики та її ролі в подальшому національному поступові. На нашу думку, проблемі функціонування стилістем такого зразка у творах прозаїка має бути присвячене окреме наукове дослідження, оскільки мовно-пісенне багатство художньої прози митця досі потребує всеохопного осягнення в сучасній лінгвоукраїністиці.

Інтегративно-рецептивний підхід до виявлення, моделювання та семантико-смислового декодування всіх складників інтерсеміотичного простору в художньому тексті передбачає долучення до цієї системи не лише *рекурсивних*, а й *прокурсивних* мовно-естетичних знаків, серед яких – індивідуально-авторські мудрослів'я, що мають перспективу фігурувати в інших текстах як інтертекстеми.

---

[27] Голікова Н. Феномен «народна пісня» в лінгвософії Павла Загребельного. *Культура слова*. 2024. Вип. 100. С. 39.

[28] Загребельний П. А. Я, Богдан. Харків : Фоліо, 2008. С. 326.

[29] Там само. С. 23.

[30] Там само. С. 602.

[31] Там само. С. 358.

[32] Там само. С. 50.

Наприклад, численні *афоризми,* або *сентенції* (стислі висловлення узагальнено-повчального змісту), *логоепістеми,* або *крилаті слова* (авторські влучні висловлення, у яких сконденсовано злободенну інформацію про реалії та події), та *філософські роздуми* (наративні контексти, що спонукають до розлогого філософствування на різні теми) становлять найвиразніший текстовий сегмент індивідуально-авторської лінгвософії П. Загребельного[33]. Вони мають значний вплив на формування культурно-семіотичного компонента суспільної свідомості. Такі письменницькі мудрослів'я, як: *Мабуть, невикінчених справ гине з людьми більше, ніж маємо довершених*[34]; *...книги можуть бути знищені лише разом з усіма людьми, а це – неможливо*[35]; *Історія неспроможна перелічити страждання окремих людей, бо перед нею – нещастя цілих народів*[36]; *...веселих правителів любить народ, але не історія*[37]; *Хто починає з втрати незалежності суджень, кінчає втратою сил душевних*[38]; *...час – єдина річ, зникнення якої люди не зауважують, легковажно забуваючи, що час втрачений – непоправний і непоновний*[39]; *...людина не може йти до великого, нехтуючи малим...*[40]; *Неминуче по святах мають настати будні, бо навіть найвищі особистості на цій землі покликані не до відбування урочистостей, а до сповнення обов'язків*[41] та багато інших авторських крилатих слів стосуються важливих питань, у всі часи актуальних для суспільства, тому неодмінно мають перспективу трансформуватися в інтертекстеми, які цитуватимуть майбутні покоління українців – шанувальників художнього слова письменника-філософа. Мудрослів'я П. Загребельного, сконцентровані навколо понять «слово», «мова», кваліфікуємо як узагальнені висловлення філософського змісту, що в художніх творах прозаїка виконують основну – культуротвірну – функцію.

Отже, розгалужена система найрізноманітніших мовно-естетичних знаків національної культури, що фігурують у художніх творах письменників, становить важливий сегмент загального лінгвокогнітивного простору української літератури, що істотно розширює інтерсеміотичне

---

33 Голікова Н. С. Мудрослів'я Павла Загребельного: словник. Дніпро : Ліра, 2019. С. 4–5.

34 Загребельний П. А. Диво: Роман. Харків : Фоліо, 2006. С. 437.

35 Там само. С. 422.

36 Загребельний П. А. Твори в двох томах. Том другий. Смерть у Києві. Первоміст: романи. Київ : Дніпро, 1984. С. 387.

37 Там само. С. 142.

38 Там само. С. 134.

39 Там само. С. 297.

40 Там само. С. 517.

41 Загребельний П. А. Євпраксія: Роман. Харків : Фоліо, 2002. С. 318.

поле лінгвокультурного універсуму. На нашу думку, у подальшому цій проблемі має бути присвячено низку спеціальних інтегративно-стилістичних досліджень у зв'язку з домінантним поняттям «лінгвософія художнього тексту».

3. Інноваційні методи аналізу художнього тексту в інтегративній стилістиці

Загальна науково-теоретична парадигма лінгвістичного аналізу мови літературних творів постійно збагачується новими методами й методиками дослідження стилістично значущих складників художнього тексту. У сучасному українському мовознавстві досі актуальною є проблема маркування релевантних текстових лінгвоодиниць, а також визначення (або уточнення) їхніх ідентифікаційно-типологійних ознак щодо загальномовної системи, стилю та ідіостилю.

Докладне вивчення індивідуально-авторських таїн, закладених у художньому тексті, потребує узагальнень щодо результатів письменницької мовотворчості у зв'язку з історичною пам'яттю українського народу, а також декодування глибинних смислів стилістем – репрезентантів національно-культурних цінностей. Наприклад, комплексне студіювання функціонально-стилістичних особливостей лексеми *пісня*, одного з ключових слів в ідіолекті Лесі Українки, передбачає залучення низки наукових методів, розроблених у межах лексичної семантики, лінгвостилістики та лінгвокультурології. Осмислюючи релевантні ознаки досліджуваного слова, доходимо висновку, що в поетичному дискурсі Лесі Українки його семантико-смислову еволюцію можна змоделювати в такий спосіб: *лексема → стилістема → лінгвокультурема*[42].

Первинне лексичне значення «словесно-музичний твір, призначений для співу» слово *пісня* має, зокрема, у контексті *Вітер сумно зітхав у саду. / Ти співав, я мовчазна сиділа, /* ***Пісня*** *в серці у мене бриніла; / Вітер сумно зітхав у саду…*[43]. У поетичній мовотворчості Лесі Українки лексема *пісня* нерідко постає як стилістема. Це буває тоді, коли на узвичаєну лексичну семантику слова нашаровуються контекстуально зумовлені – оказіональні – значення, наприклад: *Невже отсих гір золота верховина / Для тебе сумна, мов тюремна стіна? / Замовкни ж ти,* ***пісне моя лебедина****, / Бо хутко порветься остання струна!..*[44]. У проілюстрованому контексті

[42] Голікова Н. Лінгвокультурема «пісня» в поетичному дискурсі Лесі Українки. *Культура слова*. 2020. Вип. 93. С. 79.

[43] Українка Леся. Твори : у 2-х т. Т. 1: Поетичні твори; Драматичні твори. Київ : Наукова думка, 1986. С. 85.

[44] Там само. С. 127.

з поезії «Зимова ніч на чужині» відбито загальномовне символічно-смислове навантаження фразеологізму *лебедина пісня,* що означає «чий-небудь останній, передсмертний твір або останній вияв таланту, діяльності». Ознак лінгвокультуреми лексема *пісня* набуває тоді, коли в її загальній семантиці органічно поєднуються мовні (лексико-стилістичні) та позамовні (культурні) значеннєві компоненти. У такому разі ключове слово відбиває або характер етномовних знаків народнопісенного всесвіту, або слововживання *пісня* концентрує афористично-змістову сутність авторських мудрослів'їв, які становлять смислово значущий сегмент лінгвокультурного універсуму[45], наприклад: *Інші будуть* ***співці*** *по мені, / Інші будуть лунати* ***пісні****, / Вільні, гучні, одважні та горді / Поєднаються в яснім акорді / І полинуть у ті небеса, / Де сіяє одвічна краса, / Там на їх обізветься луною /* ***Пісня*** *та, що не згине зо мною*[46]; *Так! я буду крізь сльози сміятись, / Серед лиха співати* ***пісні****, / Без надії таки сподіватись, / Буду жити! – Геть думи сумні!*[47] та ін.

Отже, усебічне студіювання ключового слова *пісня*, що пронизує вертикальний контекст поетичного доробку Лесі Українки, у межах інтегративної лінгвостилістики потребує застосування низки науково-дослідницьких методів, апробованих у лексикології, лінгвостилістиці, когнітивній лінгвістиці, лінгвокультурології.

Інтегративно-стилістичний підхід до вивчення мистецької мовотворчості вбачаємо у застосуванні низки методів і методик, що насамперед репрезентують взаємодію гуманітарних наук, які нині розвиваються під гаслом антропоцентризму, зокрема: *метод лінгвостилістичного аналізу*, *метод компонентного аналізу*, *дистрибутивний метод*, *дискурс-аналіз, контекстуально-інтерпретаційний метод, метод текстової ідентифікації інтертекстем*, *метод семантико-асоціативного поля, метод маркування художнього простору* тощо.

Інтегративний аналіз корпусу стилістем, що маркують мистецькі художні тексти, з'ясування їхньої структурно-типологійної та контекстуально-функціональної специфіки як репрезентантів низки мовностилістичних, лінгвопрагматичних, філософських, лінгвокогнітивних, лінгвокультурних категорій є нагальною потребою в сучасній мовознавчій науці. А отже, усебічне вивчення художнього тексту передбачає залучення різних аспектів аналізу, а також тих чи тих дослідницьких методик, процедур і технологій,

---

[45] Голікова Н. Лінгвокультурема «пісня» в поетичному дискурсі Лесі Українки. *Культура слова.* 2020. Вип. 93. С. 84.

[46] Українка Леся. Твори : у 2-х т. Т. 1: Поетичні твори; Драматичні твори. Київ : Наукова думка, 1986. С. 139–140.

[47] Там само. С. 40.

що дають змогу виявити його специфічні ознаки у зв'язку з узагальненими стильовими ознаками художнього тексту та своєрідністю індивідуально-авторських стилів письменників-класиків і сучасних митців, мовотворчість яких лише частково досліджена в межах таких лінгвістичних галузей, як: функціональна стилістика, лінгвотекстологія, лінгвістика тексту тощо.

Перераховані вище й інші наукові методи, застосовувані в сучасних лінгвостилістичних дослідженнях, дають змогу інтегрувати художній текст у загальне дослідницьке поле гуманітаристики. Вибір конкретних методів стилістичного опису текстового матеріалу зумовлений метою конкретної роботи, її завданнями та об'єктом студіювання. Останнім часом у працях науковців, які вивчають мову художніх текстів тих чи тих письменників, із певною метою актуалізовано низку інноваційних чи по-новому інтерпретованих методів, нещодавно розроблених в лінгвостилістиці або запозичених з інших галузей антропоцентричного спрямування і по-своєму витлумачених щодо визначеного об'єкта студіювання, зокрема:

– *метод інтегративного аналізу* – для комплексного дослідження сукупності різноструктурних стилістем;

– *метод лінгвостилістичного аналізу*, що дає змогу з'ясувати стилістичні функції індивідуалізмів та виявити їхню специфіку у вертикальному контексті авторської мовотворчості;

– *метод компонентного аналізу*, який застосовують під час ідентифікації лексичних значень багатьох лексем, що в лінійних контекстах зазнали трансформації внутрішньої форми або розширили свою семантичну структуру;

– *дистрибутивний метод*, доцільний для характеристики сполучуваності контекстуальних лінгвоодиниць – антонімів, синонімів тощо;

– *дискурс-аналіз* – метод лінгвопрагматичного походження, що його використовують для виявлення прагматичного потенціалу стилістем, їхньої здатності впливати на адресата;

– *контекстуально-інтерпретаційний* (або *рецептивно-інтерпретаційний*) *метод* – для виокремлення ймовірних читацьких стратегій рецепції художнього тексту та його складників;

– *метод текстової ідентифікації інтертекстем*, застосовуваний для фіксації «чужих» слів у художніх текстах;

– *метод семантико-асоціативного поля*, розроблений у межах когнітивної лінгвістики для вивчення когнітивної структури концептів;

– *метод маркування художнього простору*, який використовують для визначення типів лінгвостилістичного опису урбаністичного простору, охудожненого у письменницьких текстах, тощо.

Загалом будь-який художній текст оприявнює низку індивідуально-стилістичних письменницьких рис, які потрібно розглядати в різних площинах мовознавчого аналізу. Як надскладне структурно-семантичне й комунікативно-когнітивне утворення він є втіленням вербального повідомлення, що передає предметно-логічну, естетичну, образну, емоційну й оцінну інформацію, цілісно об'єднану в ідейно-художньому змісті тих чи тих текстів української літератури. На нашу думку, для типологійно-структурного опису складників художнього тексту варто залучити, крім традиційного – *лінгвостилістичного* аспекту, низку інших важливих науково-дослідницьких парадигм, зокрема *лінгвопрагматичний* аналіз, оскільки художній дискурс – це діалогічна, світоглядна, смислова, семіотична взаємодія автора та численних реципієнтів, останні з яких мають змогу оцінювати результат авторської мовотворчості[48].

Отже, на загальному індивідуально-авторському мовно-стилістичному тлі художнього тексту завжди виразно проступають його емоційно-оцінні компоненти, що становлять особливу лінгвопрагматичну систему тексто-дискурсивних маркерів. Якщо специфічною рисою сучасної інтегративної лінгвостилістики є функціональний підхід до вивчення мовних одиниць, які формують художній текст, а також усебічне дослідження індивідуально-авторської словотворчості з урахуванням як інтра-, так і екстралінгвальних – психологічних, етичних, соціально зумовлених тощо – особливостей мовомислення письменника, що сприяє пізнанню загальних законів художньої творчості та своєрідності ідіолекту того чи того митця, то *функціональна лінгвопрагматика* має конкретніше завдання – вивчати усвідомлюваний, мотивований і продуманий вибір чітко оформлених мовних структурно-семантичних одиниць: слів, висловів і синтаксичних конструкцій.

Уважаємо, що лінгвопрагматика, спираючись на традиційні галузі лінгвоукраїністики, зокрема на лексикологію, граматику, синтаксис, стилістику, досі формує власний об'єкт і предмет дослідження, удосконалює й розроблює специфічні методи та методики студіювання фактичного матеріалу. Для всеохопного опису мовно-аксіологійних засобів художнього тексту в межах науки нерідко застосовують такі методи лінгвопрагматичного аналізу, як *дискурс-аналіз, контекстуально-інтерпретаційний метод, метод текстової ідентифікації* різних маркувальних текстових одиниць, зокрема *інтертекстем* і *фольклоризмів*,

[48] Голікова Н. С. Художній дискурс П. А. Загребельного: лінгвокогнітивний і прагмастилістичний аспекти : дис. … д-ра філол. наук : 10.02.01. Київ, 2019. С. 41.

для фіксації та виявлення прагматичної спроможності багатьох «чужих» слів у художніх текстах та ін.

Зокрема, основні методи інтегративно-прагмастилістичного аналізу різнотипних мовних репрезентантів явищ антонімії та синонімії, що пронизують лексико-семантичну систему сучасної української літературної мови й водночас становлять своєрідний каркас для конструювання багатьох тропеїчно-риторичних мовних засобів, успішно застосовано в наших попередніх дослідженнях, основною джерельною базою для яких слугували прозові художні твори П. Загребельного[49]. Доведено, що близькозначні слова в мові белетристики прозаїка найчастіше формують стилістичні фігури – *ампліфікації* та *градації*, що неодмінно привертають увагу адресатів, викликаючи у їхній свідомості низку індивідуально-прагматичних асоціацій та оцінок щодо цілісних контекстуально-синтагматичних поєднань на зразок: *Я* (Богдан) *блукав по світах, сидів аж у королівському кабінеті, відправляв уряд писаря військового, бачив* ***гніви, незгоди; властолюбства, роздвоєння, заздрощі, ворожнечі, чвари*** *з кровопролиттям та інші, подібні до сих,* ***злопригоди й непотребства****, і щодалі з скорботою сердечною впевнювався, що навіки порушено на землі зв'язок часів і зв'язок доль людських, життя і смерті людської*[50]. Нагромадження синонімів *гніви, незгоди, властолюбства, роздвоєння, заздрощі, ворожнечі, чвари, злопригоди, непотребства*, що є узуальними та оказіональними за походженням, у філософському за змістом і структурно розгалуженому лінійному контексті з роману «Я, Богдан» П. Загребельного розшифровуємо як авторський намір привернути увагу до негативних суспільних явищ, що були характерні для панівної польської влади у часи Богдана Хмельницького і з якими важко було миритися козакам.

Основні теоретичні положення, сформовані в межах лінгвопрагматичного напряму, що актуалізує вивчення взаємодії комунікантів у процесі спілкування, певною мірою вдається застосувати, аналізуючи «поведінку» персонажів художніх творів, представлену найчастіше в діалогах або в авторських характеристиках героїв тих чи тих творів. Наприклад, у лінійному контексті з роману «Роксолана» П. Загребельного зафіксовано один із виявів мовно-комунікативної девіації, спричиненої порушенням

---

[49] Голікова Н. Лінгвопрагматика мовостилю Павла Загребельного. *Культура слова*. 2015. Вип. 82. С. 71–77 ; Голікова Н. С. Прагматичний компонент у структурі контекстуальних синонімів (на матеріалі роману «Зло» П. Загребельного). *Одеський лінгвістичний вісник*. 2014. Вип. 4. С. 42–45 ; Голікова Н. С. Прагматика мовностилістичних засобів у романі «Зло» П. Загребельного. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького національного університету*. 2014. Вип. 11. С. 164–172 ; Голікова Н. С. Семантичні та прагматичні маркери контекстуальних антонімів у художньо-літературному дискурсі. *Питання з лексикології і граматики української мови.* 2014. Вип. 15. С. 177–185.

[50] Загребельний П. А. Я, Богдан. Харків : Фоліо, 2008. С. 103.

семантико-прагматичної стратегії щодо формування своєрідного «комунікативного паспорта людини»[51] – портретної характеристики персонажа, репрезентованої ампліфікаційним рядом контекстуальних синонімів: *…молодий шах-заде нікого не хотів бачити, нічого не пам'ятав, забував, що він султанський син, взагалі був* ***непам'яттю, небуттям, димом, імлою, примарністю***[52]. У рецепції читачів «комунікативний шум» можуть створювати слововживання *непам'ять* і *небуття*, у будові яких заперечний префікс *не-* «перекреслює» наявність фактів – важливих атрибутів життя будь-якої людини, номінованих цими словами, і в такий спосіб семантично зближує їх із лексемами *дим, імла, примарність*, що мають у структурі своїх значень спільні диференційні семи «газоподібність», «нечіткість», «уявність», а також суб'єктивно породжувані прагматичні смисли на зразок «несправжність», «імовірність існування» тощо.

Загальний огляд праць, виконаних у межах лінгвостилістики впродовж першої чверті XXI ст., засвідчує, що застосування *інтегративного методу* в цій науці дає змогу успішно поєднати стилістичні, семантичні, лінгвопрагматичні, соціолінгвістичні, культурологічні, лінгвокогнітивні тощо методи та прийоми дослідження різних художніх текстів. Теоретичне обґрунтування мовних «каналів» взаємодії комунікантів – автора тексту й читача, який має декодувати індивідуально-авторські інтенції, переконує, що під час розшифрування дещо прихованих семантико-асоціативних зв'язків між мовно-виражальними текстовими компонентами текстів важливими постають і ті чи ті технології їх дослідження.

Отже, у сучасній лінгвостилістиці проблема розроблення й упровадження інтегративно-мовних методик аналізу стилів і жанрів залишається однією з найактуальніших. Уважаємо, що надалі у цій науці перспективним може бути як формування її нових підрозділів з опертям на науково-методологійні основи таких наукових галузей, як: комунікативна лінгвістика, лінгвопрагматика, когнітивна лінгвістика, лінгвокультурологія, етнолінгвістика, соціолінгвістика, теорія інтертекстуальності тощо, так і залучення об'ємного фактичного матеріалу з художніх творів письменників-класиків і сучасних митців, із текстів інших функціональних стилів, що загалом недостатньо досліджені в межах сучасної лінгвостилістики.

---

[51] Голікова Н. С. Мовно-комунікативні девіації в українському соціокультурному просторі. *Український смисл* : збірник наукових праць. Дніпропетровськ : ДНУ, 2014. С. 17.

[52] Загребельний П. А. Роксолана: історичний роман. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2013. С. 630.

ВИСНОВКИ

Сучасна лінгвостилістика є однією з пріоритетних галузей українського мовознавства, що протягом останніх десятиліть стрімко розвивається в антропо- та дискурсоцентричному напрямах. Актуалізуючи низку проблем, суголосних із загальними тенденціями розвитку лінгвоукраїністики кінця XX – першої чверті XXI ст., наука визначає нові, нетривіальні завдання щодо поглибленого аналізу найрізноманітніших об'єктів свого дослідження. Зокрема, у постійній опції лінгвостилістів – художній текст, студіювання якого сьогодні потребує розроблення оригінальних наукових методів і методик та мовно-практичних технологій для всебічного вивчення релевантних складників письменницьких творів.

Актуальним питанням, яке концентрує увагу представників сучасної інтегративної лінгвостилістики, є витлумачення й усебічний аналіз ключового поняття «лінгвософія художнього тексту», що стосується низки дисциплін антропоцентричного спрямування, зокрема когнітивної лінгвістики, лінгвокультурології, етнолінгвістики, лінгвопрагматики тощо. Представники сучасної лінгвостилістики витлумачують лінгвософію як «мудрість мови» та кваліфікують її як теоретико-практичну основу методології сучасної інтегративної стилістики. Поняття «лінгвософія художнього тексту» науковці переважно розглядають на рівні мовно-естетичних знаків української культури, що найактивніше репрезентують його в художніх текстах багатьох письменників.

Подальші розроблення теоретичних і практичних основ інтегративної лінгвостилістики – це один із найважливіших напрямів розвою сучасної вітчизняної науки. Його формування спричинене потребами, продиктованими історією та сьогоденням українського суспільства, що прагне до глибокого пізнання витоків рідної мови, до її збереження та зміцнення як націє- та державотворчого чинника в Україні.

АНОТАЦІЯ

Основна проблема дослідження – це історіографічний опис процесу становлення інтегративної лінгвостилістики, що в українському мовознавстві кінця XX – першої чверті XXI ст. є пріоритетним напрямом розвитку не лише самої стилістики, а й загалом українського мовознавства. Наголошено, що основним об'єктом її вивчення постає художній текст, усебічний аналіз якого потребує постійного звернення до важливих розроблень в інших науках, неодмінним опертям на лінгвотеоретичні основи та на загально-категорійний інструментарій гуманітаристики. Обґрунтовано поняття «лінгвософія художнього тексту», що становить надійну методологію під час вивчення широкого

спектру стилістем, які маркують ідіолекти письменників, відбиваючи філософські глибини їхньої мовотворчості. Зроблено огляд інноваційних методів дослідження функціонально важливих складників тих чи тих художніх текстів – мовно-естетичних знаків національної культури. Висновковано, що сучасна інтегративна лінгвістика має розширювати власне дослідницьке поле, долучаючи до студіювання культурогенні художні тексти як класиків української літератури, так і твори сучасних поетів, прозаїків, драматургів.

Література

1. Бацевич Ф. С. Філософсько-метологічні засади сучасної лінгвістики: спроба обґрунтування. *Мовознавство*. 2006. № 6. С. 33–40.
2. Бибик С. Лінгвософія «рабства – свободи» у драмі Лесі Українки «В катакомбах». *Культура слова*. 2020. Вип. 93. С. 48–62.
3. Бод Ренс. Забуті науки. Історія гуманітарних наук / пер. з нід. Я. Довгополого. Київ : Вид-во Жупанського, 2016. 376 с.
4. Голікова Н. Лінгвокультурема «пісня» в поетичному дискурсі Лесі Українки. *Культура слова*. 2020. Вип. 93. С. 77–87.
5. Голікова Н. Лінгвопрагматика мовостилю Павла Загребельного. *Культура слова*. 2015. Вип. 82. С. 71–77.
6. Голікова Н. С. Мова художньої прози Павла Загребельного: від слова до концепту : монографія. Дніпро : Акцент ПП, 2018. 432 с.
7. Голікова Н. С. Мовно-комунікативні девіації в українському соціокультурному просторі. *Український смисл* : збірник наукових праць. Дніпропетровськ : ДНУ, 2014. С. 15–27.
8. Голікова Н. С. Мудрослів'я Павла Загребельного: словник. Дніпро : Ліра, 2019. 180 с.
9. Голікова Н. С. Прагматика мовностилістичних засобів у романі «Зло» П. Загребельного. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького національного університету*. 2014. Вип. 11. С. 164–172.
10. Голікова Н. С. Прагматичний компонент у структурі контекстуальних синонімів (на матеріалі роману «Зло» П. Загребельного). *Одеський лінгвістичний вісник*. 2014. Вип. 4. С. 42–45.
11. Голікова Н. С. Семантичні та прагматичні маркери контекстуальних антонімів у художньо-літературному дискурсі. *Питання з лексикології і граматики української мови.* 2014. Вип. 15. С. 177–185.
12. Голікова Н. С. Соціомовні чинники формування сучасної інтегративної лінгвістики. *The XXIX International Scientific and Practical Conference «The role of society in the development of scientific ideas», July 24–26, 2023.* Prague, Czech Republic, 2023. P. 116–119.

13. Голікова Н. Феномен «культура мови» в лінгвософії Павла Загребельного. *Ukrainian sense / Український смисл* : науковий збірник / ред. І. С. Попова. Дніпро : Ліра, 2024. С. 16–26.

14. Голікова Н. Феномен «народна пісня» в лінгвософії Павла Загребельного. *Культура слова*. 2024. Вип. 100. С. 34–46.

15. Голікова Н. С. Художній дискурс П. Загребельного в парадигмі інтегративної лінгвостилістики. *New horizons of philological science: Collective monograph*. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2021. P. 55–83.

16. Голікова Н. С. Художній дискурс П. А. Загребельного: лінгвокогнітивний і прагмастилістичний аспекти : дис. … д-ра філол. наук : 10.02.01. Київ, 2019. 530 с.

17. Голікова Н. С. Художній текст в оновленій системі координат сучасної лінгвостилістики. *The XXX International Scientific and Practical Conference «Modernity and current problems of society regarding the development of science», July 31 – August 02, 2023.* Graz, Austria, 2023. P. 135–138.

18. Єрмоленко С. Я. З історії української стилістики: від стилістики мовних засобів до інтегративної стилістики. *Українська мова*. 2019. № 1. С. 3–15.

19. Єрмоленко С. Я. Лінгвостилістика: основні поняття, напрями й методи дослідження. *Мовознавство*. 2005. № 3–4. С. 112–125.

20. Єрмоленко С. Лінгвостилістична рецепція роману-колажу Д. Кешелі «Родаки». *Культура слова*. 2020. Вип. 90. С. 7–17.

21. Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Коць Т. А., Сюта Г. М., Ганжа А. Ю. Сучасна українська академічна лінгвістика: стратегії інтегративного розвитку. *Українська мова*. 2021. № 4. С. 3–23.

22. Єрмоленко С. Я. Мовно-естетичні знаки української культури : монографія. Київ : Інститут української мови НАН України, 2009. 352 с.

23. Загребельний П. А. Вигнання з раю: Романи. Київ : Рад. письменник, 1986. 456 с.

24. Загребельний П. А. Диво: Роман. Харків : Фоліо, 2006. 638 с.

25. Загребельний П. А. Євпраксія: Роман. Харків : Фоліо, 2002. 382 с.

26. Загребельний П. А. Європа 45: Роман. Харків : Фоліо, 2003. 605 с.

27. Загребельний П. А. Роксолана: історичний роман. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2013. 800 с.

28. Загребельний П. А. Твори в двох томах. Том другий. Смерть у Києві. Первоміст: романи. Київ : Дніпро, 1984. 664 с.

29. Загребельний П. А. Я, Богдан. Харків : Фоліо, 2008. 672 с.

30. Інтермедіальність на перетині наукових парадигм: ретроспектива і сучасність : матеріали ІІІ Міжнародної наукової конференції УАКЛіП /

КНЛУ, м. Київ, 20–21 травня 2021 р. / відп. ред. О. П. Воробйова. Київ : Видавничий центр КНЛУ, 2021. 81 с.

31. Лінгвософія українських текстів XXI століття : колективна монографія / С. Я. Єрмоленко та ін. Київ, 2023. 516 с. ISBN (електронне видання). URL: https://iul-nasu.org.ua/wp-content/uploads/2024/10/Lingvosofiya-2023-.pdf

32. Підмогильний В. Місто: Роман, оповідання. Київ : Молодь, 1989. 448 с.

33. Серажим К. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність : монографія. Київ : Паливода А. В., 2010. 352 с.

34. Українка Леся. Твори : у 2-х т. Т. 1: Поетичні твори; Драматичні твори. Київ : Наукова думка, 1986.

35. Шевчук В. Дім на горі. Роман. Видання четверте. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2023. 560 с.

Information about the author:
Holikova Nataliia Serhiivna,
Doctor of Philological Sciences, Professor,
Professor at the Department of Ukrainian Language
Oles Honchar Dnipro National University
72, Nauky Avenue, Dnipro, Ukraine

CHAPTER 17

ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗОВИХ ДІЄСЛІВ В АНГЛОМОВНІЙ ЛІТЕРАТУРІ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРУ ВІЛЬЯМА СОМЕРСЕТА МОЕМА «ТЕАТР»)

Орловська О. В.
DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-704-8-17

ВСТУП

Фразові дієслова є однією з найхарактерніших і водночас найскладніших лексико-граматичних особливостей сучасної англійської мови. Вони широко функціонують у розмовному мовленні, публіцистичних текстах, засобах масової інформації та художній літературі, де виконують не лише номінативну, а і стилістичну, експресивну та емоційно-оцінну функції. Особливу увагу дослідників привертає семантична багатозначність фразових дієслів, їхня ідіоматичність, а також здатність постпозитивів змінювати або повністю переосмислювати значення базового дієслова.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю комплексного вивчення функціонально-семантичних особливостей фразових дієслів у художньому тексті, оскільки саме в художній літературі вони реалізують широкий спектр значень і стилістичних функцій. Незважаючи на значну кількість праць, присвячених фразовим дієсловам, проблема їхньої семантичної класифікації та функціонування в конкретному авторському дискурсі залишається не досить дослідженою. Особливої уваги потребує аналіз фразових дієслів у творчості Вільяма Сомерсета Моема, мова якого характеризується природністю, розмовністю та високою частотністю вживання багатокомпонентних дієслівних конструкцій.

Теоретичною основою дослідження стали праці відомих лінгвістів і граматистів, зокрема Д. Боліндже́ра, Р. Гаддлстона, Р. Кортні, М. Коллн, Т. МакАртура, Дж. Пуллума, Дж. Сейдл, Р. Фанк, Б. Фрейзера та інших. У своїх роботах дослідники розглядають фразові дієслова як особливі семантичні одиниці, що поєднують у собі властивості лексичних, граматичних і фразеологічних конструкцій. Значна увага приділяється

ступеню ідіоматичності фразових дієслів, ролі постпозитивів у формуванні значення, а також класифікації таких конструкцій за семантичними та функціональними ознаками.

Матеріалом дослідження вибрано роман В. С. Моема «Театр», у якому фразові дієслова становлять важливий елемент авторського стилю та мовної характеристики персонажів. Художній текст роману відзначається значною кількістю розмовних конструкцій, емоційно забарвленої лексики та ідіоматичних виразів, що створює сприятливий матеріал для аналізу функціонально-семантичних особливостей фразових дієслів.

Об'єктом дослідження є фразові дієслова сучасної англійської мови, а предметом – їхні семантичні та функціональні особливості у романі В. С. Моема «Театр».

Метою дослідження є аналіз функціонально-семантичних особливостей фразових дієслів у романі В. С. Моема «Театр» та визначення їхньої ролі у створенні художнього тексту.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання: розглянути основні теоретичні підходи до вивчення фразових дієслів та їх класифікації у сучасному мовознавстві; охарактеризувати семантичні і структурні особливості фразових дієслів англійської мови; визначити основні семантичні категорії фразових дієслів у романі В. С. Моема «Театр» та дослідити функціонально-семантичну роль фразових дієслів у мовленні персонажів та авторському наративі твору.

У роботі використано такі методи дослідження: описовий метод, метод суцільної вибірки, семантичний аналіз, контекстуальний аналіз, а також елементи функціонального та порівняльного аналізу.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному аналізі фразових дієслів у романі В. С. Моема «Театр» крізь призму їхніх функціонально-семантичних характеристик, а також у спробі систематизувати виявлені конструкції відповідно до ступеня ідіоматичності та функцій постпозитивів.

1. Типологічна класифікація та семантичні властивості фразових дієслів у сучасному мовознавстві

Типологія фразових дієслів є дуже різною, відповідно до значення того чи іншого фразового дієслова. Це питання висвітлене у працях Д. Болінджер, Р. Кортні, Дж. Поуві та інших лінгвістів і мовознавців. Проте, незважаючи на наявні дослідження, семантика фразових дієслів в англійській мові ще не є досить вивченою, зокрема немає семантичних класифікацій постпозитивних компонентів.

Залежно від морфологічної природи постпозиції усі фразові дієслова можна умовно поділити на три такі групи:

1. Дієслово + прийменник:

«to pick up» – заїжджати, підбирати, добувати (відомості), піднімати (настрій); «to carry out» – виконувати, здійснювати; «to set off» – відправлятися (в дорогу), викликати (дію); «to make up» – складати; «to stand by» – готуватися, чекати, підтримувати; «to put off» – відкидати (сумніви, побоювання), відкладати, здихатися, викликати огиду, відговорити; «to cry out» – викрикувати, вигукувати.

2. Дієслово + прислівник:

«to come across» – натрапляти, випадково зустрічатися; «to break down» – засмучуватися; «to hang around» – тинятися, байдикувати; «to tell against» – розголошувати, завіряти, відгукуватися; «to look ahead» – дивитися в майбутнє, передбачати; «to fade away» – висихати, завмирати, забутися; «to get around» – підійти, наблизитися.

3. Дієслово + прийменник + прислівник:

«to look forward to» – чекати з нетерпінням (задоволенням); «to look down on» – дивитися зверхньо; «to go along with» – супроводжувати, підкорятися, погоджуватися; «to come down with» – брати, прийняти, укласти, придбати.

Фразові дієслова розглядаються як особливий тип багатокомпонентних дієслівних конструкцій, що поєднують лексичне та фразеологічне значення і часто характеризуються різним ступенем ідіоматичності. Д. Боліндже зазначає, що значення фразового дієслова може варіюватися від повністю мотивованого до цілком ідіоматичного. У деяких конструкціях значення легко виводиться зі значень компонентів (sit down, come back), тоді як в інших семантика всього сполучення не пов'язана безпосередньо зі значенням окремих елементів (give up, break down, put off). На думку дослідника, ступінь ідіоматичності є одним із головних критеріїв класифікації фразових дієслів, оскільки саме він визначає рівень семантичної неподільності конструкції та складність її інтерпретації для мовця[1].

Р. Кортні розрізняє п'ять основних типів сполучень фразових дієслів:

1. Ідіоматичні вислови (дієслово + прислівник / прийменник), тобто сполучення, значення яких не є сумою значень дієслова та постпозиції, на зразок *«give up – відмовлятися»*, *«break down – занедужати»*, *«go off – вибухнути»*, *«put off – відкласти»*, *«turn down – відхилити, відмовити»*.

[1] Bolinger D. The Phrasal Verb in English. Cambridge, MA : Harvard University Press, 1971. P. 115.

2. Дієслова, що вимагають певного прийменника, тобто сполучення, у яких дієслова завжди вживаються з певною постпозицією, як-от *«rely on – надіятися»*, *«agree to – погоджуватися»*, *«depend on – залежати»*, *«refer to – відноситися»*.

3. Комбінації «дієслово + прислівник», які означають майже те саме, що і відповідне просте дієслово, тобто сполучення, в яких постпозиція не змінює значення дієслова, а вживається для підсилення та детальнішого опису дії, наприклад: *«hurry up» (= hurry)*, *«eat up» (= eat)*, *«drink up» (= drink)*, *«give out» (= give)*, *«run away» (= run)*. У таких сполученнях прислівник лише увиразнює значення дієслова або додає відтінок завершеності чи тривалості до дії, вираженої дієсловом.

4. Фразові дієслова, які завжди приймають *«it»* як додаток: *«jump to it» (= act as quickly and energetically)*, *«slug it out» (= fight till complete victory)*.

5. Зворотні фразові дієслова, після яких завжди вживається додаток *«myself»*, *«yourself»*, *«himself»* тощо. Наприклад: *«pride yourself on»*, *«lend itself to»*, *«avail yourself of»*[2].

Не слід плутати фразові дієслова зі сталими висловами на зразок *«step out of line»*, *«eat your heart out»* тощо, які називаються фразеологізмами або ідіомами.

Б. Фрейзер розглядає фразові дієслова як складні дієслівно-постпозитивні конструкції, у яких постпозиція може уточнювати, підсилювати або повністю змінювати значення дієслова. Залежно від ступеня семантичної самостійності постпозиції та її впливу на значення всієї конструкції дослідник виділяє кілька типів таких поєднань:

1. Сполучення, у яких постпозиція зберігає своє первинне просторове значення. Наприклад: «come in», «go out», «take away», «bring back», «sit down», «walk in», «step out», «stand up», «put back».

2. Сполучення, у яких постпозиція набуває абстрактного або переносного значення, хоча зв'язок із первинною семантикою ще відчувається. Наприклад: «pick up», «get over», «look up», «check out», «grow up», «open up», «clear up», «wake up».

3. Конструкції, у яких постпозиція підсилює або уточнює значення дієслова, додаючи відтінок завершеності чи інтенсивності дії. Наприклад: «eat up», «finish up», «clean up», «shut up», «calm down», «wash out».

4. Ідіоматичні сполучення, значення яких не випливає зі значень окремих компонентів і є семантично неподільним. Наприклад: «give up», «break down», «put off», «take in», «drop off», «come about», «fall out».

---

[2] Courtney R. Longman Dictionary of Phrasal Verbs. Harlow : Longman, 1983. P. 5.

5. Конструкції, у яких постпозиція надає дієслову аспектуального відтінку:

а) перфективного: «eat up», «carry out»;

б) інхоативного: «strike up», «light up», «break out»;

в) дюративного: «go on», «talk away»;

г) повторюваного: «come back», «write again», «go back».[3]

Однак розглянуті вище класифікації Р. Кортні та Б. Фрейзер, на нашу думку, є недосконалими, адже обидві вони побудовані не за єдиним принципом, а містять у собі як фразові дієслова з різним ступенем єдності компонентів (ідіоматичності), що є суто семантичним принципом, а також фразові дієслова, до яких постпозитив вносить аспектуальне чи увиразнююче значення, що є вже функціонально-семантичним принципом.

З цього випливає, що пункт один, пункт два та пункт чотири вищезгаданої класифікації побудовані на основі принципу єдності дієслова та значення його постпозитиву. А пункти три і п'ять цієї класифікації розглядають фразове дієслово з точки зору додаткових аспектуальних чи увиразнюючих значень, яке вносить у сполучення постпозитив. Тому логічно було б розділити і доповнити таку класифікацію на дві, побудовані за семантичним та функціонально-семантичним принципами, що і зроблено нами та представлено у параграфі 2.

Якщо класифікація Б. Фрейзер, будучи досить широкою, послужила основою для створення наших власних класифікацій, то класифікація фразових дієслів за Р. Кортні в першому та третьому пунктах перегукується з пунктами три, чотири і п'ять (1 = 4, 3 = 3 і 5 відповідно) класифікації Б. Фрейзер і також побудована на двох різних принципах. Крім того, класифікація Р. Кортні другим пунктом включає у себе прийменникові дієслова, що завжди вживаються з певною постпозицією, а також пункти чотири та п'ять, що орієнтуються на характер постійних додатків (*«it»* або рефлексивних займенників) фразового дієслова, що також не входять у сферу нашого дослідження з огляду на тему роботи.

Тому ми вважаємо доцільним класифікувати фразові дієслова окремо за семантичним та функціонально-семантичним принципами і, своєю чергою, на основі цих класифікацій здійснити аналіз фразових дієслів у романі «Театр», про які йтиметься у параграфі 2.

Фразові дієслова в англійській мові є дуже різноманітними як за своєю зв'язністю або сполучуваністю, так і за додатковими значеннями, які вони мають або яких вони набувають у тексті. Фразові дієслова можуть виражати характер дії, перехід з одного стану в інший, спонукання до дії

[3] Fraser B. The Verb-Particle Combination in English. New York : Academic Press, 1976. P. 68.

тощо, але у всіх випадках дія незмінно характеризується значенням, яке має саме дієслово.

Як і звичайні дієслова, фразові дієслова можуть бути неперехідними (intransitive) та перехідними (transitive). Деякі англійські фразові дієслова є перехідними, такі як *«get over»*, *«hand in»* та *«pick out»*; інші неперехідними, такі як *«get up»*, *«break down»* та *«look out»*; тоді як деякі інші є як перехідними, так і неперехідними, такі як *«call up»*, *«give up»* та *«hang up»*.

Перехідні фразові дієслова мають біля себе прямий додаток.

I made up a story. – Я вигадав історію.

Перехідні фразові дієслова можуть містити додаток всередині або взагалі бути без додатка.

She looked the number up. – Вона шукала номер у довіднику.

He showed up. – Він з'явився.

Одні й ті ж дієслова можуть бути в одних значеннях неперехідними, а в інших – перехідними, тобто в одних випадках вони можуть вимагати додатка, а в інших своїх значеннях можуть вживатися без додатків.

У разі дослідження значення і функцій постпозитивів можна відзначити низку випадків, коли неперехідне дієслово у сполученні з постпозитивом стає перехідним, або навпаки, перехідне дієслово у сполученні з постпозитивом стає неперехідним. Наприклад:

1. Дієслово «*to run»* – бігти є неперехідним, але з постпозитивом воно стає перехідним: *You know him, Mrs.Worthington. He ran off the oid darky you now own, old Sam, I mean. – Ви знаєте його, місіс Вортінгтон. Він допоміг втекти старому негру, який тепер належить Вам, я маю на увазі Сема.*

2. Дієслово *«to talk» – розмовляти* є неперехідним, а вже *to talk over – обговорювати* є перехідним*: Say, Mother, let's talk the matter over. – Ось що, мамо, давай-но обговоримо цю справу.*

3. Дієслово «*to wake» – будити* є перехідним, *to wake up – прокидатися* – неперехідне: *The child further explained that he woke up and… did not like to wake Mother. – Хлопчик потім пояснив, що він прокинувся, але … не хотів будити маму*[4].

Перехідні фразові дієслова (*transitive phrasal verbs*) прийнято ділити на дві категорії: роздільні або відокремлювані (*separable*) і нероздільні або невідокремлювані (*inseparable*), залежно від розташування прямого додатка стосовно прийменника. До нероздільних належать усі неперехідні фразові дієслова і деякі перехідні (*run into, get up, break down* тощо).

[4] Fraser B. The Verb-Particle Combination in English. New York : Academic Press, 1976. P. 74.

Якщо дієслово розділяється, то додаток може стояти одразу ж після фразового дієслова, або між дієсловом та постпозитивом (*to turn down my offer = to turn my offer down – відхилити мою пропозицію).*

I would like you to shut it down! – Я хочу, аби ти їх закрив! It is raining outside. Put on your jacket when you go shopping. (Put your jacket on). – На вулиці дощ. Коли підеш до магазину, одягни куртку.

Але такі класифікації фразових дієслів не є абсолютними. Межі між розрядами чітко не встановлені, і дієслово в одному випадку може відноситися до другого розряду, а в іншому – до четвертого. Це може пояснюватися тим, що етимологію цього дієслова з часом виявити все складніше і, отже, його значення стає невивідним з його компонентів. Крім цього, завжди є дієслова, які допускають різне тлумачення. Тому такі класифікації слід назвати умовними.

На здатність етимологічно вихідної одиниці постпозитиву до функціонального переорієнтування та входження до складу фразового дієслова впливають частота вживання та семантичний обсяг прислівника чи прийменника.

Розглянемо детальніше ***семантичні властивості*** фразових дієслів та їх постпозитивів, адже вони становлять основу нашого дослідження.

Лінгвісти Р. Гаддлстон та Дж. Пуллум зазначають, що основою більшості фразових дієслів є високочастотні дієслова широкої семантики, які часто пов'язані з рухом, зміною стану або фізичною дією. До таких дієслів належать «come», «go», «take», «get», «bring», «fall», «keep» та інші. Вони підкреслюють, що саме поєднання таких дієслів із postposition утворює значну кількість багатокомпонентних дієслівних конструкцій сучасної англійської мови[5]. Багато кореневих дієслів, що входять до складу фразових дієслів, є односкладовими, і часто є знову ж таки дієсловами руху, напрямку або впливу. Здійснивши семантичний аналіз фразових дієслів у романі В. С. Моема «Театр», ми погоджуємося з думкою Р. Гаддлстона та Дж. Пуллум.

Тоді як тип дієслова, від якого походить фразове дієслово, зазвичай обмежений кількома семантичними класами, то фразові дієслова обмежені не настільки. Р. Діксон зазначає, що «дієслова мають набагато ширший спектр значень і типів; деякі з них мають цілком абстрактне і спеціалізоване вузьке значення, для якого немає відповідного одноморфемного синоніма, наприклад, *«let X in for Y»*, *«see X through Y»*, *«take up with X»*[6].

---

[5] Huddleston R., Pullum G. K. The Cambridge Grammar of the English Language. Cambridge : Cambridge University Press, 2002. P. 274–278.

[6] Dixon R. M. W. A New Approach to English Grammar, on Semantic Principles. Oxford : Clarendon Press, 1992. P. 275.

Кілька наступних прикладів показують, що існує велика кількість звичайних фразових дієслів, які походять від германських дієслів. Приклади 6, 7 і 8, однак, підтверджують, що фразові дієслова можуть походити не тільки від германських коренів.

1) bring about, bring along, bring back (Germanic root, Old English *bringan*);

2) draw back, draw out (Germanic root, Old English *dragan*);

3) break off (Germanic root, Old English *brecan*);

4) go out, go up (Germanic root, Old English *gan*);

5) take on, take out, take in (Germanic root, Old English *tacan*, from Old Norse *taka*);

6) point out, point to (non-Germanic root, Old French *pointer*);

7) carry on (non-Germanic root, Anglo-Norman French and Old North French *carier*, from Latin *carrus*);

8) attend to (non-Germanic root, Old French *atendre* from Latin *attendere*)[7].

Як і всі *«multi-word verbs»*, фразові дієслова мають семантичну єдність; хоча вони складаються з двох слів, вони мають одне значення, як і звичайне слово. Іншими словами, кожне зі слів у фразовому дієслові має власне значення, коли використовується самостійно, але коли воно є частиною фразового дієслова, то втрачає це значення і «співпрацює» з іншим словом, щоб створити нове значення.

Деякі філологи, такі як М. Коллн та Р. Фанк, дотримуються думки, що англійські фразові дієслова визначають лише ті комбінації, які формують ідіому, значення якої не може випливати зі змісту його частин[8]. Це семантична точка зору, яка фокусується в основному на значенні дієслівного поєднання. Для уточнення цієї точки зору розглянемо наступний приклад:

*The balloon **went up** into the sky.*

Вони зазначають, що *«go»* у вищезгаданому реченні не є прикладом фразового дієслова, тому що речення можна перефразувати як:

***Up** the balloon **went** into the sky.*

М. Коллн та Р. Фанк ідентифікують *«up»* як прислівник, що позначає *«went»*. Вони також застосовують тест на заміну фразових дієслів: *«give in»* на *«surrender»*, *«come by»* на *«acquire»* та *«break up»* на *«end»*[9]. Кожне фразове дієслово може бути замінене одним дієсловом з тим же загальним значенням.

На семантичній основі Б. Фрейзер вказує, що фразові дієслова можуть

---

[7] Pearsall J. Concise Oxford English Dictionary. 12th ed. Oxford : Oxford University Press, 2011. 1681 p.

[8] Kolln M., Funk R. Understanding English Grammar. 10th ed. New York : Pearson, 2016. P. 35.

[9] Kolln M., Funk R. Understanding English Grammar. 10th ed. New York : Pearson, 2016. P. 213.

бути згруповані в різні класи залежно від семантичних особливостей[10]. Таким чином, такі дієслова, як *«cement in/on»*, *«paste up»*, *«nail up»* та *«clamp down/up»,* мають схожі значення, тому що всі додатки, зумовлені кожним з цих дієслів, використовуються для з'єднання матеріалів.

Д. Болінджер визначає фразові дієслова як семантичні одиниці, що складаються з дієслова та постпозитива. Він стверджує, що ця семантична одиниця має особливу міру, яку він називає *«cohesion»*[11]. Крім того, Р. Мерфі пояснює, що ті постпозитиви, які використовуються з фразовими дієсловами, можуть бути обмежені семантичним відношенням цих дієслів[12]. Наприклад, постпозитиви *«out»*, *«off»* та *«up»* використовуються з дієсловами руху, такими як *«drive»*, *«get»* та *«come»*.

Г. Мейер стверджує, що семантично постпозитив додає інших значень до дієслів, таких як:

– примітивне (Primitive meaning), як у *«mount up»*;

– буквальне (Literal meaning), як у *«rid through»*;

– розширене (Extension meaning), як у *«shut up»*.

Він зауважує, що не може зробити будь-якої специфікації другого елементу фразових дієслів, хоча він знову заявляє, що ці елементи мають позитивне значення, тому що за рахунок використання цих елементів може утворюватися велика різноманітність дієслівних концептів, таких як: *«shoot off»*, *«shoot by»* та *«shoot out»*.

Г. Мейер дійшов висновку, що для того щоб здогадатися про значення певного слова, потрібно використовувати контекстуальні підказки, які часто трапляються в будь-якому тексті або контексті. Ці ключі є різного роду, а саме контекстуальні посилання, сполучникові посилання, частини мови, прийменники, словосполучення, слова і їх оточення. Вміння вивести значення з контексту допомагає нам у розумінні, і в кінцевому підсумку значно прискорює читання[13].

Один з аспектів фразових дієслів, що викликає найбільшу увагу, – це їх ***ідіоматичність*** та ***кількість значень***.

Якщо дивитися на різні фразові дієслова, що використовуються в англійській мові, можна побачити, що значення деяких з них цілком зрозумілі і що прислівники, додані до дієслів, створюють нові звужені значення, які є семантично ясними. З іншого боку, деякі конструкції фразових дієслів призводять до відокремленої одиниці значення, тобто

---

[10] Fraser B. The Verb-Particle Combination in English. New York : Academic Press, 1976. P. 12.

[11] Bolinger D. The Phrasal Verb in English. Cambridge, MA : Harvard University Press, 1971. P. 153.

[12] Murphy R. English Grammar in Use. 5th ed. Cambridge : Cambridge University Press, 2019. P. 28.

[13] Meyer G. A. The Two-Word Verb: A Dictionary of the Verb-Prepositional Phrases in American English. The Hague : Mouton and Co., 1975. 500 p.

загальне значення певного фразового дієслова має мало або взагалі нічого спільного зі значенням окремого елемента, з якого ця одиниця складається.

Більшість фразових дієслів мають різні значення, а деякі мають більше десяти значень. Дж. Сейдл натякає на це, коли пише, що «будь-яка одна комбінація може мати кілька ідіоматичних значень, залежно від слів, які передують і слідують за нею, тобто її «словосполучень»[14]. Якщо, наприклад, ми беремо фразове дієслово *«take off»*, то виявляємо, що воно несе у собі багато значень. Це, звичайно, залежить від контексту, в якому воно використовується. Ось кілька прикладів різних значень цього фразового дієслова: *1.* ***Take*** *your coat* ***off*** *and sit down. (remove). 2. Some local trains have been* ***taken off****, as there was no demand for them. (removed from service). 3. I* ***took off*** *three kilos last week. (lost weight).*

Фразові дієслова розрізняються за силою їх ідіоматичності; іншими словами, ідіоматичним градієнтом. Наприклад, фразове дієслово *«take off»*, що означає *«humorously imitate»,* є сильно ідіоматичним: було б неможливо вгадати його значення зі знання про значення його компонентів. На відміну від *«put off»*, що означає *«delay»* і є помірно ідіоматичним, і *«speed up»*, що означає *«suddenly accelerate»* і є майже не ідіоматичним. (Його значення може бути досить легко виведене зі значення його компонентів, але воно все ще має унікальне значення).

Т. МакАртур у своєму тлумаченні фразових дієслів стверджує, що фразові дієслова мають як буквальне, так і ідіоматичне використання[15]. Граматисти, які приймають цю позицію, класифікують фразові дієслова залежно від їх використання в моделях речення (синтаксичні властивості), як нові словоутворення (морфологічні властивості), а також за загальним змістом цих дієслівних комбінацій (семантичні властивості). Приклад нижче ілюструє одне й те ж фразове дієслово, що має як буквальне, так і ідіоматичне значення:

1. *She* ***put down*** *the book. (буквальне)*
2. *The army* ***put down*** *the rebellions. (ідіоматичне)*

Саме ідіоматичне вживання в повсякденному мовленні робить фразові дієслова такими важливими. Крім того, деякі фразові дієслова мають дуже неясні значення. Навіть якщо такі фразові дієслова використовуються в контексті, неможливо дізнатися їх значення, якщо не звернутися за ним до словника або до будь-якої книги з ідіомами. Дж. Сейдл відзначає, що «іноді поєднання дієслова та прийменника або постпозитиву призводить до

[14] Seidl J., McMordie W. English Idioms and How to Use Them. 5th ed. Oxford : Oxford University Press, 2010. P. 114.

[15] McArthur T. The Oxford Companion to the English Language. 2nd ed. Oxford : Oxford University Press, 2018. P. 773.

окремої одиниці значення, яка може бути дуже ідіоматичною»[16]. Якщо ми поглянемо на наступні два речення, ми побачимо, що значення фразового дієслова *«pack in»* у реченні 1 цілком ясне, тоді як у реченні 2 значення цього дієслова не дуже очевидне, яке насправді означає *«abandon»*.

*1. She opened her suitcase and **packed** all her cloths **in**.*

*2. He decided to **pack** his job **in**.*

Іноді різниця у синтаксисі або порядку слів ідіоми призводить до різних значень. Значення ідіоми *«turn on»*, наприклад, багато в чому залежить від того, як вона поєднана з іншими словами.

*1. He **turned on** me. (He betrayed me; he attacked me.)*

*2. He **turned** me **on**. (He excited me.)*

Т. МакАртур стверджує, що на додаток до окремого буквального і/або ідіоматичного значення деякі фразові дієслова можуть мати безліч різних значень залежно від контексту[17].

Багато фразових дієслів з'являються у семантичних конструкціях, які типово вважаються ідіоматичними. Тоді як часто аналізована лише як додаткова зміна у значенні кореневого дієслова комбінація дієслова і постпозитиву може призвести до повної зміни значення кореневого дієслова. П. Махоніс називає ці надзвичайно ідіоматичні фразові дієслова *«frozen verbs»*. Дієслова, що є *«compositional»*, з іншого боку, розглядаються як дієслова з постпозитивами, що просто додають до дієслова певного аспекту, зберігаючи основне значення кореневого дієслова[18]. Наприклад, П. Махоніс ідентифікує аспект, що вноситься постпозитивом *«up»* як завершеність, інтенсивність, напрямок, або комбінацію трьох попередніх[19]. Він стверджує, що через те, що деякі дієслова є *«frozen»*, вони відрізняються від дієслів, що є *«compositional»*. Однак, якщо фразове дієслово широко вживається, його «композиціональність», як і його значення, змінюється дуже різко в напрямку метафоричного, радше ніж до буквального.

Постпозитиви, які утворюють фразові дієслова, як уже відомо, збігаються у формі з класом англійських прийменників (хоча не всі англійські прийменники слугують як постпозитиви). Зазвичай постпозитиви нагадують прийменники місця і напрямку.

---

[16] Seidl J., McMordie W. English Idioms and How to Use Them. 5th ed. Oxford : Oxford University Press, 2010. P. 113.

[17] McArthur T. The Oxford Companion to the English Language. 2nd ed. Oxford : Oxford University Press, 2018. P. 773–774.

[18] Machonis P. A. Compositional phrasal verbs with up: Direction, aspect, intensity. *Lingvisticæ Investigationes*. 2009. P. 253.

[19] Machonis P. A. Compositional phrasal verbs with up: Direction, aspect, intensity. *Lingvisticæ Investigationes.* 2009. P. 264.

Незважаючи на те, що фразові дієслова – дуже часта форма в розмовній англійській мові, багато ESL (English as a second language) студентів уникають використання їх так само, як багато ESL учителів уникають навчання студентів фразових дієслів.

Отже, писемне й усне мовлення носіїв англійської мови сповнене виразами з фразовими дієсловами, особливо в усній формі англійської мови. Це підводить нас до того, що носії англійської мови використовують у своєму мовленні такі вирази, як *«to hang on»* замість *«to wait»*, *«to call up»* замість *«to telephone»*, *«to break down»* замість *«to stop working»*, *«to put off»* замість *«to postpone»*, *«to get out»* замість *«to escape»*, а також *«to get together»* замість *«to congregate»* і так далі. З іншого боку, ESL студенти уникають використання фразових дієслів, особливо тих, які не часто використовуються, тому що вони вважають їх заскладними. Ця думка була підтверджена А. Кові та Р. Макін[20].

У передмові до «Dictionary of the English Language» С. Джонсон висловлює ще одну думку щодо фразових дієслів та наводить їх приклади: «... *to come off* – to escape by a fetch, *to fall on* – to attack, *to fall off* – to apostatize, *to break off* – to stop abruptly, *to bear out* – to justify, *to fall in* – to comply, *to give over* – to cease, *to set off* – to embellish, *to set in* – to begin a continual tenor, *to set out* – to begin a course or journey, *to take off* – to copy. Наявна незліченна кількість таких виразів, серед яких деякі здаються страшенно «неправильними» і настільки далекими від значення простого слова, що жодна здогадка не зможе прослідкувати, якими ж шляхами вони прийшли в мову і чому присутні в ній сьогодні»[21].

Особливостями фразових дієслів, що також викликають певні труднощі у їх розумінні і в конкретному вживанні, є:

1) не завжди очевидна належність до граматичної категорії перехідності чи неперехідності;

2) визначена граматична структура фразового дієслова, що відповідає кожному значенню, тобто послідовність розміщення компонентів стосовно іменника або займенника;

3) наявність декількох лексичних значень – від буквальних (що витікають із значення базового дієслова і прислівника або прийменника) до ідіоматичних (стійких словосполучень, значення яких не виводимо зі значень їх компонентів).

---

[20] Cowie A. P., Mackin R. Oxford Dictionary of Current Idiomatic English: Verbs with Prepositions and Particles. Vol. 1. 3rd ed. Oxford : Oxford University Press, 1975. P. 6.

[21] Johnson S. A Dictionary of the English Language: An Anthology. London : Penguin Classics, 2007. P. 22.

Варто зазначити, що деякі фразові дієслова з однією чи двома прислівниковими або прийменниковими частками можуть передавати до двадцяти і більше семантичних значень.

Наприклад, усім відоме дієслово *«get» – діставати, отримувати, заробляти, приносити* – набуває зовсім інших значень, коли стає частиною фразового дієслова:

«Get about / around» – пересуватися, роз'їжджати, поширюватися (I finally got around to meeting her yesterday. – Я нарешті зустрівся з нею вчора.).

«Get across» – чітко викласти (думку), донести чи пояснити (The speaker got his point across. – Оратор чітко виклав свою точку зору.).

«Get ahead» – процвітати, досягти успіху (In order to get ahead, you should work a lot. – Аби досягнути успіху, тобі треба багато працювати.).

«Get at» – добиратися (до чогось), нападати (на когось), з'ясувати (щось), натякати (What are you getting at? – На що ти натякаєш? She was not easy to get at. – До неї було важко підступитися.).

«Get away» – утікти, вирушити (кудись), піти, залишитися безкарним (The prisoner got away. – В'язень утік.).

«Get back» – повернутися, отримати назад, помститися, критикувати, відшкодувати (I'd better get back to work. – Я краще повернуся до роботи. I'll get back at him one day! – Коли-небудь я йому помщуся.).

«Get behind» – відставати (у русі чи навчанні) (Are you going to get behind? – Ти хочеш відставати у навчанні?).

«Get in» – близько познайомитися (з кимсь), заходити, сісти, повернути (борги), збирати (врожай), бути обраним, приєднатися, вступити (кудись) (We didn't get in to the concert. – Ми не потрапили на концерт. Did your daughter get in? – Ваша дочка вступила?)[22] .

Для того щоб показати значення англійських фразових дієслів і як їх іноді неправильно розуміють, Е. Кандлін включив наступний жарт у свою книгу: *"A visitor to England, who did not know English very well, was travelling with a friend by train. He was leaning out of the window and his friend saw he might get hurt. "Look out!" he shouted. The visitor leaned further out of the train, and was nearly hit by a tree at the side of the railway line. He turned to his friend and said angrily: Why did you say "look out" when you mean "look in"?"*[23].

---

[22] McCarthy M., O'Dell F. English Phrasal Verbs in Use. Cambridge : Cambridge University Press, 2017. P. 18.

[23] Candlin E. F. Present-Day English for Foreign Students. Book 2. London : Press of University of London, 1965. P. 234.

Зрозуміло, що це не жарт, а виклик для всіх тих, хто бере участь у вивченні англійської мови і знайомиться з цими важливими конструкціями, оскільки вони, безумовно, заслуговують на увагу.

Отже, фразові дієслова в англійській мові є дуже різноманітними як за своєю зв'язністю або сполучуваністю, так і за додатковими значеннями, які вони мають у тексті. Фразове дієслово є єдиною семантичною єдністю, яка має свої певні ознаки. За семантичними властивостями фразові дієслова входять до різних семантичних категорій стосовно ступеня єдності їх компонентів. Фразові дієслова розрізняються за ідіоматичним градієнтом, а деякі ідіоматичні фразові дієслова мають кілька ідіоматичних значень, а деякі багатозначні фразові дієслова належать одразу до кількох семантичних категорій. Труднощі у використанні фразових дієслів пов'язані з тим, що вони дуже ідіоматичні, тобто загальний сенс комбінації може мати мало або ж жодного відношення до значення окремих компонентів поєднання.

2. Основні семантичні категорії фразових дієслів у романі В. С. Моема «Театр»

Практично всі фразові дієслова є чи не найбільш популярними в художній літературі. Залежно від насиченості тексту фразовими дієсловами та їх семантичної категорії окремі твори художньої літератури становлять складність для читачів, рідною мовою яких не є англійська.

Фокусуючись на семантиці фразових дієслів, цей розділ містить обговорення семантичних властивостей дієслів: поділ їх на семантичні категорії стосовно ступеня єдності їх компонентів та належність деяких фразових дієслів одразу до кількох семантичних категорій (багатозначність). Ці властивості фразових дієслів проаналізовано на основі корпусу фразових дієслів роману В. С. Моема «Театр».

Фразові дієслова розрізняються за силою їх ідіоматичності; іншими словами, ідіоматичним градієнтом. Наприклад, фразове дієслово *«take off»*, що означає *«humorously imitate»* є сильно ідіоматичним: було б неможливо вгадати його значення зі знання про значення його компонентів. На відміну від *«put off»*, що означає *«delay»* і є помірно ідіоматичним; і *«speed up»*, що означає *«suddenly accelerate»* і є майже не ідіоматичним (його значення може бути досить легко виведене зі значення його компонентів, але воно все ще має унікальне значення).

Таким чином, фразове дієслово є цілісною семантичною та синтаксичною єдністю, у якій зв'язок між компонентами досягає певного рівня. Тому ***залежно від ступеня єдності компонентів, або ідіоматичності,*** ми виділили такі семантичні категорії фразових дієслів:

1. Буквальні – сполучення, в яких постпозитив має своє первинне конкретно-просторове значення, тому значення фразового дієслова легко виводиться зі значень його елементів.

2. Напівідіоматичні або похідні – сполучення, в яких постпозитив має абстрактне похідне значення, зв'язок якого з первинним відчувається, тому значення фразового дієслова є не повністю ідіоматичним.

3. Ідіоматичні – сполучення, в яких постпозитив повністю втрачає своє первинне значення. Значення таких сполучень не є сумою значень дієслова та постпозиції, а мають зовсім інші значення, про які майже неможливо здогадатися по його частинах.

Наведемо приклади ***буквальних*** фразових дієслів з роману:

1. The door opened and Michael Gosselyn ***looked up****.* – Двері відчинилися, і Майкл Госелін підняв очі.

2. Julia ***came in****.* – Зайшла Джулія.

3. Michael touched a button and in a moment his secretary ***came in****.* – Майкл натиснув на кнопку і за мить зайшла його секретарка.

4. Margery gave him his black Homburg hat and opened the door for Julia and Michael to ***go out****.* – Марджері подала йому його чорний фетровий капелюх і відчинила двері для Джулії та Майкла.

5. As they entered the office the young man Julia had noticed ***turned round*** *and* ***stood up****.* – Як тільки вони увійшли в канцелярію, молодик, якого Джулія помітила раніше, повернувся і піднявся.

6. Julia ***got in****.* – Джулія сіла [в автомобіль].

7. He walked on and she ***went in*** *by the stage door.* – Він пішов далі, а вона зайшла всередину через службовий вхід (*«walk on»* – аспектуальне продовжувальне)[24].

Тут і далі фразові дієслова з підкресленням належать до іншої семантичної або функціональної категорії.

Як бачимо, фразові дієслова у вищезгаданих реченнях складаються з дієслова та прийменника напрямку. Значення фразового дієслова в реченні легко зрозуміле, і фразове дієслово не ускладнює переклад речення. Всього в тексті нам трапилося 294 буквальних фразових дієслова (49% від трьох семантичних категорій). Найбільш часто вживаними у буквальних фразових дієсловах недієслівними компонентами виявилися такі постпозитиви у такій послідовності: *out → 61 (21%), in → 58 (20%), up → 42 (14%), down → 41 (14%), away → 22 (8%), into → 19 (7%), on → 17 (6%), back → 8 (2%), off → 8 (2%), round → 7 (2%), aside → 5 (2%), over → 4 (1%), forward → 2 (1%)* (відсотки зазначено в межах категорії).

[24] Maugham W. S. Theatre. Vinnytsya : Nova Knyha, 2006. P. 3–16.

Категорію буквальних фразових дієслів утворюють фразові дієслова в поєднанні з 13 різними постпозитивами.

Наведемо приклади ***похідних*** фразових дієслів з роману:

*1. They had **moved into** that house two years before ...* – Вони в'їхали в цей будинок два роки тому...

*2. ...and then with a little start, **breaking out** of a brown study, said No thank you.* – ...а потім, злегка здригнувшись і вирвавшись з похмурої задумливості, сказав: «Ні. Дякую».

*3. I **dragged** that **out of** him all right.* – Я витягнула це з нього.

*4. He had played Romeo at Cambridge, and when he **came down**, after a year at a dramatic school, Benson had engaged him.* – Він грав Ромео в Кембриджі, і коли він залишив університет після року навчання в школі акторської майстерності, його запросив Бенсон.

*5. He aroused a protective instinct in them, so that one and all they felt that they couldn't **let** him **down**.* – Він викликав у них бажання захищати його, так що всі без виключення вони відчували, що не можуть його підвести.

*6. I should be a damned fool if I got myself **mixed up** with some woman in Middlepool.* – Я був би проклятим дурнем, якби зв'язався з якоюсь жінкою з Міддлпулу.

*7. She tried to **find out** whether he had had any adventures while he was playing with Benson's company.* – Вона намагалася з'ясувати, чи були у нього пригоди, поки він грав у трупі Бенсона.

*8. She **found out** when his birthday was and gave him a gold cigarette case ...* – Вона дізналася, коли в нього день народження і подарувала йому золотий портсигар...

*9. He was pleased by their approval, but not **cast down** by their censure.* – Він був задоволений їхнім схваленням, але не засмучувався через критику[25].

Як бачимо, похідні фразові дієслова у наведених прикладах переважно також складаються з дієслова та прийменника напряму та місця, проте діапазон постпозитивів розширюється до 17, 11 з яких входять до складу і буквальних фразових дієслів. Всього в корпусі роману нам трапилося 131 похідне фразове дієслово (22% від трьох семантичних категорій). Найбільш часто вживаними у фразових дієсловах недієслівними компонентами виявилися такі постпозитиви у такій послідовності: *out → 47 (36%), up → 18 (14%), down → 17 (13%), away → 8 (6%), upon → 7 (5%), back → 4 (3%), over → 4 (3%), forward → 4 (3%), in → 4 (3%), off → 4 (3%), on → 3 (2%), into → 3 (2%), for → 3 (2%), together → 2 (2%), by → 1 (1%),*

[25] Maugham W. S. Theatre. Vinnytsya : Nova Knyha, 2006. P. 14–17, 21, 23, 42, 44.

about → 1 (1%), after → 1 (1%). Переклад речень з похідними фразовими дієсловами частково ускладнюється їх напівідіоматичністю, проте все ж є зрозумілим і вивідним з буквального значення поєднання дієслова та постпозитива.

Наведемо приклади ***ідіоматичних*** фразових дієслів з роману:

1. He can't ***get over*** *the way our accounts are kept.* – Він ніяк не може повірити в те, як ведуться наші рахунки.

2. Does that mean you're ***putting on*** *a new play?* – Це означає, що ти ставиш нову п'єсу?

3. Julia ***came across*** *a photograph of herself as Beatrice.* – Джулія натрапила на фотографію себе в ролі Беатріс.

4. He was eager to ***get on*** *and seemed determined not to let any entanglement interfere with his career.* – Він прагнув досягнути успіху і, здавалося, був налаштований не дозволити ніяким труднощам завадити своїй кар'єрі.

5. You ***make up*** *too much.* – Ти занадто багато фарбуєшся.

6. ...but he thought it was a terrible mistake to get ***mixed up*** *with any of the actresses a chap was playing with.* – ...але він вважав це жахливою помилкою – зв'язатися з однією з актрис, з якою він грав у театрі...

7. When I wrote and asked if I could ***bring*** *you* ***down*** *I said he was a doctor.* – Коли я писав і запитував, чи можу я взяти тебе з собою, то сказав, що твій батько був лікарем.

8. I've got to ***pop up*** *and see Jimmie.* – Я повинна забігти і побачити Джиммі[26].

Як бачимо, загальний сенс комбінацій дієслова та постпозитиву у вищезгаданих прикладах має мало або жодного відношення до значення окремих компонентів поєднання, що ускладнює їх розуміння читачем і, відповідно, переклад речень. Таким чином, ідіоматичні фразові дієслова є комбінаціями дієслова та 14 різних постпозитивів, що здебільшого є прислівниками. А загальна кількість ідіоматичних фразових дієслів у тексті роману становить 173 одиниці (29% від трьох семантичних категорій). Найбільш часто вживаними у фразових дієсловах недієслівними компонентами виявилися такі постпозитиви у такій послідовності: *up → 75 (43%), out → 21 (12%), on → 17 (10%), down → 10 (6%), in → 9 (5%), off → 9 (5%), over → 8 (4%), away → 5 (3%), back → 4 (2%), across → 3 (2%), upon → 3 (2%), aback → 3 (2%), round → 3 (2%), through → 3 (2%).*

Один з аспектів фразових дієслів, що викликає найбільшу увагу, – це їх ***багатозначність.*** Більшість фразових дієслів мають різні значення, а деякі мають більше десяти значень. Якщо, наприклад, ми беремо фразове

[26] Maugham W. S. Theatre. Vinnytsya : Nova Knyha, 2006. P. 11, 15, 21, 23, 27, 40.

дієслово *«take off»*, то виявляємо, що воно несе у собі багато значень. Це, звичайно, залежить від контексту, в якому воно використовується. Наведемо кілька прикладів різних значень багатозначних фразових дієслів з тексту роману:

make up

*1. They could not quite **make up** their minds which of the three plays they had it would be best to start with.* – Вони не могли точно вирішити, з якої з трьох п'єс буде найкраще почати.

*2. Now that he was going to Cambridge so soon he ought to **make up** his mind what he wanted to do.* – Тепер, коли він збирався в Кембридж так скоро, він повинен був вирішити, що він хотів робити.

*3. ...she **made up** her mind to get up and go for a walk.* – ...вона вирішила встати і піти на прогулянку.

*4. You **make up** too much.* – Ти занадто багато фарбуєшся.

*5. As she sat down at her dressing-table to **make up** she noticed some fresh flowers in a vase.* – Коли вона сіла за свій туалетний столик, щоб зробити макіяж, то помітила свіжі квіти у вазі.

*6. But when she had taken off her theatrical make-up and **made up** again for supper she could not satisfy herself.* – Але коли вона змила свій театральний макіяж і нафарбувалася знову для вечері, вона не могла досягнути задовільного результату.

*7. ...he wanted to **make up** to her for all she had suffered.* – ...він хотів компенсувати їй все, що вона вистраждала.

*8. She could **make up** for it now.* – Вона зможе надолужити втрачене.

*9. ...it would **make up for** everything.* – ...це б усе компенсувало.

*10. The bed was already **made up** and they sat down on it.* – Ліжко було вже застелене і вони сіли на нього[27].

У перші три речення дієслово *«make up»* вносить значення «вирішити», в наступних трьох реченнях це фразове дієслово має значення «фарбуватися, наносити грим», а в реченнях 7, 8 і 9 те ж саме фразове дієслово вже має значення «компенсувати, надолужувати». Значення цього фразового дієслова в реченні 10 – «застеляти». Зазначимо, що всі значення є ідіоматичними.

get on

*1. He was eager to **get on** and seemed determined not to let any entanglement interfere with his career.* – Він прагнув досягнути успіху і, здавалося, був налаштований не дозволити ніяким труднощам завадити його кар'єрі.

[27] Maugham W. S. Theatre. Vinnytsya : Nova Knyha, 2006. P. 27, 88, 97, 126, 134, 164, 245, 282, 285, 308.

*2. She was **getting on**.* – Вона робила успіхи.

*3. I'm **getting on**, you know, Dolly, it's no good denying it.* – Я старію, ти знаєш це, Доллі, і немає сенсу заперечувати це.

*4. We're all **getting on**, you know, Evie.* – Ми всі старіємо, ти знаєш, Еві.

*5. It was **getting on** for Easter, and Jimmie Langton always closed his theatre for Holy Week.* – Наближалася Пасха, і Джиммі Ленгтон завжди закривав свій театр на Страсний Тиждень.

*6. ...it was certainly on Julia's account that the Tamerleys, who had never **got on** very well, agreed to separate.* – ...це, звичайно, було на совісті Джулії, що подружжя Тамерлі, які ніколи особливо не ладили, згодились розійтися.

*7. Julia was much easier to **get on with**...* – З Джулією тепер було набагато легше знайти спільну мову...[28]

У реченнях 1 і 2 фразове дієслово *«get on»* має значення «робити успіхи», в наступних двох реченнях воно означає «старіти», в реченні 5 має значення «наближатися», а в реченнях 6 і 7 означає «добре ладити, знаходити спільну мову», причому в реченні 7 з'являється прийменник «with», утворюючи вже фразово-прийменникове дієслово. У своєму первинному значенні «надягати» дієслово у тексті взагалі не вживається.

take in

*1. In a glance she had **taken in** the young girl who entered her dressing-room.* – Їй було достатньо одного погляду, щоб зрозуміти, що це за молода дівчина, що увійшла в її гримерну.

*2. Julia **took** everything **in**.* – Джулія все підмітила.

*3. Fancy me being **taken in** like that.* – Подумати тільки, обдурити мене таким чином.

*4. I suppose I was a fool to be **taken in** by it.* – Я вважаю, що я був дурнем, щоб попастися на цю вудку[29].

У перших двох реченнях *«take in»* має значення «бачити, підмічати», а в реченнях 3 і 4 це фразове дієслово означає «обманювати, обдурювати». Обидва значення є ідіоматичними.

get back

*1. You **got back on** me all right.* – Ти добряче мені відомстила.

*2. You can **get back** with the milk.* – Ти можеш повернутися рано-вранці[30].

У першому реченні фразове дієслово *«get back»* має значення «мститися», яке є ідіоматичним, а в іншому реченні дієслово має своє первинне значення «повертатися».

---

[28] Maugham W. S. Theatre. Vinnytsya : Nova Knyha, 2006. P. 23, 46, 89, 96, 111, 201, 278.

[29] Maugham W. S. Theatre. Vinnytsya : Nova Knyha, 2006. P. 210, 273, 289, 309.

[30] Maugham W. S. Theatre. Vinnytsya : Nova Knyha, 2006. P. 134, 170.

put on

1. She undressed once more and ***put on*** *a dressing-gown.* – Вона ще раз роздягнулась і вдягнула халат.

2. The play they ***put on*** *was a success.* – Вистава, яку вони поставили, була успішною[31].

У реченні 1 фразове дієслово *«put on»* має своє первинне конкретно-просторове значення «знімати», а в реченні 2 те ж саме фразове дієслово вже означає «ставити (на сцені)», тобто ідіоматичне значення.

go out

1. Her cigarette ***went out*** *and she held it helplessly.* – Її сигарета згасла і вона безпорадно її тримала.

2. Evie ***went out*** *and closed the door.* – Еві вийшла і зачинила двері[32].

У реченні 1 *«went out»* має напівідіоматичне значення «гаснути», а в іншому реченні значенням цього ж фразового дієслова є його буквальне значення «виходити».

turn out

1. I hated the idea of ***turning out****.* – Мені ненависною була ідея вибиратися звідси.

2. But things did not ***turn out*** *at all as she expected.* – Але все сталося зовсім не так як гадалося.

3. You're great fun to go about with and you're always so well ***turned out****...* – З тобою приємно виходити в світ, і ти завжди гарно одягнений...[33]

У реченні 1 фразове дієслово *«turn out»* має значення «виганяти; вибиратися», в реченні 2 – «статися», а в реченні 3 взагалі означає «бути гарно одягненим». Знову ж таки значення цього дієслова є надзвичайно ідіоматичними.

Зазначимо також, що в тексті роману є безліч випадків, коли до одного дієслова додаються різні постпозитиви, при цьому утворюючи різні значення.

Наведемо приклади з дієсловом ***«turn»****:*

Julia had with decision ***turned down*** *the American offer...* – Джулія рішуче відхилила американську пропозицію...

She leant back in the chair and ***turned*** *her head* ***aside****.* – Вона відкинулася в своєму кріслі і відвернулась.

She had not time to ***turn away****.* – В неї не було часу відвернутися[34].

---

[31] Maugham W. S. Theatre. Vinnytsya : Nova Knyha, 2006. P. 97, 188.

[32] Maugham W. S. Theatre. Vinnytsya : Nova Knyha, 2006. P. 133, 211.

[33] Maugham W. S. Theatre. Vinnytsya : Nova Knyha, 2006. P. 151, 233, 309.

[34] Maugham W. S. Theatre. Vinnytsya : Nova Knyha, 2006. P. 115, 129, 209.

Наведемо приклади з дієсловом ***«get»***:

Julia ***got in***. – Джулія сіла [в автомобіль].

Julia ***got up****, dressed, and went down with Michael to the theatre.* – Джулія встала, одягнулася і пішла з Майклом до театру.

I'll ***get away*** *from the office.* – Я піду з офісу[35].

Варто відзначити також, що в тексті роману є також фразові дієслова, які завжди приймають *«it»* як додаток:

The part she's playing just now doesn't ***take it out of*** *her.* – Роль, яку вона грає, не виснажує її.

I should have thought you'd ***jump at it***. – Я був майже впевнений, що тобі сподобається ця пропозиція.

I ***was*** *absolutely* ***up against it***. – Я був у скрутному матеріальному становищі[36].

Наголосимо, що фразові дієслова, що завжди приймають *«it»* як додаток, мають ідіоматичне значення.

Отже, на основі аналізу твору В. С. Моема ми дійшли висновку, що в межах трьох семантичних категорій фразових дієслів (буквальні, похідні, ідіоматичні) в чисельності переважають буквальні фразові дієслова з кількістю 294 лексичні одиниці (49% від трьох семантичних категорій і 32% від загальної кількості фразових дієслів у тексті), ідіоматичні фразові дієслова посідають друге місце за частотністю вживання, а саме 173 одиниці (29% і 19%), і з кількістю 131 лексична одиниця (22% і 14%) похідні фразові дієслова займають третю позицію.

Можемо зробити висновок, що завдяки переважанню буквальних фразових дієслів у тексті роману він не є надто складним для розуміння. Проте наявність досить значної кількості ідіоматичних комбінацій все-таки призводить до неправильної їх інтерпретації та ускладнює процес читання роману, вимагаючи від читача додаткових знань про ідіоматичні фразові дієслова або консультації зі словником фразових дієслів. Багатозначність одних і тих же фразових дієслів теж ускладнює процес перекладу, адже вимагає знання окремого значення цього поєднання в кожному випадку. Компонентами семантичних категорій фразових дієслів є здебільшого дієслова руху, існування яких зумовлюється самою суттю існування матерії, яка, як відомо, існує у просторі та часі. В цьому полягають особливості семантичних категорій фразових дієслів.

---

35 Maugham W. S. Theatre. Vinnytsya : Nova Knyha, 2006. P. 13, 97, 119.

36 Maugham W. S. Theatre. Vinnytsya : Nova Knyha, 2006. P. 191, 208, 232.

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження було проаналізовано функціонально-семантичні особливості фразових дієслів у романі В. С. Моема «Театр» та визначено їхню роль у художньому тексті. Встановлено, що фразові дієслова є складними багатокомпонентними одиницями, які поєднують лексичні, граматичні та фразеологічні властивості й характеризуються різним ступенем ідіоматичності.

У роботі було розглянуто основні підходи до класифікації фразових дієслів та виокремлено три основні семантичні категорії: буквальні, похідні (напівідіоматичні) та ідіоматичні. Аналіз роману «Театр» показав, що фразові дієслова є важливим елементом авторського стилю В. С. Моема, оскільки надають мовленню персонажів природності, емоційності та динамічності.

Кількісний аналіз засвідчив переважання буквальних фразових дієслів – 294 одиниці (49%). Ідіоматичні фразові дієслова становлять 173 одиниці (29%), а похідні – 131 одиницю (22%). Це свідчить, що текст роману загалом є доступним для розуміння, однак значна кількість ідіоматичних конструкцій може ускладнювати переклад та інтерпретацію.

Дослідження підтвердило, що багатозначність є однією з найхарактерніших рис фразових дієслів. Значення таких конструкцій залежить від контексту, а постпозитиви відіграють важливу роль у формуванні нових семантичних відтінків і аспектуальних значень.

Крім того, проведений аналіз засвідчив, що фразові дієслова є не лише засобом передачі дії, а й важливим елементом мовної характеристики персонажів. Саме через використання розмовних та ідіоматичних конструкцій автор відтворює особливості комунікації героїв, їхній емоційний стан, соціальне середовище та індивідуальні риси характеру. Фразові дієслова також сприяють створенню більш природного й наближеного до живого мовлення художнього тексту, що є однією з характерних рис стилю В. С. Моема.

Отже, фразові дієслова у романі В. С. Моема «Театр» виконують важливу стилістичну та функціональну роль, формуючи художню виразність тексту та індивідуальний стиль автора. Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні особливостей перекладу фразових дієслів та їх функціонування у творах інших англомовних письменників.

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено функціонально-семантичні особливості фразових дієслів у романі В. С. Моема «Театр». У роботі розглянуто основні теоретичні підходи до класифікації фразових дієслів у сучасному

мовознавстві та охарактеризовано їхні семантичні і структурні особливості. Особливу увагу приділено ролі постпозитивів у формуванні значення фразових дієслів та ступеню семантичної єдності їх компонентів. На основі аналізу роману «Театр» виділено три основні семантичні категорії фразових дієслів: буквальні, похідні та ідіоматичні. Встановлено, що найбільш уживаними у тексті є буквальні фразові дієслова, які становлять 49% від загальної кількості проаналізованих одиниць. Дослідження також підтвердило значну роль ідіоматичних фразових дієслів у створенні емоційної виразності та індивідуального авторського стилю. З'ясовано, що багатозначність фразових дієслів і залежність їх значення від контексту суттєво ускладнюють процес перекладу та інтерпретації художнього тексту. Отримані результати свідчать про важливу функціональну та стилістичну роль фразових дієслів у сучасній англомовній художній літературі.

Література

1. Bolinger D. The Phrasal Verb in English. Cambridge, MA : Harvard University Press, 1971. 238 p.
2. Candlin E. F. Present-Day English for Foreign Students. Book 2. London : Press of University of London, 1965. 288 p
3. Courtney R. Longman Dictionary of Phrasal Verbs. Harlow : Longman, 1983. 734 p.
4. Cowie A. P., Mackin R. Oxford Dictionary of Current Idiomatic English: Verbs with Prepositions and Particles. Vol. 1. 3rd ed. Oxford : Oxford University Press, 1975. 476 p.
5. Dixon R. M. W. A New Approach to English Grammar, on Semantic Principles. Oxford : Clarendon Press, 1992. 416 p.
6. Fraser B. The Verb-Particle Combination in English. New York : Academic Press, 1976. 212 p.
7. Huddleston R., Pullum G. K. The Cambridge Grammar of the English Language. Cambridge : Cambridge University Press, 2002. 1842 p.
8. Johnson S. A Dictionary of the English Language: An Anthology. London : Penguin Classics, 2007. 704 p
9. Kolln M., Funk R. Understanding English Grammar. 10th ed. New York : Pearson, 2016. 480 p.
10. Machonis P. A. Compositional phrasal verbs with up: Direction, aspect, intensity. *Lingvisticæ Investigationes*. 2009. P. 253–264. DOI: 10.1075/li.32.2.06mac.
11. Maugham W. S. Theatre. Vinnytsya : Nova Knyha, 2006. 360 p.
12. McArthur T. The Oxford Companion to the English Language. 2nd ed. Oxford : Oxford University Press, 2018. 1184 p.

13. Meyer G. A. The Two-Word Verb: A Dictionary of the Verb-Prepositional Phrases in American English. The Hague : Mouton and Co., 1975. 500 p.
14. Pearsall J. Concise Oxford English Dictionary. 12th ed. Oxford : Oxford University Press, 2011. 1681 p.
15. Seidl J., McMordie W. English Idioms and How to Use Them. 5th ed. Oxford : Oxford University Press, 2010. 310 p.

Information about the author:
Orlovska Olha Volodymyrivna,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Foreign Language Education
and Intercultural Communication
Khmelnytskyi National University
11, Instytutska Street, Khmelnytskyi, Ukraine

09 SECTION

TRANSLATION STRATEGIES FOR TEXTS OF VARIOUS GENRES AND STYLES

CHAPTER 18

ETHICAL CHALLENGES OF TRANSLATING AND INTERPRETING CONFIDENTIAL LEGAL AND POLITICAL TEXTS

Boiko Ya. V.
DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-704-8-18

INTRODUCTION

The translation of confidential legal and political texts is a highly specialized field of professional activity that intersects with linguistic mediation, legal responsibility, and ethical accountability. Such translation tasks require not only linguistic proficiency and terminological accuracy, but also a deep awareness of the ethical implications arising from the content, context, and consequences of the translation process. In this field, translators/interpreters (hereinafter T/Is) are entrusted with confidential information, whose disclosure or misinterpretation may result in legal liability, political conflict, or breaches of international security protocols. Accordingly, the T/I are no longer neutral linguistic intermediaries, but an active ethical agents whose decisions may affect legal outcomes or institutional reputations[1].

In the context of intensified globalization, transnational legal cooperation, and geopolitical instability, the demand for accurate and ethical translation of confidential documents has increased significantly. The proliferation of international treaties, legal proceedings, asylum applications, extradition procedures, and diplomatic correspondence across multiple legal systems and cultural systems has made T/I essential to global governance and legal transparency. At the same time, political tensions, armed conflicts, and disinformation campaigns have created new levels of ethical complexity, particularly when T/Is are involved conveying politically charged narratives or restricted government documentation[2]. Moreover, the rapid digitalization of legal and political communication has given rise to new ethical challenges related to

[1] Pym, A. On translator ethics: Principles for mediation between cultures. Target. 2012. Vol. 28(1). P. 170–177. https://doi.org/10.1075/target.28.1.09kos

[2] Koskinen, K. Institutional translation and ethics: A multidisciplinary approach. Handbook of Translation Studies. Y. Gambier & L. van Doorslaer (Eds.). Vol. 10. John Benjamins, 2020. P. 230–248.

data privacy, cybersecurity, and the use of machine translation technologies in high-stakes situations documentation[3]. The integration of artificial intelligence (hereinafter AI) into translation / interpreting workflows has further blurred the boundaries between human and automated activities, raising questions about delegating ethical responsibility, protecting confidential data, and verifying the accuracy of machine-generated results[4].

The aim of this study is to identify recurring ethical dilemmas faced by translators/interpreters when performing confidential legal and political translation, and to structure the decision-making processes by applying corpus-based analysis and case-based analysis with scenario-based simulations.

To achieve this aim, the article addresses the following tasks: 1) to define the theoretical foundations of ethics in legal and political translation/ interpreting, with particular attention to confidentiality, impartiality, accuracy, and professional responsibility; 2) to compile and analyse a corpus of authentic or representative legal and political texts containing ethically sensitive translation and interpreting challenges; 3) to identify and classify the most frequent ethical dilemmas encountered by translators and interpreters in confidential legal and political contexts; 4) to conduct case-based analysis of selected translation/interpreting situations in order to examine the factors influencing ethical decision-making in confidential settings; 5) to design and implement scenario-based simulations modelling real-life ethical conflicts in legal and political translation/interpreting practice; 6) to systematize translators' and interpreters' decision-making strategies when addressing conflicts between confidentiality, accuracy, neutrality, and institutional expectations; 7) to develop an ethical decision-making framework for translators and interpreters working with confidential legal and political materials.

The novelty of the study lies in the integration of theoretical and methodological achievements from the field of translation studies, legal ethics, political discourse analysis, and information security. But, unlike traditional translation studies focused on linguistic accuracy, the interdisciplinary approach of this study helps highlight the T/I's ethical behaviour and examine their decisions in the context of professional norms, situational pressures, and personal values. This innovative study reframes ethical decision-making in confidential legal and political contexts as a contextual, dynamic process;

[3] Andrade Preciado, M., Sánchez Ramírez, H. J., & Priego Sánchez, Á. B. Ethical Challenges in AI-Assisted Translation. *EthAIca,* 2025. Vol. 4. 151 p. https://doi.org/10.56294/ai2025151

[4] Abdulrahman, A., Richards, D., Bilgin, A. A., & Formosa, P. Developing ethical principle awareness and reasoning in a cybersecurity context: Enhancing user understanding using Ripple Down Rules. *Computers & Security*. 2025. https://doi.org/10.1016/j.cose.2025.104761

employs scenario-based simulations and case-coding to identify patterns of ethical reasoning without disclosing sensitive data; and proposes a unified framework that links translation ethics, legal liability, and privacy management to support professional training and policy development.

The empirical material includes a corpus of 24 legal and political documents that was compiled for analysis through purposive, criterion-based sampling and systematic documentary review. Only publicly available materials that met predefined standards of relevance, authenticity, and genre specificity were included in the sample. Texts meeting the selection criteria had to pertain to legal and political communication and originate from verified open-access institutional sources such as governmental legal repositories, official websites of international bodies, declassified diplomatic records, or publicly released political papers. Furthermore, each document contained ethically sensitive material for translation, including confidentiality clauses and diplomatic or security-related language.

The methodology of the study is complex. This study employs a qualitative research design that combines corpus-based analysis, case-based analysis with scenario-based simulations, while exploring ethical decision-making patterns in high-stakes legal and political translation/interpreting contexts. The study implemented a two-stage empirical design.

In stage 1, termed the Case-Based Analytical Component, the study examines a set of real-life ethical cases from professional practice. Three publicly documented issues were selected based on their relevance, accessibility, and the availability of verifiable data. Each was explored through a qualitative case-study analysis using an ethical-linguistic coding matrix that assessed confidentiality management, mitigation and euphemisation strategies, and the underlying decision-making rationale. The aim of this component is to reveal the nature of real-life ethical issues and to assess how T/Is simultaneously function as linguistic and moral agents in high-pressure settings.

Stage 2 employed a Scenario-Based Simulation to explore how T/Is handle hypothetical but plausible high-stakes ethical dilemmas. Conceptually, the simulation drew on bounded rationality, ethical-dilemma design, risk-aware reasoning, and context-based translation ethics. Three simulation scenarios were developed from recurring ethical dilemmas. mentioned in professional codes, publicly available case records, and academic research. Each scenario described a realistic high-stakes setting (e.g., diplomatic negotiations, court proceedings) and various key factors, such as confidentiality, legal liability, institutional hierarchy, and consequence severity. Each scenario varied key contextual parameters, such as secrecy level, legal responsibility, institutional hierarchy, and potential consequences.

Twelve participants specialising in legal or political translation/interpreting (with at least three years of experience) took part voluntarily. T/Is were reminded of their ethical responsibilities, ethical and professional standards regarding neutrality, fidelity, and confidentiality, as well as possible institutional expectations or implicit forms of pressure. They received anonymised scenarios, chose a strategy, justified their choice, identified risks, and indicated which principle they prioritised (e.g., accuracy, confidentiality, public interest); then they recorded their decisions and reasoning, and completed brief follow-up interviews.

The data were then examined through inductive thematic coding to identify common patterns in ethical reasoning and strategic decision-making. The comparative-interpretive analysis followed a set of predefined criteria: (1) the way confidential information was managed; (2) the degree of lexical, syntactic, and pragmatic accuracy, including any deviations from fidelity due to ethical or security concerns; (3) the potential legal or perceptual impact of particular T/I's choices; and (4) the T/I's positioning in institutional hierarchies, ranging from neutral intermediaries to ethical gatekeepers or institutional subordinates.

These analytical methods made it possible to examine the interplay between ethical norms, linguistic choices, and institutional power dynamics in confidential translation and interpreting environments. On this basis, the study proposed an Ethical Decision-Making Model. Comprising three interrelated components (a contextual frame, clearly articulated professional roles, and ethical decision priorities), the model functioned as a controlled, scenario-driven simulation of ethically sensitive translational contexts without relying on actual confidential data.

1. Theoretical foundations of ethics in legal and political translation

Research on ethical issues in translating/interpreting confidential legal and political texts demands an integrated view of three key dimensions: (1) the T/I's ethical principles and agency, (2) the legal and political institutional nature of confidentiality, and (3) the cognitive and contextual factors, including AI-mediated settings, that shape ethical decisions. This triadic relationship suggests a rethinking of the ethics of not only as a normative code, but also as a context-dependent practice that requires critical understanding and the capacity to operate within ethically complex situations shaped by institutional limitations.

(1) Current research views translation / interpreting ethics as a context-dependent decision-making process influenced by institutional, psychological,

technological, and socio-political factors[5]. Ethical responsibilities, such as accuracy, neutrality, confidentiality, and harm avoidance, become especially demanding in confidential legal and political settings, where sensitive content, power imbalances, and potential political or legal consequences heighten the stakes.

Professional codes issued by international associations, such as the International Federation of Translators (FIT, 1994), the American Translators Association (ATA, 2011), and Ukrainian Association *of* Translators and Interpreters (UATI), highlight values of truthfulness, neutrality, and professional secrecy. However, research shows that formal ethical codes do not reliably T/I's behaviour in high-risk situations characterized by uncertainty, conflicting obligations, or ambiguous moral choices. From this perspective, T/Is are viewed as engaged epistemic agents rather than neutral conduits, whose choices can influence legal reasoning and diplomatic outcomes.

Both Sánchez[6] and Al-Shaye[7] study ethics in translation, but from different perspectives. Sánchez examines ethics in translator training, emphasizing the importance of teaching ethical thinking and practical problem-solving skills during training. Al-Shaye, in turn, examines how ethics operates in real-life translation practice in Saudi Arabia and shows that general ethical codes are not always culturally sensitive or helpful in dealing with sensitive content. Together, these studies demonstrate that effective translation ethics requires both robust training and an understanding of cultural context.

(2) Confidentiality is a central ethical norm in both legal and political translation / interpreting, yet its observance is highly context-dependent and determined by institutional constraints[8]. In legal sphere, violations threaten justice and order, while in political work they can reveal confidential information[9]. Understanding these risks also requires insight into how legal

---

[5] Baker, M. Ethics in the translation and interpreting curriculum. 2013. URL: https://www.monabaker.org/2015/11/15/ethics-in-the-translation-and-interpreting-curriculum/

Kalina, S. Ethical challenges in different interpreting settings. MonTI *Monografías De Traducción E Interpretación* (Special Issue 2). 2015. P. 63–86. https://doi.org/10.6035/MonTI.2015.ne2.2

[6] Sánchez, M. T. Ethics in Translation and Interpreting Training: Cultivating Integrity from Classroom to Professional Practice. *Journal of Education*, *Culture and Society*. 2025. Vol. 16(1). P. 755–767. https://doi.org/10.15503/jecs2025.2.755.767

[7] AlShaye, S. A. Revisiting professional translation ethics in Saudi Arabia: A cultural perspective. *Humanities and Social Sciences Communications*. 2025. Vol. 12, P. 509–521. https://doi.org/10.1057/s41599-025-04830-y

[8] Šarčević, S. Challenges to the legal translator. In The Oxford Handbook of Translation Studies. 2012. https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199572120.013.0014

[9] Boiko, Ya. V. Ethics and etiquette of diplomatic discourse as a translation studies problem. Scholarly Notes of V. I. Vernadsky Taurida National University. Series: Philology. Journalism. 2025. Vol. 36(75) (1). P. 290–296. https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.1.1/47

meaning and interpretation function within legal systems. As Solum[10] explains, the fundamental concepts of legal theory and jurisprudence shape the principles governing legal reasoning and, consequently, the ethical expectations placed on practitioners. T/Is working for government agencies often operate under non-disclosure agreements (NDAs) and secrecy laws, which can override personal ethics or restrict transparency[11].

McDonough and Mackin[12] describe how to create a secure translation environment, emphasising the protection of confidential data through secure networks, controlled access, and proper file-handling practices. They highlight common digital risks and emphasize that robust security measures are essential in legal, governmental, and corporate translation settings.

Leung[13] shows that achieving accuracy in translating multilingual legislation means balancing source texts, parallel versions, legal intent and the broader multilingual legal system. Accuracy is not mere linguistic matching but a context-bound process shaped by institutional norms and legal hierarchy. The study highlights the T/I's mediating role between linguistic form and legal intent and argues for stronger institutional and ethical frameworks beyond individual moral judgment.

Researchers note that the lack of universal confidentiality rules leads to inconsistent guarantees, blurred responsibilities, and a heavy burden on individual T/Is, especially in countries without licensing or legal protections[14].

(3) The cognitive aspect of translation/interpreting plays a key role in understanding ethical behaviour under stress. Research[15] shows that stress, emotional control, and limited information processing capacity strongly influence decisions in sensitive situations. Gile's[16] «Effort Models» view interpreting as

---

[10] Solum, L. B. *Legal Theory Lexicon: Legal Theory, Jurisprudence, and the Philosophy of Law.* 2011. URL: http://journaloflaw.us/5%20The%20Post/1-1/JoL1-2,%20TP1-1,%20Solum.pdf

[11] Kalina, S. Ethical challenges in different interpreting settings. *MonTI Monografías De Traducción E Interpretación* (Special Issue 2). 2015. P. 63–86. https://doi.org/10.6035/MonTI.2015.ne2.2

Horváth, I. Interpreter behaviour: A psychological approach. 2012. URL: https://knowledge-centre-translation-interpretation.ec.europa.eu/sites/default/files/ildiko_horvath_interpreter_behaviour_a_psychological_approach_0.pdf

[12] McDonough, J., & Mackin, R. (2006). Establishing a secure translation environment. *Journal of Information Security.* 2006. Vol. 3*(*4). P. 210–218.

[13] Leung, J. H. C. The object of fidelity in translating multilingual legislation. *Semiotica*. 2014. Vol. 201. P. 269–287. https://doi.org/10.1515/sem-2014-0026

[14] Boiko, Ya. V. Ethics and etiquette of diplomatic discourse as a translation studies problem. *Scholarly Notes of V. I. Vernadsky Taurida National University. Series: Philology. Journalism.* 2025. Vol. 36(75) (1). P. 290–296. https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.1.1/47

[15] Horváth, I. *Interpreter behaviour: A psychological approach.* 2012. URL: https://knowledge-centre-translation-interpretation.ec.europa.eu/sites/default/files/ildiko_horvath_i nterpreter_behaviour_a_psychological_approach_0.pdf

[16] Gile, D. *Basic concepts and models for interpreter and translator training* (Rev. ed.). John Benjamins, 2009.

a cognitively constrained task, where attention and memory compete under pressure. This helps explain why even experienced T/Is can violate ethical norms when overwhelmed or intimidated. Thus, ethical misconduct is often rooted in cognitive limitations rather than moral deficiencies, highlighting the need for high-level simulation training.

Current research[17] shows that digitalisation and AI are reshaping ethical expectations in this field. AI-assisted tools now permeate legal and political translation/interpreting, boosting speed and consistency but also creating risks related to data privacy, algorithmic opacity, and bias in automated results. Using cloud platforms, speech-recognition systems, or machine-learning databases to process confidential material raises concerns about data storage, unauthorised access, reuse of training models, and digital traceability[18].

In this context, the study by Andrade Preciado et al.[19] presents a focused analysis of ethical challenges in AI-assisted translation, particularly issues of authorship, responsibility, transparency and bias in machine translation. They show that AI tools can diminish translator visibility, promote technological dependence and reproduce cultural or gender stereotypes. The authors emphasise the need for critical, well-supervised use of AI and greater awareness of its ethical risks. They conclude that translation training and professional codes should incorporate AI-ethics and be adapted to cultural and linguistic contexts.

Ruohonen et al.[20] also show that scenario-based analysis effectively reveals ethical risks in technology-mediated settings, highlighting the value of contextual, model-based research tools. These methods help detect threats such as unauthorised access, model reuse and digital traceability[21]. Puiu[22] defines ethical dilemmas as value conflicts with no clear solutions, arguing that they

---

[17] Blanca, J. M., & Torres-Simón, I. (2021). Ethical challenges of AI-assisted translation: Balancing human oversight and automation. *Translation & Interpreting Studies.* 2021. Vol. 16*(*2). P. 224–243. https://doi.org/ 10.56294/ai2025151

Veltmeijer, E., & Gerritsen, C. (2025). Legal and ethical implications of AI-based crowd analysis: The AI Act and beyond. *AI & Ethic*. 2025. Vol. 5. P. 3173–3183. https://doi.org/10.1007/s43681-024-00644-x

[18] Abdulrahman, A., Richards, D., Bilgin, A. A., & Formosa, P. Developing ethical principle awareness and reasoning in a cybersecurity context: Enhancing user understanding using Ripple Down Rules. *Computers & Security*. 2025. https://doi.org/10.1016/j.cose.2025.104761

[19] Andrade Preciado, M., Sánchez Ramírez, H. J., & Priego Sánchez, Á. B. Ethical Challenges in AI-Assisted Translation. *EthAIca,* 2025. Vol. 4. 151 p. https://doi.org/10.56294/ai2025151

[20] Ruohonen, J., Koskinen, J., Klausen, S. H., & Gerdes, A. *A scenario analysis of ethical issues in dark patterns and their research.* 2025. URL: https://arxiv.org/pdf/2503.01828

[21] Abdulrahman, A., Richards, D., Bilgin, A. A., & Formosa, P. *Developing ethical principle awareness and reasoning in a cybersecurity context: Enhancing user understanding using Ripple Down Rules. Computers & Security*. 2025. https://doi.org/10.1016/j.cose.2025.104761

[22] Puiu, S. Ethical dilemmas. *Encyclopedia of Sustainable Management*. Springer, 2023. P. 1517–1522. https://doi.org/ 10.1007/978-3-031-25984-5_570

require considered judgement rather than technical solutions and are shaped by organisational culture and stakeholder expectations. Her work in sustainable management emphasizes the need for responsible, reflective decision-making in complex professional environments.

Despite significant progress, research remains lacking empirical, scenario-based studies examining how T/Is prioritise ethical norms while simultaneously confronting confidentiality demands, legal risks, institutional pressure, and AI-mediated workflows. This study addresses this gap by using supervised ethical simulations to track decision-making patterns, risk assessments, and prioritisation strategies in settings that closely resemble real-world confidential communication.

2. Ethical dilemmas arising in translation / interpreting of confidential legal and political texts

The translation/interpreting of confidential legal and political texts presents *a complex ethical dilemma*, in which the T/I's decisions may have far-reaching consequences beyond linguistics. These dilemmas often arise from the intersection of conflicting priorities such as fidelity to the source text, the imperative to maintain confidentiality, institutional pressures, and technological failures.

The ethical dilemmas can be summarised as follows.

Accuracy vs. Confidentiality. One of the most common ethical tensions involves a T/I's attempt to reconcile the normative commitment to semantic and pragmatic accuracy with the need to protect sensitive content. T/Is may face institutional or political pressure to deliberately alter or obscure certain elements of the source text to mitigate potential diplomatic fallout or to comply with national security protocols. Such acts of "protective editing" or strategic omissions raise questions about the limits of professional autonomy and the T/I's ethical obligations toward truthfulness and transparency. For instance, omitting politically charged terminology or softening incriminating statements in a diplomatic communiqué may be motivated by a desire to preserve bilateral relations, yet in doing so, they simultaneously compromise the integrity of the original message.

Conflict of Interest. This dilemma may arise when T/Is operate in a setting where they are professionally or personally aligned with more than one stakeholder. This is especially noticeable in legal arbitration, multilateral diplomacy, or corporate-state negotiations, where a T/I may be simultaneously employed or previously associated with conflicting parties. Such dual loyalties can undermine the T/I's impartiality and lead to ethical compromises, whether in the form of selective translation/interpreting, accent manipulation, or implicit

advocacy. T/Is' credibility depends not only on their linguistic competence but also on maintaining professional independence.

Information Leakage and Security Risks. Confidential legal and political translation / interpreting are inherently vulnerable to information leaks, caused by both human error and technological vulnerabilities. T/Is working without a secure digital infrastructure or using cloud-based machine translation tools may inadvertently disclose confidential information. Even in secure settings, human factors, such as negligence, misunderstanding of data processing protocols, or social engineering attacks, can lead to unintentional leakage. The ethical responsibility of the T/I extends beyond translation/interpreting accuracy to include data management – an awareness of and adherence to cybersecurity regulations, encryption standards, and secure communication channels.

Linguistic Manipulation. Ethical dilemmas also arise when T/Is resort to linguistic and stylistic manipulation to reinterpret the meaning of a text for ideological, persuasive, or protective purposes. This includes such subtle techniques as softening tone, altering register, or reframing key concepts to align the translation/interpreting with the norms of the receiving culture or the client's agenda. While any translation/interpreting involves a certain degree of interpretive mediation, the deliberate distortion or rhetorical reshaping of politically or legally confidential texts can border on ideological manipulation or even disinformation. These practices challenge the ethical ideal of the T/I as a neutral intermediary and require critical reflection on the fine line between legitimate localization and intentional distortion.

Ethical Implications of AI in Confidential Translation / Interpreting. The growing integration of AI and machine translation (hereinafter MT) systems into legal and political translation/interpreting processes is creating a new level of ethical complexity. Alongside conventional human-centred workflows, T/Is now depend on a wide range of AI-driven technologies, including cloud-based MT services (e.g., Google Translate, DeepL, Microsoft Translator), enterprise and on-premise secure MT systems (e.g., DeepL Enterprise, SYSTRAN Neural Server, PROMT Secure, Tilde MT), AI-supported CAT tools (e.g., Trados Studio, memoQ, Phrase), automated speech recognition and remote translation platforms (e.g., Zoom AI Companion, Otter.ai, KUDO AI), as well as generative AI solutions based on large language models (e.g., ChatGPT, Claude, Gemini). Although these technologies offer obvious benefits, such as higher processing speed, terminological uniformity, and multimodal capabilities, their deployment in contexts involving confidential content entails significant risks, including cloud storage vulnerabilities, the reuse of confidential data for model training, opaque and potentially biased algorithms, possible third-party access, and a weakening of human-centred ethical judgement and accountability.

T/Is must consider whether the use of such technologies complies with required confidentiality standards and whether the results preserve pragmatic subtleties critical in legal contexts. Delegating ethical judgment to non-intelligent systems remains problematic, particularly when errors in automatic translation can lead to legal misinterpretations. Thus, the role of the T/I is evolving from a passive user of computational tools to an ethical overseer aware of AI.

3. Case-based analysis and scenario-based simulations of ethical decision-making in confidential translation settings

To explore how ethical principles are applied in practice, we propose a two-stage approach based on case-based analysis and scenario-based simulations.

Stage 1 – **The Case-Based Analytical Component** – draws on three documented cases, identified through the analysis of a corpus of 24 legal and political texts. Each case presents a typical ethical dilemma of legal and political translation / interpreting: (1) handling politically confidential documents; (2) detecting legally significant inconsistencies in an international treaty; and (3) interpreting provocative statements during live interviews. These cases illustrate different forms of professional risk associated with confidentiality, legal consequences, and socially sensitive language. All cases were examined by using an ethical-linguistic coding matrix, which systematically evaluates how T/Is managed key factors, such as: *confidentiality management*, including the protection, concealment, or inadvertent disclosure of confidential information; *balanced accuracy under pressure*, assessing how linguistic accuracy was maintained or strategically adjusted under pressure; *mitigation and euphemisation strategies*, reflecting the intentional softening, paraphrasing, or partial omission of potentially harmful content; and *decision-making logic*, highlighting both explicit and implicit justifications for professional judgments in context.

The matrix reveals recurring ethical patterns and tensions that shape T/Is' moral reasoning in high-stakes contexts, demonstrating the dual linguistic and ethical nature of their professional role.

Stage 2 – Simulation of Ethical Dilemmas – presents hypothetical but plausible high-stakes ethical dilemmas to examine T/Is' behaviour in ethically sensitive contexts, particularly in legal and political spheres, where confidentiality, accuracy, and professional responsibility are paramount. These dilemmas not only test T/Is' linguistic competence but also challenge their moral principles, professional autonomy, and institutional loyalty. The value of such simulations lies in their ability to reveal hidden tensions between the theoretical foundations of translation / interpreting ethics, such as codes of conduct and

norms of neutrality, and the unpredictability of real-life communicative environment.

Simulation exercises are used to model T/Is' responses to moral conflicts related to conflicting obligations, such as maintaining confidentiality or disclosing information about wrongdoing, remaining faithful to the source text, or adjusting it for cultural sensitivity. Each scenario is accompanied by a decision-making framework that helps prioritise norms and evaluate T/Is' choices, such as: *Confidentiality → Legal Obligations → Professional Ethics → Personal Values*. This algorithm allows for systematic ethical reflection and assists in identifying key norms and responsibilities.

Scenario 1: Access to Politically Confidential Information. A translator working on a classified report for a government agency comes across confidential information that points to *systemic corruption*, including possible financial fraud, abuse of authority, or misappropriation of public resources. The materials are contained in official correspondence and internal audit reports. Although the document is not intended for publication, its contents clearly implicate high-ranking officials and point to ongoing harm to public welfare and democratic integrity.

This situation creates a profound ethical conflict, placing the translator at the intersection of two competing imperatives. On the one hand, professional confidentiality requires translators to adhere to strict non-disclosure agreements and the confidentiality rules embedded in their institutional contracts. Any violation of these obligations may entail legal consequences, such as civil penalties or disqualification, and will likely undermine trust in the translator's role as a neutral linguist. On the other hand, issues of civic duty and moral agency arise when the translator detects potentially unlawful or unethical content in a text. Such awareness can trigger a strong sense of responsibility or a perception of broader public-interest obligations that may warrant disclosure. From a civic ethics perspective, translators may feel compelled to safeguard democratic institutions and prevent societal harm. Demonstrating moral courage in such a context involves taking principled action despite possible risks to one's professional standing or personal security. Viewed through a whistleblowing lens, translators may also see themselves as insiders positioned to reveal institutional misconduct, especially when internal oversight systems seem ineffective, compromised, or entirely lacking.

Contextual factors, especially differing levels of whistleblower protection across jurisdictions, play a crucial role in shaping translators' ethical decision-making when working with sensitive legal or political material. In some countries, laws may provide safeguards only under narrowly defined conditions, or may not provide them at all, particularly if disclosure of information violates

national security. This legal uncertainty can have a chilling effect, preventing T/Is from acting even in cases of serious violations.

Institutional culture also shapes decisions, as organizations that suppress dissent or punish criticism make T/Is view official reporting channels as ineffective or unsafe. In such an environment, trust in internal accountability mechanisms may be undermined, leading to T/Is' isolation and uncertainty about how to proceed.

Personal risk further complicates decisions, as translators who consider disclosure may face consequences such as disqualification, reputational harm, legal action, or personal threats. These risks are heightened when the translator works without anonymity or institutional support, as is often the case with freelancers or contractors.

These dilemmas are exacerbated by the often-ambiguous provisions of professional codes of ethics. Organizations such as the International Federation of Translators (FIT, 1994) and International Association of Conference Interpreters (AIIC, 2018) emphasize confidentiality as a foundational principle of the profession. However, these codes offer little guidance for situations where confidentiality conflicts with legal or ethical duties, such as exposing criminal behaviour or systemic abuse. The lack of clear exceptions for such cases leaves practitioners in a moral grey zone, forcing them to act professionally without clear institutional support.

In such an ethically sensitive context, T/Is face difficult choices, each shaped by conflicting values, potential consequences, and institutional constraints (Fig. 1).

One possible solution is *strict adherence to confidentiality*, whereby the T/I chooses to complete the work without disclosing the problematic content. This approach prioritises contractual obligations and professional neutrality, reflecting the belief that T/Is must remain impartial and bound by the legal frameworks of their work, regardless of the content they encounter. Alternatively, a T/I may resort to *discreet internal escalation*. In this scenario, the T/I raises concerns within the organization through designated internal channels, such as a manager, ethics officer, or ombudsman. This approach aims to align the T/I's moral interests with institutional ethics by resolving the issue through official procedures. However, its success depends on transparency, accountability, and a willingness to act within the organization.

In cases where internal escalation appears ineffective, unsafe, or hostile, T/Is resort to *external disclosure or whistleblowing*. This involves informing external factors, such as regulators, journalists, or human rights organizations. While this route potentially represents a moral or civic duty to disclose wrongdoing, it carries the greatest professional and legal risks, including breach

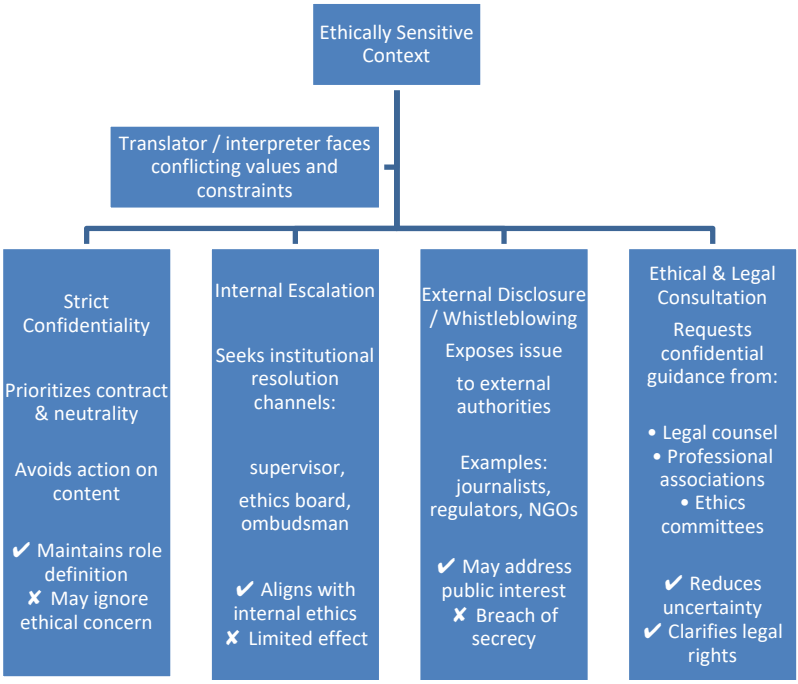

Fig. 1. Ethical decision-making in handling confidential information

of confidentiality, reputational damage, and potential liability under secrecy. However, it may be considered necessary if the T/I believes the harm from inaction outweighs the personal costs.

A more cautious and measured approach may include *ethical consultation and legal advice*. Before taking any action, a T/I may seek confidential advice from a lawyer, professional associations (e.g., AIIC (2018) or FIT (1994)), or academic and institutional ethics boards. This approach allows the T/I assess personal and professional risk, clarify legal aspects, and determine whether protected channels for disclosure exist. It reflects a commitment to careful ethical reasoning and well-informed decision-making, particularly when T/I face ambiguous situations lacking clear guidance.

This scenario demonstrates the limits of a rigid, deontological (i.e., rule-following) approach in ethical translation/interpreting practice. Instead, a context-sensitive, pluralistic model is required that considers:

- the ***severity and scope of harm*** potentially caused by inaction;
- the ***effectiveness and integrity of available reporting mechanisms***;

- the ***relative weight of competing*** responsibilities: client loyalty, legal compliance, broader social responsibility;
- ***long-term implications*** for the translation agency, professional trust, and institutional reform.

This scenario illustrates the complex ethical challenges involved in handling confidential information, where T/Is must balance professional confidentiality against the moral or legal duty to report wrongdoing. Making such decisions requires a careful assessment of ethical obligations, institutional frameworks, and personal risk, often under expert guidance.

This case vividly demonstrates the ethical ambiguity inherent in high-stakes translation/interpreting contexts, where linguistic expertise intersects with institutional secrecy and moral responsibility. It highlights the urgent need for:

- clearer ethical guidelines and exceptions for T/Is handling confidential content;
- confidential mechanisms for ethical consultation and reporting;
- a broader view of the T/I's role – not only as a linguistic intermediary, but also, when necessary, as a guardian of integrity in complex communicative and institutional settings.

Scenario 2: Legal Inaccuracy in a Contract. While translating a large international contract between two multinational companies, the translator notices a clause that appears *legally inconsistent or ambiguous.* This inconsistency, though subtle, can significantly affect the understanding of contractual obligations, potentially leading to contract invalidity or future litigation. Although the translators have no formal legal training, their linguistic and contextual awareness, sharpened by legal translation experience, allows them to spot the potential error.

This situation places the translator in a difficult ethical and professional position. On the one hand, the translator's primary responsibility is to ensure a faithful, accurate, and stylistically correct rendering of the source text. On the other hand, ignoring potentially critical flaws even from a legal perspective, can compromise the integrity of the translation and lead to real consequences for the contracting parties.

The *ethical and professional dilemma* in this scenario centres on the translator's responsibility, the tension between professional risk and due diligence, and compliance with legal and ethical standards. Translators are generally cautioned against providing legal advice, as they are not qualified lawyers. However, when a linguistic analysis reveals a legal contradiction, such as a mistranslation of legal terminology, a contradictory clause, or a structural incoherence, the translator must decide whether to inform the client or simply maintain linguistic equivalence.

This raises *a second dilemma*: professional risk versus due diligence. Notifying a problem may be interpreted as a violation of professional boundaries, particularly if the client expects due diligence to be conducted after the translation. At the same time, ignoring a potential problem may be viewed as a failure to exercise due diligence, especially if it results in financial or reputational damage. Furthermore, legal and ethical norms come into play. Codes of conduct adopted by organizations such as the International Federation of Translators (FIT, 1994) or national translators' associations emphasize values such as accuracy, integrity, and transparency. Some guidelines note that translators working in specialised fields, including law or medicine, need adequate subject knowledge to act responsibly when the accuracy of their work has really legal, financial, or human consequences.

Translators' possible responses to this ethical and professional dilemma vary in formality and level of involvement, but all aim to balance professional boundaries with responsible conduct (Fig. 2).

One approach is a ***discreet*** *request for clarification*, where the translator comments on the problematic section and makes a neutral request to the client, inviting a qualified lawyer to review the clause for accuracy. This method respects the translator's limited legal authority while simultaneously ensuring the potential problem is identified. Another option is ***collaboration with legal experts***, particularly if the translator is part of a larger team that includes lawyers or bilingual legal consultants. In this case, the translator can raise the issue internally, allowing the lawyer to assess and address the discrepancy appropriately. A third option is *to document the comments* as a translator's note, which neutrally addresses the identified linguistic discrepancy without delving

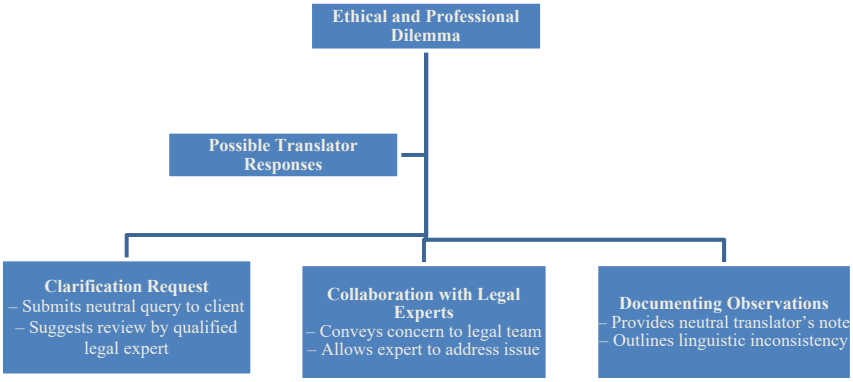

Fig. 2. Ethical decision-making in translators' responses to legal inaccuracies in contracts

into legal interpretation. This ensures transparency, demonstrates due diligence, and helps protect the translator's professional liability, while remaining faithful to the source text and the client's expectations

Possible *ethical approaches* to decision-making include, first, identifying the ethical issue by recognizing the existence of a moral dilemma or value conflict in the translation task. The translators then evaluate the interests, rights, and potential impact on all stakeholders, including the client, the public, authorities, and themselves. They then consult relevant professional codes of ethics and legal requirements to guide the process. The translator then weighs available options by analysing their benefits, risks, and compliance with ethical principles. After careful consideration, a reasoned decision is made, considering professional responsibilities, legal constraints, and personal values. Finally, the decision-making process and its results are documented and analysed to ensure accountability and support future ethical practice.

Assessing this scenario requires careful analysis of the translator's role limitations, balancing client expectations with the need for legal accuracy, and the implementation of risk mitigation strategies to maintain professional integrity and avoid potential liabilities.

This scenario illustrates the evolving role of translators in specialised fields, where professional boundaries intersect with ethical responsibility. It emphasizes the need for:

- clear protocols for handling domain-specific ambiguities;
- training in domain knowledge without assuming specialized responsibilities;
- mechanisms for interaction between translators and subject-matter experts.

In sensitive situations such as international law or trade, translators must balance linguistic accuracy with functional precision, maintaining a balance between professional competence and the ethical obligation to prevent foreseeable harm.

Scenario 3: Politically Provocative Discourse. While interpreting a live political interview, the interpreter encounters statements that are provocative or outright offensive and specifically directed against a specific ethnic group. Such statements are not only provocative in content but also have the potential to inflame social tensions, exacerbate interethnic conflicts, and provoke civil unrest.

The *core of the dilemma* lies in balancing two often conflicting imperatives: *the duty* to provide an accurate, word-for-word interpreting that faithfully conveys the speaker's original intent, and *the ethical responsibility* to mitigate harm by avoiding language that could incite hatred, discrimination,

or violence. Literal accuracy in interpreting is fundamental to the professional interpreter's role, ensuring transparency, allowing audiences to hear unbiased political discourse, and adhering to the principles of impartiality and accuracy. This obligation promotes informed public debate and accountability.

However, the uncontrolled repetition of offensive or provocative language may contravene broadcasting regulations, many of which strictly limit hate speech and inappropriate content. Failure to moderate such language can result in regulatory sanctions against the broadcaster, weaken public trust, and increase the risk of social instability. Moreover, from an ethical perspective, the interpreter assumes moral responsibility, recognizing that language is performative and can reinforce stereotypes, deepen divisions, and provoke harm. Faced with these conflicting demands, interpreters may consider several response strategies (Fig. 3).

One approach involves *softening or neutralizing offensive terms*, replacing them with less provocative expressions while preserving the essence of the message. This strategy prioritises social responsibility but risks accusations of censorship or misrepresentation of the speaker's intent.

Another approach involves using *disclaimers or interpretive cues* that alert the audience to the offensive nature of the statements without repeating them verbatim, thereby ensuring transparency and adhering to ethical standards. The real-life nature of interpreting significantly increases the workload, limiting opportunities for reflection or consultation and requiring immediate, informed decisions.

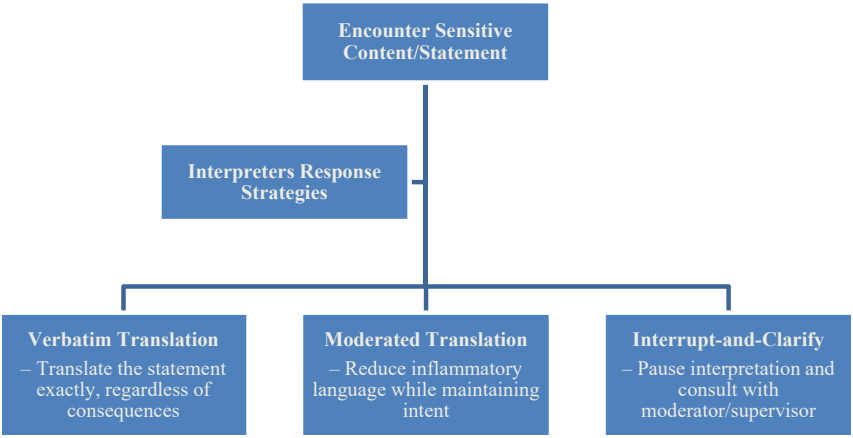

Fig. 3. Ethical decision-making in interpreting politically provocative discourse

Interpreters must also consider the broader political and cultural context, including social tensions, the sensitivity of the target ethnic group and the potential consequences of acting or not acting.

This scenario highlights the need for comprehensive ethical training and clear professional guidelines for interpreters working in politically sensitive environments, particularly when handling hate speech or inflammatory content. With institutional support such as ethical consultation before and after broadcasts, interpreters can better navigate these dilemmas, underscoring their evolving role as ethical actors who must balance accuracy, responsibility, and social impact in highly charged environments.

The decision priorities matrix categorizes priority levels according to key ethical considerations: *Public Interest* is assigned a high priority, *Legal Compliance* is also considered a high priority, *Professional Standards* is given a medium priority, and *Confidentiality* is given a medium or low priority depending on the context (Table 1).

4. Framework for ethical decision-making in confidential translation settings

To facilitate ethical decision-making in these diverse scenarios, the following multi-level Ethical decision-making model is proposed (Fig. 4).

This model, which consists of three interrelated components (a contextual frame, clearly articulated professional roles, and ethical decision priorities) offers flexible yet structured decision-making framework through flowcharts and matrices that help T/Is visualise norms, prioritise consequences and assess risks associated with each choice. These simulations also encourage reflective practice and serve as valuable teaching tools for developing ethical awareness and critical thinking in T/Is training.

Table 1

Decision priorities matrix

Ethical Decision Priorities	Priority Level		
	High	Medium	Low
Public Interest and Harm Minimization	✓	–	–
Legal Compliance (domestic and international)	✓	–	–
Professional Standards (as defined by translation codes)	–	✓	–
Confidentiality and Non-Disclosure Obligations	–	✓	✓

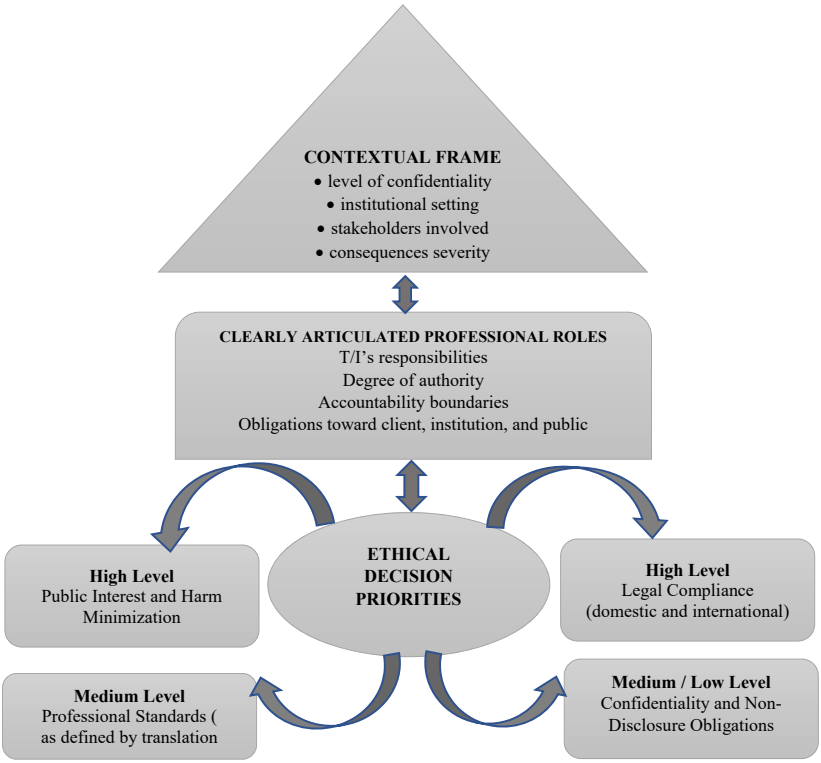

Fig. 4. Ethical decision-making model

T/Is' reactions to ethically sensitive situations can be understood by integrating empirical data, findings from expert interviews, and documented professional experience, which reveals three main behavioural patterns in how they handle moral dilemmas.

The **Conformist Pattern** assumes that T/Is strictly follow client instructions, even if these conflict with professional ethical standards. This behaviour is frequently motivated by job insecurity, institutional hierarchy, or a lack of formal ethical training. For example, a T/I working for a government agency may be tasked with omitting or soften information about human rights abuses in official reports and comply to avoid jeopardising their position or professional relationships. Empirical research shows that T/Is in hierarchical or politically sensitive environments often feel pressured to subordinate ethical considerations to institutional demands.

In contrast, the **Activist Pattern** is exemplified by T/Is who take a principled stance by refusing to work with ethically questionable content or reporting violations. For example, a translator assigned to render a classified document may uncover evidence of corruption or human rights violations. Following this model, the translator might anonymously report the findings to regulatory authorities or abandon the translation entirely. While ethically commendable, such actions can carry significant professional risks, including loss of contracts, reputational damage, or legal repercussions.

The **Hybrid Pattern** reflects a more nuanced approach, where T/Is make compromises to minimise potentially dangerous content while maintaining core ethical principles. This pragmatic approach considers the complexity of real contexts and the conflicting demands on T/Is. For example, when interpreting a politically provocative speech, an interpreter might tone down the provocative language to avoid escalating tensions while still maintaining the original message. This approach is common among interpreters working in the diplomatic or media fields, where balancing accuracy with social responsibility is critical.

Each behavioural pattern is critically assessed against well-established ethical standards developed by professional organizations such as International Association of Conference Interpreters (AIIC, 2018), American Translators Association (ATA, 2011), International Federation of Translators (FIT, 1994), and *Standards of Conduct for the International Civil Service*, United Nations (UN Code, 2004). These standards guide ethical assessment, focusing on key parameters including respect for confidentiality, maintaining semantic integrity and accuracy, demonstrating professional responsibility and accountability, awareness of legal obligations, and consideration of the potential impact on stakeholders and public trust.

SWOT analysis (i.e. a strategic planning tool used to identify Strengths, Weaknesses, Opportunities, and Threats related to a project, organization, or situation), combined with dilemma-analysis matrices (Table 2), provides a structured framework for understanding T/I's current position and planning strategically in professional, research, or educational contexts.

For example, if corruption is discovered, a SWOT analysis might weigh the benefits of reporting violations (public interest, ethical integrity) against the risks (legal consequences, personal safety). Similarly, a dilemma-analysis matrix can compare options such as reporting the issue, maintaining strict confidentiality, or seeking legal advice, describing the consequences of each option and the ethical standards being upheld or violated.

A comparison of translators' codes of ethics in the United States, the European Union, and Ukraine reveals both convergences and divergences arising from

Table 2

SWOT analysis and dilemma-analysis matrices

Scenario	Possible Actions	Consequences	Ethical Norms
Discovery of corruption	Report to authorities	Legal repercussions; risk to translator	Confidentiality vs. Public Interest
Legal inaccuracies in contracts	Correct silently, inform client, or suggest legal review	Risk of overstepping role; client litigation risk	Responsibility to client vs. Legal clarity
Political provocation	Tone down expression, verbatim translation, or consult supervisor	Avoid political fallout; risk of distortion or censorship	Fidelity vs. Social Responsibility

differences in legal systems, professional traditions, and cultural expectations. In the United States, ethical standards are primarily defined by professional associations such as the American Translators Association (ATA, 2011), which emphasise confidentiality, accuracy, and impartiality, with a particular focus on client relationships and legal compliance. The European Union, guided by organisations such as the International Federation of Translators (FIT, 1994) and national organisations, integrates broader principles including social responsibility and respect for human rights, reflecting the EU's multilingual and multicultural environment. Emerging Code of Professional Ethics (2023) in Ukrainian Association of Translators and Interpreters (UATI) combines international standards with specific national considerations related to political sensitivity and ongoing institutional reforms, often emphasising the T/I's role in ensuring transparency and promoting national legal integrity.

An empirical analysis of discrepancies in the translation/interpreting of legal and political texts in these regions reveals the critical consequences of ethical violations. The most striking examples are diplomatic misunderstandings arising from mistranslation of political statements, and judicial errors caused by inaccurate legal translation, which led to international disputes and miscarriages of justice. For example, mistranslation in bilateral treaties caused diplomatic tensions, while errors by court interpreters resulted in wrongful convictions or appeals, highlighting the urgent need for strict adherence to ethical standards.

Moreover, the status of ethics training in translator education varies significantly in the United States, the EU, and Ukraine. In the United States and many European countries, formalised ethics curricula are increasingly integrated into T/I training programmes, often complemented by requirements for continuing professional development and certification. Meanwhile, the Ukrainian translator education system is still developing its ethical training components, with limited structured programmes and varying institutional

focus. This gap in ethical training directly affects T/Is' competence in resolving complex ethical dilemmas, highlighting the urgent need for comprehensive ethics education to strengthen professional standards worldwide.

CONCLUSIONS

This study provides an in-depth analysis of the ethical challenges that arise in legal and political translation/interpreting, emphasising that professional practice in these fields is shaped not only by linguistic competence but also by legal constraints, institutional demands, and moral responsibility.

The interdisciplinary character of ethical challenges in confidential translational settings becomes evident through the convergence of linguistics that ensures precision and accuracy; law that sets standards for confidentiality and accountability; ethics that guides moral decision-making; and information security that manages data protection and digital vulnerabilities. Taken together, these dimensions highlight the importance of T/Is' training that combines legal knowledge, ethical reasoning, and cybersecurity competence, enabling them to navigate a dynamic communications environment.

The research methodology incorporated corpus-based analysis, case-based analysis and scenario-based simulations, which helped trace how ethical standards, linguistic behaviour, and institutional power relations interact in confidential translational settings. Corpus-based analysis of 24 legal and political texts identified three documented cases, such as managing politically sensitive documents; detecting legally significant discrepancies in an international treaty, and interpreting provocative statements in real-time interviews. Case-based analysis exemplified the recurrent ethical dilemmas encountered by T/Is in legal and political translational setting, highlighting professional risks linked to confidentiality breaches, exposure to legal liability, and the management of socially sensitive language. Scenario-based simulations generated plausible high-stakes ethical scenarios, each varying key contextual parameters, such as secrecy level, degrees of legal responsibility, institutional hierarchy, and the severity of potential outcomes.

These analytical procedures allowed the study to demonstrate that translation / interpreting in highly sensitive environments, such as political, diplomatic, and judicial settings, involve T/Is' persistent ethical tensions. T/Is face a complex web of often conflicting obligations, including confidentiality, accuracy, neutrality, conflict of interest, security risks, linguistic manipulation, information leakage, and public interest. Emerging challenges, including AI-assisted translation, digital vulnerabilities, and geopolitical instability, increase ethical risks in sensitive contexts.

The key challenge is defining the boundaries of professional T/Is' responsibility in ethically sensitive situations. Although codes of conduct (AIIC, ATA, FIT, UN/EU guidelines) emphasise neutrality, confidentiality, and accuracy, real-life practice often requires ethical judgment and autonomy. This raises critical questions:

- When should T/Is intervene in ethically problematic content?
- When does loyalty to a client give way to broader societal, legal, or human rights concerns?
- How should conflicting obligations, such as public interest versus confidentiality, be prioritised in crisis situations?

T/Is face dilemmas in which fidelity to the source text clashes with the need to safeguard confidentiality, promote transparency, consider societal consequences, or manage personal risk. Their responses to such dilemmas differ significantly, ranging from rigid compliance with established protocols and institutional expectations to ethically motivated intervention or context-dependent compromise.

The study identified three main behavioural patterns in decision-making process to handle moral dilemmas, such as: the conformist pattern, which prioritises institutional demands even at the expense of ethical norms; the activist pattern, which upholds ethical principles and public interest even when this challenges institutional expectations; and the hybrid pattern, which seeks to balance both by adapting selectively and making context-dependent judgements.

The findings suggest that rigid, rule-based approaches are inadequate; instead, flexible, situational ethical models are needed to guide responsible decision-making. But multilingual legal and political settings still lack a unified ethical framework. Divergent legal standards, institutional practices, and culturally shaped perceptions of the T/I's responsibilities create significant ethical ambiguity and, at times, contradictory demands. Maintaining ethical integrity requires coordinated institutional support, clearer enforcement mechanisms, improved professional guidance, and international compliance with ethical standards.

Decision-making in confidential legal and political translation / interpreting emerges as a highly context-bound process shaped by institutional hierarchies, perceived risks, legal obligations, personal values, and the anticipated consequences of professional choices. The analytical tools applied in this study enabled a nuanced examination of how ethical norms, linguistic decisions, and power structures interact within such environments. Building on these insights, the research introduced an Ethical Decision-Making Model that simulates sensitive translational scenarios without requiring access to real confidential material This model provides a structured yet adaptable framework that may

assist T/Is in visualising normative expectations, weighing outcomes, and evaluating risks linked to different courses of action. Beyond guiding practice, the simulations encourage reflective thinking and serve as a valuable teaching tool for developing ethical awareness and critical reasoning in translator and interpreter training.

Overall, the study demonstrates that T/Is in legal and political spheres act not only as language intermediaries but also as active ethical decision-makers. Their choices can influence legal outcomes, diplomatic relations, institutional credibility, and social stability. Therefore, strengthening ethical preparedness, professional autonomy, and interdisciplinary training is crucial to maintaining quality, safety, and integrity in responsible translation/interpreting work.

SUMMARY

The study examines the ethical challenges faced by translators/interpreters working with confidential legal and political texts, focusing on how they cope with the demands of accuracy, confidentiality, legal liability, and public interest. The aim of this study is to identify recurring ethical dilemmas, trace translators'/interpreters' decision-making processes, and demonstrate how institutional constraints and modern technological tools shape professional conduct. The research methodology includes corpus-based analysis of 24 legal and political texts, case-based analysis, and scenario-based simulation. The study implemented a two-stage empirical design: a Case-Based Analytical Component grounded on three documented ethical violations analysed through an ethical-linguistic coding matrix, and a Scenario-Based Simulation involving twelve legal translators/interpreters. The study's findings revealed three recurring behavioural patterns: conformist, activist, and hybrid. These decision-patterns are driven by institutional hierarchy, perceived risk, the use of AI tools, and unclear ethical guidelines. The key risks identified include data leakage, misrepresentation in legal contexts, manipulative language shifts, and the lack of transparency in AI processes. The study proposes an ethical decision-making model and emphasizes the need for improved professional training, the creation of secure digital infrastructures, and clearer consultation procedures and whistleblowing protocols in confidential translation/interpreting settings.

Bibliography

1. Pym, A. On translator ethics: Principles for mediation between cultures. Target. 2012. Vol. 28(1). P. 170–177. https://doi.org/10.1075/target.28.1.09kos
2. Koskinen, K. Institutional translation and ethics: A multidisciplinary approach. Handbook of Translation Studies. Y. Gambier & L. van Doorslaer (Eds.). Vol. 10. John Benjamins, 2020. P. 230–248.

3. Andrade Preciado, M., Sánchez Ramírez, H. J., & Priego Sánchez, Á. B. Ethical Challenges in AI-Assisted Translation. EthAIca, 2025. Vol. 4. 151 p. https://doi.org/10.56294/ai2025151

4. Abdulrahman, A., Richards, D., Bilgin, A. A., & Formosa, P. Developing ethical principle awareness and reasoning in a cybersecurity context: Enhancing user understanding using Ripple Down Rules. Computers & Security. 2025. https://doi.org/10.1016/j.cose.2025.104761

5. Baker, M. Ethics in the translation and interpreting curriculum. 2013. URL: https://www.monabaker.org/2015/11/15/ethics-in-the-translation-and-interpreting-curriculum/; Kalina, S. Ethical challenges in different interpreting settings. MonTI Monografías De Traducción E Interpretación (Special Issue 2). 2015. P. 63–86. https://doi.org/10.6035/MonTI.2015.ne2.2

6. Sánchez, M. T. Ethics in Translation and Interpreting Training: Cultivating Integrity from Classroom to Professional Practice. Journal of Education, Culture and Society. 2025. Vol. 16(1). P. 755–767. https://doi.org/10.15503/jecs2025.2.755.767

7. AlShaye, S. A. Revisiting professional translation ethics in Saudi Arabia: A cultural perspective. Humanities and Social Sciences Communications. 2025. Vol. 12. P. 509–521. https://doi.org/10.1057/s41599-025-04830-y

8. Šarčević, S. Challenges to the legal translator. In The Oxford Handbook of Translation Studies. 2012. https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199572120.013.0014

9. Boiko, Ya. V. Ethics and etiquette of diplomatic discourse as a translation studies problem. Scholarly Notes of V. I. Vernadsky Taurida National University. Series: Philology. Journalism. 2025. Vol. 36(75)(1). P. 290–296. https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.1.1/47

10. Solum, L. B. Legal Theory Lexicon: Legal Theory, Jurisprudence, and the Philosophy of Law. 2011. URL: http://journaloflaw.us/5%20The%20Post/1-1/JoL1-2,%20TP1-1,%20Solum.pdf

11. Kalina, S. Ethical challenges in different interpreting settings. MonTI Monografías De Traducción E Interpretación (Special Issue 2). 2015. P. 63–86. https://doi.org/10.6035/MonTI.2015.ne2.2 ; Horváth, I. Interpreter behaviour: A psychological approach. 2012. URL: https://knowledge-centre-translation-interpretation.ec.europa.eu/sites/default/files/ildiko_horvath_interpreter_behaviour_a_psychological_approach_0.pdf

12. McDonough, J., & Mackin, R. (2006). Establishing a secure translation environment. Journal of Information Security. 2006. Vol. 3(4). P. 210–218.

13. Leung, J. H. C. The object of fidelity in translating multilingual legislation. Semiotica. 2014. Vol. 201. P. 269–287. https://doi.org/10.1515/sem-2014-0026

14. Boiko, Ya. V. Ethics and etiquette of diplomatic discourse as a translation studies problem. Scholarly Notes of V. I. Vernadsky Taurida National University. Series: Philology. Journalism. 2025. Vol. 36(75)(1). P. 290–296. https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.1.1/47

15. Horváth, I. Interpreter behaviour: A psychological approach. 2012. URL: https://knowledge-centre-translation-interpretation.ec.europa.eu/sites/default/files/ildiko_horvath_i nterpreter_behaviour_a_psychological_approach_0.pdf

16. Gile, D. Basic concepts and models for interpreter and translator training (Rev. ed.). John Benjamins, 2009.

17. Blanca, J. M., & Torres-Simón, I. (2021). Ethical challenges of AI-assisted translation: Balancing human oversight and automation. Translation & Interpreting Studies. 2021. Vol. 16(2). P. 224–243. https://doi.org/10.56294/ai2025151; Veltmeijer, E., & Gerritsen, C. (2025). Legal and ethical implications of AI-based crowd analysis: The AI Act and beyond. AI & Ethic. 2025. Vol. 5. P. 3173–3183. https://doi.org/10.1007/s43681-024-00644-x

18. Abdulrahman, A., Richards, D., Bilgin, A. A., & Formosa, P. Developing ethical principle awareness and reasoning in a cybersecurity context: Enhancing user understanding using Ripple Down Rules. Computers & Security. 2025. https://doi.org/10.1016/j.cose.2025.104761

19. Andrade Preciado, M., Sánchez Ramírez, H. J., & Priego Sánchez, Á. B. Ethical Challenges in AI-Assisted Translation. EthAIca, 2025. Vol. 4. 151 p. https://doi.org/10.56294/ai2025151

20. Ruohonen, J., Koskinen, J., Klausen, S. H., & Gerdes, A. A scenario analysis of ethical issues in dark patterns and their research. 2025. URL: https://arxiv.org/pdf/2503.01828

21. Abdulrahman, A., Richards, D., Bilgin, A. A., & Formosa, P. Developing ethical principle awareness and reasoning in a cybersecurity context: Enhancing user understanding using Ripple Down Rules. Computers & Security. 2025. https://doi.org/10.1016/j.cose.2025.104761

22. Puiu, S. Ethical dilemmas. Encyclopedia of Sustainable Management. Springer, 2023. P. 1517–1522. https://doi.org/ 10.1007/978-3-031-25984-5_570

Sources

1. AIIC, 2018 – Code of Professional Ethics. International Association of Conference Interpreters. URL: https://aiic.org/site/ethics

2. ATA, 2011 – American Translators Association. Code of Ethics and Professional Practice. URL: https://www.atanet.org/governance/code-of-ethics/

3. Code of Professional Ethics (2023), Ukrainian Association of Translators and Interpreters (UATI). URL: https://ip-mediation.nipo.gov.ua/en/resources/detail/kodeks-profesijnoyi-etiki/

4. FIT, 1994 – International Federation of Translators. Translator's Charter. URL: https://www.fit-ift.org/translators-charter/

5. UN, 2004 – Standards of Conduct for the International Civil Service. United Nations. URL: https://icsc.un.org/Resources/General/Publications/standardsE.pdf

Information about the author:
Boiko Yana Viktorivna,
Doctor of Science in Philology, Professor,
Head of the Department of Philology and Translation
Kyiv National University of Technologies and Design
2, Mala Shyianovska Street, Kyiv, Ukraine

CHAPTER 19

СТРАТЕГІЇ ЖАНРОВОЇ АДАПТАЦІЇ ТЕКСТУ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ПРАГМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕРЕКЛАДАЧА (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОГО АНГЛОМОВНОГО ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ДИСКУРСУ)

Кінцак Н. І.
DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-704-8-19

ВСТУП

Сучасна перекладознавча парадигма характеризується зміщенням фокуса з формально-структурного аналізу на комунікативно-прагматичний аспект відтворення тексту. Саме тому ключовим критерієм якості перекладу стає не досягнення формальної відповідності, а забезпечення прагматичної адекватності та належного комунікативного ефекту[1].

Згідно з функціональним підходом та скопос-теорією, стратегія перекладу визначається функцією та метою (скопосом) цільового тексту в культурі мови-перекладу[2, 3]. У межах цього дослідження прагматичну адекватність ми розуміємо як оптимальну відповідність тексту перекладу його комунікативній меті, що часто вимагає відходу від строгої еквівалентності оригіналу. Це означає, що текст перекладу повинен гармонійно вливатись у нове соціокультурне середовище та відповідати очікуванням цільової аудиторії.

Комунікативний намір автора тексту завжди втілюється в межах певного текстового жанру[4]. Жанр – це не лише стилістична, а й глибоко прагматична категорія. Він містить специфічні конвенції, норми та правила комунікації, які суттєво різняться залежно від лінгвокультурного

[1] Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation. 3rd ed. London : Routledge, 2018. P. 236.

[2] Nord C. Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained. Manchester : St. Jerome Publishing, 1997. P. 27–29.

[3] Vermeer H. J. Skopos and commission in translational action. *The Translation Studies Reader* / ed. by L. Venuti. London : Routledge, 2000. P. 222.

[4] Swales J. M. Genre Analysis: English in Academic and Research Settings. Cambridge : Cambridge University Press, 1990. P. 46, 58.

середовища[5]. Оскільки жанрові очікування реципієнтів у вихідній та цільовій культурах часто не збігаються, збереження первинної форми тексту може призвести до руйнування його прагматичного потенціалу. Отже, для досягнення прагматичної адекватності перекладач змушений застосовувати механізм «культурного фільтра»[6], що на практиці реалізується через стратегії жанрової адаптації.

Здатність фахівця розпізнавати прагматичні лакуни, аналізувати відмінності жанрових конвенцій та свідомо вибирати належні адаптивні стратегії – це основа його прагматичної компетентності. Українські перекладознавці Р. Зорівчак та О. Чередниченко наголошували на необхідності формування у перекладачів навичок передачі національно-культурних кодів та гнучкого оперування фоновими знаннями[7], [8]. Проте, попри значну увагу науковців до окремих аспектів прагматики, питання формування прагматичної компетентності перекладача саме через цілеспрямоване опанування стратегій жанрової адаптації залишається недостатньо висвітленим.

Згідно з компетентнісним підходом, описаним у загальноєвропейському стандарті підготовки перекладачів[9], прагматична компетентність не є абстрактним теоретичним поняттям. Її поетапне формування тісно пов'язане з дотриманням сучасних нормативних вимог надання мовних послуг і вимагає регулярного застосування перекладацьких трансформацій на макро- та мікрорівнях тексту[10]. Саме жанрова адаптація виступає тим практичним інструментом, який дає змогу перекладачеві покращити навички міжкультурної комунікації та розвинути високий рівень прагматичної свідомості.

Мета розвідки полягає в теоретичному обґрунтуванні та практичному виявленні взаємозв'язку між застосуванням стратегій жанрової адаптації та рівнем сформованості прагматичної компетентності перекладача.

Об'єкт дослідження – прагматична компетентність перекладача як складова його професійної діяльності.

Предмет дослідження – стратегії жанрової адаптації тексту як визначальний засіб формування та розвитку прагматичної компетентності.

---

[5] Селіванова О. О. Основи теорії мовної комунікації : підручник. Черкаси : ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2011. С. 192–220.

[6] House J. Translation Quality Assessment: A Model Revisited. Tübingen : Gunter Narr Verlag, 1997. P. 111–117.

[7] Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози). Львів : Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. С. 38.

[8] Чередниченко О. І. Про мову і переклад. Київ : Либідь, 2007. С. 136.

[9] European Master's in Translation. Competence Framework 2017. Brussels : European Commission, 2017. 12 p.

[10] Hatim B., Mason I. Discourse and the Translator. London : Longman, 1990. P. 150–153.

Дослідження проведене на основі вибірки з 22 автентичних англомовних суспільно-політичних та новинних текстів, а також їхніх офіційних українських перекладів, опублікованих на міжнародній медіаплатформі GlobalVoices протягом 2025 року.

1. Теоретико-методологічні засади дослідження прагматичної компетентності та жанрової адаптації

1.1. Структура прагматичної компетентності перекладача

Прагматична компетентність – це інтегрована здатність фахівця досягати необхідного комунікативного ефекту в умовах міжкультурної взаємодії, лінгвістичні навички підпорядковані комунікативно-прагматичним цілям[11]. Основою для розуміння прагматичної компетентності є праці засновників теорії мовленнєвих актів Дж. Остіна та Дж. Серля. Згідно з їхнім підходом, будь-яке висловлення має ілокутивну силу – комунікативний намір мовця[12], [13]. Саме тому прагматична компетентність перекладача починається зі здатності виявити цю ілокутивну силу в тексті оригіналу та знайти засоби для її відтворення в тексті перекладу.

У концепції експертної перекладацької компетентності дослідницької групи PACTE модель має чітко виражений динамічний та інтерактивний характер. Прагматичні елементи в ній проявляються в межах білінгвальної субкомпетентності, що охоплює сукупність прагматичних, соціолінгвістичних та текстових знань, необхідних для комунікації обома мовами. Проте визначальним методологічним аспектом цієї моделі є те, що вказані прагматичні ресурси не є статичними. Центральною ланкою моделі виступає стратегічна субкомпетентність – основна мережа управління. Саме вона оцінює прагматичні параметри перекладацької ситуації, активує необхідні прагматичні та фонові знання з білінгвальної субкомпетентності, компенсує можливі дефіцити та контролює вибір оптимальних перекладацьких рішень для досягнення комунікативної мети[14].

Оскільки переклад – це специфічна форма міжкультурної передачі смислів, загальнолінгвістичні концепції прагматики утворюють необхідний теоретичний фундамент для формування перекладознавчих моделей.

---

[11] Bachman L. F. Fundamental Considerations in Language Testing. Oxford : Oxford University Press, 1990. P. 87–90.

[12] Austin J. L. How to Do Things with Words. Oxford : Clarendon Press, 1962. P. 98–100.

[13] Searle J. R. Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language. Cambridge : Cambridge University Press, 1969. P. 22–25.

[14] PACTE. Building a translation competence model. Triangulating Translation: Perspectives in Process Oriented Research / ed. by F. Alves. Amsterdam : John Benjamins, 2003. P. 57–58.

Екстраполюючи комунікативну модель О. Селіванової[15] на площину перекладознавства та зіставляючи її з рамкою компетентностей мережі EMT (European Master's in Translation)[16], ми пропонуємо виокремити такі ключові структурні елементи прагматичної компетентності перекладача:

– здатність розпізнавати прямі та приховані наміри автора оригіналу;
– володіння фоновими знаннями про культурні, історичні та соціальні реалії обох лінгвокультур;
– здатність прогнозувати реакцію цільової аудиторії на текст перекладу;
– уміння свідомо вибирати макро- та мікростратегії для компенсації прагматичних втрат та адаптації тексту.

Дж. Гаус наголошує, що перекладач повинен вміти оцінити текст не лише за його семантикою, а й за специфікою його функціонування в соціокультурному середовищі. Згідно з розробленою нею моделлю оцінювання якості перекладу, прагматична компетентність фахівця виявляється у здатності диференціювати комунікативні ситуації, які вимагають «явного» (overt) або «прихованого» (covert) перекладу. У випадку прихованого перекладу, коли цільовий текст не має жорсткої прив'язки до культури оригіналу і повинен функціонувати в соціумі як самостійний оригінальний текст (наприклад, наукові статті, рекламні тексти, інструкції), компетентний перекладач застосовує так званий культурний фільтр – свідому модифікацію форми та конвенцій тексту задля збереження його прагматичної функції та запобігання комунікативній невдачі. Натомість для явного перекладу (наприклад, політичних промов чи історичних документів) прагматична адекватність вимагає збереження вихідних соціокультурних маркерів без суттєвої жанрової адаптації[17].

1.2. Прагматичний потенціал жанрової специфіки тексту

Для того щоб зрозуміти, як формується прагматична компетентність, необхідно звернутися до поняття жанру. Традиційно в межах ранніх структурно-стилістичних досліджень жанр часто трактувався як набір формальних і лексико-граматичних ознак. Однак сучасна комунікативна лінгвістика розглядає жанр насамперед як прагматичну категорію. Фундамент такого розуміння заклав Дж. Сволс, який визначив жанр як клас комунікативних подій, що структурується спільною комунікативною

[15] Селіванова О. О. Основи теорії мовної комунікації : підручник. Черкаси : Видавництво ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2011. С. 205–215.
[16] European Master's in Translation. Competence Framework 2017. Brussels : European Commission, 2017. 12 p.
[17] House J. Translation Quality Assessment: A Model Revisited. Tübingen : Gunter Narr Verlag, 1997. P. 111–117.

метою[18]. Його методологію розширив В. Бгатія, довівши, що жанр є не просто текстом, а динамічною формою соціальної взаємодії та професійної поведінки. Жанр виникає як відповідь на типову комунікативну ситуацію і закріплює у свідомості носіїв мови певні очікування[19]. Як зазначає М. Бейкер, представники різних культур по-різному структурують інформацію навіть у межах одного глобального жанру, наприклад наукової статті чи ділового листа[20].

Залежність прагматики від функціональної мети найповніше розкривається через теорію К. Райсс. Для методологічної точності необхідно чітко розмежовувати поняття «комунікативний тип тексту» та «жанр». Зважаючи на функції мови, К. Райсс класифікувала тексти за їхньою провідною комунікативною функцією[21]:

– інформативні тексти (орієнтовані на зміст, прагматична мета яких – передача фактів);

– експресивні тексти (орієнтовані на форму та автора, прагматична мета яких – естетичний вплив);

– оперативні тексти (орієнтовані на звернення до реципієнта та спонукання його / її до дій).

Жанр у цій концепції розглядається як вторинна категорія – конкретна соціально-комунікативна форма реалізації того чи іншого типу тексту. Наприклад, інформативний тип тексту реалізується через такі жанри, як наукова стаття чи звіт, а оперативний – через інструкцію або рекламу. Кожен із цих типів реалізується через специфічні жанри, проте прагматична проблема перекладу полягає в тому, що правила побудови того самого жанру (як репрезентанта певного комунікативного типу) в різних мовах не є симетричними. Ігнорування цих правил побудови неминуче призводить до комунікативних збоїв та неприродності тексту для реципієнта.

1.3. Кореляція між зміною жанрової форми та збереженням прагматичного змісту

Розуміння нетотожності жанрових систем різних мов підводить до ключової проблеми дослідження: взаємозв'язку між формою тексту та його прагматичним змістом у процесі перекладу. Згідно зі скопос-теорією,

---

[18] Swales J. M. Genre Analysis: English in Academic and Research Settings. Cambridge : Cambridge University Press, 1990. P. 33–38.

[19] Bhatia V. K. Analysing Genre: Language Use in Professional Settings. London : Longman, 1993. P. 13–15.

[20] Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation. 3rd ed. London : Routledge, 2018. P. 252–254, 259.

[21] Reiss K. Translation Criticism – The Potentials and Limitations. Categories and Criteria for Translation Quality Assessment / trans. by E. F. Rhodes. Manchester : St. Jerome Publishing, 2000. P. 25–26.

у процесі перекладу необхідно звертати увагу на мету (скопос) цільового тексту[22]. Якщо мета перекладу збігається з метою оригіналу, перекладач повинен відтворити прагматичний потенціал вихідного тексту. Однак для збереження цього потенціалу часто необхідно модифікувати структурно-стилістичні конвенції цільового тексту або ж змінити його жанрову форму.

У межах нашого дослідження ми визначаємо жанрову адаптацію як макростратегію перекладу, що полягає у цілеспрямованій зміні структурно-композиційних, конвенційних та стилістичних параметрів оригіналу відповідно до жанрових очікувань цільової культури. Така адаптація втілюється у двох основних формах: 1) модифікація конвенцій у межах одного жанру (наприклад, зміна ступеня формальності резюме чи ділового листа); 2) повна зміна жанру відповідно до прагматичної мети перекладу (наприклад, переклад академічної статті у форматі науково-популярного тексту для неспеціалізованої аудиторії).

З методологічного погляду критично важливо розмежувати жанрову адаптацію (макрорівень тексту) та прагматичну адаптацію на рівні окремого висловлення (мікрорівень). Якщо прагматична адаптація на мікрорівні вирішує локальні комунікативні проблеми (наприклад, застосування описового перекладу для експлікації культурних реалій або лексико-семантичні трансформації для збереження іронії), то жанрова адаптація трансформує глобальну рамку тексту. Локальні прагматичні трансформації виступають підпорядкованими інструментами, які допомагають реалізувати загальну макростратегію тексту, не змінюючи при цьому його жанрову належність, якщо цього не вимагає скопос.

Взаємозв'язок між формою та прагматикою проявляється через ієрархію перекладацьких рішень, де макростратегії визначають загальну композиційну рамку тексту, а мікростратегії забезпечують локальну прагматичну адекватність:

– домінування функції над формою (макрорівень): якщо конвенції жанру оригіналу суперечать нормам цільової культури (наприклад, надмірно емоційна англомовна реклама при перекладі для більш консервативної аудиторії), перекладач застосовує макростратегію адаптації, свідомо змінюючи стилістичні та структурні параметри тексту загалом[23];

– принцип компенсації (мікрорівень): втрата певного прагматичного відтінку (наприклад, іронії, закладеної у грі слів мови-оригіналу) вимагає

[22] Vermeer H. J. Skopos and commission in translational action. *The Translation Studies Reader* / ed. by L. Venuti. London : Routledge, 2000. P. 221–222.

[23] Nord C. Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained. Manchester : St. Jerome Publishing, 1997. P. 92–93.

застосування лексико-стилістичних трансформацій в іншому місці тексту для відновлення прагматичного балансу без порушення жанрових норм[24];

– запобігання комунікативним збоям (мікрорівень): дослівне перенесення реалій без урахування фонових знань цільової аудиторії створює прагматичні лакуни[25, 26]. Застосування мікростратегії прагматичної експлікації (через описовий переклад) є шляхом збереження первинного комунікативного наміру автора в межах адаптованого тексту.

Отже, жанрова адаптація – це комплексний процес. Здатність фахівця усвідомлювати необхідність адаптації та втілювати її через інтеграцію макростратегій (робота з конвенціями жанру) та мікростратегій (локальні прагматичні трансформації) свідчить про високий рівень розвитку прагматичної компетентності. Саме типологія цих стратегій жанрової адаптації потребує детального розгляду, що буде здійснено в наступному розділі.

2. Типологія стратегій жанрової адаптації тексту

2.1. Прагматичні макростратегії жанрової адаптації (на рівні всього тексту)

Розв'язання прагматичних завдань у процесі перекладу вимагає від фахівця системного підходу, який реалізується через застосування певних стратегій. У контексті нашого дослідження під перекладацькою стратегією ми розуміємо свідомий план дій перекладача, спрямований на досягнення максимальної прагматичної еквівалентності. Важливо наголосити, що концептуальною базою для досягнення такої еквівалентності є саме жанр.

Жанр постає як макроструктура, що диктує чіткі конвенції та правила комунікації в цільовій культурі. Щоб текст органічно функціонував у новому соціокультурному середовищі та відповідав очікуванням реципієнта, перекладач повинен підпорядковувати свої прагматичні цілі вимогам цільового жанру. З огляду на це всі подальші прагматичні трансформації розглядаються нами не як ізольовані технічні прийоми, а як тактичні інструменти реалізації глобальної стратегії – жанрової адаптації тексту.

Вибір конкретних макро- та мікростратегій залежить від здатності конкретного методу безпосередньо впливати на ілокутивну силу висловлення й адаптувати його до фонових знань цільової аудиторії. У цьому дослідженні ми не фокусуємося на суто граматичних чи

---

[24] Hervey S., Higgins I. Thinking Translation: A Course in Translation Method: French to English. London : Routledge, 1992. P. 34–40.

[25] Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation. 3rd ed. London : Routledge, 2018. P. 38–41.

[26] Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози). Львів : Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. С. 84–85.

синтаксичних трансформаціях, якщо вони зумовлені лише структурними розбіжностями мов. До уваги беруться лише ті трансформації, які свідомо застосовуються перекладачем для узгодження тексту з жанровими конвенціями цільової культури.

Жанрова адаптація розпочинається з макрорівня – повноцінного осмислення тексту як цілісного комунікативного акту. Макростратегії визначають загальний вектор трансформації тексту і стосуються зміни регістру, прагматичної адаптації та зміни комунікативного фокуса.

Зміна регістру (тобто рівня формальності) – одна з найпоширеніших макростратегій. На ступінь формальності тексту безпосередньо впливають ідеологічні, соціокультурні та ситуативні чинники[27]. Переклад українською мовою текстів сучасного англомовного корпоративного дискурсу, науково-популярної літератури чи ділової публіцистики часто потребує підвищення рівня формальності. Це зумовлено тим, що в англійській комунікативній традиції у цих сферах спостерігається тенденція до демократизації (використання фразових дієслів, ідіом, прямого звернення до читача).[28] Натомість українські відповідники цих піджанрів залишаються більш консервативними та регламентованими, вимагаючи дотримання строгих стандартів професійного чи офіційного мовлення. Проте варто зауважити, що в межах міжнародного суспільно-політичного дискурсу, який становить емпіричну базу нашого дослідження, глобальна зміна регістру на макрорівні є нетиповою через збіг прагматичної мети оригіналу та перекладу.

Прагматична адаптація (одомашнення тексту) передбачає глибоку трансформацію матеріалу під соціокультурні та правові реалії цільової аудиторії. На макрорівні ця стратегія, яка перегукується з концепцією одомашнення (доместикація) Л. Венуті[29], спрямована на мінімізацію відчуття чужинності тексту. Прагматична адаптація може стосуватися повної заміни культурно-маркованих елементів, зміни форматування, перебудови структури аргументації та навіть заміни ілюстративного матеріалу. Усе це робиться для того, щоб текст був максимально органічним і відповідав очікуванням реципієнта в новому жанровому середовищі цільової мови.

Зміна комунікативного фокуса застосовується у випадках, коли цільова аудиторія має інші очікування щодо функції тексту. Перекладач може трансформувати експресивний оригінал в інформативний переклад, якщо

---

[27] Hatim B., Mason I. Discourse and the Translator. London : Longman, 1990. P. 38–43.

[28] Fairclough N. Discourse and Social Change. Cambridge : Polity Press, 1992. P. 201–205.

[29] Venuti, Lawrence. The Translator's Invisibility: A History of Translation. London : Routledge, 1995. P. 17–20.

цього вимагає мета перекладу[30]. Зміна комунікативного фокуса може призводити до міжжанрового перенесення (наприклад, коли рекламна брошура перетворюється на технічний паспорт товару), що робить жанрову адаптацію радикальною. Таке макрорішення повністю змінює жанрову природу тексту, проте дає змогу зберегти його прагматичну релевантність для замовника та реципієнта.

2.2. Прагматичні мікростратегії жанрової адаптації (на рівні висловлювання)

Мікростратегії мають механізми локального усунення прагматичних лакун та адаптації окремих змістових одиниць. Саме на мікрорівні перекладач стикається з необхідністю компенсації прагматичних втрат, спричинених розбіжностями у фонових знаннях комунікантів.

Прагматична експлікація полягає у розгортанні прихованого змісту оригіналу, що на практиці найчастіше реалізується через перекладацький прийом додавання (введення в текст перекладу додаткової інформації, необхідної для адекватного розуміння тексту цільовою аудиторією). К. Клауді наголошує, що експлікація є необхідною умовою для досягнення прагматичної еквівалентності у випадках відсутності спільних фонових знань у носіїв різних мов[31]. Проте в контексті нашого дослідження важливо підкреслити жанрову зумовленість цього прийому. Застосування прийому додавання (пояснень або розгортання термінів) відбувається насамперед тому, що цільовий жанр не може допускати імпліцитності в поданні певних концептів. Наприклад, український науково-популярний дискурс часто вимагає вищого ступеня експліцитності та деталізації порівняно з британським, де жанрові конвенції дозволяють більшу свободу й еліптичність викладу. Отже, експлікація запобігає не лише комунікативному збою, а й порушенню норм конкретного жанру.

Прагматична імплікація – це процес переведення надлишкової інформації у підтекст, який технічно здійснюється за допомогою прийому вилучення (опущення). Ця мікростратегія застосовується тоді, коли певна інформація в оригіналі не просто є надлишковою для цільової аудиторії, а структурно чи стилістично перевантажує текст у межах вимог цільового жанру[32]. Опущення деталей відбувається через те, що жанрові конвенції в мові перекладу вимагають більшої компресії або принципово іншого

---

[30] Nord C. Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained. Manchester : St. Jerome Publishing, 1997. P. 45.

[31] Klaudy K. Explicitation. Routledge Encyclopedia of Translation Studies / ed. by M. Baker. London : Routledge, 1998. P. 104–108.

[32] Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури українською мовою. Вінниця : Нова Книга, 2004. С. 311.

подання даних. Класичним прикладом є переклад англомовних інструкцій чи посібників: притаманний їм розповідний, дружній тон в українському технічному дискурсі часто імплікується, а текст трансформується у строгий, лаконічний перелік. У таких випадках імплікація дає змогу оптимізувати жанрову форму тексту, роблячи його відповідним конвенціям цільової мови.

Культурна субституція реалізовується через перекладацький прийом заміни (національно-культурної реалії вихідної мови на функціональний аналог у цільовій мові). Р. Зорівчак зазначає, що дослівний переклад реалій часто призводить до втрати їхнього прагматичного значення[33]. У площині жанрової адаптації субституція стає необхідною, коли збереження іноземної реалії руйнує прагматичну функцію певного жанру. Використовуючи субституцію, перекладач адаптує текст до соціокультурних очікувань, які є стандартом для конкретного жанру, зберігаючи тим самим необхідну комунікативну мету висловлювання.

Прагматична нейтралізація (усунення надмірної експресивності, синтаксичне згладжування) полягає у навмисному зниженні стилістичного чи емоційного забарвлення окремих висловлень. Ця мікростратегія теоретично обґрунтована у функціональних підходах К. Норд[34] та Г. Фермеєра[35]. Вона стає необхідною, коли оригінал містить авторську суб'єктивність, іронію, сарказм або метафоричність, які суперечать конвенціям жанру в цільовій культурі. Перекладач замінює ці елементи нейтральними лексико-синтаксичними відповідниками, щоб забезпечити відповідність перекладу стандартам об'єктивності, що є типовим, зокрема, для українського наукового й офіційно-ділового дискурсів.

2.3. Вплив вибору адаптивної стратегії на вирішення прагматичних завдань

Взаємозв'язок між жанровою формою та прагматичним змістом тексту виявляється в тому, що неправильний вибір стратегії призводить до прагматичних лакун і руйнування комунікативного акту. Успішне вирішення прагматичних завдань залежить від здатності перекладача передбачати, як конкретна трансформація вплине на сприйняття тексту.

Прагматична компетентність проявляється саме в момент вибору стратегії перекладу. Як зазначає О. Селіванова, комунікація вважається успішною лише тоді, коли намір відправника адекватно розкодовується

---

[33] Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози). Львів : Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. С. 132–133.

[34] Nord C. Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained. Manchester : St. Jerome Publishing, 1997. P. 53–55.

[35] Reiss K., Vermeer H. J. Towards a General Theory of Translational Action: Skopos Theory Explained / trans. by C. Nord. London : Routledge, 2014. P. 174–179.

реципієнтом[36]. Комплексне застосування мікро- та макростратегій дає змогу гармонізувати текст. Наприклад, якщо макростратегією вибрано культурну адаптацію рекламного тексту, то на мікрорівні перекладач застосовуватиме культурну субституцію та прагматичну експлікацію. Такий узгоджений підхід забезпечує цілісність тексту та збереження ілокутивної сили.

Отже, аргументований вибір стратегій жанрової адаптації є не лише технічним інструментом перекладача, а безпосереднім проявом його прагматичної компетентності. Багаторазове вирішення подібних завдань у процесі роботи сприяє автоматизації аналітичних навичок фахівця, формуючи його здатність до ефективної міжкультурної медіації. Практичні аспекти застосування цих стратегій та механізми формування компетентності будуть детально проаналізовані в наступному розділі.

3. Реалізація стратегій жанрової адаптації як інструмент формування прагматичної компетентності

3.1. Аналіз перекладацьких рішень у процесі жанрової адаптації текстів

Теоретичні засади, викладені в попередніх розділах, знаходять своє практичне підтвердження під час безпосереднього процесу перекладу. Розглянемо реалізацію стратегій жанрової адаптації на основі текстів міжнародної медіаплатформи GlobalVoices. Вибір цього джерела зумовлений тим, що оригінальні публікації ресурсу репрезентують сучасний англомовний публіцистичний дискурс, а їхні українські версії створюються професійними перекладачами та редакторами з орієнтацією на вітчизняні жанрові конвенції, що роблять ці тексти репрезентативною базою для дослідження стратегій прагматичної адаптації.

Для досягнення прагматичної адекватності та розвитку своєї власної прагматичної компетентності перекладач змушений застосовувати комплекс макро- та мікростратегій. Проаналізуємо такі перекладацькі рішення.

1) Макростратегія зміни комунікативного фокуса

Оригінал: AI **vs** human interactions[37].

Переклад: «ШІ та взаємодія між людьми: **противага**»[38].

---

[36] Селіванова О. О. Основи теорії мовної комунікації : підручник. Черкаси : Видавництво ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2011. С. 110–111.

[37] Despite risks, Hong Kong teenagers turn to chatbots for counselling. URL: https://globalvoices.org/2025/10/18/despite-risks-hong-kong-teenagers-turn-to-chatbots-for-counselling/.

[38] Попри можливі ризики, чат-боти штучного інтелекту стають порадниками для підлітків Гонконгу. URL: https://uk.globalvoices.org/2025/11/10/13843/.

Цей приклад ілюструє зміну комунікативного фокуса на макрорівні тексту, а саме у його структурно-композиційній рамці (підзаголовку). В англійському оригіналі використання прийменника *vs* (*versus*) створює фокус на конфлікті та прямому протистоянні. Такий прийом є типовим для західної журналістики, оскільки реалізує оперативну функцію тексту – миттєве привернення уваги реципієнта. В українському перекладі цю конфронтацію усунуто за допомогою сполучника «та», а комунікативний фокус зміщено із сенсаційного на аналітичність завдяки лексемі «противага». Таке макрорішення структурує подальше сприйняття всього підрозділу: текст функціонує не як опис «битви» технологій і людини, а як зважений аналіз, що повною мірою відповідає конвенціям українського суспільно-політичного дискурсу.

2) Макростратегія зміни регістру

Варто зазначити, що під час емпіричного аналізу текстів макростратегію зміни регістру на рівні цілісної композиції виявити не вдалося. Її реалізація простежується винятково на мікрорівні – через локальні лексико-синтаксичні трансформації. Це пояснюється специфікою матеріалу та збігом комунікативної мети оригінальних та цільових текстів. Оскільки проаналізовані статті належать до жанру міжнародної суспільно-політичної публіцистики та репортажу, їхня глобальна прагматична функція – об'єктивне інформування та соціальний аналіз – залишається ідентичною як для англомовної, так і для української аудиторії.

3) Мікростратегія прагматичної експлікації

Оригінал: Social media became both a salve and **a reflection**, a place where frustration brewed…[39]

Переклад: «Соціальні медіа стали водночас втіхою і **дзеркалом суспільства** – простором, де назрівало розчарування…»[40]

В англомовній есеїстиці та публіцистиці допускається високий ступінь імпліцитності та використання широких, абстрактних метафор (як іменник *reflection*). Натомість жанрові конвенції української соціально-політичної аналітики вимагають більшої семантичної прозорості, однозначності та інформаційної щільності. Дослівний переклад «стали відображенням» створив би прагматичну лакуну і змусив би читача зупинятися для додаткового когнітивного декодування. Застосовуючи мікростратегію прагматичної експлікації (додавання лексеми «суспільства»), перекладач

[39] Nepal's youth uprising explained: Decades of corruption reach a tipping point. URL: https://globalvoices.org/2025/10/14/nepals-youth-uprising-explained-decades-of-corruption-reach-a-tipping-point/.

[40] Причини молодіжного повстання в Непалі: десятиліття корупції досягли переломного моменту. URL: https://uk.globalvoices.org/2025/11/04/13840/.

адаптує метафору до очікувань українського читача. Це рішення дає змогу зберегти публіцистичний стиль тексту, роблячи його комунікативно прозорим і запобігаючи порушенню динаміки читання, характерної для новинних медіа.

Оригінал: In a **Friday sermon** delivered in a mosque near Layyah city, Imam Ali Noor confronted harmful traditions…[41]

Переклад: «Під час **джума-намазу (“п’ятнична молитва” – обов’язкова колективна молитва мусульман)** в мечеті поблизу міста Леях Імам Алі Нур виступив проти шкідливих традицій…»[42]

Цей приклад ілюструє складний дворівневий механізм прагматичної експлікації. Англійський автор використовує нейтральний описовий відповідник *Friday sermon* («п’ятнична проповідь»), який легко сприймається західним читачем. Український перекладач вдається до подвійної трансформації: спочатку він вводить специфічну ісламську реалію «джума-намаз» (якої немає в оригіналі), підвищуючи рівень культурної автентичності тексту. Одразу після цього, усвідомлюючи відсутність фонових знань у більшості українських читачів щодо термінології ісламу, перекладач застосовує прийом внутрішньотекстового коментаря в дужках: дає дослівний переклад і пояснює прагматичне значення ритуалу – «обов’язкова колективна молитва мусульман». Така експлікація виконує дидактичну функцію та повністю запобігає виникненню прагматичної лакуни, зберігаючи при цьому жанровий стандарт розширеного інформаційного репортажу.

4) Мікростратегія прагматичної імплікації

Оригінал: Jessica, **a cross-border student** who lives in Nanshan, mainland China, with her grandmother, has been attending school in Hong Kong since primary school[43].

Переклад: «Джессіка – **учениця**, яка живе з бабусею в Наньшані, на материковому Китаї, і з початкової школи навчається в Гонконзі»[44].

Англомовний репортаж часто перенасичений локальними соціально-економічними чи юридичними термінами (*cross-border student*). Проте в межах цільового тексту, який функціонує в жанрі «історії з життя» та фокусується на проблемах підлітків, такий специфічний геополітичний

[41] Why are girls in South Punjab, Pakistan, still being married off before the age of 15? URL: https://globalvoices.org/2025/09/21/why-girls-in-south-punjab-pakistan-are-still-being-married-off-before-the-age-of-15/.

[42] У Південному Пенджабі дівчат і досі видають заміж до 15 років. URL: https://uk.globalvoices.org/2025/10/29/13770/.

[43] Despite risks, Hong Kong teenagers turn to chatbots for counselling. URL: https://globalvoices.org/2025/10/18/despite-risks-hong-kong-teenagers-turn-to-chatbots-for-counselling/.

[44] Попри можливі ризики, чат-боти штучного інтелекту стають порадниками для підлітків Гонконгу. URL: https://uk.globalvoices.org/2025/11/10/13843/.

термін є комунікативно надлишковий для українського читача. Жанр українського репортажу тяжіє до економії уваги реципієнта на другорядних деталях, які не впливають на загальний наратив. Мікростратегія прагматичної імплікації дає змогу розвантажити синтаксичну структуру та сфокусувати увагу на головному прагматичному ядрі – історії дівчини. Це перешкоджає перетворенню емоційної статті на сухий соціологічний звіт і зберігає природну жанрову форму.

Оригінал: **As the 1980s drew to a close**, the economy was stagnant…[45]

Переклад: «**Наприкінці 1980-х років** економіка перебувала в стані стагнації»[46].

Англійська фраза *As the 1980s drew to a close* має літературний, оповідний характер, що створює плавний вступ до історичного екскурсу. В українському перекладі цю художність згорнуто до чіткого часового маркера «Наприкінці 1980-х років» на користь лаконічності. Така трансформація зумовлена відмінностями жанрових конвенцій: український інформаційний текст вимагає більшої інформаційної щільності та прямолінійності, де прагматичною метою є винятково передача хронології подій.

5) Мікростратегія культурної субституції

Оригінал: Conversing with chatbots was **a double-edged sword** for Sarah[47].

Переклад: «Спілкування чат-ботом стало для Сари **палкою з двома кінцями**»[48].

Дослівний переклад англомовної ідіоми *double-edged sword* як «двосічний меч» або «двосічна зброя» вніс би в український текст надмірний пафос та епічність. Жанр української соціальної журналістики, коли йдеться про повсякденні проблеми (як-от залежність підлітка від гаджетів), не толерує подібної стилістичної гіперболізації. Використовуючи мікростратегію культурної субституції, перекладач замінює іноземний фразеологізм на питомий функціональний аналог «палиця з двома кінцями». Це рішення цілеспрямовано знижує стилістичний регістр до розмовно-публіцистичного, що робить текст максимально природним, довірливим для цільової аудиторії та повністю узгодженим із прагматикою сучасного інтернет-дискурсу.

---

[45] Nepal's youth uprising explained: Decades of corruption reach a tipping point. URL: https://globalvoices.org/2025/10/14/nepals-youth-uprising-explained-decades-of-corruption-reach-a-tipping-point/.

[46] Причини молодіжного повстання в Непалі: десятиліття корупції досягли переломного моменту. URL: https://uk.globalvoices.org/2025/11/04/13840/.

[47] Despite risks, Hong Kong teenagers turn to chatbots for counselling. URL: https://globalvoices.org/2025/10/18/despite-risks-hong-kong-teenagers-turn-to-chatbots-for-counselling/.

[48] Попри можливі ризики, чат-боти штучного інтелекту стають порадниками для підлітків Гонконгу. URL: https://uk.globalvoices.org/2025/11/10/13843/.

Оригінал: As **Gen Z** protests engulfed Kathmandu, Nepal's journalists found themselves reporting a story that was personal[49].

Переклад: "Коли протести **зумерів** охопили Катманду, непальські журналісти висвітлювали подію, яка була для них особистою"[50].

У цьому фрагменті спостерігається культурна субституція, що базується на соціолінгвістичній адаптації. Англійський демографічний термін *Gen Z* («Покоління Z») в українському перекладі замінено на розмовний неологізм «зумери». Вибір такої лексичної одиниці є прагматично маркованим. Перекладач вибирає сленговий варіант, який глибоко вкорінений у сучасному молодіжному та медійному дискурсах, що дає змогу не лише точно передати вікову категорію протестувальників, але й наблизити текст до цільової аудиторії новинного порталу, підвищуючи органічність тексту в рамках жанру інтернет-журналістики.

6) Мікростратегія прагматичної нейтралізації

Оригінал: Feeling sad about not having many friends, she **found herself reaching out to** the Xingye chatbot for comfort…[51]

Переклад: «Відчуваючи смуток через те, що у неї не було багато друзів, вона **звернулась до** чат-бота Xingye, щоб знайти розраду…»[52]

Англійська синтаксична конструкція *found herself reaching* out має яскраво виражений експресивний та психологічний відтінок, акцентуючи увагу на підсвідомому, мимовільному характері дії. Такий рівень драматизації є типовим для західної наративної журналістики. Однак український новинний дискурс є більш регламентованим і традиційно тяжіє до об'єктивного викладу. Застосування мікростратегії прагматичної нейтралізації (заміна складної конструкції на дієслово прямої дії «вона звернулась») дає можливість усунути надмірну художність. Таким чином, висловлення повністю адаптується до строгих конвенцій українського інформаційного стилю, де акцент робиться на фіксації самої події, а не на її емоційному супроводі.

Оригінал: Environmental groups initiated global activities and protests… to **drumbeat the call** for urgent climate action…[53]

---

[49] 'It is hard to feel neutral': How Nepal's media covered the Gen Z uprising. URL: https://globalvoices.org/2025/10/02/it-is-hard-to-feel-neutral-how-nepals-media-covered-the-gen-z-uprising/.

[50] "Важко залишатись нейтральним": як засоби масової інформації Непалу висвітлювали повстання зумерів. URL: https://uk.globalvoices.org/2025/11/02/13799/.

[51] Despite risks, Hong Kong teenagers turn to chatbots for counselling. URL: https://globalvoices.org/2025/10/18/despite-risks-hong-kong-teenagers-turn-to-chatbots-for-counselling/.

[52] Попри можливі ризики, чат-боти штучного інтелекту стають порадниками для підлітків Гонконгу. URL: https://uk.globalvoices.org/2025/11/10/13843/.

[53] 'Draw the Line' in Asia: Community organizers call for climate justice and accountability. URL: https://globalvoices.org/2025/09/30/draw-the-line-in-asia-community-organizers-call-for-climate-justice-and-accountability/.

Переклад: «Екологічні організації провели глобальні акції та протести… щоб **привернути увагу до** нагальної потреби кліматичних дій…»[54]

В англійському оригіналі використано метафоричне дієслово *drumbeat* (буквально – «бити в барабан», що в англійській політичній публіцистиці є усталеним терміном для позначення агресивного, наполегливого просування певної дії), що створює яскравий аудіальний образ і передає наполегливість дій екоактивістів. В українській новинній публіцистиці, особливо у вступних абзацах, діють суворіші жанрові конвенції, тому надмірна метафоризація може сприйнятись як стилістично надмірна. Використовуючи стійке нейтральне кліше «привернути увагу», перекладач гармонізує текст, роблячи його стилістично релевантним для українського інформаційного простору.

Загалом у межах дослідження було проаналізовано 22 автентичні статті з медіаплатформи GlobalVoices та їхні офіційні українські переклади. Попри те що для детального аналізу в цьому підрозділі відібрано 9 найбільш репрезентативних прикладів, загальна емпірична вибірка становить 80 зафіксованих випадків застосування прагматичних мікростратегій та 1 випадок застосування макростратегії. Варто уточнити, що до кількісної вибірки (80 випадків) увійшли не всі дрібні перекладацькі трансформації в цих статтях, а лише найбільш репрезентативні фрагменти, які демонструють випадки цілеспрямованої прагматичної адаптації.

Кількісний розподіл виявлених мікростратегій демонструє таку ієрархію продуктивності:

– прагматична нейтралізація – 35% (28 прикладів);
– прагматична експлікація – 32,5% (26 прикладів);
– культурна субституція – 22,5% (18 прикладів);
– прагматична імплікація – 10% (8 прикладів).

Висока продуктивність мікростратегій нейтралізації та експлікації (67,5% від усіх зафіксованих трансформацій) має чітке жанрове обґрунтування. Український суспільно-політичний і новинний дискурс традиційно тяжіє до об’єктивності, стриманості та термінологічної прозорості. Отже, для досягнення жанрової природності перекладачі найчастіше змушені згладжувати емоційно-експресивну метафоричність, притаманну західній наративній журналістиці, та розгортати імпліцитні культурні й політичні концепти. Найменша частка імплікацій свідчить про те, що перекладачі рідко жертвують вихідною інформацією, віддаючи перевагу її адаптації.

[54] “Draw the Line” в Азії: громадські організатори закликають до кліматичної справедливості та відповідальності. URL: https://uk.globalvoices.org/2025/11/01/13785/.

Що стосується макростратегій жанрової адаптації, то кількісний аналіз виявив лише 1 випадок зміни комунікативного фокуса та повну відсутність (0 прикладів) глобальної зміни регістру всього тексту. Такі показники є цілком закономірними: оскільки оригінали та цільові тексти функціонують у межах одного макрожанру (міжнародна публіцистика), перекладачі зберігають загальну композиційну та прагматичну рамки статті. Така разюча кількісна диспропорція – 80 випадків застосування мікростратегій проти лише 1 макростратегії – не є свідченням обмеженості вибірки. Навпаки, це відображає ключову типологічну закономірність перекладу сучасного суспільно-політичного дискурсу. Оскільки оригінали та переклади публікуються на єдиній платформі (GlobalVoices), мета цільового тексту та його макрожанрова належність майже завжди збігаються з оригіналом. Глобальна зміна регістру чи комунікативного фокуса в такому форматі є радше винятком. Отже, формування прагматичної компетентності перекладача в цій сфері базується насамперед на майстерному володінні інструментарієм мікростратегій, які дають змогу адаптувати текст до очікувань цільової аудиторії без зміни його комунікативної мети.

3.2. Механізм формування прагматичної компетентності через жанрові трансформації

Аналіз наведених прикладів доводить, що жанрова адаптація не відбувається інтуїтивно, оскільки це складний когнітивний процес, багаторазове повторення якого лежить в основі формування прагматичної компетентності перекладача. Пропонуємо представити цей механізм у вигляді чотирьох етапів:

1. **Прагматичний аналіз оригіналу.** Перекладач визначає ілокутивну силу вихідного тексту, його жанрову приналежність та комунікативну мету автора. На цьому етапі формується інтенціональний компонент компетентності.

2. **Зіставлення жанрових конвенцій.** Перекладач аналізує очікування цільової аудиторії та визначає розбіжності між жанровими нормами вихідної та цільової культур. Відбувається активація соціокультурного та рецептивного компонентів прагматичної компетентності.

3. **Вибір стратегії адаптації.** Перекладач виявляє, які прагматичні лакуни та жанрові невідповідності потребують компенсації. Перекладач свідомо вибирає певну макро- або мікро-стратегію і застосовує її під час перекладу. Тут реалізується стратегічний компонент компетентності.

4. **Верифікація.** Оцінка готового тексту на предмет досягнення запланованого комунікативного ефекту.

Важливо наголосити, що наведений алгоритм описує не просто етапи перекладацького процесу, а безпосередній когнітивний механізм

формування прагматичної компетентності. На початкових етапах підготовки або професійної діяльності фахівець виконує кожен із цих кроків під суворим контролем, спираючись на теоретичні знання. Проте через багаторазове, цілеспрямоване вирішення перекладацьких завдань і практичне застосування стратегій жанрової адаптації відбувається процес засвоєння. Зовнішні, контрольовані аналітичні дії поступово переходять у внутрішній когнітивний план і трансформуються у стійкі навички. Переведення цих навичок із рівня аналізу на рівень автоматизму (коли здатність фахівця безпомилково вибрати потрібну стратегію стає майже інтуїтивною) і є головним показником високого рівня сформованості прагматичної компетентності.

3.3. Критерії оцінки ефективності жанрової адаптації

Оцінка прагматичної компетентності перекладача становить складне методологічне завдання. Проблема полягає в тому, що компетентність – це внутрішній когнітивний процес фахівця, який неможливо виміряти безпосередньо. Єдиним об'єктивним індикатором ефективності цих внутрішніх процесів є результат діяльності перекладача – створений ним адаптований цільовий текст (продукт).

Спираючись на функціональний підхід[55], можна виокремити три ключові якісно-нормативні критерії оцінки ефективності жанрової адаптації тексту:

– **комунікативна адекватність**: визначає, чи досягає текст своєї мети в цільовій культурі і чи забезпечує переклад відповідний перлокутивний ефект (вплив на реципієнта)[56];

– **жанрова природність**: відповідає за те, щоб текст перекладу не сприймався як чужорідний переклад, а відповідав усім нормам цільової мови для відповідного жанру;

– **еквівалентність ілокутивної сили**: проявляється тоді, коли реципієнт перекладу відчуває ті ж самі прямі чи приховані наміри автора (наприклад, заклик, застереження чи іронію), що й реципієнт оригіналу.

Самі по собі ці три критерії оцінюють якість тексту як готового продукту. Проте саме тут відбувається логічний перехід від оцінки тексту до оцінки самого перекладача. Здатність фахівця створювати цільові тексти, які відповідають цим стандартам, не є випадковістю.

Якість створеного цільового тексту є єдиним об'єктивним індикатором правильності вибору макро- та мікростратегій жанрової адаптації.

---

[55] Nord, Christiane. *Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained.* Manchester : St. Jerome Publishing, 1997. P. 37–42.

[56] Searle, John R. *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*. Cambridge : Cambridge University Press, 1969. P. 25–27.

Стабільність і систематичність досягнення високих показників тексту за критеріями комунікативної адекватності жанрової природності та еквівалентності ілокутивної сили виступає надійним підтвердження того, що перекладач не лише володіє теоретичними знаннями, але й перевів свої аналітичні навички на рівень автоматизму. Отже, відповідність продукту перекладу цим трьом критеріям – пряме свідчення високого рівня сформованості прагматичної компетентності перекладача.

ВИСНОВКИ

У статті здійснено комплексне дослідження проблеми формування прагматичної компетентності перекладача через призму стратегій жанрової адаптації тексту. За результатами теоретичного аналізу й емпіричного дослідження сформульовано такі висновки:

Доведено, що в межах функціонального підходу та скопос-теорії ключовим критерієм якості перекладу є прагматична адекватність. Вона полягає у відтворенні ілокутивної сили оригіналу та забезпеченні належного комунікативного ефекту. Оскільки жанрові конвенції різних лінгвокультур не збігаються, досягнення цієї адекватності вимагає застосування стратегій жанрової адаптації.

Жанрова адаптація реалізується через ієрархічну систему рішень, що діляться на макростратегії (зміна регістру, одомашнення тексту, зміна комунікативного фокуса) та мікростратегії (прагматична експлікація, імплікація, культурна субституція, нейтралізація).

Емпіричний аналіз 22 текстів сучасного суспільно-політичного дискурсу (на матеріалі платформи GlobalVoices) виявив абсолютне домінування мікростратегій (80 випадків) над макростратегіями (1 випадок). Це доводить, що у сфері міжнародної журналістики макрожанр і глобальна мета тексту переважно зберігаються, а прагматична адаптація відбувається шляхом налаштування конвенцій на рівні окремих висловлень.

Кількісний розподіл засвідчив найвищу продуктивність мікростратегій прагматичної нейтралізації (35%) та прагматичної експлікації (32,5%). Така тенденція має чітке жанрове пояснення: український новинний дискурс вимагає вищого рівня об’єктивності, стриманості та термінологічної прозорості, що змушує перекладачів згладжувати емоційно-експресивну метафоричність, притаманну англомовній есеїстиці, та розгортати імпліцитні концепти.

Обґрунтовано когнітивний механізм формування прагматичної компетентності, який складається із чотирьох етапів: прагматичний аналіз оригіналу, зіставлення жанрових конвенцій, вибір стратегії адаптації та верифікації тексту. Багаторазове усвідомлене застосування

цього алгоритму переводить аналітичні навички фахівця на рівень автоматизму, що є головним показником високого рівня його професійної компетентності.

Встановлено, що об'єктивним індикатором сформованості прагматичної компетентності перекладача є якість створеного ним продукту. Вона вимірюється за трьома критеріями: комунікативна адекватність, жанрова природність та еквівалентність ілокутивної сили цільового тексту.

Перспективи подальших наукових розвідок у цьому напрямі вбачаємо в дослідженні механізмі жанрової адаптації на матеріалі інших типів дискурсу (наукового, технічного, художнього) для здійснення порівняльного аналізу частотності та продуктивності застосування макро і мікростратегій.

АНОТАЦІЯ

У статті розглядається проблема формування прагматичної компетентності перекладача в умовах розбіжності конвенцій вихідної та цільової лінгвокультур. Доведено, що ключовим критерієм якості перекладу сучасного публіцистичного дискурсу є прагматична адекватність, досягнення якої вимагає застосування стратегій жанрової адаптації. Метою розвідки є виявлення взаємозв'язку між вибором адаптивних стратегій та рівнем прагматичної свідомості фахівця. Дослідження проведено на матеріалі 22 автентичних англомовних суспільно-політичних текстів міжнародної медіаплатформи GlobalVoices та їхніх українських перекладів.

Результати аналізу засвідчили абсолютне домінування мікростратегій жанрової адаптації (80 випадків) над макростратегіями (1 випадок), що зумовлено збереженням загальної макрожанрової рамки в міжнародній журналістиці. Встановлено найвищу продуктивність мікростратегій прагматичної нейтралізації (35%) та прагматичної експлікації (32,5%). Це пояснюється вимогами українського новинного дискурсу до об'єктивності та прозорості, що змушує перекладачів згладжувати емоційну метафоричність і розгортати імпліцитні концепти оригіналу. Запропоновано чотирьохетапний когнітивний механізм формування прагматичної компетентності. Зроблено висновок, що систематичне створення текстів, які відповідають критеріям комунікативної адекватності та жанрової природності, є прямим свідченням високого рівня сформованості компетентності перекладача.

Література

1. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози). Львів : Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. 216 с.

2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури українською мовою. Вінниця : Нова Книга, 2004. 576 с.

3. Попри можливі ризики, чат-боти штучного інтелекту стають порадниками для підлітків Гонконгу. URL: https://uk.globalvoices.org/2025/11/10/13843/ (дата звернення: 05.05.2026).

4. Причини молодіжного повстання в Непалі: десятиліття корупції досягли переломного моменту. URL: https://uk.globalvoices.org/2025/11/04/13840/ (дата звернення: 11.05.2026).

5. Селіванова О. О. Основи теорії мовної комунікації: підручник. Черкаси : Видавництво ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2011. 350 с.

6. У Південному Пенджабі дівчат і досі видають заміж до 15 років. URL: https://uk.globalvoices.org/2025/10/29/13770/ (дата звернення: 13.05.2026).

7. Чередниченко О. І. Про мову і переклад. Київ : Либідь, 2007. 248 с.

8. «Draw the Line» в Азії: громадські організатори закликають до кліматичної справедливості та відповідальності. URL: https://uk.globalvoices.org/2025/11/01/13785/ (дата звернення: 10.05.2026).

9. Austin J. L. How to Do Things with Words. Oxford : Clarendon Press, 1962. 167 p.

10. Bachman L. F. Fundamental Considerations in Language Testing. Oxford : Oxford University Press, 1990. 408 p.

11. Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation. 3rd ed. London : Routledge, 2018. 390 p.

12. Bhatia V. K. Analysing Genre: Language Use in Professional Settings. London : Longman, 1993. 246 p.

13. Despite risks, Hong Kong teenagers turn to chatbots for counselling. URL: https://globalvoices.org/2025/10/18/despite-risks-hong-kong-teenagers-turn-to-chatbots-for-counselling/ (дата звернення: 05.05.2026).

14. Draw the Line in Asia: Community organizers call for climate justice and accountability. URL: https://globalvoices.org/2025/09/30/draw-the-line-in-asia-community-organizers-call-for-climate-justice-and-accountability/ (дата звернення: 10.05.2026).

15. European Master's in Translation. Competence Framework 2017. Brussels : European Commission, 2017. 12 p.

16. Fairclough N. Discourse and Social Change. Cambridge : Polity Press, 1992. P. 201–205.

17. Hatim B., Mason I. Discourse and the Translator. London : Longman, 1990. 258 p.

18. Hervey S., Higgins I. Thinking Translation: A Course in Translation Method: French to English. London : Routledge, 1992. 272 p.

19. House J. Translation Quality Assessment: A Model Revisited. Tübingen : Gunter Narr Verlag, 1997. 207 p.

20. Klaudy K. Explicitation. Routledge Encyclopedia of Translation Studies / ed. by M. Baker. London : Routledge, 1998. P. 104–108.

21. Nepal's youth uprising explained: Decades of corruption reach a tipping point. URL: https://globalvoices.org/2025/10/14/nepals-youth-uprising-explained-decades-of-corruption-reach-a-tipping-point/(дата звернення: 11.05.2026).

22. Nord C. Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained. Manchester : St. Jerome Publishing, 1997. 154 p.

23. PACTE. Building a translation competence model. Triangulating Translation: Perspectives in Process Oriented Research / ed. by F. Alves. Amsterdam : John Benjamins, 2003. P. 43–66.

24. Reiss K. Translation Criticism: The Potentials and Limitations. Categories and Criteria for Translation Quality Assessment / trans. by E. F. Rhodes. Manchester : St. Jerome Publishing, 2000. 127 p.

25. Reiss K., Vermeer H. J. Towards a General Theory of Translational Action: Skopos Theory Explained / trans. by C. Nord. London : Routledge, 2014. 221 p.

26. Searle J. R. Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language. Cambridge : Cambridge University Press, 1969. 210 p.

27. Swales J. M. Genre Analysis: English in Academic and Research Settings. Cambridge : Cambridge University Press, 1990. 260 p.

28. Venuti L. The Translator's Invisibility: A History of Translation. London : Routledge, 1995. 319 p.

29. Vermeer H. J. Skopos and commission in translational action. The Translation Studies Reader / ed. by L. Venuti. London: Routledge, 2000. P. 221–232.

30. Why are girls in South Punjab, Pakistan, still being married off before the age of 15? URL: https://globalvoices.org/2025/09/21/why-girls-in-south-punjab-pakistan-are-still-being-married-off-before-the-age-of-15/ (дата звернення: 13.05.2026).

Information about the author:
Kintsak Nazarii Ivanovych,
Postgraduate Student and Lecturer at the Translation Studies and Contrastive Linguistics Department
Ivan Franko National University of Lviv
1 Universytetska Street, Lviv, Ukraine

CHAPTER 20

LEXICAL AND STYLISTIC FEATURES OF INTERNATIONAL LEGAL ACTS. PREREQUISITES OF THEIR TRANSLATION IN MODERN UKRAINIAN LANGUAGE

Kosenko A. V., Bezhenar I. V., Prytoliuk S. A.
DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-704-8-20

INTRODUCTION

Translation at the beginning of the third millennium is distinguished by permanent specialization and acquires a special status, which is caused by the new conditions of multilingual professional and intercultural communication as a result of modern integration and globalization processes. The importance of translation activities in Ukraine is increasing due to the gradual integration of the national legal system into the European legal space and the need to harmonize national legislation with international law and EU legislation, which, in turn, actualizes the problem of the unity of the terminological and linguistic apparatus of national legal systems, the content and functional and structural compliance of EU legislative acts with the common interlingual prototype of European law and the adequacy of the translation of EU legislative acts into English as the official language of the EU. Terminological vocabulary is an important part of the dictionary[1].

Legal term is a word or phrase that expresses a concept from the legal sphere of social life and has a definition in legal literature (normative and legal acts, legal dictionaries, reference books, encyclopedias, scientific works, etc.).

In terms of structure, a legal term can be simple (a word) or complex (a phrase), which is typical for both Ukrainian and English. Word terms are divided into nouns, adjectives, verbs, and adverbs by lexical and grammatical

[1] Касяненко Д. С. Особливості перекладу та лексичної гармонізації законодавчих актів ЄС в контексті євроінтеграції України : дис. ... канд. філол. наук. Одеса, 2021. 257 с.

affiliation. The dominance of noun forms has led to the substantive (Latin substantivum – noun) nature of the legal terminological system[2].

Terminological combinations can be two-, three-, four-, and multi-component (human rights, criminal liability). Among legal terminology and nomenclature names, shortened forms – abbreviations are becoming increasingly widespread.

Based on the above mentioned information, the following specific functions of legal terminology can be distinguished:

- nominative – consists in constructing a terminological meaning in the form of a definition that summarizes the most essential features and relationships of a legal phenomenon;
- communicative – ensuring specific communication needs in the field of legislation, legal science and practice;
- epistemological – a tool and method of legal knowledge;
- aesthetic – ensures quality, accuracy, unambiguousness, brevity, normativity, linguistic and stylistic perfection of a regulatory legal act;
- cultural – consists in preserving and transferring legal knowledge and legal culture[3].

In a somewhat different, much broader context, terminology is considered as an object of linguistic research in the works of M. Verbenets, E. Skorokhodko, I. Iumovska, A. Lyashuk, O. Mynzak, I. Sushinska, T. Zaplitna and others. In a comparative-historical and typological aspect, the semantic structure of legal terms of Ukrainian and English languages was studied by A. Lyashuk. The result of her observations of the ratio of common and different in the verbalization of legal concepts in the systems of the studied terms was the discovery of their coincidence and semantic proximity, complete non-equivalence of semantic structures, ethno-cultural components, which reflect the originality of the legal principles of both societies.

1. The semantics of legal terms

It was established, in particular, that in the semantics of terms of the compared languages, more common features are revealed than different ones. The essential features of the semantic fields coincide: law, punishment, person, court. The coincidence of terms is characteristic of the core, which indicates the similarity of different legal systems and their common logical and conceptual basis. However, the semantic groups of the compared terminological systems

[2] Антонюк Н. Інтерпретація юридичної термінології в контексті іноземно-мовного перекладу. *Вісник Академії адвокатури України*. 2019. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/VAAU/2010_1/text/10anmkip.pdf.

[3] Артикуца Н. В Юридична лінгвістика як новий перспективний напрям міждисциплінарних досліджень. *Право України*. 2016. № 6. С. 23–29.

are characterized by different lexical content depending on the degree of social significance of the concepts being denoted. According to A. Lyashuk, significant differences are recorded in the semantics of terms denoting property relations (77.7%), legal document (57.14%), criminal punishment (44.4%)[4].

Against the backdrop of modern globalization and integration, the terminological vocabulary of international legal acts is of particular interest. Legal information can be presented as a type of social information that has a symbolic nature, since the carriers of this information are terms that express special knowledge. The term accumulates linguistic and special information.

There are several approaches to clarifying the essence of a legal term in the terminological system of international legal acts:

- a legal term is a word or phrase that denotes a fragment of legal reality and is related to the legislative or scientific activities of lawyers; it has a precise and defined meaning and is distinguished by semantic unambiguity and functional stability;
- a legal term is a word or phrase denoting a legal concept itself, reflecting the specifics of state-legal phenomena and having a definition in legal literature (legislative acts, legal dictionaries, scientific and legal works);
- a legal term is an element of legal technique, a verbal designation of state-legal concepts, by means of which the content of the state's regulatory and legal provisions is expressed and fixed;
- a legal term is a word or phrase that has a legal meaning, expressing a legal concept that is used in the process of cognition and awareness of objective reality from the point of view of law.

The division of legal terms can be applied to the terminological system of international legal acts:

- terms with a general meaning – function in well-known meanings and are understandable to everyone: English “association”, Ukrainian “асоціація”; English “authority”, Ukrainian “орган влади”;
- special legal terms – are distinguished by a special legal content: English “applicable law”, Ukrainian “застосоване право”;
- special-technical terms – reflect the sphere of special knowledge, for example: technology, economics, medicine, etc.

The terminological approach to the analysis of the language of law combines logical and linguistic approaches. Terminological analysis demonstrates the relationship of a term to the terminological system, the place of a particular

[4] Ляшук А. М. Семантична структура юридичних термінів української та англійської мов : дис. канд. ... філол. наук. Київ, 2017. 268 с.

unit in the terminological system. In most terminological systems, seven groups of units are distinguished:

- basic terms, representing the core of the terminological system;
- derived terms, which denote specific or aspectual concepts compared to the main concept;
- complex terms, which nominate complex concepts and are the sum of at least two basic concepts of a certain system of concepts;
- basic terms, which denote concepts used in the terminological system of basic sciences, i.e. sciences and other branches of knowledge that form the foundation of this field of knowledge;
- borrowed terms, which are borrowed from related branches of knowledge;
- general scientific and general technical terms;
- terms of broad semantics – lexical units used in many terminological systems.

Legal terminology includes legal terms themselves, as well as nomenclature names and abbreviations (abbreviated designations of all the above-mentioned groups). Thus, EU legal acts record EU terms themselves, terms from related fields (economics, political science, public administration, international relations, sociology, etc.). The specificity of such a terminological system lies in the combination of terms themselves and terms borrowed from other fields.

The elucidation of the features of legal terminology is based on the methods and techniques of linguistic analysis. The systemic and structural organization of language implies the interconnectedness of all its elements. The lexical system is interpreted as an interconnected system consisting of word classes of different scope and nature. Terms belong to the lexical level of the language system. All elements of the language structure appear as members of the system, that is, they represent the unity of interrelated elements. Terms are closely related to other units of this level, as well as to units of other levels with which they form a professional text, in our case – legal.

A term can be studied from the point of view of form, function, meaning and origin. From the point of view of form, simple and complex terms are distinguished. In terms of function, terms form groups of nouns, adjectives, verbs and adverbs. Nouns dominate in the professional language of law. In terms of meaning, terms are grouped into classes and subclasses according to their common features and form certain thematic groups. From the point of view of origin, terms can be formed using language resources (according to word-formation models) or be borrowed.

A systematic approach is important for legal terminology, i.e. a systematic analysis of the terminological array. To generalize the study of the

terminological system of the professional language of law, it is necessary to involve a comparative analysis that will allow identifying the universal and specific features of the specified terminological system. The main methods of systematic comparison of terminologies in different languages are:

– clarification of multi-faceted, complex relationships between language systems (at the lexical, semantic and grammatical levels);

– identification of characteristic features in the terminologies of these languages in general and classification of features;

– comparison of terminologies of languages according to their differential features, which reveals the predominant use of certain features in a particular language, as well as classification of these features;

– contextual-functional analysis, which involves linguistic and quantitative analysis[5].

In terminological intelligence, linguistic systematicity predicts the logical order of the description, which is expressed in the systematicity of the relationships of individual language elements. In particular, the terms of EU legal acts are included in the terminological system, since the concepts expressed by them form an internal coherent system[6].

In legal acts, multi-component terminological word combinations are differentiated, which denote complex concepts.

Linguistic principles for the analysis of legal terminology are as follows:

1) the use of terms requires compliance with the requirements of unambiguity and interdependence;

2) the principle of normativity of terminology is based on the requirement for the general literary nature of all linguistic components of a regulatory act;

3) the principle of linguistic economy assumes the absence of tautology, the need for completeness of semantic relations[7].

2. The analysis of the legal terminology system methods

For the analysis of the legal terminology system, general scientific methods, linguistic methods and terminological methods were used. The study of terms is based on the principles of systemic analysis of linguistic phenomena. The clarification of the semantic structure of legal terms is based on the use of such methods as structural, comparative, component analysis method, seme analysis

[5] Артикуца Н. В. Основи вчення про юридичний термін і юридичну термінологію. Українська термінологія і сучасність : зб. наук. пр. КНЕУ. Київ, 2015. С. 168–176.

[6] Романченко В. І. Лінгвістичні аспекти становлення терміносистеми правових документів Європейського Союзу (на матеріалі німецької та шведської мов) : автореф. дис. … канд. філол. наук. Київ, 2013. 20 с.

[7] Турчин В. В. Прагматика наукового юридичного терміна. Івано-Франківськ : Факел, 2014. 226 с.

method, dictionary definitions, word-formation analysis method, contextual analysis, descriptive method, as well as quantitative analysis method.

The comparative method is the main one in identifying interlinguistic similarities and differences in language structures, in ways of expressing the same meanings and different functions of similar elements of the language structure[8]. The comparative method is used to identify terminological universals and specifics in the terminology systems of professional languages of law.

"Component analysis is a method of studying the content aspect of significant units of language, which aims to decompose the meaning into minimal semantic components"[9]. The use of component analysis made it possible to select terms and term combinations from legal acts and lexicographic sources, as well as to study the semantic structure of legal terms. According to the research, "the differential feature of the meaning of a word is recorded on the basis of definitions or interpretations of words contained in explanatory dictionaries"[10].

Linguistic observation and generalization of factual data were carried out using the descriptive method. The descriptive method is a set of procedures for inventory, taxonomy and interpretation of the studied linguistic phenomena at a certain stage of language development (in synchrony). The specified method involves the systematization and analysis of linguistic units with further specification on the material of legal acts.

The method of semantic analysis of dictionary definitions is used to clarify the identities and differences in the semantics of terms. Let's compare the meanings of the lexemes English "instrument", Ukrainian "інструмент" based on lexicographic sources:

1) "a tool or device used for a particular task, especially for delicate or scientific";

2) "a device used for measuring speed, distance, temperature, etc. in a vehicle or on a piece of machinery";

3) "(formal) something that is used by somebody in order to achieve something; a person or thing that makes something happen";

4) "instrument of somebody/something (formal) a person who is used and controlled by somebody/something that is more powerful";

5) "a formal legal document"[11].

---

[8] Турчин В. В. Прагматика наукового юридичного терміна. Івано-Франківськ : Факел, 2014. 226 с.

[9] Турчин В. В. Прагматика наукового юридичного терміна. Івано-Франківськ : Факел, 2014. 226 с.

[10] Турчин В. В. Прагматика наукового юридичного терміна. Івано-Франківськ : Факел, 2014. 226 с.

11 Турчин В. В. Прагматика наукового юридичного терміна. Івано-Франківськ : Факел, 2014. 226 с.

Word-formation analysis is a comprehensive method for studying the mechanism of word formation and its place in the word-forming subsystem of the language; it involves revealing the connection of derivation, that is, the formative basis, the word-forming formant, the word-forming meaning, the word-forming method and the word-forming type. The procedures of word-formation analysis are[12]:

1) clarifying the formative basis of the derived word in its original form;
2) determining the word-forming formant;
3) interpreting a specific or abstract word-forming meaning;
4) determining the word-forming method;
5) formulating the word-forming type.

In addition to the general rules and trends that operate in the language of law, in legal terminology it is necessary to take into account the structural type of language. Thus, the English language tends to be analytical, and Ukrainian – to be synthetic, which determines the dominance of certain word-forming models and types of term formation. The limitedness of word-forming affixes in analytical languages gives rise to the activity and productivity of non-affixal methods of term formation.

3. The analysis of the formation of legal terms

The analysis of the formation of legal terms has shown that word formation occurs according to the same word-forming and syntactic models, using the same word-forming means, as the formation of commonly used lexical units. Thus, on the basis of this method, productive affixes have been identified that take an active part in term formation:

Англ. -tion: “solution”, “adoption”, “consultation”, “mediation”, “declaration”, “implementation”, “information”, “generation”, “production”, “transportation”, “distribution”; -ment: “agreement”, “abatement”; -ship: “partnership”;

Укр. -ння: “рішення”, “призначення”, “транспортування”, “поглиблення”, “регулювання”; -ція: “консультація”, “інформація”, “імплементація”, “генерація”, “конкуренція”, “апроксимація”; -цтво: “посередництво”, “виробництво”.

The study of the terminology of EU legal acts is of particular importance in the context of modern European integration. The terminological system reflects all innovations in view of the trend towards integration in the context of globalism. The features of the terminological system are integrity,

[12] Турчин В. В. Прагматика наукового юридичного терміна. Івано-Франківськ : Факел, 2014. 226 с.

consistency, structure, openness, coherence, originality and harmony. Terms differ not only in their structure and functioning as part of a complex term, but also in their correlation with a concept or with a subject. The terminology of EU law is correlated with its conceptual system, which is based on national and international law. The main characteristics of legal terminology at the lexical level include intra-branch EU legal terms; abbreviation; nomenclature designations, terms from other terminological systems.

The terminology of EU law contains terms with a clear meaning, tends to reject ambiguous and multi-valued terms, as well as to the unity of terminology. According to the affiliation to the professional branches, the terminology system of European law is represented by intra-branch legal terms, extra-branch terms, inter-branch terms, nomenclature units, technical terms, general scientific terms, commonly used words. Therefore, the terminological vocabulary of EU law as a component of professional legal acts can be classified into the following groups:

1) terms of the EU legal system;

2) nomenclature units denoting the names of programs, documents, etc., specific to the professional language of EU law;

3) general scientific terms containing terms with a general meaning;

4) commonly used vocabulary[13].

According to the thematic criterion, the terms of the EU legal system are classified into the following groups: professional vocabulary denoting accession or entry into the European Union; professional vocabulary denoting membership in the European Union; technical vocabulary for EU policy; technical vocabulary for financial, economic concepts and institutions; technical vocabulary for bodies, committees, commissions of the European Union[14].

The first group includes technical vocabulary that denotes concepts and phenomena related to entry or accession to the European Union. The key unit of this group is the term "accession/accession/accession". "Accession" is the act whereby a state accepts the offer or the opportunity to become a party to a treaty already negotiated and signed by other states. It has the same legal effect as ratification. Accession usually occurs after the treaty has entered into force. The Secretary-General of the United Nations, in his function as depositary, has also accepted accessions to some conventions before their entry into force. The conditions under which accession may

[13] Турчин В. В. Прагматика наукового юридичного терміна. Івано-Франківськ : Факел, 2014. 226 с.

[14] Касяненко Д. С. Особливості перекладу та лексичної гармонізації законодавчих актів ЄС в контексті євроінтеграції України : дис. ... канд. філол. наук. Одеса, 2021. 257 с.

occur and the procedure involved depend on the provisions of the treaty. A treaty might provide for the accession of all other states or for a limited and defined number of states. In the absence of such a provision, accession can only occur where the negotiating states were agreed or subsequently agreed on it in the case of the state in question[15].

The second group consists of professional vocabulary that denotes belonging to the European Union, expresses European belonging. The terminological units of this group represent the main logical and conceptual features that mark the affinity with the activities of the EU.

The next thematic group is represented by legal vocabulary to denote EU policy in various areas of activity (legal, agricultural, industrial, defense, medical, etc.).

Therefore, it can be stated that the EU legal terminology contains terms of the EU legal system; nomenclature units; general scientific terms; commonly used vocabulary. The terms of the EU legal system are represented by professional vocabulary to denote accession or entry into the European Union; professional vocabulary denoting membership in the European Union; professional vocabulary to denote EU policy; professional vocabulary to denote financial, economic concepts and institutions; professional vocabulary to denote bodies, committees, commissions of the European Union. Nomenclature designations are widely represented in the terminology of EU legal acts to name institutions, bodies, organizations, structural units.

4. The stylistic differentiation of the legal terminology of the European Union

The stylistic differentiation of the legal terminology of the European Union is due to the wide and extensive scope of its application. The language of EU law uses the means of various functional styles, among which the main one is official-business. The official-business style of legal speech is characterized by a set of basic stylistic features: clarity, standardization, completeness of content, normativity at all language levels, instructional-informative nature, impersonality, lack of emotional coloring.

According to the genre classification of legal texts, the main varieties of the language of EU law are divided into substyles. In the official-business style of the language of EU law, the following substyles are distinguished: legislative (constitution, law, resolution, decree, decree, directive, code, etc.), diplomatic (treaty, agreement, convention, declaration, memorandum,

[15] Турчин В. В. Прагматика наукового юридичного терміна. Івано-Франківськ : Факел, 2014. 226 с.

note, etc.), judicial-legal (claim, appeal, interrogation protocol, indictment, etc.), administrative-clerical (certificate, contract, order, report, official letter, etc.)[16].

The legislative style is characterized by special compositional and stylistic means. The following types of texts are differentiated: legislative (codes, regulations, directives, legal acts), judicial (expertise reports, court decisions) and administrative (language of correspondence). Therefore, EU legal acts belong to legislative texts and are saturated with legal terminology.

Given the problems of standardization and unification of terms and terminological systems at the current stage of development of terminology, researchers use such concepts as "standardization", "harmonization", "ordering", "normalization", "unification".

The term "ordering" is generic for unification, harmonization and standardization, is a hyperonym for the terms normalization, unification, standardization and harmonization. Unification is interpreted as the elimination of synonymy or polysemy and semantic homonymy, which are undesirable within the terminology of one scientific field. Standardization is a type of terminological work, the result of which is the ordering of documents containing a list of terms recommended for use. During standardization, its mechanism is formed, which may include the standardization of rules and procedures for constructing terminological systems. The harmonization process is aimed at harmonizing national and international legal terminology. The result of this process at the level of several languages is the internationalization of terminological units.

According to the outlined terminological developments, harmonization incorporates the following stages:

1) systematic comparison of national terminologies and terminological systems;

2) construction of a classification scheme of concepts taking into account all concepts reflected in the compared national terminologies;

3) agreement on the unambiguous understanding and use of equivalent national terms;

4) internationalization, which involves the mutual borrowing of terms from national languages to fill gaps in national terminology systems[17].

The study of the terminology system of EU legal acts allows us to make some generalizations regarding the correspondence of terms in different languages.

---

[16] Турчин В. В. Прагматика наукового юридичного терміна. Івано-Франківськ : Факел, 2014. 226 с.

[17] Ляшук А. М. Семантична структура юридичних термінів української та англійської мов : дис. канд. ... філол. наук. Київ, 2017. 268 с.

1. Full correspondence: English: “Protocol”, Ukrainian: “протокол” as an additional element of the EU Treaty, providing detailed information on the implementation of the requirements of the agreement or such requirements that are too long to include in the text of the agreement. English: “harmonisation”. Ukrainian: “гармонізація” – the process of coordinating national policies and standards of different countries, but in a somewhat more limited way than approximation implies.

2. Partial correspondence.

3. Non-equivalent terms or term combinations: “Europe ‘a la carte’” – “Europe ‘a la carte’” – gradual European integration.

Terminological polysemy, synonymy prevents the achievement of unambiguity in the translation of terms. In the legal terminology of the EU there are synonyms that are used in parallel: a borrowed term and a proper term, an abbreviation and a term combination, a single-word term and a term combination. Synonymy constantly arises in the field of terminology in connection with the simultaneous use of national, borrowed, in particular international, terms. Multilingualism is characteristic of the legal terminology of the EU. Synonymy and polysemy are the result of mostly the factor of multilingualism, which is inherent in the European Union, which determines the specificity of these terms.

5. Translating EU legal terminology

When translating EU legal terminology, the most common lexical transformations can be:

– translation using a lexical equivalent;

– tracing – reproduction of not the sound, but the combinatorial composition of a word or phrase, when the components of a word (morphemes) or phrase (lexemes) are translated by the corresponding elements of the language;

– transcription – formal reproduction of the original lexical unit using the phonemes of the target language.

– transliteration – formal reproduction of the original lexical unit using the alphabet of the target language.

– descriptive translation – a lexical-grammatical transformation in which a lexical unit of the original language is replaced by a phrase that gives its explanation or definition.

– approximate translation – translation in which the main meaning of the word is preserved, but in the target language the word differs from the original language in lexical background;

– translation using an analogue – one of several possible synonyms;

– translation by creating a neologism, a neologism in legal linguistics implies the presence of a word or phrase that does not exist in the legal system of the target language.

There are often cases of difficulty in combining these transformations in the process of translating one terminological unit. Due to some differences in the grammatical, syntactic, and morphological structures of English and Ukrainian, it is very often necessary to use various transformations during translation.

The results of the analysis of the ratio of translation methods used in the transfer of simple EU terms showed that the most common method is the transfer of the commonly used meaningб in second place – semantic development, in third place – transcription; then – adaptive transcoding; in fifth – addition; and lastly – transliteration (formalism).

The most common method of translating complex terms and term-phrases of EU legal terminology is calque. A minor place is occupied by rearrangement together with the addition of words and deletion of words. It is important that for the communicator the original text and the translation text act as equal forms of one message, they are equivalent in their functional load.

Therefore, the translation of EU legal terminology is relevant in the context of the European integration of our state. Legal translation of EU legal terminology has a number of features that a translator of a legal text must be aware of, since errors in translation can lead to conflict between the parties to the legal discourse, lawsuits or termination of cooperation. This type of translation cannot be carried out without the use of special knowledge in the relevant field of law, without knowledge of the specifics of a particular type of legal relationship. The translator must be familiar with current legislation, as well as possess special vocabulary and know the peculiarities of using English legal terminology in a specific context.

CONCLUSIONS

Therefore, to determine the main features of legal terms, a comprehensive methodology should be applied that will ensure the necessary degree of objectivity of the conclusions obtained. The indicated approaches and concepts of interpreting terms, terminology and terminological systems, outlining structural and semantic models of term formation, the idea of terminological parallels are promising directions for the study of legal terms in European languages and their translation.

SUMMARY

The article proves that in modern translation studies, despite significant achievements in the study of legal terms, a comprehensive analysis of the

features of the translation of international legal terminology into Ukrainian and English has not yet been carried out. Taking into account the vectors of the foreign policy of independent Ukraine and the aspirations of Ukrainian society for integration into the European Union, the translation of international legal terminology into Ukrainian is gaining special importance today, which determined the topic of the study. It is proved that legal term is related to a legal concept as the primary element of legal knowledge and serves as its symbolic (linguistic) model, represented in sound and letter forms, and the legal concept, its internal content, scope and structure are the logical and semantic basis for outlining the terminological meaning in the form of a definition that generalizes the most essential features and relationships of a legal phenomenon. Transformations carried out in the translation process are divided into four elementary types: 1) rearrangement (prosecutorial judgment); 2) substitution (Criminal Justice Act); 3) addition (citizen's arrest); 4) deletion (sea lawyer). These types of transformations can be combined with each other, thus acquiring the character of complex, complex transformations. Having studied the four types of transformations, we can conclude that due to the brevity of English terms, addition is most often used when translating into Ukrainian, and deletion is least often used.

Bibliography

1. Антонюк Н. Інтерпретація юридичної термінології в контексті іноземно-мовного перекладу. *Вісник Академії адвокатури України*. 2019. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/VAAU/2010_1/text/10anmkip.pdf.

2. Артикуца Н. В. Юридична лінгвістика як новий перспективний напрям міждисциплінарних досліджень. *Право України*. 2016. № 6. С. 23–29.

3. Артикуца Н. В. Основи вчення про юридичний термін і юридичну термінологію. Українська термінологія і сучасність : зб. наук. пр. КНЕУ. Київ, 2015. С. 168–176.

4. Касяненко Д. С. Особливості перекладу та лексичної гармонізації законодавчих актів ЄС в контексті євроінтеграції України : дис. ... канд. філол. наук. Одеса, 2021. 257 с.

5. Ляшук А. М. Семантична структура юридичних термінів української та англійської мов : дис. канд. ... філол. наук. Київ, 2017. 268 с.

6. Романченко В. І. Лінгвістичні аспекти становлення терміносистеми правових документів Європейського Союзу (на матеріалі німецької та шведської мов) : автореф. дис. … канд. філол. наук. Київ, 2013. 20 с.
7. Турчин В. В. Прагматика наукового юридичного терміна. Івано-Франківськ : Факел, 2014. 226 с.

Information about the authors:
Kosenko Anna Volodymyrivna,
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department
of Communicative Linguistics and Translation
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
2 Kotsubynski Street, Chernivtsi, Ukraine

Bezhenar Iryna Volodymyrivna,
Candidate of Pedagogic Sciences,
Associate Professor at the Department of Communicative Linguistics and Translation
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
2 Kotsubynski Street, Chernivtsi, Ukraine

Prytoliuk Svitlana Arkadiivna,
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of German Philology and German Language Teaching Methodology
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University
2 M. Kryvonosa Street, Ternopil, Ukraine

CHAPTER 21

АНГЛОМОВНА ВІЙСЬКОВА ТЕРМІНОЛОГІЯ ТА ЇЇ ПЕРЕКЛАД

Кущ Е. О.
DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-704-8-21

ВСТУП

Історія життя та розвитку людства супроводжується постійними війнами та військовими конфліктами. Будь-яка країна боронить свої кордони, плекає та відстоює свою незалежність, свої цінності, життя своїх людей. Поряд із традиційними, історичними, з'явилися вже нові форми ведення війни (гібридні, інформаційні, психологічні), а послаблення загрози повномасштабної війни в тій чи іншій країні зовсім не означає припинення вдосконалення її військової сфери, системи озброєння, професійної підготовки її фахівців тощо.

Зазначені фактори впливають на розвиток військової підмови та термінології, яка слугує основним засобом кодування фахової військової інформації та позначення її професійних понять. Військова термінологія є одним із найбільш динамічних шарів спеціальної лексики нині, що, зі свого боку, визначає зацікавлення термінологів і лінгвістів ним та його вивчення у різних мовах.

Інтерес перекладознавців до військової термінології та підмови позначився на появі окремої галузі спеціальної теорії перекладу – військового перекладу. На сьогодні військовий переклад є окремим видом спеціального перекладу, спрямованим на дослідження специфіки перекладу текстів військової тематики та її фахових одиниць, а також усного спілкування у відповідній професійній сфері. Спільність предмета дослідження, якою є військова термінологія, а також детермінованість вибору способів та трансформацій перекладу особливостями форми та значення її одиниць зумовлює можливість комплексного вивчення їх структурних і семантичних особливостей, а також способів і трансформацій перекладу.

1. Структурні особливості англомовної військової термінології

Англомовна військова термінологія представлена однокомпонентними та багатокомпонентними одиницями. Однокомпонентні військові терміни англійської мови є не тільки кореневими словами (наприклад, *war, weapon, bomb, assault, fire, troops, battle, damage, defense, missile* та ін.), але й термінологічними одиницями, що утворюються шляхом афіксації. Указаний спосіб термінотворення виявляється в додаванні суфіксів і префіксів до коренів терміноодиниць. Найбільш продуктивним, за нашими спостереженнями, є суфіксальний спосіб творення англомовних військових термінів. За його допомогою утворюються терміни, що є:

іменниками (*-age: gunnage, frontage, anchorage; -al: withdrawal, aerial; -an: tactician, civilian; -ance: reconnaissance, resistance; -ancy: lieutenancy, expectancy; -ee: draftee, appointee; -ness: explosiveness, destructiveness*);

прикметниками *(-able: tankable, droppable; -al: regimental, conventional, operational; -ar: columnar, linear, vehicular; -ary: disciplinary, fragmentary, rotary; -ed: armored, cannoned; -ible: convertible; -ic(al): logistical, strategic, tactical*);

дієсловами *(-ize: weaponize, atomize, mobilize; -ate: calibrate, activate*).

До найбільш продуктивних суфіксів, за допомогою яких утворюються однокомпонентні військові терміни, є *-age, -al, -ate, -er.*

Менш продуктивним є префіксальний спосіб утворення терміноодиниць військової сфери, представлених:

іменниками (*re-: recruit, reconnoiter; over-: overkill, overrun, overpower; out-: outgeneral, outgun, outmaneuver, face-shot*);

дієсловами (*counter-: counterattack; em-: emplane, embus; en-: entruck, entrain, entrench*);

прикметниками (*non-: nonnuclear postwar; post- postflight, poststrike; pre-: prewar, prelaunch*).

Нові реалії, пов'язані з розвитком комп'ютерних та інтернет-технологій, дають поштовх появі та поширенню нових слово- та термінотворчих засобів, зокрема префіксам *cyber-, e-, info-*, що також беруть участь у творенні англомовних військових термінів, наприклад: *cyberwar, cyberattack, cyberdefence, cyberweapon, e-bomb, infowar.* Вказані елементи отримали назву термінотворчі напівафікси[1].

Творення одиниць аналізованої термінології здійснюється і префіксально-суфіксальним шляхом, зокрема: ***in**cur**sion**, **in**fant**ry**, **in**vas**ion**, **extra**terrestri**al**, **extra**vehicu**lar**, **im**pass**able**, **in**access**ible**, **in**vins**ible**,*

[1] Зацний Ю. А. Сучасний англомовний світ і збагачення словникового складу. Львів : ПАІС, 2007. С. 17.

inter**all**ied**, **ir**retriev**able**, **ir**replace**able**, **re**coono**itre**, **under**arm**ed**, **under**staff**ed тощо.

Творення однокомпонентних військових термінів англійської мови відбувається і шляхом конверсії, що належить до морфологічних способів термінотворення. Конверсійною моделлю творення одиниць аналізованої нами термінології є N V, наприклад: *shell – to shell; rocket – to rocket; blockade – to blockade.* Одиниці, утворені за моделлю V N в аналізованій термінології, є поодинокими, наприклад: *to intercept – intercept*.

Складні терміни є мовними одиницями, що містять два чи більше слова. При цьому ці одиниці є цільнооформленими, можуть писатися разом чи з використанням дефіса. Більшість військових термінів англійської мови, утворених словоскладанням, містять два компоненти, наприклад: *aircraft, airlift, dogfight, battership, breachblook, gunmental, gundrew, warhead, bomb-proof, trench-bomb, torpedo-plane.* Зустрічаються в аналізованій термінології також складні слова, що містять три компоненти, зокрема: *crossbowman, cruiser-gunboat*. Окремі складні терміни утворюються також із застосуванням суфіксації, тобто є складно-похідними, наприклад: *chariot-launcher, cruiser-carrier, grenade-launcher, air-delivered, gunlayer.*

Моделями творення складних військових термінів є:

N + N = N (*airlift, aircraft, battlefield, bridgehead, warhead, foxhole*);

N + prep +N = N (*air-to-tank, man-of-war, man-at-arms*);

N + Adj =Adj (*battlewise, infantry-heavy, seaworthy, trigger-happy*);

N + Part II = Part II (*air-delivered, battle-scarred, flash-burnt, helmet-mounted*);

Adj + N = N (*flattop, stronghold, strongpoint*);

V + Adv = N (*countdown, break-through*);

N + Part I = Part I (*armor-piercing, target-seeking*);

Adv + Part I = Part I (*hard-hitting, deep-diving, fast-landing*);

Adv + Part II = Part II (*hard-fought, least-engaged, well-staffed*);

Adj+Adj = Adj (*dual-capable, nuclear-free, military-economic*);

Adj + Part II = Part II (*atomic-powered, nuclear-propelled, nuclear-supported*);

V + Conj + V = (*fire-and-forget (missile), hit and run (tactic*);

Adv + V = V (*outfight*);

N + V (*manhandle*);

Adv+ V (*downgrade*).

Окрім вищенаведених моделей, уваги заслуговує і використання прикметників у складних військових термінах англійської мови, наприклад: *battlewise, infantry-heavy, seaworthy, trigger-happy.*

Більшість одиниць аналізованої термінології є терміносполученнями, що складаються з кількох компонентів, утворених синтаксичним шляхом, актуалізованим поєднанням слів. За кількістю компонентів терміни-словосполучення англійської мови військової сфери поділяються на дво- та три-, чотири- та п'ятикомпонентні одиниці. Двокомпонентні одиниці представлені такими моделями:

N + N (*air raid, cluster bomb, germ warfare, cruise missile, ammunition dumps, shield wall, support trench, storm troop, shock force, recoil absorber, hand lever, vision slit, hull rigidity, assembly survivability, combat security, obstacle mine, drive sprocket, bottom plate, armor plate, armor protection, bottom plate*);

Adj + N (*senior lieutenant, acoustic torpedo, aerial torpedo, ballistic missile, long sword, supreme commander, major general, primary armament, active armor, executive officer, general staff, special staff*);

N + prep + N (*chief of staff, commander of the platoon, velocity of the target, war to the knife, war of nerves, fire-on the move, level of supply, agility on land, defense in depth, bombardment by gun, line of departure*);

V + N (*to perform a mission, to develop a position, to enter the list, to rush the objective*);

V + prep (N) + N (prep) (*to step up a war, to levy war on smb., to get an order through*);

Part I + N (*dosing operation, revolving turret, charging tank*);

Part II +N (*rifled gun, mounted combat, noncommissioned officer*);

N + Part I (*carpet bombing, pedestal mounting*).

Найбільш поширеними моделями, за якими відбувається творення двокомпонентних термінів, є N + N, Adj + N, N + prep + N, V + N. Крім того, велика кількість двокомпонентних термінів англійської мови військової сфери складаються з компонента, що є складним словом, а також компонента, вираженого простою за структурою лексемою, наприклад: *fire-control computer, night-time reconnaissance, tunk-hunting system, fire-extinguishing system, high pressure gun, turret-traverse system, long-term tank, low-echelon commander, front-line units, low-velocity shell, live-fire gunnery, open-top turret, armor-piercing shell, fire-extinguishing system, band-based missile, tank-hunting team, battalion-sized units, four-segment sabot, multi-layer armor, all-weather missile.*

Трикомпонентні одиниці є також поширеними в аналізованій термінології. Вони створюються за такими моделями:

N + N + N (*air defense concentration, fire control survivability, target designation*);

Adj + N +N (*passive target detection, automatic fire direction, direct visibility range*);

P II + N + N (*required acquisition range, unrestricted emission control, distributed fragmentation warhead*);

Abbr +N + N (*SAM engagement zone, IFF systems jamming, OTH target location*);

Adj + Adj + N (*effective reflective area, defensive electronic warfare, active terminal guidance*);

Adj + Abbr + N (*organic AA defense, portable SAM weapon, light AA artillery*).

Менш поширеними є такі моделі:

N + Adj + N (*missile basic load, battery terminal equipment*);

Adj + P II + N (*defensive guided weapon, elevated radar platform*);

Adv + P II + N (*partially deployed formation, remotely delivered armament*);

N + Abbr + N (*multisensor AA unit*);

Abbr +A + N (*HE incendiary tracer*);

Adv + N + N (*near ground level*);

N + P II + N (*proximity fuzed warhead*);

P II + Adj + N (*aimed quadrant warhead*);

P II + Abbr + N (*semifixed SAM system*).

Прийменникові моделі трикомпонентних військових термінів англійської мови представлені такими типами:

Adj + N + by + N (*electronic countermeasures by simulation, practical rate of fire*);

N + prep + N + N (*time of arrival method*);

N + N + prep + N (*radar field of view*);

N + prep +Adj + N (*verification by black boxes*);

prep +Adj + N +N (*at short halt fire*).

В особливу групу серед трикомпонентних виокремлюються терміни, що конструюються за моделлю N&N + N, тобто поєднуються не тільки підрядним, але й сурядним зв'язком: *track and guidance radar, transporter and launch tube* тощо.

Чотирикомпонентні одиниці також є достатньо поширеними в аналізованій термінології. Найбільш поширеними моделями, за якими утворено ці одиниці, є такі:

N + N + N + N (*air defense battle zone, frequency repetition spot jamming, air frame heat homing*);

Adj + N + N + N (*terminal point air defense, optical tracking fire control, low altitude air defense*).

Чотирикомпонентні військові терміни англійської мови утворюються також за моделями:

Adj + Adj + N +N (*equisignal angular coordinates measurement*);

N + N + Adj + N (*air defense green zone; target information analog-digital converier*);

Abbr + N + N + N (*SAM target destruction area, AA fire control station, SAM system reaction time*);

Adj + Abbr + N +N (*radarless AA missile launcher*);

Adj + N + Adj + N (*roportional navigation semiactive guidance*);

N + N + Abbr + N (*radar guidance AA system*);

N + Abbr + N +N (*engine IR radiation reduction*);

P II + N + N + N (*mixed air defense unit*).

Прийменникові чотирикомпонентні одиниці представлені незначною кількістю моделей:

Adj + N + N + prep + N (*automatic target tracking by range, safe passage route for fighters*);

Adj + Adj + N + prep + N (*automatic technical rate of fire*);

N + prep + Abbr + N +N (*laying with AA fire director*).

Наявними в аналізованій термінології є шестикомпонентні одиниці, утворені за моделями:

Part II + N + N +N + N +N (*armored vehicle air defense system turret*);

Adj + N +N + Adj + N +N (*tactical air defense automatic control system*);

Adj + N + Adj + N + N + N (*multiple beam vertical directivity pattern radar*);

N + N + N + Adj + N + N (*pulse repetition rate random law shifting*);

Adj + N + Abbr + Abbr + N + N (*multiple tube AA SP artillery mount*);

Adj + N + prep + N + Adj + Adj + N (*energetic concealment by reducing the effective reflective area*);

Adj + N & N + Abbr + N + N (*optical acquisition and tracking AA missile system*);

N + N + N + N & N + N (*air defense data processing and representation system*).

Зустрічаються в англомовній військовій термінології також кілька семикомпонентних одиниць, наприклад: *air corridor for aircraft moving to air passage point, forward joint NATO air defense SAM zone.* Існує в ній і восьмикомпонентний термін: *clutter false alarm control automated radar detection system.*

Характерною рисою окремих із зазначених нами багатокомпонентних військових термінів англійської мови є наявність в них абревіатур.

Структурна класифікація військових термінів-абревіатур англійської мови базується на основі загальновизнаних положеннях, що абревіації можуть підлягати будь-які терміни-слова (похідні, непохідні, складні) та терміносполучення, а всі абревіатури залежно від виду комунікації та реалізації в мовлення поділяються на два типи: графічні та лексичні[2].

Під графічними абревіатурами розуміємо ті з них, які використовуються тільки в письмовому мовленні, не мають особливої звукової форми та замінюються своїми повними аналогами в усному мовленні. Подібні одиниці представлені:

початковими літерами однослівного терміна (*H – homing; L – launcher; D – distance; O – observation*);

початковими літерами терміна, що складається з кількох слів (*ta – target area; rf – radio frequency; rdf – radio direction finder*);

початковими літерами елементів терміна, що є складним словом (*FI – fighter-interceptor; BL – bombline; a/w – all-weather*);

першою частиною терміна (*hel – helicopter; comm – communication; con – control; az – azimuth*);

першими частинами елементів складного терміна (*COMJAM – communications jamming*; *COMSEC – communications security*);

шляхом вилучення деяких літерів і складів та поєднаних початкових і кінцевих літер (контрактурами), наприклад*: msl – missile; tgt – target; ctms – countermeasures; acft – aircraft; opr – operator; rg – range*;

використанням літери замість звичайного префікса або першої частини слова, наприклад: *aj – antijamming; ARM – antiradar missile; xmtr – transmitter.*

Лексичні абревіатури є одиницями мови. Вони характеризуються специфічністю своєї структури, більшою варіативністю, можливістю взаємодії з іншими способами словотворення. До лексичних абревіатур належать так звані морфологічні абревіатури, які, зі свого боку, поділяються на три основні групи: 1) усічення, 2) ініціальні абревіатури, 3) скорочення змішаного типу[3].

Найбільша група в аналізованій термінології представлена ініціальними абревіатурами. Вони мають від одного до п’яти компонентів, наприклад: *G – ground, T – tactical, V – vehicle; MC – missile control, AR – acquisition radar; AOP – air observation post, FCC – fighter control center, MTI – moving*

---

[2] Гайденко Ю. О., Сергієнко О. О. Особливості вживання скорочень та їх класифікація в сучасній англійській мові. *Закарпатські лінгвістичні студії*. 2022. Вип. 24. Т. 1. С. 78–82. https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.24.1.15.

[3] Гайденко Ю. О., Сергієнко О. О. Особливості вживання скорочень та їх класифікація в сучасній англійській мові. *Закарпатські лінгвістичні студії*. 2022. Вип. 24. Т. 1. С. 81. https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.24.1.15.

target indicator; ADMB – air defense missile base, MRCP – mobile radar control post; TAADC – Theater Army Air Defense Command, ALARM – Air Launched Anti-Radiation Missile.

В аналізованій термінології можна зустріти також ініціальні абревіатури з понад п'ятьма компонентами, наприклад: *JSTARS – Joint Surveillance and Target Attack Radar System; IUKADRE – Improved United Kingdom Air Defense Ground Environment; NATINADS – NATO Integrated Air Defense System; COMNAEWF – Commander NATO Airborne Early Warning and Control Force; COMAAFCE – Commander, Allied Air Forces Central Europe*.

Особливою в аналізованій термінології англійської мови є група ініціально-цифрових, які відрізняються від власне ініціальних наявністю цифрового показника, наприклад: *CH-47A; XLGM-25C*. Цей тип абревіатур використовується для позначення зразків бойової техніки та зброї. Цифри в них позначають її маркування, калібр, серію, індекси призначення, тип, модифікації та інші технічні характеристики. У силу своєї специфіки подібні одиниці не підлягають розшифруванню, тоді як для звичайних термінологічних абревіатур ініціального типу розшифрування є обов'язковим, якщо подібна абревіатура використовується вперше.

Скорочення змішаного типу в англомовній військовій термінології створюються внаслідок одночасного використання усічення та ініціальної абревіації (*SHORAD – Short Range Air Defense*) або є частково скороченими словами, які виникли через взаємодію абревіації зі словоскладанням і утворюються з ініціальної абревіатури та повнозначного слова (*ICBM-guidance*), а також абревіатури й афікса (наприклад, *anti-ICBM (msl); anti-MIRV (msl); counter-ASM (msl)*.

Існують в аналізованій термінології і телескопізми. Прикладами телескопних утворень в англомовній військовій термінології є *balmi – ballistic missile; transceiver – transmitter-receiver; translauncher – transporter-launcher*. Наявність в аналізованій термінології різного типу абревійованих одиниць та їх широке використання пояснюється загальною тенденцією до економії мовних засобів та компресії мовлення.

2. Семантичні особливості англомовної військової термінології

Необхідність вивчення семантики терміна зумовлена не тільки потребою в розумінні його значення, але й усвідомленням тих процесів і механізмів, які беруть участь у його творенні. Семантичний спосіб творення називається науковцями «семантична деривація»[4]. Зазначимо, що

[4] Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ : Вид. дім «КМ Academia», 2000. С. 83.

сам термін «деривація» було вперше використано у 30-ті рр. XX століття польським лінгвістом Е. Куриловичем для характеристики словотворчих процесів[5].

Під семантичною деривацією розуміють семантичне переосмислення значення слів, унаслідок якого можуть з'являтися нові мовні одиниці[6]. Ключовими процесами семантичної деривації у термінотворенні вважаються термінологізація та ретермінологізація[7].

Під термінологізацією розуміють процес утворення термінів від загальновживаних слів[8]. Метафора, що є одним із механізмів термінологізації, відіграє основну роль у творенні англомовних військових термінів семантичним шляхом. Під метафорою розуміють троп або механізм мовлення, що полягає у використанні слова, яке позначає поняття певного класу предметів, явищ тощо для позначення чи надання характеристики поняття, що входить до іншого класу на основі схожості їх значень[9].

На думку А. Вілдена, «будь-яка наукова теорія – це мережа метафор і, більш того, будь-яке знання, включаючи наукове, є неминуче метафоричним»[10]. Додамо, що метафора є одним із найбільш продуктивних процесів породження мовних одиниць, як і однією із найбільших джерел творення термінів у різних мовах, зокрема англійській. Терміни-метафори є дуже поширеними в англомовній військовій термінології, зокрема:

chopper (a helicopter) – вертоліт, гелікоптер;

pillbox (*a small banker constructed from reinforced concrete*) *– невелика вогнева споруда з армованого бетону;*

silo (*an undeground chamber where a missile is stored and from which it can be launched*) *– підземна шахта для розміщення та запуска ракет*.

Метафоричне перенесення в англомовній військовій термінології часто базується на сенсомоторному досвіді людини й асоціативних зв'язках між предметами, об'єктами, явищами, що порівнюються. Аналіз фактичного матеріалу дав нам змогу виокремити такі групи метафоричних одиниць в аналізованій термінології:

---

[5] Kuryłowicz J. Dérivation lexicale et dérivation syntaxique. *Bulletin de la Société de Linguistique de Paris*. 1936. Vol. 37. P. 79–92.

[6] Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ : Вид. дім «КМ Academia», 2000. С. 84.

[7] Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ : Вид. дім «КМ Academia», 2000. С. 85.

[8] Cabré M. T. Terminology: Theory, Methods and Applications. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 1999. P. 92.

[9] Goatly A. The Language of Metaphors / 2nd ed. London ; New York : Routledge, 2007. P. 11.

[10] Wilden A. System and Structure. Essays in Communication / 3-d ed. New York : Tavistock Publications, 2017. P. 46.

ті, що базуються на схожості за формою (*dragon's teeth – протитанкові перепони), dish-radar – параболоїдна антена, vertical thinking – дедуктивне мислення, field of fire – сектор обстрілу*);

ті, що базуються на схожості за функціями (*choke-point – вузький прохід з найбільшою вірогідністю нападу ворога, armor-piercing – бронебійний, back-up system – резервна система*);

ті, що базуються на схожості форми та функцій (*carpet bombing – килимове бомбардування, belt-fed – стрічкова подача*);

ті, що базуються на схожості структури чи устрою (*chamber – патронник, foxhole – одиночний окоп*);

ті, що базуються на схожості за зовнішнім виглядом (*barrel – ствол (гвинтівки), turret – гарматна башня, razor wire – колючий дріт, salient – клин, дуга);*

утворені на основі асоціативних зв'язків (*parent division – дивізія*, *до якої входить цей підрозділ, accurate fire – прицільний вогонь, caterpillar steel track – гусенична сталева стрічка, booby-trap – міна-пастка, drop zone – зона висадки парашутного десанту, dummy position – помилкова позиція, flag officer – вищий офіцер, адмірал, free rocket – некерована ракета, hand guard – ствольна накладка, handgun – особиста вогнепальна зброя, gooseberry – переносне дротяне загородження, jamming signal – погано переданий сигнал, dive-bombing – бомбометання з пікірування, flamethrow vehicle – вогнеметна машина*);

ті, що базуються на тактильних відчуттях (*buddy-buddy refueling – дозаправка літака в повітрі, dry bag – ізолюючий костюм, dry battery – суха батарея*);

ті, що базуються на слухових відчуттях (*silent zone – тиша в ефірі, silent war – партизанська війна, silencer – глушитель, drone – невеликий безпілотний літак, призначений для переміщення обладнання за полем бою, chatterbox – кулемет).*

Особливої уваги заслуговує утворення метафор-колоронімів, що пов'язано з підсвідомим баченням реальності. Зазвичай на поняття, що отримує термінологічне позначення, накладаються відчуття, які викликає той чи інший колір. Так, наприклад, червоний колір – це колір вогню, небезпеки, агресії, жорсткості, активності, синій є кольором неба та води, спокою, надійності, умиротворення. Отже, червоний колір асоціюється здебільшого з ворогом або його діями, а на військових мапах позиції ворога зазвичай позначені червоним кольором. Це відображено в метафоричних військових термінах англійської мови, зокрема:

red alert – найвищий ступінь бойової готовності;

red force marking system – відстеження маркування сил ворога (*супротивника*);

red fire – вогонь сил супротивника.

Синій колір, зі свого боку, асоціюється з дружніми військами й союзниками. На військових картах вони позначені саме синім кольором, а англомовні метафоричні військові терміни з відповідним колоріном мають зазвичай позитивне забарвлення, наприклад:

blue forces – свої війська;

blue Forces Tracking – відслідковування союзних сил;

blue beret – збройні сили ООН;

blue day – день вручення відзнак для військовослужбовців.

Метафорами-колоронімами є в англомовній військовій термінології також такі одиниці:

orange cell – сили, що позначають союзників під час навчання;

black friar – диверсант-одинак;

yellow zone – нейтральна зона;

white wash – приховування військового дисциплінарного порушення.

За сферою-джерелом походження метафоричні військові терміни можна поділити на антропоморфні та неатропоморфні одиниці. Антропоморфна метафора є метафорою, у якій виявляється асоціативний зв'язок зі світом людини, її зовнішності, рис характеру та якостей, її відчуттів, дій, діяльності, створених ним предметів, наприклад:

soft-skinned vehicle – машина, що не має броньового захисту;

dummy ammunition – навчальні вистріли;

dive-bombing – бомбардування з пікірування;

soft target – слабо захищена ціль, уразлива ціль;

air force – повітряні війська;

blind – маскувальна сітка;

wait out – тимчасове припинення вогню;

baton round – пластикова куля;

knife rest – дротяне огородження;

fierce figting – жорстокий бій;

hair trigger – спусковий гачок, що потребує слабкого натискання;

ammunition belt – патронна стрічка;

sabot – патрон снарядної лінзи;

live ammunition – бойові патрони;

dead drop – схованка;

dumb bomb – холостий заряд.

Неатропоморфна метафора представлена в аналізованому шарі англомовної термінологічної лексики такими одиницями, як:

bug – жучок;
dog-watch – дозор;
war bird – бойовий літак;
field of fire – простір, що прострілюється;
ditch – аварійна посадка літака на воду;
baptism of fire – хрещення вогнем;
foxhole – вічко для стрілянини;
leapfrog – пересування почергово, перебіжками;
gooseberry – дротяне огородження, «їжак»;
blast wave – вибухова хвиля тощо.

Поряд із метафорою у творенні англомовних військових термінів бере також участь метонімія, що є транспозицією значення мовної одиниці, яке базується на ознаках суміжності референтів[11]. Зазначимо, що метонімічні одиниці не є такими поширеними в англомовній військовій термінології, як метафоричні, проте їх роль у її формуванні є також вагомою. Так, наприклад, лексема *staff* первинно означала в англійській мові «*древко (держак) із прапором, яке належало певному полку*»[12]. На основі метонімічного перенесення було утворено військовий термін із значенням «*особистий склад офіцерів*»[13], тобто відмітним знаком людей, що належать до певного військового підрозділу, є той чи інший прапор. Шляхом метонімічного перенесення було утворено також терміни *barrage fire – загороджувальний вогонь, silver – нагорода за участь у бойових діях.*

На основі метонімічного перенесення було сформоване і значення терміна *armour – бронетанкові війська*. Первинним значення вказаної одиниці в англійській мові є «*броня*»[14]. Англомовна лексема *marine* із значенням «*морський*» стала вихідною для метонімічних термінів «*солдат морської піхоти, флот*»[15], назва будівлі *Pentagon*, де розміщується Міністерство оборони США, стала використовуватися для позначення цього міністерства та військової системи країни загалом.

Від імен винахідників шляхом метонімічного перенесення було створено також такі термінологічні одиниці, як:

bren – ручний кулемет;
boeing – бомбардувальник;

---

[11] Кущ Е. О. Метонімічні номінації як засоби вираження етнічних упереджень у дискурсі американських політиків. *Нова філологія*. 2012. № 50. С. 62.
[12] Baugh A. C., Cable T. A History of the English Language / 5-th ed. London : Routledge, 2002. P. 65.
[13] Collins English Dictionary. 13th ed. Glasgow : HarperCollins Publishers, 2018. P. 1556.
[14] Baugh A. C., Cable T. A History of the English Language / 5-th ed. London : Routledge, 2002. P. 66.
[15] Baker K. Dictionary of Military Terms / 5-th ed. London : A&C Black, 2011. P. 197.

Molotov cocktail – коктейль Молотова, пляшка із запальною сумішшю; sten – автомат.

Метонімічними у військовій термінології англійської мови є одиниці, утворені від окремих топонімічних назв, наприклад:

Hiroshima (Хіросіма) – використання ядерної зброї проти крупного населеного пункту;

Verdun (Вердун) – незламна фортеця;

Cannae (Канни) – повний розгром крупного населеного пункту;

Pearl Harbor (Перл-Харбор) – раптовий напад.

Аналіз військових термінологічних одиниць, утворених метонімічним шляхом, дав змогу розподілити їх за групами відповідно до таких основних моделей їх творення:

модель «частина – ціле» (синекдоха), наприклад: *one striper – офіцер американського флоту (чий ранг позначен однією нашивкою), three striper – сержант, red hat – штабний офіцер, outfit – військовий підрозділ, загін, commando – десантно-диверсійний підрозділ, боєць-десантник, fight deck – бойові дії, зіткнення*;

модель «процес – результат», наприклад: *flash bang – світло-шумова гармата, chow – пайок, shooting – знищення* та ін.;

модель «власне – загальне ім'я», наприклад: *Dunkirk (Дюнкерк) – евакуація морем великої групи військ після відступу, Dien Bien Phu (Д'єн-Б'єн-Фу) – знищення обкладеного гарнізону.*

Процес творення англомовних військових термінів здійснюється також шляхом ретермінологізації, що є процесом перенесення терміна однієї сфери до іншої із його повним чи частковим переосмисленням[16]. До ключових екстралінгвальних причин ретермінологізації відносять близькість понять і явищ різних наукових і професійних сфер, інтеграцію наукового знання, вважаючи основною лінгвальною причиною при цьому економію мовних засобів, що виявляється у використанні в готовому вигляді форми однієї термінологічної одиниці для створення іншої[17]. Прикладами термінологічних одиниць, що з'явилися в англомовній військовій термінології внаслідок ретермінологізації, є такі:

anthrax – вид бактеріологічної зброї (медич. *anthrax – сибирська виразка*);

embattlement – бійниця (будів. *парапетна стіна із зубцями*).

Термінологічні одиниці англійської мови військової сфери можуть також підлягати детермінологізації, що є процесом переходу

[16] Кочан І. С. Українська наукова термінологія: історія і сучасність. Львів : Вид-во Львівського національного університету імені Івана Франка, 2010. С. 115.

[17] Там само.

з термінологічної лексики в загальновживану мову, який відбувається внаслідок деспеціалізації термінів, втрати ними їх термінологічного значення[18]. Отже, детермінологізація є зворотним до термінологізації процесом.

Початкова стадія детермінологізації пов'язана із частим використанням термінів поза фаховим контекстом (наприклад, у засобах масової інформації, політичному мовленні тощо). При цьому поняття, що позначається цим терміном, здебільшого залишається тим самим, але найчастіше порушується однозначна відповідність терміна науковому визначенню та поступово зникає різниця між термінологічним і нетермінологічним використанням цього слова.

Зазвичай таке застосування має епізодичний характер, тобто може використовуватися у ЗМІ тільки у зв'язку з певною подією або в разі спілкування фахівця з нефахівцем. Саме на цьому етапі, коли ще не повністю втрачено термінологічне значення, говорять про консубстанціональні терміни[19]. Наступним етапом детермінологізації є оформлення терміна як слова загальновживаної мови та його фіксація в її словниках. У цьому випадку термін вже неможливо зіставити з науковим поняттям, наприклад: *war, bomb, explosion, air support, salvo, torpedo* та ін. Процеси детермінологізації викликані екстралінгвістичними та суто лінгвістичними причинами: зростанням ролі науки, техніки, популяризацією та обговоренням певних подій, що відбуваються у тій чи іншій професійній сфері; наявністю системних зв'язків між термінологічними та нетермінологічними одиницями.

3. Переклад англомовної військової термінології

Велике значення для перекладу термінологічно навантажених текстів військової тематики має точність, оскільки подібні тексти можуть слугувати основою для прийняття важливих рішень, проведення військових операцій тощо. Під час усного перекладу перекладач повинен відтворювати дискурсивно-однозначне (безваріантне) формулювання змісту та форми військових висловлювань типу інструкцій, розпоряджень, наказів, команд із чітко детермінованим призначенням і прогнозованим адресантом перлокутивним ефектом. Вочевидь, військовий перекладач повинен володіти військовою термінологією мови оригіналу та мови перекладу, знати її аломорфні та ізоморфні риси, бути обізнаним у військовій справі

[18] Кочан І. С. Українська наукова термінологія: історія і сучасність. Львів : Вид-во Львівського національного університету імені Івана Франка, 2010. С. 118.

[19] Кочан І. С. Українська наукова термінологія: історія і сучасність. Львів : Вид-во Львівського національного університету імені Івана Франка, 2010. С. 121.

країн, мови яких він використовує для перекладу, знати національну специфіку їх військових доктрин, організаційних структур, стратегічних і тактичних можливостей, озброєння, техніки, що використовуються ними.

Значна кількість англомовних військових термінів відтворюється українською мовою із застосуванням таких відповідників, зокрема: *ambash – засада*, *ammunition – боєприпаси*, *armistice – перемир'я*, *barrel – ствол*, *besiege – осаджувати*, *bullet – куля*, *casion – зарядний ящик, casualties – жертви, ceasefire – режим тиші, deployment – дислокація, dug out – бліндаж, falcon – дрібнокаліберна пушка, hostilities – військові дії, incursion – вторгнення, infantry – піхота, machine-gun – кулемет, military man – військовослужбовець*, *onslaught – штурм, ordnance – боєприпаси, recruit – призовник, reconnaissance – розвідка, rifle – гвинтівка, shell – снаряд, trench – траншея, turret – облогова башта, volley – залп, walkie-talkie – рація*.

Частотним у відтворенні англомовних військових термінів засобами української мови є також транскодування, представлене такими типами:

транслітеруванням, зокрема: *admiral – адмірал*, *front – фронт, marshal – маршал, revolver – револьвер, radar – радар;*

змішаним транскодуванням, наприклад: *sniper – снайпер, tank – танк, ranger – рейнджер* (*боєць десантного диверсійно-розвідувального підрозділу*), *cuirassier – кірасир, echelon – ешелон;*

адаптивним транскодуванням, зокрема: *army – армія*, *attack – атака*, *atomic bomb – атомна бомба*, *artillery – артилерія*, *battalion – батальон*, *capitulate – капітулювати, cavalry – кавалерія, counterattack – контратака, cyberattack – кібератака, fleet – флот, grenade – граната, mine – міна, manouvre – маневр, rocket – ракета, sergeant – сержант, acoustic torpedo – акустична торпеда, countersniper operation – контрснайперська операція.*

Наведені приклади свідчать, що більшість англомовних військових термінів відтворюється українською мовою адаптивним транскодуванням. Частотність вживання адаптивного транскодування пояснюється не тільки його здатністю пристосувати термін вихідної мови до норм мови цільової, але й розбіжностями, що існують між аналітичною англійською та синтетичною українською мовою.

Частотним способом перекладу військової термінології англійської мови є і калькування, що виявляється в поморфемному відтворенні її складних одиниць засобами української мови або послівному (буквальному) перекладі її терміносполучень[20], зокрема: *warhead –*

[20] Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. С. 296.

боєголовка, cyberwar – кібервійна, cyberdefence – кіберзахист, cyberweapon – кіберзброя, mine detector – міношукач, minefield – мінне поле, airburst – повітряний вибух, antitank mine – протитанкова міна, automatic fire – автоматичний вогонь, general staff – генеральний штаб, radar installation – радіолокаційна установка, calliber ammunition – калiберні боєприпаси, rifle fire – гвинтівковий вогонь, general alarm – загальна тривога, regular army – регулярна війна, armour protection – броньовий захист, joint staff – об'єднаний штаб, intercontinental ballistic missile – міжконтинентальна балістична ракета, *orbital weapon – орбітальний вогонь, operaton-intelligent net – оперативно-розвідувальна мережа, infantry battalion – піхотний батальйон, national guards – національна гвардія.*

Наведені приклади свідчать, що більшість термінів, що перекладаються українською мовою шляхом калькування, є двокомпонентними одиницями. Крім того, переклад окремих із вказаних одиниць здійснюється з поєднанням адаптивного транскодування та калькування (*cyberwar – кібервійна, cyberdefence – кіберзахист, cyberweapon – кіберзброя, orbital weapon – орбітальний вогонь*, *heavy division – важка дивізія, heavy artillery – важка артилерія, tactical air command – тактичне повітряне командування,*), заміни частини мови та калькування (наприклад, *limited war – обмежена війна, calliber ammunition – калiберні боєприпаси, armour protection – броньовий захист, rifle fire – гвинтівковий вогонь,*), адаптивного транскодування, заміни частини мови та калькування (*antitank mine – протитанкова міна, operaton-intelligent net – оперативно-розвідувальна мережа*). Це дає змогу говорити про застосування комбінованого способу перекладу вказаних одиниць або поєднання способів і трансформацій їх відтворення.

До способів перекладу англомовних термінологічних одиниць В. І. Карабан відносить також описовий переклад[21], сутність якого полягає у розкритті значення терміна шляхом його розгорнутого опису. Зазначимо, що терміни відтворюються шляхом опису в тих випадках, коли їх неможливо перекласти іншим способом. Прикладами застосування описового перекладу для відтворення англомовних військових термінів є такі: *attack problem – тактична задача з ведення наступального бою, smart artillery – артилерія з високою точністю поразки, field study – вивчення досвіду військ, kill house – приміщення для тренування зі штурму та ліквідації цілі, airborne alert – безперервне бойове чергування в повітрі, cache – тайний склад зі зброєю, accompanied stores – вантажі, що*

[21] Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. С. 297.

перевозяться разом із військами, aeronuclear force – авіаційне поєднання, озброєне засобами ядерного нападу поєднання.

Зазначимо, що шляхом опису відтворюється багато інноваційних одиниць англомовної військової термінологію, зокрема: *knowledge warrior – майбутній військовий (який володіє необхідною інформацією для запобігання війни або для перемоги в ній з мінімальними втратами або взагалі без жертв); land warrior – програма оснащення американських наземних військ новітніми засобами ведення бою, комунікації і захисту від противника.*

За нашими спостереженнями, лише окремі англомовні військові терміни відтворюються українською мовою антонімічним перекладом, що поєднується при цьому з описовим (наприклад, *tank proof ground – місцевість, недоступна для танків*) або іншими комбінованими способами, до яких входить також антонімічний (наприклад, *proximity detonator – неконтактний детонатор, battalion minus – батальйон із неповним складом, unconcealed position – позиція, відкрита для спостереження, target of opportunity – непланова ціль*).

У сучасному вітчизняному перекладознавстві існує традиція розмежування способів перекладу тих чи інших мовних одиниць, у тому числі й термінологічних, а також перекладацьких трансформації, що застосовуються для їх відтворення. Перекладацькі трансформації є «різного роду змінами лексичних і граматичних одиниць мови оригіналу під час перекладу з метою їх адекватної передачі іншомовними засобами» із врахуванням норм мови перекладу та мовленнєвих традицій її культури»[22].

Поширеною у перекладі одиниць аналізованої термінології українською мовою є трансформація – перестановка слів. Вона використовується для відтворення термінів-словосполучень та полягає у зміні позицій її компонентів, наприклад: *battalion headquarter – штаб батальйону, liquidation program – програма ліквідації, chemical weapon liquidation – ліквідація хімічної зброї, fire coordination – координація вогню, gun control system – система управління пушкою, patrol torpedo plane – патрульний літак-торпедоносець, tank crew – екіпаж танка, division artillery commander – начальник артилерії дивізії, ammunition lot – партія боєприпасів, booby-mine – міна-ловушка, guidance system – система наведення, missile guidance station adjustment – настройка станцій наведення ракет, to develop enemy position – виявляти позиції ворога.*

[22] Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. С. 300.

Переклад англомовних військових термінів здійснюється також за допомогою трансформації додавання слова (слів). Вказана трансформація сприяє пристосуванню цих одиниць до норм мови перекладу, наприклад*: prime – капсуль-випромінювач*, *alternate position – запасна вогнева позиція*, *intermediate objective – проміжний об'єкт наступу, armor operations – бойові дії бронетанкових військ, hull side plate – бортовий броньовий лист корпусу танка, organized defence – заздалегідь підготовлена оборона, nominal weapon – номінальна ядерна зброя, flat trajectory – настильна траєкторія вогню.* Додаються в перекладі аналізованої термінології не тільки повнозначні слова, але й прийменники, зокрема: *to shift fire – переносити вогонь по лінії фронту, to follow a target – стежити за ціллю, to take a defense – переходити до оборони* тощо.

Зворотною трансформації додавання є трансформація вилучення слова або слів. Вилучати, за зауваженням В. І. Карабана, можна лише ті «елементи, що певним чином дублюються в оригіналі за нормами його мови або передача яких мовою перекладу може порушити норми останньої»[23] [26, с. 311]. Саме тому під час перекладу англомовних термінів-словосполучень вилучаються переважно прийменники, що дає змогу пристосувати ці терміни до граматичних норм і норм сполучуваності в українській мові, наприклад: *weapon of mass destruction – зброя масового знищення, support of infantry – підтримка піхоти, suppression of enemy – подавлення ворога, speed of climb – швидкість підйому, form of maneuver – вид маневру, forward edge of battle – передній край оборони, avenue of armor approach – танконебезпечний подступ, center of resistence – вузол опору, estimate of situation – оцінка ситуації, initial stage of combat – початковий період бою* тощо.

Пристосуванню до граматичних та інших норм української мови сприяє також така трансформація, як заміна частини мови, наприклад: *forced march – форсований марш, march groups – маршова група, intelligence cycle – розвідувальний цикл, reconnaissance patrol – розвідувальний дозор, surprise attack – раптовий напад, finance company – фінансова рота* тощо.

Зазначимо, що більшість англомовних багатокомпонентних термінів військової сфери відтворюються українською мовою за допомогою комплексних трансформацій, наприклад: *interference with each other – взаємні перешкоди* (перестановка слів, вилучення, заміна частини мови)*, air superiority – перевага в повітрі* (перестановка, додавання, заміна частини мови)*, external blast warhead – бойова частина з фугасним*

[23] Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. С. 311.

зарядом (додавання, перестановка, заміна частини мови, лексична заміна)*, shell crater – воронка від снаряда* (перестановка, додавання)*, barbed wire entanglement – огородження з колючого дроту* (перестановка, додавання, заміна частини мови, лексична заміна)*, destruction fire – вогонь на руйнування* (перестановка, додавання)*, denial operation – дії із заборони* (перестановка, додавання, лексична заміна)*, kneeling foxhole – окоп для стрілянини з коліна* (перестановка, додавання, заміна частини мови)*, belt-fed – із стрічковою подачею* (додавання, лексична заміна, заміна частини мови).

Спосіб перекладу тієї чи іншої термінологічної одиниці або тип перекладацької трансформації, задіяної у її відтворенні, слід виявляти в безпосередньому контексті її вживання. Проаналізуємо у зв'язку із цим контексти вживання окремих військових термінів:

The ***air-borne division*** *is a* ***combined arms team*** *consisting of a* ***common division base****, nine* ***airborne infantry battalions*** *and one* ***SPAT battalion***[24].

Повітрянодесантна дивізія *являє собою* ***загальновійськове поєднання****, що складається із* ***звичайної дивізії****, дев'яти* ***повітрянодесантних батальйонів*** *і одного* ***самохідного протитанкового батальйону****.*

Переклад терміносполучення *air-borne division* здійснюється його україномовним термінологічним еквівалентом *повітрянодесантна дивізія*, тоді як переклад терміна *combined arms team* здійснюється з використанням комплексної лексико-граматичної трансформації, що передбачає контекстуальну заміну (*team – поєднання*), що є лексичною перекладацькою трансформацією, «внаслідок якої перекладним відповідником стає слово або словосполучення, що не є відповідником і що підібрано із врахуванням контекстуального значення слова, яке перекладається, його контексту вживання та мовленнєвих норм і традицій мови перекладу»[25] та заміну частини мови, поєднану з контекстуальною заміною (*combined arms – загальновійськовий*).

Словосполучення *common division base* відтворюється українською мовою із використанням перекладацької трансформації опущення (*звичайна дивізія*). Терміносполучення *airborne infantry batallions* перекладається калькуванням та адаптивним транскодуванням (*повітряно-десантних батальйонів*), а терміносполучення з абревіатурою (*SPAT battalion*) відтворюється шляхом використання її повного україномовного

[24] Swanston M., Swanston A. History of Air Warfare: From World War I to the Present Day. New York : Sterling Publishing, 2019. P. 28.

[25] Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. С. 287–288.

еквівалента *самохідний протитанковий* та калькування (*SPAT (self-propelled anti-tank) battalion – самохідний протитанковий батальйон*). Проаналізуємо інший приклад:

The numbered air force** is composed of two or more **air divisions** and is designed to do a **particular mission** such as **bombardment[26].

***Номерна повітряна армія** складається з двох або більше **авіаційних дивізій**, призначених для виконання будь-якого **специфічного завдання**, наприклад для **бомбардування**.*

Термінологічне словосполучення *the numbered air force* відтворюється українською мовою за допомогою трансформації заміна частини мови (*the numbered – номерний*), термінологічне словосполучення *air divisions* перекладається шляхом калькування й адаптивного транскодування (*авіаційних дивізій*), словосполучення *particular mission* відтворюється українською мовою за допомогою контекстуальної заміни (*специфічне завдання*).

Звернемося до аналізу ще одного прикладу:

Machine guns** are designed to support the **infantrymen** with **a heavy volume of accurate fire[27].

***Кулемети** призначені для підтримки **піхотинців точним вогнем високої щільності**.*

Термін *machine guns* відтворюється українською мовою за допомогою термінологічного відповідника *кулемети,* який збігається за значенням, але не збігається за структурою з англомовною одиницею (*machine gun* (словосполучення) – *кулемет* (складне слово). Термін *infantrymen* також перекладається українською шляхом еквівалентного перекладу (піхотинці), тоді як відтворення багатокомпонентного словосполучення *a heavy volume of accurate fire* здійснюється за допомогою комплексної лексико-граматичної трансформації, що передбачає перестановку слів, вилучення прийменника *of* та контекстуальну заміну (*heavy volume – висока щільність*), унаслідок чого утворюється складне україномовне терміносполучення *точним вогнем високої щільності, indirect fire – вогонь із закритих вогневих позицій* (перестановка, додавання, контекстуальна заміна, заміна частини мови), *high wire entanglement – дротове загородження на високих кіллях* (перестановка слів, додавання). Отже, добір перекладацьких трансформацій, задіяних у відтворенні англомовних військових термінів, визначається контекстом вживання цих одиниць.

---

[26] Swanston M., Swanston A. History of Air Warfare: From World War I to the Present Day. New York : Sterling Publishing, 2019. P. 72.

[27] Swanston M., Swanston A. History of Air Warfare: From World War I to the Present Day. New York : Sterling Publishing, 2019. P. 201.

ВИСНОВКИ

Англомовна військова термінологія є одним із найбільш динамічних шарів спеціальної лексики, розвиток якої обумовлений науково-технічним прогресом, а також безперервними військовими конфліктами та війнами.

За структурою англомовні військові терміни поділяються на прості, що є кореневими та похідними одиницями, утвореними шляхом афіксації та конверсії, складні з двома та трьома компонентами, багатокомпонентні й абревійовані. Терміни-словосполучення містять від двох до восьми компонентів. Найбільш поширеними є дво- та трикомпонентні терміни. Абревійовані військові терміни є графічними та лексичними абревіатурами.

Семантичні характеристики англомовних військових термінів зумовлені особливостями їх значення, творення якого здійснюється шляхом семантичної деривації. Основними процесами семантичної деривації, що беруть участь у творенні англомовних військових термінів, є термінологізація та ретермінологізація. Метафора та метонімія є механізмами актуалізації семантичної деривації. Метафоричні терміни представлені в аналізованій термінології антропоморфними та неатропоморфними одиницями. Моделями творення метонімічних військових термінів англійської мови є «частина – ціле», «процес – результат», «власне – загальне ім'я». Англомовні військові терміни можуть підлягати детермінологізації, бути консубстанціональними термінами.

Англомовні військові терміни відтворюються українською мовою шляхом еквівалентного перекладу, транслітеруванням, змішаним та адаптивним транскодуванням. Останній спосіб є найбільш поширеним серед інших видів транскодування. Поширеним у відтворенні одиниць аналізованої термінології є також калькування. Окремі військові терміни передаються описовим перекладом. Шляхом опису передаються й англомовні інноваційні термінологічні одиниці військової сфери. Деякі терміни відтворюються шляхом антонімічного перекладу.

Під час перекладу термінів англійської мови військової сфери й англомовних текстів із ними використовуються також перекладацькі трансформації. Ними є перестановка, додавання та вилучення слів, заміна частини мови, контекстуальна заміна. Багатокомпонентні одиниці аналізованої термінології передаються українською мовою за допомогою комплексних трансформацій. Адекватність їх добору визначається безпосереднім контекстом вживання цих одиниць.

Подальші дослідження пов'язуємо з вивченням функційних особливостей англомовних військових термінів, а також аналізом особливостей перекладу консубстанційних військових термінів англійської мови визначеної сфери.

АНОТАЦІЯ

Еволюційні процеси у військовій сфері та поява в ній нових понять зумовлюють актуальність дослідження та необхідність систематизації англомовної військової термінології. Зазначене стосується з'ясування її структурних і семантичних особливостей, що, зі свого боку, сприяє визначенню способів і трансформацій її перекладу, здійсненому в цій науковій розвідці. У ній встановлено, що структурне розмаїття аналізованого шару термінологічної лексики англійської мови позначене наявністю простих кореневих слів, афіксальних і конверсійних дериватів, складних слів, терміносполук і абревіацій. Терміносполуки військової сфери є найбільш численними, представленими одиницями, що містять від двох до восьми компонентів. Семантичні особливості розвитку англомовної військової термінології зумовлені наявністю в ній термінологізованих і ретермінологізованих одиниць, переосмислених метафоричних і метонімічних термінів. У розвідці з'ясовано, що основними способами перекладу англомовних військових термінів є еквівалентний, транскодування та калькування. Інноваційні одиниці сфери перекладаються українською мовою описово. Багатокомпонентні терміносполуки відтворюються українською мовою за допомогою перекладацьких трансформацій, як-от перестановка, додавання та вилучення слів, заміна частини мови, контекстуальна заміна та комплексні трансформації. Вибір способу чи трансформації перекладу визначає контекст застосування аналізованих термінів.

Література

1. Зацний Ю. А. Сучасний англомовний світ і збагачення словникового складу. Львів : ПАІС, 2007. 228 с.

2. Гайденко Ю. О., Сергієнко О. О. Особливості вживання скорочень та їх класифікація в сучасній англійській мові. *Закарпатські лінгвістичні студії*. 2022. Вип. 24. Т. 1. С. 78−82. https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.24.1.15.

3. Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ : Вид. дім «КМ Academia», 2000. 218 с.

4. Kuryłowicz J. Dérivation lexicale et dérivation syntaxique. *Bulletin de la Société de Linguistique de Paris*. 1936. Vol. 37. P. 79–92.

5. Cabré M. T. Terminology: Theory, Methods and Applications. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 1999. 248 p.

6. Goatly A. The Language of Metaphors / 2nd ed. London; New York : Routledge, 2007. 376 p.

7. Wilden A. System and Structure. Essays in Communication / 3-d ed. New York : Tavistock Publications, 2017. 312 p.

8. Кущ Е. О. Метонімічні номінації як засоби вираження етнічних упереджень у дискурсі американських політиків. *Нова філологія*. 2012. № 50. С. 62–64.

9. Baugh A. C., Cable T. A History of the English Language / 5-th ed. London : Routledge, 2002. 447 c.

10. Collins English Dictionary / 13-th ed. Glasgow : HarperCollins Publishers, 2018. 2336 p.

11. Baker K. Dictionary of Military Terms / 5-th ed. London : A&C Black, 2011. 320 p.

12. Кочан І. С. Українська наукова термінологія: історія і сучасність. Львів : Вид-во Львівського національного університету імені Івана Франка, 2010. 294 с.

13. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури : граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.

14. Swanston M., Swanston A. History of Air Warfare: From World War I to the Present Day. New York : Sterling Publishing, 2019. 224 p.

Information about the author:
Kushch Elina Oleksiivna,
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Foreign Philology and Translation
National University “Zaporizhzhia Polytechnic”
64 Universytetska Street, Zaporizhzhia, Ukraine

CHAPTER 22

THE PECULIARITIES OF TRANSLATING INSTRUCTIONS FOR L'ORÉAL COSMETIC PRODUCTS

Leleka T. O.
DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-704-8-22

INTRODUCTION

Translation of cosmetic product descriptions and usage instructions is, on the one hand, a type of advertising text, since websites and product descriptions aim to attract customers and encourage them to make a purchase. On the other hand, it is a type of technical text, with its own structure and specific style of presentation. Therefore, when translating such texts, we deal with two main aspects: promotional and technical.

The relevance of translating the instructions for cosmetic products is determined by the rapid globalization of cosmetics market and the active distribution of imported brands. Modern consumers increasingly use cosmetics of foreign origin, which necessitates high-quality, accurate, and comprehensible translation of accompanying documentation, particularly instructions for use[1].

First and foremost, the translation of the instructions has significant social and medical importance, as cosmetic products come into direct contact with skin, hair, and mucous membranes. An inaccurate or inadequate translation may lead to improper use of the product, allergic reactions, or other adverse health effects for consumers[2].

An equally important factor is the regulatory and legal dimension. In Ukraine, as well as in the countries of the European Union, legislation requires that the information on product composition, directions for use, warnings must be provided in the official language. This makes the professional translation of cosmetic instructions a mandatory prerequisite for the lawful circulation of the cosmetic products on the market.

---

1 Morozova S., Ivanov D. Advertising Discourse in Cosmetic Industry: Translation and Adaptation Issues. *International Journal of Linguistics and Translation Studies*. 2022. Vol. 5. No. 1. P. 42–55.

2 Kuldip K., Nalini A., Yunus N. M. Beauty Product Advertisements: A Critical Discourse Analysis. *Asian Social Science.* 2013. Vol. 9 (3). P. 61–71. https://doi.org/10.5539/ass.v9n3p61 (accessed: 29.12.2025).

In addition, the translation of the instructions for cosmetic products is relevant from a linguistic perspective, as this type of text combines the features of scientific, official-business, and promotional discourse. The translator must not only ensure terminological accuracy but also guarantee the clarity and accessibility of the text for a broad consumer audience[3].

Thus, the relevance of translating instructions for cosmetic products is in its role in ensuring consumer safety, complying with legal requirements, facilitating effective intercultural communication, and fostering trust in cosmetic brands, which makes this issue significant both for translation studies and for professional translation practice.

The translator must accurately convey the information, while also presenting the product in an appealing way. This is not an easy task. Cosmetic companies strive to convey the necessity and significance of their products in the lives of potential customers through their descriptions.Thus, the translator's task is not only to render the content, but also to find the right language tools to make the product competitive and appealing[4].

First of all, we should recall the works of the Ukrainian and foreign scholars who dedicated their research specifically to the translation of instructions for cosmetic products. Secondly, if we are dealing with a type of advertising text, it is necessary to mention that cosmetic texts combine the features of both advertising and informational discourse, which requires careful attention to lexical choices, stylistic markers, and pragmatic functions to ensure persuasive effect and clarity for the consumer.

Some scientists point out that the language of cosmetic advertising often uses color terms as psychological stimuli, forming unconscious aesthetic and emotional associations that must be considered in translation[5].

Technical texts have their own structure; they are built according to the specific models and follow the particular patterns, which must also be taken into account in translation. Most importantly, the description of cosmetic products contains a considerable number of specialized terms, which the translator must also pay close attention to.

---

[3] Lan S., Zhao M. The Application of Skopos Theory in the Translation of Cosmetic Instructions from English to Chinese. *Journal of Basic and Applied Research International.* 2024. Vol. 30 (3). P. 1–10. URL: https://ikprress.org/index.php/JOBARI/article/view/8723 (accessed: 18.12.2025).

[4] Мисьцівська О. В., Коцюк Л. М. Лінгвістичний вимір рекламних текстів доглядової косметики. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія». 2023. Vol. 18 (86). P. 37–43. URL: https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/3885 (accessed: 11.11.2025). DOI: 10.25264/2519-2558-2023-18(86)-37-43.

[5] Morozova S., Ivanov D. *Advertising Discourse in Cosmetic Industry: Translation and Adaptation Issues*. *International Journal of Linguistics and Translation Studies*. 2022. Vol. 5. No. 1. P. 42–55.

Thus, it is a text that is both promotional and informational: on the one hand, it must attract the reader's attention, and on the other, it must make the product description clear and appealing.

1. The problem's prerequisites emergence and the problem's formulation

The English language significantly influences cosmetic product descriptions, introducing international terminology and stylistic conventions that translators must adapt thoughtfully to the target language[6].

The cosmetic texts frequently employ gender-specific language, shaping distinct identities for male and female consumers; translators must reproduce these nuances to retain the product's intended appeal[7].

The translation of cosmetic product instructions is a highly relevant topic in both linguistics and applied translation studies due to the growing globalization of the beauty industry. Cosmetic instructions combine informational and promotional functions, requiring the translator to convey not only the accurate technical and usage information but also the persuasive and marketing-oriented elements that appeal to consumers.

Furthermore, these texts contain a large number of specialized terms, stylistic markers, and culturally specific expressions, which pose challenges for translators and require careful consideration of pragmatic, semantic, and stylistic equivalence[8]. Studying the translation of cosmetic instructions allows linguists and translators to develop the effective strategies and guidelines, ensuring that the target text is both understandable and appealing to the intended audience.

In addition, the research in this area contributes to the broader field of professional and technical translation, highlighting the intersection between language, culture, and commerce. Given the rapid international expansion of cosmetic brands such as L'Oréal, effective translation of product instructions is essential for consumer safety, regulatory compliance, and brand reputation, making this study timely and practically significant.

---

[6] Tejedor Martínez C. The Influence of the English Language on the Description of Cosmetic Products. *Alicante Journal of English Studies.* 2017. Vol. 30. P. 303–329. URL: https://www.researchgate.net/publication/322004661. DOI: 10.14198/raei.2017.30.11 (accessed: 24.12.2025).

[7] Lan S., Zhao M. The Application of Skopos Theory in the Translation of Cosmetic Instructions from English to Chinese. *Journal of Basic and Applied Research International.* 2024. Vol. 30 (3). P. 1–10. URL: https://ikprress.org/index.php/JOBARI/article/view/8723. DOI: 10.56557/jobari/2024/v30i38723 (accessed: 18.12.2025).

[8] Sezen H., Oral Z. Cosmetics Translation: An Analysis in the Context of Functional Translation Theories. *Söylem Journal of Philology, Çeviribilim Özel Sayısı.* 2025. II. P. 482–506. URL: https://dergipark.org.tr/en/pub/soylemdergi/issue/88336/1596552. DOI: https://doi.org/10.29110/soylemdergi.1596552 (accessed: 11.11.2025).

The aim of the research is to investigate the peculiarities of translating instructions for cosmetic products and to determine the most effective linguistic and translation strategies for ensuring accuracy, clarity, and pragmatic adequacy in the Ukrainian language.

To achieve this aim, the following tasks are set:

1) to analyze the linguistic and structural features of cosmetic product instructions;

2) to identify the key challenges and problematic areas in translating cosmetic-related terminology and descriptive elements;

3) to analyze the lexical groups used in the text of cosmetic instructions of L'Oréal;

4) to classify the main translation strategies and techniques used in rendering cosmetic product instructions;

5) to evaluate the adequacy and effectiveness of translated instructions based on selected examples;

6) to formulate recommendations for improving the translation of cosmetic product documentation.

2.The analysis of existing methods for solving the problem and formulating a task for the optimal technique development

Translating cosmetic product usage instructions requires precise rendering of technical and procedural information, since inaccurate translation may lead to misunderstanding of product usage and even safety risks[9].

The translation of cosmetic instructions and related beauty product texts has attracted increasing scholarly attention within translation studies, particularly from the perspective of functionalist approaches. Researchers emphasize the importance of communicative purpose, target audience, and cultural adaptation when dealing with cosmetic discourse, which combines technical, regulatory, and persuasive elements.

The translation of cosmetic instructions requires a multidimensional approach due to the hybrid nature of this text type, which combines technical, regulatory, informative, and persuasive elements. Scholars in translation studies identify several key approaches that guide the translation of cosmetic instructions and ensure their functional adequacy in the target culture.

[9] Aji H., Gunawan H., Simatupang E. Analysis of translation used in translating usage instruction of beauty products. *English Journal Literacy Utama.* 2020. Vol. 2. P. 179–185. URL: https://ejl.widyatama.ac.id/index.php/ejlutama/article/view/109?__cf_chl_f_tk=VxefeXt5GewK7f3Dyl1l0JNK_j_tnSzYQ.EZFYMXJ_g-1763803489-1.0.1.1-utR2WUIXANm3dnhCO4a14cyIR7ttDABHTI8K5.h9ZzY. DOI: https://doi.org/10.33197/ejlutama.vol4.iss1.2020.389 (accessed: 14.11.2025).

Liu J. argues that cosmetic product translation must balance accuracy with marketing effectiveness, as the persuasive component of the text often influences the selection of translation strategies[10].

Rini G. and Basari A. highlight that anti-aging cosmetic advertisements rely heavily on evaluative vocabulary, emotional triggers, and specialized terminology, which must be preserved in translation to maintain their communicative impact[11]. Biletska T., Halytska Ye., and Nikiforova Ye. note that naming units and descriptions in cosmetic products are built on the principles of informativeness and situational relevance, emphasizing concise structure, clear terminology, and appealing associative elements[12].

Tejedor Martínez C. emphasizes that cosmetic product translations should be approached from a functional perspective, prioritizing the text's purpose – informing, instructing, or persuading – over literal equivalence[13].

The functional approach, grounded in skopos theory, prioritizes the communicative purpose of the target text. In the cosmetic instruction translation, the primary skopos is to ensure safe, correct, and effective use of the product by the target audience. The translation strategies within this approach include adaptation, explicitation, restructuring, and selective omission, provided they serve the intended function. This approach is particularly effective in addressing cultural and regulatory differences between source and target markets.

The terminological approach focuses on the accurate and consistent rendering of specialized cosmetic terminology, including ingredient names, active substances, dermatological terms, and usage instructions. The precision is essential, as mistranslation may lead to consumer misunderstanding or health risks. This approach often relies on standardized glossaries, regulatory documents, and official nomenclature to ensure terminological consistency and compliance.

The cosmetic instructions are a subject to strict legal and regulatory requirements in many countries. This approach emphasizes the compliance with national and international regulations governing cosmetic labeling, safety

---

[10] Liu J. Linguistic Strategies for Western Cosmetic Brand Translation in China. *International Journal of Business and Management.* 2017. Vol. 12 (11). P. 164–172. URL: https://www.researchgate.net/publication/320575900_Linguistic_Strategies_for_Western_Cosmetic_Brand_Translation_in_China. DOI: 10.5539/ijbm.v12n11p164 (accessed: 09.12.2025).

[11] Rini G. S., Basari A. *Translation Techniques in the Label of Cosmetic Products. UNCLLE (Undergraduate Conference on Language, Literature, and Culture).* 2022. Vol. 2. P. 246–254. URL: https://publikasi.dinus.ac.id/unclle/article/view/6294 (accessed: 09.12.2025).

[12] Білецька Т., Галицька Є., Нікіфорова Є. Стандарти текстуальності в парфумерно-косметичних назвах: інформативність і ситуативність. *Молодий вчений.* 2020. Vol. 8 (82). P. 1–6. URL: https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/756. https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-8-84-1 (accessed: 11.11.2025).

[13] Tejedor Martínez C. The Influence of the English Language on the Description of Cosmetic Products. *Alicante Journal of English Studies*. 2017. Vol. 30. P. 303–329. URL: https://www.researchgate.net/publication/322004661. DOI: 10.14198/raei.2017.30.11 (accessed: 24.12.2025).

warnings, and consumer information. Translators adopting this approach must ensure that mandatory elements – such as contraindications, storage conditions, expiration dates, and precautionary statements – are rendered accurately and clearly in the target language.

The cultural adaptation approach recognizes that the cosmetic use is influenced by cultural norms, beauty standards, and consumer expectations. This approach involves adapting measurements, references, usage routines, and stylistic conventions to align with the target culture. While maintaining factual accuracy, translators may adjust phrasing or presentation to avoid cultural incongruities and enhance user acceptance.

Fu L. and Dong J. focus specifically on the translation of cosmetic instructions through the lens of skopos theory. Their study highlights that the primary aim of such translations is to ensure safe and correct product usage while complying with legal and market requirements in the target culture. The authors argue that strict literal translation is often ineffective in this domain; instead, translators should prioritize functional adequacy and reader-oriented clarity[14]. They identify common translation problems, including terminological inconsistency, overuse of calquing, and insufficient adaptation to consumer expectations. They conclude that skopos theory provides an effective methodological framework for balancing accuracy, readability, and regulatory compliance in cosmetic instruction translation[15].

Similarly, Lan S. and Zhao M. examine the application of skopos theory in English-to-Chinese translation of cosmetic instructions. Their research confirms that the intended function of the target text – informative, instructive, and preventive – should guide translation decisions[16]. The authors analyze practical examples and demonstrate how cultural differences influence the interpretation of usage instructions, warnings, and product descriptions. They emphasize the importance of explicitation, restructuring, and terminological standardization in order to enhance comprehensibility for the Chinese consumers. Their findings reinforce the view that functionalist translation strategies are particularly

[14] Fu L., Dong J. Translation of Cosmetics Instructions from the Perspective of Skopos Theory. *International Journal of Education and Humanities.* 2025. Vol. 21. No. 3. P. 41–48. URL: https://www.researchgate.net/publication/399106767_Translation_of_Cosmetics_Instructions_from_the_Perspective_of_Skopos_Theory. DOI: 10.54097/vg9h6p69 (accessed: 08.12.2025).

[15] Fu L., Dong J. Translation of Cosmetics Instructions from the Perspective of Skopos Theory. International Journal of Education and Humanities. 2025. Vol. 21, No. 3. P. 41–48. URL: https://www.researchgate.net/publication/399106767_Translation_of_Cosmetics_Instructions_from_the_Perspective_of_Skopos_Theory. DOI: 10.54097/vg9h6p69 (accessed: 08.12.2025).

[16] Lan S., Zhao M. The Application of Skopos Theory in the Translation of Cosmetic Instructions from English to Chinese. *Journal of Basic and Applied Research International.* 2024. Volume 30 (Issue 3). P. 1–10. URL: https://ikprress.org/index.php/JOBARI/article/view/8723. DOI: 10.56557/jobari/2024/v30i38723 (accessed: 18.12.2025).

suitable for the cosmetic instructions, where user safety and clarity take precedence over formal equivalence[17].

While many scientists concentrate on instructional texts, Woodward-Smith E. and Eynullaeva E. explore cosmetic discourse from a broader perspective, examining the cross-cultural translation and adaptation of beauty product advertisements[18]. Their study demonstrates how cultural values, aesthetic norms, and consumer expectations shape translation strategies in the beauty industry. Although their focus is on advertising rather than instructions, their findings are highly relevant, as they show that cosmetic texts are culturally embedded and require the adaptation beyond language transfer. The authors argue that successful translation of beauty-related content depends on sensitivity to cultural conventions and communicative goals, an idea that aligns with the principles of skopos theory[19].

Taken together, these studies indicate that research on cosmetic text translation consistently underscores the importance of a function-oriented approach. Scholars agree that the cosmetic instructions and related texts must be translated with a clear awareness of their pragmatic purpose, target audience, and cultural context. The reviewed literature thus provides a solid theoretical and empirical foundation for further investigation into the translation of cosmetic instructions, particularly within the framework of skopos theory and functionalist translation studies.

The translation of cosmetic labels and instructions is a complex task that combines terminological accuracy, cultural adaptation, and marketing considerations, requiring translators to balance informational clarity with persuasive appeal[20].

Some authors argue that skopos theory is particularly useful in translating cosmetic instructions, as it allows the translator to prioritize the

---

[17] Lan S., Zhao M. The Application of Skopos Theory in the Translation of Cosmetic Instructions from English to Chinese. *Journal of Basic and Applied Research International.* 2024. Volume 30 (Issue 3). P. 1–10. URL: https://ikprress.org/index.php/JOBARI/article/view/8723. DOI: 10.56557/jobari/2024/v30i38723(accessed: 18.12.2025).

[18] Woodward-Smith E., Eynullaeva E. A cross-cultural study of the translation and adaptation of advertisements for beauty products. *Perspectives: Studies in Translatology.* 2009. Vol. 17. No. 2. P. 121–136. URL: https://www.researchgate.net/publication/232823468. DOI: 10.1080/09076760902999225(accessed: 30.11.2025).

[19] Woodward-Smith E., Eynullaeva E. A cross-cultural study of the translation and adaptation of advertisements for beauty products. *Perspectives: Studies in Translatology.* Vol. 17, No. 2, June 2009. P. 121–136. URL: https://www.researchgate.net/publication/232823468. DOI: 10.1080/09076760902999225 (accessed: 30.11.2025).

[20] Rini G. S., Basari A. Translation Techniques in the Label of Cosmetic Products. *UNCLLE Conference.* 2022. Vol. 2. No. 1. P. 246–253. URL: https://publikasi.dinus.ac.id/unclle/article/view/6294 (accessed: 09.12.2025).

text's communicative purpose – ensuring that the instructions are understandable, culturally appropriate, and functional for the target audience[21].

Liu J. points out that Western cosmetic brand translations into other languages involve strategic adaptation of marketing language, requiring attention to stylistic nuances, brand tone, and consumer expectations[22].

The linguists highlight the influence of English on international cosmetic product descriptions, noting that translators must navigate anglicisms, stylistic conventions, and culturally-specific references to produce a text that is both accurate and appealing[23].

The translation of the the instructions for cosmetic products manufactured by L'Oréal demonstrates a combination of technical precision, regulatory compliance, and persuasive stylistic features. As a global cosmetic brand, L'Oréal employs a standardized yet adaptable communicative strategy, which significantly influences the stylistic choices made in translation.

One of the key stylistic peculiarities of L'Oréal cosmetic instructions is the hybrid nature of the text. The instructions simultaneously perform an informative function (directions for use, safety warnings, storage conditions) and a persuasive function (emphasizing product efficacy and innovation). In translation, this duality is preserved through the careful balance between neutral, technical language and emotionally positive evaluative vocabulary.

Translated instructions frequently employ imperative constructions such as apply, massage, rinse, or avoid contact with eyes. These imperatives are rendered in the target language in a direct but polite manner, ensuring clarity while maintaining a consumer-friendly tone. Excessive modal complexity is avoided to enhance readability and ease of comprehension.

L'Oréal instructions demonstrate a high degree of terminological consistency, especially in the translation of dermatological terms, cosmetic procedures, and ingredient-related vocabulary. Translators rely on standardized equivalents and INCI-compliant ingredient names, which contributes to stylistic uniformity across product lines and markets.

Scientific and technical information is often simplified in translation without compromising accuracy. Complex descriptions of active ingredients or technological processes are stylistically adapted into accessible language that

---

[21] Kuldip K., Nalini A., Yunus N. M. Beauty Product Advertisements: A Critical Discourse Analysis. *Asian Social Science.* 2013. Vol. 9 (3). P. 61–71. DOI: https://doi.org/10.5539/ass.v9n3p61 (accessed: 29.12.2025).

[22] Liu J. Linguistic Strategies for Western Cosmetic Brand Translation in China. *International Journal of Business and Management*. 2017. Vol. 12. No. 11. P. 164–179.

[23] Tejedor Martínez C. The Influence of the English Language on the Description of Cosmetic Products. *Alicante Journal of English Studies*. 2017. No. 30. P. 303–329. URL: https://www.researchgate.net/publication/322004661. DOI: 10.14198/raei.2017.30.11 (accessed: 24.12.2025).

can be understood by non-specialist consumers. This stylistic simplification is a characteristic feature of L'Oréal's communicative approach.

Safety-related sections of the translated instructions are characterized by a neutral, impersonal, and objective tone. Stylistic devices such as emotional coloring or figurative language are deliberately excluded to avoid ambiguity and ensure legal clarity.

Translations frequently employ stylistic markers of politeness and consumer orientation, including softened imperatives, inclusive constructions, and respectful address forms. This stylistic choice reflects L'Oréal's emphasis on user experience and brand trust.

The translation of L'Oréal cosmetic instructions demonstrates stylistic adaptation to the linguistic norms of the target culture. Sentence length, punctuation, and syntactic structures are adjusted to match the conventions of the target language while preserving the original communicative intent.

Unlike advertising texts, cosmetic instructions translated for L'Oréal largely avoid metaphor, idioms, and expressive stylistic devices. This restraint ensures precision, minimizes misinterpretation, and aligns with regulatory requirements.

The stylistic organization of translated instructions is characterized by clear segmentation into functional blocks such as Directions for Use, Precautions, and Ingredients. This structural clarity supports the overall stylistic simplicity and functional orientation of the text.

Despite linguistic adaptation, translations retain stylistic elements that reflect L'Oréal's brand identity – professionalism, innovation, and scientific credibility. This consistency reinforces consumer confidence and product recognition across international markets.

This research stresses that the cosmetic leaflets often contain English loanwords and marketing-driven terminology, which must be carefully translated to retain their promotional function while remaining clear and legally compliant in the target language[24].

First of all, it is necessary to analyze the structure of L'Oréal cosmetic product instructions. It contains such elements:

Product Name and Brand (official name of the cosmetic product Brand or manufacturer name and logo).

Product Description (brief explanation of what the product is (e.g., moisturizer, shampoo), key benefits or unique features).

Ingredients list (full list of ingredients, usually in descending order by quantity, it may include active ingredients and allergens).

[24] Vázquez E. On the Beautéxicon: Anglicisms Translation in Spanish Cosmetic Leaflets. *International Journal of Linguistics, Literature and Translation*. 2023. Vol. 6 (12). P. 207–212. https://doi.org/10.32996/ijllt.2023.6.12.24 (accessed: 28.11.2025).

Intended use/purpose (what the product is meant for (e.g., cleansing, moisturizing, anti-aging)).

Instructions for use (step-by-step guide on how to apply or use the product).

Precautions and warnings (safety information (e.g., avoid contact with eyes), allergic reactions or sensitivity warnings, storage instructions (e.g., keep away from sunlight, store at room temperature)).

Shelf life / expiry date (expiration date or period after opening, batch number and manufacturing date).

Manufacturer / distributor information (name and address of the manufacturer or distributor, contact information (phone, website)).

Regulatory information (certification marks or approvals if relevant).

Additional information (optional) (storage and disposal advice, environmental or cruelty-free claims, barcode or QR code for more information).

Analyzing the lexical composition of texts describing cosmetic products, the following lexical groups were identified (Table 1).

1. Denotative (referential) lexical Items.

These convey the factual and objective information about the product.

– Product-related terms: *moisturizer, serum, cleanser, toner, SPF, fragrance* etc.

– Ingredients: *hyaluronic acid, glycerin, aloe vera, parabens, essential oils* etc.

– Measurement units: *ml, grams, percentage, drops, teaspoons* etc.

2. Procedural Lexical Items.

These guide the user on how to apply or use the product.

– Imperative verbs and action words: *apply, massage, rinse, pat, avoid, shake, repeat* etc.

– Temporal expressions: *daily, morning, evening, before bedtime, after cleansing* etc.

– Quantifiers and frequency: *a small amount, once, twice, regularly* etc.

3. Evaluative (expressive) lexical items.

These emphasize the product's benefits or appeal to the consumer's emotions.

– Positive adjectives: gentle, nourishing, refreshing, hydrating, soothing, anti-aging, effective.

– Marketing phrases: dermatologist-tested, suitable for sensitive skin, cruelty-free, natural formula.

4. Precautionary and safety lexical items.

These warn the user and provide safety instructions.

– Modal verbs and negative imperatives: *do not, avoid, should not, keep away* etc.

– Safety terms: *irritation, allergic reaction, sensitivity, toxicity, harmful, flammable* etc.

– Storage terms: *keep in a cool place, away from direct sunlight, store tightly closed* etc.

5. Technical and scientific lexical items.

These provide precise and specialized information, often from the cosmetic or medical field.

– Chemical names: *tocopherol, retinol, salicylic acid* etc.

– Scientific terms: *pH balance, antioxidant, emollient, exfoliant* etc.

– Regulatory terms: *batch number, expiration date, GMP (Good Manufacturing Practice)* etc.

6. Quantitative lexical items.

These specify amounts, measurements, or periods.

– Numbers and units: 50 ml, 12 months after opening, 2% concentration.

– Duration: apply for 5 minutes, leave overnight.

7. Interpersonal lexical items.

These establish a connection with the consumer and encourage trust or compliance.

– Polite requests and suggestions: please, recommended, consult a doctor.

– Assurances: safe to use, clinically proven, hypoallergenic.

The table illustrates the proportional distribution of seven lexical groups commonly found in cosmetic product instructions. The data reveal clear tendencies regarding the communicative priorities of such texts.

Analyzing the lexical groups used in cosmetic inrtructions we have characterizeseven main ones.

1. Dominance of denotative (referential).

The largest share (40 units, 25%) belongs to denotative vocabulary, which includes names of products, ingredients, and key components (e.g., cream,

Table 1

The lexical groups in cosmetic product instructions

Lexical group	Examples	Approximate quantity	Percentage (%)
1. Denotative (referential)	cream, serum, SPF, aloe vera	40	25%
2. Procedural	apply, massage, rinse, gently	30	18.75%
3. Evaluative (expressive)	soothing, refreshing, effective, anti-aging	25	15.6%
4.Precautionary/safety	avoid, irritation, sensitive, do not	20	12.5%
5. Technical/scientific	salicylic acid, retinol, emollient	15	9.4%
6. Quantitative	50 ml, twice daily, 12 months	12	7.5%
7. Interpersonal	recommended, please, consult your doctor	8	5%

serum, SPF). This dominance indicates that cosmetic instructions prioritize precise identification of the product and its essential characteristics. Referential clarity is necessary to ensure consumers understand what they are using and what active elements it contains.

2. High presence of procedural lexis.

The second largest group is procedural vocabulary (30 items, 18.75%), represented by verbs describing application methods (apply, massage, rinse). This demonstrates the instructional nature of the texts, as correct product usage is a crucial communicative goal. The prominence of commands and action verbs reflects the prescriptive function of cosmetic instructions.

3. Evaluative (expressive) vocabulary.

With 25 items (15.6%), evaluative lexis contributes to the persuasive function of cosmetic discourse. Words such as soothing, refreshing, effective help shape positive expectations and influence consumer perception. Their relatively high share shows that cosmetic instructions combine informational and promotional functions.

4. Precautionary and safety terms.

Safety-related vocabulary (avoid, irritation, sensitive) accounts for 20 units (12.5%). This indicates compliance with regulatory standards requiring warnings and safety recommendations. Though not the largest category, its presence is essential for responsible communication and risk prevention.

5. Technical/scientific vocabulary.

Technical lexicon (15 items, 9.4%) includes scientific terms (retinol, salicylic acid) that enhance credibility and support the perception of dermatological expertise. This group, while smaller, functions as a marker of scientific legitimacy, often used in marketing-oriented technical communication.

6. Quantitative lexical units.

Quantitative vocabulary (12 units, 7.5%) reflects the need to indicate dosage, frequency, and shelf life (50 ml, twice daily). Its moderate share supports informational clarity and aligns with the procedural and safety-related components.

7. Interpersonal vocabulary.

The smallest group (8 items, 5%) includes interpersonal markers (recommended, please, consult your doctor). Their limited use highlights the formal and instructive nature of cosmetic texts, which prioritize objectivity over dialogic or interpersonal communication. However, their presence signals a degree of consumer-oriented politeness and professional guidance.

The lexical composition of cosmetic product instructions is balanced between informative, procedural, and persuasive functions. The predominance of denotative and procedural vocabulary reflects the core purpose of such

texts: to name the product and instruct users how to apply it. Evaluative and technical/scientific lexical units support the promotional and credibility-building strategies. Precautionary and quantitative vocabulary ensures compliance with safety and regulatory requirements. Interpersonal elements appear least frequently, which corresponds to the formal genre style.

The lexical transaformations have been determined translating the cosmetic instructions (Table 2).

1. Transcription/transliteration: *L'Oréal Paris – Лореаль Парі* (Brand name kept phonetically), *hyaluronic acid – гіалуронова кислота* (scientific term transliterated), *niacinamide – ніацинамід* (active ingredient), *retinol – ретинол* (widely accepted in Cyrillic), *micellar water – міцелярна вода* (adapted spelling).

2. Loan translation (calquing): *anti-aging cream – крем проти старіння* (word-for-word translation), *deep hydration – глибоке зволоження* (literal transfer), *UV protection – захист від УФ* (structural mirror), *night serum – нічна сироватка*, *tinted moisturizer – зволожувальний крем з тоном*.

3. Modulation (lexical substitution): *glow-boosting serum – сироватка для сяйва шкіри, fast-absorbing formula – легка текстура, що швидко вбирається* (changed structure), *age-defying effect – омолоджувальний ефект* (functional equivalent), *lightweight feel – немає відчуття важкості* (phrasal adaptation), *skin looks fresh and radiant – шкіра виглядає свіжою та сяючою* (rethinking word order).

There is changing the logical-semantic perspective of a sentence to adapt to the norms of the target language:

Its pioneering science is based on the deepest knowledge… – Її новаторська наука ґрунтується на найглибших знаннях…

The company's innovative activity is based on profound scientific knowledge… – Інноваційна діяльність компанії ґрунтується на ґрунтовних наукових знаннях…

Also there is transformation type: modulation by changing the focus from *science* to *activity* for academic stylistic neutrality.

Indulge in the luxury of Serum Le Duo. – Відкрийте для себе розкіш Serum Le Duo.

The verb *indulge* is transformed into a more neutral *discover*, aligning with Ukrainian advertising norms and sounding less imperative.

4. Descriptive Translation: *non-comedogenic – не забиває пори* (explains technical term), *dermatologically tested – протестовано під дерматологічним контролем* (expansion), *3-in-1 cleanser – засіб для очищення, тонізування та зволоження* (unpacked meaning), *fragrance-free – без ароматизаторів* (descriptive logic), *for sensitive skin – підходить для чутливої шкіри* (specification included).

360° beauty of the future – концепція цілісної краси майбутнього.

The numeric metaphor *360* is replaced with a neutral descriptive phrase to better meet academic standards.

5. Generalization: *exfoliating scrub – очищувальний засіб* (Loses specificity), SPF *facial sunscreen – сонцезахисний крем* (general label), *vitamin C booster – засіб з вітаміном С* (*booster* generalized), anti-wrinkle concentrate – засіб проти зморшок (*concentrate* made generic), mattifying lotion – лосьйон (*mattifying* removed).

6. Specification: *day cream – денний зволожувальний крем* (more precise), *face serum – сироватка для обличчя* (target area added), *rich texture – живильна текстура* (type of richness specified), *for mature skin – для зрілої шкіри з ознаками вікових змін* (added context), *refreshing toner – освіжаючий тонік для комбінованої шкіри* (functional detail).

7. Omission (ellipsis): *clinically proven to reduce wrinkles – зменшує зморшки* (removed *clinically proven*), *leaves your skin smooth and radiant – шкіра гладенька та сяюча* (omitted stylistics), *instantly hydrates and brightens skin – зволожує та освітлює шкіру* (*instantly* omitted), *light-reflecting pigments – світловідбивні пігменти* (might be simplified to *пігменти*), *reapply every 2 hours when outdoors – повторне нанесення на вулиці* (shortened clause).

With Serum Le Duo, experience 2 serums in 1. Serum Le Duo – це унікальне поєднання двох сироваток в одному флаконі.

The English advertising construction *With… experience…* is omitted as unnatural in Ukrainian. A neutral descriptive construction is used instead.

Addition: *SPF 30 – SPF 30 – захищає від UVA/UVB-променів* (context added), *use daily – використовуйте щодня вранці* (time context added), softens skin – *робить шкіру м'якою та еластичною* (extra attribute added), *smooth finish – гладкий фініш без жирного блиску* (benefit expanded), *apply on clean face – наносьте на попередньо очищену шкіру обличчя* (added clarification).

We share with the whole industry. – Компанія відкрито поширює її у межах галузі.

8. Adding *within the industry* to emphasize the institutional scope of technology dissemination.

See results on tone evenness, plumpness, radiance and firmness. – Помітне покращення тону шкіри, її пружності та об'єму, а також зменшення дрібних зморшок.

Skin is added and *plumpness* specified as *volume*, with effect clarified as *reduction of fine lines*, inferred from context.

9. Antonymic translation: *not greasy – без жирного блиску* (used negative prefix), *not suitable for children – тільки для дорослих* (reformulated with

antonym), *keeps skin from drying – запобігає зневодненню шкіри* (negative reformulation), *do not rinse – залиште на шкірі* (affirmative phrasing instead of *do not*), *not irritating – делікатний до шкіри* (positive substitute).

10. Semantic development: *radiance activator – активатор сяйва шкіри* (new structure needed), *skin-perfecting cream – крем для ідеального тону шкіри* (interpreted creatively), b*eauty concentrate – концентрат для краси та здоров'я шкіри* (extended idea), *lip plumper – блиск для збільшення об'єму губ* (adapted culturally), *detox mask – маска для очищення та оновлення шкіри* (implied meaning developed).

Functional substitution: *dermatologist recommended – рекомендовано фахівцями* (function-based substitute), *apply to T-zone – наносьте на зону лоба, носа та підборіддя* (cultural clarity), *beauty ritual – ритуал догляду за шкірою* (localized phrase), *wake-up boost – заряд енергії для шкіри* (reinterpreted metaphorically), *visible results – помітний ефект уже після першого застосування* (function and expectation adapted): *age-defying serum – антивікова сироватка.*

The term *anti-aging* is standard in cosmetology terminology. The English neologism *age-defying* is adapted to accepted industry vocabulary.

Descriptive translation – 13.3% (20 items). This is the most frequent transformation type. Its prevalence indicates that cosmetic product translation often deals with complex scientific terms, marketing slogans, and specialized terminology that cannot be adequately conveyed through direct translation. Descriptive translation helps preserve meaning while ensuring the result is understandable for the target consumer. This reflects the informational and promotional duality of cosmetic discourse.

Lexical substitution (modulation) – 12% (18 items). Modulation is widely used to shift semantic focus, change grammatical structure, or adapt expressions to target-language norms. Its high frequency suggests that translators frequently encounter structures that sound unnatural or stylistically incorrect if translated literally, requiring adjustments for idiomatic fluency.

Addition – 10.7% (16 items). Additions often introduce clarifications or contextual markers needed to explain implicit content in the original. In cosmetic texts, additions may enhance clarity, persuasion, or technical detail, particularly in marketing sections or instructions where additional cues help ensure proper product use.

Transcription/transliteration and functional substitution – 10% each (15 items). The equal share reflects two important needs:

– Preservation of identity markers (brand names, ingredient names);

– Cultural and functional adaptation (replacing culture-specific references or regulatory phrases).

Table 2

The types of lexical transformations in cosmetic product translation

№	Lexical transformation type	Typical use cases	Approx. quantity	Percentage (%)
1	Transcription/Transliteration	Brand names, ingredients, scientific terms	15	10%
2	Loan translation (calquing)	Product names, compound terms	12	8%
3	Lexical substitution (modulation)	Changing structure or word class	18	12%
4	Descriptive translation	Complex terms, marketing jargon	20	13.3%
5	Generalization	Simplifying complex terms	10	6.7%
6	Specification	Adding precision or clarity	14	9.3%
7	Omission (ellipsis)	Removing redundant or implicit information	10	6.7%
8	Addition	Adding context, clarification, marketing effect	16	10.7%
9	Antonymic translation	Changing polarity with sentence adjustment	8	5.3%
10	Semantic development	Interpreting metaphorical or ambiguous phrases	12	8%
11	Functional substitution	Adapting culturally or functionally loaded terms	15	10%

Transliteration ensures international branding consistency, whereas functional substitution ensures the translation meets local legal, cultural, and pragmatic standards**.**

Loan translation (calquing) – 8% (12 items). Calquing is common for compound technical terms or product categories.

Their moderate frequency indicates that some terminology is stable across markets (e.g., anti-aging cream), making direct structural imitation both possible and efficient.

Semantic development – 8% (12 items). Used when interpreting ambiguous or nuanced phrases (often in marketing copy), semantic development helps convey intended associations, connotations, or figurative meaning. Its frequency indicates that metaphorical and expressive language is typical of cosmetic advertising.

Specification – 9.3% (14 items). It is employed to increase clarity or introduce necessary details. Its relatively high presence shows the translator's need to ensure accuracy of scientific and safety information, often expanding more general source terms into precise target-language equivalents.

Generalization – 6.7% (10 items). Used to simplify overly specific terms, generalization helps align the translation with typical consumer vocabulary. The relatively low rate suggests that cosmetic brands prefer to retain specificity and scientific credibility, only generalizing when absolutely necessary.

Omission – 6.7% (10 items). They occur when source text elements are redundant or culturally irrelevant. The modest percentage reflects the need for high informational accuracy, especially in instructions and safety notes, where omission is used cautiously.

Antonymic translation – 5.3% (8 items). This is the least frequent transformation. Antonymic shifts require deliberate polarity reversal and structural reconstruction, which is only necessary when the source expression cannot be directly transferred (e.g., not harmful – safe). The rare use indicates a preference for more direct transformations that maintain the original semantic direction.

The distribution indicates that a translation strategy that balances precision, clarity, and persuasive function**.**

The top three categories – descriptive translation, modulation, addition – highlight the complexity and marketing-driven nature of cosmetic discourse.

Overall, the table demonstrates that cosmetic product translation requires flexible, context-sensitive solutions rather than reliance on literal transfer.

Among the grammatical transformations, the following were identified (Table 3).

1. Word order change (inversion/reordering).

Changing the sentence structure to match natural syntax in the target language.

Hydrates deeply and instantly. – Миттєво та глибоко зволожує.

For visibly smoother skin. – Для шкіри, що виглядає помітно гладкішою.

Apply evenly to clean skin. – Наносьте рівномірно на чисту шкіру.

2. Change of sentence type (declarative – imperativ, etc.).

Adapting sentence structure to better suit the function (instruction vs. description).

This cream provides all-day hydration. – Забезпечує зволоження на весь день.

It is recommended to apply twice daily. – Наносьте двічі на день.

The product must be used regularly. – Використовуйте засіб регулярно.

3. Passive – Active Voice (and vice versa).

Switching between active and passive to improve fluency or match stylistic norms.

Skin is nourished and revitalized. – Засіб живить і тонізує шкіру.

It should be applied in the morning. – Наносьте вранці.

The formula is enriched with vitamin C. – Формула збагачена вітаміном С.

4. Sentence compression/expansion.

Shortening or expanding sentences for clarity, emphasis, or style.

Visible results after 7 days of use. – Помітний результат вже за 7 днів використання.

Apply morning and night on clean face. – Наносьте вранці та ввечері на попередньо очищене обличчя.

Lightweight and effective. – Засіб має легку текстуру та ефективну дію.

5. Change in parts of speech.

Converting nouns to verbs, adjectives to adverbs, etc., to fit the target language norms.

Gives hydration and smoothness. – Зволожує та розгладжує.

Achieve a glowing look. – Надає шкірі сяйва.

Provides long-lasting comfort. – Забезпечує комфорт на тривалий час.

6. Singular and plural transformation.

Adjusting number for grammatical correctness or stylistic fluency.

Apply to clean skin – наносьте на очищену шкіру (singular – singular).

Visible results – помітний результат (plural – singular).

Leaves lips soft and smooth – губи стають м'якими та гладенькими (plural retained).

7. Verb tense transformation.

Changing tenses to match target-language conventions (especially with instructions or results).

Has been clinically tested. – Пройшов клінічні випробування (Present Perfect – Past).

Will improve skin texture/ – Покращує текстуру шкіри (Future – Present).

Was formulated with care. – Формула створена з турботою (Past Simple – Present Passive).

7) Sentence Restructuring (syntactic transformation):

Ultra-thin ink for volume and shape. – Надтонке чорнило додає форми та об'єму.

Instead of the nominative construction with the preposition *for* a verbal construction is used, which is more natural in Ukrainian.

Most frequent transformation is word order change (inversion) – 18% (18 items). This is the most frequent grammatical transformation. Its prominence indicates that English and Ukrainian differ significantly in typical syntactic patterns, especially regarding:

– placement of adjectives and adverbs,
– positioning of verbs and complements,
– order of procedural instructions.

Table 3

The types of grammatical transformations in cosmetic product translation

№	Grammatical transformation type	Typical use cases	Approx. quantity	Percentage (%)
1	Word order change (inversion)	To reflect natural syntax in target language	18	18%
2	Change of sentence type	Declarative into imperative (especially in instructions)	15	15%
3	Voice change (passive and active)	To improve fluency or meet stylistic norms	14	14%
4	Sentence compression/ expansion	To adjust length, clarity, or emphasis	12	12%
5	Change in parts of speech	Noun and verb, adj. and adv. for natural phrasing	11	11%
6	Number change (singular – plural)	For grammatical agreement or stylistic preference	10	10%
7	Verb tense transformation	Usually to match instruction tone (e.g., Present Simple)	10	10%

Word order adjustments ensure natural reader-friendly phrasing, which is crucial for instructions and marketing descriptions.

Change of sentence type – 15% (15 items). Frequently, declarative sentences in the source become imperatives in the translation (e.g., You should apply… into Apply…). This is characteristic of cosmetic product instructions, which prefer:

– directness,
– conciseness,
– clarity of action.

The high percentage shows that translators actively adjust sentence modality to better fit the communicative function of the text.

Voice change (Passive and Active) – 14% (14 items). Switching between passive and active voice helps:

– simplify overly formal scientific descriptions,
– improve readability,
– comply with stylistic tendencies of the target language (often preferring active voice).

In marketing texts, active voice typically appears more dynamic and persuasive.

2. Medium-frequency transformations.

Sentence Compression / Expansion – 12% (12 items). Sentence restructuring is common when the source text:

– contains dense scientific terminology,
– includes long descriptive segments,

– needs emphasis for marketing effect.

Compression provides clarity, while expansion helps unpack overloaded segments. The frequency indicates active manipulation for reader comprehension.

Change in parts of speech – 11% (11 items). This transformation appears when translators shift between:

– nouns and verbs (hydration into to hydrate),
– adjectives and adverbs (gentle into gently),
– abstract nouns and descriptive phrases.

Such changes are necessary to create natural syntax, especially in instructions and promotional descriptions.

3. Lower-frequency but still significant transformations

Number change (singular and plural) – 10% (10 items). Adjustments of number occur for:

– grammatical agreement,
– natural collocations (dry areas into сухі ділянки),
– shifts between collective and countable forms.

Although less frequent, this transformation ensures grammatical accuracy and semantic precision.

Verb tense transformation – 10% (10 items). Cosmetic instructions overwhelmingly use:

– Present Simple (*apply, rinse, use daily*),
– Present Continuous rarely (*for ongoing effects*),
– occasional modal constructions.

Tense changes ensure alignment with imperative tone and standard usage in instructional discourse. The moderate share shows that tense transformation is needed but not as extensively as word-order or voice changes.

The distribution highlights that cosmetic product translation requires active grammatical restructuring to match the functional conventions of instruction manuals and marketing texts.

The three leading transformations – word order change, sentence-type change, and voice change – show that translators often adapt syntactic organization rather than semantic content.

The syntactic transformation is a type where the translator restructures a nominal English phrase into a verbal Ukrainian construction for naturalness, clarity, and readability, especially in the context of advertising or instructional text.

Overall, the data indicate that grammatical transformations are essential for ensuring the readability, naturalness, and persuasive tone of translated cosmetic product descriptions.

Cultural adaptation in translation (also known as localization*)* is the process of modifying the original text so that it resonates with the cultural, linguistic, and social norms of the target audience. It ensures that the message, tone, and emotional appeal of a product are preserved – not just the words.

For a global brand like L'Oréal, which markets cosmetics in over 150 countries, cultural adaptation is essential for:

– connecting with local consumers,
– respecting cultural sensitivities,
– maintaining brand identity while adapting messaging.

L'oréal's product communication blends:

– scientific language (ingredients, skin effects),
– marketing language (luxury, beauty ideals, promises),
– instructional clarity (how to apply, how often).

Since beauty standards, skincare habits, and even gender roles differ across cultures, direct translation isn't enough.

The cultural adaptation of L'Oréal product translations involves several key aspects that ensure the brand's message resonates appropriately across different markets. One of the most important elements is the adaptation of beauty ideals, which vary significantly by region. For example, while some Asian markets value pale skin, Western audiences prefer terms associated with a healthy glow, leading to translations such as *whitening cream* being adapted into *brightening cream.*

Another crucial aspect is tone and formality, which may shift depending on cultural norms. For instance, the English phrase *Reveal your radiance* becomes the more formal and refined Ukrainian version *Подаруйте шкірі сяйво.* Similarly, ingredient familiarity must be considered, as not all ingredients are equally known or trusted across cultures. When translating references such as *thermal spring water* from French, additional descriptive explanation may be required for Ukrainian consumers.

Local skin concerns also play a significant role. Climate, pollution, and lifestyle differences shape the focus of product descriptions: Asian markets often emphasize brightening and oil control, while European audiences typically prioritize hydration and anti-aging benefits. Product instructions are likewise adapted to fit local routines; for example, *Use twice daily* may be expanded to *Щодня зранку та ввечері* for clarity.

Slogans and taglines frequently undergo transcreation rather than literal translation to preserve emotional impact. A well-known example is L'Oréal's slogan *Because you're worth it,* which is creatively localized to maintain its persuasive force. Gender representation is another sensitive area, as the marketing of men's skincare differs across cultures – some regions prefer subtle, understated messaging.

Finally, visuals and colors on packaging or advertising materials may require cultural adaptation. For instance, white symbolizes purity in some cultures but represents mourning in others. Adjusting these elements ensures the translated product aligns with local cultural expectations both linguistically and visually.

Techniques used in cultural adaptation:

1. Transcreation – creative rewriting of slogans or product descriptions

Because you're worth it. – Ти заслуговуєш на найкраще.

2. Descriptive expansion – adding explanations for unfamiliar concepts

Apply after essence. – Наносьте на очищену шкіру перед кремом (після тоніка) (explains the multi-step routine unfamiliar to many consumers).

3. Rephrasing – changing metaphors or idioms to culturally relevant ones

Your skin drinks this serum instantly. – Сироватка швидко поглинається шкірою.

4. Omission – removing references that don't translate well culturally

Use after essence and ampoule. – *Застосовуйте на чисту шкіру.*

5. Functional equivalence – replacing with something that serves the same function in the target culture

For your morning skincare routine. – Для вашого щоденного ритуалу догляду за шкірою.

Cultural adaptation ensures that L'Oréal's global message becomes locally meaningful. It allows the brand to maintain trust, relatability, and effectiveness in different markets while honoring cultural differences in beauty standards, communication style, and product use.

Foreignization is a translation strategy where the translator deliberately preserves elements of the source language and culture in the target text. Rather than fully adapting the content to the expectations of the target audience (as in domestication), foreignization retains foreign terms, expressions, or concepts, drawing attention to the original culture and brand identity.

L'Oréal, as a French-origin global brand, often uses foreignization in its international product communication to:

– preserve the brand's french identity (associated with beauty, luxury, and expertise);
– maintain the authenticity of scientific or cosmetic terminology;
– emphasize the prestige and uniqueness of the product.

In L'Oréal's product descriptions and marketing materials, foreignization is often used to emphasize the brand's French identity, luxury image, and scientific credibility. This strategy deliberately preserves certain foreign elements instead of adapting them to the target culture. Below are key examples of how this is achieved.

1. Preservation of French product names and terminology.

L'Oréal frequently keeps original French names such as *L'Oréal Revitalift*, *Dermo-Expertise*, or *Crème Fraîche*. These names are not translated because they help maintain the product's association with French beauty traditions and convey a sense of prestige and authenticity.

2. Use of untranslated ingredient names.

Ingredients like *Hyaluronic Acid*, *Pro-Xylane*, *Niacinamide*, or *Vichy Thermal Water* remain in their international forms. Keeping these terms untranslated enhances scientific credibility and ensures global recognition, as such ingredients are widely known in the beauty industry.

3. Inclusion of French phrases and slogans.

Expressions such as *Soin du visage*, *Eau micellaire*, or *Sérum éclat* are intentionally left in French. These elements give the text a luxurious and foreign touch, appealing to consumers who associate French skincare with sophistication and quality.

4. Retention of French pronunciation.

In advertising, the brand name *L'Oréal* is often pronounced with a distinctly French intonation. This reinforces the brand's origin and strengthens the connection to French beauty culture.

6. Minimal localization of format.

L'Oréal typically uses European-style measurements such as *ml* and *g* instead of *oz*. This limited localization keeps product packaging consistent across international markets and supports a unified global brand identity.

In the translation of L'Oréal product texts, two contrasting strategies – foreignization and domestication – are used to balance brand identity, clarity, and cultural relevance.

In foreignization, product terms are often preserved in their original form. For example, *micellar water* is kept as is to maintain the international and sophisticated feel of the product. In contrast, domestication translates the term into the target language, such as *міцелярна вода* in Ukrainian, making it immediately understandable to local consumers.

Foreignization preserves the original ingredient name, such as *Pro-Retinol A*, to retain scientific credibility and the perception of advanced formulation. Domestication, on the other hand, often provides a descriptive explanation for clarity, e.g., *активна форма ретинолу* (*active form of retinol*), ensuring that the consumer understands its purpose and benefit.

Foreignization may keep a slogan in its original language, such as *Because you're worth it,* emphasizing brand recognition and global consistency. Domestication adapts the slogan creatively to resonate with the target audience, for instance, *Адже ти цього варта* in Ukrainian, which conveys the same empowering message in a culturally natural way.

Some technical product names or formulations are kept untranslated for prestige, such as *Revitalift Filler (HA0*, which retains the brand's professional and scientific image. Domestication adds a local explanation to ensure comprehension, for example, *Revitalift Filler (гіалуронова кислота)*, specifying that HA refers to hyaluronic acid familiar to consumers.

This text shows how foreignization emphasizes brand identity and prestige, while domestication prioritizes clarity and cultural accessibility, with translators often combining both strategies depending on context.

Foreignization is particularly effective in situations where preserving the foreign identity of the product enhances its appeal. It works best when the foreign origin adds prestige, as in the case of French cosmetics, where retaining French terms signals luxury and sophistication. This strategy is also successful when the target audience is familiar with global terminology, such as internationally recognized ingredients or cosmetic concepts[25].

Foreignization is especially appropriate in luxury or premium product lines, where exoticism and the perception of exclusivity are key selling points. Additionally, it is highly effective in ingredient-focused marketing, where maintaining scientific names ensures credibility and builds consumer trust in the product's efficacy[26].

In these contexts, foreignization reinforces both the brand's identity and the perceived quality of the product, making it a valuable tool in cosmetic translation and marketing

Foreignization in L'Oréal translation is a deliberate strategy to preserve the brand's French image, highlight scientific authority, and enhance marketing appeal. Rather than fully localizing the message, foreignization maintains key foreign elements that signal luxury, expertise, and global trustworthiness.

It is particularly powerful in cosmetics, where consumers are often drawn to the foreign touch as a symbol of quality and innovation.

Foreignization in cosmetic translation is most effective in contexts where the foreign origin of the product enhances its value or appeal. One situation is when the foreign identity adds prestige, such as keeping French names or terms in L'Oréal products, which signals luxury and sophistication to consumers.

---

[25] Vázquez y del Árbol E. On the Beautéxicon: Anglicisms Translation in Spanish Cosmetic Leaflets. *International Journal of Linguistics, Literature and Translation*. 2023. Vol. *6* (12). P. 207–212. https://doi.org/10.32996/ijllt.2023.6.12.24 (accessed: 28.11.2025).

[26] Aji H. W. P., Gunawan H., Simatupang E. Analysis of translation used in translating usage instruction of beauty products. *English Journal Literacy Utama*. 2020. Vol. 2. P. 179–185. URL: https://ejl.widyatama.ac.id/index.php/ejlutama/article/view/109?__cf_chl_f_tk=TEIGAVfu6htEMBdWWsQC39pzDcD0bypy.u_Eifa4kEM-1769332400-1.0.1.1-QaYCW.hp56l19ZEUhJw8EuonWf67_6ChRfce7hPpNNQ. https://doi.org/10.33197/ejlutama.vol4.iss1.2020.389 (accessed: 09.12.2025).

Another context is when the target audience is familiar with global terminology, including widely recognized cosmetic ingredients or concepts, allowing the original terms to be retained without confusing readers.

Foreignization is particularly appropriate for luxury or premium product lines, where the exotic or foreign character of the brand is part of its marketing strategy and consumer appeal.

Finally, it works well in ingredient-focused marketing, where preserving scientific or technical names – such as *Hyaluronic acid* or *Pro-Xylane* – reinforces credibility and trust in the product's effectiveness.

In all these cases, foreignization helps maintain the brand's identity, prestige, and perceived quality, making it an essential strategy in global cosmetic marketing and translation.

Foreignization is a translation strategy in which the original foreign elements of a product or text are deliberately preserved rather than fully adapted to the target language. In the case of L'Oréal, foreignization is particularly noticeable in several key areas:

1. Branding and product names: many L'Oréal products retain their original French names, such as L'Oréal Revitalift, Crème Prodigieuse, or Elvive. These names are rarely translated into other languages, which helps maintain the brand's international identity and French prestige.

2. Ingredient names: scientific or technical ingredients like Hyaluronic Acid, Pro-Xylane, Retinol, and Niacinamide are often kept in English or Latin. This approach signals expertise and credibility, as these terms are widely recognized in the global skincare and cosmetic community.

3. Marketing taglines: slogans such as Because you're worth it are usually transcreated rather than fully localized. This means that while the essence and emotional appeal are adapted for the local audience, the original foreign elements and style are preserved to maintain brand consistency.

By retaining foreign elements in names, ingredients, and slogans, L'Oréal emphasizes its prestige, expertise, and authenticity, creating a cosmopolitan and high-end brand image that appeals across different markets.

Domestication is a translation strategy in which foreign elements are adapted to the target culture and language, making the text feel natural and familiar to local audiences. In L'Oréal's materials, domestication is particularly evident in the following areas:

1. Instructions and usage texts. Product instructions are translated into clear, culturally appropriate, and imperative sentences that are easy for local consumers to understand and follow (Apply in the morning and evening on clean skin. – Наносьте вранці та ввечері на очищену шкіру).

2. Claims and benefits: marketing statements about the product's effects are often rephrased to align with local beauty ideals and the natural flow of the target language (Instant glow and hydration. – Миттєве зволоження та сяйво шкіри).

By domesticating usage instructions and benefit claims, L'Oréal ensures that its communication sounds natural, persuasive, and culturally relevant for local consumers, increasing clarity and appeal.

Both strategies are used in L'Oréal translation – but for different purposes**.**

Foreignization is more common in branding, ingredients, and slogans – to preserve prestige, authenticity, and global identity.

Domestication dominates in practical texts like instructions, claims, and customer guidance – to ensure clarity and relevance for the local market.

Pragmatic adequacy plays a crucial role in the translation of cosmetic product instructions, as these texts are primarily addressed to non-professional consumers rather than specialists. Consequently, the translator must adapt the text to the cognitive and pragmatic needs of the target audience, ensuring clarity, usability, and safety[27].

This is clearly illustrated in L'Oréal usage instructions, where implicit procedural information in the source text is often made explicit in translation:

Apply to clean skin. – Наносьте на попередньо очищену шкіру обличчя.

In this case the pragmatic explicitation is applied: the general phrase clean skin is expanded to попередньо очищену шкіру обличчя to prevent ambiguity and ensure correct usage by the consumer.

Pragmatic adequacy also affects the translation of imperatives. English cosmetic instructions frequently employ neutral imperatives, which may sound overly abrupt if transferred literally. Ukrainian translations tend to mitigate directive force while preserving clarity:

Use daily for best results. – Рекомендується використовувати щодня для досягнення найкращого результату.

The imperative use is softened by a recommendation structure, which aligns better with Ukrainian instructional norms and consumer expectations.

Safety-related segments demonstrate the priority of pragmatic clarity over stylistic expressiveness:

Avoid contact with eyes. – Уникайте потрапляння в очі. У разі контакту ретельно промийте водою.

[27] Sezen H., Oral Z. Cosmetics Translation: An Analysis in the Context of Functional Translation Theories. *Söylem Journal of Philology, Çeviribilim Özel Sayısı*. 2025. II. P. 482–506. URL: https://dergipark.org.tr/en/pub/soylemdergi/issue/88336/1596552. https://doi.org/10.29110/soylemdergi.1596552 (accessed: 11.11.2025).

The addition of an explicit follow-up instruction enhances pragmatic adequacy and reduces communicative risk, even though such information is often implicit in the source text[28].

Thus, pragmatic adaptation in L'Oréal cosmetic instruction translation ensures not only linguistic accuracy but also functional safety and consumer-oriented communication.

The translation of cosmetic instructions is strongly shaped by normative and legal requirements governing consumer information and product safety. In L'Oréal translations, this influence is particularly evident in warning statements, claims, and ingredient descriptions[29].

Legal constraints often lead to the moderation of marketing claims:

Clinically proven to reduce wrinkles. – Сприяє зменшенню зморшок.

The omission of clinically proven reflects regulatory caution, as absolute or medically suggestive claims may not be permitted in certain markets without extensive substantiation.

Standardization is especially visible in ingredient lists, which follow INCI nomenclature:

Ingredients: Aqua / Water, Glycerin, Niacinamide. – Склад: Aqua / Water, Glycerin, Niacinamide.

Here, no translation is applied, as legal norms require international consistency and recognizability of ingredient names.

Normative clarity also influences instruction formatting:

Apply twice daily. – Наносьте двічі на день: вранці та ввечері.

The expansion ensures temporal clarity and prevents misinterpretation, reflecting the priority of consumer safety and legal transparency over brevity.

Thus, legal and normative constraints significantly shape translation strategies, limiting stylistic freedom and reinforcing the functional nature of cosmetic instructions.

Cosmetic product instructions function as a hybrid genre, combining technical, instructional, and advertising discourse. L'Oréal texts clearly demonstrate this duality, which directly affects translation choices.

Technical-instructional segments prioritize clarity and neutrality:

---

[28] Sezen H., Oral Z. Cosmetics Translation: An Analysis in the Context of Functional Translation Theories. *Söylem Journal of Philology, Çeviribilim Özel Sayısı.* 2025. II. P. 482–506. URL: https://dergipark.org.tr/en/pub/soylemdergi/issue/88336/1596552. https://doi.org/10.29110/soylemdergi.1596552 (accessed: 11.11.2025).

[29] Мисьцівська О. В., Коцюк Л. М. Лінгвістичний вимір рекламних текстів доглядової косметики. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. 2023. № 18 (86). С. 37–43. URL: https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/3885. DOI: 10.25264/2519-2558-2023-18(86)-37-43 (accessed: 11.11.2025).

Apply evenly to face and neck. – Рівномірно наносьте на шкіру обличчя та шиї.

This translation preserves the procedural precision with minimal stylistic modification.

In contrast, promotional segments allow for greater expressive adaptation:

Reveal your skin's youthful glow. – Подаруйте шкірі молоде сяйво.

Here, modulation and stylistic enhancement are applied to preserve persuasive impact rather than literal meaning.

The coexistence of these two functions often results in mixed strategies within a single product leaflet:

Enriched with pure hyaluronic acid for intense hydration. – Формула збагачена чистою гіалуроновою кислотою для інтенсивного зволоження.

Scientific credibility is maintained (hyaluronic acid), while the sentence structure is adapted to Ukrainian stylistic norms.

Thus, genre hybridity explains the selective use of literal translation, modulation, and descriptive techniques in L'Oréal cosmetic instruction translation.

Despite established strategies, the translation of cosmetic instructions entails several communicative risks. One of the most common problems is excessive literal translation, which may result in unnatural or misleading formulations:

Instant skin perfection. – Миттєва досконалість шкіри.

Without contextual explanation, this phrase may sound exaggerated or legally questionable. In practice, translators often opt for pragmatic moderation: Шкіра виглядає більш доглянутою вже після першого застосування.

Another risk is terminological inconsistency.

Brightening cream – Освітлювальний крем / Крем для сяйва.

Inconsistent rendering may confuse consumers and weaken brand coherence. L'Oréal translations tend to standardize such terms depending on the target market's cultural preferences.

Over-foreignization can also hinder comprehension.

Apply after essence. – Наносьте після есенції.

For Ukrainian consumers unfamiliar with multi-step Asian skincare routines, this may be unclear. A domesticated version reduces the communicative risk: Наносьте після тоніка, перед кремом.

These examples demonstrate that effective cosmetic translation requires careful risk management to maintain clarity, safety, and brand credibility.

CONCLUSIONS

The present research has examined the peculiarities of translating cosmetic product instructions, focusing on L'Oréal as a case study, and has identified the

linguistic, pragmatic, and cultural strategies that ensure accuracy, clarity, and consumer-oriented communication in the target language.

Cosmetic product instructions combine informative, procedural, and persuasive functions. Denotative and procedural lexical items dominate the texts, reflecting the primary goal of naming the product, specifying ingredients, and providing clear usage instructions. Evaluative, technical, precautionary, quantitative, and interpersonal lexis complement these functions, supporting marketing, credibility, and safety communication.

Translating cosmetic texts requires diverse lexical and grammatical transformations to achieve naturalness, clarity, and functional adequacy in the target language. Descriptive translation, modulation, and addition are the most frequently applied strategies, reflecting the need to adapt complex scientific terms, marketing expressions, and procedural instructions. Grammatical transformations especially word order changes, sentence-type adjustments, and voice changes are crucial for rendering instructions readable, persuasive, and syntactically coherent.

Foreignization is predominantly employed in branding, product names, ingredients, and marketing slogans. By retaining French or English elements, L'Oréal preserves its prestige, authenticity, and scientific credibility. This strategy enhances the luxury image of the brand and signals global recognition, while also fostering consumer trust in product efficacy. Foreignization is particularly effective in luxury and premium product lines and in ingredient-focused marketing, where the original terminology conveys expertise and international appeal.

Domestication is applied to instructions, usage guidelines, and claims about product benefits. This strategy ensures that texts are culturally appropriate, linguistically clear, and persuasive for the target audience. By adapting beauty ideals, clarifying procedural steps, and rephrasing claims to match local expectations, domestication increases consumer comprehension, usability, and engagement with the product.

The translation of L'Oréal cosmetic texts demonstrates a strategic balance between foreignization and domestication. Foreignization maintains global brand identity, prestige, and scientific authority, while domestication ensures clarity, cultural relevance, and practical usability. Translators frequently combine both strategies, choosing the approach based on the text type, function, and marketing or instructional priorities.

Effective translation goes beyond linguistic equivalence; cultural adaptation ensures that product instructions, marketing messages, and brand imagery resonate with local consumers. This includes adjusting beauty ideals, tone, formality, ingredient explanations, and marketing metaphors. Transcreation,

descriptive expansion, rephrasing, omission, and functional equivalence are essential tools for achieving culturally appropriate and persuasive communication.

The study highlights that the translation of cosmetic product instructions is a complex, multifaceted process requiring precise linguistic rendering, pragmatic awareness, and cultural sensitivity. The combination of foreignization and domestication allows global brands like L'Oréal to preserve their international prestige while ensuring that product information remains comprehensible, safe, and appealing to local consumers.

Pragmatic adequacy plays a crucial role in the translation of cosmetic product instructions, as these texts are primarily addressed to non-professional consumers rather than specialists. Consequently, the translator must adapt the text to the cognitive and pragmatic needs of the target audience, ensuring clarity, usability, and safety.

This is clearly illustrated in L'Oréal usage instructions, where implicit procedural information in the source text is often made explicit in translation:

Pragmatic adequacy also affects the translation of imperatives. English cosmetic instructions frequently employ neutral imperatives, which may sound overly abrupt if transferred literally. Ukrainian translations tend to mitigate directive force while preserving clarity.

The imperative *use* is softened by a recommendation structure, which aligns better with Ukrainian instructional norms and consumer expectations.

Safety-related segments demonstrate the priority of pragmatic clarity over stylistic expressiveness.

The translation of cosmetic instructions is strongly shaped by normative and legal requirements governing consumer information and product safety. In L'Oréal translations, this influence is particularly evident in warning statements, claims, and ingredient descriptions.

Cosmetic product instructions function as a hybrid genre, combining technical, instructional, and advertising discourse. L'Oréal texts clearly demonstrate this duality, which directly affects translation choices.

Despite established strategies, the translation of cosmetic instructions entails several communicative risks. One of the most common problems is excessive literal translation, which may result in unnatural or misleading formulations.

Translatind the instructions for the cosmetic products it is necessary to ensure terminological accuracy. The translators use standardized cosmetic, dermatological, and pharmaceutical terminology and avoid literal translations of technical terms; instead, apply accepted equivalents used in regulatory and professional discourse.

Also the following the regulatory and legal norms is compulsory. The translation must comply with national and international cosmetic regulations.

The functional equivalence focuses on conveying the function and purpose of the instruction rather than preserving the original structure. The target text must perform the same communicative function as the source text.

The instructions should be understandable for the average consumer. For this reason, the avoid complex syntax and excessive scientific jargon, prefer short, direct sentences, use plain language principles.

They maintain consistency in terminology, product naming, instruction patterns, repeated phrases, formatting structures.

According to the controlled language principles the limited vocabulary range, predictable grammar patterns, standard instruction templates, repetitive structures for clarity are applied.

In practice, the translation of cosmetic instructions rarely relies on a single approach. Instead, an integrated strategy combining functional, terminological, regulatory, and communicative approaches is required. Such a multidimensional framework enables translators to produce target texts that are accurate, legally compliant, culturally appropriate, and accessible to consumers, thereby fulfilling the primary communicative function of cosmetic instructions.

SUMMARY

The article examines the peculiarities of translating instructions for cosmetic products produced by L'Oréal, focusing on the interaction between linguistic accuracy, regulatory requirements, and persuasive discourse. Cosmetic instructions are viewed as a hybrid genre that combines informative, directive, and promotional functions, which poses specific challenges for translators. The study analyses lexical, grammatical, and stylistic features of English source texts and their Ukrainian translations, paying particular attention to terminology standardization, imperative constructions, modality, and evaluative vocabulary.

The research highlights the tendency toward simplification, neutralization of expressive elements, and increased explicitness in translation in order to ensure clarity, safety, and consumer comprehension. Special emphasis is placed on the translation of usage instructions, warnings, and product claims, where precision and consistency are essential. The article also demonstrates how brand identity and marketing tone are preserved through carefully selected stylistic devices while adhering to norms of technical and instructional discourse.

The findings confirm that the successful translation of cosmetic instructions requires not only linguistic competence but also genre awareness, knowledge of cosmetic terminology, and sensitivity to pragmatic and cultural factors.

The results of the study may be useful for translators, editors, and researchers working in the field of specialized and commercial translation.

Bibliography

1. Білецька Т., Галицька Є., Нікіфорова Є. Стандарти текстуальності в парфумерно-косметичних назвах: інформативність і ситуативність. Молодий вчений. 2020. Vol. 8 (82). P. 1–6. URL: https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/756. https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-8-84-1 (accessed: 11.11.2025).
2. Мисьцівська О. В., Коцюк Л. М. Лінгвістичний вимір рекламних текстів доглядової косметики. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія». 2023. Vol. 18 (86). P. 37–43. URL: https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/3885. DOI: 10.25264/2519-2558-2023-18(86)-37-43 (accessed: 21.11.2025).
3. Aji H., Gunawan H., Simatupang E. Analysis of translation used in translating usage instruction of beauty products. *English Journal Literacy Utama.* 2020. Vol. 2. P. 179–185. URL: https://ejl.widyatama.ac.id/index.php/ejlutama/article/view/109?__cf_chl_f_tk=VxefeXt5GewK7f3Dyl1l0JNK_j_tnSzYQ.EZFYMXJ_g-1763803489-1.0.1.1-utR2WUlXANm3dnhCO4a14cyIR7ttDABHTI8K5.h9ZzY. https://doi.org/10.33197/ejlutama.vol4.iss1.2020.389 (accessed: 09.12.2025).
4. Fu L., Dong J. Translation of Cosmetics Instructions from the Perspective of Skopos Theory. *International Journal of Education and Humanities*. 2025. Vol. 21. No. 3. P. 41–48. URL: https://www.researchgate.net/publication/399106767. DOI: 10.54097/vg9h6p69 (accessed: 08.12.2025).
5. Kuldip K., Nalini A., Yunus N. M. Beauty Product Advertisements: A Critical Discourse Analysis. *Asian Social Science.* 2013. Vol. 9 (3). P. 61–71. https://doi.org/10.5539/ass.v9n3p61 (accessed: 29.12.2025).
6. Lan S., Zhao M. The Application of Skopos Theory in the Translation of Cosmetic Instructions from English to Chinese. *Journal of Basic and Applied Research International.* 2024. Vol. 30 (3). P. 1–10. URL: https://ikprress.org/index.php/JOBARI/article/view/8723. DOI: 10.56557/jobari/2024/v30i38723 (accessed: 18.12.2025).
7. Liu J. Linguistic Strategies for Western Cosmetic Brand Translation in China. *International Journal of Business and Management*. 2017. Vol. 12 (11). P. 164–172. URL: https://www.researchgate.net/publication/320575900_Linguistic_Strategies_for_Western_Cosmetic_Brand_Translation_in_China. DOI: 10.5539/ijbm.v12n11p164 (accessed: 09.12.2025).
8. L'Oréal. URL: https://www.lorealparisusa.com/ (accessed: 14.11.2025).
9. L'Oréal. URL: https://www.loreal.com/en/ (accessed: 14.11.2025).

10. L'Oréal в Україні. URL: https://www.loreal.com/uk-ua/ukraine/ (accessed: 14.11.2025).

11. Morozova S., Ivanov D. Advertising Discourse in Cosmetic Industry: Translation and Adaptation Issues. *International Journal of Linguistics and Translation Studies*. 2022. Vol. 5. No. 1. P. 42–55.

12. Rini G. S., Basari A. Translation Techniques in the Label of Cosmetic Products. *UNCLLE (Undergraduate Conference on Language, Literature, and Culture)*. 2022. Vol. 2. P. 246–254. URL: https://publikasi.dinus.ac.id/unclle/article/view/6294 (accessed: 09.12.2025)

13. Sezen H., Oral Z. Cosmetics Translation: An Analysis in the Context of Functional Translation Theories. *Söylem Journal of Philology*, Çeviribilim Özel Sayısı. 2025. II. P. 482–506. URL: https://dergipark.org.tr/en/pub/soylemdergi/issue/88336/1596552. https://doi.org/10.29110/soylemdergi.1596552 (accessed: 11.11.2025).

14. Tejedor Martínez C. The Influence of the English Language on the Description of Cosmetic Products. *Alicante Journal of English Studies*. 2017. Vol. 30. P. 303–329. URL: https://www.researchgate.net/publication/322004661. DOI: 10.14198/raei.2017.30.11 (accessed: 24.12.2025).

15. Vázquez E. On the Beautéxicon: Anglicisms Translation in Spanish Cosmetic Leaflets. *International Journal of Linguistics, Literature and Translation*. 2023. Vol. 6 (12). URL: https://al-kindipublishers.org/index.php/ijllt/article/view/6565 P. 207-212. https://doi.org/10.32996/ijllt.2023.6.12.24 (accessed: 28.11.2025).

16. Woodward-Smith E., Eynullaeva E. A cross-cultural study of the translation and adaptation of advertisements for beauty products. *Perspectives: Studies in Translatology.* 2009. Vol. 17. No. 2. P. 121–136. URL: https://www.researchgate.net/publication/232823468. DOI: 10.1080/09076760902999225 (accessed: 30.11.2025).

Information about the author:
Leleka Tetiana Oleksandrivna,
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Translation,
Applied and General Linguistics
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University
1 Shevchenka Street, Kropyvnytskyi, Ukraine

CHAPTER 23

АНГЛОМОВНИЙ МЕДИЧНИЙ ДИСКУРС У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ: ЛІНГВІСТИЧНІ, КОМУНІКАТИВНІ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧІ АСПЕКТИ

Трегуб С. Є.
DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-704-8-23

ВСТУП

У сучасних умовах розвитку вищої медичної освіти англійська мова поступово виходить за межі традиційного розуміння навчальної дисципліни і набуває статусу важливого інструмента професійної підготовки майбутнього лікаря. Якщо раніше іншомовна підготовка студентів-медиків часто сприймалася переважно як допоміжний компонент освітнього процесу, то нині її роль істотно розширюється. Англійська мова стає засобом доступу до міжнародної наукової інформації, клінічних рекомендацій, результатів доказових досліджень, професійної комунікації, академічної мобільності та міжкультурної взаємодії у сфері охорони здоров'я[1].

Особливого значення в цьому контексті набуває англомовний медичний дискурс, який є складним і багатовимірним об'єктом сучасних філологічних досліджень. Його не можна зводити лише до сукупності медичних термінів або спеціалізованих текстів. Англомовний медичний дискурс охоплює систему мовних, комунікативних, жанрових, прагматичних, культурних і перекладознавчих характеристик, що функціонують у межах професійної медичної комунікації. Йдеться про специфічний простір мовленнєвої взаємодії, у якому поєднуються наукова точність, клінічна відповідальність, етична чутливість, інституційна регламентованість і необхідність зрозумілого передавання інформації різним адресатам.

Для майбутнього лікаря володіння англомовним медичним дискурсом означає не лише знання професійної лексики чи здатність перекласти окремі терміни. Насамперед це здатність розуміти логіку медичного тексту,

[1] Baethge C. The languages of medicine. *Dtsch Arztebl Int.* 2008 Jan;105(3):37–40. DOI: 10.3238/arztebl.2008.0037.

орієнтуватися в жанрах професійної комунікації, адекватно інтерпретувати зміст наукової статті, клінічного протоколу, інструкції до лікарського засобу, медичної документації або інформаційного матеріалу для пацієнта. Водночас це здатність користуватися англійською мовою у ситуаціях професійної взаємодії: під час обговорення клінічного випадку, участі в науковій дискусії, підготовки презентації, комунікації з іноземними колегами або пояснення пацієнтові медично значущої інформації[2].

Актуальність дослідження англомовного медичного дискурсу у системі професійної підготовки майбутніх лікарів зумовлена кількома взаємопов'язаними чинниками. По-перше, сучасна медицина має виразно міжнародний характер. Значна частина новітніх наукових публікацій, клінічних досліджень, методичних рекомендацій і професійних стандартів представлена саме англійською мовою. Тому якісна підготовка лікаря неможлива без сформованої здатності працювати з англомовною професійною інформацією.

По-друге, медична освіта нині орієнтується не лише на засвоєння фахових знань, а й на формування комунікативної компетентності майбутнього спеціаліста. Лікар має вміти не тільки правильно діагностувати, призначати лікування чи аналізувати клінічні дані, але й точно, етично та зрозуміло передавати інформацію[3]. У цьому сенсі мова є не зовнішнім інструментом медичної діяльності, а одним із її змістових компонентів. Невдале формулювання, неточний переклад, неправильне тлумачення терміна або недостатнє врахування комунікативного контексту можуть суттєво впливати на якість професійної взаємодії.

По-третє, англомовний медичний дискурс поєднує у собі ознаки наукового, професійного, інституційного, академічного та міжкультурного дискурсу[4]. Саме тому його дослідження потребує комплексного підходу, який дозволяє врахувати не лише лексико-семантичні та граматико-синтаксичні особливості медичного тексту, а й комунікативні ролі учасників, жанрову організацію висловлювання, прагматичні наміри, етичні обмеження та перекладацькі стратегії.

По-четверте, у процесі підготовки студентів медичних спеціальностей англомовний медичний дискурс виконує важливу інтегративну функцію. Він поєднує мовну освіту з професійним змістом майбутньої діяльності.

---

[2] Ferguson G. English for Medical Purposes. In The Handbook of English for Specific Purposes / eds B. Paltridge and S. Starfield. 2012. https://doi.org/10.1002/9781118339855.ch13

[3] King A., Hoppe R. B. "Best practice" for patient-centered communication: a narrative review. *J Grad Med Educ.* 2013 Sep;5(3):385–93. DOI: 10.4300/JGME-D-13-00072.1.

[4] Alkhamees M, Alasqah I. Patient-physician communication in intercultural settings: An integrative review. *Heliyon.* 2023 № 9(12):e22667. DOI: 10.1016/j.heliyon.2023.e22667.

Заняття з англійської мови у медичному університеті не можуть обмежуватися лише вивченням граматики або загальної лексики[5]. Вони мають бути спрямовані на поступове введення студента у простір професійного медичного мовлення, де кожна мовна одиниця набуває значення у зв'язку з конкретною комунікативною ситуацією, жанром тексту, адресатом і метою висловлювання.

У філологічному вимірі англомовний медичний дискурс становить значний науковий інтерес, оскільки він демонструє взаємодію термінологічної системності й мовної варіативності. З одного боку, медичний дискурс прагне до максимальної точності, стандартизованості й однозначності. Це особливо помітно у використанні термінів, номенклатурних одиниць, абревіатур, клінічних формулювань, назв захворювань, методів діагностики, лікарських засобів і медичних процедур[6]. З іншого боку, реальна медична комунікація не є абсолютно стандартизованою, оскільки вона залежить від адресата, ситуації, культурного середовища, рівня професійної підготовки учасників і жанру комунікації.

Наприклад, один і той самий медичний зміст може бути виражений різними мовними засобами залежно від того, кому він адресований – лікарю, студентові, пацієнтові, дослідникові або широкій громадськості. Так, термін myocardial infarction є доречним у науковому або клінічному контексті, тоді як у спілкуванні з пацієнтом частіше використовується зрозуміліше словосполучення heart attack. Подібні приклади свідчать, що англомовний медичний дискурс функціонує не лише як система термінів, а як гнучкий комунікативний механізм, у якому велике значення має вибір мовних засобів відповідно до мети спілкування.

Окремої уваги потребує перекладознавчий аспект англомовного медичного дискурсу. Медичний переклад належить до тих видів професійного перекладу, де мовна точність безпосередньо пов'язана з фаховою відповідальністю. Переклад медичного тексту передбачає не лише знання двох мов, а й розуміння термінологічної системи, контексту вживання терміна, жанру тексту, функції повідомлення та можливих наслідків змістової неточності[7]. Особливо складними є випадки часткової

---

[5] Chan S. M. H., Mamat N. H., Nadarajah V. D. Mind your language: the importance of English language skills in an International Medical Programme (IMP). *BMC Med Educ*. 2022. № 22(1):405. DOI: 10.1186/s12909-022-03481-w.

[6] Buysschaert Joost. "Medical Terminology and Discourse". The Routledge Handbook of Translation and Health / edited by Şebnem Susam-Saraeva and Eva Spišiaková, Routledge, 2021, pp. 65–79, DOI: 10.4324/9781003167983-7.

[7] Wioleta Karwacka. Quality assurance in medical translation. *JosTrans 21*. 2014. № 21. https://doi.org/10.26034/cm.jostrans.2014.382

семантичної еквівалентності, перекладу абревіатур, багатокомпонентних термінологічних словосполучень, назв клінічних станів, діагностичних процедур і фармакологічних одиниць.

У цьому контексті важливо підкреслити, що переклад англомовного медичного дискурсу не може бути суто механічним процесом. Він вимагає врахування професійного, культурного й комунікативного контексту. Наприклад, переклад терміна primary care physician може варіюватися залежно від системи охорони здоров'я, про яку йдеться, і не завжди автоматично відповідає одному сталому українському еквіваленту. Так само терміни adverse event, side effect, complication, condition, disorder, disease потребують уважного контекстуального розмежування, оскільки їх неточне відтворення може змінити зміст медичного повідомлення.

Важливим є також комунікативний аспект англомовного медичного дискурсу. У професійній підготовці майбутніх лікарів англійська мова має формувати не лише навички читання й перекладу, а й здатність до мовленнєвої дії в межах професійної ситуації. Студент-медик повинен навчитися описувати симптоми, ставити уточнювальні запитання, презентувати клінічний випадок, пояснювати діагностичні процедури, обговорювати результати обстеження, аргументувати вибір лікувальної тактики, висловлювати припущення, формулювати рекомендації та демонструвати емпатію в комунікації з пацієнтом[8].

Саме тому англомовний медичний дискурс доцільно розглядати як один із чинників формування професійної мовної особистості майбутнього лікаря. Йдеться про фахівця, який здатний не лише володіти певним обсягом англомовної медичної лексики, а й адекватно використовувати її в різних комунікативних ситуаціях. Така мовна особистість характеризується термінологічною точністю, дискурсивною гнучкістю, здатністю до міжкультурної взаємодії, етичністю мовлення та розумінням відповідальності за професійне слово.

Отже, дослідження англомовного медичного дискурсу у системі професійної підготовки майбутніх лікарів є актуальним як для сучасної філології, так і для практики вищої медичної освіти. Воно дозволяє поєднати лінгвістичний аналіз із реальними потребами професійної підготовки, а також показати, що англійська мова в медичному університеті є не лише засобом навчання, а важливим компонентом професійного становлення майбутнього лікаря.

[8] Bagacean C., Cousin I., Ubertini A. H. et al. Simulated patient and role play methodologies for communication skills and empathy training of undergraduate medical students. *BMC Med Educ* 2020. № 20. P. 491. https://doi.org/10.1186/s12909-020-02401-0

1. Теоретичні засади дослідження англомовного медичного дискурсу

У сучасній лінгвістиці поняття дискурсу належить до тих категорій, які дозволяють розглядати мову не як ізольовану систему знаків, а як живу форму соціальної, професійної та культурної взаємодії. Саме тому дискурс не можна ототожнювати лише з текстом[9]. Текст є важливою складовою частиною дискурсу, але не вичерпує його змісту. Дискурс охоплює не тільки мовний матеріал, а і ситуацію спілкування, учасників комунікації, їхні ролі, наміри, цілі, соціальний статус, професійний контекст, культурні очікування та способи інтерпретації висловлювань.

Такий підхід особливо важливий для аналізу професійної комунікації, зокрема медичної. Медичний текст сам по собі може бути точним, логічним і термінологічно насиченим, але його справжнє значення повністю розкривається лише в конкретній ситуації використання. Наприклад, одна й та сама фраза в науковій статті, клінічному протоколі, інструкції до лікарського засобу або розмові лікаря з пацієнтом матиме різний комунікативний ефект. У цьому й полягає сутність дискурсивного підходу: він дозволяє бачити за мовними одиницями не лише значення слів, а й умови їх функціонування.

У широкому розумінні дискурс можна визначити як мовлення, занурене у соціальний і професійний контекст. Це не просто послідовність речень, а спосіб організації знання, взаємодії та впливу. Через дискурс суспільство виробляє певні уявлення про норму, професійну відповідальність, авторитет, компетентність, етичність і допустимі моделі поведінки. Саме тому вивчення дискурсу має значення не лише для лінгвістики, а й для педагогіки, соціології, культурології, медицини, перекладознавства та міжкультурної комунікації.

Для філологічного аналізу особливо важливо, що дискурс поєднує мовні та позамовні чинники. З одного боку, дослідник аналізує лексику, граматику, синтаксис, стилістику, термінологію, жанрові особливості тексту. З іншого боку, він не може ігнорувати те, хто говорить, кому адресовано повідомлення, з якою метою воно створене, у якій ситуації функціонує і які наслідки може мати. У медичній сфері це особливо відчутно, оскільки мова тут безпосередньо пов’язана з професійною дією, клінічним рішенням, довірою пацієнта, якістю допомоги та безпекою людини[10].

---

[9] Шевченко І. С. Дискурс і когнітивно-комунікативна парадигма лінгвістики. *Мова. Людина. Світ. До 70-річчя проф. М. Кочергана* : зб. наук. статей. Київ : Вид. центр КНДУ, 2006. С. 148–156.

[10] Makoul G. Essential elements of communication in medical encounters: the Kalamazoo consensus statement. *Acad Med.* 2001. № 76(4) P:390–3. DOI: 10.1097/00001888-200104000-00021.

Дискурс у сучасній лінгвістиці часто розглядають як простір взаємодії тексту і контексту. Текст дає матеріальну мовну форму, а контекст визначає, як саме ця форма буде сприйнята й інтерпретована. Наприклад, вислів The patient is stable у медичному середовищі має значно ширше значення, ніж буквальне повідомлення про стабільність стану. Він може означати відсутність негативної динаміки, контрольованість клінічної ситуації, можливість продовження обраної тактики лікування або відсутність негайної загрози життю. Водночас для пацієнта або його родичів таке формулювання може бути не досить зрозумілим і потребувати додаткового пояснення.

Саме ця залежність значення від комунікативної ситуації робить дискурс важливим об'єктом дослідження у сфері професійної підготовки майбутніх лікарів. Студент-медик має навчитися не лише розпізнавати англійські медичні терміни, а й розуміти, як вони функціонують у різних типах медичного спілкування. Він повинен бачити різницю між мовою наукової публікації, мовою клінічного протоколу, мовою медичної документації та мовою спілкування з пацієнтом[11]. Усі ці різновиди мовлення належать до медичного дискурсу, але кожен із них має власну логіку, стиль, адресата і прагматичну мету.

У цьому контексті особливої ваги набуває поняття професійного дискурсу. Професійний дискурс формується в межах певної сфери діяльності й обслуговує потреби фахової комунікації. Він має свою термінологію, жанри, правила побудови висловлювання, типові комунікативні ситуації та очікувані мовленнєві моделі. Медичний дискурс є одним із найскладніших різновидів професійного дискурсу, оскільки поєднує наукову, клінічну, етичну, інституційну й гуманітарну складові частини.

Професійний дискурс завжди передбачає наявність спеціального знання. У медичній сфері це знання стосується анатомії, фізіології, патології, діагностики, лікування, профілактики, фармакології, організації медичної допомоги. Однак для філолога важливо не саме медичне знання як таке, а способи його мовного оформлення, передавання, інтерпретації та адаптації до різних адресатів. Саме тут англомовний медичний дискурс стає предметом лінгвістичного аналізу.

В англомовному медичному дискурсі поєднуються ознаки кількох дискурсивних типів. Він є професійним, оскільки функціонує у сфері медичної діяльності. Він є інституційним, оскільки пов'язаний

[11] Полюк І. С., Бондар Л. В., Рибчук О. С. Лінгвопрагматичний аспект дослідження медичного дискурсу. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Журналістика*. 2022. Т. 33(72), № 1, ч. 2. С. 24–28. https://doi.org/10.32838/2710-4656/2022.1-2/05

із роботоюмедичних закладів, університетів, наукових установ, систем охорони здоров'я та міжнародних організацій[12]. Він є науковим, оскільки значна частина медичного знання створюється і поширюється через наукові публікації. Він є освітнім, оскільки активно використовується у підготовці майбутніх лікарів. Водночас він є міжкультурним, адже англійська мова виступає засобом комунікації між представниками різних країн, медичних традицій і професійних культур.

Тому англомовний медичний дискурс доцільно розглядати не як вузьку сукупність спеціалізованих текстів, а як широку систему професійно орієнтованої комунікації. До неї входять наукові статті, клінічні рекомендації, протоколи лікування, історії хвороби, медичні висновки, інструкції до лікарських засобів, навчальні матеріали, лекції, презентації, консультації, інтерв'ю, інформаційні буклети для пацієнтів, професійні обговорення та усні діалоги в медичному середовищі. Усі ці жанри мають різну форму, але їх об'єднує належність до сфери медичного знання і професійної медичної взаємодії.

Для викладача англійської мови у медичному університеті такий підхід має принципове значення. Він дозволяє будувати навчання не лише навколо окремих тем або списків термінів, а навколо реальних комунікативних ситуацій, у яких майбутній лікар може використовувати англійську мову[13]. Студент має розуміти, чому в одному випадку доречно вжити термін hypertension, а в іншому – пояснити його як high blood pressure; чому в науковому тексті переважають пасивні конструкції й номіналізації; чому в розмові з пацієнтом важливі емпатійні формули; чому переклад медичного терміна потребує врахування контексту, а не лише словникового відповідника.

Отже, поняття дискурсу відкриває можливість комплексного аналізу англомовної медичної комунікації. Воно дозволяє поєднати мовну форму, професійний зміст, комунікативну мету і соціокультурний контекст. Саме тому дискурсивний підхід є продуктивним для дослідження англомовного медичного дискурсу у системі професійної підготовки майбутніх лікарів.

Медичний дискурс посідає особливе місце серед різновидів професійного дискурсу, оскільки він пов'язаний із однією з найбільш соціально значущих сфер людської діяльності – охороною здоров'я. Його специфіка визначається не лише наявністю спеціальної термінології,

---

[12] Шутак Л. Б. Медичний дискурс як невід'ємна частина української дискурсології. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічні науки»*. 2014. №. 48. С. 256–260.

[13] Цимбровська Х. І. Сутність поняття «англомовна професійно орієнтована компетентність в усному мовленні майбутніх лікарів-педіатрів». *Вісник ЛДУ БЖД.* 2015. № 12. С. 268–274.

а й особливим характером комунікативної відповідальності. У медицині слово не є нейтральним засобом передавання інформації. Воно може пояснювати, заспокоювати, переконувати, попереджати, інструктувати, фіксувати клінічний факт, підтверджувати діагноз, визначати тактику лікування або впливати на поведінку пацієнта.

Медичний дискурс формується на перетині знання, практики та комунікації. Він обслуговує різні рівні медичної діяльності: науковий, клінічний, освітній, адміністративний, фармацевтичний, профілактичний та інформаційний. Саме тому його не можна звести до одного жанру або одного типу тексту. Медичний дискурс охоплює як складні наукові публікації, так і короткі інструктивні фрази; як офіційні клінічні протоколи, так і живу розмову лікаря з пацієнтом; як академічну лекцію, так і інформаційний матеріал для широкої аудиторії.

Як різновид професійного дискурсу медичний дискурс має власну термінологічну систему. Медичні терміни забезпечують точність професійного мислення і дозволяють фахівцям швидко й однозначно передавати складну інформацію. Терміни на кшталт diagnosis, treatment, symptom, chronic disease, acute pain, clinical trial, adverse reaction, informed consent є не просто словами, а носіями спеціалізованого знання. Вони пов'язані з певними клінічними поняттями, процедурами, станами, рішеннями та професійними діями.

Водночас медичний дискурс не обмежується термінами. У ньому важливу роль відіграють загальнонаукова лексика, оцінні конструкції, модальні дієслова, мовні засоби аргументації, пояснення, рекомендації, застереження та емпатії[14]. Наприклад, у клінічних рекомендаціях часто використовуються конструкції типу should be considered, is recommended, may be associated with, is required, should not be used. Такі формулювання не лише передають зміст, а й виражають ступінь обов'язковості, імовірності, доказовості або професійної обережності.

Особливість медичного дискурсу полягає також у тому, що він має чітко виражений інституційний характер. Інституційний дискурс виникає там, де комунікація відбувається в межах певної соціальної інституції та регулюється її правилами, нормами, ролями й очікуваннями. Медицина як соціальна інституція має власну структуру, професійну ієрархію, етичні принципи, стандарти документації, правила взаємодії з пацієнтом і вимоги до точності інформації. Усе це безпосередньо впливає на мовну організацію медичного дискурсу.

[14] Hyryn O. V. Lexical and grammatical hedging as the means of author's modality. *Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Philological Sciences*. 2020. №. 2 (93). С. 96–103. DOI: 10.35433/philology.2 (93).2020.96-103.

У межах медичного дискурсу можна виокремити кілька основних комунікативних моделей. Найбільш очевидною є модель «лікар – пацієнт», у якій комунікація має не лише інформаційний, а й психологічний, етичний та соціальний характер. Лікар має отримати необхідну інформацію, пояснити стан пацієнта, обґрунтувати лікування, відповісти на запитання, зняти напруження, сформувати довіру. У такій ситуації надмірно складна термінологія може стати бар'єром, тоді як занадто спрощене мовлення може призвести до втрати точності.

Інша важлива модель – «лікар – лікар». Тут комунікація значно більш термінологізована, стисла й професійно насичена. Фахівці можуть використовувати абревіатури, клінічні скорочення, спеціальні назви процедур, діагнозів і станів без додаткового пояснення. Наприклад, у професійному середовищі фраза The patient was admitted with acute respiratory failure є цілком зрозумілою і функціонально достатньою. Однак для непідготовленого адресата вона потребуватиме пояснення.

Для системи медичної освіти особливе значення має модель «викладач – студент-медик». У цій моделі англомовний медичний дискурс виконує навчальну функцію. Викладач не лише передає мовний матеріал, а й поступово вводить студента у професійний спосіб мислення, показує, як медичне знання оформлюється англійською мовою, як будуються професійні тексти, як формулюються діагностичні висновки, як презентуються клінічні випадки, як здійснюється переклад і як адаптується мовлення до адресата[15].

Не менш важливою є модель «дослідник – наукова спільнота». Вона реалізується в наукових статтях, тезах, доповідях, рецензіях, конференційних виступах і професійних дискусіях. Для цього різновиду медичного дискурсу характерні доказовість, логічність, послідовність викладу, посилання на джерела, обережність у формулюванні висновків, використання стандартизованих жанрових структур. Майбутній лікар, який володіє англомовним науково-медичним дискурсом, отримує можливість не лише читати міжнародну літературу, а й брати участь у глобальному професійному обміні.

Окремо варто зазначити модель «медична система – суспільство». Вона проявляється в інформаційних кампаніях, повідомленнях про профілактику захворювань, рекомендаціях для населення, матеріалах про вакцинацію, здоровий спосіб життя, епідемічні ризики, медичні послуги. Тут медичний дискурс набуває публічного характеру. Його завдання – не

[15] Murphy D., Gill N., Coombs A., Rooney R., Fukuta J., Reynolds T., Morgan J. Acting like a doctor: oral case presentation curriculum for medical students. *MedEdPublish*. 2018 № 7 P:28. DOI: 10.15694/mep.2018.0000028.1.

лише інформувати, а й зробити складну медичну інформацію доступною, зрозумілою і соціально прийнятною.

Англомовний медичний дискурс, таким чином, є багаторівневою системою. На першому рівні він забезпечує вузькопрофесійну комунікацію між лікарями та дослідниками. На другому – підтримує освітній процес у медичному університеті. На третьому – бере участь у комунікації з пацієнтом. На четвертому – забезпечує міжнародний обмін медичними знаннями. Саме ця багаторівневість і робить його важливим об'єктом філологічного аналізу.

У професійній підготовці майбутніх лікарів медичний дискурс має розглядатися не як додатковий мовний матеріал, а як середовище формування фахової комунікативної компетентності. Студент має навчитися розуміти, що медична мова змінюється залежно від ситуації[16]. У науковій статті вона буде максимально точною й формалізованою; у клінічному протоколі – нормативною й інструктивною; у розмові з пацієнтом – зрозумілою, тактовною й емпатійною; у навчальній аудиторії – пояснювальною; у міжнародній комунікації – професійно стандартизованою, але водночас культурно чутливою.

Ця здатність переключатися між різними регістрами медичного мовлення є важливою ознакою професійної мовної зрілості. Майбутній лікар має розуміти, що володіння англомовною медичною термінологією саме по собі ще не гарантує ефективної комунікації. Необхідно також знати, коли термін треба використати, коли його потрібно пояснити, коли варто замінити більш зрозумілим відповідником, а коли слід обрати нейтральнішу або етично м'якшу мовну форму.

Саме тому медичний дискурс має не лише інформативну, а й регулятивну, етичну та освітню функції. Він регулює професійну взаємодію, формує уявлення про належну комунікацію, задає стандарти мовної поведінки, забезпечує передачу знань і водночас відображає цінності медичної професії. У цьому полягає його інституційна природа: він не просто описує медичну реальність, а бере участь у її організації.

Для англомовного медичного дискурсу важливою є також глобальна спрямованість. Англійська мова нині виконує функцію міжнародного посередника у сфері медицини[17]. Через неї поширюються результати клінічних досліджень, міжнародні рекомендації, навчальні курси, матеріали

[16] Прокоп І. А., Новіцька О. І. Формування англомовної професійно зорієнтованої комунікації в контексті фахової компетентності майбутніх лікарів. *Медична освіта.* 2022. № 3, С. 88–93. https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2022.3.13421

[17] Maher J. English as an international language of medicine. *Medical Education*, 1987. № 21. P. 283–284. https://doi.org/10.1111/j.1365-2923.1987.tb00363.x

конференцій, фармакологічна інформація, стандарти доказової медицини. Тому майбутній лікар, який не здатний працювати з англомовним медичним дискурсом, фактично обмежений у доступі до значної частини сучасного професійного знання.

Водночас глобальний характер англомовного медичного дискурсу не означає його повної однорідності. Медичні системи різних країн мають свої організаційні, правові, культурні й комунікативні особливості. Це впливає на значення окремих термінів, жанрові формати документів, моделі взаємодії з пацієнтом і перекладацькі рішення[18]. Наприклад, терміни, пов'язані з первинною медичною допомогою, страховою медициною, статусом лікаря, типами медичних закладів або адміністративними процедурами, не завжди мають прямі відповідники в іншій мовній і правовій системі.

Отже, медичний дискурс як різновид професійного та інституційного дискурсу є складною системою мовної взаємодії, у якій поєднуються термінологічна точність, професійна регламентованість, комунікативна гнучкість і соціальна відповідальність. Для підготовки майбутніх лікарів його вивчення має принципове значення, оскільки саме через медичний дискурс студент входить у простір професійного мислення, професійного мовлення і професійної культури.

У сучасному світі англійська мова фактично стала однією з головних мов міжнародної медичної комунікації. Це зумовлено не лише загальним статусом англійської як мови науки, освіти й глобальної взаємодії, а й особливостями розвитку самої медицини[19]. Медична наука нині є надзвичайно динамічною, відкритою, доказовою та міжнародною. Нові результати досліджень, клінічні рекомендації, фармакологічні дані, протоколи лікування, огляди, метааналізи та матеріали професійних конференцій значною мірою поширюються саме англійською мовою.

Для майбутнього лікаря це означає, що англійська мова стає не просто навчальним предметом, який необхідно скласти в межах освітньої програми. Вона поступово перетворюється на інструмент професійного доступу до актуального медичного знання. Студент, який уміє працювати з англомовними медичними текстами, має ширші можливості для самостійного навчання, критичного аналізу інформації, участі в академічному середовищі та професійного розвитку.

---

[18] Alkhamees M., Alasqah I. Patient-physician communication in intercultural settings: An integrative review. *Heliyon.* 2023 № 12. P. e22667. DOI: 10.1016/j.heliyon.2023.e22667.

[19] Гутор Л., Содомора П. Професійна англійська мова для майбутніх лікарів: відповідність цілей навчання та потреб студентів. *Молодь і ринок*. 2023. № 5. С. 73–77. https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.279329

Особливо важливу роль англійська мова відіграє у сфері доказової медицини. Доказова медицина передбачає опору на найкращі доступні наукові дані, а значна частина таких даних представлена саме в англомовних базах, журналах і клінічних оглядах. Тому майбутній лікар має бути здатним не лише прочитати англомовний текст, а й зрозуміти його структуру, термінологію, логіку аргументації, рівень доказовості, обмеження дослідження та практичні висновки.

У цьому сенсі англомовний медичний дискурс тісно пов'язаний із академічною грамотністю. Студент-медик має навчитися читати англомовну наукову статтю не як звичайний текст, а як специфічний жанр професійної комунікації. Він повинен розуміти, яку функцію виконують вступ, методи, результати, обговорення, висновки, таблиці, графіки, посилання, статистичні показники. Таке читання вимагає не лише знання англійської мови, а й володіння певною дискурсивною культурою.

Англійська мова також є важливою для академічної мобільності студентів і викладачів медичних університетів. Участь у міжнародних програмах, стажуваннях, літніх школах, конференціях, спільних освітніх проєктах і дослідницьких ініціативах потребує здатності до професійної іншомовної комунікації[20]. При цьому йдеться не лише про побутове спілкування, а саме про вміння говорити про медицину: описувати клінічні ситуації, ставити запитання, презентувати результати, дискутувати, аргументувати й коректно реагувати на позиції інших учасників.

Варто підкреслити, що англійська мова у медичній освіті виконує не лише інформаційну, а й інтегративну функцію. Вона поєднує студента з міжнародною професійною спільнотою, відкриває доступ до глобального медичного досвіду і водночас формує готовність до роботи в умовах міжкультурної взаємодії. Сучасний лікар дедалі частіше стикається з пацієнтами, колегами, документами, дослідженнями або клінічними підходами, що походять з різних мовних і культурних середовищ. Тому володіння англійською мовою стає одним із чинників професійної мобільності.

Разом із тим англійська мова в медицині не є нейтральним кодом, який автоматично забезпечує порозуміння. Вона має власні жанрові, стилістичні, термінологічні та прагматичні особливості. Наприклад, мова клінічних рекомендацій відрізняється від мови наукової статті; мова інструкції до препарату – від мови презентації клінічного випадку; мова спілкування з пацієнтом – від мови професійної дискусії між лікарями. Тому завдання

[20] Wu A., Choi E., Diderich M., Shamim A., Rahhal Z., Mitchell M., Leask B., DeWit H. Internationalization of Medical Education – Motivations and Formats of Current Practices. *Med Sci Educ*. 2022 № 3 P. 733–745. DOI: 10.1007/s40670-022-01553-6.

викладача англійської мови у медичному університеті полягає не лише в тому, щоб навчити студентів перекладати слова, а в тому, щоб навчити їх розуміти функціонування мови в різних медичних контекстах.

У цьому плані особливої уваги потребує поняття English for Medical Purposes – англійської мови для медичних цілей. Воно передбачає професійно орієнтоване навчання, у якому мовний матеріал добирається відповідно до реальних або потенційних потреб майбутньої професійної діяльності. Для студентів-медиків це означає роботу з медичною термінологією, клінічними ситуаціями, науковими текстами, діалогами лікаря і пацієнта, інструкціями, професійними презентаціями та перекладацькими завданнями.

Водночас англійська для медичних цілей не повинна зводитися до механічного заучування словників. Такий підхід є недостатнім, оскільки професійне мовлення завжди ситуативне. Студент може знати термін pain, але йому потрібно вміти уточнити характер болю, його локалізацію, тривалість, інтенсивність, зв'язок із рухом, прийомом їжі чи іншими чинниками. Він може знати слово treatment, але має розуміти різницю між treatment, therapy, management, care у різних контекстах. Він може перекласти слово condition, але повинен усвідомлювати, що в медичному дискурсі воно не завжди означає просто «умова», а часто вказує на стан або захворювання.

Саме тому формування англомовної професійної компетентності майбутнього лікаря має спиратися на дискурсивний підхід. Йдеться про поступове занурення студента у типові ситуації медичної комунікації, у яких мовні одиниці набувають професійного змісту[21]. Такий підхід дозволяє поєднати лексику, граматику, читання, аудіювання, говоріння, письмо і переклад із реальними потребами медичної діяльності.

Особливо важливою є здатність адаптувати англомовне медичне мовлення до адресата. Один і той самий зміст може бути поданий по-різному залежно від того, хто його сприймає. У професійному колі доречним буде формулювання The patient presents with acute abdominal pain and nausea. У розмові з пацієнтом більш прийнятним може бути простіше пояснення: You have severe pain in your stomach area and you feel sick. Така різниця не є спрощенням у негативному сенсі. Навпаки, вона свідчить про комунікативну компетентність лікаря, який уміє враховувати рівень підготовки адресата.

[21] Прокоп І. А., Новіцька О. І. Формування англомовної професійно зорієнтованої комунікації в контексті фахової компетентності майбутніх лікарів. *Медична освіта.* 2022. № 3. С. 88–93. https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2022.3.13421

Тому володіння англомовним медичним дискурсом передбачає не лише мовну правильність, а й здатність до тактовної, етичної та культурно доречної комунікації.

Не менш важливим є перекладознавчий вимір англійської мови в медицині. Майбутній лікар не завжди виступає професійним перекладачем, однак у навчальній і професійній діяльності він постійно стикається з необхідністю інтерпретувати англомовну інформацію українською мовою. Це може бути переклад фрагмента статті, пояснення змісту клінічної рекомендації, робота з інструкцією, підготовка презентації, аналіз терміна або передавання інформації колегам. У таких ситуаціях неточність перекладу може призвести до змістового викривлення.

Наприклад, англійські слова disease, illness, sickness, disorder, condition можуть у певних контекстах перекладатися близькими українськими відповідниками, але їх семантичні межі не є повністю однаковими. Так само терміни compliance і adherence у медичній комунікації пов'язані з поведінкою пацієнта щодо виконання рекомендацій лікаря, але сучасний дискурс дедалі частіше віддає перевагу поняттю adherence, оскільки воно менше підкреслює пасивне підпорядкування пацієнта і більше відповідає партнерській моделі лікування. Такі нюанси мають значення і для перекладу, і для професійної культури майбутнього лікаря.

Таким чином, англійська мова в медичній освіті виконує кілька взаємопов'язаних функцій. Вона є засобом доступу до міжнародного знання, інструментом академічної мобільності, ресурсом професійного розвитку, каналом міжкультурної комунікації, основою для роботи з медичною термінологією і важливим чинником формування професійної ідентичності. Її роль значно ширша, ніж роль звичайної навчальної дисципліни.

У системі професійної підготовки майбутніх лікарів англомовний медичний дискурс має розглядатися як один із ключових компонентів гуманітарної та професійно орієнтованої освіти. Він допомагає студентові не лише вивчити іноземну мову, а й увійти в міжнародний простір медичної науки, навчитися мислити в категоріях професійної комунікації, працювати з різними жанрами медичних текстів і відповідально використовувати слово в майбутній лікарській практиці.

Отже, теоретичні засади дослідження англомовного медичного дискурсу ґрунтуються на розумінні дискурсу як складної єдності тексту, контексту, професійного знання та комунікативної дії. Медичний дискурс постає як різновид професійного й інституційного дискурсу, у якому мова виконує не лише описову, а й регулятивну, етичну, освітню та соціальну функції. Англійська мова, своєю чергою, є одним із провідних засобів

міжнародної медичної комунікації, а тому її вивчення в медичному університеті має бути спрямоване на формування в майбутніх лікарів здатності діяти в англомовному професійному середовищі точно, відповідально й комунікативно доречно.

2. Лінгвістичні особливості англомовного медичного дискурсу

Англомовний медичний дискурс має виразну лінгвістичну специфіку, яка насамперед виявляється у його високій термінологічній насиченості. Саме термінологія становить ядро медичного мовлення, оскільки через неї фіксуються основні поняття, категорії, процеси, стани, методи діагностики, способи лікування, назви лікарських засобів, клінічних процедур і результатів медичного спостереження. Без термінологічної точності неможлива повноцінна професійна комунікація в медицині, адже будь-яка неточність у слові може спричинити неправильне розуміння змісту повідомлення.

Медичний термін в англомовному дискурсі виконує не лише номінативну функцію, тобто не просто називає певне явище або об'єкт. Він також структурує професійне знання, забезпечує стандартизацію комунікації та створює умови для взаєморозуміння між фахівцями[22]. Наприклад, терміни diagnosis, symptom, treatment, prevention, infection, inflammation, acute condition, chronic disease є звичними елементами медичного мовлення, однак за кожним із них стоїть ціла система професійних уявлень і практичних дій.

Особливістю англомовної медичної термінології є її історична багатошаровість. Значна частина медичних термінів має латинське або грецьке походження, що зумовлено традицією розвитку європейської медицини. Саме латинсько-грецька основа забезпечила медичній термінології певну міжнародність і відносну сталість. Такі компоненти, як cardio-, neuro-, gastro-, dermato-, hemo-, osteo-, -itis, -logy, -pathy, -ectomy, -scopy, легко впізнаються у багатьох мовах і допомагають студентам-медикам орієнтуватися у структурі складних термінів.

Наприклад, термін cardiology утворений від компонента cardio-, що вказує на серце, та -logy, який позначає галузь знання або вчення. Термін gastritis містить корінь gastr-, пов'язаний зі шлунком, і суфікс -itis, який позначає запалення. Слово neuropathy вказує на патологічний стан нервової системи, а laparoscopy – на метод візуального обстеження органів черевної порожнини за допомогою спеціального інструмента. Такі приклади мають

[22] Fennelly O. Loretto Grogan, Angela Reed, Nicholas R. Hardiker, Use of standardized terminologies in clinical practice: A scoping review. *International Journal of Medical Informatics.* 2021. № 149. P. 104431, https://doi.org/10.1016/j.ijmedinf.2021.104431

велике навчальне значення, оскільки дають змогу студенту не просто механічно запам'ятовувати терміни, а бачити логіку їх утворення.

Водночас англомовна медична термінологія не є повністю прозорою для сприйняття. Багато термінів мають складну морфологічну структуру, вимагають спеціальної підготовки й можуть бути важкими для студентів, які лише починають опановувати професійну англійську мову. Особливо це стосується багатокомпонентних термінологічних словосполучень: acute respiratory distress syndrome, chronic obstructive pulmonary disease, adverse drug reaction, evidence-based clinical practice, randomized controlled trial, patient-centered care. У таких словосполученнях важливо правильно визначити головне слово, залежні компоненти та логічні зв'язки між ними[23].

Багатокомпонентність є однією з характерних рис англомовної медичної термінології. Англійська мова активно використовує атрибутивні конструкції, у яких кілька іменників або прикметників послідовно уточнюють основне поняття. Наприклад, у словосполученні drug resistance mechanism головним словом є mechanism, а попередні компоненти уточнюють, про який саме механізм ідеться. У виразі patient safety culture центральним є слово culture, а інші елементи конкретизують його зміст у межах медичної практики. Для українськомовного студента такі конструкції можуть становити труднощі, оскільки в українській мові вони часто передаються більш розгорнутими синтаксичними моделями.

Окрему групу в англомовному медичному дискурсі становлять абревіатури та акроніми. Вони активно використовуються як у письмовому, так і в усному професійному мовленні, оскільки дають змогу стисло передавати складні поняття. Наприклад, MRI позначає magnetic resonance imaging, CT – computed tomography, ECG – electrocardiogram, COPD – chronic obstructive pulmonary disease, WHO – World Health Organization, ICU – intensive care unit. Для фахівців такі скорочення є звичними, але для студентів вони можуть бути джерелом нерозуміння, особливо коли одна й та сама абревіатура має кілька можливих значень у різних медичних контекстах.

Саме тому робота з абревіатурами має бути не механічною, а контекстуальною. Студент повинен не лише знати розшифрування скорочення, а й розуміти, у якій ситуації воно використовується, до якого розділу медицини належить і чи є воно доречним у певному типі тексту. Наприклад, скорочення MS може позначати multiple sclerosis, але в іншому

[23] Florescu C. M., Ohniwa R. L. On the Creation of a Corpus-Derived Medical Multi. *Word Term List. Information* 2025, № 16. P. 118. https://doi.org/10.3390/info16020118

контексті може мати інше значення. Такі випадки демонструють, що термінологічна компетентність передбачає не лише знання слів, а й уміння інтерпретувати їх у межах конкретного дискурсу.

Важливою ознакою англомовної медичної термінології є також поєднання інтернаціональності й національної специфіки. Багато медичних термінів мають подібне звучання і написання в різних мовах, що полегшує їх сприйняття[24]. Наприклад, anemia, diabetes, infection, therapy, oncology, neurology, diagnosis мають очевидні відповідники в українській мові. Однак така подібність не завжди гарантує повну семантичну тотожність. У деяких випадках терміни можуть відрізнятися обсягом значення, сферою вживання або стилістичною доречністю.

Англомовний медичний дискурс також активно використовує терміни, пов'язані з організацією медичної допомоги, доказовою медициною, біоетикою та комунікацією з пацієнтом. До них належать primary care, health care provider, informed consent, patient autonomy, shared decision-making, clinical guideline, quality of care, patient safety, risk assessment. Ці одиниці виходять за межі суто клінічної термінології і відображають сучасний розвиток медицини як соціальної, етичної та інституційної практики.

Саме такі терміни особливо важливі для професійної підготовки майбутніх лікарів, оскільки вони допомагають зрозуміти сучасну модель медичної діяльності. Нині лікар має бути не лише носієм клінічного знання, а й учасником комунікативної, правової, етичної та міжкультурної взаємодії. Тому англомовна медична термінологія охоплює не лише назви хвороб і процедур, а й поняття, що стосуються прав пацієнта, якості медичної допомоги, безпеки, відповідальності, профілактики та партнерства у лікуванні.

Отже, медична термінологія є ядром англомовного медичного дискурсу, але це ядро не є статичним. Воно постійно розширюється, уточнюється і змінюється відповідно до розвитку медичної науки, технологій, організації охорони здоров'я та професійної комунікації. Для студента-медика опанування такої термінології означає входження у професійний простір, де кожне слово має точне значення, функцію і відповідальність[25].

Лексико-семантична організація англомовного медичного тексту є надзвичайно складною, оскільки вона поєднує спеціальну термінологію,

---

[24] Wulff H. R. The language of medicine. *J R Soc Med*. 2004. № 97(4). P. 187–8. DOI: 10.1177/014107680409700412.

[25] Nicole McAllister, Taryn Tavener-Smith, Julia Williams. Decoding medical terminology: Implementing digital teaching innovations to support nursing students' academic and clinical practice. *Teaching and Learning in Nursing*, 2023. № 18. P. 84–90. https://doi.org/10.1016/j.teln.2022.09.006

загальнонаукову лексику, професійно марковані словосполучення, етичні формули, оцінні конструкції та мовні засоби, спрямовані на адаптацію інформації до адресата. Саме на лексико-семантичному рівні особливо чітко видно, що медичний дискурс не є однорідним. Він змінюється залежно від жанру тексту, комунікативної ситуації, рівня підготовки адресата та мети повідомлення.

Однією з важливих особливостей англомовного медичного тексту є співіснування спеціалізованої та загальновживаної лексики. У професійній комунікації між лікарями переважають терміни, які забезпечують точність і стислість. У спілкуванні з пацієнтами ті самі поняття часто передаються простішими словами або пояснювальними конструкціями. Наприклад, термін hypertension у пацієнтоорієнтованому мовленні може бути пояснений як high blood pressure, myocardial infarction – як heart attack, edema – як swelling, dyspnea – як shortness of breath. Така варіативність не є випадковою; вона відображає здатність медичного дискурсу адаптуватися до різних комунікативних потреб.

Для майбутніх лікарів розуміння цієї лексичної варіативності має принципове значення. Студент має усвідомити, що професійне володіння англійською мовою полягає не лише в умінні використовувати складні терміни. Навпаки, важливо вміти обрати такий мовний засіб, який буде точним, доречним і зрозумілим у конкретній ситуації. У науковій статті доречно вживати термінологічно точне формулювання, тоді як у розмові з пацієнтом надмірна термінологізація може створити дистанцію, тривогу або нерозуміння.

Лексико-семантична специфіка англомовного медичного дискурсу виявляється також у широкому використанні загальнонаукової лексики. Слова на зразок analysis, evidence, data, method, result, assessment, factor, outcome, approach, intervention, significant, associated, effective часто трапляються в наукових і клінічних текстах. Вони не є суто медичними термінами, однак без них неможливо побудувати професійне повідомлення, обґрунтувати висновок або описати результати дослідження.

Особливої уваги потребують слова, які у звичайній англійській мові мають одне значення, а в медичному контексті набувають спеціального змісту. Наприклад, слово condition у загальній мові часто означає «умова» або «стан», але в медичному дискурсі може позначати захворювання або патологічний стан[26]. Слово management не завжди означає «управління» в адміністративному сенсі; у клінічному контексті воно часто стосується

[26] Hsu W. Bridging the vocabulary gap for EFL medical undergraduates: The establishment of a medical word list. *Sage Journals.* 2013. № 17. https://doi.org/10.1177/1362168813494121

ведення пацієнта або лікувальної тактики. Слово case може означати не лише «випадок», а й клінічний випадок як об'єкт аналізу, опису або навчання.

Такі лексичні одиниці можуть бути особливо складними для студентів, оскільки вони здаються знайомими, але в медичному дискурсі функціонують інакше. Саме тому викладання англійської мови для медичних цілей має звертати увагу не лише на нові терміни, а й на переосмислення вже відомої лексики в професійному контексті. Студент повинен бачити, як змінюється значення слова залежно від дискурсивного середовища.

Важливою рисою англомовного медичного дискурсу є наявність лексичних пар і семантично близьких одиниць, які потребують розмежування. Наприклад, disease, illness, sickness, disorder і condition можуть бути пов'язані із загальним поняттям хвороби або порушення здоров'я, але вони не є повними синонімами. Disease частіше вказує на об'єктивно визначений патологічний процес, illness підкреслює суб'єктивне переживання хвороби, disorder акцентує порушення функції або структури, а condition може бути більш загальним і нейтральним позначенням стану.

Так само потребують розмежування слова treatment, therapy, care і management. Treatment зазвичай означає лікування як сукупність медичних заходів, therapy часто має більш спеціалізоване або методичне значення, care охоплює ширший спектр допомоги, догляду й підтримки, а management може включати діагностику, лікування, спостереження, профілактику ускладнень і довгострокове ведення пацієнта. Для майбутнього лікаря такі відмінності є не лише мовними, а й професійно значущими[27].

Окреме місце в англомовному медичному дискурсі посідають колокації – стійкі або типові словосполучення, які формують природність професійного мовлення. Наприклад, англійською мовою говорять to make a diagnosis, to prescribe medication, to administer a drug, to relieve pain, to assess risk, to monitor symptoms, to conduct a clinical trial, to provide care, to obtain consent. Неправильне поєднання слів може не завжди призвести до повного нерозуміння, але воно робить мовлення неприродним і менш професійним.

Для студентів-медиків робота з колокаціями має особливу цінність. Вона дозволяє перейти від знання окремих слів до формування готових

[27] Nickel B., Barratt A., Copp T., Moynihan R., McCaffery K. Words do matter: a systematic review on how different terminology for the same condition influences management preferences. *BMJ Open*. 2017. № 7(7). P. e014129. DOI: 10.1136/bmjopen-2016-014129.

професійних мовленнєвих моделей. Наприклад, студент може знати слова pain, risk, drug, symptom, але для реальної комунікації важливо вміти сказати severe pain, chronic pain, risk factor, high risk, drug interaction, drug resistance, mild symptoms, persistent symptoms. Саме такі словосполучення створюють основу професійної мовної компетентності.

Лексико-семантична організація медичного дискурсу тісно пов'язана також із етичним виміром комунікації. У сучасній англомовній медицині велике значення має пацієнтоорієнтована мова, яка передбачає повагу до особи, уникнення стигматизації, надмірної категоричності або знеособлення. Наприклад, замість формулювання a diabetic patient дедалі частіше рекомендується вживати a patient with diabetes, оскільки така конструкція ставить на перше місце людину, а не її діагноз. Подібний підхід має значення не лише для англійської мови, а й для формування професійної етики майбутнього лікаря.

У медичному дискурсі часто використовуються евфемізми та пом'якшувальні мовні засоби. Вони особливо важливі у спілкуванні з пацієнтами, коли потрібно повідомити складну інформацію, пояснити ризики або обговорити делікатні питання[28]. Наприклад, замість прямого і потенційно травматичного висловлювання можуть використовуватися обережніші формули: serious condition, limited treatment options, the results are concerning, we need to discuss further steps. Такі мовні засоби не приховують інформацію, але дозволяють передати її більш етично й комунікативно зважено.

Ще однією важливою лексико-семантичною рисою англомовного медичного дискурсу є використання модальних і оцінних одиниць, що виражають імовірність, рекомендацію, обережність або ступінь доказовості. Слова й конструкції may, might, can, should, is likely to, is associated with, suggests, indicates, is recommended дозволяють уникати необґрунтованої категоричності. Для медичного мовлення це принципово важливо, оскільки клінічні висновки часто ґрунтуються на ймовірності, доказах, ризиках і професійному судженні[29].

Наприклад, формулювання This symptom may indicate infection є обережнішим і точнішим, ніж категоричне This symptom indicates infection, якщо діагноз ще не підтверджено. Так само в науковому тексті вислів The findings suggest a possible association відображає коректну

[28] Herbert A. The Role of Euphemisms in Healthcare Communication. *J Healthc Commun*. 2016, 1:2. DOI: 10.4172/2472-1654.100014.

[29] Françoise Salager-Meye. Hedges and textual communicative function in medical English written discourse. *English for Specific Purposes.* Volume 13, Issue 2. 1994. Pages 149–170. https://doi.org/10.1016/0889-4906(94)90013-2

дослідницьку позицію і не перебільшує значення отриманих результатів. Такі мовні нюанси мають навчальну цінність, адже формують у майбутніх лікарів культуру професійної обережності.

Отже, лексико-семантичні особливості англомовного медичного тексту полягають не лише у використанні великої кількості термінів. Вони виявляються у складній взаємодії термінологічної точності, загальнонаукової лексики, професійних колокацій, контекстуальних значень, етичних формул, семантичних розмежувань і мовних засобів адаптації інформації до адресата. Саме ця взаємодія робить англомовний медичний дискурс особливо важливим об'єктом філологічного аналізу[30].

Граматико-синтаксична організація англомовного медичного дискурсу безпосередньо пов'язана з його функціональним призначенням. Медичне мовлення має бути точним, логічним, послідовним, об'єктивним і водночас досить гнучким для передавання різних типів інформації: опису симптомів, фіксації клінічного стану, формулювання діагнозу, обґрунтування лікування, надання рекомендацій, представлення результатів дослідження або пояснення медичної інформації пацієнтові.

Однією з найхарактерніших граматичних рис англомовного медичного дискурсу є часте використання пасивних конструкцій. Пасивний стан дозволяє зосередити увагу не на виконавцеві дії, а на самому процесі, результаті або об'єкті медичного впливу[31]. Наприклад: The patient was admitted to hospital, The diagnosis was confirmed by laboratory tests, The treatment was initiated immediately, The drug was administered twice daily. У таких реченнях важливішим є не той, хто виконав дію, а сам факт госпіталізації, підтвердження діагнозу, початку лікування чи введення препарату.

Пасивні конструкції особливо поширені в наукових статтях, клінічних описах, протоколах і медичній документації. Вони створюють враження об'єктивності й формальної нейтральності, що відповідає загальним вимогам професійного стилю. Водночас надмірне використання пасиву в пацієнтоорієнтованій комунікації може зробити мовлення відстороненим і менш зрозумілим. Тому майбутній лікар має розуміти не лише граматичну форму пасиву, а й його функціональну доречність.

Ще однією важливою особливістю є поширене використання номіналізації. Номіналізація полягає в перетворенні дії або процесу

---

[30] Лисанець Ю., Бєляєва О., Пурденко Т., Островська Л., та Мороховець Г. Стратегії хеджування в англійському академічному дискурсі. *Медичні та екологічні проблеми*. 2020. № 24 (5–6), 29–31. https://doi.org/10.31718/mep.2020.24.5-6.08

[31] Campos Aaron. Voice in Scientific English: A Corpus-Based Approach to the Use of Active and Passive Voice in Medical Research Articles in English. [consulted: 20 May 2026]. URL: https://hdl.handle.net/2445/217338

на іменникову конструкцію. Наприклад, замість doctors examined the patient у медичному тексті може використовуватися the examination of the patient; замість the disease progressed – disease progression; замість the patient recovered – patient recovery. Такі конструкції дозволяють стисло й абстрактно передавати складні процеси, що є типовим для наукового та професійного стилю[32].

Номіналізації роблять медичний текст більш компактним, але водночас можуть ускладнювати його сприйняття. Наприклад, конструкція assessment of treatment effectiveness є змістовно насиченою і зручною для наукового тексту, однак для студента-початківця вона може бути складнішою, ніж розгорнуте речення doctors assess how effective the treatment is. Тому в навчальному процесі важливо показувати студентам, як такі структури утворюються, перекладаються і функціонують у різних жанрах медичного дискурсу.

Для англомовного медичного дискурсу характерні також складні атрибутивні словосполучення. Англійська мова дозволяє послідовно розміщувати кілька означень перед головним іменником, що створює компактні, але іноді непрості для розуміння конструкції. Наприклад: long-term treatment outcomes, evidence-based clinical guidelines, drug-induced liver injury, hospital-acquired infection prevention strategies, patient-centered communication skills. Такі словосполучення є типовими для англомовних медичних текстів і потребують спеціального аналізу під час навчання.

Складність цих конструкцій полягає в тому, що українською мовою вони часто перекладаються не дослівно, а шляхом перебудови словосполучення. Наприклад, drug-induced liver injury доцільно передавати як «ураження печінки, спричинене лікарським засобом», a hospital-acquired infection – як «інфекція, набута в лікарні» або «внутрішньолікарняна інфекція» залежно від контексту. Такий переклад вимагає розуміння синтаксичних зв'язків усередині англійської конструкції.

У медичному дискурсі широко використовуються умовні конструкції, особливо в інструкціях, рекомендаціях і клінічних алгоритмах. Наприклад: If symptoms persist, further examination is required; If the patient develops fever, antibiotic therapy should be considered; If adverse reactions occur, the medication should be discontinued. Такі конструкції відображають причинно-наслідкову логіку медичного мислення і допомагають формулювати алгоритми дій у певних клінічних ситуаціях.

[32] Mahbudi A. A Comparison between the Use of Nominalization in Medical Papers by English and Iranian Writers. DOI: 10.7575/AIAC.IJALEL.V.3N.6P.1

Важливу роль відіграють також модальні дієслова, зокрема should, may, must, can, might. Вони передають різні відтінки значення: рекомендацію, можливість, обов'язковість, припущення, заборону або клінічну доцільність. Наприклад, The patient should be monitored regularly виражає рекомендацію; The drug may cause dizziness вказує на можливий побічний ефект; The medication must not be used in patients with severe allergy передає чітку заборону; Further tests might be needed демонструє обережне припущення[33].

Для майбутніх лікарів розуміння модальності має особливе значення, адже в медичному дискурсі вона часто пов'язана зі ступенем упевненості, доказовості або обов'язковості дії. Неправильне розуміння різниці між must, should і may може призвести до помилкової інтерпретації клінічної рекомендації. Саме тому граматика в медичній англійській мові має вивчатися не ізольовано, а у зв'язку з професійним змістом.

Інструктивність є ще однією характерною рисою граматико-синтаксичної організації медичного дискурсу. У текстах інструкцій, пам'яток для пацієнтів, клінічних рекомендацій і фармакологічних описів часто використовуються імперативні або напівімперативні конструкції: Take the medication with food, Do not exceed the recommended dose, Consult your doctor if symptoms worsen, Store the medicine at room temperature. Такі конструкції мають бути зрозумілими, однозначними і практично спрямованими.

Водночас у професійному англомовному медичному дискурсі часто застосовуються безособові та об'єктивовані структури: It is recommended that…, It is necessary to…, It should be noted that…, There is evidence that…, There are several risk factors…. Вони дозволяють подати інформацію як загальноприйняту, доказову або інституційно закріплену. Такі формули особливо поширені в наукових і нормативних медичних текстах.

Синтаксис англомовного медичного тексту часто характеризується логічною послідовністю та причинно-наслідковими зв'язками. Для цього використовуються сполучники й дискурсивні маркери: therefore, however, because, although, as a result, in contrast, in addition, due to, associated with. Вони організовують текст, допомагають читачеві простежити логіку викладу і зрозуміти зв'язок між симптомами, причинами, наслідками, методами лікування та результатами[34].

---

[33] Montkhongtham N. Medical Uncertainty and the Art of Communication: Exploring Modality Applied in Medical Journal Abstracts. *LEARN Journal: Language Education and Acquisition Research Network*. 2021. № 14. P. 604–646.

[34] Hyland K., Wang W., Jiang F. (Kevin). Metadiscourse across languages and genres: An overview. *Lingua,* 2022. № 265. P. 103205. https://doi.org/10.1016/j.lingua.2021.103205

Наприклад, у реченні The patient had a history of smoking; therefore, the risk of chronic obstructive pulmonary disease was increased маркер therefore чітко позначає причинно-наслідковий зв'язок. У формулюванні Although the symptoms improved, further monitoring was required сполучник although вказує на протиставлення між позитивною динамікою і необхідністю подальшого спостереження. Такі синтаксичні засоби є важливими для побудови професійно грамотного медичного висловлювання.

Отже, граматико-синтаксичні особливості англомовного медичного дискурсу зумовлені потребою в точності, об'єктивності, логічності та функціональній доцільності. Пасивні конструкції, номіналізації, складні атрибутивні словосполучення, умовні речення, модальні дієслова, інструктивні моделі та дискурсивні маркери формують мовну структуру медичного тексту і забезпечують його професійну ефективність. Для студентів-медиків опанування цих структур є важливою умовою повноцінного входження в англомовний медичний дискурс.

Англомовний медичний дискурс характеризується значною жанрово-стильовою різноманітністю. Це пояснюється тим, що медицина як сфера професійної діяльності охоплює не лише клінічну практику, а й наукові дослідження, освіту, фармацію, профілактику, адміністрування, публічну комунікацію та взаємодію з пацієнтами. Кожна з цих сфер формує власні типи текстів, мовні засоби, стилістичні норми й комунікативні очікування.

Одним із ключових жанрів англомовного медичного дискурсу є наукова стаття. Вона має чітку структуру, орієнтовану на представлення результатів дослідження, обґрунтування методів, аналіз даних і формулювання висновків. Для наукової медичної статті характерні об'єктивність, логічність, доказовість, термінологічна точність, посилання на попередні дослідження та обережність у висновках. Мова такого тексту зазвичай формалізована, насичена загальнонауковою та спеціальною лексикою, пасивними конструкціями, номіналізаціями і статистичними формулюваннями.

Іншим важливим жанром є клінічний протокол або клінічна рекомендація. На відміну від наукової статті, такий текст має більш виражений нормативний та інструктивний характер[35]. Його основне завдання полягає не в обговоренні наукової проблеми, а в упорядкуванні професійних дій лікаря. Саме тому в клінічних рекомендаціях часто використовуються модальні конструкції, що виражають ступінь обов'язковості або доцільності: should be performed, is recommended,

[35] Julian H. Barth*, Shivani Misra, Kristin Moberg Aakre. Why are clinical practice guidelines not followed? *Clin Chem Lab Med* 2016; 54(7): 1133–1139. DOI: 10.1515/cclm-2015-0871.

may be considered, must be avoided. Такі тексти мають велике значення для майбутніх лікарів, оскільки вони навчають не лише мови, а й логіки професійного прийняття рішень.

Особливе місце серед жанрів медичного дискурсу посідає опис клінічного випадку. Цей жанр поєднує наративність і професійну точність. У ньому подається історія конкретного пацієнта, описуються симптоми, результати обстеження, діагностичний пошук, лікування та його результати. Для студентів-медиків робота з таким жанром є особливо корисною, оскільки вона дозволяє побачити, як медична інформація організовується в послідовну професійну розповідь. Тут важливими є часові маркери, описові конструкції, терміни, причинно-наслідкові зв'язки та логіка клінічного мислення.

Медична документація також є важливим різновидом англомовного медичного дискурсу. Вона включає записи в історії хвороби, виписки, направлення, результати обстежень, лабораторні звіти, медичні висновки. Для таких текстів характерні стислість, стандартизованість, використання абревіатур, фрагментарність синтаксису й висока інформаційна щільність. Наприклад, у медичному записі можуть використовуватися неповні речення або короткі формули, які зрозумілі фахівцям, але потребують пояснення для студентів.

Окрему групу становлять фармацевтичні тексти, зокрема інструкції до лікарських засобів, описи побічних реакцій, рекомендації щодо дозування, протипоказання, взаємодії препаратів. Цей жанр вимагає максимальної точності, оскільки неточне розуміння або переклад може мати прямі практичні наслідки. Типовими для таких текстів є конструкції contraindicated in patients with…, should be taken with…, may cause…, do not exceed…, consult your doctor before use. У навчанні студентів-медиків такі тексти є цінним матеріалом для розвитку термінологічної, граматичної та перекладацької компетентності.

Важливим жанром є інформаційний текст для пацієнта. Він відрізняється від професійних медичних текстів більш доступною мовою, пояснювальним характером і орієнтацією на розуміння. Такі тексти можуть стосуватися профілактики, симптомів, лікування, підготовки до процедури, правил прийому ліків або здорового способу життя. Їхня мова має бути точною, але не перевантаженою термінами. Наприклад, замість складного терміна може подаватися простіший відповідник або коротке пояснення. Це формує особливий стиль, у якому поєднуються професійна достовірність і комунікативна доступність.

Усна консультація лікаря з пацієнтом є ще одним важливим жанровим різновидом медичного дискурсу. На відміну від письмових текстів, вона

має діалогічний характер і передбачає швидке реагування на репліки співрозмовника. Тут важливими є не лише терміни, а й запитальні конструкції, уточнення, перефразування, емпатійні фрази, пояснення та перевірка розуміння. Наприклад: Could you describe the pain?, When did the symptoms start?, Do you have any allergies?, I understand this may be worrying, Let me explain what this means. Такі формули є невід'ємною частиною професійної комунікативної компетентності майбутнього лікаря.

Навчальний медичний дискурс, який функціонує в аудиторії медичного університету, має власну специфіку. Він поєднує елементи наукового, професійного й педагогічного стилю. Викладач англійської мови для медичних цілей не лише пояснює лексику або граматику, а й допомагає студентам опанувати способи професійного мовлення. У навчальному дискурсі важливими є приклади, моделі діалогів, аналіз текстів, пояснення термінів, порівняння мовних одиниць, перекладацькі вправи та моделювання професійних ситуацій.

Англомовний медичний дискурс також активно представлений у медіа. До цього різновиду належать статті про здоров'я, інтерв'ю з лікарями, інформаційні повідомлення, популярні матеріали про захворювання, вакцинацію, харчування, психічне здоров'я, нові методи лікування. Медичний медіадискурс має проміжний характер: він спирається на професійне знання, але подає його мовою, зрозумілою широкій аудиторії. Саме тут особливо помітною є проблема балансу між науковою точністю і доступністю.

Жанрово-стильова різноманітність англомовного медичного дискурсу вимагає від майбутнього лікаря гнучкості мовного мислення. Він має розуміти, що не існує єдиної універсальної «медичної англійської» для всіх ситуацій. Мова змінюється залежно від того, чи студент читає статтю, перекладає інструкцію, готує презентацію, описує клінічний випадок, спілкується з пацієнтом або бере участь у професійній дискусії. У кожній ситуації діють свої жанрові і стилістичні правила[36].

Ця різноманітність має бути врахована у системі професійної підготовки студентів-медиків. Навчання англійської мови не може обмежуватися лише одним типом тексту або одним стилем мовлення. Воно має поступово знайомити студентів із різними жанрами медичного дискурсу, показувати їхню структуру, мовні особливості, функції та перекладацькі труднощі. Такий підхід дозволяє формувати не фрагментарне знання, а цілісну дискурсивну компетентність.

[36] Lysanets Yu. V., Bieliaieva O. M., Slipchenko L. B. Essential features of effective academic writing in English. *The Medical and ecological problems*. 2021. Vol. 25, № 1–2. P. 41–43. https://doi.org/10.31718/mep.2021.25.1-2.10

Отже, англомовний медичний дискурс є жанрово і стилістично багатошаровим явищем. Його структура охоплює наукові статті, клінічні рекомендації, медичну документацію, фармацевтичні тексти, описи клінічних випадків, навчальні матеріали, консультації, публічні інформаційні тексти та медіадискурс. Кожен із цих жанрів має власну мовну організацію, але всі вони об'єднані належністю до професійного простору медицини. Саме тому їх комплексне вивчення є необхідною умовою якісної англомовної підготовки майбутніх лікарів.

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що англомовний медичний дискурс є складним міждисциплінарним явищем, яке поєднує власне мовні, професійні, комунікативні, культурні, освітні та перекладознавчі характеристики. Його не можна розглядати лише як сукупність медичних термінів або спеціалізованих текстів англійською мовою. Значно продуктивнішим є підхід, за якого англомовний медичний дискурс постає як особливий простір професійної комунікації, у межах якого формується, передається, інтерпретується й практично застосовується медичне знання.

Теоретичне осмислення англомовного медичного дискурсу показує, що він належить до різновидів професійного та інституційного дискурсу. Його функціонування пов'язане з різними комунікативними моделями: «лікар – пацієнт», «лікар – лікар», «викладач – студент-медик», «дослідник – наукова спільнота», «медична система – суспільство». Кожна з цих моделей має власну мету, мовні засоби, жанрові особливості та рівень термінологічної насиченості. Саме тому майбутній лікар має навчитися не лише розпізнавати англомовні медичні терміни, а й адекватно використовувати їх у різних професійних ситуаціях.

Лінгвістична специфіка англомовного медичного дискурсу виявляється передусім у високій термінологічній насиченості. Медична термінологія є його ядром, оскільки через неї фіксуються основні поняття діагностики, лікування, профілактики, фармакології, клінічної практики, доказової медицини та організації медичної допомоги. Водночас термінологічна система англомовного медичного дискурсу не є однорідною: вона включає латинсько-грецькі терміноелементи, інтернаціоналізми, абревіатури, акроніми, багатокомпонентні термінологічні словосполучення та нові поняття, пов'язані з розвитком сучасної медицини.

Важливою особливістю англомовного медичного дискурсу є взаємодія термінологічної точності та комунікативної доступності. У професійному спілкуванні між фахівцями доречним є використання складної термінології,

стандартизованих формулювань і скорочень. Натомість у комунікації з пацієнтом та широкою аудиторією та сама інформація потребує адаптації, пояснення і мовного пом'якшення. Саме тому майбутній лікар має володіти не лише спеціальною лексикою, а й умінням добирати мовні засоби відповідно до адресата, ситуації та мети спілкування.

Граматико-синтаксична організація англомовного медичного дискурсу також має свою специфіку. Для нього характерні пасивні конструкції, номіналізації, складні атрибутивні словосполучення, умовні речення, модальні дієслова, безособові структури та інструктивні мовні моделі. Ці засоби забезпечують об'єктивність, логічність, доказовість, нормативність і функціональну чіткість медичного повідомлення. Водночас їх опанування потребує спеціальної уваги в освітньому процесі, оскільки саме такі структури часто становлять труднощі для студентів-медиків.

Особливого значення набуває міжкультурний вимір англомовної медичної комунікації. Англійська мова часто виступає посередником між представниками різних культур, освітніх систем, медичних традицій і моделей взаємодії лікаря з пацієнтом. Це вимагає від майбутнього лікаря не лише мовної правильності, а й комунікативної делікатності, етичної чутливості, уміння уникати стигматизувальних формулювань і здатності пояснювати складну інформацію зрозуміло та коректно.

Таким чином, англомовний медичний дискурс є важливим чинником формування професійної мовної особистості майбутнього лікаря. Його опанування сприяє розвитку точності мислення, відповідальності за професійне слово, здатності до міжкультурної взаємодії, готовності працювати з міжнародними джерелами інформації та вмінню ефективно комунікувати в академічному, клінічному й науковому середовищі.

Отже, вивчення англомовного медичного дискурсу в медичному університеті має розглядатися як необхідний складник якісної професійної підготовки майбутніх лікарів. Воно забезпечує не лише мовну підготовку, а й ширше професійне становлення студента, оскільки поєднує філологічний аналіз, медичний зміст, комунікативну практику, перекладацьку точність і міжкультурну компетентність. Саме тому англомовний медичний дискурс є перспективним об'єктом подальших філологічних, педагогічних і міждисциплінарних досліджень.

АНОТАЦІЯ

У розділі досліджено англомовний медичний дискурс як важливий компонент професійної підготовки майбутніх лікарів. Актуальність теми зумовлена зростанням ролі англійської мови в міжнародній медичній

комунікації, академічній мобільності, доступі до наукової інформації, клінічних рекомендацій і результатів доказової медицини.

Метою розділу є теоретичне обґрунтування лінгвістичних, комунікативних і перекладознавчих особливостей англомовного медичного дискурсу у системі підготовки студентів-медиків. Методами дослідження є дискурс-аналіз, лексико-семантичний, функціонально-стилістичний і порівняльно-перекладознавчий аналіз.

У результатах обґрунтовано, що англомовний медичний дискурс не зводиться лише до сукупності термінів, а є складною системою професійної комунікації. Його особливості виявляються у використанні медичної термінології, абревіатур, багатокомпонентних словосполучень, пасивних конструкцій, номіналізацій, модальних дієслів, дискурсивних маркерів та жанрово різних текстів. Показано, що медична англійська функціонує у наукових статтях, клінічних протоколах, інструкціях, медичній документації, презентаціях клінічних випадків і спілкуванні з пацієнтом.

У висновках зазначено, що англомовний медичний дискурс має розглядатися як середовище формування фахової комунікативної компетентності майбутнього лікаря. Його опанування сприяє розвитку професійного мислення, перекладацької точності, міжкультурної чутливості та здатності ефективно використовувати англійську мову в академічній, клінічній і професійній комунікації.

Література

1. Baethge C. The languages of medicine. *Dtsch Arztebl Int*. 2008 Jan;105(3):37–40. DOI: 10.3238/arztebl.2008.0037.

2. Ferguson G. English for Medical Purposes. In The Handbook of English for Specific Purposes / eds B. Paltridge and S. Starfield. 2012. https://doi.org/10.1002/9781118339855.ch13

3. King A., Hoppe R. B. “Best practice” for patient-centered communication: a narrative review. *J Grad Med Educ*. 2013 Sep;5(3):385–93. DOI: 10.4300/JGME-D-13-00072.1.

4. Alkhamees M., Alasqah I. Patient-physician communication in intercultural settings: An integrative review. *Heliyon*. 2023 № 9(12):e22667. DOI: 10.1016/j.heliyon.2023.e22667.

5. Chan S. M. H., Mamat N. H., Nadarajah V. D. Mind your language: the importance of English language skills in an International Medical Programme (IMP). *BMC Med Educ*. 2022. № 22(1):405. DOI: 10.1186/s12909-022-03481-w.

6. Buysschaert Joost. “Medical Terminology and Discourse”. The Routledge Handbook of Translation and Health / edited by Şebnem Susam-Saraeva and Eva Spišiaková, Routledge, 2021, pp. 65–79. DOI: 10.4324/9781003167983-7.

7. Wioleta Karwacka. Quality assurance in medical translation. *JosTrans 21*. 2014. № 21. https://doi.org/10.26034/cm.jostrans.2014.382

8. Bagacean C., Cousin I., Ubertini A. H. et al. Simulated patient and role play methodologies for communication skills and empathy training of undergraduate medical students. *BMC Med Educ.* 2020. № 20. P. 491. https://doi.org/10.1186/s12909-020-02401-0

9. Шевченко І. С. Дискурс і когнітивно-комунікативна парадигма лінгвістики. *Мова. Людина. Світ. До 70-річчя проф. М. Кочергана* : зб. наук. статей. Київ : Вид. центр КНДУ, 2006. С. 148–156.

10. Makoul G. Essential elements of communication in medical encounters: the Kalamazoo consensus statement. *Acad Med*. 2001. № 76(4) P. 390–3. DOI: 10.1097/00001888-200104000-00021.

11. Полюк І. С., Бондар Л. В., Рибчук О. С. Лінгвопрагматичний аспект дослідження медичного дискурсу. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Журналістика*. 2022. Т. 33(72), № 1, ч. 2. С. 24–28. https://doi.org/10.32838/2710-4656/2022.1-2/05

12. Шутак Л. Б. Медичний дискурс як невід'ємна частина української дискурсології. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічні науки».* 2014. № 48. С. 256–260.

13. Цимбровська Х. І. Сутність поняття «англомовна професійно орієнтована компетентність в усному мовленні майбутніх лікарів-педіатрів». *Вісник ЛДУ БЖД*. 2015. № 12. С. 268–274.

14. Hyryn O. V. Lexical and grammatical hedging as the means of author's modality. *Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Philological Sciences*. 2020. №. 2 (93). С. 96–103. DOI: 10.35433/philology.2 (93).2020.96-103.

15. Murphy D., Gill N., Coombs A., Rooney R., Fukuta J., Reynolds T., Morgan J. Acting like a doctor: oral case presentation curriculum for medical students. *MedEdPublish.* 2018 № 7. P. 28. DOI: 10.15694/mep.2018.0000028.1.

16. Прокоп І. А., Новіцька О. І.. Формування англомовної професійно зорієнтованої комунікації в контексті фахової компетентності майбутніх лікарів. *Медична освіта.* 2022. № 3. С. 88–93. https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2022.3.13421

17. Maher J. English as an international language of medicine. *Medical Education*, 1987. № 21. P. 283–284. https://doi.org/10.1111/j.1365-2923.1987.tb00363.x

18. Alkhamees M., Alasqah I. Patient-physician communication in intercultural settings: An integrative review. *Heliyon*. 2023 № 12. P. e22667. DOI: 10.1016/j.heliyon.2023.e22667.

19. Гутор Л., Содомора П. Професійна англійська мова для майбутніх лікарів: відповідність цілей навчання та потреб студентів. *Молодь і ринок*. 2023. № 5. С. 73–77. https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.279329

20. Wu A., Choi E., Diderich M., Shamim A., Rahhal Z., Mitchell M., Leask B., DeWit H. Internationalization of Medical Education – Motivations and Formats of Current Practices. *Med Sci Educ*. 2022 № 3. P. 733–745. DOI: 10.1007/s40670-022-01553-6.

21. Прокоп І. А., Новіцька О. І. Формування англомовної професійно зорієнтованої комунікації в контексті фахової компетентності майбутніх лікарів. *Медична освіта.* 2022. № 3. С. 88–93. https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2022.3.13421

22. Fennelly O. Loretto Grogan, Angela Reed, Nicholas R. Hardiker. Use of standardized terminologies in clinical practice: A scoping review. *International Journal of Medical Informatics*. 2021. № 149. P. 104431, https://doi.org/10.1016/j.ijmedinf.2021.104431

23. Florescu C. M., Ohniwa R. L. On the Creation of a Corpus-Derived Medical Multi. *Word Term List. Information.* 2025, № 16. P. 118. https://doi.org/10.3390/info16020118

24. Wulff H. R. The language of medicine. *J R Soc Med*. 2004. № 97(4). P. 187–8. DOI: 10.1177/014107680409700412.

25. Nicole McAllister, Taryn Tavener-Smith, Julia Williams. Decoding medical terminology: Implementing digital teaching innovations to support nursing students' academic and clinical practice. *Teaching and Learning in Nursing*, 2023. № 18. P. 84–90. https://doi.org/10.1016/j.teln.2022.09.006

26. Hsu W. Bridging the vocabulary gap for EFL medical undergraduates: The establishment of a medical word list. *Sage Journals*. 2013. № 17. https://doi.org/10.1177/1362168813494121

27. Nickel B., Barratt A., Copp T., Moynihan R., McCaffery K. Words do matter: a systematic review on how different terminology for the same condition influences management preferences. *BMJ Open*. 2017. № 7(7). P. e014129. DOI: 10.1136/bmjopen-2016-014129.

28. Herbert A. The Role of Euphemisms in Healthcare Communication. *J Healthc Commun*. 2016, 1:2. DOI: 10.4172/2472-1654.100014.

29. Françoise Salager-Meye. Hedges and textual communicative function in medical English written discourse. *English for Specific Purposes*. Volume 13. Issue 2. 1994. P. 149–170. https://doi.org/10.1016/0889-4906(94)90013-2

30. Лисанець Ю., Бєляєва О., Пурденко Т., Островська Л., Мороховець Г. Стратегії хеджування в англійському академічному дискурсі. *Медичні та екологічні проблеми*. 2020. № 24 (5–6), 29–31. https://doi.org/10.31718/mep.2020.24.5-6.08

31. Campos Aaron. Voice in Scientific English: A Corpus-Based Approach to the Use of Active and Passive Voice in Medical Research Articles in English. [consulted: 20 May 2026]. URL: https://hdl.handle.net/2445/217338

32. Mahbudi A. A Comparison between the Use of Nominalization in Medical Papers by English and Iranian Writers. DOI: 10.7575/AIAC.IJALEL.V.3N.6P.1.

33. Montkhongtham N. Medical Uncertainty and the Art of Communication: Exploring Modality Applied in Medical Journal Abstracts. *LEARN Journal: Language Education and Acquisition Research Network*. 2021. № 14. P. 604–646.

34. Hyland K., Wang W., Jiang F. (Kevin). Metadiscourse across languages and genres: An overview. *Lingua,* 2022. № 265. P. 103205. https://doi.org/10.1016/j.lingua.2021.103205

35. Julian H. Barth*, Shivani Misra, Kristin Moberg Aakre. Why are clinical practice guidelines not followed? *Clin Chem Lab Med*. 2016; 54(7): 1133–1139. DOI: 10.1515/cclm-2015-0871

36. Lysanets Yu. V., Bieliaieva O. M., Slipchenko L. B. Essential features of effective academic writing in English. *The Medical and ecological problems*. 2021. Vol. 25, № 1–2. P. 41–43. https://doi.org/10.31718/mep.2021.25.1-2.10

Information about the author:
Trehub Svetlana Yevhenivna,
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages
Zaporizhzhia State Medical and Pharmaceutical University
26, Marii Prymachenko Boulevard, Zaporizhzhia, Ukraine

Izdevniecība “Baltija Publishing”
Avotu iela 8 k-1 - 25, Rīga, LV-1011
E-mail: office@baltijapublishing.lv

Iespiests tipogrāfijā SIA “Izdevniecība “Baltija Publishing”
Parakstīts iespiešanai: 2026. gada 30. jūlijā
Tirāža 300 eks.